

M A G Y A R

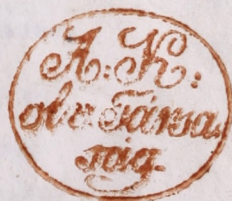
É L E T K É P E K.

SZERKESZTI

FRANKENBURG ADOLF.

MASODIK KÖTET.

PESTEN 1843.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

MAGYAR

301843

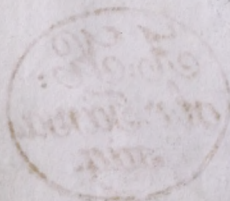
ÉLETKÉP

FRANKFURT

FRANKFURT

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

FRANKFURT

FRANKFURT

FRANKFURT

ELSŐ KÖTET TARTALMA.

I. Füzet.

	Lap.
Fáy András:	
Előszó	—
Kuthy Lajos:	
Egy iskolai kaland	1
Tátrányi Béla:	
A' szép Julcsa (néprege)	23
Ney:	
Lanka (történeti rajz)	28
Gaal:	
Egy kis tapasztalás	61

II. Füzet.

Katona Antal:	
Aranka.	1
Hazucha:	
Dorka kisasszony	49
Frankenburg:	
Egy estvély	56
Vajda Péter:	
Magyarország	66
Béreczy Károly:	
A' két serleg (történeti beszély)	73

III. Füzet.

Gaal:	
A' három városbíró	1
Kunoss:	
Karácsonéj	61
Remellay Gusztáv:	
Esterházy Imre (történeti beszély).	76

IV. Füzet.

Garay:	
Az obsitos	1

Lap.

Vachott Imre:	
Hollós Mátyás az álkirály udvara	9
Erdélyi:	
Csoltó vitéz (ballada)	50
Kovács Pál:	
A' vig cimborák	54
Ney:	
A' sziv (románca)	101

V. Füzet.

Vajda:	
Utazás a' hazában	1
Pongrácz Lajos:	
Roesel Borbála (történeti beszély)	18
Nagy Ignác:	
A' nagyravágyó	35
Szemere Miklós:	
Ferkó cigány	95

VI.

Frankenburg:	
Két hölgy	1
Tátrányi Béla:	
Máté Gyilkos (néprege)	23
Vas Andor:	
A' nővérek	27
Remellay Gusztáv:	
Az első Király	71
Lukács Lajos:	
Kis örökös	80
Lakner Sándor:	
Kettős halál	93

MÁSODIK KÖTET TARTALMA.

I. Füzet.

	Lap.
B. Jósika Miklós:	
A' falusi lelkész	1
Szelestey László:	
János hegye	28
Béreczy Károly:	
Két szív szerelme	34
Remellay Gusztáv:	
Az alispán 's leánya	54

II. Füzet.

Lisznyay Kálmán:	
Vadászkaland (ballada)	81
Kazinczy Gábor:	
Olndi Zudar Péter ur (néprege)	89
Tárkányi Béla:	
Az árvák (néprege)	98
Haraszthy Samu:	
Fürdői kalandok	104
Nagy Ignác:	
A' vállalkozó (torzkép)	120
Császár.	
Magyar adózók	131
Hazuha:	
Boldog és boldogtalan	132
Egy zalamegyei adózó:	
Magyar életképek. A' bunkós kri- tika szabályai szerint fontos pon- tossággal bírálva egy biharmegyei nem-adózótól	166
Ney:	
Czipóhalászat	175

III. Füzet.

Szabó Richárd:	
Az utósó Korondy	176
Jámbor Pál:	
Természet szava (ballada)	217

	Lap.
Ney Ferencz:	
A' váltó	223
Petőfi:	
Az utósó alamizsna (románca)	270

IV. Füzet.

Pityefoki Jung Mórlecz:	
Házassági kaland	273
Nagy Ignác:	
Az arslánnő (torzkép)	298
Frankenburg Adolf:	
Isten keze	341
Tárkányi Béla:	
Temetés (ballada)	380
Maties Imre:	
Csóktolvaj	383

V. Füzet.

Haraszthy Samu:	
Kalocsa 's vidéke (utazási vázolat).	385
Pongrácz Lajos:	
Zsellér leánya (jogi beszély)	422
Nagy Ignác:	
Ejféli tapasztalások (árnyrajzok az életből)	433
Tárkányi Béla:	
Szent László átka (legenda)	479

VI. Füzet.

Remellay Gusztáv:	
Veteráni (történeti beszély)	481
Nagy Ignác:	
A' nyárspolgár (vázlat az életből)	496
Haraszthy Samu:	
Vendégszeretet (családrajz)	533

A' FALUSI LELKÉSZ.

B. JÓSIKA MIKLÓS-TÓL.

I.

Gróf Vasváry hatvan éves korában visszavonta magát a' nagyvilág zajából. Legfiatalabb kora óta fokonyként emelkedett polgári hivatalokban, míg végre ő felsége, saját kérelmére, nyugalomra bocsájtotta. — A' gróf hivatalaiban ritka pontosságot mutatott 's birt azon egyenlőségével a' hangulatnak, mi magasb helyzetűeknél szint-olly ritka, mint elkerülhetlen, ha maguknak barátokat akarnak szerezni, 's ha szívök megtiszteltetés mellett szeretetnek 's vonszalomnak is örül. — De ember gyengeség nélkül nincsen, 's a' grófbán a' legvilágosb ítélőtehetség mellett némi előítéletek is voltak. Ő büszkébb volt régi eredetére, melyet érdem nélkül öröklött, mint hivatalaira 's azon magos polgári helyzetre, melyet egyedül eszének 's érdemeinek köszönhetett.

Midőn az udvartól, hol igen kedveltetett, eltávozott, — mint ilyenkor történni szokott, mindenki fürkészte ennek okát, 's a' legkalandosb történetecskék kerengtek kegyvesztésről, hivatali elmulasztások- 's több e' félekről, mik egyébiránt egyről egyig valótlán gyanítások valának.

Az ok igen egyszerű volt: a' gróf öregedett, 's kötelességérzete (egyik fővonása jellemének) kiábrándult tekintetet engede

vetni saját tehetségeire; érezte 's értette egyszersmind, hogy egy sok évig vádtalanul viselt nagy fontosságú hivatal után az emberek többsége a' hivatalbeliben az egyént el szokta feledni, 's a' személyt azonitván a' hivattal, minden hanyatlás (legyen annak hanyagság, legyen a' kor természetes gyengülése oka) kellemetlenül hat elméjére: 's így azon nagy mesterséggel birt, jókor, sajnálta 's visszaohajtva lelépni, mielőtt vád érhetné utol.

A' gróf nem tartozott honunk gazdag aristokratái közé; neki minden birtoka egy szép fekvésű helység 's annak egyik végén őseitől öröklött 's történeti emlékezetű vára volt, mellynek árkait már atyja betöltötte, ő maga pedig egy közeli sziklavölgygyel együtt, egygyé a' legszebb angol-kerteknek alakítá. Mig hivatalt viselt ritkán lehetett e' gyönyörű birtokban, 's mindannyiszor, mikor azt rövid mulatás után el kelle hagynia, titkos vágyat érzett szívében, végnapjait itt tölteni — 's a' hivatali fáradságos évek után, mellyeket másoknak élt, végre élte telét magának élni.

Neje jókor elhalt, 's több gyermekei közül, kiknek veszte éltének éveit keserítette el, két gyermeke maradt. Livia, ki most lépett tizennyolczadik évébe, 's Ákos, egy életteltjes tizennégy évű fiu, ki atyjának három fiai közül egyedül maradván, általa a' legnagyobb gyöngédséggel szerettetett.

Liviának nevelését anyja kezdette meg. Mindenek ítélete szerint, kik azt ismerték, egy a' leglelkesebb nők közül, de regényes irányu, kit mindenki szeretett, 's ki mégis némileg idegen maradt az életben, soha sem tudván annak folyamával kibékülni. Előszereket 's tökéletes jártasság a' fűvészetben, 's a' városi zaj 's fáradságos kedvtöltések fájdalmas hatása kissé gyöngédebb szövetű idegeire, vele a' falusi magányt ohajtaták, 's mivel ezt férjének mindenkor i hivatali elfoglaltatásai miatt nem élvezheté, egész alakján valami titkos aggály tünt fel, mellynek némileg Liviára is hatni kellett, ki, bár hajlamaiban több rokonságot mutatott atyjához, anyjának közelében nem lehte nem részesülnie azon regényes irányban, mellynek ábrándos elvei, ohajtásai 's panaszhai majdnem folytonos tárgyat tévék a' társalgásnak. Anyja halála mély benyomást tett a' tizennégy éves serdülő hölgyre, kinél még minden bimbójában volt, 's ki idegen légbe érzé magát átültetve, midőn egye-

dül maradt egy igen derék, de anyjától egészen különböző nevelő felügyelete alatt. — Azonban a' fiatalság könnyedségével engedé oda magát a' vidámbb életvezeteknek; később, midőn tizenhét éves korában legelőször vezettetett be a' világba, mindazon ifju vágyak, ifju követelések 's örömök feléledtek keblében, melyek az első föllépéssel a' nagyvilágba járnak; lassanként úgy tetszett, mintha igen jól találná magát új helyzetében. — Livia szép, karcsu alak volt; szőke fürtjei 's bádjadtt kék szemei még nevelték az érdekes arcz báját, 's egész tartásában valami olly nemes fesztelenség volt, tökéletes illedelemmel páruva, melly őt a' legbámultabb hölgyek egyikévé tevén.

Bevezetése a' nagyvilágba kevéssel a' farsang előtt történt, 's így midőn a' következő tavasszal atyjával falura költözött 's a' nevelő családi viszonyok miatt Franciaországba tért vissza; minden gyönyör, mellyet a' fővárosban éldelt, — egy szép, de rövid álmoként tűnt fel elméjében. — Szíve tökéletesen szabad volt; hogy is tudott volna annyi hódoló közt, egy rövid farsang alatt, tisztába jöni szívével a' felsőség fölött, mellyet egyik- vagy másiknak adjon.

Azon örömmel, melly olly természetes a' serdülő korban, 's melly minden ujnak örül, 's minden változást titkos sejtelmeinek képleteivel népesít, Livia majdnem vágyott atyja gyönyörű falusi lakába, melly, bár igen távol esett a' fővárostól, mégis új ismerőtől koránsem tartatott olly távolinak, hogy neki majdnem egyről egyig ne igérnék meg a' látogatást.

Az első hét vidámon telt el; atyja, nem akarván leányát hölgy-lárs nélkül hagyni, a' nevelő által ajánlott egy fiatal növendékét a' fővárosi apácáknak vette magához, kit már Livia ismert, 's ki iránt némi rokonszenvet érzett.

A' vár, vagy inkább jelen alakjában kastély, mindennel el volt látva, mi a' conforthoz megkívántatik: helyes, kényelmes felosztás; világos, bájos kilátású szobák, a' legujabb divatu butorok; szóval, egy tökéletesen felkészült lak volt ez, melly kényelmével 's fényével nem egy városi palotával vetekedhetett.

Livia 's barátnéja Betty, a' regényes fekvésű kertben 's a' gyönyörű vidékben előre annyi élvezet találtak, hogy a' városi lakást

legkisebbé sem nélkülözték; mint minden jól nevelt 's jól szoktatott hölgyek, a' hosszúra szabott délelőttet helyesen fel tudták osztani: zene, jó könyvek, mellyekkel a' gróf könyvtára bőven el volt látva, néha egy sétalovaglás 's szép hölgyi munkák kellemesen töltötték be az órákat. Világos napokon Livia a' rajzolásnak is szánt egy egy órát, 's így az idő szárnyakat nyert.

II.

Azonban van minden emberi 's főleg hölgyi kedélyben egy kis doemonocska, melly bárminő szépen czirógassuk 's altassuk el, néha egy vágyacskával, egy ohajtással áll elő, és semminek sem nagyobb ellensége, mint az egyformaságnak. — Néhány hold mulva, midőn Livia a' hosszabb estéken magánosan ült Bettyvel, 's a' foglalatosághoz szokott atyja írással vagy olvasással töltötte az időt, a' két hölgy a' héti lapokat forgatta, 's azután valami titkos vágy emelkedett, főleg Livia keblében, mindazon ünnepélyekben újra egyszer résztvehetni, mellyek ezen álnok lapokban olly bájtéljesen 's olly kegyetlen részletességgel valának leírva. — Livia nem panaszkodott ugyan soha, de mégis némileg boszantá őt, hogy a' szép városi uracsok egyről egyig elfeledték ígéretüket, 's vidéki, kissé unalmas és feszes vendégeken kívül, kik ő méltóságok tiszteletére jöttek, 's az időről, meg a' vidéki történetkekről beszéltek, — kiknek a' tágos kertben a' külföldi növényeket rendre meg kellett nevezni, 's kiket mulattatni kellett a' helyett, hogy mulattatnának, — senkit sem láthattak.

„Mit gondolsz, Livia! — szólt egy este Betty — nem jó volna-e, ha Fátrayt ide kéretnők? az idő komor és esős, ő, a' mint hallom, igen szépen olvas, mi addig dolgozhatnánk valamit, így az este kellemesen telne el a' theázásig.“

Livia azonnal reáállt; csengettek, 's Fátray néhány percz mulva a' meghívást a' legnagyobb készséggel elfogadta. Egyet kiválasztottak a' legujabb könyvek közül, 's az est — a' könyv volt-e oka, vagy az eszme ujsága, — jóval kellemesebben tölt el szokottnál. Ollykor a' szünetek közt az olvasotról vitakoztak, vagy egyes jellemeiről az előjövő személyeknek hozának ítéletet; szóval, olly elégedettek valának az olvasóval 's az olvasottal, hogy a' két hölgy

a' fiatalság jóságával elhatározá: mikép Fátray egy a' legkellemesb férfiak közül, 's a' legjobb olvasó, kit ismernek.

E' név ki levén mondvá, szükség pár szóval említést tennünk ezen ifjuról, ki két év óta volt a' gróf családjánál a' nélkül, hogy Livia által, a' mint látszott, különös figyelembe vétetnék. — Fátray az ifju Ákos nevelője volt. — Külsője nem feltűnő, de vonzó, nagy szerénység 's nem mindennapi foka a' miveltségnek, 's tökéletes illedelem tanusíták, mikép a' gróf e' jeles ifjuban a' legjobb választást tevő. — Ákos szerfelett ragaszkodott hozzá, 's a' nevelő 's neveltje közt valami baráti viszony létezett, melly mindkettőjöknek becsületére vált. — Szembetűnő volt benne a' magos tiszteletdíj mellett, mellyet a' gróf neki fizetett, hogy ritkán volt pénze; az ifju izletesen öltözködött, 's ez némileg szükséges is volt azon körben, mellyben élnie kellett; de ez fel nem emészthette bevételeit. Csak később árulta el a' titkot egy véletlen: hogy t. i. a' derék Fátray szegény anyját segíti, 's ez még nevelte a' gróf vonszalmát iránta, 's okozá, hogy őt teljes bizodalmára érdemesíté.

Darab idő óta azonban neme a' búskomolyságnak tűnt fel rajta, mi annyival inkább meglepte a' háziakat, mivel egyenlő jó kedve azelőtt kellemes tulajdonai egyike volt. — Bettyben a' legjobb szív 's nem csekély miveltség mellett jó adagja volt a' könnyelműségnek. Kevéssé ismeretes a' világgal, nevelő-intezetében inkább voltak kiképezésével elfoglalva, mint hogy az életet magát ismerné. Ő különös rokonszenvet érzett Fátray iránt a' nélkül, hogy ez a' szerelem színezetét viselné; 's nem egyszer mindenkori kérdezősködéseivel 's találgatásaival, mi bánthatja, mi kedvetlenitheti őt, az ifjunak valódi kínzója lön, ki nem győzte hol egy, hol más okra tolni komolyságát, sőt merőben tagadni, 's ilyenkor minden erejét összeszedni, hogy vidámabbnak látszassék. — A' hölgyek társaságát a' lehetőségig kerülte, 's nem egyszer, fölszólítva is, egy vagy más ürügy alatt elvonta magát attól.

Liviának ez majdnem rosszabbul esett, mint Bettynek; az utóbbi inkább neheztelve vette az illy mentegetődzéseket, mint fájdalommal. Azonban, ha Fátray a' hölgyek magános óráiban ritkábban vett részt: mégis igen sokszor találkoztak, 's erre némileg a' gróf maga szolgáltatott alkalmat; mert gyakran kérte őt, hogy a' höl-

gyeket sétáikban kísérje, mit megtagadni lehetlen volt. — Illyenkor Livia nem egyszer érdektelen tárgyakról beszélgetett vele, de ezek halkal mindig érdekesbek lőnek, 's mielőtt a' két ifju észrevenné — a' beszéd olykor mélyen beáradozott az indulatok, érzemények határiba.

Liviát az ég egygyel ajándékozá meg azon mélyen érző, szenvedélyes szellemek közül, mellyeket minden szép és nemes felmagasztal. Lehetlen érzeményeik 's véleményeik ezen mindenkori találkozásában, hogy ifju- sziveikben ne keletkezzék azon meghittség, azon rokonszenv, melly oly közel áll egy boldogító, de életviszonyaink vagy előítéleteink miatt néha fájdalmas eredményü indulattal, mellynek oly könnyen, sőt vigyázatlanul engedi magát oda a' tapasztalatlan szív, mig ébredése pillanatában látja, hogy menthetlenül veszve van.

Fátray azon indulatnak teljes öntudatában volt, melly szívét ellenállhatlan erővel ragadta meg; de egyszersmind elhatározva, ennek nem engedni túlnyomóságot. A' férfin állása, ki magánál alsóbb polgári osztályzatu nőt vesz, egészen más, mint a' hölgyé, ki illy választással ugyszólván végbucsút mond azon köröknek, hol otthonos; nélkülözéseknek — sőt oly viszonyoknak teszi ki magát, mellyekről semmi fogalma nem volt: 's bár mennyi érdem, 's igazolása választásának legyen abban, kiért lelépett a' fénykörből, nem egyszer, sőt többnyire oly érintkezések várnak reá, mellyekben — fellengő szerelme mellett is férje iránt, mig a' világ úgy áll a' mint van, — sok fájdalom vár rá, 's nem egy érzeményében kell kínosan visszataszítva érzeni magát.

Mire vezethet egy illy szerelem, Fátray tudta, önérzete az elragadtatás szép, nemes pillanataiban mondá neki, mikép illy hölgy szívéhez, szelleméhez nem érdemellen, mikép talán képes lenne őt boldogítani; de a' mennyi szerelem, annyi gyöngédség volt benne, 's józan esze azon elhatározásra birta őt, a' lehetőségig minden alkalmat futni, melly szíve titkát ajkaira csalhatná. Itt oka annak, hogy Liviát lehetőségig kerülte, mig Bettynek sürgése körül 's célzásai valóban terhére voltak.

Betty szemmel tartotta őt, 's a' titok birtokába jutott, vagy legalább gondolta ezt. Látta, mikép Livia komoly 's szomorú, ha

Fátrayt nem láthatja, 's miként élednek föl a' szép lélekteljes vonások, miként kapja meg hirtelen vidorság, ha az ifju két-háromszori elmaradás után végre egy estét tölt társaságában, vagy egy sétára követi őket. Természetes gondatlansága 's Liviához szinletlen ragaszkodása őt egy igen ártatlan, de veszélyes szerep játszására birták. Ő tudnillik nemcsak mindent elkövetett, mi tehetségében volt, hogy újabb újabb alkalmat idézzon elő a' találkozásra a' két szerető közt, sőt nem egyszer valami egyszerű ürügy alatt hosszasan egyedül hagyá őket. — Fátray, bár szíve teljességéből szerette, sőt imádta Liviát, 's ezt hangja, tekintete akaratlanul elárulták, sokkal több lelki erővel birt, mint hogy valaha csak egy szóval is nyilatkozna. — De hány indulat lappang a' háttérben, mellyel daczolhatni vélünk, 's midőn az óra üt, szomoruan meggyőződünk emberi erőnk gyöngesége felől; 's illy óra hamarább ütött, mint Fátray gondolta. —

III.

Egy este, midőn a' kastély kertté alakított udvarában a' gróf 's a' leányok kerti lóczán ültek, 's szemeik a' szép virágcsoportozatokban gyönyörködtek, csinos kocsi érkezett az udvarba, 's nem sokára egy magas, vidám tekintetű ifju ugrott ki abból, a' háziak elibe sietvén, kik fölkeltek volt üléseikről, 's a' kocsihoz közeledtek.

„Ah, Victor! — kiáltott fel az öreg azon élénkséggel, melly őt ide is kísérté — valahára látlak, ennek igen örülök; leányomat ismered, — ezzel Bettyhez fordult: — Kedves vendégem Málvai Betty — gróf Csobánczy Victor,‘ ezzel a' bemutatásnak vége volt.

Az ifju vidámon elbeszélvén utját, miután a' bécsi körökről 's a' gróf 's Livia ottani ismerőiről sokáig szólt, Liviának vonásai földerültek, egyét látá itt azon divaturacsoknak, kiknek társaságát Bécsben megszokta, kik egészen azon légben növekedvén föl, mellyben ő, 's egészen azon igények határiban lévén, igen sok érintkező ponttal ajánlkoznak a' társalgásra. — Nem egyszer történik, hogy nemes jellem, valódi érdem, sőt érdekes külső 's számos szeretetre méltó tulajdonok ama bizonyos

társalgási otthonosság nélkül, melyet a' nagyvilág adhat csak, kivívják annak emlékezete fölött a' diadalt falun 's magányban; de ha aztán egy e' kellemes bábok közül megjelenik, 's egy egész világát a' szunnyadó visszaemlékezésnek költi fel, ah akkor! nem egyszer e' csinos gépek ellenében vesz a' valódi érdem. Illy ember látásakor egy fiatal hölgy szívében mindaz, mire falusi magányában sajnálkozva gondol vissza, azonul annak személyével 's akaratlanul emelkedik föl elméjében annak meg-gondolása, hogy illy ember társaságában mindazt, mi neki egy-kor olly nagy örömet okozott, élvezhetné.

Livia nem volt mindennapi hölgy; de a' szerfelett vidám, 's életörömmel teljes Victor közelléte rá sem hibázható el egészen hatását. — Szerelme, oh ezen óvott, rejtett indulat, szíve mélyében honolt, 's ha Fátrayval találkozott, mintha Victorrali vidám társalgásáért neki kárpótlást akarna nyújtani, olly bensőség-gel tekintett rá, mint soha azelőtt!

Különös, hogy Betty, ki halálra szerelmes lett — mikép maga megvallá tréfáson Livianak, — az ifju grófba, tökéletesen felhagyott Fátrayval; 's minő élénken dicsérte őt azelőtt, szint-olly ékesen szólással magasztalta most Victort, ki a' két hölgy-gyel szerfelett jól töltötte az időt, 's az egész házat fölelevenítette. Az ifju Vasváry 's az egész udvari nép megszerették őt, 's mond-hatjuk, általános forradalmat eszközölt a' háznál.

Livianak 's Bettynek most gyakran kelle lovagolniok, 's Victor az öreg grófot annyira megnyerte, hogy ezt még párszor vadászatra is bírta.

Egy ember volt csak, ki őt nem látszatott kedvelni, 's kitől még senki egy méltányló szót sem hallott felőle, — 's ez Fátray volt.

Mióta az ifju gróf egészen házinak kezdé tekinteni magát, a' nevelő arczán a' komolyságot neme a' szomoruságnak 's egy eltitkolhatlan gúnyvonás ajkai körül váltak fel. Az ifju kifogyhat-lan jó kedve 's tréfái még egy mosolyt sem birtak ajkaira csalni, mi végre ezt is elhatározott visszavonulásra bírta, de minden legkisebb harag vagy rossz indulat nélkül. — Victor nyílt, be-

csületes gondolkozásu ifju volt, 's vidám szive ugyszólván túláradtában mindig.

Fátrayt, ki mindig hosszú képeket csinált, ki olykor egy epés észrevétellel felelt tréfáira, — unalmas, haszonvehetlen embernek nyilatkoztató 's róla több tudomást nem vett.

Ellenben Liviát, néhány napi mámor után, Fátraynak magaviselete sebzeni kezdé. Volt abban valami keserűség, neme a' gúnynak 's vádnak, mi neki fájdalmat okozott; de szerelmét még erősíté szívében. Nem tagadható magától annak okát. Vaknak kellett lenni, hogy Fátray magaviseletében a' féltékenységet észre ne vegye, 's Betty, ki a' nevelő magaalalmazását az ifju, oly udvarias, előző gróf iránt udvariatlanságnak, sőt grombaságnak czimezé, nem mellőzé el Liviát bizonyossá tenni, mikép a' bohó följogosítva érzi magát őt Victortól féltetni. A' könnyelmű tökéletesen el látszott a' multat feledni.

Igaz, hogy Betty ezt szokott könnyedségével 's tréfásan monda, de Liviát ez boldogította. Most tudta meg, hogy szeretetik, 's szükség-e mondanunk, hogy a' szív, melly szeret, ha akar ezer módot talál abban, szerelme tárgyának kárpótlást nyújtani. — Ha talán Victor elébb jött volna! — ki tudja, nem maradna-e a' szerény, igénytelen Fátray egészen háttérben; de Liviában igen ki volt már a' szerelem fejelve, — késő volt! Őt Victor mulattatta, de szívét Fátray birta.

Egy este az ifju gróf szokottnál még vitorabb szeszélyben volt, 's mivel ebben ama szélsőség nem mutatkozott, melly komolyabb kedély előtt a' túlcsapongó vidorságot valóságos kínzó-paddá teszi, sikerült neki az egész társaságot oly derültté tenni, hogy az öreg ur is minden fiatalkori bohóságait előhordá, 's Livia maga nemét a' könnyebbülésnek érzé társaságában. — Midőn a' theázás órája közeledett, Fátray lépett a' terembe, hol őt vidám nevetés 's teljes folyamatban levő beszédár fogadák.

Livia észre nem vette jöttét, 's épen tréfás vitatkozásban levén a' szép vendéggel, Fátray több perc óta állt az egyik pamlag közelében, midőn öcscsének hangjára Livia hátrafordult, 's a' nevelő halálsápadt, levert arczát pillantá meg.

Fátray a' szerelemfáltás következtelenségével e vám beszélgetésben teljes egyetértést, kifejtett szerelmet látott, 's szívét érzé dobogni, 's egész valóján egy rohama zajlott a' kétségbeesésnek keresztül. A' gúny eltűnt ajkairól, 's annak helyét önkénytelen reszketegség foglalta el. — Nem emelte szemeit Liviára, a' földre voltak azok szegezve, nem volt szemrehányó, nem volt daczos; mély szomorúság 's csüggedés tüntek fel arczában, 's az egész ifju úgy nézett ki, hogy az öreg gróf maga szívesen ragadá meg kezét 's tudakozódott egészsége felől.

Liviának a' mosoly elhalt ajkain; egy mély szenvedélyteljes tekintetet vetett az ifjura, kinek kifejezéstele arcza e' pillanatban olly szembeszökő ellentétet képezett a' gróf csinos, de sokkal kevesb jelentőséggel bíró arczával, hogy a' hölgy kénytelen volt választottjának szellemi felsőségét elismerni. Szívében bájt teljes érzet emelkedett, azután arcza szomorú lett, de szólani nem mert; szeretett — ez fejt meg mindent. Hogyan kérdezhetné: mi baja, mi sebzi, mi fáj? hangja elárulta volna!

Az ifju gróf egy hosszas tekintetet vetett az örömháborítóra, aztán kissé lehangultabban folytatá tréfáit.

Midőn helyet foglaltak a' thea-asztal körül, Livia szándékosan Fátray mellé ült, — kérdésére: vesz-e theát? a' nevelőnek feleletekor reá kellett tekinteni. Ah, szóljatok ti nekem, hogy az emberi tekintetben ígézet nincsen! hogy nincs szellemhang, melylyen két lélek némán szólhat egymással! — Fátray egyetlen tekintetében Liviának olvasá, mit még soha sem — — így — — hogy szerettetik. 'S a' boldogság, melyet a' szelid hölgynek e' mennyugára árasztott arczára, Liviának is visszaadta erejét.

Szép este volt, az égen ezüst fellegek heverték szeszélyes képletekben, 's minden tárgyon kékes derű szűrődött át; a' sötét árnyak a' föld prósáját eltakarták, csak költőisége uszott fön a' bámuló szem előtt. —

„Tegyük egy sétát a' kertben, — mond az öreg gróf — öcsém, Victor, vedd kalapodat 's hozz magadnak pár szivart is — kár e' szép estét a' szobában töltöni.“

Betty azonnal elsietett magának 's Liviának kalapért. — Öccse is ajánlkozott a' magáét 's Fátrayét előhozni, 's így pil-

lanatra elhagyták a' teremet. — Fátray mintegy levarázsoltan állt — 's Livia majdnem reszketett; mindketten érezték e' pillanatot üdvét és súlyát; egymás mellett álltak, mindkettőjük szive túláradt — Fátray lábaihoz érzé vonatni magát; Livia szive vonszalmától megkapatva pár vigasztaló szót akart mondani, de nem szólhatott. — Ki mondaná, mikép történt: két percz mulva öntudatlan az ifju 's Livia keze egymáséban reszkettek; két tekintet olvadt át egymásba, — 's egymás karjai közt voltak — egy szó nem suhant el ajkaikról. Most neszt hallottak, 's mintegy rémülve váltak hirtelen szélllyel. Betty lépett be a' két kalappal: Liviának arcza égett, — Fátray egy királylyal nem cserélt volna. —

Betty futó tekintetet vetett mindkettőre: — hogy valami történt, sejtette, de nem is álmodta a' valót; sőt Victor iránti előszeretete őt merőben elfogulttá tevén, azt hitte, hogy Fátray talán megsértette Liviát. Egy haragos tekintetet vetett reá, azután élesen 's csipősen kérdé: „Ön még itt van, Fátray ur? azt hittem, hogy nem jő velünk.“

Fátray olly boldog volt, hogy alig tudta mi mondatik, 's így Bettynek némileg sértő szavait felelet nélkül hagyá. — Nem sokára mindnyájan együtt voltak 's a' kertbe indultak.

IV.

Ki a' szerelem üdvét ismeri, ki tudja, hogy a' boldogság öntudata, főleg az első vallomás perczében, időt fontolásra nem enged: nem bámulhat, ha Fátray ezen egész este egyebet nem érzett, nem gondolt — mint azt, hogy szerettetik. — Mint gonosz álom tűnt el a' hézag, melly közte 's Livia közt ásitott: — hol venné az üdvezült az időt arra, sorsára 's helyzetére gondolni, magának szemrehányásokat tenni? Előtte lebegett az anyagi alak, ki őt szerette, ki karjai közt hevert, — ki üdvét, jövőjét, önmagát adá neki át! ki mindent feledett, 's a' szerelem nemességével, — mellyet minden áldozat boldogít, mellynek kedvesebb áldozni, mint áldozatot fogadni, — ott lebegett előtte; könnyü léptei mutatak, hogy a' szerelem átszellemíti, hogy szárnyai nőttek!

De a' varázsóra elmúlt, 's Fátray szobájában van újra. Mindenki alszik a' kastélyban; az égen komor fellegek gyűltek, 's nehéz zápor verdesi a' magos ablakok üvegeit. Még mennyül arczán, — még Livia árnya felé terjeszti karjait. Halkal a' vonások komolyabbakká válnak — 's mintegy álomból ébredve — az ifju halványan 's reszketve veti magát egy karszékbe. „Mit tettem! — ezt rebegték ajkai; azután egy szózat birkózott föl kebléből — hálátlan! önző! ki szenvedélyednek illy angyalt mersz feláldozni! — mit fog atyja mondani! — megegyezik-e valaha? 's ha igen — ő, a' szegény, neje vagyonából fog élni — legközelebbi rokonai hidegségének tárgya leend — 's e' hölgy érdemes arra, hogy egy trónt ékesítsen; 's igénytelen sorsban, talán szükségben, talán késő megbánással fogja egész életét egy embernek feláldozni, ki atyja bizodalmaival visszaélt — ki neve-lői tiszt szent hivatását feledve olly lépésre birt gyermeket, melly atyát szomorít, talán a' sírhoz közelít — — Fátray büszkén emelkedett föl üléséből — olly önző volnék-e valóban? — — nem, nem! — kiáltott fel — nem és mindig nem! — de mit tegyek, — — Livia szeret! — nem kárpótlás-e a' szerelem — két lélek üdve mindenért? — oh, istenem! — sohajtott — mennyi korlát, mennyi előítélet, mennyi várnák! — 's az élet olly rövid — — egy álom!“ —

Livia angyalarcza vánkosain nyugodott! de a' galamszemekre álom nem jött. Ah! mit gondolt ő a' világgal, szíve szerelmében túláradott; — úgy tetszett neki, mintha Fátray még karjai közt tartaná, mintha mindent mondana neki, mi őt bátoríthatja. Ezer ábrándos tervet koholt, minden áldozatra késznek érzi magát, mindent hitt, mindenben remélt, nem okoskodott, nem tett szemrehányásokat magának — hiszen ő hölgy, — 's mig a' legtöbb férfin szenvedélye közepette okoskodni tud, — a' hölgy — csak szeret!

Másnap reggel Livia jobbkor kelt föl; szíve olly vidáman vert keblében! szeme ifju lángban uszott — a' kertbe sietett, 's úgy tetszett neki, mintha a' világ szűk volna, mintha a' lég tartaná ölében. Az ifju Csobánczy észrevette őt ablakából 's azonnal lesietett. Livia örült; de volt valami ihlet e' vidámságban,

mi az ifju vig szeszélyével 's szokott tréfáival nem jöhetne érintkezésbe. A' kedves társalgásu Victor talán először életében zavarba jött; nemét a' tartózkodásnak kezdé érezni a' hölgy iránt, kivel már majdnem bizodalmas meghittségében az egy föld alatt lakónak élt.

Nem tudta megfogni Liviát, végre tréfás boszúsággal kísérte őt a' terembe, hol épen készülétek tétettek a' reggelire.

Betty sugárzó arczczal lépett be, 's Livia első tekintetre látta, hogy valami fontos közleni valója van, mert igen jelentő tekinteteket vetett rá. Mibelyt Betty vele pillanatig észrevétlen szólhatott, ezt sugá: „Gyönyörű tréfa, Liviám! meghalsz nevettedben.“

„No 's — mond a' hölgy, ki talán életében soha sem volt derültebb hangulatban — mi ujságot tudsz megint?“

„Majd a' reggeli után, — felelt ez, — fölséges tréfa, nem is gyanitod; no most kezünkben van a' mi érzelő mentorunk, hatalmas fegyverrel bírok ellene.“

„Mentor? — Fátrayt érted?“ suttogta Livia, mig egy maga előtt is megfeythetlen nyugtalanságot érzett.

„Ö, igen — de később, — mond Betty egy levelke hegyét vonván ki kebléből 's ujra hirtelen elrejtván azt, — — el ne árulj! — —

Livia az egész dolgot meg nem foghatta. Betty egy volt azon hölgyek közül, kik a' legegyszerűbb eseménynek némi szükségtelen fontosságot adnak. — Ugyan megjártam ezzel vagy amazzal; vagy — hallottad ez vagy amaz furesa történetet — így kezdé többnyire minden temondáját, 's ezt Livia annyira megszokta, hogy ha nem Fátrayról, hanem másról szólna, fel sem venné — de így — — —! neki irt-e az ifju, 's elég gondatlan volt-e a' levelet Bettyre bízni, vagy ez valami más uton jutott hozzá? — a' dolog Liviára nézve mindenkép kellemetlen volt, annál is inkább, mivel Betty, a' mint látta, gúnyt akart abból üzni. — A' reggeli jóval csendesebben ment végbe, mint azt — a' jó hangulat után, mellyben őt az elébb láttuk — gyanitni lehetett. Rejthetlen küzdelem tükrözte vissza magát vonásai-

ban, 's nem tudta mit tegyen: megvallja az igazat Bettynek, vagy eltagadja, — mindkettő nehéz volt.

Az első esetben titkát féltette; mert barátnéja csacskasága ismeretes lévén előtte, mindentől tarthatott, ha atyja előkészítés nélkül megtagadja a' valót. — A' másik esetben Bettynek gyöngétlen tréfájában kellett osztoznia 's e' mellett hazudni, első szerelmét eltagadni, 's annak tárgyát gúnyszerűségeként átengedni! — „nem, nem! — szólt magában — bármit, de ezt nem tehetem.“

Alig várta, hogy Bettyvel egyedül lehessen, ki a' maga részéről is ohajtani látszott ezt; de mennyire különböző okból — 's mennyire különböző módon!

Mihelyt Betty Liviával az utóbbi szobájában volt, azonnal nemével a' diadálnak vont a ki a' levelet kebléből: „olvasd!“ szólt hahotára fakadva.

Livia Fátraynak, mint házinak, 's ki neki nem egy versezetet vagy kivonatot irt le, igen jól ismerte irását; reszketve vette át a' levelet, de első tekintetre látván, hogy az irás nem övé, könnyebbülve érezte magát 's az aláírást nézte: „Minna“ ezt olvasá, míg arcát pir öntötte el, nem tudta, nem gyanította, mit foglal a' levél magában, mégis úgy tetszett neki, mintha egy szózat emelkednék keblében, melly mondja: ne olvasd! — Livia kezében tartotta a' levelet, azután komolyan fordult Bettyhez.

„Mielőtt e' levelet elolvasnám, — szólt — tudni akarom, kinek van írva, 's mikép jutott kezédbe? csak fel nem teszed rólam, hogy a' más leveleit olvasom 's titkaiba avatkozom?“

„Ah! — mond nevetve Betty — de hogyan lehet illy tréfát, mindjárt a' legkomolyabb oldalról venni? Fátrayval találkoztam a' folyosón, köszöntünk egymásnak, — mikor távozott e' levelet ejtette el 's én fölvettem, — ez az egész.“

„S a' helyett, hogy visszaadnád, elolvastad — mond jóindulatu szigorúsággal Livia. — Jó, édes Betty — de én bűnödben nem akarok osztozni. A' levél nem nekem szól, tartsd meg azt, vagy add vissza Fátraynak.“

„Nem így szólnál, ha tudnád foglalatját, — mond Betty élénken. — Ez a' semmiházi, ki neked majdnem udvarolni mert, ki Victornak goromba feleleteket ad, ki — ki — szóval,

ki igen különös egyén, — 's még féltetni mer tégedet! — a' mint e' levélből látom, mással van viszonyban, kit alkalmasint szintugy rá fog szedni, mikép tégedet rászedett volna, ha képzelhető lenne, hogy gróf Vasváry Livia Fátray urammal többbe elegyedik, mint egy kis falusi mulatságba, mellynek faut de mi-cut ő kelme a' tréfa tárgya!

„Viszonyban!” — kiáltott fel Livia egészen feledve magát, mig keblén egy nyomást érzett, melly azt szétrepesztteni fenyegette.

Igen, — mond Betty, — 's épen ez a' felséges tréfa. — Bizd csak reám, eleget boszantott Victor iránti magaviseletével, kezemet adom, ugy elkínzom, hogy többé nem jut eszébe a' szerelemföltöt játszani 's torzképeket csinálni, mikor az egész világ vigad 's örül. Minő szemtelen magaviselet volt a' tegnapi! De kérlek, olvasd el. — Lelt levelet 's mellyen fölirat nincsen, akárki elolvas, 's mi szükség tudnia, hogy a' levél kezünkbe került?

Livia kínos vágyat érzett magában a' reánézve irtózatot titkot megtudni. Csalódás első szerelemben, életoltó. Kezében volt a' bizonyítvány, elibe akarta tartani Fátraynak, alávalóságát szemére vetni, 's azon lesulytó tekintettel visszautasítani őt korlátiba, melly senkinek sincs annyira hatalmában, mint hölgynek, szerető hölgynek, ki csalatva érzi magát. — De olly ritka nemesség volt e' kedélyben, hogy e' vágnak egész erejéből lelkének ellenszegült; visszaadta a' levelet Bettynek 's majdnem elhaló hangon szólt: „Tartsd meg, én nem akarok semmit tudni;” ezzel térdei törtek meg 's egy karszékbe hanyatlott.

Betty a' legnagyobb meglepetéssel tekintett barátnéjára, saját szemeinek nem hitt; végre egy gondolat ébredt keblében. „Livia! — sikoltott fel — szólj, az istenért! nem, nem hihe-tem — te szereted őt. — Oh, istenem! — folytatá a' könnyelmű, de jó szívé leány — ugy hála égnek, hogy e' levél kezembe került!”

Livia annyira le volt sujtva, mikép maga átlátta, hogy titkolódásnak nincsen helye, 's azzal még inkább elárulná magát, 's Betty mindenkori fürkészését idézné föl: darabig hallgatott,

azután elragadtatva fájdalmától, az elsőtől életében — 's lehet-e nagyobb? — Bettynek nyakába borult. — „Igen, — mond fuldokolva — szerettem, szeretem őt, 's e' sziv senkit sem fog szerethetni többé! — Oh, Betty! ugy-e csalódás lehet azon levél, talán nem is neki iratott; tudod, hogy ő mindig itthon van, sehová sem megy: kivel állhatna ő viszonyban; hátha anyja levele? — Igen, igen! anyja levele, kié lehetne másé?“

„Nem anyjáié, — mond haraggal Betty — igen, én hálát adok istennek, hogy e' levél kezembe került. A' hölgy, ki ezt írta, Fátray hazájából való; emlékezel, hogy tavaly anyját látogatta meg, 's alkalmasint ott szövődött az ismeretség, 's azóta a' levelezés közte 's ezen Minna von Barnhelm közt rendesen foly, 's mint e' levélből világos, igen sűrűn is! magad átláthatod, kedves Liviám, hogy jogod van leveleihez, mihelyt ő olly vakmerő volt neked megvallani szerelmét, 's te elég könnyen hívő, vallomását viszonzozni — vagy elfogadni.“

Mit érzett Livia e' leczkésés közben olly hölgytől, ki annyi tekintetben alatta állt, nem kísértjük leírni, — Bettynek némileg igaza volt; de éppen azon gondolat, hogy e' jogot a' szerelem adja, 's ezzel élni annyi, mint e' szerelmet nyilvánítani, erősíté meg Livia azon elhatározását, a' levelet el nem olvasni, — mivel Fátray érdemtelen lett arra, hogy Livia szerelmi jogaival éljen.

Betty igen jól ismerte barátnéjának jellemét, 's a' levelet nyugodtan dugta keblébe: „Jó, — szólt a' lehető egykedvűséggel — örülök, hogy a' jámbort annyira áttekinted, mikép kihallgatlan is eltöröd a' pálczát fölötte 's megleégszel állításommal; de reméllem, tudni fogod ezen emberrel, ki elég szemtelen volt játékát üzni veled, egész megvetésedet éreztetni — —!“

„Megállj! — kiáltott fel Livia, önkénytelen igazságérzettel megkapatva — kihallgatlan? nem — — add a' levelet ide! — most már olvasni akarom azt.“

„Á la bon heure!“ mond Betty — 's a' levelet kezébe adta; Livia olvasta mi következik:

„A' mult posta, szeretett barátom! nem hozott levelet tőled; tudod mennyire szükségesek azok nekem, 's ennyi távolra minden vigaszaim! Talán a' rossz utak, talán egy vétség a' hivatal-

nál — — nem tudom mit gondoljak, — de nem a,
 igen, az én szeretett Lajosom irt — ugy-e irtál,
 tom? 's én veendem leveledet minélelébb. — Igérete
 még e' hold végével látlak — 's azután, oh Lajos! a' d.
 átreszket egész valómon, — utóbbi leveled e' szava: — e,
 re! — lángol előttem; igen, örökre a' tiéd! szivem barátja,
 siess — jer — a' perczeket számítja Minna.“

Livia a' levelet kiejtette kezéből 's ájultan hanyatlott kar-
 székébe, Betty felsikoltott 's a' jövő perczben segélyért kiáltott.

Mig ez Livia szobájában történt: Fátray halványan, mint
 a' halál, az öreg gróf előtt állott, ki kényelmes pongyolában ült
 egy asztalka előtt szobájában.

„Mi hozta, Fátray?“ szolt a' gróf vidáman.

„Egy kérés, — felelt az ifju, mindenkép igyekeztvén fé-
 kezni a' felindulást, melly majd ketté repesztette keblét. — Mél-
 tóságod, azután a' sok jó után, mit házánál tapasztaltam, hálát-
 lannak fog nevezni; mert olly körülmények, mellyeket bővebben
 ki nem fejezhetek, parancsolják, hogy elbocsájtatásomat kérjem.“

„Hogyan? — kiált fel a' gróf, igen kellemetlenül megle-
 petve — talán valami történt?“

„Semmi itt, gróf ur! de méltóságod tudja, hogy nekem
 anyám van, tudja, hogy az életben kötelességek vannak, mely-
 lyek teljesítése alól ki nem lehet, ki nem szabad vonni magunkat
 — — — Igaz, én több évekre köteleztem magamat — 's méltó-
 ságod kényszerithetne e' kötelezés teljesítésére — 's én nem
 fognék ezen esetben ellenkezni, mert az igazság méltóságod ré-
 szén van. Azonban én itt egyedül csak nagylelkűségére számítok
 's azon hiedelmemre méltóságod jószágáról, hogy engemet az
 okok elsorolásától fölment, mellyek ezen, — oh higgye, méltó-
 ságod! — nehéz, keserű elhatározást kötelességemmé teszik.“

„Ha ön, — szolt a' gróf szembetűnő kedvetlenséggel —
 olly könnyen elválhat fiamtól, ki önhöz annyira csatlakozik; hogy
 egy olly szép sikerrel kezdett nemes pályát félbe akar szakasz-
 tani akkor, mikor mindnyájunk bizodalmát, mondhatom, hajlan-
 dóságát bírja — — ugy valóban nem tudom, mit tartsak önnek

„Izt tudom 's arról bizonyossá teszem, hogy mara-
eríteni nem fogom!”

„Ur! — mond Fátray, minden erejét összeszedvén, —
od balvéleménye kockáztatásával is, bár minő mélyen
ez szívemet, kénytelen vagyok nyilatkozatom mellett ma-
ni. Az is'en, ki felettünk van — 's a' szivek redőibe tekint
— tanúm —“

„Elég! — mond a' gróf hidegen — — ön szabad ember,
's én ezennel kötelezése alól feloldom; minden egyebet, ha tá-
vozása olly siető, még ma elintézhetünk.“

Fátray leverten, majdnem reszketve távozott; másnap reg-
gel nem volt többé a' kastélyban. Livia forró lázba esett 's a'
legjobb orvosok után kellett küldeni — kiknek nem kevés gond-
jukba került őt megmenteni; végre az ifjuság győzött, de vidám-
sága eltűnt.

Az ifju Ákos mélyen érezte a' nevelő távozását — sokáig
nem birták fájdalmát lecsilapítani, 's Betty, ki mindezekért egy-
előre magát vádolta, végre azzal nyugtatá meg önszemrehányá-
sait, hogy Fátray ugy is eltávozott volna, — 's addig gyalázta,
addig rágalmazta őt részint jó szándékból, részint boszúságból,
mig némileg sikerült Liviában is nemét a' megvetésnek ébreszte-
ni olly ember ellen, ki a' legszorosabb viszonyban mással, kész
volt álnok csábítással boldogságát 's nyugalmit aláásni.

Csobánczy egyáltalában fel nem tudta magát e' sok kedvet-
len arcok közt találni; Bettynek czélzásai, ollykor elejtett sza-
vai 's szembetünő ingerültsége valahányszor Fátrayt emlegették,
némi sejtelmeket ébresztettek benne; de gyöngédsége maga 's
Livia iránt, kit bensőleg szeretett, nem engedé a' mélyebb für-
készetet. Csobánczy lejobb hangolá vidámságát 's egy ösztönsze-
rű kimélet a' hölgy iránt, kit szenvedni látott — arra birta őt,
hogy néhány nap mulva távozzék. —

Vannak a' hölgyi életben, főleg egy kinos csalódás után,
olly perczek, hol neme a' keserű közönöségnek 's életuntságnak
eloltja minden vágyaikat, 's gépi odaengedésre bírja őket. —
Livia most illy állapotban volt; Fátrayt szerette — de nem be-
csülhette tovább, 's így szívének nemessége kiszte őt vonszalmát

legyőzni. Atyja Csobánczyt ajánlá férjül; okos kifogást a' valóban derék és szeretetre méltó ifju ellen nem tehetett, — 's miután háromszor egymásután kért halasztásnak szintannyi határideje elmúlt — Livia az ifju grófnak neje lön. Szerelmet nem érzett iránta, de ellenséges indulatot sem; sőt az ifju szeretetre méltó jelleme, vidámsága 's őszinte belső vonzalma Livia iránt, őt jövője, ha nem is boldog, legalább nyugodt voltáról biztosítani látszott.

Két évi együttlakás 's egy előtte egészen uj, ismeretlen érzés, anyai öröm, kibékeltetéek sorsával, mikép nem egyszer történik az életben; férje naponként kedvesebb lön előtte, míg végre kimondhatlan boldogságára érezte, hogy őt talán nem az első szerelem lángjával — de bensőleg 's kiábrándulva szereti, hogy jobb, kedvesebb férjet nem találhatott volna. — Az ifju grófot hivatala Bécsben tartotta, de feltett szándéka volt, — midőn egész örökségéhez jutand — a' zajos városi életet falusi magányval fölcserélni.

Betty, miután egy csinos hadnagyocskába, utána egy karcsu jogászba, ezután a' helybeli szolgabíróba rendre halálosan szerelmes lön, az ifju gróf derék ügyvédnek adta kezét, erősítvén Livia előtt, hogy a' többi csak bohóság volt, hanem ezt szereti valóban. Mikép boldogul vele az ügyvéd, az az ő dolga; — azonban ugy látszik, hogy Betty, mint nő, sokat lehagyott szélességből 's legalább mindeddig férjének nem adott okot megbánni lépését.

V.

Nyolcz év telt el; az ifju Csobánczynak atyja, kinek egyetlen örököse volt, meghalt, 's jelenvolt az idő, mellyben jószágait át kelle venni. — Az öreg Csobánczynak egyik birtoka, hol legörömostebb lakott, honunk valamelyik hegyes vidékü megyéjében volt; az ifju gróf igen fiatal korában többször mulatott ott, de mivel atyja a' teleket Bécsben töltötte 's az ifjut hivatala tartóztatá — majdnem nyolcz év telt el a' nélkül, hogy ott megfordult volna. — Hallotta gyakran atyjától, hogy a' helységben igen sok változás és szépítés történt; a' kastély egészen angol

izlésre javítottatott ki, 's a' kert, új befogások 's ültetvények által, valódi park-alakot kezd magára öltetni. — Az utóbbi években, még kevéssel halála előtt — az öreg Csobánczy gyakran emlegette a' helybeli lelkészt, ki bár nem rég vette által az ottani népszerű hivatalt, csodálatra méltó hatással van a' köznépre, 's olly intézeteket hozott létre, melyekről az öreg gróf e' hatályos férfin segínye nélkül alig álmodhata.

Mindez a' boldog párt nagyon kíváncsivá tevő a' jószágot meglátogatni 's azon derék férfival megismerkedni, kiből, mikép az öreg gróf állítá, a' lehető legnagyobb műveltség szerénységgel 's szelidséggel párosult.

* * *

Egy szép juniusi napon Kozárhidnak — ez volt ama helység neve, — kupaktanácsa együtt ült a' falu házában. Butortalan hosszú szobában látjuk az érdeemes honoratiorokat. Biró uram ő kegyelmét, a' kissé gajdos esküdt uraimékat 's a' notarius locit. — Keskeny, hosszú asztal állt a' tapaszos padlón, kétfelől lóczákkal ellátva; a' biró az első helyet elfoglalta már, míg az esküdtek szürke gubáikkal, különböző oldalos lejtésekkel — szorongtak a' lóczákra. A' jegyző a' biró mellé ült, 's magos tetejű, kissé ócska kalappal, rózsaszínű bonjourral különböztet meg magát a' többi minorum gentium ülnökök közt. Az asztal közepét két kanta 's igen apró poharak foglalták el. Egy fogason békókat, 's a' szögletben igen szép mogyorófa-pálczákat lehetett észrevenni, míg az ajtó mellett egy piszkos egyed igyekezett kissé mámoros szemeit nyitva tartani.

Épen szólani akart a' jegyző 's erősítésül az egyik poharat megtöltötte a' kantából, midőn az ajtó mellett ülő piszkos egyed félre ugrott, 's egy magos halvány férfiú lépett be egyszerű sötétkék kabátban. A' jelentő, vonszó arcz szelid jóssággal teljes kifejezésű volt, 's egész megjelenése tiszteletet 's bizodalmat előidéző — a' kék selyem-collare 's a' szakállatlan arcz lelkeszre mutatott.

Mindnyájan fölkeltek 's bizodalmas vidám hangon üdvözlék a' jöttet: a' bíró azonnal megkínálá székével 's maga a' jegyző mellett a' lóczán foglalt helyet.

„Isten hozta közünkbe, drága tisztelendő ur! — szólta a' bíró, ismételvén üdvözlését, — éppen az oskola dolgában gyűltünk össze.“

„Isten velünk! — felelt a' népész, kezét megrázzván a' bírónak. De előre mondom, semmi erőszak, bíró uram 's esküdt uraimék! már én a' jegyző urral értekeztem, várjunk az időtől! E' nép annyira el van hanyagolva, mikép a' legjobb szándék mellett sem foghat meg sokat, mi előttünk olly világos.“

„Néhányra jó sort kell veretni, kedves tisztelendő ur! — mond a' jegyző — mindjárt jobban halad a' dolog: ezerkétszáz lélek 's csak ötven tanuló! — canis to tua mater! — pedig csak a' mult télen is fájának felét az ő számukra égette el a' tisztelendő ur!“

„Ej, édes jegyző ur! kis baj az; négy éve, hogy ide jöttem, egyelőre csak tizenkét tanulót szerezhettünk össze, igaz, a' szám tavaszra elapadt, tíz lett belőle; később húsz, azután harmincz, most ötven tanuló van 's mondhatom jó igyekezetű, talán őszig felvihetjük hatvanra.“

„Fel ám, ha a' tisztelendő ur a' szülőket ajándékozza 's gyermekeiket jól tartja, sőt olykor ruházza is, mint nem egyszer történt, — mond a' bíró, jót csapván az asztalra. — Csak az öreg grófnő élne — — majd máskép fogna a' dologhoz.“

„Hogyan?“ mond a' lelkész.

„Igen röviden, kedves tisztelendő ur! — felelt a' kérdett — az öreg grófnő a' legjobb nő volt széles e' világon, de kissé elevenebb ám a' grófnál, isten nyugtassa! mi igaz igaz, ő nagyságának nagyon gyorsan járt a' keze, mégis bizony nem jött kérelmes hozzá, kin ne segített volna olykor maga rövidségével. De a' mit jónak látott, a' fölött nem is sokat bölcselkedett e' tuskókkal, hanem igen röviden kiadta a' parancsot, 's megtörtént. — Megkisértgették az ellenszegülést; de nem volt rés a' kibúvársra, mert a' grófné soha egyebet nem parancsolt, mint helyest, de ezt ám beléjük verette amugy igazán, ha be-

lójok nem beszélhette. — Most például minden további okoskodás helyett — mintha látnám — előparancsolná azoknak névjegyzékét, kik gyermekeiket nem akarják iskolába küldeni; azután az udvarba hivatná a' delinqueseket 's ezt mondaná: Fiaim — ma csőtörtők van: a' jövő hétfőn nyolcz órakor reggel mindegyitek küldje be gyermekét a' mesterhez. Azután megfordulna 's egész csendességgel szobájába menne.'

„De ha nem küldenék?“ mond a' lelkész nevetve.

„Nem küldenék! — kiáltott fel a' bíró. — Én meg azt hiszem, 's igen nagyon hiszem, hogy elküldenék.'

„De ha mégis nem?“

„Akkor az öreg grófnő újra fölkéretné a' névjegyzékét, 's minden engedetlen apára egy jó sort veretne — 's ezt minden legkisebb változtatás nélkül addig folytatná, míg valamelyik fél megunná; gyanitom pedig, hogy az engedetlenek unnák meg elébb.'

„E' rendszer, — mond a' lelkész önkénytelen mosolylyal, — igen sikeres lehet; de én semmi esetre sem fogadhatnám el, sőt ellene szegülnék.“

„De már miért?“ szolt a' jegyző.

„Miért? — mert a' mód embertelen, 's végre is visszaeséseket szül a' régi bajba, mint minden erőszak. Tartós, üdvös jóra meggyőződés kell, de idő is. — Én rendszerem mellett maradok, melly mindössze is állhatatosság — meg nem szünöm a' szülőket unszolni, 's végre az okosság szava győzni fog.“

„Már hiszen, ha valaki kiviheti a' dolgot, bizonyosan a' tisztelendő ur leend az, — szolt az öreg bíró — ki ezen embereket már annyira rábirta.'

E' rövid tanácskozás arra mutat, hogy a' népsz mindenkép azon volt, a' népet nevelni; de ő többet is tett. — Az előbbi aggott, egyébiránt példás életü népsz felváltván Kemendy ur, — ez volt a' derék férfiú neve, — azonnal sok változás történt magában a' paplakban; a' kertet a' legjobb gyümölcsfákkal ültette be; szobáit egyházi egyszerűséggel, de csinosan butoroztatta ki, 's az eddig némileg elhagyott tekintetü lak vidám, kecség-

tető kinézést nyert; — a' népésznek könyvgyűjteménye volt, néhány hirlapot tartott 's mindenkinek tudott valami jót 's célra-vezetőt mondani, ki tanácsért hozzá járult.

Egyet kettőt a' tehetősb gazdák közül, helyes változtatására eddigi gyarló gazdálkodásuknak birt; — a' faluban fákat kezdetek az utcák két oldalán ültetni; löbben trágyázták földeiket; a' régi garádok helyett a' főutczában már majd mindenütt eleven kertek mutatkoztak, mellyeknek ültetésére 's elrendezésére nemcsak tanácsával járult a' derék népész, hanem legtöbbször maga jelenvolt 's személyesen vezette a' munkát, Az egyház, melly az előbbi lelkész alatt segély híján igen korhadt tekintettel birt, most kimeszelve 's kiigazgatva a' szebb falusi imaházak egyikének tartatott; szóval, félreismerhetlen volt neme a' haladásnak. A' népész rábirta az embereket, hogy kertjeikben eper-fákat szaporítsanak, — a' faluban már meglevő néhány fának lombjait pedig megvette tölök 's maga selyembogarakat tenyész-tett: — mindez csak kezdet volt; de főleg a' köznép-nél, ha a' kezdet ki van víva, — a' legtöbb meg van nyerve; mert a' népben nem a' rossz szándék, nem az akarathiánya oka mindig a' pangásnak, hanem a' legtöbbször oktalanság, fel nem foghatása a' szándéklott jónak, ismeretlenség a' kényelemmel, 's restség mindazokra nézve, miknek sikerére várni kell. A' derék lelkész példájával vívott legtöbbet ki, 's legalább rövid négy év alatt az iskola-lak készen állt, a' falunak majd minden kertjében voltak eperfák, a' földek bővebben teremtek, 's többen vergődtek nemére a' jólétnek, kik bizonyosan igen kevésre mennének, ha a' derék lelkész nem állana megettök kifogyhatlan békétürésével, de melly az állandóság 's mindennapi cselekvés erejével birt. Ehez feddhetlen erkölcs, mindenkori szelidség 's minden látszható komolyság mellett egy tiszta nemes kedély derűlsége járult.

Kemendy a' vidékben halkal köztisztelet, olykor csodálat tárgya lett a' nélkül, hogy ezt gyanítaná; 's mivel egy napot sem vesztett el, az év számos napjai 's hetei mindannyi csekély ugyan, de előretörekvő lépést képeztek életében. — Egyházi beszédei a' vallás 's a' legtisztább erkölcsiség oktatásai mellett a' nép elméjéhez voltak szabva, 's így azoknak vérré kellett a'

népéletben válni. — Maga a' megyei püspök nem egyszer adta a' legfölkételesebb megelégedését tudtára.

A' népész megjelenése a' falusi tanácsban, újra szokott hatását gyakorlá, 's nem volt eredmény nélküli.

Mióta az ifju gróf megérkezésének hire elterjedt 's annak az ideje közeledett, a' lelkész többnyire derült arcán csendes merengés mutatkozott, szembetünő belső küzdelem láttatá magát vonásain, de olyan, mellynek ura volt — 's mellyet önérzete 's vallási érzelem minden túláradástól megóvtak.

Mi bántotta őt, mi okozhatta nemét a' nyugtalanságnak e' tiszta kedélyben? nem tudhatjuk. Annál is inkább, hogy a' grófi család, a' mint ezt az ifju Csobánczynak felügyelőjéhez irt leveléből a' népész tudhatá, szerfelett vágyott vele megismerkedni.

VI.

Két hét telt el készülétekben, midőn egyszerre a' grófi család három hintaja gördült el a' csinos paplak előtt. — A' gróf mind a' mellett, hogy a' történt változásokról hallott, meg volt lepetve, 's nem győzte bámulni, mennyit tehet rövid idő alatt egyetlen ember szelleme, ki elég jó szándékkal, észszel 's a' mi legfőbb, elég tapintattal bír miveletlen 's mindenben hátramaradt embereket arra birni, hogy megrögzött szokásokról 's előítéletekről lemondjanak 's olly szükségeket kezdjenek ismerni, mellyek ha egy kis gonddal járnak is, de életüket kellemetesbbé tévén, előlik ama senyvesztő apathiát, melly a' népben saját érdekével szemben is, nemét a' beteges közönösségnek szüli.

A' főutcza, melly eddig majdnem kigyózó vonalt képezett, egyenes huzamban terült előtte; a' ronda sövényeket eleven gypük pótolák ki, 's a' legtöbb egyszerű lak körül apró virágos kertek mutaták, mikép a' nép nemcsak hasznára, hanem gyönyörüségére is talál időt. A' falusi gyermekek nem bujva el fesztelen vidorsággal köszöntek, 's az egésznek olly kellemes tekintete volt, mikép az ifju gróf égett azon pillanatot elérni, midőn a' derék férfiúnak, ki itt a' nemtő volt, kezét megszorithassa. Negyed óra telt el, midőn a' papi laknak kapuján egy szép ma-

gos férfin lépett be, egygyel azon arcok közül, mellyek ajánló levelöket magukkal hordják.

A' lelkész épen kertté alakított kis udvarán volt 's gyönyörű virágait öntözgette, midön a' gróf — mert ő volt — feléje sietett 's kezét nyujtá.

„Kedves tisztelendő ur!” kiáltott fel — de szava hirtelen elállott: egy hosszú tekintetet vetett a' férfiura, ki nyájas udvarisággal, bár kissé elfogultan, helyzé a' bádóg-kannát a' földre 's elibe sietett. — Mindketten egy perczig némán tekintettek egymásra, végre a' gróf, ki magaviseletének különösségét észrevette, azon tökéletes illedelemmel, melly sajátja volt, megszólalt: „Kedves tisztelendő ur! nem csatlakozom, nyolcz év nevezetes időszak rövid életünkben, de azért emlékezetem nem csálhat, ön Fátray — ki Vasváry grófnál nevelő volt, vagy annak testvére?”

„Fátray, vagy családi nevemen Kemendy vagyok, gróf ur, — felelt a' lelkész szeliden — 's méltóságod azon helyzetben lát engemet, melly, mikép most meggyőződéssel mondhatom, egyedül vala képes szívemet egészen kielégíteni.“

„Hogyan? tehát valóban ön Fátray! — Ez különös — mi úgy tudtuk, legalább gondoltuk, hogy ön hazájába ment 's megházasodott.“

„Félre értés volt gyanitom,“ felelt a' népész kitérőleg.

„'S mióta lépett ön e' hivatási körébe?“ kérdé a' gróf.

A' népész szeretett volna itt is kitérőleg felelni, de szokott nyíltsága 's egyenessége győztek: „nyolcz év óta;“ felelt nyugodtan.

„Nyolcz év óta? tehát közvetlen távozása után ipam házából? — A' gróf pillanatig gondolkozott, arcza nemét az ihletett kifejezésnek nyeré 's valami titkos sejtelem lepte meg elméjét. — Ha ez volna!“ gondolá magában; Fátraynak hirtelen eltávozása az öreg gróf házatól, ama levél 's rögtöni elhatározása a' lelkészi pályára, minden talány volt előtte, 's nem csuda, ha nemes szíve azt nemesen fejtette meg magának. — — Azután a' szivesség azon túlradásával, melly őt olly szeretetre méltóvá tette, ölelte meg Fátrayt. „Ön! — szólt szembetűnő elfogódással, — egy azon ritka férfiak közül, kiknek a' jót, a' mit tőlök nyerünk, meg

nem hálálhatjuk; mert tetteik olly természetűek, mellyek a' hálát magukban hordják.

„Gróf ur! — mond a' népész, e' szivességtől inkább, mint a' szavaktól megkapalva — méltóságod túlbecsül engemet, 's valóban azon öröm, mellyet e' szives megelőző látogatás 's irántami jó véleménye okoz nekem, olly jutalom, melly jóval fölülmulja azt a' keveset, mit talán tenni saját boldogságom ösztönözött.“

„Igaz, — mond a' gróf, tisztelettel nézván a' népész lelkes szemeibe — vannak lények, kiket boldogít örömet 's boldogságot előidézni; vannak lények, kik saját érdeköket félretéve késszek egy nemes elhatározásban kárpótlást találni évek szenvedéseiért! Kedves tisztelendő ur! én önnek sokat — többet köszönhetek, mint maga is gyanítja!“

„Hogyan értsem ezt, gróf ur!?“ — mond a' népész, 's arczában a' belső öröm 's nyugalom olly szép kifejezése alakult, hogy a' gróf a' legnagyobb szivességgel nyújtá neki kezét; — azután szeliden szólt:

„Jöjön velem! önnek jöni kell! — legyen tanuja boldogságomnak, 's fogadja két hálás szívtől — egy fiatal szívtől — talán többért mint álomért, egy nemes feláldozásért, két szív benső barátságát — kik örülnek, sőt büszkék önt közelökben tudhatni 's birhatni. — Jöjön! be kell mutatnom önnek, 's örömem 's meglepetésén gyönyörködnöm.“

A' népész követte a' grófot. — Midőn a' szép udvarba bejöttek, Livia a' tágas oszlopos csarnokban ült pamlagán 's mellette egy aranyfürtű gyermek, kinek arcját simogatta 's játékait elrendezte.

A' grófot 's Fátrayt csak akkor vette észre, mikor azok már mellette álltak. — „Liviám! — szólt Victor — itt egy régi ismerőnket, derék lelkészünket, mutatom be neked!“

A' nőnek szép vonásait eleven pirzönté el 's hasztalanul keresett szavakat a' férfi üdvözlésére, ki első szerelmét birta egykor — 's kire később nemével a' megvetésnek emlékezett vissza.

A' gróf darabig mosolygva nézván nejére, Fátray vállára tette kezét; azután boldogsága érzetében szólt: „Livia nyujtsd

kezedet ezen férfinak, ki legnagyobb jóltevőm; mert élttem boldogságát, a' legjobb, legfeddhetlenebb nő birtokát neki köszönhetem. — Igen, Liviám, e' férfiu lemondott rólad — 's nyolcz év óta lelke hivatását követte. — Te nyílt valál irántam, engedd nemes bizodalommal viszonznom e' nyíltságot.'

A' grófnő a' meglepetés szünete után férje karjai közé hullt, 's kezét nyujtván Fátraynak, szolt: „Legyen üdvöz ön! 's vegye, mint nemes tette jutalmát, azon vallomást, hogy én a' nők legboldogabbika vagyok!“ —

Mit mondjunk tovább? — — Igen, Fátray lemondott, 's Victornak lehetlen volt eziránt tévedni; mert ha házasuló szándéka lenne — nem teheté olly rögtön azon életre határozó lépést. — Hogy ő nemcsak lemondott, de elég lelki erővel birt szándékosan, koholt levél által megvetést 's utálatot gerjeszteni maga iránt, 's így maga előlni Liviának szerelmét, — ez bár minő hihetlennnek láttassék, magamagát fejti meg. — Kiváló jellemek képesek csak nagy szenvedélyre, 's a' nagy szenvedély ád egyedül erőt köznapi lények előtt megfoghatlan áldozatokra. De bár minő fájdalmasak ezek 's ollykor életoltók — nem mindennapi emberek nemes öntudatban találnak vigaszt 's enyhet fájdalomukban, 's kit az ég malasztja vallási érzelemmel áldott meg — 's ki elég fönsséggel bir hivatása egész kötelességérzetét felfogni — az, ha nem is boldog, de nyugodt leend. — Hogy a' népész e' tárgyat soha bővebben nem fejtegette, 's hogy mintegy néma egyezkedésből, ezen első találkozás óta erről többé szó nem volt, — alig szükség mondanunk.

János hegye.

SZELESTEY LÁSZLÓ-TÓL.

I.

Ős Budának szikla-ormain tul

Olly dicső, olly kedves a' vidék,

Mintha volna ég magas kegyéből

Rálehelve minden földi ék.

Mintha gyémánt volna annyi bája,

'S ős Budánk az ország koronája.

Volt is egykor fénye agg Budának,

Benn lakott Mátyás a' nagy király,

Benne ébredt üdve e' hazának

A' hatalmas ész sugárinál.

A' kor eltűnt, 's ime kik ma élünk,

Már elég ha róla így beszélünk:

* * *

Ős Budának szikla-ormain tul,

Olly dicső, olly kedves a' világ;

Vigan cseng a' völgy kics patakja

'S partjain mosolyg ezer virág;

És ha jő a' nyári alkony éje :
Zeng az erdő játszi fülmiléje.

'S e' vidéken, bükkök alkonyánál
Hős ligetben áll egy néma lak,
Udvarát képezve a' kies völgy,
Tág kerítését a' bércz-falak —
'S mintha volna szent öröm tanyája,
Oly mosolygva néz a' nap reája.

Hisz igaz! nem búsongó lakója ;
De nem is vig — ősz János vitéz —
Néha árad kéj csak a' kebelben,
Hogyha I d a' lángszemebe néz,
'S felvidulván elborult kedélye:
Hős csatákról énekeltet véle.

Ida, az agg egyetlen leánya,
Mindenekről szépnek tartatik,
Szépnek , mint a' nyári nap koránya,
Ha az ég gyönyörűről álmodik!
'S dalja kedves , mint a' sziv szerelme,
Mit legyőzni nincs hatalmas elme.

II.

Budán sötét teremben
Három kemény vitéz :
Reájok még a' hold is
Elsáppadozva néz.

Tekintetök mogorva,
Mikint a' harc magá ;
Szívökben a' merény és
Vad kéj kezét foga.

Mögöttök észrevétlen
Áll egy sötét alak
Sircsendesen — előlük
Elrejtik a' falak.

Egyeznek 's egyezésök:

„Agg már János vitéz!

Idát orul ragadni

Kettőnek nem nehéz,

Találkozott a' cselnek

Két szörnyű bajnoka,

Mivel bőven jutalmaz

Mátyás udvarnoka.

III.

Az éj sötét lepellet

Szállott a' földre le,

Mikint ha bűn 's pokol-rém

Barátkoznék vele.

'S kong nyelve agg Budának,

Mint óriás-dana,

Ha a' kerek világnak

Regéket mondana.

És felhívó szavára

Egész vidék figyel

'S hű keble templomában

Ébredt imát felel . . . . .

János vitéz lakától

Nem messze, bércz felett

Vészszel daczolt kövekből

Kereszt emelkedett.

Itt hallgatott naponként

Szelid imáira

A' térdelő Idának

E' nagy világ ura.

Megrázkodott . . . . imája

Elhalt az ajkakon,

Két mord alak közélge

Felé a' bércz-fokon.

'S áthatva kárörömtől —

A' monda így beszél —

Sietve felkapák őt,

Mint hópehelyt a' szél.

De haj! közel találtak

A' győzelem torát:

Egy szikla mély üréből

Elölép a' barát.

Kemény szavak dörögnek

A' hószakáll közül,

'S vallán erős cselőke

Van harczy eszközül.

És mintha bérz szívébe

Az ég villáma vág,

'S hatalmas szózatára

Megrendül a' világ.

Úgy zuzna most — ha lenne,

Ki ellent állana —

Cselőkje, mit talán más

Durungnak mondana

De ncs kivel csatázni,

Csak Ida áll maga:

Rémülve szétosontott

A' czimborák hada.

IV.

Budán nagy ünnepélyre gyűl

A' hon több bajnoka,

'S közöttök elmerültenül

Mátyás udvarnoka.

Mogótte két apródja áll,

Némák, mikint a' hal,

Szemökben egy mély sejtelem

Van gyász borúival.

„Vitézek! — szól most a' király —

Kik összejöttetek:

Halljátok! három czimborát

Tudok közöttetek.”

„S hiven beszéli, a' mi csak

Történt mult éjjelen —

„Tudok mindent — szól hangosan —

Bár nem valék jelen.”

„Uram, király! itt nincs bűnös —

Az udvarnok felelt —

Ne hidd! vétkes gaz ráfogás,

Nem érdemel hitelt.

Köztünk, uram! én nem tudok

Itten most czimborát . . . .”

„Jól van — felel Mátyás király —

Hadd szóljon a' barát.”

. . . Eltávozott . . . 's a' hős barát

Szavára eljőve —

Vállán erős czelőkje van,

Keblen boszú heve.

„Mátyás király küld hozzátok,

Kik összejöttetek,

Hogy nékie bizonyságul

Legyek közöttetek.

„S bunkómra esküszöm! porig

Verném a' czimborát,

Ki még tagadni is merné,”

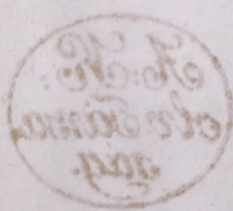
Szólt tüzzel a' barát.

„S az udvarnok hatalmasan

Reája felkiált:

„Hazudsz, galád árulkodó!

Halált reád, halált! . . .”

Most a' barát nyugalmasan
 Közelbre ballaga :
 Álköntösét szétdobja 's ott
 All a' király maga.

,Szégyeld magad, istentelen,
 Te érdemlesz halált,
 Ki kész valál bűntársiddal
 Megcsalni a' királyt.

Szobádban meghallgattalak,
 Hallottam alkudat,
 'S én vertem szét e' bottal itt
 A' czélba jött hadat.

De vége most! . . . bűntettedet
 Rögtön jóvá teszed,
 Mert még ma itt előttem a'
 Leányt nőül veszed.

A' lány nőd . . és János vitéz,
 Hogy kárpótlást vegyen :
 Hol eddig csak erdős vala
 Tulajdonos legyen.

A' völgy legyen tulajdona,
 Hol sokszor nyert vigaszt;
 De a' hegy is, 's nevezzétek
 János hegyének azt!

Szólt a' király 's az udvarnok
 Bűnbánólag megáll,
 'S felzúg: „Mátyás Hunyad fia
 Igazságos király!”

KÉT SZÍV SZERELME.

BÉRCZY KÁROLY-TÓL.

I

Honunk fővárosától húsz mérföldnyire termékeny dombok által koszoruzott völgyben fekszik a' helység, történetünk kezdetének színhelye. Áttekintve a' szurtos pórviskók tömkelegén, szemünk két lakon fog megakadni: az egyiknek magasba nyult 's még magasabb topolyok által környezett falai, izletes négy szöglet-tornya, díszes udvara 's terjedelmes angol-kerte azonnal az urasági kastélyt árulják el, — míg a' másiknak szerényebb, de csinos külseje a' benn folyó elvonultabb élet tanuja. A' kastélytól mintegy kétszáz lépésnyire 's inkább a' völgybe süppedten áll ez, homlokzatának négy kis ablakát zöld árnyak fedik, tiszta udvarában terepélyes hárs terjeszti szét sűrű lombjait, 's az alatta levő nagy malomkö-asztal mellé helyezett, 's bár durva faragványu, de kényelmes nyírpadokra mintegy felhíni látszatik a' farácsozatu kapun történetesen betekintőt. Hátralátékalangyák emelkednek 's ezek mögött egy gazdasági kert, itt ott gyümölcsfákkal tarkázott, terül el. E' barátságos tekintetű házacska mellett a' falu templomának sötét falai feketélenek, tornya alig olly magas, hogy a' földélzetre simuló ákácok ág-bogai közül kilátszas-sék; egy oldalról a' szomszéd hegyekből lecsavargó patak csö-

rög el mellette, mellyen keresztül néhány laposra gyalult tölgyderék képezi a' rögtönzött hidat. 'S ha szemeink e' kis akáczerdőkörnyezte templomról az imént vázolt házra térnek vissza, gyanítani fogjuk, hogy ennek lakója senki más, mint a' falu lelkésze.

'S most olvasóinkat egy boldog család körébe vezetjük, mellynek napjai az egyszerű paplakban csendesen 's talán épen ezért boldogul kelnek és nyugosznak. A' család feje hatvanat meghaladott tisztes öreg, a' falu híveinek lelki pásztora 's buzgó hirdetője az isten ígéjének. Fürtei becsületben öszültek meg, szemei a' kor miatt 's szünetlen foglalkozások közt gyengülének el; agg testalkatában csak egy maradt még ifjan, 's ez szíve volt. És valóban ennek ép tisztasága olvasható volt a' magas homlok nyíltságáról, az arcz rendes nyugodt vonásairól, melyek — a' fiatalkori szépség rommaradványai — őt most is szép öreggé alkották. 'S öregünk elégedett vala; mert hiszen van-e boldogítóbb érzet annak tudatánál, hogy szeretettünk? és ő szeretteték falujának népétől olly őszintén közös hódolattal, minő kevésnek jut csak a' földteke ember-milliói között; szeretteték ismerőitől, kik benne a' szelid emberbarátot becsülek 's a' szilárd erényű férfit tisztelik; szeretteték Klárcsijától, ki rajta a' gyermeki szeretet legszentebb vonzalmával függött.

Klárcsi unokája volt a' lelkésznek 's gyermeke a' nőnek, kiben az öreg egyetlen leányát veszté el. Atyja rövid időn követé hű nejét, 's így a' kis árva leányka nagyatyjának ápoló kezei alá jutott. Tizenöt évü bár 's termetre eléggé nyulánk, bensejére Klárcsi még gyermek volt, mi főleg annak tulajdonítható, hogy leginkább az öregnek társaságában növekedve, 's az élet soknemű oldalaival ismeretlen, tapasztalása 's eszméi még szűk határok közé szorítvák. Kitünő szépnek talán nem tartotta volna őt egy elkényeztetett izlésű nagyvárosi arszlán; de ha a' festőművész mesterkéletlen szépséget, 's vitor nyájasságában kedves gyermekarczot akar festeni, érdemes mintául Klárcsit választandja, midőn ez széles karamu zöld szalagos szalmakalapjában kertének virágai között szökdécsel, kis öntöző-kupával gömbölyü kezében. 'S festene a' művész két szemet, az ártat-

lan pajzánság örökös mosolyával, 's kéket, mintha fényében a' nyári nap derült ege tükrözné vissza sötétes azurját; arcot, mellynek fehérébe az ifjuság rózsás himpora vegyüle; és ajkak bájos nyílását 's csattanó biborával ellentétét a' ragyogó fogsornak. 'S oda festené vásznára a' szépen emelkedett homlokot, a' dús fürtökben leömlő szöke hajtengert, kedves játékát az enyelgő esti szellőnek; — de azon átalános 's mondhatlan kellemet, melly Klárcsi egész valóján előmlék, lemásolni ecsete festéket nem találand; mert hiszen ez már nem annyira külsejének bája, mint örökké vidor lelkének előható sugára. Ki őt meglátá 's tekintetét néhány perczig a' karcsu alakon nyugtatá, kénytelen vala elmondani: gyönyörű gyermek!

Ki csodálná tehát, hogy ennyi báj érzéketlenül nem hagyta Eleket, ifju 's közel rokonát a' lelkésznek, ki törvényszüneti idejét hosszash látogatásként a' csendes faluba jött tölteni, 's ép szívet hoza, nem gyanítva, hogy azt vérzően viendi vissza. A' fővárosban végezve iskolai 's gyakorlati pályáját, Elek a' tudományoknak mindig 's a' multság élvezetnek ritkán áldozott; nem hajhászott ő, társaiként, szerelmi kalandkákat, részint előítéletből, melly a' városi nőket lelkének ohájával ellenkezőknek festé, részint, mivel szegényebb sorsa végett társalgásokban részt alig vehete. Ez elvonult élet lelkét az apathia komor leplébe burkolá, de egyszersmind megtartá szívét romlatlan érzelmeinek nyugodt világában. — Elérkezék azonban a' kor nála is, midőn a' kebel érzi, hogy szellemi tápra olly szüksége van, mint a' feselő virágnak a' harmat éltető nedvére, — 's ekkor Elek méla lön, ábrándozott, sírt, szenvedett, nem tudva miért! éber álmaiban eszményképeket teremte, miket napjai rideg folyásán fel nem találva, bensejében egy titkos csomót, egy talányt, egy forró, bár tárgynélküli vágyat érte keletkezni. Egy törvényszünetkor rég látott lelkész-nagybátyjához tön kirándulást, 's lelkének tálnya Klárcsinak első pillantata által fel lön oldva. E' pillantatot édeskínosan érzé szívébe lövellni 's illetni a' hűrt, melly már olly régen várt rokonkéz érintésére. Boldog időszak volt az, mellyet Elek szerelmének első phásisában a' lelkésznél tölte, annyira, hogy midőn foglalkozásai őt a' városba visszaszóliták, itt

töltött idejét rövid, de boldog álomnak tartá, 's annál súlyosban érte csigahaladását városi hosszú napjainak, hol a' csendes házi kört a' nagy világ érzéketlen zajgása váltá fel. Végre ismét szabadulhatott és kirepülhete vágyainak színhelyére, a' kedves paplakba, 's ezen pont az, mellyben beszélyünk kezdetét veszi.

Csalatkoznék azonban, ki azt hinné, hogy ifjunk most már boldog lön, igen, az volt ő, ha a' leányka nézetén órákon át elmerenge; de annál kínosban riadott fel a' jövőre eszmélve, melly őt szegény sorsa végett a' szinte szegény leány kezétől eltiltá. Szerelmét félig még önmagának sem merte kivallani, annál kevésbé Klárcsinak, kinek gyermekkeblét hasonló érzelmek befogadására még fogékonytalannak hívé, részint mivel a' megfontolás tanácsát követve, nem akará benne a' czéltalan gerjelem hevét felkölteni. Illy küzdések gyötrék őt szünellen, 's míg a' hideg ész hamvasztani javaslá indulatát, a' szív szava viszonzalomért esenge, 's ha megnyeré-e ezt vagy nem? kitetszend történetünk folyamából.

Egy szeptemberi langyos esten Klárcsi és Elek a' hárs alatti padon ültenek, kötésével foglalkozva az, — szemeivel a' leányka arczain függve 's édelegve emez. Az alkony már leszállt röpkedő homályával 's a' mezei munkák terhét itt ott elősimuló lassu furulyaszó váltá fel, a' falu melletti tó számtalan lakosának egyhangu chorusába vegyülten. Ifjaink beszélgetése igen szakadozott vala, 's miként is lett volna az másként? Elek ajkaira feltolongó érzelme sugott könnyen árulókká válható szavakat, miket tehát még kimondásuk előtt kellett elfojtania, 's így egy ideig csak Klárcsi vidor csevegése volt leginkább hallható.

„Atyám ma soká késik — mondá Klárcsi — hihetőleg ismét roszabbul van az öreg Garanfy ur, — 's te is Elek olly néma, olly hallgatag vagy; mondd meg őszintén, soha sem voltál jobb kedélyű?”

„Oh igen, Klárcsi, néhány év előtt, a' te korodban, midőn még nem ismerém a' szenvedélyek hatalmát, midőn még minden lepe, minden virág uj uj örömet tudá nyújtani, de most“ — —

„S most már nem szereted a' virágokat? Lásd ez engem szomorít, mert — — na de majd kibeszéltem, hogy holnap reggel kis kertemből szedendő virágbokorral akarlak meglepni!”

„Kedves jó Klárcsim! — viszonzá Elek, — mi kezeidből jő, az nekem a' legbecsesebb, 's ha a' virágokat egyébként nem szeretem, oka az, hogy van egy, melly szépségben fölülmulja többi testvéreit.”

„Oh, ha csak ennyiből áll, mondd meg nevét 's bizonyára nem fog hibázni a' koszoruból.”

„Ott leend, látandom őt 's mégsem leend enyém!”

„Különös virág lehet, talán: ne nyulj hozzá?”

„Nem, — rózsza!”

„Hiszen a' rózsák már régen elvirultak!”

„Ez még csak most fejlik bimbajából — mondá Elek, 's szenvedélyesen tekintve a' szép leányra szinte megrezzene, hogy már messze is ment. — Az ígért virágbokrot azonban a' teljesülésig is szépen megköszönöm jó hugomnak!” folytatá Elek, 's felkelve Klárcsit homlokon csókolá. —

„Már tegnap mondtam, Elek, ha még egyszer megcsókolsz, megharagszom, ma ismét tevéd és én — —”

„Megtartod szavad?”

„És én — — mégsem tudok haragudni,” mondá Klárcsi, 's könnyeden felugorva közelgő atyja elébe lejtett. Látszólag leverve 's szótlánul lépett ez a' beszélgetőkhöz 's ünnepélyes hangon mondá:

„A' lélek elhagyá földi hüvelyét, Garanfy barátom nincs többé. Végso perczéig várta megérkeztét fiának, 's szemei elhunytak a' nélkül, hogy még egyszer láthaták őt, ki távol országok földein utazva talán nem is gyanítja veszteségét.”

„Szegény Victor!” — sohajtá Klárcsi, 's szemeinek mosolygó fényét egy pár könny váltá fel.

„Meg sem áldhatá őt, 's reám bízta teljesíteni ez atyai kötelességet. — Ő elhunyt a' jobb világba, hova majd mi is követendjük őt” —

„Szegény Victor!” — ismétlé Klárcsi, 's öreg atyját a' lakbensejébe követé.

Elek némán az est homályába meredett. — „Oh, ha tudnám — volt agyának gondolata — ha van-e keblében egy érzelmszíkra, mely értem gylna fel? Ha nem csalódom, van! de hiszen nem jó-e, nem nyájas-e ő mindenkihez? hátha irántami jósága nem egyéb pusztá rokoni vonszalomnál? — 'S miért ohajtom én, hogy több legyen? — oh azért, mert érzem, hogy őt más karján látva e' szívnak meg kellene repedni! — — Victor^t emlité ismételve — ki azon Victor? mi érdeke van neki hozzá? — — 's a' távolról felcsirázó féltés dermesztő jege egy lángoló sohajban olvadt fel.

II.

Garanfy Victor Milanóban vevé a' hirádo levelet atyja súlyos betegségéről, 's mire megérkezék, ez már tiz napja a' családi sírboltban nyugodott; 's így ifjunknak nem maradt egyéb hátra, mint gyászruhát ölteni, megsiratni nemzője emlékét 's átvenni a' földesuri kormányt, mely őt tetemes jövedelem birtokába helyezé.

Victor egyike volt korunk azon fiainak, kik fölött sem hosszú dús beszédet mondani, sem pálczát törni nem lehet. Kora éveitől kényelemhez 's kedvezéshez szokva, 's nem aggódva a' holnap, a' jövő szükségairól, Victor gondolkodni nem tanult, leszakasztá a' rózsákat, miket jelene nyújtott, 's élvezetlenül egy perczet sem hagyott letűnni. Szűkebb körülmények között talán válhaték belőle mind jellemre, mind észbeli hatáskörre derék férfiú; de így a' gazdag urfinál — ki előtt szorgalmasb mivelés nélkül is szép jövő nyílt — a' jó szív könnyelműségnek 's a' fogékony ész elhanyagolásnak lön alapja. Atyja — falujába vonultan — fia nevelésére közelbről nem ügyelhete, 's elégelt tenni szülői kötelességének, ha fiát mindennel ellátva, szellemi kiművelődésére szükséges eszközöket nyujta, — 's ennek folytában Victor mindent tanulva sokoldalú, de csak felületes ismereteket szerezhete. Bensejét illetőleg, ha az érzékeny és a' nemes szív két különböző sajátja az emberi léleknek, akkor Victortól a' jó szívet megtagadni nem lehet; ő a' szenvedő sorsán könyekig tudott megilletődni, míg ellenben ismerőjének utolsó aranyát a'

quinze-asztalon leghidegebb vérrel volt képes elnyerni; mert hiszen az első eset egyenesen hatott érzékeire, míg a' másodiknak mélyebb rugóit 's következéseit megfontolni vagy nem tudá, vagy nem akará. Tizenkilencz évü korában utazni ment, 's bejárva három év alatt a' nyugoti Európa nagyobb részét, eredményül naplót hozott, melybe több élvóra 's kalandka volt följegyezve, mint a' beutazott tartományok művészi vagy politikai viszonya, 's visszahozá csekély tapasztalással régi lelkiületét is, mellynek multja nincs, jövőjére nem eszmél 's pusztán a' jelen perczének hoz áldozatot.

'S ezen Victor az, kit kevéssel megérkezte után a' lelkész-lak felé haladni 's rövid időn ennek ajtaján belépni látunk. A' régi izléssel butorzott egyszerű szoba ablakánál Klárcsi ült 's szerény meghajtással üdvözlé az érkezettet.

„Lelkész urat keresem — mondá ez könnyedén — honn találom?”

„Atyám B ....re ment Elek rokonommal látogatóba, de még ma visszatérend” — felele Klárcsi.

„Atyja? ön tehát — de ez lehetlen — te Klárcsi volnál, a' gyermek, kit három év előtt még bábjai közt hagyék el; — oh milly gyönyörű rózsává kezd fejlteni az akkori zöld bimbócska!”

Victor felfogá kezét Klárcsinak, ki szemlesütve 's a' dicsérettől fülig elpirulva talán most zavarodék meg éltében először.

„Bocsásson meg őszinte indulatomnak — folytatá Victor — melly önt még mindig a' régi bizalom nevén 's hangján szólítá; de én már olly régen, olly forrón ohajtám a' perczet, mellyben több évi időköz után ismét látandjuk egymást, 's képzetem mindig a' tizenkét évü leánykát festé, ki alig tudott megválni a' bucsúzótól, a' kis Klárcsit gyermekcipőiben 's bábjátékai között, ki örömsikoltással fog repülni az érkező elébe; — 's így csoda-e, ha őt a' serdülő hajadonban az első perczre meg nem ismerém?” —

„Klárcsinak azonban — mondá ismét kis csend után — e' három év talán egészen ki is törölé emlékéből Victort; ő hihetőleg rég elfeledé, hogy van egy lény, ki róla a' legtávolabb földeken

minden órában megemlékezék; — vagy talán nem akarja megismerni egykori játszótársát, fogadott testvérét — — ?“

„Oh nem, nem! — mondá hirtelen Klárcsi, — ha tegnap multak volna, nem emlékezhetném jobban kisebb éveim perczei-re; de — 's itt szemeit félénken a' szorosan mellette álló ifjura emelé — én hasonlóan nem vártam — —“

„Ez olasz nap által elbarnult arcot? — egészíté ki mosolyogva Victor, — változánk mindketten, Klárcsim! 's mig te — oh hadd így mondanom — kellemdús, szelid emlényke löl, addig a' forró égálj arczomnak sötétebb színt 's talán vadabb kifejezést kölcsönze; de irántad én még folyvást a' régi, 's mint enyelgve mondád néha, bohó Victor vagyok.“ —

'S az ifju valóban nagyot változott, — előbbi tejszin arczát a' különböző égálj befolyása 's a' ki-kitörő indulat férfiaszéppé bélyegzé; 's miután ezt Klárcsi némileg megszoká és az ifju ügyes szóára által zavara oszlék, lassanként ismét visszanyeré elfogulatlanságát 's természetes könnyűségét, mi őt ollyannyira kedvessé tudá tenni. Rövid időn már kart karba öltve járá be a' két ifju a' kert különböző részeit, mindannyi színhelyeit az egykori vidor játékoknak, 's a' visszemlék az akkori napok eseményeire, feledteté velök az ezóta lefolyt hosszabb időközt.

„Emlékezel még e' georginia-bokorra?“ — mondá nevetve Victor, egy georginia-erdőske mellett állva meg.

„Mindig ide rejtőzém, midőn tudám, hogy eljövend,“ felelé Klárcsi.

„Én pedig szinleltem, mintha nem találnálak 's te ennek gyermekesen örvendél. Egyszer azonban én buvtam ide, 's te engem megpillantva kis kupáért szaladál 's a' virágot öntözve, egyszersmind fejemre is csinos kis esőt árasztál; a' melly pajzánságért én egy csókkal akaralak megbüntetni — —“

„'S én ekkor futni kezdék — —“

„Én pedig kergetélek“ — folytatá Victor 's lábával topogva a' megszökkent Klárcsi után iramlott 's a' csavargó kerti utakon végig a' régi gyermeki modorban kergeté, — és a' perczben, midőn elérve őt kezét derekára kulcsolá, a' nyílt ajtón Elek 's a' lelkész léptenek be. Ez utóbbi azonnal a' megismert 's szinte elibe

siető Victor felé haladott, míg az első mintegy villámsujtottan állott meg a' levezető lépcsőkön. Eltalálá kilétét a' Klárcsival olly bizalmasan enyeltő ifjunak 's keblét egy mondhatlan fájdalom nyilamlá át.

Ismeritek-e a' féltés kínait? — az égető indulatot, melly egy rövid percz alatt csirázik, fejlődik, tenyész és nő tágas terepélylyé, hogy szétágazó ezer gyökével a' szegény keblét szétfeszítse? a' mardosó daemont, melly Argus-szemekkel néz, lát és vizsgál, örökké éber figyelemmel hallgat, 's keservének cseppjeit mintegy szomjuzva szívja önmagába, hogy ott egy apadhatlan lángtengerré áradjanak? Láttátok-e már a' féltőt szorongó nyugtalanságában, mint gyűlöli boldogabb vetélytársát, mint ohajtja gyűlölni magát szerelme tárgyát is; mert hiszen ennek minden szava, minden pillantása, mit tőle a' boldogabb nyere, tördöfés szívének, — mint küzd benne a' harag, szerelem és gyűlölség? — 's ha lelkének bensejébe láthatátok, el fogjátok mondani: a' féltőnél nincs boldogtalanabb lénye a' földtekének!

Elek boldogtalanságának alapja azon perczben lön letéve, midőn Klárcsit Victor társaságában először a' kertben megpillantá; 's rövid időn féltése óriássá nőtt, figyelve a' leánykára, ki szemével örökké az ifjun függött, 's őt ellenben egészen feledni látszaték.

E' nap óta egy sem mult el, hogy Victor néhány órát a' lelkészlakban nem töltött volna. Látogatásai a' család egyszerű házi életére 's ennek egyes tagjaira különyszerű befolyással hatottak. Klárcsi ez időtől kezdve gondosabban öltözködék, tükre előtt gyakrabban állott meg, dal helyett kebléből inkább epedő sohaj emelkedék, 's az időt, mit ezelőtt vidor szökdécselések között tölte, inkább magányba vonultan szereté elmélázni. Arczának szép vonásain is feltűnő volt a' változat; mert ezeknek gyermekiességét hirtelen érettebb komolyság váltá fel és sugárzá körül az ébredő öntudat büszkébb kifejezésével. 'S ti, kik ismeritek az első szenvedély mindenható erejét, ti, kik már láttatok bimbót, tegnap este még harmatos burokba szorultat, a' nyári nap forró hevéen kifejlödvé, egyszerre diszes virággá nyilni, —

fogjátok tudni, mi okozá a' leánykában e' változást, mi varázslá a' tegnapi gyermeket mára bájdús hajadonná.

Az öreg lelkész keblében sokkal régebben elhamvadtak már az ifjúkor forróbb érzeményeinek végűszkei, semhogy hivatala, olvasmányai 's kis gazdasága körében unokája bensejének átalakulását lélektanilag felfogni, sőt magát a' változást szemügyre venni tudta volna. Victor gyakran jő, ezt elutazta előtt is tevő; Klárcsi iránt bizalmas, barátságos, — de hiszen gyermeksége óta mindig az vala, — volt legfeljebb a' gondolat, minden komolyabb aggályt a' lehetőség iránt kizáró.

Annál jobban észreuvé a' két ifju között titkosan fejlődő viszonyt Elek; 's hogy is ne? a' fonál, mellyből e' viszony szövődék, boldogságának, éltének fonala volt, azon mértékben fogyó, mellyben amaz növekedék. — Mondják: „a' boldog szerelem vak; mert a' szenvedély csillogó napja előtt önkényt behunyódik a' káprázó szem; de ha egyszer vakító fényére barna fátyolt von a' féltés fellege, akkor a' hunyott szem felnyilik 's éles látásával szívbe hat, lélekben olvas. 'S így volt ez Elekkel is, ki már most átlátá, hogy Klárcsinak irántai vonzalma csak a' bizalmas megszokás eredménye; átlátá, hogy nem ő az, kinek szerelmi szavára a' leányka keble viszhangot adni született, — 's e' látás zajgó lelkének egész kínjába került. Hiúzszemekkel figyelt ő Klárcsira az imádottra, 's Victorra a' gyűlöltre, midőn hosszú perczeken át édesmély érzellemmel olvadtak át egymás tekintetébe, 's mindinkább meggyőződék arról, minek ellenkezőjeért élte felét lett volna kész feláldozni. Szerelmét a' fölébredt féltékenység növelé, 's e' két szenvedély, végtelenbe nyúló két párhuzamként terjedve, egész valóját elfoglalá, 's a' nélkül is méla, komoly hajlamát mogorván daczos életuntságba burkolá. Ő Victort — egyenes ok nélkül bár — gyűlölé, mint közönségesen a' boldogtalan szokta gyűlölni a' boldogot, 's nemes lelke önmaga előtt szégyenlő e' gyengeséget.

'S miért érdemesebb ő ez angyal szerelmére? — gondolá magában, — azért-e, hogy öltöneyei utolsó divatuak, hogy haját inasa reggelente fűrtözi 's illatárban fűrösztli meg; hogy arcza szép, termete karsu 's ajkának szavaiból a' hízogó udvariság

méze ömledez? oh nők! nők! elöttetek a' szív érzelme semmi, ti a' külsőnek 's csínnek vagytok rajjai! —

Ezen 's hasonló eszméket azon öntudat szülé benne, hogy külsőt illetőleg Victorral a' hasonlítást ki nem állhatja. 'S valóban, mig Victornak deli alakját az öltözéki csin 's viseleti modor is emelé, addig a' halvány képü, elvonult 's illedelmesen bár, de nem szorosan divatszerűleg öltözött Eleket alig leheté a' feltűnő-ek közé sorozni. A' bukott fél szeret mentséget keresni 's találni, 's így Elek is leginkább ennek tulajdonitá elmellőztetését.

Ha Garanfy látogatóul jött, Elek tüstént pisztoly-tokjával a' közel ligetbe távozik, 's mig szeme a' cél táblán iránypontot keresé, lelke a' magára hagyott két ifju körül szédelgett. Képzete ilyenkor mindig sokszorozva növeszté a' boldogságot, mi töle megtagadtaték, hogy más érdemtelenet koszoruzzon, 's ebből eredő kétségbeeséssel határos kínja nem egyszer készteté őt golyója célpontjául önkeblét tüzni ki.

Egy délután szokottnál korábban 's a' kerten keresztül tért vissza lövészi gyakorlatáról, 's a' lugosból, mellynek lombjai őt a' benlevőktől elfödék, szavakat halla elősugogni, — a' kinyílt 's megbizott szerelem ömlengő édes szavait. Földbe gyökerezett lábakkal, szoborként merevenül 's halványan, mint az őszi nap borús ege, hallgatá ő végig sorsának átkát; 's következő nap reggelén szobájában egy levél találtaték, melly hirtelen 's bucsúvételnélküli távozása végett erőtetett 's tört mentegetődzéseket foglala magában.

III.

Elek sokkal megszokottabb tagja volt a' kis lelkész-családnak, semhogy nélkülözése az első napokban némi csorbát ne ejtett volna ennek házi életében. Eltűntét az öreg nem tudá magának megfejteti, annál kevésbé a' mitsem gyanító Klárcsi, ki rokona búskomolyságát természeti hajlamnak tekinté 's koránsem hivé, hogy ki a' boru fátyolát keb'ére voná — épen ő maga. Csak egy volt, a' rejtély kulcsát bíró, a' szerető 's viszonszeretett Victor, ki vetélytársának reálövellett féltő-boszús szemnyilaira

már régen ügyele, 's lelkében olvasá az elfojtott szenvedély 's kínos lemondás ónsulyu terhét.

Ez idő folyama azonban lassanként leköszörülé a' csorbát, 's Elek mind ritkábban lön emlékezés tárgya.

'S most vessünk néhány pillanatot ifjaink szíveikbe, látandók, miként lobognak ezekben a' fölkelte érzemények, 's ha ezeknek viszontiságát szabad-e szerelemnek neveznünk? — mert hiszen a' mindennapi élet számtalan esetei között hányszor nem egyéb ez képzelt indulatnál, melynek eredménye — könnyen feledhető csalódás. A' szerelmet igen szép képekben festik, 's az ifju kebelnek rajongó álmait azt ohajtva keresik, 's mi hamar képzelik feltalálnak! azonban egy kis távollét, szakadás, ellenkező körülmény, 's az olthallannak vélt indulat föltreppent szikraként kialszik 's csak hamva sem marad. A' valódi szerelem két rokonszenvű léleknek egymást feltalálása 's egyesülése, melly egyesülésnek lánczai sokkal erősbek, semhogy vérző sérülés nélkül el volnának szakaszthatók, 's a' rokonszenvű lelkek is sokkal ritkábbak, semhogy egy valódi szerelemnél ez életben a' kebel többet érezni képes lehetne.

Részvét és bizalom első lépcsői a' szerelemnek; ha ezeket megnyeréd, a' rövidke közt egy alkalmas pillanat meghaladja, 's mit a' szívbe érzélem irt, a' lángoló szem tekintetében 's az áruló nyelv kitörő vallásában nyíltan előlik. Jól tudá ezt Victor. Ő ha eleinte mitsem is érte a' bájos leányka ellenében, 's legfeljebb egy szerelmi kalandkára gondola, melly nem leendett első élte eddigi lapjaiban: de később mindinkább tapasztalva az aether tiszta vonzalmát, mit Klárcsi gyermeki járatlanságában eltitkolni nem birt, a' gerjelem benne is önkénytelenül 's nem keresve fölcsiráztott, 's ha lelkületének akkori helyzetét vesszük, nem mondhatjuk, hogy hazudott, midőn Klárcsinak szerelmet valla, 's ez által egy szívetön sajátjává, egy szívet, melly angyali jóságában a' föld legelső emberére érdemes lett vala. A' tiszta szerelem jóvá teszi az embert, részint mivel az egész valót elfoglalva a' többi indulatot kizárja, részint mivel az érzet szentsége minden bűnös eszmét messze űz, — és így Victor is jobb volt azon időben, mint valaha, 's csupán azon egy szempontból vétkes, hogy elég

könnyelműleg, a' jövőre gondolni nem akarva, mohó élvezettel szívá magába a' mennyet, mi neki Klárcsi szemeiben fölnyílék.

'S mit szóljunk a' gyermek-leányról, ki sem anya, sem nevelőnő, sem regények által nem volt betanítva az ugynevezett illedéki tartózkodás feszes szabályira? Ő, mint látók, a' gyermekévekből hirtelen lépett át a' szerelem szemfényvesztő tündéri honába, 's azért inkább sajnáljuk, mint kárhoztassuk őt, hogy a' hirtelen ugrásban megcsúszva nem volt elég ereje kifejtekezni az őt felfogó szenvedély karjaiból.

Igy tűnt el három hó, mint már sok a' teremtés első napja óta, 's mint még sok merülend el a' végső napig, kinosan a' szenvedőknek, hasznosan a' foglalkozóknak, élvódusan a' gazdagoknak, unalmasan azok nagy részének, — de olly boldogul 's épen ez okból olly sebesen senkinek annyira, mint uj szerelmeseinknek, kik a' napnak csak azon részét vélték igen hosszúnak, melyben egymást színről színre nem láthaták. De mint mindennek e' földtekén, ugy ez aranykornak is félbe kelle szakadni a' leginkább érdeklettek erős hite szerint, azonban csak igen rövid időre. — A' tél fagya leszedé a' fáknak lombkoronáit, midőn Victor nagybátyjától levelet vön, melyben őt meglátogatni 's egyszersmind táblai pere sürgös ügyében Pestre hívá; — 's Victor tiz napi időközre érzékenyen bucsúzik el Klárcsitól, hűséget ígérve 's esküdve neki, mit a' leányka nem értett 's nem viszonzott, mert nem volt fogalma, hogy kivüle mást is lehessen szeretni. —

Nézzétek ama csudatermeket, ezerfényű csilároktól világitottakat 's előzönlötteket minden pompától 's kényelemtől, mit külföld, izlés és divat nyujthatnak, 's nézzétek a' bennök összeseregelt életvidor ifjúságot 's szebbnél szebb, ékesbnél ékesb hölgyeket, kiknek egy része a' társalgó-teremben félkörben ülve bámulja a' mellékteremben harsogó zene mellett lejtő tánczosokat 's seraph-könnyűségű tánczosnőket; és nézzétek ama öreges ur mellett álló ifjat, ki látszólag mohó szemekkel nyeli az előtte felhullámozó jelenetek tarkaságát, — 's ha nem táncztól piros arczaira 's deli természetére egy pillantatot pazaroltatok, régi ismerőnket, Garanfy Victort, fogjátok benne megismerni. A' mellette szür-

külföldi hajakkal álló öreg divatfia, ifjunk atyjának testvére, Garanfy Titus, kiről elég legyen annyit megjegyeznünk, hogy több élet-erő folyt még ereiben, mint sok előtte tánczoló 's hamar leélt ifjában, — egyébként ő, mint vidor öreg, bókoló udvaronc, 's szinte olly mértékben jó lelkű, mint gazdag agg legény, volt az egész nagyvilág előtt ismeretes.

„Ki azon éjhaju gyönyörű teremtés, azon magas öregnek — hihetőleg atyjának — karján? — kérdé bátyjától Victor.

„Senki más — felelé ez suttogva — mint kiről már én neked e' napokban egyetmást regéltem, 's kinek azonnal be fogsz mutattatni — Csatándy tábornok 's leánya Ottilia.“

„Victor öcsém — folytatá, a' tábornok előtt megállva — ki a' külföldről életuntságot hozott magával; mert falujából, hová magát temetni készült, alig tudám kiédesgetni.“ —

„Jó nagybátyám pedig — mondá mosolyogva Victor — életuntságom ellen, mellyel vádol, a' legbiztosabb módokat használja, midőn illy szép köröknek avat fel ismerőjévé!“

A' tábornok, néhány szót váltva hősünkkel, Titushoz fordult, Victor pedig Ottilia kisasszonynyal szöve beszédfonalat 's tapasztalá, hogy azt az egész estélyen át folytatni igen kellemes vala.

Következő nap már több thea-asztalnál beszéltek, hogy a' tábornok gazdag vőt keríte hálójába, ki őt leányától — 's egyetemben néhány nyugtalan hitelező alkalmatlankodásitól fogja megmenteni.

Éj napot, nap éjet nyelt, 's Victornak még eddig egy gondolattal sem jutott eszébe odahagyni a' főváros zajgó mulatságát, mellyeknek örvényébe félig öntudatlanul sodródék. Ez volt a' valódi élet, mellynek ő születék, — az elmúlt nyarat csak álomnak szereté tekinteni, de — 's ezt maga előtt sem tagadhatá — ollyan álomnak, mellynek emlékére a' szív hangosan szokott feldobogni. Az öntudat vádolá őt; ki találékonyabb azonban a' mentségek teremtésében a' könnyelmünél? 's ki képes önmagát könnyebben megnyugtadni, mint a' könnyelmű? Klárcsira gondolni nem akart, de ideje sem volt; mert egy estélyből másikba lépve napközti aludnia is kelleték, 's ha ilyenkor felsíró

vádkép riasztá fel álmából, felöltözék, hogy a' lélek súlyát az elszóródás élv-hullámiba fulaszssa. Legtöbb órája Csatándy tábornoknál mult el; ki épen nem vevé rossz néven a' gazdag ifju látogatásait. A' tábornoknő, egy őseire büszke, komolyan hideg csillagkeresztes hölgy, hogy rangjához illőleg ragyoghasson, mitsem kiméle, 's hiuságának mindent feláldozva már már közel volt azon időponthoz, melyben a' háztartási fényt szerényebb elvonultsággal kellendett felváltania, mert az évi jövedelmek a' kamatok fizetésére alig valának elegendők, az adósságokra ujak halmozattak, — 's így a' kevély nő nem kis aggálylyal tekintetta' bekövetkező vihar elébe, melyben azonban mentőcsolnakul Garafy Victort látta feltűnni, kinek évi ötvenezere 's bátyja utáni dús várandósága feledteté vele, hogy hintaján grófi czímer 's oldalán kamaráskulcs nem ragyog. — Ottlnek nem volt akarata: gyermeksege óta lelkébe volt oltva a' méltóság mama parancsát szentnek tekinteni 's a' hódolatot attól fogadni el, kitől azt elfogadnia általa meghagyaték. Szüntelen a' nagyvilág salonaiban 's aristocratái légében forogva, nem volt képes felfogni az eszmét, hogy hozzá hasonló hölgy polgár neje lehessen; 's ez okból fojtá el szerelmét, mely benne egy csak későbbben polgárfinnak megismert iránt titkosan keletkezék. Az ifju Arnheim azonban a' milly boldog vala az estélyekben, midőn még Ottiltől nem ismerve ennek mégis némi kegyeit 's vonzalmát vélte tapasztalni: annál levertebb lön, midőn bemutatattasakor egy zavart 's lenéző pillanat, mely ezt látszék mondani: 's te, te merészlél nekem hódolni? — egéből lerántá, — annál késégbeesettebb, midőn imádolljának Garafy Victorral leendő egybekelését meghallá. —

'S a' világ most az egyszer nem minden ok nélkül vevé ajkaira a' valósulandó hírt; mert minden nyilvános helyen, hol a' tábornok leánya, ott Victor is látható vala. A' casinói hangversenyekben találkoznak, a' színház páholyában együtt csevegtek 's az estélyekben inkább leheté tárgyat árnyék, mint Ottilt hősünk nélkül képzelni. — Kérditek talán, szivből eredett-e az ifju hódolata, 's ha igen, honnan e' rögtöni változás? oh a' zaj, mulatság, élvezeti rohanó folyam bájos szinekkel édesgető magához a' hajlandó keblet, — 's mielőtt ez a' hibás lépést észrevenné,

öt magával ragadó erőszakosan, ellenállhatlanul. Ez esetben volt Victor is. Ő eleinte tartózkodva 's egykedvűleg lépett a' körökbe, hol önzést 's csak önzést látta uralkodni; de később mindinkább elmerülve a' fényes élet ezernemű vegyületébe, hasonló lön a' többihez, kik vakon engedik magukat át a' folyam sebes árhainak. Lelke elfásult minden szebb 's nemesebb érzelemnek, 's jó ízűket kaczagott, elmondva társainak, miként ő egykor egy parlagi rózsának órákon át szépeket tudott mondani. Ottlilt imádta, vagy legalább hitte imádni, mert az érzéstelen leányban több hidegséget talál, mint a' tettetést nem ismerő Klárcsiban, 's ez diadalhoz szokott valóját inkább ingerlé 's kizsátozó a' célhoz érésre. Komolyabb szándéokra azonban itt sem gondola, 's mit ő e' részben elmulasztja, kipótolá az igen is jólelkű nagybátya.

„No 's mit végzél Ottlillel?“ kérdé ez egy reggeli mellett.

„Mi iránt?“

„A' manóba! ugy hiszem, hogy midőn együtt mulattok, nem beszéltek a' chinai mandarinokról vagy X.. bárónő papagályáról. Egybekelésteket értem.“

„Miről én még mitsem tudok.“

„Elég, ha az egész város beszéli. — Öcsém! tudod, hogy gyermekeim nincsenek.“

„Azt tudom, hogy édes bátyám nőtelen.“ —

„S azt is, hogy végrendeletemben téged nevezélek minden javam örököséül? Még nincs aláírva, de ha Ottlil kezét választod, menyegződ napján aláírandom.“ —

„Kérdés, ha ő elfogadja-e az én kezemet?“

„Hohó, fiu! ha csak eddig van, légy biztosítva, mert — egy szó mint száz — én már beszéltem eziránt a' tábornokkal, és sokkal tovább mentem, semhogy botrány nélkül visszaléphessek, 's te is hasonló helyzetben vagy, mert eddigi viseleted által őt, mint jegyesedet, mutatád be a' világnak. — Igen tehát vagy nem? kedvedért és kedvemért! ha igen, itt kezem!“

Victor bátyja kezébe tévé a' magáét, 's néhány nap mulva, házassági készületeket teendő, falujába utazott.

IV.

„Ah! — sikoltá elfojtott hangon Klárcsi, felugorva ablak melletti szokott ülhelyéről, 's minden vére arczába szökeltett, kivéve azon cseppet, melly a' tövel megszurt ujjból előpiroslék — ah, ez ő! ez végre ő! 's ide sem nézett, pedig ezelőtt valahányszor erre lovaglott, mindig olly kedvesnyájasan szokott inteni, — — 's most ide sem nézett! — ismétlé neheztelve, de a' következő percz feledteté már vele búját, mert igen el lön foglalva csinosgatásával a' szobának 's önmagának, nem kételkedve, hogy az imént megérkezett — ki nem is lehet más, mint Garanfy Victor — azonnal be fog köszönteni. Ajkain egy régen elnémult dalocská lebegett, míg belől szemrehányások készültek a' hosszas kimaradásért; mert hiszen Victor a' tél elején távozik 's most már a' fák bimbókat kezdének hajtani.

A' szegény leánynak egész örökkévalóság volt az öt hó, mit a' néma faluban Victor nélkül kellett töltenie. Azelőtt, nem ismerve semmit, minek hiánya keblébe a' nélkülözés fájérzetét oltotta volna, napjai a' ház apró gondjai 's gyermekeszméi között észrevétlenül surrantak el; most azonban, midőn mindent eszméje, vágya, érzeménye egy tárgyban központosula, 's e' tárgy mindenütt és mindig hiányzik, — a' szünetleni kínos feszültség ónlábakat adott csigahaladásu idejének. Alig volt percz, hogy gondolatiban vele nem foglalkozék; városbani hosszas időzéseért maga-magának keresett 's talált mentségeket, legkevésbé sem sejtve, hogy ő viszont csak igen ritkán 's ekkor sem legkedvezőbben tárgya a' kedvelt lény emlékezésének. Öreg atyja, midőn gyakran kisírt szemü unokáját meglepé, gyanitá okát a' néma búsongásnak; de a' történekről 's a' szenvedély nagyságáról fogalma sem volt 's az időtől vára orvoslást.

Képzeltető tehát Klárcsi öröme, midőn a' négy pej által ragadott hintó szögletébe vonultan Victort pillantá meg; 's most végre nem csalódék; mert hiszen ő egész télen át a' hólepte ut minden kocsijában őt reménylő megérkezendőnek. Néhány percz kínos nyugtalanságban mult el, — a' perczek órákká nőttek, 's az ajtón még kisem kopogott; az éj leszállt 's a' pirkadó hajnal

Klárcsi álmatlan szemeire derüle. Lefolyt a' második nap is, le utána a' harmadik, negyedik, 's Victor még mindig nem lépte át a' lelkészlak küszöbét. A' leány nem titkolhatá tovább könyeit; — a' szelid öreg érzékenyen kérdőre voná szeretett unokáját, 's Klárcsi hangos zokogásba el-elfuladó töredezett szavakkal nagyatyjának mindent — mindent kivallott.

Bár mennyire lépé 's illeté meg a' lelkészt e' vallomás, de átlátva, hogy a' hibás lépésnek oka nem a' könnyen csábítható leány lelkületében, hanem önvigyázatlanságában 's a' körülményekben fekszik, feddő szavakra nem nyitak meg remegő ajkai, 's csak egy néma köny torlódék elő az ősz szempillák alól. Elhatározá azonnal az egyetlen segédeszközhöz nyulni, 's mert hosszú időközön át nagyobb részt egyszerűen jó emberek között forogva, avatatlan volt a' magasabb körök illedékszabta elveibe, legjobb reménnyel agg keblében, készüle fel, lépteit a' kastély felé irányzó. A' német ajku inas bejelenté őt urának, 's ez hidegen, csaknem lenézőleg köszöntve a' belépőt, jöttének célját kérdezé.

Fél óra múlva a' falu népe nem győzött eléggé bámulni tisztelt lelkipásztorán, kit felháborodottan, arczának máskor szelid, most a' dühösséggel határos indulatbélyegző vonásaival 's roskadt korának daczára sebes léptekkel látott haza rohanni a' kastélyból; 's midőn itt a' cselédségtől megérté, hogy az öregnek egy párbeszéd következtében ajtót mutatott az uraság, kárhoztató mormogások között távozék el.

Klárcsi ezalatt hangosan dobogó szívvvel számlálá lassu pe-tyegését a' hosszú falórának, melynek mutatója talán soha sem haladott restebben, mint midőn e' félórai utat tevő. Ő erős hittel reménylé, hogy nagyatyja Victor kíséretében lépend be az ajtón; de látva őt magányosan 's a' fenebb említett lelki állapotban megérkezni és félig magánkívül egy karszékbe rogyini — keblén egy első 's homályos előérzet villant keresztül. Félelmes aggálylyal tekinté az öregre, ki arczát kezeivel elfödve 's látszólag kimerített erővel némán és mozdulatlan ült; — lassan közeledék hozzá 's szótlánul hajlott fölébe.

„Szegény, szegény gyermek! — mondá ez végre magához ölelve a' liliumhalvány leánykát — szegény megcsalatott

leány! ő gyalázatotod hóbérrel akarja megváltani, 's ősz fejem mocskát megvásárlott bűn szennyével tetézni! — A' gyalázatos! kiutasított házából, mint más azt ebével nem tenné, kiutasított, engem, ki őt egykoron karjaimon hordozám. 'S rólad miként emlékezett! oh nem, nem — ez több, semmint olly lénytől várható, kinek neve: ember!' —

Klárcsi könyezett, nem saját sorsán, mert ezt egész vad-ságában, 's Victoréhoz hasonló alacsonyyságot felfogni ártatlan agyában eléggé kifejlett eszme nem létezett, — de könyezett óriási fájdalomán az ősznek, kit hasonló felindulásban még eddig nem látott. —

Midőn néhány nappal később Garanfy Victor a' széles uton keresztül a' főváros felé hajtattott, a' harangok szomoru kongása a' lelkész halálát hirdeté, ki szélütés következtében hirtelen elhunyt. Victor e' hírré lelkében összeborzadott, a' falu népe pedig, félig eltalálva a' történeteket, összenéze 's nem egy átok kíséré utján a' könnyelmű csábítót.

V.

Mi kedvesebb a' falak rabjainak, mint ha porfelleges utcáikból az isten szabad ege 's dús lombu fák enyhadó árnyai alá szabadultan élvezhetik a' természet legegyszerűbb, de legszebb ajándokit? 's mi dicsebb viszont azon élvezetnél, melly az iker-főváros lakóinak Buda környékén megnyílik, hol a' teremő-kéz zord hegyek alá nevető völgyeket alkota; a' sűrű erdőség komor zöldjét virányos ligetek nyájas bársonyával, 's nagyszerű műveinek változatos képeit a' legremekebb összhangzásba füzé össze, kárpótlásul talán azon hiányokért, miket az ide kivándorlók városuk rekedt légű körében olly igen igen éreznek? 'S valóban itt, a' gyönyörű természet kellő közepében, az ember olly szabad, olly elfogulatlan, — falak között hagyott gondját, búját vidor örömek váltják föl; 's ha völgyről bércre mászva mohó szemmel bámul a' világalkotó óriási művébe, az eredetiség tiszta szent forrása lemossa róla a' közélet gyarlóságait, elöitéleteit 's balgaságait, a' gazdagok salonaitól a' szegények viskójaig egymás érdekébe szünet nélkül fonódókat.

Ki a' budai hegyek között legmagash csúcsu Jánoshegyi kilátást élvezé, örömmel pihenend meg az alatta észak-keletnek fekvő berekben, mellynek kényelemadó fogadója a' 'szép juhász-nő' név alatt eléggé ismeretes. E' hely, — hol hajdan a' Mátyás kalandjáról híres szép juhásznő adott a' szerelmes királynak egy hamiska légy-ottot, — egyik legkedvesb tanyája a' városból nyaranta bucsúként ki kiránduló karavánoknak. A' tágas teremmel 's több szobával biró ház csinos udvarát erdők szegélyzik körül, — itt emelkedik tövéből a' hárstető, mellynek a' fogadótól néhány száz lépésnyire fekvő oldaláról látható az ősz Duna lesimuló 's szigetekkel tarkázott medre; Budapest utczáinak tömkelege egész kiterjedésében, 's a' délnek elterülő alföld lapálya, mellynek végpontja, a' Pestről óriásnak tekintett Gellérthegy, itt csak csekély dombként tűnik fel. — E' pompás látványt jelenleg az alkonyodó nap piros fényü sugárai világítják, 's figyelmeztetik az ott mulató társaságot, hogy az est betörő homálya végett a' nézet élvétől el kell szakadniok. E' társaságban mi sem leszünk egészen idegenek; mert ama őszbe borult férfiura, kiből a' hadfia a' polgári öltözet alól is kitűnik, 's a' mellette álló büszke szemjáratu tisztas anya-hölgyre tekintve, — bennök azonnal a' tábornokot 's nejét ismerendjük meg; — azon ifjuban pedig, ki karjára fűzött jegyesével, Csatándy Ottlillel, a' távolba mereng, beszélyünk hősét, Garanfy Victort, üdvözlendjük. A' többi kilencz öreg és ifju, nő- és flegyén nekünk alig érdekes, kivéve egy domboru hasu fürge öreget, kinek tréfás észrevételkéi 's csipösen vidor szeszélye az egész társaskört elfoglalá. Ez senki más, mint Garanfy Titus, az áldott nagybátya, örökös 's ma kétszeresen rózsaszín kedélyében; mert hiszen régi ohaja, öcscsét 's a' tábornok leányát egy párnak látni, már holnap az oltár előtt teljesülésbe menend. — Távolsabb néhány egyenruhás inas állong, a' hölgyek schawljaikat 's kalapjaikat tartó. —

Mint mondók, a' nap bucsúzni kezde földtekénk felétől, a' karaván pedig a' hárstetői kinézéstől, ennek zöld pázsitját termék szőnyegével felváltandó, indulni kezde a' fogadó felé, melly előtt magas batárdokba fogott mének tombolának; — de

Garanfy, az öregebb, még egy pillanatra maradni kéré az indulókat.

„Hölgyeim és uraim! — szóla ő — az indítványok e' korszakában én sem akarok elmaradni, bár tartok tőle, hogy nagyságtok kényelme meg fogja buktatni a' következőt: egyesüljünk! a' kor szava, 's azért mi is együtt maradvá sétáljunk le a' csinált ösvényen, 's Miksa árkán keresztül Ferenczhalmához érve, ott az odarendelendő hintainkba felülhetünk. Az est gyönyörű 's felhívását az enyémmel egyesíti; a' fontolva haladás nem fogja nagyon kifárasztani a' lábacskákat, 's az ut többi kellemeiről jót állok én!” —

Az indítvány közakarattal elfogadtaték 's a' vidor öreg tovább folytatá:

„S most minden lovag egy egy hölgynek nyujtsa karját, — de lassan — a' szám egyenetlen — egy lovagunk páratlan marad! 's ez hihetőleg kisem lenne örömet? jó tehát, hol hajdan Mátyás király járt, ott igazságnak kell történni! huzzunk sorso!, lovag urak! ki a' legrövidebbet huzandja, bocsássa le sisakját 's menjen széles e' világba magának hölgyet keresni!”

Vékony faágakat foszta meg ekkor leveleiktől 's az apróra tört darabokat kalapjába veté.

A' tábornok egy korosabb bárónőnek, ennek férje pedig a' tábornok nejének kéré fel karját, a' többi férfiak nevetve 's hunyott szemmel huztak a' kalapból. A' rudacsák összehasonlítottak: a' legrövidebb Victoré vala.

„Ha ha! öcsém, — nevette a' nagybátya — részedre balul ütött ki a' sorshuzás, 's így, bár keserű képet csinálj is, türnöd kell, ha szép menyasszonyodnak én leendek lovaga; ha pedig épen kesztyűt dobnál lábaimhoz, én a' párbaj óráját holnapra határozom, addig 's akkor reménylem meg fogsz engesztelődni, — most azonban menj a' széles világba hölgyet keresni, bús lovagom!” —

Szavait lombcsörrenés követé, 's a' lekanyaruló gyalogut bokrai közül egy nőalak fejtődék ki. Karsu természetét gyászruha fedé 's még inkább kiemelé az arczok rendkívüli halványságát; karjaiban kis emőt tartott kebléhez szorítva, 's talán a' nem várt

nagyobb társaságtól meglepetve, hirtelen megállott. A' társaság olly futó pillanatot vetett a' megjelenetre, mint minövel az először látott idegent szoktuk végig mérni, 's csak egy volt, kinek szive hangos dobogással feszíté kebelét; ki szinte halványultan az ellenoldalra fordula 's nem volt lelki ereje a' nőre tekinteni, — de későn, mert már általa megismertették.

„Victor! — sikoltá ez, villámsebesen repülve a' szoborként merevenhez — végre feltaláltalak, végre ismét láthatlak! Oh istenem! én feltaláltam őt!” —

„Ki ön? mit akar ön velem? ha tréfát akar üzni, máshoz forduljon, bennem roszra talált” — viszonzá ez rebegő zavarral, de lehetőleg nyugodtságot színelve.

„Oh istenem! ezelőtt egy évvel nem ismerél a' gyermekből hajadonná serdültre, 's most az anyát nem akarod bennem megismerni?” —

„E' nő örült! 's jelenléte csak kellemetlen lehet a' társaságnak; uraim! ha úgy tetszik, induljunk” — — mondá Victor; de a' nő féltérdre esve lábát egy kezével átkulcsolá, 's mindinkább elhaló hangon zokogá:

„Atyámat elvesztém, Victor, 's kihez az ég alatt még édes lánczok csatolnak, te vagy, egyedül te vagy! Oh nézd milly elhagyott, milly árva vagyok; ne taszits el magadtól, hiszen te engem olly igen forrón szerettél!” —

„Ismétlem, uraim, e' nő örült, tébolyodott vagy egy szemtelen, kit én soha sem láttam!” —

Klárcsi fájdalmasan felsikolta; mert magát durván visszalökve érezé, 's a' társaságot elhaladni és vele Victort az ut kanyarulatán eltűnni látá. Félkézzel a' harmatosuló gyepre támaszkodva könyekkel tölt nagy kék szemei az eltűnök után tapadtak, 's talán szive reped meg a' mondhatlan kín érzetében, ha a' természet nem irgalmasb a' föld fiánál 's nem fosztja őt meg eszméletétől . . . . .

Hogy vándoraink ajkairól ezalatt a' séta közben nem legvidorabb társalgás szövődék, képzelhető. Az összefüggést mindenki gyanítá 's meg volt győződve, hogy e' nő minden inkább, mint örült, — 's csak a' tábornoknő — bár bensőleg talán leg-

jobban sejtve a' valót — nem mutatott megütközést 's volt hajlandó hitelt adni Victor állításainak.

VI.

A' természet néma csendét hallgatag éj ölelé röpkedő homályába, 's a' zugliget völgyei, bércei fölött a' teljes hold futá égi pályáját, el-elbukó a' vékony fellegek átsuhanó leplébe. A' vándor biztos nyughelyen pihené a' nap fáradalma, 's a' madár fészkebe vonultan pihege övéi körében. — Éjfél körül lehet, 's minden olly nyugodt, hogy az egész világot kihaltak gondolnók, ha gyanukat némi nesz meg nem czáfolná, két férfiúnak léptei által okozott. A' bércz alatt, hol még néhány év előtt páduai Antalnak természetalkotta sziklaszobra állott, sétált a' két alak, ifju mindkettő, mély érzelmű, és — boldogtalan. Ezzel, ugy hiszem, meg van fejtve, miért feledé magát az emberpár olly késő időig e' zajtalan magányban, 's miért találá annyira érdekesnek egymás társaságát, hiszen a' boldogtalan, ha rokon sorsura talál, olly örömet szereti közölni 's kisírni bűját. E' két keblet azonban, a' boldogtalanság általános fogalmán kívül, történetük közelebbi rokonsága is fűzé össze. Mindkettő hévvel és tisztán szeretett; fényes rangu hölgyet ez, szegényt 's szerényebb állásut amaz. Mindkettő szenvedelme forró és reménytelen vala; mert egy harmadik megnyeré a' szegény leány szerelmét, 's visszaélt vele 's a' fényes ranguval készült oltárhoz lépni. — Felesleg talán mondanunk, hogy ifjaink egyike Elek, másika Arnheim vala.

„Sorsom legnagyobb átka, — folytatá a' kezdett párbeszédet Arnheim — hogy szerelmem tárgyát szivemre érdemtelennek kell találnom, 's én mégis lángolok ott, hol megvettetem; epedek és sírok a' gúnykaczajért 's lenéző tekintetért, mi részemül jut, — 's kétségbeesem, hogy öt holnap más ölelendi nejlül kebléhez!“ —

„A' nyomoru! — viszonzá Elek — ő ezt büntetlenül teheti, 's nincs fejeére az égnek haragos villáma.“

„S ők mégis boldogok leendnek!“

„Soha, — soha! kinek a' menny egy angyal szerelmében feltárta üdveit, 's ki hálátlan kézzel orzá el azokat, — annak szá-

mára e' földön több boldogság nem teremhet. — Oh, én — én! szívem yérét, túlvilági üdvöm adandám e' kebel viszonyozalmáért!"

„Mit még megnyerned nem lehetlen, lelkem barátja! — monda csüggeteg fővel Arnheim — a' jó leányka csalódék, 's családása felriasztja őt álmából, hogy a' valóval az érdemest boldogítsa, — 's így neked még fenmarad a' remény, melly bennem megölvé kétségbeeséssé alakul." —

„Ha ha! — viszonzá keserü nevetéssel Elek — szinte hinni kezdem, hogy nem ismered egész hevében e' szót: szerelem. Vagy eltudnád-e fogadni a' szívet, mellynek legszebb gyöngyeit más rablá el? akarnál-e második lenni ott, hol egy alacsony gaz, de boldogabb elsőért megvettetél? 's a' leszakasztott rózsza is virulhat-e sokáig a' virágedény vizében? nem, barátom! nekem nem maradt egyéb hátra, mint könyezve az angyal sorsán, önmagamat siratni." —

„S mégis, Elek! mégis van egy tennivalód mi e' könyek fájdalomát enyhitené." —

„És ez lenne — — ?"

„Egy család feldult boldogságát 's önmagadat boszúlni meg!"

„S hiszed, hogy ez eszmét szavaid költik fel először agyamban? oh, barátom! nem egy regg viradt reám hasonló gondolatokban! De miként? párbajra hívjam őt, hogy gúnyolva kaczagja fülembe: nemtelennel nem vívok! A' világ előtt kürtöljem ki gyalázatos tettét? te jobban tudod nálam, hogy a' kör előtt, mellyben ő forog, az illy csábítás megszokott kalandka, miért kisem törődik. Egy eszköz volna még, nem boszú ugyan, hanem a' szegény leány eljátszott becsületét visszaszerző: kényszeríteni a' csábítót, hogy kezét a' megcsalt nőnek nyujtsa."

„És ez jelenleg hol tartózkodik?" kérdé sebesen Arnheim, kinek érdekével ez utolsó eszme igen összehangzó volt.

„Öreg atyja halála után — mint értesültem — a' lelkész állomást egy más család foglálá el, 's ezóta Klárcsi itt a' budai hegyek között lakó rokonánál él. Harmad izben járom már össze a' hegységet, de még nem találhaték a' szerencsétlenre. Csak egyszer, csak még egyszer vágyom látni őt, — bár mindket-

tönk helyzete igen elfogult leendene; mert miként tekintsen szembe ő, kit én egykor vidám, boldog 's ártatlannak ismerék?"

Alig végzé szavait, midőn egy lassudad zörej figyelmét 's társáét magára voná. A' két ifju a' tájra, honnan a' zörej keletkezék, tekinté 's a' holdvilágította sziklacsúcson egy nőalakot láta állani, szerte omlott 's az éji szél által lengetett fűrtökkel, 's karjaival indulatossan szoritva kebléhez némi tárgyat. A' nő nem látszék észrevenni beszélgetőinket, mert szótlan, merevenül, mintha a' sziklából nőtt volna ki, bámula maga elébe,

„Nagy ég! sejtésem . . . .“ kiáltá a' meglepetési rövid percz után Elek 's zergeként szökött fel a' nőhöz, ki bádjadtan omlék az öt felfogó karokba.

„Oh Klárcsi! hogy itt és így kell találkozunk! — folytatá Elek, mialatt terhét gyengéden a' pázsitra bocsátva mellé térdede, — de, az isten nevéért, te vérzel, — 's e' gyermek milly hideg, milly halvány — —“

A' nő, bár szemei merően az öt körülvettekre szegezvék, nem figyele rájuk, 's a' gyermeket, lankadsága végett karjaiból félig már kiesettet, felnyalábolva felállani törekedék és sohajjal vegyült lágy hangon susogá:

„Oh ő engem egykor igen, igen forrón szeretett!“ —

Gyászruhája, hihetőleg az erdő ágbogai által, foszlányokba tépetett, arczai 's kezei karczolásoktól vérzettenek; de ő néma volt, nem érezve a' külső fájdalom hatását, 's csak az emő, sok sirástól rekedten, nyöszörgő fel néha kebelén.

Elek a' legmélyebb részvét szavaival kérdést kérdésre halmoza, választ azonban nem nyerhete 's nem ismerteté meg; — mert hiszen Klárcsi — ájultából felocsúdva — tiszta eszmélet nélkül bolyongá be zugliget erdeit, 's midőn ifjaink őt találák, már örült vala, zavart agyában csak egy képet viselve, szerelmének első boldog képét, mit ő mély sohajjal e' szavakban ismételt szakonként:

„Oh ő engem egykor igen, igen forrón szeretett!“ —

A' gyermek állapota nem kevésbé, mint a' nőé, veszélyesnek mutatkozik, miként azt a' száraz cserepesült ajkáról 's lázasan remegő tagokból gyanítani lehete, 's miután Klárcsi szállása

iránti kérdésre nem felele, ápolói nem vélték tanácsosabbat tehetni, mint Arnheim hintájára, melly a' közel Laszlóvszki-majornál várt — helyezve őt, a' városban keresni orvosi segélyt.

VII.

A' pesti ujjiacz palotái egyikének első emeleti ablaksora, beszélyünk jelen órájában a' termekben ragyogó csilároktól világítva pazar fényben uszik; benn díszes öltözkű nők és férfiak tapodják a' hímezett szőnyeget, — a' piaczon elmenő pedig, ha az ablaksorra föltekintve a' mozgó alakokat láthatá 's a' fenn rivalgó zaj töredékét lehallhatá, kíváncsian kérdi: ki terme ez? 's mi zaj, mi ünnepélyre nyitak meg ajtai? — mire a' ház titkaiba avatott ezt felelheté: a' terem Csatándy tábornoké, 's a' benn mulató társaság egy menyasszony nászünnepest üli.

A' kevély tábornoknő, mint mindenkor, ugy ez alkalommal is ki akart válni a' mindennap embereinek közszokásaitól; 's az ő ohajtása volt, hogy leányának esketője a' budai Krisztina-város vérkápolnájában történjek esti kilencz órakor. Ez időpont mindinkább közelge, a' meghívott násznép szerencsekívánólag környezé az ékes menyasszonyt, — minden kész vala az indulásra, 's csupán még a' vőlegény váraték. Kilencz óra elmulék, a' vőlegény mégsem jelent meg; 's ki e' késedelmen leginkább aggódék, a' tábornoknő vala, — mert hiszen Garanfy Victor, az ujjiacz tulsó során, átellenben lakott, 's e' szerint nem kellendett hosszú utat tennie. A' hiány minden percz letüntével feltünőbb, a' beszédfolyam elfogultabb, a' társalgás feszültebb lön, — 's az örömanya már épen át akara küldeni Victorhoz, midőn ennek inasa alig lélezkzve megjelen, a' házi nőt rémülten félre kéreti és sebes, de lassu szavakkal közli vele jöttének okát, — mire amazt sápadtan látják az előszoba egy karszékébe fogódzni —

A' megfejtéssel: hol késhetett illy sokáig élte ezen fontos pillanatában Victor? — tartozunk olvasóinknak. — Nem egészen nyugodt kedélylyel — mert a' tegnapi esemény a' szép juhásznőnél, mélyen ráz meg bensejét — öltözik ő szobájában, mig lenn a' kapu alatt, az est sötétes homályában, boglárzott ménei batárdba fo-

gottan hortyogának, 's a' bak hőjét unalom és nyugtalanság lepi el a' hosszas várakozásban, midőn átellenből egy hintó robog elő, 's az erről leszállt inas, állítólag Csatándy tábornok parancsa következtében, meghagyja neki, hajtana át a' nászünnepeles házba, hol szükség van rá. A' kocsis vakon engedelmeskedik a' parancsnak 's helyét az imént megérkezett foglalja el. A' parancshozó inas ekkor titokteljesen felsűg a' gyepölőtartóhoz:

'A' hintók igen hasonlóak, 's a' kis különbséget a' homály nem engedi szembetűnni; azért okosan, vigyázva 's mindent a' régi terv szerint!' — 's szavai után gyorsan a' hintó ben-sejébe vonul.

Rövid félnegyed multán a' felkészült Victor leérkezvén, inasa által felnyitott ajtón a' batárdba szökik, kocsisunk megcsapkodja lovait 's ezek szélesebb ragadással elvágtatva hátrahagyják az inast, ostoba bámulással az eltűnök után tekintőt. —

'Egy hangot, egy motszanást se, uram! — mondja egyike a' bennülőknek — különben nem állok érte jót, ha a' kocsi-zökkenés által e' tör mellébe furódik, vagy e' felhuzott pisztoly agyába küldi tartalmát!' —

Victor a' zárt kocsiban pisztolyt látá fényleni, vállára hatalmas kart, mellére tört éreze nyomulni; a' szóló szavában Elek hangját ismeré meg, és néma 's mozdulatlan lön, miként a' kö.

'Szálljon le ön' — mondá ismét Elek, miután a' kerepesi-uton áthaladva, egy félrefekvő utcácska háza előtt megálltanak, 's karjánál tartva Victort a' lépcsőn letolá. Arnheim — mert ő volt a' Phaeton — helyén maradt, míg a' más kettő a' földszinti ház hátsó osztályának egy szobájába lépett.

Magasra nőtt hamvu vékony gyertyaszál pislákoltt ennek asztalán, 's gyér világa sajátzerű jelenetnek kölcsönzé szürke fényét. Az ágyon alig négy hetes halottgyermek feküvők, — mellette kuszált haju nő térdele keserves zokogás közt magzatára borultan. Victornak elállott ütere e' nőben Kláresit ismerve meg, ki térdeiről felugorva szeméit vad 's örvendő kifejezéssel a' belépőkre mereszté.

„Uram! — dörgé most Elek — ön oltárhoz készült lépni, 's esküszöm ezt teendi is, de nem a' hölgygyel, kit illedék, hanem kit becsület és én — érti, uram?! — én parancsolandok nejeül! A' vérkápolnában a' nélkül is meg vannak téve a' rendelkezések, 's a' lelki atya kötelességének fogja ismerni, önnek kezét azéval egyesíteni, kit ön élte boldogságától, becsületétől, atyjától, mindenétől megfosztott!”

„E' nő megörült fájdalmában, mit neki ön okozott — folytatá lassudabb hangon, Victorhoz fordultan, az ifju, — e' nő beteg, talán néhány óra múlva meghal, 's ha igen, sírját ön ásta meg, — de esküszöm mindenre, mi szent, neki — mielőtt ezt tehetné — ön nejének kell lennie!” —

Garanfy előtt forgott a' világ 's a' hirtelen változat miatt alig tudá, ha ébren van-e, vagy egy borzasztó álom szövi agyában lélekingerlő képeit?

„Klárcsi! — kezdé kis szünet után lágyszeliden Elek — Victor van itt, kedves Victorod! ki téged még mindig szeret, 's kér, osztanád meg vele, mint neje, nevét, rangját, birtokát!” —

Klárcsinak erre szokott sohajjal nyíltak meg ajkai. „Oh ő engem egykor igen, igen forrón szeretett! — sipegé ő, 's mintha Victor látásán a' multak emléke újra feltárult volna előtte, folytatá — és mégis elhagyott, 's az égbe ment; én követtem őt gyermekemmel, — de ő lerúgott bennünket a' magashól, — az esésben meghalt az árva kis fiu — az esésben szívem meghasadt, 's azóta nagyon — nagyon fáj! — 's most eljött ő, enyhíteni a' kint és begyógyítani a' sajtó sebet!” — végzé beszédét Klárcsi, 's balkezét szívére szorítva, jobbal a' tört, mit Elek az asztalra helyezte, felkapá 's vele hirtelen Victor mellé szökék. A' tör egy perczig magosan a' légben villogott, — azután sebesen lebecsátva a' feldult kebelbe merüle. Az áldozat összeomlék, 's a' vér nyílt forrásából Victor lábaira patakzott.

„Oh ő engem egykor igen, igen forrón szeretett!” — susogá még egyszer elhaló hangon Klárcsi 's szemei ez életnek örökre bezáródtak. —

„Ember! — riadá égnek tornyosult hajakkal Elek — ember! ez tenmíved, nem gyönyörködöl benne? — jer, jer e' rettentő

színhelyről, a' függöny még nem gördült le, az utolsó jelenet még hátra van! — orditá dühödten, 's felvéve pisztolyait Victort galléron ragadá és az ajtón ki a' hintóba tolá. —

„A' Rákosra, Arnheim! — kiálta a' bakon ülőhöz — a' Rákosra! ott fogjuk eljátszani az utolsó felvonást, melynek neve: boszú! —

VIII.

A' vámot elhagyva hosszú fasor vonul el az országot két szélén, mellyről hintónk most jobbra térve árkon bokron keresztül haladott, míg az egyik bennülő szavára a' szilajult lovak vágatása lecsillapítatott 's utasink Rákos fővenyére kiszálltak.

„Válassz, csábító! — voltak Elek első szavai, rémesen lehangzók a' síri csendbe, 's két pisztolyt tartá Victor elébe, — mindkettőben épen annyi halálmag van rejtve, mennyi egy gyáva emberfőnek elég! Egyik közülök mindenesetre meglelendi célját. —

„Itt, — és minden tanu nélkül — viszonzá reszketve Garany — én nem választok, én nem lövök!“

„Tanu nélkül? nekem tanum leend felettünk lebegő lelke az általad meggyilkolt lénynek, — tied viszont a' boszuló ég 's az ördög, melly már éhtorokkal lesi zsákmányát; válassz és löjj, alávaló gaz! vagy azonnal nem marad időd a' gondolkodásra!“ — mondá ez 's az egyik felkapott pisztolylyal Victortól tiz lépésnyire ugorva magát állásba helyezé.

A' teli hold bánatos arcczal tekinté e' jelenetre, 's tiszta fényénél mellének irányzottan látva Victor az öldöklő eszközt, kis habozás után merev ujjakkal markolá fel a' másikat, czélozott, fegyvere felvillant 's a' golyó Elek balvállába furódék.

Alig hangzék el azonban az első dördület, midőn egy második — a' sértett pisztolyából származott — ellentársát a' homokba terité.

Arnheim a' leesetthez sieté, 's látva ezt zúzott agygyal, minden életjel nélkül feküdni, barátja után körütekintett; de ez már ekkor eltűnván, nem volt látható, 's így — miután órahosszat

hasztalanul keresé őt a' sivatagon — fellázított 's megtört kedélyével egyedül tért vissza a' szörnyű helyről.

* * *

Következő napon meglelék Rákoson a' zúzott agyu Victort, meg Klárcsit is vérében Elek szállásán, — 's mint a' történetek összefüggéséből gyanítani lehet, a' tény elkövetőjének Eleket kiáltá a' világ, — ki állítólag gyilkos öntudatától üzetve megszökött és sehol sem találtaték a' legszigorubb nyomozások daczára is. — Harmadnapra azonban a' tábori kórház alatt néhány száz lépésnyire egy holt testet vetett ki a' Duna, — halak által összemarczangolt testét és arczát iszap födé, — senki nem ismeré, — 's midőn az egyetemi kórház halott-szobájába vitették, a' balvállába merülő bonczkés egy golyóban csorbula meg. —

A Z ALISPÁN 'S LEÁNYA.

REMELLAY GUSZTÁV-TÓL.

I.

Amaz országuton, melly az annyi ártatlan vérusztatta Eperjesről X.... megye felé vezet, 1831. junius hónap derekán egy pompás hintót látunk vágatni, bakján dús sujtózatú huszárral, hosszú ostorral kezében, mellynek nem épen legvékonyabb fonadéka koronként végig suhant a' sovány lovak hátán, sőt néha az előlovak egyikén ülő pór nyakába is eltévedt; mert bár csak rokonai látogatásán volt a' bennülő öreg ur, amugy more patrio szigorral követelte, hogy a' szegény előfogatos, ki, mint igazság 's ősi szokás hozta magával, a' domestica költségére hordá utazónkat, most is, midőn még estére P... re akart érni, hogy ott, mint már megyéje falujában, a' község költségére 's önzsebe kimélésével tölthesse el jól terhelt asztal mellett az estét; — ki, mondom, most is boszorkodva követelte, hogy a' leghetőbb gyorsasággal vigyék őt a' pór lovai, mellyeket a' hatalmas utazó parancsára épen akkor hajtott ki a' roskadozó istállóból a' falu baktère, midőn a' bevégzett urbéri napmunka után fáradtan akartak leheverni az éji szalmára.

Az előfogatos remegve csapdosá lihegő lovait, 's a' hintó nem sokára egy csárda előtt állt meg, mert a' bennülők egyike pohár hideg vízzel akará enyhíteni a' nyári napsugár-okozta hévséget.

„Korcsmáros! nemde e' csárda már X . . . megyében van?“ — kérdé hintájából kihajolva egy ősz fejű, kövér arczu férfit.

„Igenis, nagyságos conjeslarus 's alispán ur! — mondá fővegét alázattal lerántván a' csapláros — nagysád már megyéjében van, e' csárda P . . . falvához tartozik.“

„Kendnek, mint látom, jól megy dolga! — mondá leereszkedve a' czímei elősorolása által kellemesen érintett alispán — csárdájából sok ember éneke zúg, — de ittál már leányom? isten kenddel! forspontos rajta, hajts!“

A' paraszt lovai üstökét rázta meg, 's észrevevén, hogy rossz szerszáma szakadozófélben van, egy csomót akart azon kötni, míg a' csapláros, ki nem kevésbé örvendett e' ritka tárgyalás szerencséjén, alázattal folytatá:

„Egy pár nemesek hadnagya van bent, kik, mint ugy fülhegygyel kivehettem, Sámody főbíró uramhoz mennek, instructiot kért a' jövő restauratoria.“

„Ugyan ugy-e! — mondá vontatva az alispán — 's gyöngéden meglökvén leányát, egy tünde szép szöke hajadont, imigy folytatá: — Lásd, Tinim! igazam volt, Sámody már agitál, hm hm!“

A' szöke hölgy közömbösen tekintte atyjára, ki ismét a' korcsmároshoz fordult: 's van-e jó bora kelmednek? — de hogyan kérdezhetem ezt, ki ne dicsérné önárúját, — Samu így a' meszelyt abból a' nyolcz krajczárosból, de vigyázz, hogy a' parasztnak is jusson, ámde ne sok, mert felfordít, én majd addig betekintek egy kissé a' csárdába.“

A' boldog korcsmáros szünni nem akaró bókók közt emel le az uri vendéget 's leányát, ki intő atyját szellőléptekkel követé.

„Mi a' neve kendnek?“ — kérdé az alispán; 's — „nemes Busody Pál, nagyságos uram!“ — volt a' csapláros válasza.

„Oh! mit, uraságod a' nemes Busody-családból való, hisz jól ismerem nemzelségét, compossessorok vagyunk Busodban, sőt, ha jól tudom, rokonok is.“

„Igen, nagysád, Busody-leány jusson birja portioját.“

„Ej ej, sógor uramék! pörben is vannak velem, transigálni akarunk, no majd meglássuk, — mondja meg, sógor uram, a' nemes Busody atyafiaknak, hogy csak a' restauratiót várják be, aztán majd megegyezünk jó módjával.“ —

A' korcsmáros, ki már most fölemelt fővel lépdelt az uri rokon mellett, kinyitá a' csárda ajtaját, 's az uri vendégek be-léptek.

A' szoba alacsony és szűk volt, a' mint az a' legtöbb csárdákban lenni szokott, az egykor, talán még a' török dúlás idejében, új gerendákat koromszín boritá; mert valamint most, úgy mindenkor, ha vendégek valának a' csárdában, sűrű füstfellegek gömbölyödtek fölfelé a' kurta száru debreczeni pipákból, melyeknek tartalmát a' birkamosáskor fenmaradt dohány hulladékaiból szedték össze a' tisztas vendégek, — még a' többnyire nyitott ajtón is sötét füsttömegek dőltek be a' konyhából, hol a' kimélő korcsmárosné nagy részt a' szomszéd kutak rovásairól elemelt, 's így nem legszárazabb fánál szokta készíteni a' mérges levű paprikást, melly most is zöld mázu tálban párolga a' négy vendég előtt, kiket mi, a' csapláros ismertető szavai után, mint nemesek hadnagyait tisztelünk.

A' négy férfit, mind az élet viruló szakában, kurta kék mellénykébe vala öltözve, a' vállon hasonszinű, de világosabb sujtozatu dolmánynyal, melly alól bő patyolat-ingújjak lógtak ki, míg az izmos czombok, szűk magyar nadrágba szorultak, 's lent a' lábföket 's szárakat fényesre mázolt kordován-csizma takará, mellynek sarkantyui koronként megpendültek, csörgő accordokkal kísérve a' mulatók fenhangu beszédét, mellynek tárgya, most a' tisztujítás küszöbén, valjon mi lehetett volna más, mint előkészületek a' nemzeti nagy ünnepre.

„Ugy ugy, Laczi koma! — szól az egyik, míg a' füstgömbök miatt észre sem vett alispán csendesen állt meg a' mulatók mögött — Sámody uram viczispán akar lenni, — hej,

gondoltam én ezt előre, mert ő kegyelme, ki különben nem a' legszelidebb 's gyakran méltatlan bánásmódu ember, egy idő óta kitünőleg nyájas vala irántunk.

„Menj vele, Peti! biz ő kelme sem jobb a' többinél — mondá a' másik — taval egy szomszéd paraszt kertjébe hajtá be Pannim a' disznókat, az átkozott paraszt kutyája megmart egyet, melly bele is döglött a' harapásba; én elmentem Sámody uramhoz panaszra 's a' sertés árát követeltem: ő még megszidott, hogy kérhetek ilyen bolondot.“

„Jaj, barátom! az taval volt — mondá a' harmadik — akkor még a' riberarusokhoz tartozott, de most más ember ám, — nem régen Jancsi fiam egy paraszt feleségét erővel megcsókolta a' korcsmában, 's ez ellökte, mire fiam elesve betörte orrát; — bezzeg, most látták volna kentek Sámody uramat, — a' paraszt tizenkettőt kapott 's még öt forintot fizetett fiamnak, az asszonyt pedig, mint a' veszekedés okozóját, becsukatta a' fűhirő.“

„No az isten éltesse — kiáltá poharat emelve Laczi — ez már valódi nemes ember, de isten ucsce, ő legyen a' viczispán; a' ki így védi a' nemes jussát, az megérdemli, hogy mi is pártoljuk.“

„S aztán — folytató Peti — minden tíz emberre öt akó bort 's tíz ezüst forintot ígér egy hétre, egész a' restalatióig, — ez már csak elég, isten ucsce éljen! — én százhusz társammal részére álllok.“

„Én is, én is“ kiáltá a' többi, 's Sámody uram, vig pohárcsöngés közt, ki lön alispánnak kiáltva.

De hagyjuk egy kissé nemeseinket 's tekintsünk a' nagyságos uri vendégre. — Egy nyájas, leereszkedő mosolylyal lépett be ez előbb az ajtón, már szájában hordva a' mézédés szavakat, melyekkel az öt tisztelettel üdvözlendő hadnagyokat fogja viszont köszönteni; de milly nagy vala meglepetése, midőn ezek, észre sem véve jöttét, itt füle hallatára dicsőíték titokban rég rettegett hatalmas vágytársát.

A' meglepett alispán alig birt megállni ingó lábain, 's fűrkészve keresett egy helyet, hol magát összeszedve, illőleg léphessen a' már most rettegett 's minden áron lekenyerezendő had-

nagyok elibe. — Szemei végig futák a' szűk szoba területét, 's im a' sors, melly üldözni látszék őt, egy uj csapást készít az öreg ur számára. A' másik asztalnál ugyanis, egy körülbelől 30 éves férfiú ült fekete polgári öltönyben; ámde egy fénylő rendkereszttel bal gomblyukában. Ha egy átalános 's ellenállhatlan rokonszenv, vagy inkább sovárgás nem vonzotta volna is őt egyáltalában minden rendkereszthez, itt mégis gyorsan sietett volna utazónk a' keresztes ur tiszteletére; mert milly szerencsés alkalom vala ez, egy polgári férfiú, ki harmincz éves korában rendet visel, milly kitünő állásu egyén lehet ez! 's milly kedvező alkalom nyílt most egy pár bók 's éjjeli szállásrai hívás 's majd lakában kitünő fogadás által megnyerni a' hatalmas 's minden esetre nagy befolyásu ur pártfogását. Igen, de a' hadnagyok! ezek restaurálnak, 's hogy a' nagy ur pártfogása használjon, az alispáni széket kell megtartani; — oh, kétséges helyzet! mit kelljen tenni itt e' rettentő állásban, hol két pártfogó közül egyet lehet csak megnyerni 's meg kell sérteni a' másikat; de im, a' rendkeresztes ur fölkel, mosolygva feléje tart az öreg ur, túlboldogan hajtja meg magát, 's örömében észre sem veszi a' kéj arany sugárait, melly előmlik leánya bájacrczán, 's a' ragyogó tűszikrákat, mellyek ennek szemeiből a' deli férfiú felé repülnek.

„Nagysád itt?‘ rebegé a' rendjeles.

„A' gróf ur itt?‘ — mondá pirulva a' leány, 's az alispán nyájasan köszöntve a' rendjelest, áldá a' sorsot, melly e' kétes helyzetében leánya által megmenté, 's mig a' szép Tini hókacsóin az ifju ajkai égtek, ő nyájas bókók közt közeledék a' hadnagyokhoz, kik, nem kevés örömére, Sámodyt csak mint másod-alispánt élteték.

A' hadnagyok tisztelettel keltek föl, de az alispán nyájasan kérte őket ismétli leülésre, 's mivel ezek nem akarták szavát fogadni, önmaga ült le legelőre padukra, 's egy poharat tele töltve a' mulatók savanyu borából, ürité ki azt a' magyar nemesség egyenlő szent jussára.

A' hadnagyok, meglepetve e' leereszkedés által, újra leültenek, 's az alispán elég ügyesen tudá ismét az előbbi tárgyra fordítani a' beszédet.

„Tehát Sámody uram második alispán? ez derék, én is őt akartam — mondá, hazugságán önmaga előtt pirulva, a' nagyságos ur; — de hát az első ki lesz? — de mit is kérdezem — nemes uramék meg vannak velem elégedve, — ugyan nem voltak uraságtok falumban D . . . ben?“

„Más uton jöttünk“ — feleltek a' hadnagyok.

„Kár, felette kár, — no de ha visszamennék, térjenek be, — épen most hajtattam haza ötven hizott ürit nemes vendégeim számára, — hej! jó fog majd erre esni a' jó hegyallyai fehér bor, — aztán szeretném tudni: ott volt-e az árendásom, pénzt kellene a' lánczhordtának hozni, mert megígértem egy pár nemes hadnagy uramnak, hogy néhány nemes közönségben fejenként öt pengő forintot osztatok ki a' tavali szük termés pótlásául. — Igaz! uraságtoknál is sok kárt tett a' jég, ha tetszik, most heverő pénzem van, szegény felebarátomon örömet segíték, — küldjék hozzám, a' kinek pénzre van szüksége; — hej! hej! az a' jó szív kissé sok költséggel jár; lám már jövő évi fizetésem is oda, az idén szük termés levén, épen tegnap jelentettem ki: hogy mivel nemes hadnagy uraméknak bajos most lovat tartani, fizetésem 's huszárom lóportióját a' nemes hadnagy uraknak átengedem, ha . . . de mit beszélek, hisz itt a' restauratio! az isten tudja, lesz-e majd fizetés.“ —

Az alispán elhallgatott 's figyelve, mint a' kapocs csináló, vizsgálta a' hadnagyok arczait, vonásaikból akarván kilesni a' benyomást, melyet reájok szavai tettek. A' nemesek kémlődve tekintének egymásra, 's az alispán homlokán egy fényszikra villant keresztül, 's arcza egész kifejezéséből látható volt, hogy, bár különben nem voltak épen honosok nála a' jó gondolatok, most egy elmés ötlet született agyában.

„Uraim, mennem kell! most jut eszembe, holnap ítélnem kell, épen az önök atyjafiai ellen, Bakosék által folytatott pörben kell ítélnem!“ —

„Oh, az isten áldja meg alispán uramat, legyen igazságos — szólt az egyik hadnagy — ha nyerünk, megháláljuk a' res-talation.“

„Szívesen, szívesen! De tudják uraságtok: Sámody sógora szinte felperes, — félek tőle, ha alispán lesz, megdönti a' sedrián ítéletemet.“

Ezen ok győzött, a' hadnagyok fölemelték poharaikat 's az egyik fenhangon kiáltá — „éljen Sárosy ő nagysága, az első alispán!“ — „'s Sámody uram a' második!“ — tevő hozzá Peti, kinek esze az alispán ígérete mellett Sámody pénzére is gondola.

'S a' nagyságos ur e' négy férfiuban ötszáz nemes vezérét tisztelve, örömittason borult a' hadnagyok nyakába, — bort, ételt parancsolt, 's kéjmámorában észre sem vevé, miként a' perczben egy más csók is repült a' rendjeles forró ajkáról szép leánya hóvállára. —

II.

Igen, a' rendjeles férfiu egy hév csókot nyoma a' szép Tini hófehér vállára, 's e' csóka' vizionlátás forró 's édes csókja volt. Egy év óta szereté ő a' kapitányt, kivel nagynénjénél Kassán megismerkedett, és szerelme forró és lángoló volt; de milly nagy vala keble kínja, midőn néhány hét előtt Kassától elválva válnia kellett szíve kedvesétől is, — olly nagy, olly isteni volt most öröme, midőn itt vizionláltván kedvesét, tőle újra hallhatá, hogy szerettetik, tapasztalhatá, hogy alaptalanok vá-lának keble ama remegései, mellyek félni hagyák, hogy lovaga érzete csak csalóka, hamar tűnő szenvedély volt, 's nem egy mély érzemény, melly kihatva a' titkos kalandok szűk köréből, boldogítva hatand egy hosszú életre. — Mig apja a' hadnagyok-kal beszéle, ő a' kapitány esküit hallgatá, 's mig amaz alispáni székért vívott, ő lovagával hymen tronjának raká le alapját; — az örök hűséget esküvő lovag tudatá vele, miként épen hozzá-jok van utban, megkérendő a' consiliariustól kezét, — 's a' leány ezt hallva, örömittasan rebege viszoneskü, 's a' pár közt kidolgoztatván jövőjök terve, a' leány előkészíteni igéré any-

ját, hogy holnapután, ha a' kapitány hozzájuk jön, ebben egy hő védőre találjon keblük szerelme.

Igy állt a' dolog, midőn az alispán feléjük fordult, 's bemutatattván magának leánya által gróf Etényi Lajos Szt. N. rend lovagját, ő felsége kamarását 's gróf Y... statutanácsos öcsését, ezt, bár zavarában alig hallá nevét, 's csak czímeit tartá meg, mély bókok közt hívá meg házához, 's azután, még egyszer kézzorítva üdvözölve a' hadnagyokat — hintajába ült 's könnyült kebellet hazafelé sietett.

III.

A' legszebb remények közt hajtattott be az alispán curiája tágas udvarára, mert azok után, mik a' P... falvai csárdában történtek, biztos remény éleszté szivét: hogyha sikerülne is Sámodynak, eddig legtüzesebb ellenének, elfoglalni a' második alispáni széket, ő a' nemesség egy nevezetes része képviselőinek iménti megnyerése után biztosan maradhat meg első alispáni székében; ámde ezen édes remény honn kellemetlenül romba dőle, — mert nagyságos neje aggodalmat jelentő arczczal sieté elibe, 's alig méltatván egy nyájas pillanatra leányát, voná be férjét egy mellékszobába, 's—oh iszonyu csapása az üldöző sorsnak! — a' megrettent alispánnak itt neje ajkairól kelle hallania, hogy minden remény oda; mert Sámody már mással nyíltan szövetségbe az első alispánságra nézve, 's az arendás, kinek a' tisztujtásra szánt pénzt kellett volna előlegezni, a' napokban leégvén, kölcsön mitsem adhat, pedig ha ő nem könyörül, aligha akad olly kába, ki pénzt adna kölcsön az alispánnak már a' nélkül is túlterhelt birtokára.

Illy szomorú hír után az alispán némán, mint szobor, állott neje előtt, nem találva szavakat keble iszonyu kínjainak festésére, 's a' nagyságos nő egy nemével a' kárörömnek legelteté szemeit aggódó férjén, ki, nem tudva érteni hitvesének e' gúnypillanatát, már iszonyatos haraggal készült kitörni neje 's az üldöző sors ellen, midőn a' nagyságos asszony, egy pár perczig

nyugodtan szemlélvén kinjában izzadó férjét, egy karszékebe veté magát 's eképen beszéle :

„Ugy-e, drágálatos férjem uram! most szépen elnémultunk, — pedig tudunk ám beszélni 's dömmögni, ha egy pár nyomoru forintot adok ki rangomhoz nézve még mindig szegény piperémre, — no de isten bocsássa meg bűnödöt, mint én megbocsátom, — ámde csak egy feltétel alatt, t. i. hogyha most bajodból kiségtlek 's megtartalak alispáni székedben, ezentúl motszanni sem mersz piperémre tett költségeim tárgyában.“

Az alispán nem tudta, higgyen-e füleinek; neje reménynyel biztatá, midőn ő a' remény legtávolabb fényét is elveszté. — Keblében egy örömszakra éledt föl, 's bár a' feltétel, mit neje kívánt, hogy t. i. fényűző piperéjére nézve soha többé ellenvetést nem tesz, a' legiszonyubb vala, — ő, a' vész árjában minden szalmaszál után kapkodva, szent áhitattal emelé szemeit neje felé, 's mig fejével egy néma igent intett, kezeit kérve kulcsolá össze.

'S im megnyíltak a' nő ajkai! —, férj esküt tégy, hogy ígéreted teljesítéd — 's az alispán a' legrettenetesebb esküt mondá neje után, ki ismét karszékebe üle.

„Ám hát halld: ha akarom, Sámody melletted fog szavazni!“

A' férj bámulva tátotta fel száját, 's nem tudta higgyen-e füleinek.

„Sámody tegnap egy barátnémnak megvallá, hogy Tininket Kassán látván, bele fülig szerelmes, 's nejeül ohajtaná. — 'S így csak akarnunk kell 's minden nyerve van.“

Az alispán mohón kapott neje keze után, 's bár ezek néha már nem a' legkellemetesebben sujták őtet, elhalmozá őket forró csókjaival, nem volt dicsnév a' világon, melyet nem pazarla jó 's bölcs nejeére.

„Oh! repülj — mondá a' férj — repülj Sámodra, mondd meg neki, hogy övé Tini, hogy — —“

„Persze, még ez kellene, — ő kegyelme járjon utánunk; hogy is ne, majd én kínálhatom valakinek leányomat.“ —

„Igen, de az idő rövid“ — gondolá a' férj.

„Mit érted azt te, — az az én dolgom; holnap tánczvigalom leend Bakosy főjegyzőnél, ő is ott leend, mi szinte elme-

gyünk; ő közeledni fog Tinihez, mi kéz alatt tudatjuk vele, hogy a' napokban kérőt várunk, 's fogadni mernék, holnapután megkéri leányunkat.'

Az alispán bölcs Salamont vélte hallani nejében, 's mindenben megegyezve egyedül azt kérdé: beavatják-e Tinit ter-
vükbe? — A' nő nem méltatá őt feleletre, de csengetett; — a' besiető cseléddel Tinit hivatá.

Csakhamar belépett ez, 's a' nagyságos mama ünnepélyes arczczal kijelenté: miként Sámody, atyja legdühösebb ellene, kezére vággyván, holnap a' tánczvigalomban a' legnyájasabb legyen, 's ha Sámody szerelemről beszél, őt reménynyel biztassa.

A' szép leány, kinek keblében e' szavak egy édeni tavasz bimbóit fonyaszták el, mint hó, halvány lön, némán távozott anyja parancsára a' szobából.

'S az alispán, ki leánya e' hallgatását megegyezésnek vé-
vé, örömittasan vont elő egy levelkét, melyet Kassán kapott Bécsből, 's ebből olvasá ki nejének, miként hatalmas baráti a' legjobb reményekkel biztatják a' kért hivatalra nézve, feltételül egyedül azt kötven ki, hogy mostani állását megtartsa.

IV.

Mig az atyaa' közelgő tisztválasztás szerencsés eredményein 's az ezt csakhamar követendő újabb előléptetésen gyönyörködék, szép leánya könyárba merülve üle a' kert egyik árnyas lugásában, 's hihetőleg megrepedt volna kebele iszonyu fájdalom sulya alatt, ha az ég egy vigasztaló angyalt nem küldött volna kínjainak csillapítására, 's e' vigasztaló angyal nem vala egyéb, mint a' deli kapitány, ki keble forró hevével, nem várhatván be a' jövő napot, szélparipáján ide repüle, 's mig vele jött barátja, Erky szolgabíró, az alispánék üdvözlésére 's illetőleg elfoglalására ment; ő megtudván, hogy szép Tinink a' kertben van, ide siet annak szerette keblére; ámde milly nagy vala meglepetése, midőn a' várt vidám mosoly helyett könyeket látott kedvese éjszemében, 's bár kissé vigasztalva szeretett lovagja megérkezte által, később ismét hamar előbbi bújába merült 's az édenét vesz-

tett kebel hús ékes-szólásával festé a' fergeteget, melly felvonula szerelmük egére. — Hasztalan monda biztató szavakat a' kapitány, hiába pazarlá örök hűségesküit, a' leány nem tudta reményleni, 's ismervén atyja hivatalkorságát 's e' tekintetben vas-következetességét, 's anyjának ranghajházását, — lemond minden kilátásról, hogy ez frigyükben megegyezend; mert bár különben kedves lett volna is a' grófi vő, ő e' körülmények közt, midőn leánya által mentheté meg csak magát a' bukás rettenetesenek véltségétől, tudta, a' szinte dús Sámodyt elibe teendi bárkinek, 's ezért a' szerető leány kétségbeesve festé keble helyzetét, 's sem ő, sem a' néma fájdalomba merült kapitány észre sem vevék, miként Erky már egy pár percz óta mögöttök áll, 's hallgatva panaszaikat, később fenhangon kezde kacagni.

Mindketten fájdalmasan sértve, támadák meg az érkezőt, ki kárörömmel tudta rettenetes helyzetök fölött kacagni, de ő udvariasan hajtá meg magát 's mondá :

„Lassan lassan, édesim, — én nem fájdalmatokat gúnyolom; mert ha ennek alapja lenne, én volnék a' legrésztvevőbb barát; de most balgaságtok fölött nevetek, hogy t. i. illy könnyen kétségbeestek 's csüggedtek a' nélkül, hogy arra gondolnátok: miként kellene a' fergeteget sikerrel elhárítani.“

„Az lehetetlen!“ — mondák egyszerre Tini 's a' kapitány — 's Erky mosolyga.

„Sőt épen könnyen lehető, ha szavamat fogadjátok. Én, bár egy pár perczig valék csak az öregekkel, tőlök, kik legbuzgóbb párthívőknek tartanak, kitudtam mindent, mi üdvötök megalapításához szükséges, — Az öreg urat csak a' hivatal foglalja el, 's a' nagyságos mama Sámodyról, mint jövődjéről, beszél.“

„Hisz épen ez a' rettenetes“ — sohajtá Tini.

„Épen ez a' jó — veté ellene Erky — barátom, ismer téged az alispán?“

„A' csárdában látott!“

„Be voltál neki mutatva?“

„Igen!“

„Csudáalom! — mert mint imént rólad szoltam, ő csak grófnak monda 's neved nem tudta, 's ez épen jó tervemhez; te

ma eltagadod tisztességes nevedet 's gróf Volszky Szaniszló leszesz.'

„Ugy ám! de miért?“

„Ne kérdezz, csak engedelmeskedj! — 's ön, szép kisasszony, holnap a' tánczvigalomba megy 's szépen elfogadja Sámody udvarlását, 's ha lehet — 's ebben én is segitendem, — arra veszi, hogy levélben nyilatkozzék, 's ha ezt tette, általam tagadó választ irand neki, 's pedig a' legelhatározottabb 's sértőbb modorban, hogy lássa, miként nincsen reménye.“

„Ah! én ezt nem tehetem.“

„De tenni fogja, mert csak így lehet a' kapitány neje. — Im itt becsületszavam, hogy ha önök mindezt teljesítik, egy hét alatt egy boldog párrá leendenek.“

Alig végzé e' szavakat Erky, az öreg ur 's a' nagyságos mama közeledtek, 's a' szolgabíró a' kapitányt gr. Volszky Szaniszló név alatt mutatá be az alispánnak, ki ötet a' legnyájasabban fogadá, 's elmondá nejének, miként az utban volt ugyan szerencséje a' gróf urhoz, de olly rövid időre, hogy becses uri nevét sem jegyezheté meg; — most azonban éjelre meghivá, mit a' pseudó Volszky elfogadván, az est, bár minden kebel belsőkép aggóda, külsőkép vidámon folyt le, 's másnap a' kapitányt, Erky kérésére, saját jó négy szürkéjén szállitá Várad felé az alispán.

V.

A' másnapi tánczvigalom fényes és népes volt, 's benne egyesülve a' vidék minden szépei; ámde bármennyi bájarcz mosolyga is a' vendégek körében, mint nap a' többi csillagok fölött, tündökle a' szép Tini — ki, mint árny a' haladó testet, követteték Sámody által, a' ki legforróbb szavakban festé szive lángérményeit. 'S a' pajkos leány bővebben beavatva Erky tervébe, bár gondolatai távol kedvese körül repkedtek is, a' legkitünőbb nyájassággal fogadá a' boldog hódoló udvarlását, ki egy kis időre az alispánné körébe lopódzva, ettől megkéré hevében a' leány kezét; 's miután a' nő igenlőleg mosolyga, szive örömében Erkyhez repült, ki, mint egy párthoz sem tartozó,

nyájas 's vig társalgása miatt közkedvességü férfiu, az ő bizodalmat is bírá. Sámody tudatta vele üdvét 's abbeli szándékát, hogy kurta póznát vetvén a' dolognak, tüstént magát Tinit is megkéri, 's azután atyjával beszél, — mert ez, mint hallá, több nemes községet nyervén meg, olly kitünő befolyásra tön szert, hogy akarata nélkül csak a' legnagyobb áldozatokkal lehetne alispán. — Erky, mintha bámulna, hogy Sámody eddigi hatalmas pártjától válni készül, csudálkozását jelenté ki e' fölött a' főbírónak, 's ez túlsapongó bizalmában megvallá, hogy ha Tinit megkéri, eddigi pártjában nem bizhat.

A' jó olvasó kérdezni fogja, mi köze ennek Sámody uram szívéhez? 's jah! ennek nagy oka volt. — De ez még most nem tartozik beszélyünk fonalához, 's azért elégedjünk meg ez uttal Erky csintalan mosolyával, ki most élénk színekben festé, milly gyöngédtelenség lenne itt mindjárt viszonzallomást sürgetni Tinitől, 's rávette Sámodyt, hogy írásban nyilatkoztassa ki megkérését, — mit a' főbíró is illendőbbnek találván, egy mellékszobába sietett 's ott egy lángoló szerelmi levelet írt, 's azt egy bankjegy kíséretében tüstént átadá az alispánék szobaleányának, mig Erky a' terem egyik szögletében egy meghitt kapitány barátjával beszélt, ki nevetve hallgatá szavait, 's valamire — mit azonban mi még most nem tudunk, — kezét 's ígérétét adá Erky albirónak.

Azalatt a' tánczvigalomnak vége lön, a' vendégek haza mentek, — Sámody boldog álmokkal; mert eddig pártja mellett sem reménylé biztosan a' másod-alispáni széket, 's most ez 's mellette egy szép nő vártak reája, — még a' tanácsnok 's neje is, kik eddig azt vélték, hogy a' Sámody- párt mást jelelt ki az első alispánságra, most már nyugodtan voltak, 's csak egyedül Tinike búsula; — mert bár kétségtelen sikert ígére is Erky, szülőinek az utban folytatott beszédei végkép előlék minden reményét.

Otthon senki sem tudott aludni: Tinit aggodalmi, az alispánt 's nejét egy épen kapott hír, hogy t. i. egy harmadik hatalmas párt kerekedett, háborgaták; 's az alispán, kinek léte 's jövője volt a' játékban, most ismét azon aggódott, hogy Sámody, ki előtte

még nem nyilatkozott, visszaléphet, 's az ellenpárthoz szegődhet; mitől annálinkább lehetne tartani, mivel Sámody, ki vagyombeli körülményeiket ismeré, könnyen megbuktathatja őket, tudva, hogy még ekkor is kedves kérő leendne az eladósult tanácsos házánál.

A' házaspár e' tárgyról folytatott beszédét, egy ismeretlen katonatiszt 's Erky érkezése szakítá félbe.

„Uram! — szóla komoly, ünnepélyes hangon a' tiszt — én felsőbb parancsolat következtében jöttem ide, 's egy veszedelmes lengyel szökevényt üldözök, ki, mint hallám, tegnap önnél mulatott; miért is felszólítom önt, tudassa velem rejtekét.

Az alispán halvány lön, 's a' tiszt folytatá: „Uram! ön habozni látszik, gondolja meg, milly bün egy veszedelmes pártütőt rejtegetni, 's milly súlyos nehezteletést von ön magára, ha tagadása daczára is kivilágosodik, hogy ön ötöt elrejté, vagy éppen odább szállítá“ — mondá nyomadékkal a' tiszt.

„Uram! én nálam nem volt a' szökevény“ — dadogá az alispán.

„Ugy hát meg fogja engedni, hogy átmotozzam lakát,“ — mondá ismét a' tiszt, 's miután az alispán igent intett — eltávozott.

„Öcsém uram, öcsém uram! milly bajba hozott ezzel a' lengyellel — mondá boszúsan az alispán Erkynek — ha kiszül, hogy e' notorius nálam hált. sőt, hogy én kocsimon szöktettem odább, szerencsém örökre oda, — azonban reménylem, öcsém uram nem fog elárulni.“

„De, urambátyám! én nem hallgatok, mert ha ezt tenném, szinte részese lennék a' nagy vétségnek.“

„Nemde nagy vétség? — az istenért, ne áruljon el. — Lássá, én öreg ember vagyok, gyermekeim vannak, hivatalért folyamodtam, most várom hosszú szolgálatom jutalmát; oh az istenért, ne tegyen szerencsétlenné, kérjen tőlem bármit — im itt kezem 's becsületszavam, én mindent teljesítek, — főbíróvá tétetem öcsém uramat, utánam alispánná, recommendálom legfelsőbb helyen, elviheti legjobb lovamat — az istenért, csak hallgasson.“

Erky csintalanul mosolyga. — „Ám legyen, én hallgatók, — de nem hivatalért vagy lováért, hanem azért, mert meg-egyezősem által két szívet tehetek boldoggá, — hallja ön: barátom, Etényi gróf, leányát szereti, adja neki nőül 's én hallgatók.“

„Ücsém uram, mindent, csak ezt ne. Tinit Sámody kéri, ha nem adom oda neki, nem leszek alispán.“

„'S ha én elárulom, felfüggesztik hivatalától 's örökre el van veszve; de különben is én önnek becsület-szavamat adom, hogy Sámody holnap itt lesz, 's ha nem adja neki is nőül Tinit, ön-maga fogja önnek szövetségét kínálni — aztán Etényi gazdag, pénzével szinte lehet voksokat nyerni.“

Az alispán gondolkozott 's a' tiszttel visszatért.

„Még egyszer felszólítom önt, uram! az igazság fölfedezésére, 's önt is Erky ur, ki, mint hallom, a' kérdéses estén itt mulatott.“

Erky az alispánra tekintve, 's mig a' tiszttel félre fordult, e' szavakat sugá neki: „becsületszavát, hogy Tini Etényiné lesz vagy elárulom.“

Az alispán, ki tudta, hogy e' percztől függ jövődjöje igent inte, 's a' tiszttel e' nyilatkozat után távoza, — mire a' tanácsos nejéhez sietve, ki előbb, a' tiszttel beléptekor, ment ki a' szobából.

VI.

Másnap épen neje szidalmait hallgatá az alispán, midőn Sámody belépett, 's a' szokott üdvözlések után a' tiszttutitásról kezdett beszélni.

„Ugy ugy, urambátyám! — mondá ő — nekünk szövetkeznünk kell, reményilem nem taszít ön vissza; hisz azért, hogy nem lehettem veje, jó barátok maradhatunk — két alispán levén, eléérünk egymás mellett.“

Az alispánné, kinek fejében semmikép sem fért meg az a' gondolat, hogy Sámody Tini birtoka nélkül is részükön leend, épen száját nyitá fel, midőn Erky ismét belépett.

„Örüljenek nagyságtok, — barátom Etényi még ma itt lesz! — kiáltá ő fenhangon; — mit látok, önök nem is készülnek még a' grófi vő illő fogadására? — nos, asszonynéni! mikor lesz az esküvő?“

Az alispán hallgatott, neje ismét akart beszélni, de Erky közbevágta.

„Csak egy hétig várjanak, mert egy szökevény lengyelt kell üldöznöm.“

Az alispán jól érté e' fenyegetést 's a' menyegző napját két hétre határozá, meg sem gondolva, hogy még nem is tudósítá leányát ez uj szerencséje felől; — de im az ajtó megnyílt 's az alispán, ki már eddigelé is eleget bámult Sámody megfoghatatlan közeledésén, most épen nem tudá, mit gondoljon; mert az ajtón leánya karján a' szökevény lengyel lépett be.

„Gróf Etényi!“ mutatá be Erky az érkezőt Sámodynak, 's az alispány félre híván őt, félbosszusan kérdezé: — „Hát hisz ez az átkozott lengyel, kit keresnek.“

„Minden csak tréfa volt!“ — felele mosolyogva Erky 's Etényihez fordult; 's az alispán, ki Sámody nyilatkozása után szerfőlött örült a' dús grófi vőnek, összetevé a' pár kezét — a' nagyságos mama, ki szinte ismeré a' hatalmas Etényi-családot, áldást monda a' boldog szeretőkre.

De Sámody? ezt nem értjük! — fogja mondani a' kecses olvasóné, — hogy lehet az, hogy ő, ki csak imént olly igen vágyott a' szép Tini kezére, most nyugodtan nézi a' dolgokat? — Oh, ennek oka felette egyszerű.

Tinike Erky kezei közé adá Sámody szerelmi levelét 's a' kerek megtagadást foglaló választ, mikkel Erky a' főbíróhoz siet.

Meg kell itt jegyezni, hogy Sámody uram egy hatalmas táblabíró leányának udvarolt, ennek házasságot is ígért; mert általa reménylett alispánná lehetni, mivel arra, hogy a' tanácsos, kivel huzamosb idő óta ellenkezésben élt, abban megegyezék, hogy ő második alispán legyen, nem vala reménye; azonban ő kegyelme férfi levén, a' szép Tini mellett elfeledte előbbi szépét, 's a' tanácsos leánya által is reménylven alispánná lehetni, elpárola az előbb imádott leánytól.

'S most jött Erky Tini határozott kosarával, 's szóval is kijelenté, hogy az alispán már más vőt választott, — melly két kedvetlen hír után a' Tininek írott levelet is előmutatá Erky, azzal fenyegetve Sámodyt, hogy ha a' kosár mellett is nem szövetezik az alispánnal, e' levelet az őt pártoló táblabírónak 's leányának mutatja meg, 's ekkor két szék közt földre esik Sámody uram; míg ellenben, ha az alispánnal szövetezik, a' táblabíró 's leánya nem tudják meg, hogy Tinit megkérte, 's így a' tanácsossal szövetekezve könnyen lehet másod-alispán.

Sámody egyelőre neheztelt a' kosárért 's örömet bukatta volna meg az öreget, — de tudván, hogyha a' levél előbbi szépe kezébe jut, ennek atyja nem védi, 's így minden reménye oda: nem talált más módot, mint nagylelkűséget játszani, 's elment szépen az alispánhoz, ki részéről, mint ez tisztujításkor rendesen lenni szokott, szinte félt ellenétől, mint láttuk, örömmel fogadá őt, 's az előbbi két ellen szövetekezve, meglön a' tisztujítás, melly alkalommal a' tanácsos első, Sámody másod alispán, Erky pedig, kinek még mindig kezei közt volt a' vészteljes levél, főbíró lön, — 's két hét múlva büszkén vőfénykedve Etényi gróf lakodalmával, mellyet rövid idő múlva Sámody menyegzője követte a' táblabíró leányával, hol az általunk már látott tiszt, az, ki a' tanácsos házánál a' szökevény lengyelt keresé, lett a' vőfény. — E' tisztről is kell még szólanunk: ő, mint láttuk, Etényi gróf barátja volt, 's midőn Erky beavatá a' körülményekbe, örömmel egyezék meg az ártatlan cselben, 's hivatalos komolysággal, melly alá alig tudta nevetését rejteni, ijeszté meg a' tanácsost a' lengyellel, kinek üldözését egyedül a' furfangos Erky koholá ki, terve kivitelére.

'S így lön vége e' dolognak. — A' nagy közönség éljent kiálta az új főtisztviselőknek, kiket a' közbizalom emelt székökbe; az emberek dicsérték a' kibékülésre hajló pártvezéreket, kik visszaadták a' megye száműzött nyugalmát, 's fenhangon hirdették, hogy ezt a' közjóért tevék; 's én kaczagtam 's fognék kaczagni gyakran, ha mint itt, úgy másutt is, tudnám a' magasztalt tettek önhasznon alapult titkos rugóit.

VADÁSZKALAND.

(BALLADA)

LISZNYAY KÁLMÁN-TÓL.

Hic fuit Mathias rex,
Comedit ova rex.

Gömörben, a' hétvármegyes heggyen,
Fölajzott nyíllal egy vadász megyen.
Sas- 's héjatoll leng barna kalpagán,
Vállát köríti tigriskaczagány;
Tett- 's munkabíró férfikarjai
Hős természetnek élő gallyai.
'S láthatd, miket magyar vér lelkesít,
Bő hímerőben gazdag izmait.
A' szív, a' lélek 's mindezen érzemény
Majdhogy ki nem gyúl lángoló szemén!
Ugyan ki ő, e' szép nyilas vitéz,
Ki a' csererdő éjelébe néz?
Néz szerteszét társzimborák után,
'S nem lel nyomot a' bércz baloldalán.
Elvégre a' távol homályiból
A' csöndes falvak délharangja szól.
És ő megáll az erdő szélénél,
Zöld dombra ül 's magában így beszél:

A' nyilvadászat bátor szenvedély,
 Nincs vidorabb, mint a' vadászkedély,
 Ha völgy- 's oromról, mint a' rossz hadat,
 Szilaj gyönyörrel üzzük a' vadat.
 De most az egyszer megjártam vele!
 Nehéz lón a' kopjak aczélnyele;
 Tévítra jöttem, olly fáradt vagyok!
 'S megéhezém! — haragra mennyi ok!
 Éhezni milly kín, most tapasztalom, —
 'S mind a' három istenre fogadom:
 Nem lesz e' hón éhező szegény;
 Az áldás házát megnyitandom én, —
 Odahivom az inség emberét,
 Ki a' nyomornak eszi kenyerét!
 Andalgva vércsaták eszméivel,
 Vadásztanyánk nagymessze hagytam el,
 Hol inyemnek a' sült őz készen áll,
 'S egymásnak a' társ telt kupát kínál,
 Mellyben, miként ha tűzön forrta rág,
 Somlyói lángbor vérszin-gyöngye ég.
 'S hegyen völgyön éneklik hangosan:
 Itt a' búbánat temetése van.

De im a' szomszéd hársliget megett
 Zendülni hall népdalt, vig éneket;
 'S meglátja, hogy a' zengő csalogány
 Egy egyszerű, vidám eprészleány.
 Az ifju kor viritő bájiban
 A' természetből ékesítve van.
 Vadászra néz a' játszi fülmile,
 'S megdobbán a' vadásznak kebele.
 A' lány felé olly édesen beszél!
 De messze lejt az, szót cserélni fel.
 De ő is ám gyorsan utána fut,
 'S a' lány, gyöngéden, hévölébe jut.
 Riadt kebellet földre térdepel,
 Esd és remeg, hogy őt ereszsze el!

,Nem! vadgalambka, nem röpülsz te el,
 Miglen ki nem nyíl nekem e' kebel.

Ne félj szívemnek dobbanásitol,
 Én sem félek szemed sugáritol.
 Gyöngyszemeid, mint két kis napvilág,
 Sugáritól kinyílna a' virág.
 Hol özvegy gerliczék sirnak panaszt,
 Te itt mulatsz, itt élsz örömtavaszt.
 Völgyek nyájas tündére, menj elől,
 Vezess lakodba, 's szólj sorsod felől.'

Illy szívesédes szép beszéd után
 Elcsöndesült, 's nyugodt lőn a' leány.
 Először volt, hogy megdicsértetett,
 És ez szívének olyan jól esett!
 Pirúlni láthatád a' kis bohót;
 'S im a' vadászszal így cseréle szót:

„Én egy szegény pásztorleány vagyok,
 Illy fényes urral szólni sem tudok.
 Tessék belépni kunyhonk ajtaján,
 Helyettem majd beszélhet ősz apám
 Közel kunyhónk, hol édes ősz apám
 'S én eldegélünk árvamostohán!
 Tündérfiról sokat regélt nekem
 Az únodalmas téli éjeken.
 A' háborúban béna, sánta lett,
 Mikor Mátyás királyt mentette meg.
 És most is éles ősi kardja még,
 Török vér van reá száradva rég.
 Mondá: csatákon mennyit szenvedé,
 És mindezért alig van kenyere!
 Sebei mint megannyi vérvirág,
 'S értök gúnynyal fizet a' rozsz világ!
 A' vén vitéz nyomorban eldegél,
 Nincs hübb barátja szenvedésinél!
 'S vigasztalása e' szavakban áll:
 Ha mindezt tudná — ugymond — a' király,
 Talán segélyre nyujtaná karát,
 'S megáldaná kisenvedt bajnokát!’“

Itt szép Julis bezárta ajkait,
 Jól eltanúlta apja szavait.

'S a' mint a' zsúpkunyhónak ajtaján
 Belépett a' vadász a' lány után,
 Borúlt szemén egy köncsepp csillogott,
 Meglátni, hogy hō keble nem nyugodt;
 'S midőn titkon letörlé e' könyet,
 Ki mondja meg, belől mit érezett?!

II.

,Hallgass reám, piros leány,
 Én szörnyen éhezem,
 'S szűszékodban ha nincs egyéb,
 Rántotta kell nekem.

Ha tarka jérczéd nem tojós,
 A' héja hordja el,
 Csirkéje kapjon prípiytét . . .
 — 'S Juliska ráfelel:

„Ne olly hetykén, vendég-uram!
 Van még vagy hat tojás,
 Hideg habú forrásvízben
 Sem lesz fogyatkozás.

Leénd kakastejjel süttött

Szegény cselédkenyér,

Melléje jó szív 's akarat, —

Többet hiába kér!”

,Ez ér legtöbbet énnekem!

Őszinte kis leány,

Oh! hagyj mulatnom isteni

Szemed pillantatán!

Mi kéj! ha ölelésben sem

Leénd fogyatkozás,

'S ha hozzá még több csattanó

Csók lesz az áldomás!”

'S Julis keblét édesdeden

Enyelgve fogta át,

'S tüzes csókokkal verte meg

Beszédes ajakát.

— És épen ekkor felkőhent,
 'S belép a' kórvitéz,
 Bámul 's haragszerűleg a'
 Vadász szemébe néz.

De az leszögzi homlokát,
 A' lányka könyezett ;
 Művészetre érdemes
 E' néma jelenet.

'S szólt a' pásztor : „hej! hamis vadász,
 Kis lakomban őzfi nem tanyáz.
 Merre, honnan illy szerelmi tor ?
 A' lopott csók majd szivedre forr !
 Vér és bomba! illy merészség, lássa,
 Csak negédes úrfiak szokása,
 Pórleánynyal tenni nem való ;
 Fusson innen, mint a' harczy ló,
 Mig a' dolgot el nem igazitom ;
 Katonásabb lesz ám az én csókom !
 Hol nincs hűség 's tiszta szerelem,
 Ott a' csók csáb, 's méltó sérelem.
 A' szegény lány gazdag úgy lehet,
 Hogyha szívén gyöngy a' becsület.
 Szeles ország nagy Mátyás hazája,
 Félvilágra fénylik koronája, —
 Érte csorga tiszta honfivérem.
 Üdv, nap és hold 's csillag él az égen :
 'S mégsem adnám, hidd el, mindezért,
 Szegény házam szent becsületét !“

E' lélekből tört szavak varázsa,
 Mint a' tűznek égető parázsa,
 Lelket gyújt, és csontvelőbe hat ;
 A' vadász így ! 's titkos örömeben
 Nincs határ, és teste lángereben
 Tengerhabként forr az indulat.
 'S szent engesztelésül jobb kezével
 A' vén bajnok agg vállára üti
 ,Torda! Torda! harczok orozslánya !
 Győzelemmel vívtál mindenütt.

Hát nem ismeresz sasszemű vitézem ?
 Im előtted jó barátod áll,
 Mért haragszol , hogy piros leányod
 Megesókolta a magyar király ?....

'S itt Torda térdre hült,
 'S merőn kulcsolta át
 Mátyás királyt, a' bércz
 Vadászkalandorát.

Juliska reszketett,
 Királyt nem látta még ;
 'S arczán még most is a'
 Királycsók lángja ég.

'S köztök a' bizalom
 Világa földerül ;
 'S míg a' kettő lovag-
 Beszédre lelkesül,

Addig a' szép Julis,
 Kiámulván magát,
 Behozta a' kívánt
 Királyi lakomát.

'S mikorra a' király
 Éhsége megszűnik,
 A' bérczet ismert kürt-
 Viszhangok rengetik.

'S hogy a' kunyhóba meg-
 Hallá e' fölhívást,
 Így itt a' népkirály
 Bucszózó áldomást:

Isten hozzád , kis kunyhó lakója !
 Ősz galambbá lett hadóriás,
 Hajdan harczok mennydörgése zúgott
 Vaskebledre , pásztorfúvolás.
 Harczfi ! látom , homlokod borújan
 Vérszivárványt hordasz czímerül ;

Ezt ezentúl ősi czimeredben
 Hord örökre fölszentelt jelül.
 Lelkem édes gondja lesz , hogy ádáz
 Sorsod átkát áldássá tegyem,
 'S koronámnak legszebb gyöngye lesz , ha
 Szenvedőkkel osztom meg kegyem.
 Eljen a' nép ! és a' nép szerelme
 Napvilágként fűgjön a' hazán,
 Honfivér és tett kell áldozatra :
 Így lehet még e' hon K á n a á n !
 Emlékezzél rám te is, gyönyörlány !
 'S szólj szivedből, drága rózsaszál :
 Bűn-e az , ha szép piros leánnyal
 Csókolósdit játszik a' király ? !'

III.

A' hirkerék szélmentiben forog,
 Tehát igen természetes dolog,
 Ha híre ment a' nagy vidékben,
 Hogy Torda Julsát , többször egyvéghen,
 Mátyás király csókolta meg,
 Utána még most is remeg ;
 'S habár eddig nem is szerették,
 Szegény leánykát fel se vették,
 Hej ! most minden derek legény
 Örömmel csügg Julis szemén ;
 'S alig vártak pünkösthétet,
 A' szép Julis menyecske lett.
 'S mi több ! keblét , a' domborút,
 Belé termett szerelmivel,
 A' legszebb és leggazdagabb
 Jobbágylegény ölelte el.
 'S a' szép Julis jót álmodik !
 'S sokszor imígy hamiskodik :
 ,Ha jól esik , ha kedve van,
 Csókoljon meg férjem uram !
 Csókjaidnál , szerelmednél
 Szívem előtt nincs becsebb ;
 De a' Mátyás király csókja
 A' világon legédesebb ! !'

'S ezóta béna Torda mézes világot éle,
 A' nép között még most is él, miket tön és regele.
 'Királyhegy'-nek keresztelé a' hérczet eleve,
 'S híres Gömörben most is 'királyhegy' a' neve.
 'S közel kis kunyhájához a' földbe ásatott
 Határkö-lapra vésett illy emlékiratot:

„Itt volt Mátyás király,
 Megevett hat tojázt,
 Ivott rá lelkesen
 Országos áldomást.

Éltette a' hazát,
 Az ősi nemzetet; —
 A' hű magyar királyt
 Az isten áldja meg!!!“

OLNODI ZUDAR PÉTER UR.

(NÉPRKE.)

KAZINCZY GÁBOR-TÓL.

I

Ha a' percz szeszélye vagy parancsa hosszú késlekedés után elszólit róna hazátok tengeréről az 'idegen' éjszak, a' nem ismert felföld érdektelen szirtgerinceire — mit is keresnétek, mit is lelhetnétek a' magyar űserdők vad honában! — 's az ut tölc sére, mellynek nyiladékát a' Hegyalja koszoruzza be arany fűrtjeivel, mindig szűkebb, mindig tarkább látkörre szorul: kedves csalatkozás vágya dobog föl kebletekben. 'S elámulva az első látás gyönyöreitől, megállítjátok kocsitokat az álmodozó fenyvek és bükkök árnyaiban, 's szemetek eluszik e' panorama festői édenváltozatain, hol minden bér cz szinte megannyi tett, megannyi szenvedés hallgatag és reménytelen sírkövéül mered korkövesült néma szemeivel a' mult, jelen és jövő elébe, 's mint a' jamaikai fekete, egy ajknémító szenvedés legszónoklatosb nyelvén mutatja elétek parlag gerinceit, és annak, ki egy igaz bíró leend az ítéletnek nehéz napjaiban . . . . És látván, hogy a' világszel-

lem az örömvirágok egyikét sem feledé ki e' nászkoszorujából, csak az embert, ajándokai értése végett 's élvezéseül : egy mély eszme kezd bimbózni kebletek legmélyében, kezdetben nyomtalan gyűrűkké enyészve el, majd hullámokká torladozva. ....

— — Üssük föl a' történetek Talmudját, e' nagy lomtárt, mibe a' századok emlékezete elkoptatott ócskaságait dobni szokta, 's minek mi legfőlebb archeologiai hasznát vevénk. Le a' kalapokkal a' jövő fellegsátorai előtt! ...

A' mongol atyafiak tevék szomszédságos baráti látogatásukat ; menthető kíváncsiság 's polgárisodási vágy történetesen egész a' Sajóig csalogatta őket el. 'S mi? — — — e gy emberül felállló nemzeterő helyett e g y e s áldozatok kavicsait sodortuk, erényes öszokás szerint, gátul a' vésztenger elébe, 's a' hősí falra hányt borsózás után a' kaczagányos Árpád párduczfiái csak a' felföld ösrengetegeiből néztek vissza a' felgomolygó füst- 's lángoszlopokra, három század béke- 's vérgyümölcsseire.

Olnodi Zudar Lénárt is megvillantá aczélát a' vészemlékü Sajó partjain. 'S midőn a' világtörténeti 'szalmatüz' szét nem igraszthatá a' puszták fiait: győřileg iramlott tova, merre szeme látott, a' királylyal 's az eszeveszett nép maradványával. És a' hon fölött átokterhes fohászok sírának, 's az enyészet háborítlan végzé be dús aratását.

És a' felföld legszélsőbb bércei közt Stropkó vár emelkedett 1248. körül.

Fordítsunk el egy pár ívet a' krónikának szégyenlapjai közül.

Olnodi Zudar Péter a' sajói hős ivadéka volt. A' 'kis király' híven az ősök elveihez, nem szűnt meg a' dús ősiség kincseit egy tisztességes 'mellékkereset' gyümölcsseivel kamatoztatni; mert Zsigmond, műutazásai miatt, rá nem ért itthon körültekinteni. 'S mig kormányának évei kigyótekerceskül fonák át a' felszázadot, jog és törvény unatkozva szundikáltak az antichambre-ekben. Mert antichambre-ek már akkor is megvalának. — Péter ur is rég megtanulta lemosolygani a' 'canaille'-hez illő büntudat és törvény nyilait, mert nem megvetendő villámfogói valának Sztropkó vár boltívei alatt. 'S azért Péter ur kevély is volt, mint nagy urhoz illő; mert azon kívül, hogy dús volt, az elődök érdemeinek eb-

bőrös emlékei a' zászlósok csillagfüzérébe tüzték historiai nevét.

Meg kell ugyanis jegyeznünk, hogy akkor sem volt már az arany puszta ábrány! — 's akkor is, most is az életnek nem kellett egyéb: mint pénz és ebből.

'S mindezek fölött Péter urnak felesége is volt; azaz: Péter ur feleségének ura volt. Gerle saskörmök között.

— — Életunalmas béke ásitoz zajhoz szokott Sztropkó vár fölött. A' bárgyúk még nem ismerék a' kedves, 'cercle'-ek nyájas bájait, sem divatban nem volt, lepuffadt gögnek csatornákat ásni a' világon keresztül. Mondom, mindezt nem ismerve, Péter ur nagyokat ásita a' medvebőr-fauteuilon, 's megfordított Diogenes-ként irigylé a' napnak, hogy világít. Semmi alkalom cselekedni!

,Lovat elő! — dörgé embereinek — 's vadászebeket!' És perczek mulva zaj tombolt a' várkapu előtt 's száguldott a' rengeteg sűrűjének. —

És a' látkör ezüst arczán egy sötét pont merült föl 's mindig szélesb térben gyűrűzött el. Néhány percz, 's a' csattogó villám arany szalagokkal szötte át a' berek árnybársonyát 's sűrű özönben nyiladozott le a' boru méhe. Dühöngve fordítá meg fékét a' várur, 's a' hű mén biztos lábakkal szökkent át a' lesodrott fák szövénycin, mik közt a' szirtek túláradt patakjai torladoztak. És a' vész mindig magasb fokra dühült, recsegve tépdelte a' bükkök százados életét, 's mindig fenyegetőbb zajjal ömlött a' hegyek árja. . . Tovább menni lehetlen vala; 's Péter urnak most, szükségnek idején, tanácskérelemre nyitak ajkai. Nem hasztalan. Rövid idő mulva egy vadászlak pihenteté meg.

A' meglepett gazda mindent megtőn a' magas és váratlan vendég kéjelméül. Kandallójában magas tölcserékben szikrázott fel egy agg bükkgyökér 's izes teríték készült körülé a' lankadt vadászok enyhél, mesterműve a' házi leányoknak.

Ismeritek-e szent emlékképét az emberiség rózsakorának — ez arczok lelkét, mit zajtávol magányban érlel az önelégült boldogság; e' magányvirágokat a' méla epedő szem szónoklatos némaságával? Nem álltatok-e meg akartalanul e' jelenet előtt, míg szemeitek érdektelen siklottak le a' napgyözelmek koszorús

hősnéiről? Ritka könyöpalként merül föl az a' szirt becestelen rétegeiben; a' balga értetlenül löki tova a' kavicsot.

Ajtó nyílt 's a' terítéket Róza nyújtá át könnyed üdvözlettel hatalmas vendégének. Az ur arczán egy lélekfelrázó meglepetés borult el 's izzó üszökként lángolt szemeiben.

„Leányod e' hölgy?” mondá az agg vadásznak Péter ur.

„Egyetlen öröme agg napjaimnak — volt a' válasz. — Bocsnátot, kegyelmes ur! ha a' szegénység küszöbén átlépőt esengés fogad. Ifjuságom erőnapjai magas családot szolgálatában hamvadoztak le, — hogyan? bizonyítja e' lak, mit atyád kegyelme örök birtokomul adott. Fiam zászlóid alatt vérzett el, 's keservben miatta az anyai szív, 's egyetlen kincsemül e' leány maradt. Légy boldogitonk, hatalmas ur, 's ruházd atyád kegyelmét e' gyermek mátkájára — fiamra.“

„Mátkájára? — rivalt meg Péter ur, önakartalan szökkenve fel, míg szemei irigyen méregeték a' piruló hölgyet 's boldog mátkáját. — Lesz reá figyelmem!” folytatá csöndesülve, — 's a' túlboldog családot a' kegyur lábaihoz ragadá a' nem reménylett üdv.

II.

Sötét éj volt 's boruterhes, mint sírfödél. Künn fergeteg dúdolt a' reneteg bükkjei közt, hó- és szirtgomlyokat söpörgetve. Zenéjét néha a' vaddisznó és medve sohajtásai accompagnirozák. 'S a' vadászlak olly csendesboldog, olly méla volt; — ha béke van belől, a' külső csatákat nem rettegi az öntudat és hit.

'S az éjt hangzatos zaj töré keresztül — — 's az ijedés 's kétségbeesés átokvegyülete.

„Szelid galamb! — mond egy lovag nyergére, kebléhez kovácsolva a' leány hamvát tagjait — csöndesülj solymod kebelén.“

„Vész és halál reád!” — töredezett utána. 'S az agg fürtei közt megtört rohamokban füttyölt a' vihar. — „Vész és halál reád! —“

A' rablót csak a' végzet vette actio alá; helyesen, különben bírótélettel vonatik el alóla.

A' nap felviradt békés nyugalomban, mint egyébkor. Phaëton sorsán megtanulta ő, hogy a' ki mindent lát, annak legokosabb semmit sem látni. 'S Sztropkó österemében gyászravatal áll, 's fölötte a' várur első szerelme. A' vártorony hangjai megzendültek, 's a' várör két kulcsot szakita le társai közül: a' sír- és nászteremét.

'S a' vár büszke lábainál egy ősz nyujtá fel égnek végvona glaok közt karjait 's áldást és átkot esdett le.

'S a' zene ismét felharsant 's egy élő szobor ingadozott ki gyulongó karon, 's a' terem ezüst serlegei kéjgazdag életet szikráztak az ifju párnak.

'S a' krasznibrodi kolostor szerzetesei közé egy új pályafaradt vándort szőtt az élet.

III.

'S ismét évek peregetek le, mint egyes szemei az olvasónak buzgalmas ujjak közt. Nőszív hasonló a' Daguerre lemezéhez, csak meleg sugár vesse reá árnyait, ő visszaadja híven a' képet; vagy napraforgóhoz, önkénytelen fordul egy nap felé, mert tudja, hogy minden izma ebből szívja életét. És majd jön az idő, 's a' megnyugvás hamvatag fátyolával beszövi az emlékezetnek fájó képeit. Túlárjongó hevület ragad oltárhoz, 's a' menny, minek saisi fátyolat föllebbenté, a' szokás ingatag alapjain ragyog fellegvárul, mindig tova szökkenő távolban.

Mondva volt: fényes Sztropkó-vár és fénytelen környe fölött elkeringé néhány izben pályáját nyársforgató-ebként a' nap. Az önérző gyöngeségnek legalább egy eszme kell gyámul, mit a' repkény szakadékony indájaként körülfolyhasson hálásmelegen. A' nőkebel tengertükörén minden eszme, mit üdv vagy fergeteg szór belé, a' szív központjából gyűrűzik szét; 's a' szív? — — a' szív a' jelenért, a' jelenben dobog önfeledő áldozat 's üdvgyilkos eskötérés között. — A' hamvadó mult romjait a' zöld jelen karolta be virágfüzéreivel, mik közt csak néha tarkállott ki két arcnak rémes tekintete. 'S a' nő vallása karjaiba menekült előle, mint fergetegnek idején a' vadász födele alá az üldözött és rettegő

madár. 'S a' vallás elmondá: „szeresd felebarátodat, mint ten-magadat” — 's végzetnek kikerülhetlen határzatául kezdé siratni a' történeteket, majd megnyugodni bennök, sőt végre, mivel a' nő mindig szívével gondolkozik, csaknem bűnnek tartá a' galambbá szelidült ölyvet gyűlölni.

Ez időtájban meghitt gyóntatója kolostorába visszahivatott, 's a' krasznibrodi apát kegyencz tanítványával váltotta fel. Érde-mesebbel nem teheté, mint pater Nicephorral, kit a' lemerülő éj 's a' felpiruló hajnal könyveinél vagy buzgó imák közt talált. Ön-megtágadó az öngyilkolásig, 's szót e' megkövesült ajkak közül nem halla, az érzeménynak egy sugarát nem látta halandó ez érczvonalmakon. — Ő küldetett Sztropkó-vár urának lélektáplálatul. — —

Kürtök riadoztak a' vár terén. Benne és körüle a' csapatharcz készen vesztegelt 's türelmetlen martalékvágyban várta az induló felharsanását 's főnökét, a' máskor elsőt sorompóiban.

„Atyám! — dörgé hatalmas ajkkal Péter ur, mig szemei a' csörgőkigyó bűvével merültek a' sötét mez-alakra — gondjaidra bizom hajlokomat. Vész és halál reá, ki félszke-mhez közelíteni mer, — sólyom vagy kigyó! Veszély hírére, mint a' fergeteg, leszárnyal a' sas, 's Zudar Péter karát megfekszi e' föld, véljen bár méhébe rejthetni titkot vagy gyanut! — 's parázslángban villám csókjaként érinté a' nő halvány homlokát. 'S a' sarkantyú a' fergeteggel versenyző mén bordái közé merült, 's percz múlva messze távolba ragadta őt. A' nő vára magas erkélyen állt, hamvatag napraforgóként eltűnő csillaga után, 's oldalánál a' hit embere — sötéten, mint egy gyászos sejtémény. — —

Selyempuha alkony volt; midőn az éj vitázik a' nappal 's kimerítik birtokuk legszebb kincseit győzelemül. A' vár asszonya eszmékbe süllyedetten ült 's halvány fürtei legyűrűzésnek karjain, mint hófoszlányok barna szirtrepedék alól. És mellette és közelében vala az egykori szerelem, minden emlékezetével, mik méregkigyóként mélyebben fúrak keblébe fulánkjakat. Az esk, mint sírfödél, függött a' gyulongó ifju élete fölött; hallgatni esküvék önmagának, mint eddig hallgatott, szenvedni, mint eddig szen-

vedett végetlenül — míg a' percz kísértete helyként szórt tova erőt, eszméletet.

Midőn a' hölgy a' bünvallás szent pillanatában kitárta előtte keblét, 's benne a' szenvedés küzdelmét a' szerelmetlen nő 's az önfelédő anya érzelmei közt: a' védruhának sötét meze füst-éjül látszott, mellyek big rétegét izmosuló lángok repedeztetik. És kitörének, — 's ajkain a' mult képeivel és szerelmével, 's keblében egy mindent feledő szenvedély vulkánjával hullt, vihartört keresztként, az emlékező és szenvedő Magdolna lábaihoz.

'S a' nő emlékező 's szenvedett 's — sziveiknek öröme közt hallatlanul zendült el a' toronyör riadója.

'Halál reátok! ezer kínhalál!' — a' rengeteg tigrise volt a' barlang ajtajánál, hol kölykeit kötélre fojtogató a' merész vadász. — 'Halál reátok! ezer kínhalál!' —

'S a' teremben poroszlok csoportja zajgott, érzetlen csűrhe nép. Jó szolgának nem gondolkozni, engedelmeskedni kell. És a' barát gúnyos szidalmak közt tántorga a' vesztés helyére.

A' szenvedésnek eszméletét csak hosszú nyomásnak kínja érleli, 's egy percz, egyetlen egy percz csattantja fel, mint hajnalsugár, az életszomjas virágkehelyt. A' nő keblében mindazok emlékezte, mikre az évek hosszú sora a' megszokás 's feledés hamvatag leplét szórta, felgyult, hosszú kísérteti álmoként törölve ki a' multat azon perczig, midőn a' jövő kebléről idegen rideg jelenbe tépte ki az erőszak kara, 's mint akkor a' zsvány lábaihoz ragad a' önfelédő kebel istenszózata.

'Hah becstelenség! — mennydörgé a' hatalmas ur — menj vezérfáklyaúl bűnczenked sötét útjára!' És az aczél fölillant karában 's a' kebel hava közt piros szalagként gyűrűzött el a' szívvér.

'Utána, utána őt, a' hü gerlepart!' — riadt Péter ur. 'S a' szolgák engedelmeskedének. Jó szolgának nem gondolkozni, de engedelmeskedni kell. —

Az est lemerült. A' vár lábánál nyugalom szendergett. 'S a' vár magas erkélyéről mindig gyorsuló gyűrűkben hullt alá egy sötét tömeg, néhány kinyuló bokorgalyon fölakadva perczekig, miglen ismeretlen töredékekre szeldek a' szirttalap kinyuló fo-

gai. 'S az eszméletlen fájdalom fölött hangzó kaczaj csendült meg fölülről — — — — — fájó emlékezet gyászdalaként.

De a' bűnök mérlegét egyenlő súlyra billengeti néha a' végzet szeszélye. Rémalakok tévedeztek Sztropkó-vár pusztuló termein, 's jajveszéklő boszút kesergének, 's enyészetes átkokat a' bűntevőre 's családjára. Hasztalan minden ima, melly gazdag tömjénfüstben akarta kienyésztetni a' véritélet boszúnyomait. Örjögve kóborgott a' büszke várur fényes termein, míg fejének kiaszalt fűrtjeit magasra nyársolá fel a' halálrettegés. Szentelt gyertyák fényénél véglakomázás közt virasztgatá urát a' szolganép — jó szolga nem gondolkozik, de engedelmeskedő — 's a' vérjelene-tek végre szünetezni kezdtek. Péter ur éledezett 's nyugalomra ereszté szeliden éje öreit.

A' nap felhajnalt 's a' vár lábainál dolgában kezdett hemsegni a' hangyanép. 'S ime a' váltalap szírtései közt egy ismerhetlen hústömeghez szóliták papjokat az ijedt pórok.

E' perczben rettenő arcok rohantak ki a' várhidon. A' dölýfiát nem lelé sehol a' szolgáló apród. És még néhány percz, és jajveszéklő nősikoltás csendült meg a' csudálat és buzgó fohász ámulatos csönde közt. Péter urnak két gyermeke letört liliombimbóként fekvék bölcsőjében — mereven, halott.

A' várharang megkondult az urcsalád fölött, 's buzgó imában térdepelt le az istenitélet oltárhelyén a' nép 's esdeklő fohászokat küldé a' mennyek urához — zsarnokáért. Mert a' nép szíve engedni és feledni tud.

Az istenitélet egy része teljesülésbe ment.

IV.

Századok folytak le azóta, 's a' krasznibrodi kolostor ajtói gyakran megnyílnak az élet üldözött vándorainak mentő rév-helyül. 'S századonta egyszer olyki előtt, kinek származatát nem tudá senki 's tudakozni senki nem meré. Hallgatag szenvedésben tűrte a' szerzet legkeményebb parancsait, azokat is, mi-ket szelidülő századok enyhítgetni kezdenek, 's ajkain buzgó fohászon kívül nem csendült meg fájdalom vagy földi kívánság.

szava. 'S ha az imának reggeli óráiban mindig és mindig térdein lelék már társai, kimondhatlan görcsös érzelemragadá le az esengő oldalához. 'S a' mint jövének ez életvándorok, úgy enyésztek ismét el — nyomtalanul.

A' Pesti Hirlap 1841. 22-ik száma írta: „a' krasznibrod-i orosz pap (hibásan: barát helyett) egy éjjel eltávozván szállásáról, elveszett, talán farkasok ették meg — — 'stb.“

A' levelező nem ismeré az istenitéletet.

* * *

'S ez a' rege. Így él a' nép szájában; mert a' nép híven megőrzi multja bál és jó emlékeit. 'S az utazó meglepetve hallgatja csöndes éjeken szíves házgazdától az alacsony szoba tűzhelyénél, ha borus idő fődél alá kergeté útjában. Vendégházakat itt nem talál, de vendégszeretőbb egyszerűséget nem sehol.

Négy század, négy sorsteljes század árnya borong azóta e' romok fölött. 1414-ben más ur elébe csendültek meg a' vár harangjai vidor üdvözlétül, 's 153 év múlva gyászzeneként az utolsó Perényi, 's 1766-ban az utolsó Pethő felett. Más faj lépett a' pályára fel, szív- és fejében erőtlenebb, 's a' lakmározó távolból csak osztozkodni jön feléd századoknak élő krónikája. Fényes lapjaidon, az undokságok bünkeresztei közt, nagy multnak képei hajnalnak az emlékezet szívében, hervadhatatlanul. Fejedelmi termeid a' szerepvivő potroh magtárai lönek — nyitatlan zárral a' gyilkos nyomornak most, mint akkoron. És azért: lágyító fátyol föled te vad, de nagy mult! enyészetes sirlepel reád törpe jelen! mig romjaid sirjából a' közboldogság napja föl nem aranylik, 's hamvatag mohod közül a' népüdv lilioma fel nem virágozand!

A Z Á R V Á K.

(NÉPREGE)

TÁRKÁNYI BÉLÁTÓL.

I.

Két kis árvát tigrismostohája
Szitkozódva házából kizára.

'S mentek ők, egy lányka és egy ifjú,
Arczokon vérkönyű, szívökön bú.

És a' bútól szívök megszakadna,
Ha felettök isten nem virasztna.

Ámde kin-, keserv- és fájdalomban,
Honnan ember elfut, isten ott van.

És a' fájdalom- 's kintengerekből
Gyöngyöt ad a' szenvedőknek enyhül. —

Ment az árvaság fia 's leánya,
Mig reájok jött az est homálya,

Melly egy rengetegben érte őket,
A' kétségbe már-már csüggedőket.

Im előttök a' mohlepte szirtrül
Egy aranyfelhő villan keresztül.

'S milly szelidet még nem láta senki,
A' felhőbül egy asszony feselt ki.

És a' két árvát karára véve
Ment a' rengeteg mesés ölébe.

Jó szót adva nekik, adva csókot,
És az árvák sajtó kínja oszlott.

Minda' kettő tapsol, reszket és sír,
És mosolyg, a' kéjtől szólni nem bír.

Völgybe tűnt, hol önző ember nem jár
Az anyácska 's már nem árva kis pár.

II.

Fák között regés hegy oldalában
Szép márványkőből egy pompa-vár van.

Benne fény és kincsek összesége,
Benne tündérnő a' várnak éke.

Benne szép fiú hollóhajával,
'S szép leány van tüzpillantatával.

Benne béke, csend, szelid vigalmak
Mondhatatlan édes frigybe' laknak. —

Multak évek és a' tünde urné
A' kedves fiút csatákra küldé.

Ez magával vitte hűga képét
Egy parancscsal, melly sebezte szívét.

Egy parancscsal, melly tiltá hugáról
Szólni bármit 's a' tündéri várról.

Egy parancscsal, mellyet hogyha megszeg,
Hős kezére rabbilincset vernek.

Ment az ifju; honn maradt a' szép lány,
Vigan élve a' tündéri pályán.

Most is, mint előbb, enyelgve játszek,
Szebbnél szebb volt a' tündéri játék.

Hogyha képen vig mosoly derüle,
Minden tárgy szép rózsá lett körülé.

Hogyha könyű hullá szép szeméből,
Gyöngyre vált az, neki kedves ékül.

Hogyha szellő lengeté meg fűrtjét,
Drága boglár hullt belőle tüstént.

Hogyha fürdik, közte a' habárnak
Fris aranyhalacska uszdogálnak.

Hogyha alszik, éj van; és ha felkel,
Elpirúlva jő elő a' reggel.

Tiszta és örökvidor kedelye
Vig tavaszt derít a' szép vidékre.

És ha tudna szíve haragudni,
Télbe fogna a' vidék borúlni

III.

A' királynak fényes táborában
Egy hollóhajú szép ifju hős van.

Minden lány, ki csak szerét tehette,
Megtekinté őt és megszerette.

Ámde őt gyakorta sirt szemekkel
Látta sok leány, ha kelt a' reggel.

És a' mint ő a' magányos éjben,
Kedves arczképét tartván kezében,

Mint hű bátya megsiratta hűgát,
Örkíváncsi szem kikémli bűját.

Másnap a' királyhoz jött az arczkép,
A' király még nőtlen, ifju és szép.

A' vitézt mindjárt kérdőre vonta,
Mert az arczkép szívét elrabolta.

És mert a' király nemes szívű volt,
Szép hűgául a' hős mit se titkolt.

S a' reményben, hogy majd fejdelemné
Lesz az, a' parancsot elfelejté.

IV.

A' királynak fényes ősi vára
Szirt fokán a' tengerparton álla.

A' leányért dús követség méne
A' ligetbe, 's a' mint visszatérne:

A' követség hűtlen fője ármányt
Forral, és tengerbe lökte a' lányt.

És mivel hasonlított reája,
Mint valóhoz árny, az ő leánya:

Ezt öltözteté annak mezébe,
A' gaz így megy a' király elébe.

Illy valóság a' lángképzeletnek
A' király szívében nem felelt meg.

A' leány képen mosoly derüle,
'S nem lett rózsza semmi tárgy körül.

Most örömkönyű hullott szemébül,
'S egy se lett gyöngy néki kedves ékül.

Majd a' szellő meglegyinti fűrtjét,
'S abbul egy arany boglár se hullt szét.

A' megcsalt király haraggal intett,
'S a' szép hőstre vernek rabbilincset.

V.

Tengerekre nyílt a' börtönablak,
Bús kilátást engedvén a' rabnak.

Jött az éj 's a' börtön ablakához
Egy arany hattyú szelíd panaszt hoz.

„Mért szegél parancsot, drága bátyám!
Ennyi bánatot miért hozál rám?”

Sirt a' hattyu, 's eltűnt; és a' bátya
Bánatával sírva sirt utána.

Múlt az éj, 's pirúlva jött a' reggel,
A' király nagy háborogva felkel.

Im körötte rózsa, boglár, gyöngyek
Fénylenek, pirúlnak, tündökölnek. —

Jött az éj, 's a' börtön ablakához
Egy arany hattyú szelid panaszt hoz.

„Mért szegél parancsot, drága bátyám!
Ennyi bánatot miért hozál rám?“

Sirt a' hattyu, 's eltűnt; és a' bátya
Bánatával sirva sirt utána.

Múlt az éj 's pirúlva jött a' reggel,
A' király nagy háborogva felkel.

Im körötte rózsa, boglár, gyöngyek
Fénylenek, pirúlnak, tündökölnek.

Jött az éj és a' király lenyugvék,
'S bár szemét behunyta, ő nem alvék.

'S im biborfelhőn szép holdvilágnál
Halkkal egy arany hattyú hozzá száll.

Szárnyait kissé megcsattogatván
Lett belőle a' legbájosabb lány.

Lassan a' király fölébe hajlik,
'S mintha szellők lágy beszéde hallik:

„Szép király — szólt — bátyám mit se vétett:
Vedd le róla, vedd le a' bilincset.“

Könyet önte, 's gyöngy hull a' királyra;
Fürtje leng, 's boglár esék az ágyra.

'S elmerülve a' király alakján
Hév mosoly derült a' lányka ajkan.

Erre minden rózsa lett a' házban,
Hév szerelmet festve biborában.

'S erre a' király rohanva kél fel,
'S a' leánykát átölelte hévvel.

Most hattyút ölel, most hógalambot,
Majd virágszálat, majd zengellantot.

„Oh, maradj itt mint leányka vélem,
Bátyád nem lesz többé rabkötélen.“

Hógalamb, hattyú, lant, és virágszál,
Mind eltűnt 's helyén csak szép leány áll.

VI.

Felviradt. — A' hon királyi atyja
Hű népének nőjét bemutatja.

A' kedves tündéri szép leánykát,
'S vele bemutatta hősi bátyját.

A' királyné olly szelid, kegyes, szép,
Hozzá négy világból tódul a' nép.

'S a' ki e' kegyes szépséget látta,
Tisztelé, szerette és csudálta.

Szájról szájra ment a' lányka hire,
'S így maradt fenn e' dolgok regéje.

Szenvedőknek enyhül így maradt fenn:
Hogy az árvát el nem hagyja isten.

FÜRDŐI KALANDOK.

HARASZTHY SAMU-TÓL.

I.

Füred.

Füred vidéke szép, regényes! — Délről a' Balaton vizében tükrözi magát; éjszokról szép hegylánczok óvják az onnan jövő szelektől; délnyugotról Tihany félszigete mosolyg rá, fölötte pedig gyönyörű azurboltot von az ég. — És Füredet, a' természet ajándokival édesanyailag elárasztottat, mégsem látogatják nagyobb számmal a' vendégek! . . . Nem kell; talán mert — hazai? . . . talán mert . . . ?

1841-ben Füreden valék. Az igaz, nem soká. Mulatásom alig terjedt egy hétre. — Nekem elég volt!

„Ki nem beteg, ne menjen Füredre — mond egy jó barátom — mert Füreden beteggé unalmitja magát.“ — Én megkísértém: igaz-e beszéde? 's ugy találtam, hogy — ha egyébiránt Hyppocrates tanítványinak nincs ellene kifogása — épen az ne menjen Füredre, ki beteg. — Csalódunk talán mindketten? Lehet. . . . De hátha igazunk van mindkettőnknek? Az is lehet. Ta-

lán itt is, mint sok másban, középen az igazság. — Ha így, akkor Füred a' félígbetegeknek legüdvösb leszén.

De ki a' félbeteg? .... Ennek definitiójába, megvallom, nem bocsátkozom; mert igen könnyen megvalósulhatna rajtam XVIII. Lajos mondása: „a côté du besoin de définir, se trouve le danger de s' embrouiller;“ 's én a' zavaroknak, zavarodásoknak nem vagyok barátja; különben is, orvos nem lévén, a' betegek 's betegségek osztályzása nem szakom. — Egy neme a' félbetegeknek minden esetre a' félígszerelmesek, 's ezekre nézve Füred savanyu nedvü forrása 's hideg tófürdője specificumok lehetnek.

Nem beteg — a' kinek ép testében ép lélek honol. Ebből érthető az is: ki beteg? — Amaz, barátom tanácsaként, ne menjen Füredre: mert az ott uralkodó fész miatt, hacsak szerencséjére úgy nevezett „saját cotteriája“ épen nincs jelen, Füred forrásánál halálra ihatja 's — unhatja magát.

Igen; ha saját cotteriája — magyarul körebelieknek mondhatnók — nincs jelen. Mert tudnunk kell, hogy Füred, noha néhány év óta sokban derekasan haladott, Saint-Simon vagy Owen teoriáját még nem fogadta el. Füred nyári hónapokban valóságos képét tünteti elénk egy — a' mi magyar felfogásunk szerint — jól 's helyesen a' Hármaskönyv I. r. 9. czime szabálya nyomán rendezett társadalomnak, hol minden embernek megvan a' maga osztálya, mellyen rá nézve sem innen, sem túl nincs — fürdői üdvösség! ... Vannak ott cotteriák, vagy — ha inkább tetszik a' philosophusok műszava — cathegoriák!

Egyik a' főrendü aristocratia cotteriája. Valóságos zárt kör, melly Füreden, a' köröskörül mosolygó gyönyörű természet ölében, épen olly otthonos: mint a' pesti, posonyi vagy kassai salonok virágos szőnyegein, bársonykárpitos ablakhiúiban 's nehéz lyoni atlaczczal borított pamlagain. Kit az istenek nem ajándékoztak meg báró, gróf, herczeg 'stb. czimekkel; avagy kinek nem juttattak némi feltolakodási hajlamot: az itt sem közeledhetik büntetlenül azon ámbrealéghez, mellyben e' cotteria él és mozog.

Együtt, vagy legalább egyszerre iszszák ezek a' forrás gyöngyeit, együtt járnak a' fiatal sorfák között, együtt kocsinak az esti órákban Tihanyba, vagy a' szép hegyekbe! Naponkénti három, sőt négy izbeni öltözési rendszerökhöz itt is pontosan ragaszkodnak; 's esti theájakat, melyet talán ellenszerűl használnak a' vidor természetet átfolyó istenadta egészséges légkör behatása ellen, nem zavarja meg senki a' nemválasztottak sorából! . . .

Egy másik cotteriát képeznek a' megyei főfőtáblabírák, a' szolgabírákon és eskütteken keresztül le egész a' kaputos, de nem tisztviselő közbirtokosokig, minden hozzájuk tartozó fiús nővéreikkel. Számra e' cotteria — Zala, Somogy, Veszprém, Vas és Fehér megyékből gyűlvén össze alkatrészei — legnagyobb; mert azt koronként a' vidékbeli főtisztelendő, tisztelendő és tiszteletes urak is derekasán növesztik. Ez, ha mint különzárt társaságot tekintjük, legmulatságosb, legfesztelenebb, legkedvesb — t. i. a' maga körében. Zárt körül azért tekintendő leginkább, mert tagjai szinte önmagokra szorítkoznak; nem mintha felsőbb rendűekkel társalgni nem tudnának, avagy alsóbb rendűekhez leereszkedni képesek nem volnának; koránsem! hanem, mert amazokhoz befúrni magokat negédesek; ezeknél pedig eszközölni, hogy visszatartózkodásukat legyőzzék, ép olly kevéssé képesek, mint az első cotteriátóli saját visszavonulásukon diadalmaskodni. . . . Reggel külön lépcsőnél iszszák a' füredi nymphea' éltető nedvét, 's többnyire a' forrást éjszakra beárnyazó fiatal hársak alatt járdalnak, vagy üldögelnek. Délután a' férfiak whist-, vagy tarokasztal mellé telepedve mulatják magokat: mig a' társaság nőosztálya tejfeles kávé szörbölget alkonyi sétája vagy a' színházi mutatvány után.

A' többnyire Pestről meglehetősen számmal kiránduló polgárok képezik a' harmadik cotteriát; melyet az első cotteria tagjai talán csak azért sem akarnak Füreden ismerni, nehogy farsangi hiteljegyeikre emlékeztetve, a' forrás gyógyereje csökkenését legyenek kénytelenek tapasztalni?! . . . Délutáni órákban rendszeren kártyaasztalok mellé veszik magokat; — hölgyeik fürödnek a' Balatonban. . . .

A' negyedik 's ötödik cotteriát a' héber atyafiak képezik. Ezek, mint a' három előbbtől általában: úgy egymástól is szorosán a' szerint választják el magokat, a' mint kinek több pénze, több hitele, vagy — mint szokták mondani — több embersége van! A' pénzaristocrazia kellemetlen uszályival hazánkban sehol sem tünteti fel magát egész szomorú ponpájában annyira, mint e' két cotteria egyedeinél. Ezeknél szorosán áll: „quot millia habes, tot homines vales! . . .“ Kinek igen nagy kedve van a' polgári társaság alkotó részeit egymással assimilálni 's a' polgári jogokat nivellirozni: az jön Füredre, 's nézzen végig e' két héber-cotterián, 's előtte fog lebegni hazánk képe azon szebb 's boldogabb időkből, midőn majd az ohajtott „szabadság és egyenlőség“ e' drága hon minden polgárira kiterjesztetvén, lakói közt a' szabadság, 's még inkább az egyenlőség valóságos gúny leend! . . .

Van még egy cotteria a' füredi fürdőkben — a' játékosoké! Ezt nem akarám a' többihez sorolni, csak azért sem; mert néhányat „ex-professo“ tagjai közül kivéve, e' cotteriát helyelközzel a' többi ötöt alkotók hímei közül is meg szokta egynémmel vigasztalni; igen természetesen úgy, hogy aztán magát annál inkább megszorítsa. „Adok, hogy adj!“ mondának a' római jogászok, 's így itt sem történik igazságtalanság: a' vendégjátékos pénzen szomorúságot vesz; azért pedig, hogy pénzét vesztí, azt nyeri, hogy kikaczagják. . . . Tout comme chez nous! No de e' nélkül fürdő nem is lehetne? Bártfa és Mehadia e' hírnévre, az igaz, büszkébbek lehetnek. Füredtől messze vannak a' gazdag oláh- és moldva-bojárok, 's távol az egykor — fájdalom egykor! — aranyos lengyelek. . . .

Ez a' füredi élet képe dióhéjban. Ki azt megkedvelné, vagy szavainak hitelt nem adva, azt megkísérteni szeretné: igen könnyen teheti. Pestről Füredig gyorskocsin kevés pénzzel elmehet; 's ott — köszönet a' tihanyi apátságnak — ha aziránt előre rendelkezik, jó szállást kaphat. Szállása, étele, itala, ha általában a' termények hazánkbeli silány árát tekintjük, nem lesz ugyan olcsó; de ha meggondoljuk, mint yándorol Füredre a' pesti árszlánélet: akkor, úgy hiszem, igen is természetesnek fogjuk ta-

lálni, hogy a' feszességet többnyire drága pénzen kell megvásárolni.

Engem innen a' feszesség hamar tovaüzött; mert félnem kellett, hogy rám is elragadva, félbeteggé teend, 's így ollyá avatand, kinek Füreden hosszabb ideig kellvén tartózkodni, még egészen is elbetegedhetik. . . . Nem egész egy hétig tartott mulatásom — vagy inkább unatkozásom — után siettem vissza Pestre, hol legalább az ősz Dunában minden fesz nélkül öblíthettem le a' hajdan dicső Rákos kellemetlen porát, magamról.

Egy nevetséges oldalát nem hallgathatom el a' füredi bon-tonnak! Segítsenek rajta, a' kiket illet.

A' forrástól éjszakra fekvő gyönyörű ligetből, melyet fáradhatlan buzgalommal ápol a' gyönyörű angolkertté alakíta a' tihanyi apátság, mintegy kitiltvák a' vendégek! — Félre ne értsenek nyájas olvasónöim. Nem azt akarom mondani, mintha a' helybeli földesuraság, miután olly izletesen elrendezé a' ligetecskét, bejárásinál magas czövekekre szegezett fekete táblákra fehér betűkkel iratta volna fel: „tilos a' bemenet“ — „tilos a' vadászat.“ Koránsem. A' bemenet — 's meg a' vadászat is — szabad mindenki fíjának; de épen, mivel olly nagy a' bemeneti 's vadászati szabadság, egész szabadossággá fajult az, melly a' társaság finom műveltségű egyéneit attól towarezzenti. Estszürkületi órákban mindenki messzekerüli e' ligetet. A' füredi bon-ton ezt így akarja. 'S ha ki elég vakmerő e' fonák szokás zsarnok önkényét lábbal taposni, 's az est hűsében bekalandozza a' liget szép ösvényit: arról másnap a' négy első cotteriában igen mulatságos hírek keringnek, ha férfi, ha hölgy . . . no de akkor nem lesz olly vakmerő, hogy a' szokást „quem penes est arbitrium“ gyöngé sarucskaival tapossa.

A' nemesb társaság önmagát fosztja meg egy igen kellemes esti séta élvezésétől az által, hogy az e' ligetben divatozó szabadosságnak véget nem vet. Ez egyedül tőle függ. Gyűljön csak fel a' társaság számosan estenként e' ligetbe, 's így legyen mitől tartaniok az odavetődő sohajtozók- és vadászoknak: -visszavonuland akkor a' fesztelenség, melly az erényesb szemek pillanatát türni nem tudja, türnie nem szabad! . . .

De visszatérve a' füredi cotteriákra, megjegyzem, mikép azoknak egy igen feltűnő ismertető bélyege van.

Ugy van, feltűnő bélyeg! — És mégis fogadni mernék, hogy nyájas olvasónöm nem találja azt ki olly könnyen. 'S hogy is találná ki? midőn álmában sem férhetne fejécskéjébe a' gondolat, hogy olly vidéken, melly — a' balatoni halakat kivéve — köröskörül tiszta magyarajku lakosok tanyája, hogy, mondom, olly vidéken a' nemzetiség foroghasson kérdésben! Igen, a' nemzetiség kérdése, a' nemzeti nyelv a' füredi cotteriák megkülönböztető jele. — A' második magyar; a' többi minden, csak nem magyar! . . . Ha véletlenül a' forrástól délre levő sorfák közé vetődik a' becsületes magyar ember, kísértetbe jő: higgye-e vagy sem, hogy magyar fürdőben van? Mert mind a' mellett is, hogy a' fürdőkbeni nyelv az odagyülni szokott idegenek miatt bizonyos nemét a' bábeli zavarnak mintegy természeténél fogva viseli magán: a' főtypust más külföldi fürdőkben meg szokta tartani. Aztán ne csudálkozzék senki, ha azt mondom, hogy ép testü, lelkü magyar ember ne menjen Füredre! Hiszen elkese-redtében, ha szive helyén van, azon veszélynek teszi ki magát, hogy szive szakad meg e' bábelben, mellyet nem az igen gyéren megjelenő külföldiek alkotnak, hanem magyarországi lakosok, magyar honpolgárok építnek! . . .

Thalia temploma — ősz koszorúsunk Kisfaludy Sándor főfelügyelése alatt — nyitva volt, 's e' musa papjai naponként áldozának az égi hölgy oltárán. Itt látám először a' csinos H u b e n a y n é t, itt serkentém a' derék L e n d v a y t — ki a' „Pohár viz-“ ben akar vala föllépni! — Pestrejövetelre. Mindkettő valóságos nyereség szinpadunkon.

Egy estve épen a' színházban valánk, elmerülve a' könyfacsarásig érzékeny jelenetbe, mellyben a' szerencsétlen szerelmes óngolyóval akará szétzúzni agyát, mert szívének nem tudott parancsolni! — Durranik; 's mi azt hisszük: szini szerelmesünk ügyetlenkedék a' pisztolylyal a' szinfalak között; midőn egyszerre zaj támad a' ház ajtaja előtt, 's a' nép csoportosan tódul a' ligetbe, kiabálva: „agyonlőtte magát; agyonlőtte magát!“

A' ház egy percz alatt üres lön. Sietett mindenki a' dráma kifejlési helyére, hol — mint mondák — egy ifju ember vérében a' halállal viódik.

A' nagy zajt 's a' tömeg anyókás sopángásait egyszerre vig kaczaj váltja fel. — A' rendőri szolgabíró katonája fülén fogva vezeti az öngyilkossá lenni akartat. — Az egész egy takarékos kis vigjáték volt; de melly könnyen tragoediává fogott válhatni.

*** héber-arszlán, ** ról, reménytelen szerelme miatt éle-
tének akart végetvetni. Ez vala a' lövésnek egy percz alatt Fü-
red minden szöglyukában elterjedt igen regényes, igen lovagias
oka; de melly — köszönet a' helybeli rendőrségnek, melly min-
den további teketória nélkül, a' fürdői vendégek nem csekély
multságára, 's hozzátehetem, halájára, a' forrás fölötti sorfák
közti padokon legott hozzáfogott az inquisitiohoz — a' delinquens
vallomásai folytán odamódosult, hogy ő, lágy szívének imádott
zsarnoknéját könnyörré birandó, az agyonlövést csak szinlette, 's
csupán kőczfojtással lött el füle mellett, melly azonban e' tagját
kissé meg is sértette, sőt darabkát belőle el is szakasztott; mi,
mellesleg legyen megjegyezve, épen nem ártott a' romanticus
ficzkónak, 's a' symmetrián legkisebb csorbát nem ejtett. —
Hogy e' vallomás nem volt mindenképen benevola, azaz: a' vét-
kes önjószántából serkedő, említnem fölösleges: de mégis tettle-
gességig a' vallató nem mene; mert a' vashól készült karperecz
láttára, melly az érdekes arszlán kacsóit háta mögött vala esen-
gésre összefonandó, 's említésére a' zala-egerszegi börtönnek,
hová vala kisértetendő, megnyiltak ajkai a' kétségbeső lovagnak;
's a' szívbéli töredelem közt történt, a' hallgatóság által ki-kitörő
kaczajjal kísért vallomás szavai malasztosan szakadoztak le ő
arszlánsága nyelvéről.

Az egész pisztolytörténet, miután estebéd alkalmával fölötte
magunkat utoljára kineveltük, már feledve volt, 's én, a' csöndes
szép éj kellemét élvezendő, számban szivarral nézék ki ablako-
mon, a' Balaton nyugodó vizeit keresve sovár szemeimmel,
mellyeket az előttem levő házak miatt csak Veszprém megye távol
partjain láthattam a' holdfényben felcsillogni; midőn rögtön nesz

csapja meg fülemet. Nézek és látom, mint surran a' szomszéd-istálló felé egy alak, mellyet hölgyinek valék hajlandó tartani.

Megállapodik egy ablak alatt, nevet sohajtanak ajkai; 's a' sohajra az ablaknak keresztet képző farácsa közt borzas alak lesz látható, melly a' félhold sugarától a' nagy eszterha miatt nem világíttathatván meg kellően, a' kétes éji fényben olly regényes rémalakként tűnik fel: mint szokták német regényírók borzadalmas beszélyeikben a' mohosult lovagvárak hőseit feltüntetni. . . .

Nem valék soha kíváncsi, 's ezt számtalan bizonyítékokkal tudnám szükség esetére kimutatni; de ez egyszer — 's csak is ez egyetlen egyszer! — nem állhatám meg, hogy az érdekes éji látogatás iránt magamat fel ne világítsam!

Felöltém regköntösömet, 's néhány percz múlva az istálló közelében valék, mellynek az érintett ablakon túllevő falát magas, sűrű bodzafák rejték el. Ezek segélyével olly közel juthaték a' látogatás jelenetéhez, hogy a' beszélők minden mozdulatát láthatám, minden szavát, sőt minden soháját is hallhatám.

„Ah, drága Rebekám! — mond a' férfi az ablak rácsa közül, — én nem állhatom ki ez életet. Látnom a' te fényes hollószemedet, czédrustermetedet, 's kinyilt vizliliomhoz hasonlító ajkaidat, és nem szeretnem, ah, Rebekka, az lehetetlen!“ . . .

„Ne piríts meg, Mándl, — viszonzá a' látogató hölgy, — én nem szoktam meg az illy szépségek hallását. Szeretnélek én, édesem, mint szeretem tavasszal a' vad spárgákat eczettel; de ha apám nem akarja, nekem nem szabad mutatnom szerelmemet; azért máskor ne törj saját életedre.“ . . .

„Oh, átkozott pisztoly; mért reszketett kezem.“ . . .

E' szavakból sejteni kezdém: ki a' regényes lovag az istálló ablakán?

„Máskor hagyj békét a' pisztolynak, — tanácslá szende együgyüen a' leány, — lásd, Mándl, te ahoz nem értesz; nem rőf ám az! 'S ha olly nagyon ég kebled a' szerelem tüzétől, a' Balaton elég mély, elég hideg, abban meghűtheted azt. Bérelj egy ladikot, evezz a' tó közepére, 's fordítsd fel azt. Így nem kínozod magad olly soká, nem pazarlod porba drága véredet, nem

csinálsz oly nagy zajt, 's a' szolgabíró nem zárthat börtönbe. . . .“

Ahá! gondolám; tehát itt a' ligeti arslán hűsöl! . . . Oh, gyönyörű börtön-rendszer! sohajték elérzékenyülve; de eszembe jutott, hogy a' fogadós vízfordó öszvérei éppen az istálló e' részében szoktak jászolozni. — „Similia similibus!“ gondolám, 's megnyugodtam abban, hogy a' merénylet csakugyan helyén van.

„Köszönöm a' tanácsot, szép Rebekka, — sohajta a' fogoly, — de nem fogadhatom meg, mert életembe járna.“ . . .

„Hát te nem akarál meghalni?“

„Nem . . . igen; oh igen, dehogyis nem, Rebekka;“ válaszolt az ifju zavarodva, ki csak most vevé észre, hogy szíve édes bálványá mitsem tudott a' szolgabíró előtti vallomásiról, 's hozzá csak az iszonyu merénylet gyászhiře hatott el; 's azért mindenképen iparkodott vigyázatlan szavait kiigazítani. „Igen, Rebekka, akkor én meg akartam halni: mert kegyetlenségedet nem viselhetém el; de most, midőn kegyes vagy börtönöm ablakát megvigasztalni, 's engem forró viszonszerelmedről meggyőzni, most drága az élet, 's nincs kedvem meghalni.“

„Oh, kedves szavak, mellyek oly jól esnek e' szomorú szívnek, mint friss hagyma éhező gyomornak.“

„Ptih!“ hangzott erre a' bodzabokrok közül, hol én kukorczolék. Az átkozott szivarfüst, utját vesztve, orromba tévedett, 's én oly hangosan trüszszentem, hogy a' fölöttem szunnyadó verebek felriadva édes álmaikból, csiripelni 's egymást csipdezve repdesni kezdettek.

Mire zavarodtomból kieszáméltem, az istállóablak üres, 's a' szende nőalagnak csak hűlt helye volt.

* * *

Másnap reggel elmenék a' rendőr-szolgabíróhoz, 's közölvén vele a' múlt éjjel látottakat, kérem: bocsátná szabadon a' foglyot, 's eszközölné a' két szerelmes boldogságát.

A' rendőr derék, vig férfi levén, hajlott szavamra; 's elhivatván Izsákot, Rebekka apját, igen épületesen lelkére szóla

az öreg fukarnak, ki csak azért ellenzé leányának Hermannali összekelését, mert, úgy mond, a' fiu csak khafalléroskodni szeret, 's így nem szerez semmit, hanem majd az ő csekély vagyonát schacherozza el. Izsák keményen viselte magát, 's szilárdul ragaszkodott elvéhez! Végső okul a' szerelmesek éjjeli jelenete szolgált; azzal fenyegetők t. i. hogy ha Izsák bele nem egyezend a' házasságba: legott az egész fürdői világ megfogja tudni leányának az istállóablaknálai látogatását Ezen ok meggyőző Izsákot a' házasságbai egyezés szükségességéről: mert azon fölül, hogy Rebekkája becsületével önbecsületét is pelengérre vala teendő, még a' fürdőt is rögtön el kellett volna hagynia; pedig ezt — orvosai nyilatkozata szerint — még egypár hétig életveszély nélkül nem teendheté.

A' házassági szerződés előleges pontjai előttem 's a' szolgabíró előtt tüstint megállapittatván, Izsák által aláíratlak. De a' kötés, mint később hallám, csak papiron maradt: mert Izsáknak, ki a' kötés megszegése fölött a' kényszerítés mentségével nyugtathatgatá gyöngéd lelkiismeretét, nem tetszett a' lovagias szellemű Mándl; ez pedig Rebekka iránti szerelmét — mint más-kor látni fogjuk — más, szinte hatalmas szenvedélylyel cserélte föl.

II.

Buda.

Buda kiapadhatlan gyógyforrási közül a' divat azokat karolá fel, melyek a' császárfürdönél öntik vizeiket. Ezt az évenként számosan odasielő vendégek is tanusítják; de tanusítja méginkább az, hogy e' források tulajdonosi magas palotát emelének a' régi rozzant fürdő-barlangok helyébe.

A' császárfürdő, a' szó legszorosb értelmében, betegeknek való. Már aztán legyenek azok máj-, lép- vagy szívbetegek, az egyre megyen; gyógyerejét egyképen tapasztalák már az illy betegek minden sorsosai.

Kellemeket, melyeket a' természet a' forráson kívül nyújthatna, itt hiába keresünk. A' gyönyörű Margit-szigetre sokan

nem örömet csónakáznak; a fürdői palotát pedig ha esik -- sár, ha derült az ég — kiállhatlan por környezi. A' palota udvarán mutatványul nagy kádakban sorvad néhány virágfa 's pelargonium. Árnyékról gondoskodni megfélekezett a' tulajdonos, 's így többnyire a' fürdők előtti téres folyosókra szorulnak a' vendégek; de ott a' fel-felnyíló fürdőszobákból nem épen kellemes légvonal húzódik el a' fel- 's alájárók orra előtt!

Mi pestiek ki-kirándulunk e' fürdőbe. A' derék 'omnibus'-ok, melyek iránt ez-idén már szünni kezdenek a' panaszok, — mit talán nyilvánosb journalistikai életünk jóvoltai közé illik sorolnunk? — e' tekintelben igen kényelmesek. Taval még egyes bérkocsik is vállalkoztak, két huszasért négy vendéget odaszállítottak.

1842. nyarán, nem távozhatván Pestről, e' fürdőbe szoktam a' csinos és kényelmes 'omnibus'-okon kirándulni.

Történt, hogy egy göcsei barátomat pereit Pestre vezetvén, neki is kedve csoszszant a' császárfürdőt meglátogatni. Hanem ő — köztünk maradjon a' szó — nem igen nagy hasonszenvvel lévén a' társasági assimilatio iránt, irtózik az omnibusi péle-méle-től, 's inkább ohajtott fürdői bérkocsiba ülni.

Illy bérkocsira ültünk tehát, göcsei barátom úgy akarván. — Ezt én, kivált azoknak, kik ép test- és lélekkel akarnak kirándulni a' császárfürdőbe, teljességgel nem ajánlom. Nem, először azért, mert gyakran igen kellemes társaságtól fosztják meg magokat, 's tasztják tova magoktól az alkalmat: kedves, kellemes ismeretségeket tehetni, 's fürdői szüviszonyokat fűzhetni. Ez által pedig fölötte sokat vesz az ember e' kopár életben, mellynek, ha gyéren mutatkozó virágszálaik 's fűszereik mi magunk tapossuk porba, igen is megérdemeljük kőröit, melyek aztán uton-utfélen elég buján teremnek! ... Nem ajánlom másodsor, mert könnyen megtörténhetik, hogy teljesedik rajtok a' „kocsin ment, gyalog jött“, mint teljesedett épen rajtam is 's assimilatiótól iszonykodó barátomon! A' bérkocsi kereke ugyanis visszautaztunkban, mintegy kétezer lépésnyire a' fürdőtől, eltörvén, mi szép lassan földre borulánk, 's minthogy barátom igen szeret gyalogolni, kivált midőn arról van szó, hogy a' kettős vitelbért

megkimélje, — mert tudni kell, hogy a' törtkerekü bérkocsit még a' fürdönél kifizettük; más bérkocsit venni pedig sokba került volna, — a' vizi-városi híres kövezeten lön szerencsénk megszámolni: hány lépésnyire Pesttől alázott le földig bennünket a' külön-cotteriás bérkocsi? E' lealáztatásra barátom szörnyen felindult, 's egy irtózatos cikket forralt agyában a' budai bérkocsik 's 'omnibus'-ok ellen is, a' „Pesti Hirlap“ legközelebbi számai egyikében mennydörgendőt. Az 'omnibus'-ok ellen különösen azért, mert midőn földre borultunkból fölegyenesedénk, egy épen mellettünk üresen Pest felé hajtó 'omnibus' gyeplohőse egész erejéből kezde kacagni poros kabátaink fölött, 's midőn megszólítók: vinne be Pestre tizesinkért, mellyeket a' bérkocsiért fizeténk, megcsapkodva gebéit, gúnykaczajjal mondá: „én csak a' fürdéből hordok Pestre vendégeket, fölszednem uton-utfélen nem szabad.“

A' pestbudai hidon hüvös szellő fúdogált, 's úgy látszék, tova-futta barátom felindult agyacsájából is a' P. Hirlapba szánt irtózatos viharu cikket: mert a' „fővárosi hírek“ rovataiban nyomát mindeddig hasztalan keresém. Azonban „manet alta mente repostum“ azaz: rossz szagu a' ménta, ha soká szagoljuk — földig aláztatását, melly alkalommal görbedezni nem szerető térdcskéit is derekasan odakoczinította egyik csúcsos alkatrészéhez a' kövezetnek, mainapig sem tudja feledni, 's midőn előtte a' császárfürdőt említem, mindig átkozódik a' méregdrága bérkocsik 's a' zagyva 'omnibus'-ok ellen, — és még a'...

Két tulajdonát tükrözi ez az én kedves göcsei barátomnak. Ö. t. i. a' mennyire irtózik az adózástól: épen oly ellensége a' nivellirozásnak.

Szóval, nem mai világba való ember; nem divateszmés arszlán!

Dicséretére azonban kötelességemnek érzem nyíltan megvallani, hogy e' kettős ellenszenve nemetekre, kecses olvasónók, teljességgel nem terjeszkedik ki.

A' harmadik, miért átkozódik az én göcsei barátom a' császárfürdő említésére, egy kis peripetia volt, mi a' tréfát igen

drágává teendé, ha egy becsületes ó-budai naderer¹⁾ jószívűségében az árt nem mérsékli.

Alig hogy kerekünk eltörvén, mi porba borulva fizetők meg göcsei barátom nivellirozás- meg adózástóli idegenkedésének díját; legott sicut deus ex machina — mint illy nagy városokban szokás — tömérdek utczaporonty, járdataposó 's amollyan kopott kabátu tigriskék serege vett körül benünket, kik majd a' bérkocsist kaczagák, majd fölöttünk sajnálkoznak, majd öltönyeinkről iparkodának a' port, mellyben fürödtünk, leveregetni. Voltak a' tigriskék közül, kik meglehetősen terjedelmű barátomnak nyujtának segédkezet a' fölkelésre, mit ez igen szép köszönetekkel iparkodott megfizetni. Olcsón t. i., mert példabeszédként: szép szó ingyen is jó.

Hanem a' tigrisek jobban gondoskodtak megjutalmaztatásukról.

Pestre érve Fischer csinos fagylaldájába vezetém barátomat, hol ő a' dunahidi szellőn túl még némi frisitőt fogyasztta el. Fizetni akar: de ki írja le rémületét, midőn öltönye belzsebébe nyulva, azt üresen találja.

„Oda tárczám! — kiálta a' kétségbesés szivszaggató hangján. — Oda ezer váltó forintom, egész ez évi gypjum ára. . . .

„Tárczád? — kérdém magam is megdöbbenve — Hol hagyhatád azt? talán szállásodon maradt?”

„Dehogyan maradt; — mond Bencze (már csak kimondom nevét is), — mikor egyik csappantyujából vettem ki azt a' kopott egy forintos váltóczédulát, mellyet a' fürdőért fizettem, 's mellyből még a' fürdőszolgának is két veres krajczár jutott. — Szörnyű csapás! Meg vagyok semmitve. . . .

„Hátha a' fürdőszobában feledted? jer, nézzük meg.”

„Ugyan ne boszants már! Mikor abba az átkozott bérkocsiba ültünk is, betapintottam zsebembe, 's ott volt még a' drága felvaukaldott tárczácska. .... Mit tegyek pénz nélkül? Azt bizo-

¹⁾ Műszo! Így neveztetnek a' budapesti tolvajtársaságok azon czimboráit, kik az elorzott vagyont visszaszerzik.

nyosan azok az átkozott utca-porontyok lopák el! . . . . Oda-vagyok.'

„Még ne essünk kétségbe, édes Benczém; — biztatám én; — jer üljünk szaporán bérkocsiba, 's utánok...“

„Bérkocsiba?! Eszed ment el? Hát honnan fizessem meg a' drága fuvarbért? aztán még költsek is, mikor bizonyos, hogy pénzem veszve van?“

„Fizetek én, csak jer.“

Ezzel inték, 's tüstént ott termett egy bérkocsi. Fölemelém barátomat, 's magam utána szállék.

„Hajts a' császárfürdőbe!“ kiáltám a' bérkocsisnak. 'S midőn e' szót kimondám, szinte érzem, mint rázta a' hideg az én kedves göcsei barátomat.

A' kocsi elrobogott. — Bencze szótlánul ült, széles kari-máju fehér kalapját mélyen húzva le szemére. Én gondolkozám; 's egyszerre, mint villám, csattan meg agyamban e' gondolat. „Valjon nem volna-e jó a' budai vámháznál tudakozódni, vagy legalább jelenteni a' gyászos csapást, melly barátomat érte?“

Üstökénél fogom legott e' jó gondolatot, 's a' bérkocsit a' vámház előtt megállítom; leszálok, 's belépve a' vámbódéba, kérdem egész alázattal a' különben nem legfinomabb társalgási nyelvű hidbiztost; kérdem a' hajdut és kérdem a' vámszedőket... a' tárczáról ki sem tud semmit is! Már visszafordulék búsan a' kocsimba, midőn ime egy rendőr kaputgalléránál fogva egy naderertől kísért suhanczot vezet a' bódéba.

Barátom, ki, mintegy megmerevülten fájdalmától, az eddigiekről mitsem tudva ült a' kocsiban, meglátva a' suhanczot, egész torkából kiálta: „Fogjátok meg! ő az! ő! a' tolvaj!“ 's ajtót sem nyitva egy ugrással a' biztos szobában termett.

„Add elő pénzemet, te gyilkos! Tárczámat! . . .“ 's ezt mondván, kabátja gallérát két végén megragadva, erősen kezdé rázni a' kiáltozó suhanczot.

„Csak lassan, uram; itt nem kell garázdálkodni. Egy tárcza itt van ugyan, azt e' becsületes rendőr hozta; de még nem tudjuk ám, kié.“

— És Bencze sovár szemeket vetve a' tárczára, melly még most is szépen felfuvalkodottnak látszott, kínos epedéssel sohajta:

— „Ah, volnátok csak göcsei curiámon, majd megtanítnálak benneteket. Uram fia! még kételkedni mer ez ember, hogy azon tárcza ott sajátom? Szegény Iluskám! még láthatók foszladozott száalai a' selyemnek, mellyel gyöngéd kezéd azt kihimezte. — Uram, adja ide a' tárczámat! . . .“

„Mándl! te vagy? — kérdém a' suhanczot, kiben a' tavali füredi pisztolyos hősre ismertem. — Ej, te rosz ficzkó, hát mint került kezédbe a' tárcza?“

„Hát találtam, tekintetes uram;“ válaszolá egész bátorsággal Mándl.

„S hát Rebekka feleséged, a' hollószemű, czédrusfa-termetű, mit mond illy hőstettekre?“

„Ha az volna, nem kellene veszett tárczákat keresgetnem az utczákon.“

„Valld meg tehát, nem ezen urtól csented-e el e' tárczát?“ kérdém, folytatva benevola vallatásomat, miután az inquisitori minőségre a' hallgató vámbiztostól debita cum instantia humillime engedelmet kértem, 's azt nagy kegyesen nyertem is.

„Mondtam már, hogy találtam.“

„Volnál csak Füreden, majd ott kiválatnák veled. . .“

„Biztos ur, adja ide tárczámat, mert lelkemre! . . . szakasztá félbe vallatásomat kitörő haraggal a' türelmetlen Bencze. — A' tárcza enyém isten és emberek előtt. . .“

A' vámbiztos habozni látszott. De miután én is, elmondva keréktörési peripetiánkat, közbevetém magamat, 's különösen a' sühedert vezetett rendőr is bizonyította, hogy csakugyan Bencze, és nem más volna azon ur, ki a' császárfürdőből jöve, midőn kocsikereke eltörött, felfordult 's e' tárczát porba ejtette, mellyet a' suhancz felkapott, az ott álló naderer pedig meglátván, 's a' ficzkótól elvevén, neki legott jelentett 's átadott: a' biztos eléggé bebizonyítotttnak ítélte a' tulajdonosi igényt 's a' tárczát Benczeének yisszaadta.

Szerencséjére barátom nem szólíttatott fel a' tárczabani pénzmenyiség meghatározására: különben a' dolog más fordulatot

fogott volna vehetni, 's a' következhető bonyolódások tökéletes kifejléseig a' tárcza domborodása aligha le nem lapulandott volna.

A' tárczábani ezer váltó cz. forintból negyven p. forint hiányzott, melly csekélység háromnegyedét kétségkívül a' derék rendőr a' becsületes nadererrel, találási díj fejébe, hitt csöndes lelkiismerettel megoszthatni; a' negyedik negyedét, vagy annak felét, a' suhancznak engedve.

Kezdődtek az új lamentok; 's alig tudám lebeszélni barátomat arról, hogy a' hidfőhöz visszamenve, a' hiányzó száz váltó forintot ne követelje.

Végre megfontolván azt, hogy kilenczszáz forintja már megvan, 's azon esetre, ha visszamenve a' hiány fölött panaszt tenne, még majd a' megkapottat is vissza kellene adnia, 's hoszsú per után, mellyre külön a' tárczabeli öszlet felét legalább is elkölthetné, 's a' tárczát csak üresen, vagy még úgy sem kaphatná vissza: engedett mázsás okaimnak 's lenyugodott, megfogadva erősen, hogy a' császárfürdőbe ezentúl sem bérkocsin, sem 'omnibus'-on nem menend.

A' VÁLLALKOZÓ.

(TORZKÉP)

NAGY IGNÁCZ-TÓL.

Nincs vállalkozási szellem a' magyarban! — ez azon vádak egyike, miket gyakran kell hallanunk, 's csakugyan van abban némi kis igazság, mert lapokat tölthetnénk be olly vállalatok elősorozásával, melyek jobbadán az illető vállalkozók ügyetlensége miatt buktak meg, vagy legalább csak úgy sántikálnak, hogy minden pillanatban sirba szállásukat várhatják.

Néhány illy buktatást, okaival együtt, ezennel érintünk, hogy annál jobban kitünjenek bokros és csokros érdemei azon vállalkozó lángésznek, kinek boldogító sikerü működéseit, terveit és indítványait ezennel illő fénybe szándékozunk állítani, mennyiben csekély erőnk az illy magos szárnyalású lángész irtózatot röptét utólérheti vagy legalább megközelítheti.

Mi buktatott meg hazánkban egy pár gyorsutazási vállalatot? Vállalkozási szellem hiányzása. Mert ki akarna olly gyorsutazási intézetet használni, melly elvül a' fontolva haladást kö-

veti? Mikép lehetne illy eszközt használni a' kitűzött cél elérésére?

Van és volt ujság, melly szerkesztője vastagsága daczára is sovány, vagy előfizetési aszkóiban halt meg. Mi okozá ezt? Az, hogy a' szerkesztőnek nincs és nem volt vállalkozási szelleme, vagy taticája, vagy tapintata.

Vannak és voltak politicusok, kik olly hamar lejárták magokat, mint a' hajdani debreczeni órák, miket mindennap kétszer kelle fölhozni. És miért? Mert nincs vállalkozási szellemök, vagyis tapintatuk, modoruk és taticájok.

Vannak leányok, kik szépek, okosak, gazdagok és erényesek 's mégis hajadonak maradnak. Miért? Mert nincs vállalkozási szellemök, 's ennél fogva a' férfiakat nem tudják jégre vezetni.

És így száz meg száz példát hozhatnánk még föl, de alkalmasint ez is elég annak bebizonyítására, hogy a' vállalkozási szellem hiánya igen nagy baj. Egy vállalkozó férfinak némelly jegyzeteit közöljük tehát, hogy láthassa a' magyar világ, mikép boldogulhat az ember ész, érdem és pénz nélkül. Előbb azonban el kell még mondanunk, hogy mikép jutottak birtokunkba ezen megbecsülhetlen becsü jegyzetek.

Sétáltunk, hol? az nem tartozik ide, elég, hogy sétáltunk, a' mi különben ritkán szokott megtörténni; hirtelen zápor kezd hullani, a' mi gyakran szokott megtörténni, 's mi kapu alá menekültünk, a' mi rendesen mindig megtörténik, midőn esernyő nélkül sétál az ember 's váratlanul zápor kezd szakadni. A' kapu előtt bérkocsi állott, 's a' házból bizonyos szőnyegrontó uracs suhant a' kocsi alá, kit nincs szerencsénk ismerni. Kocsi ugrása közben iratesomó hullott ki zsebéből, mi azonnal föl kaptuk azt, de mielőtt visszaadhattuk volna, a' kocsi már elrohogott. A' ház pedig vendéglő volt, 's az uracsot még a' pinczerek sem ismerték. A' kézirat tehát birtokunkban maradt, 's mi most két okból teszszük azt nyilvánossá: először azért, hogy tanulhassanak belőle azok, kik, mint vállalkozók, ész, érdem és pénz nélkül szerencséhez kívánnak jutni; másodsor pedig azért, hogy az érdemes uracs ismét visszakövetelhesse tőlünk nagybecsü kéziratát, melly szórul szóra illetéknépen hangzik:

„Fiatalkoromban! A' boldogság valódi tanára akarlak titeket oktatni, mely eredményeiben mindenkor csalhatlan. Legyetek vállalkozók, ha az élet üdvének titkát meg akarjátok nyerni. Vállalkozási szellem nélkül, úgy szólván, nyár közepén is jéggé fagy elöttetek a' forró víz.

Kérdezitek, miből áll tulajdonképen ezen vállalkozási szellem? Egy szóval kimondhatom: botor emberek „szemtelenység”-nek nevezik azt, a' fényes teremek és selyemszőnyegek francia szabásu emberei pedig „arszlánság”-nak.

És most halljátok a' részletes fejtegetést és követésre méltó alkalmazást.

Kezdjük a' vállalkozás legkönnyebb nemével 's végezzük a' legnehezezzel.

Legkényelmesb boldogság az, ha olly hölgyet veszünk nőül, kivel sok pénzt kapunk, 's ez olly könnyű, hogy, úgy szólván, puszta gyermekjátéknak mondhatni, mert erre az kívántatik, hogy férfiasságunkról feledkezzünk meg, 's az úgy nevezett becsületet ne tartsuk szigoruan szemünk előtt. Bókoljunk, hizelgjünk és mindig tiszta fehér kesztyűt viseljünk; ellenkező véleményünk ne legyen soha, 's nadrágunk és mellényünk szorosan simuljon testünkhöz. Ha ezen lelki tulajdonságokkal birunk, akkor testi szépségre nincs is szükségünk; bizonyítja ezt az is, hogy a' hölgyek a' majmokat is szeretik, mellyek különben csakugyan nem nagyon szépek. Így azután gazdag vagy legalább szép nőhöz juthatunk, a' mi tulajdonkép mindegy, mert ha annak idejében szemeinket be tudjuk hunyni és vállalkozási szellemmel birunk, úgy a' szegény, de szép nő mellett is meggazdagodhatunk. Itt azonban meg kell egyszersmind jegyznem, hogy magyar szellemű hölgyektől távol kell magunkat tartanunk, mert azokat valódi érdem nélkül most már bajos elszédíteni.

Nagy politikusoknak kívántok tartatni? Ez sem nehéz. A' vállalkozó ember így szokott ehhez jutni: Mindenek előtt olly köröket keres föl, mikben rendkívül és szünet nélkül szeretnek politizálni, mert meg lehet arról győződve, hogy épen ott értenek hozzá legkevesebbet. Eleinte hallgat 's a' nevezetesebb és legigazabb megjegyzésekre kezeit mellénye zsebébe dugja, szemöl-

deit fölhuzza és ismét lebocsátja, 's gúnyosan és mintegy szánakodólag mosolyog. E' műtétel soha nem téveszti el hatását, mert az emberek azonnal illy gondolatra fakadnak: „Ezen ember hallgat, ámbár arcának gúnyos kifejezéséből olvashatni, hogy e' tárgyat jobban ismeri, mint mi.” Ez az első csapás. Utóbb, ha például valamely csiklandósb természetű tárgy kerül szőnyegre, csak vállat vonít a' vállalkozó, bajusztát ha tudniillik van bajusza — végig pődöri, szemeivel pislog, aggályosan körültekint; végre pedig lehetőségig tompa hangon azon megjegyzést teszi, hogy nem jó mindent kimondani, a' mit tudunk, főleg, ha többet tudunk mint mások. Az illy megjegyzés csudás hatást szokott szülni, 's rögtön hirre kaptja az embert, mihelyt pedig ez megtörtént, akkor a' többi már, úgy szólván, magától jö, 's ha néhány valódi jeles férfit, illy körökben, bizonyos meghittségi kifejezéssel 's csak amugy könnyeden „barátunk”-nak nevezgetünk, akkor rövid idő alatt meglehetősen tekintélyt vihatunk ki magunknak, főképp, ha némelly sikerültebb 's álnévű értekezések dicsérésének hallásakor olly megjegyzéseket teszünk, mikből a' könnyen hívők azután minket gyaníthatnak az álnév köpenyébe burkolt szerzőnek. Ha ezután jeles férfiak előtt alázattal jelenünk meg, a' bangókat pedig magasztaljuk, úgy lassanként mindent elérhetünk a' politica mezején, 's csakhamar tapasztalni fogjuk, hogy nagyon sokan vannak, kik szinte így kapkodtak föl az ugorkafára, 's mégis úgy hányják vetik magokat, mint polturás malacz a' garasos kötélén. E' hasonlítás kissé illetlennek látszik talán, de meg kell jegyeznünk, hogy a' politikai tekintélynek népszerűség a' vezércsillaga, és így multhatlanul szükséges, hogy népies kifejezésekhez is szokják, mikkel azután a' nép szíveit megnyerhetni. —

A' politikai világot napjainkban, fontosságra nézve, rögtön a' művészet csudás országa követi. Ki ne ohajtna művész lenni most, midőn egyetlen trilla, egyetlen bakugrás többre becsültetik Napoleon minden diadalánál 's a' legbölcsebb kormányférfiak minden működésénél! Azonban itt egy kis csomóra akadunk, melyet maga Hamlet sem birna megoldani. Kiáltani minden birka tud, de trillázni nem, 's bakugrásokban minden majom kitüntetheti ugyan magát, de lábát művészi szabályok szerint egészen

orrához emelni — ez már kérdések kérdése, melynek megfejtése arczátlanságnál, vagyis vállalkozási szellemnél valamicskével csakugyan többet kíván. Azonban a' vállalkozás hatalmas szelleme még ezen bajon is segíté már. Nagyon világosan szeretnék most beszélni, 's azért hasonlatossághoz folyamodom, mely rendesen könnyebben értetik meg, ha még jobban nem bonyolítja össze az ügynék fonalát. A' régi mesés világban, körülbelül Árgirus király idejében, bizonyos ismeretlen országban egy csapat férfi jelent meg lóháton; az ismeretlen ország lakosai ezen csudán rendkívül elbámultak, mert lóhátas embereket még soha nem láttak, 's azért azt hívék, hogy ez külön emberfaj, és e' lovagokat centaurusoknak nevezték el. Most figyelmet kérek. Rekedt torokkal, idomtalan kezekkel, löcslábakkal és üres fejfel művészekké nem lehetünk, de mindezek nélkül, sőt még fej nélkül is csakugyan buzgó tisztelői lehetünk a' művészetnek, vagyis — hogy világosabban szóljak — mi, műismerők, kedvelők 's tisztelők, centaurust képezhetünk a' művészekkel, hogy tőlök mindenkor elválhatlanok lehessünk, 's egyszersmind velök egynek tekintessünk a' profanus közönség által. Természetes, hogy a' valódi érdemnek örömet megadjuk az illő tiszteletet, és a' lónak nagy hatáshoz szerepét vállaljuk magunkra 's örömeinkben nyertünk, tombolunk és ágaskodunk, mialatt dicsőségnek fény-sugára leng a' művész illy lovára!

De térjünk részletekre 's mutassuk meg, hogy mikép juthatunk illy irigylésre méltó szerephez. Gondoljátok talán, hogy nehéz annyi művészre találni, hogy minden ember, kinek illy magos megtiszteltetésre kedve van, centaurust alkothasson vele? Csalatkoztok; annyi most a' művésznő, hogy isten a' megmondhatója! Ha az utczán orrotokra buktok, meg lehettek győződve, hogy művészen botlottatok meg; ha valaki tyúkszemetekre lép, ne haragudjatok, mert bizonyosan művészenek köszönhetitek e' kitüntető szerencsét! ha valaki jól eldöngeti hátatokat, tartsátok megtiszteltetésnek, mert bizonyosan művészenek tiszteletre méltó kezei sulyosultak rátok, kinek előadása által még csak árva eszektől sem hagyátok magatokat megfosztatni; ha valaki rátok rohan 's szemeiteket legalább is félig kikarcolja üregeikből, csó-

koljátok meg selyempuha kacsóit és tarlatan-szoknyája illatos szegélyét, mert bizonyosan művésznő, hallatlan és megfoghatlan művésznő áll előttetek, kinek ragyogó szépsége még csak görcsökre sem birta nyomoru testeteket összegörnyeszteni, 's kinek ezüst hangcsokrai és mesés kiterjedésű trilláinak olvasztó lávái sem bírák benneteket a' keleties lomha természetet remegő ömledezésre csiklandoztatni; szóval, a' mit fületek hall 's szemetek lát, a' mit kezeitek érintenek, a' miben lábaitok megbotlanak, a' mi orrotokat kéjmámorra lelkesíti, 's inyeteket remegő aléltágra korbácsolja: az mind művész, az mind művészet! —

Művészekben tehát nincs hiány, 's nemde, azt kívánjátok már most tudni, hogy tulajdonkép mi módon csatlakozhattok szorosán hozzájuk, 's mikép juthattok azon kimondhatlan szerencséhez, hogy műismerőknek, műbarátoknak, 's a' művészet hő tisztelőinek tartassatok, habár a' trombita harsogását sem bírjátok is megkülönböztetni a' hegedű remegő hangjaitól?

Figyeljete, 's a' titkok ezen titkátis föltárom előttetek. — A' mint meghalljátok, hogy valamely idegen művész érkezett fővárosunkba, a' mit minden pillanatban legalább hatszor hallhattok, azonnal huzzatok föl fekete frakkot, fehér keztyűt, 's télen fekete, nyáron pedig fehér nadrágot, hogy már messziről is látszassék rajtatok a' nagy műismeret, és siessetek a' hallatlan művész szállására. Ott körülbelől egész szerénységgel így nyilatkozzatok:

„Uram, vagy nagyságos asszonyom, vagy kisasszony, — mert, jól megjegyezzétek! a' kötélhányós is mindenkor nagyságoltatik, minthogy ő is csakugyan művésznő, — ön nagyszerű hírét sasszárnnyakon röpteté fővárosunkba a' művészet csillogó arczu nemtője, 's én sieték, hogy első fejezhessem ki azon kimondhatlan hódolatot, mellyel minden valódi hazafi önnek lábai elébe borul, forrón rebegve hálát, hogy ön szegény hazánkat megjelenése leirhatlan boldogságával megtisztelni kegyeskedett. A' mai nap, melly önt hozzánk hozá, új korszakot képezend évkönyveinkben; ön kimagyarázhatlan művészetének roppantsága feledtetni fogja velünk a' mult századok vészzeit, a' jelen surlódások rémeit 's a' jövőnek kétes képeit! Ugy van, csak e' pillanattól érezheti magát boldognak árva hazánk; mert ön annyira

leereszkesdni méltóztatott, hogy füleinket megcsiklandoztatni, szemeinket megkápráztatni és nyomoru, érdemellen pénzünk egy részét magával vinni kegyeskedendik. E' nagylelkű leereszkesedés, mely annyira túlhaladja érdemeinket, örök hálára fogja ön iránt kötelezni a' szegény magyart.'

Ha ezen kemény töltést pirulás nélkül birtatok kisütni, úgy már nyertesek vagytok, 's meg lehettek győződve, hogy legmértöbb tisztelőivé váltatok a' nagyszerű művészetnek, 's bármely ordas sinkoránnal is bátran megmérkőzhettek.

Ezen bevezető nyilatkozat után a' lehető legrendkívülibb szerénységgel így folytathatjátok szavaitokat:

„Ön idegen e' városban, 's minden emberi képzeletet túlhaladó boldogságnak tartanám, ha ön, vagy 'nagysád', csekély érdemellen személyemet mindenre használni méltóztatnék; mindenre ajánlkozom önnek, mint Schiller Fiescójának a' szerecsen. Roppant ismeretségeimnél fogva talán szerencsés lehetek önnek haszonnal szolgálhatni. Én csak egyszerű nemes ember vagyok ugyan, de anyám fő-főcsaládból származott, 's így összeköttetésem magosra terjednek. A' szerkesztőségekkel is jó lábon állok, 's ismerem az utakat, miken hozzájok lehet férni.'

Illy hangon sokáig lödözhettek, mert ugyan mikép juthatna fillentéseitek nyomába az idegen művész, ki hazánkról csak annyit hallott, hogy határai közt születnek a' kedves körmöcziek!

E' puskázás mindenestre hatalmatokba adja a' művészt, 's most kezdjete a' szép kilátásról beszélni, mely szállása ablakai-ból vagy erkélyéről kínálkozik, 's azonnal vezessétek őt az ablakba vagy erkélyre. E' mütételt, úgy szólván, diplomának nevezhetni, mely által az utcán báméskodó nép, mely rendesen egy pár kanveréb verekedésére is össze szokott csődülni, azonnal meggyőzetik arról, hogy meghitt viszonyban állotok a' megmérhetlen nagyságu művésszel, 's hogy annál fogva valódi műismerők, műbarátok és nevezetes emberek vagytok.

De ez még nem elég, mert mulhatlanul szükséges, hogy e' boldogító véleményben az egész művelt közönség is osztozzék az utcai báméskozással. A' művész előadásakor iparkodjatok tehát az egész közönség figyelmét magatokra vonni. Érdemeitek erre

nem levén, igen természetes, hogy e' magasztos czélt csupán valóságos botrány által érhetitek el. Midőn legnagyobb a' csendesség, akkor, mintegy akaratlanul, ezen félig elfojtott, de mégis eléggé hangos kiáltásokat hagyjátok kéjtől remegő ajkaitokon kitörni: „Brava vagy Bravo! Cara! Caro!” A' közönség erre, természetesen, piszszegni fog, minthogy csendes élvezetében háborítatik; de hiszen épen ez az, a' mire nektek szükségtek van. Mindenki rátok fog bámulni, 's ti ekkor görcsösen hányjátok, vessétek magatokat, mint a' középkorban a' gonosz lélek által megszállottak szoktak tenni. Szórjátok koszorúkat, virágokat, verseket, 's ne bánjátok, ha roszak is az utóbbiak, hiszen a' külföldi művész ugysem érti; a' közönség pedig annyira megszokta már az efféléket, hogy még csak gyomrát sem képesek többé megrontani. Végre béreljete ki valamelly szegény suhanczot, 's lelkesült elragadtatást színelve — harapjátok el fulét. Ekkor ezután nemcsak az egész közönség, hanem az idegen művész 's általa az összes külföld is erősen hiendi, hogy ti vagytok a' művészet leghőbb tisztelői, és boldogságotok örökre meg van alapítva. 'S mindezt minek fogjátok köszönhetni? Kitünő elmehetőségnek? Isten mentsen, — csak egy kis vállalkozási szellemnek! —

Igéretem szerint térjünk már most a' legnehezebbre, hogy megmutathassam, mikép vállalkozási szellemmel azt is gyermekjátéki könnyűséggel érhetni el. Meg vagyok ugyanis győződve, mikép sokan vannak köztetek, kik szeretnének mint tudósok vagy írók kitünni, ámbár jól érzitek bensőleg, hogy nemcsak a' löport nem bírátok föltalálni, 's nemcsak a' fünek növétét nem haljátok, hanem, magyarul szólva, tulajdonkép még csak azt sem tudjátok, hogy hány hét a' világ! De azért ne búsuljátok, barátim, csak a' vállalkozási szellemhez folyamodjatok 's mentve lesztek. Figyeljete! A' közönség nagyon szereti hirlapjainkban az ujdonságokat olvasni, mint gyermekek a' könnyű csemegét, melly az alaposb ételekkel megrakott gyomrot sem rontja meg. A' hirlapok tehát minél több apró ujdonsággal 's híreस्कével iparkodnak a' nagy gyermek asztalait megrakni, 's az ártatlan édességek közt gyakran gyomorizgató borsos és paprikás süte-

ményeket is ügyesen használnak, hogy a' hathatós b emésztés után alapos b eledelre is új étvágy ébredjen az olvasókban. Iparkodjatok tehát valamelyik hirlap újdonságai közé azon hirt csempészni, hogy töletek rövid idő múlva illy meg illy czimű munka fog megjelenni. Hogy vonzó czímet válasszatok, az olly természetes, hogy említeni is fölöslegnek tartom. E' hirt, irodalmunk érdekében 's hogy a' falánk hasárok teljenek, egymásután közleni fogják a' többi lapok is a' nélkül, hogy azért folyamodnotok kellene. E' hírek megjelenése után járjátok el a' könyvtárakat, 's kérjétek azon még meg nem jelent könyvet, 's keresetek barátaitok által is minden héten néhányszor; hogy pedig sok jó baráttal vagytok megáldatva, az igen természetes, mintán számotok olly nagy! Több hét múlva mintegy illy tartalmu jelenést bocsáztatok közre valamennyi hirlapban:

„— — czimű könyv, a' szerző által el nem hárítható akadályok miatt nem jelenhetik meg.“ —

E' fogás mindenkor csattanó hatásu, mert rendesen azt szokták hinni, hogy igen jeles munka az, melly ellen efféle legyőzhetlen akadályok gördülnek. Most fordítsatok le valamely jeles külföldi munkát, hiszen ez nem nehéz, mert vajmi könnyen kiforgathatni a' legkitünőbb lángész munkáit is! A' főnebbi előzmények után bizonyosan találni fogtok könyvtárust, ki e' fordítást kiadja a' nélkül, hogy ezért töletek fizetést kívánna, sőt még alkalmasint néhány ingyen példányt is fogtok tőle kapni. Ezeket azután osztogassátok el olly olvasók közt, kikről meg vagytok győződve, hogy olvasni — nem szoktak, illyent pedig annyit találhattok, hogy akár az egész kiadástól megszabadulhattok ez uton, 's egyszersmind azt nyertek, hogy dicsérni fognak; mert nem olvasott könyvről nem igen mernek rosszul nyilatkozni az emberek, minthogy a' roszalást mégis csak némi okokkal kellene támogatniok. Ezután iparkodjatok valamely hirlapban néhány kitünőbb 's valóban érdemes író t lehetőségig gyalázatosan meglámadni; ezek irgalmatlanul le fognak ugyan benneteket rakni, de ebből háromszoros haszon háromlandik rátok: először ugyanis a' gyöngé emberek azt hiendik, hogy mégis csakugyan nevezetesek vagytok, mivel kitünőbb férfiak is szóváltásba bocsátkoznak

veletek; másodszor, a' szánakozók azt fogják mondani: még sem szép, hogy annyian rohanják meg ezen egyet! harmadszor, a' gyávák félni fognak töletek, 's hizelgve oldalognak majd körülöttetek. És így gyöngeség, szánakozás, gyávaság és hizelgés, melly sok embert emelt már föl, végre titeket is csakugyan magosra fog juttatni, ha a' vállalkozási szellem ezen bölcs intéseit szorgalmas kitüréssel gyakoroljátok. —

De többet mondok: a' nehéz munkák legnehezebbjét is küzdhetitek a' vállalkozási szellem segélye által; úgy van, még hirlapot is szerencsés sikerrel alapíthattok, habár tetőtől talpig csupa gyarlóságokból vagytok is összeállítva, pedig annyi vetélytárs közt ez csakugyan igen igen kemény föladat.

Tanácsom e' tekintetben im ez: ígérjetez mindent, 's teljesítetek annyit, a' mennyit megerőtetés nélkül eszközölhettek. Csínáljátok nagy zajt, hogy mindenki, úgy szólván, ujjal mutasson rátok; hizelgjetez minden bohó fonákságnak 's divatos visszaélésnek; egynek nejét, másnak lovait, harmadiknak leányait, negyediknek kalapját, ötödiknek pedig mindenét magasztaljátok, 's öt előfizető már hálótokban van; ragadjátok meg a' szobaleányok kötényt, 's csuszszatok utána az előszobába, és tiz közül nyolcz előfizetőt nyertetek; a' ki visszaélések 's kábaságok ellen harczol, azt gorombán támadjátok meg, hiszen ezt ész nélkül is megtehetitek, 's tiz ótalmazott bűnös közül legalább is öt fog töletek előfizetési nyugtatványt kérni; az alaposságot kerüljetez, mert ahhoz nem értetek, 's e' tekintetben vajmi sok rokonkebelre fogtok találni, kiknek nagy része szinte zászlóitok alá fog szegődni; a' vendéglők pinczéreit fogadjátok zsoldotokba, hogy minden előbbkelő utazó megérkezettét veletek rögtön tudassák, 's ti mindannyiszor öltsetek magatokra ellenállhatlan divatos ruháitokat, öntsetek le magatokat illatos vizekkel, rohanjátok meg az utast 's ostromoljátok a' legvastagabb hizelgésekkel, és százat fogadok egyre, hogy előfizetési nyugtatványaitokat be fogják váltani, gyakran boszongodva ugyan, de azzal ne goldoljátok; utazzatok gyakran gözhajón, mert ott leggyakrabban fordulnak meg az unatkozó gazdak angolok, 's mondjátok nekik, hogy vigyenek egy példányt diszes lapjaitokból hazájokba, hol magyar hirlapot még ugy-

sem igen láttak, 's a' szeszélyes angol már csak különczsége miatt sem utasítandja el tolakodástokat, az egy-két guineet kiveti, 's csak egy számot kap, mert természetes, hogy nem fogjátok lapjaitokat olly messzire utána küldözgetni; a' művészeket 's művésznöket emberi értelmet túlhaladó magasztalásokkal árasztatok el, 's vigyetek neki példányt, és meg lehettek győződve, hogy gazdag aratásából egy sem fogja azon néhány forintocskát sajnálni, melybe lapjaitok kerülnek.

Illy eszközökkel a' vállalkozó ember legalább is félévre alaphatja meg lapját, továbbá pedig majd gondoskodik az, ki a' mezei liliumokat ruházza és az égi madarakat táplálja! — —

Eddig a' nagybecsü kézirat, melly még némi személyes jegyzetekkel is el van látva, miket nem merészlek közleni. Reménylem, hogy a' tulajdonos minélelőbb vissza fogja követelni világboldogító tanait.

MAGYAR ADÓZÓK.

CSÁSZÁR-TÓL.

„Oh jaj! halomra, romba dől maholnap
Az ezred-éves constitutio;
Nyakuunkra nő az átkozott adó,
Melly elsodorja azt, mint felzudult hab.“

Szól, és kezébe egy ólmos botot kap
Maraszdy; 's forrván vére, lángoló
Arczczal, miként a' bősült harczólo,
Szép fűtykőseivel jobbra, balra sújt, csap.

„Arany szabadság! téged őseink
Vérrel szereztek, vérrel tart fel ólmunk,
Szűz vállaink! Oh, vérrel is megóvunk!“

Mig ő emigy zúg, foszlik rajt az ing,
Mellyet fokossal tépe szét egy ősfi,
Ki így szeretne — ősileg fizetni!

BOLDOG ÉS BOLDOGTALAN.

HAZUCHA-TÓL.

„Természet! sokat adtál nekem, és sokat megtagadtál tőlem. Ezer forrásai vannak lelkemben a' boldogságnak; de éretlen kedélyem, ingatag lelkem, melyek még nem szilárdultak annyira, hogy az egyszer megismert jóhoz tántorithatlanul ragaszkodjanak, szint-annyi felé nyitának utat, melyeken életemnek számos búsító, elégedetlen — boldogtalan perczeivel találkozám. De hála neked, isten! mert érzem, hogy hosszú küzdelmim után erőt kezdesz nyújtani, edzett akarattal haladni elő bensőm szilárdításán, jellem kifejtésén, erősítésén. Igen, belém — e' részben tán második Alcibiadesbe — jó- 's rosznak magvait bőven hinté el a' természet, 's mint tápnövény mellett bujálkodó gaz a' kövér földben, egyiránt gyökeret ver és megtermi izes és izetlen gyümölcsöket bennem mindkettő, ha csak rövid időre tévesztem szem elől éltem kitűzött komoly irányát, 's megszünök örködni magam fölött . . . 'S milly boldogság illy magamba merülten élni! nem a' világnak, nem az embereknek, — egyedül magamnak köszönni minden üdvöt, minden örömet, mely éltemet környezendi. . . ; Hónapok óta érzem már ezt, 's ezentúl érezni fogom minduntalan, mert keblünkben van földi üdvünk egyedül tartós kutforrása. . .

'S mivel ezt tudom, 's mivel azokat felnyitni hatalmamban áll, boldog vagyok e' küzdésben éltem jobb felének fegyvereivel a' roszra csábitgató ingerek ellen . . . boldog leszek — ah, milly boldog! ha e' csatát bensőmben kiküzdöttem, 's a' bölcsesség szerzett kincseivel, megszilárdult elveim erejével fölül állok minden, mi lelkem nyugalját, szívemnek minden jó iránti buzgó ragaszkodását megingathatná. . . .“

Edvárd, a' huszonhárom éves heves vérű, lángkeblű ifju, félretevé Seneca leveleit, hasonló eszméinek már hónapok óta kutforrását, 's öltözködni kezdé; melly foglalatossága az egyszerű szegény ifjunak nem sok időbe 's fáradságba került.

Egy fiatal férfi lépett szobájába, 's köztök forró szeretettel üdvözlő kézszorítás váltatott. Soha két lélek közt jótévőbb melegen nem égtek a' barátság rokonító lángjai, mint Edvárd és Gusztáv között; — ha e' baráti vonzalom bebizonyítására tanúság kellett volna, nem leende áldozat, mellyet egymásért megtenni bármelleyikök nagyoljon.

'S mint van testvéred, forrón szeretett Juliám? — kérde Edvárd az első szavak váltása után barátját. — És szegény öreg atyád? folytatá azonnal kérdését, miután az elsőre nyugtató választ vön.

„Atyám! — válaszolt Gusztáv felsohajtva, — ő nagyon rosszul van. Betegsége, melly hónapok óta ágyhoz bilincselé, egyre súlyosbul, még súlyosabbá tétetve az által, hogy szegénységünkben a' legszükségesebeket is kénytelenek vagyunk maholnap nélkülözni. Oh, Edvárd! ez kínos állapot.“

„Istenem — tehát a' nyugpénz?“

„A' földesur, kinek atyám leghivebb szolgálja volt, e' gyámolát elaggott életének végkép megtagadta tőle, 's külföldi jószághelytartója miatt még csak abban sem érhattünk célt, hogy terjedt birtokaiban számomra bármilly alárendelt hivatal által némi élésmódot nyerjünk.“

Keserű kifakadással kísérte Edvárd barátja szomorú tudósítását; de haragját, melly az elaggott tisztviselő iránti méltánytalanság miatt majd szapora szőőzönbe vala kitörendő, 's melly ingerlékeny természeténél fogva minden jó föltételei daczára gya-

kor izben szokott keblében mulékony lángra gyulni, csakhamar lecsillapítá egy fontos latin sententia által. Azonnal csöndesen és némán nyúla ócska szekrényének egyik fiókjába, belőle néhány forintot, munkával szerzettet és takarékoság által gyűjtöttet, vont elő 's kérő tekintettel nyomta Gusztáv kezeibe.

Gusztáv vonakodott az adományt elfogadni, 's ellenkező véleményre birni őt Edvárdnak nem kis küzdelmébe került.

„Nem vagyunk-e egy család tagjai? — úgy mond, — nem közös-e négyünk közt, kiket a' legbensőbb szeretet fűz egymáshoz, minden, a' mi birtokunkban van? Illik-e nekünk, a' tisztelet és bizalom, a' barátság és szerelem biztos kötelékei által egygyéforrtaknak, engedni, hogy álszemérem, őszintetlen idegenkedés elválasztó, visszataszító rémül uralkodjék köztünk? A' közbeszéd mondja, hogy barátok közt minden közös, mennyivel inkább atya 's fiu, két testvér vagy két rokonult lelkű szerető közt? ...”

Gusztáv engedett, elfogadta az adományt atya számára, nyílt kebelrel monda forró hálát barátjának, és távozott. „Boldogtalan barátja a' szerencsétleneknek! — így gondolkozott távozta után menetközben, — mennyire volnál jó szíveddel, szeretetteljes lelkeddel jobb sorsra érdemes! 'S én magam, fia 's testvére azoknak, kikért mindent áldoznod kevesebb erőtetésedbe kerül, mint uzsorás dúsgazdagnak garast vetni éhező koldus számára, én magam is elősegitem szerencsétlenségedet. De tehetek-e róla? nem kell-e sinlő atyámért mindent tennem, mindent, még nagylelkű barátomat is megfosztanom utolsó fillérétől? Hah! Edvárd, Edvárd! bármily jól esik is nagylelkűséged; de irántadi szeretetemben, barátságomban ohajtanám, bár kevésbé volnál olly lágy, olly igen jó szívű idegen embertársak iránt; mert ma értünk lapitod meg erszényedet, 's holnap ... ki tudja, nem él-e nyomorult csaló vissza szivességeddel? Szeretlek én, barátom, 's annál fájdalmasabban látom, milly boldogtalan ember vagy!”

Edvárd néhány perczig az öröm legtisztább érzetében kéjelgett. — Két élemedett koru férfi lépett szűk szobájába, egy szabó 's egy kereskedő.

„Tegnap i rendelele szerint eljöttem, — mond a' kereskedő, — 's a' kívánt szöveteket is magammal hozám, mellyeket ön parancsolt; tessék választania belőlök.“

„Én pedig ígéretem szerint legrövidebb idő alatt elkészíten-dem az öltönyöket, — szóla a' szabó, — annál inkább, mert úgy látszik, szüksége van önnek rájuk.“

A' kereskedő hozott kelméit akará kitérni, a' szabó pedig hosszú mértéket és ollót vont elő zsebéből.

„Sajnálom, — szólt Edvárd kissé szégyenkedve, — hogy önöket hasztalanul magamhoz fárasztám. Most már semminemű ruhát nem csináltathatok.“

„Hogyan? — jegyzé meg a' kereskedő, — hiszen tegnap olly örömmel monda ön, hogy elegendő pénzt gyűjte össze, mellyel. . . .“

„S önnek ezen egyetlen öltönye, — folytatá a' szabó a' beszédet, — mellyet év óta hétköz- és vasárnap visel, valóban már nagyon kopott, egyáltalában semmit sem mutat, kivévén tán könyökét, mellyet maholnap látni lehetend. . . .“

Edvárd pirulva tekintett a' szabóra, 's ez folytatá: „No, uram — hiszen ne vegye rossz neven sületlen tréfámat; de lel-kemre mondom, önnek olly örömmel dolgoztam volna. Ismerem önt mint derék 's igen becsületes embert, és sajnálva látom, hogy kopott, silány öltönykéje miatt az emberektől lenézetésnél egyebet nem tapasztal. . . .“

„S ha valamelly életmód után jár is ön, — kezdé rábeszélve a' kereskedő, — nem hiszi-e, hogy csinos öltönnél alig ke-reshet hatalmasb ajánlót nemcsak hölgyeknél, de férfiak előtt is? Azért javaslom, ne fősvénykedjék ön forintjaival, mellyeken illy olcsó 's finom kelméket vásárolhat meg.“

„Nem fősvénykedem, uraim, de már nincs pénzem,“ vá-laszolt nem minden keserérszet nélkül Edvárd, mert a' kereske-dő végszavainak igazsága felől nagyon meg vala győződve.

„Igy már nincs mit szólanom,“ mond a' kereskedő, 's össze-
rakott áruival ajtó felé indult.

„Megálljon ön, — felszólalt a' szabó, ki darab ideig saj-nálkozva nézte Edvárdot, 's gondolkozásba merült, melly után

folytatá: — én ez urat ismerem, három évig volt fiamnak tanítója; szegény bár, de tántorithatlan becsületességéről jót állhatok. Tessék önnek — szolt Edvárdhoz fordulva, — e' kelméből választania, kezességem mellett elvárand önnek e' barátom, 's én is türelemmel leszek munkám béreért, míg ön fizetni képes lesz.“

Meleg barátsággal szorítá meg Edvárd a' becsületes szabó kezét, 's egy tekintettel ékes szólóbban mondá el háláját, mint ezt hosszúra szőtt szóhalmazsal teheté. „Köszönöm, jó barátom, köszönöm szivességét, de használnom nem lehet. Könnyen megtörténhetnék, hogy mindkettőjöknek évekig kellne várakozni . . . ezt nem akarom. Miglen isten és munkás karom segitend sorsomon, megmaradok kopott öltönyömnél.“

„De uram. . . .“

„Szót se többet. Legyenek önök gazdag uracsok, fényüző piperkőczök hitelezői, én a' nem fizető adósok számát lajstromjokon szaporítani nem akarom. Máskor talán lesz dolgunk együtt; most isten önökkel.“

Edvárd derült, nyugalmas arcját megérteni, rajta az elégedés büszke mosolyát megfejtteni szabó 's kereskedő semmikép nem tudák; — csudálkozva távoztak az ifjutól.

„Különös ember — szerencsétlen egy ember! — így gondolkozott a' szabó haza mentében Edvárd felől. — Jól ismerem őt, gyűjtött pénzét bizonyosan valamelly megszorult ismerősének, vagy, mi még gonoszabb, tán ismeretlen szerencsétlennek fölségelésére ajándékozta. . . . Oh, jól ismerem őt . . . keresztény szivü ember, de boldogtalan . . . bizony nagyon boldogtalan!“ —

„Különös ember — esztelen ifju, — így maga módja szerint a' kereskedő, — hány uracs magánkívül volna örömeben, ha mellette költekezése közben illy bő hitelü kezes ajánlkoznék, 's használná az ajánlatot, azzal nem sokat törődve, ha tarthatja-e valaha szavát vagy nem. . . . Ez az Edvárd igen becsületes ember lehet; de e' gondolkozással — oh, boldogtalan, valóban boldogtalan!“ —

Kis kertben ült szerény komlólugaskában Júlia, kezeckéiből szelid galambkát etetett morzsa-hulladékból egy szük ebédnek.

Csinos rendben jól ápolt virágok tenyésztek előtte, nem kaktus vagy aloe és a' mi mást dúsgazdagok kerti ékül drága pénzen megvásárolhatnak: virágágyaiban egyszerű rózsatők diszlettek, körülarkázza élénk színű 's kedves illatu bokrokkal, melyeket gondos keze kora hajnali munkássággal ültetett át közel völgyvirányok tarka szőnyegéről, vagy a' cserkoszorus hegyoldal árnyas berkeiből: nefelejts és ibolya, piros szegfű 's lágy illatu vad-rózsa tevék nagy részét kisdéd virágkertének.

Puha szellő szárnyain szállt földre az alkony, hízelt hajlagon-gással lengedeztetve Júlia felé szeretettel ápolt virágbokrainak szíromkoszoruját 's elborítva őt kedves illattal. Szelid szemei igéző lágy mosolylyal csüggték a' nyugat felé hosszasan elterült felhő-csoportozaton, melyeket a' leáldozó napnak elhagyott szép földünkre visszavágyó sugárai a' színek legszebbeivel világítottak át és szegélyeztek körül; 's ki a' mélézónak édes gondfödte homlokát megtekinté, a' lányi bú fellegeit e' szép homlokon a' láthatáron függökhöz hasonlíthatá, oly tündérfényt árasztának e' búgond felhői körül a' gyermekded nyílt kedélynek, a' keblet lakó boldog érzelmeknek földerítő sugárai . . . bűt idézett a' legjobb gyermek szívébe a' keserű gondolat sinlő atyja iránt; de üdvös derűtséggel halmozá őt körül a' kebel legboldogítóbb érzelme — a' szerelem.

„Igen, — gondolkozott a' lelkes leány, — mint tükrözi minden körülünk jelképét életünknek: durva föld teszi a' testi lét alapját, 's fölötté a' lények három nagy országának aranynyal és virágokkal ékített dicstrónja emelkedik, a' trón éltetőjeül, fen-tartójául az embert üdvözölve. 'S nem így áll-e a' dolog szellemi életünkben is? A' fájdalom jajsavával kezdett életünknek nem úgy látszik-e, mintha örök nyomor és küzdelem tenné alapját, — mintha életünk valója vést és bajt termő durva földben gyökerezne? 's mégis nincs-e a' legnyomorultabbnak egészen hatálmában, irtott tövisek helyén boldogság virágait tenyészteni életmezejében? . . . Boldogság diszlik ez életben mindenfelé az élvezni tudónak és akarónak, — közjóra küzdésben a' nagyoknak . . . munkában az észnek . . . érzelmekben a' szívnek . . . 's magában a' küzdésben a' nyomorunak. . . 'S nem jutott-e árva

szívemnek is bő adag e' boldogságból szerelmemben? szerelmemben, mellynek mélysége tenger, édessége angyalok menny-élvezetével, tartóssága az elemek örökségével, üdve képzeletalkotta édenekkel vetekedik! . . . Edvárd! Edvárd! nemes jó szíved birása mindent tud velem feledtetni, mi éltem pályáján rögs baj gyanánt tűnik fel; szerelmed éltem életét teszi, enyhítője búmnak, magasztítója öröimnek; — oh, találsz-e te annyi kedvest, annyi szeretetre méltót bennem, mi előtted egyszerű szüm birtokát ennyi élvezes boldogság kutforrásává tegye. . . . ?“

Júlia lelkesülten tekintte maga körül . . . tekintte a' kis kertnek gyümölcsös almafa lombjaival borított ajtócskájára, 's rajta sokáig maradtak függve szemei. Edvárdot várta sovár pillanatokkal, kinek már rég kell vala nála megjelennie. Ime, a' napáldozat lágy órája elmúlt . . . a' tündöklő fellegek barnulni kezdenek . . . a' kert virágai csukni fogják illatárasztó kelyheiket, 's a' lepkék henyén élvező serege elvonul tőlök . . . a' derült nappal dalos madarai nyugalomra szálltak. . . . Júlia 's Edvárd ez időszakot hónapok óta szokják együtt tölteni az összeolvadó szerelemnek bizalmas édes tréfái 's beszélgetési közt, megemlítésével a' mult napok apró bajainak, előföstéseivel a' jövendő szép reményü kilátásainak, mindezt puha, ollykor reszkető kézszorítások ideivel füszerelve, 's ollykor elorzott csókocska miatti szelid feddésekkel megzavarva. . . A' nap epedve várt kedves időszaka itt van, 's Edvárd hosszú idő óta most először késik megjelenni, hogy e' szép szemek üdvözlő mosolyát, a' puha kézszorítást 's jótéteért a' gyermekszív hálaszavait a' mézajkakról elfogadja. . . .

Épen ez volt, mi Edvárd mai látogatását késlelteté, hogy e' hála kifejezéseit, értékéhez mérve ugyan tetemes, de számbavételében semmivé enyésző nemes tetteért, elkerülje. Parancsolt dobogva vágyó szívének, 's az estve homályszürkületét várta be, mikorra szeretett Júliája körében megjelent.

'S e' megjelenés milly boldogságnak lön kutforrásává! mint lőnek feledve a' várakozás édes k'nei, 's ölé el hév üdvölet szava az ifju ajkairól, a' szemrehányást, mellyel a' szerető leány

a' hosszas elmaradásért Edvárdot szeliden illetni készült . . . az édes együttlét ez órájában misem hiányzott boldogságukhoz. . .

Gusztáv karján egy középkori férfi közeledék a' lugashoz, melyben a' szerelmes pár földi üdve ártatlan kéjperceit élvezé. Dániel volt ez, egy gazdag bárónak falusi tisztviselője, igen igen sokat mosolygó ember, ki ismeröst és ismeretlent forró kézszerítésekkel és hizelgő beszédekkel szokott előzőlni. Néhány magányosan váltandó szóra félrehívta Edvárdot, 's e' közben Gusztáv örömmel adta tudtára nővéreinek, hogy kedvese ez idegen férfi által szerencsés ember leend, mert olly hivatalhoz fogja juttatni közbenjárása, mely hatalmas, gazdag urnak jószágain bő jövedelmet hozó 's előhaladásra szép kilátásokat nyitó.

'S miért mond le ön e' hivatalról, ha olly kedvező oldalai vannak?' kérdé Edvárd az érkezettet, miután ez előadá, hogy némi jutalomért kész neki hivatalát, melyet eddig viselt, átengedni, 's egyszersmind kieszközlendi, hogy a' báró által elfogadtassék.

„Uram! — válaszolt ravasz, de igen simított mosolylyal Dániel, — ennek oka egyszerű: magasabb, előkelőbb hivatalhoz jutottam, 's tudni fogja kegyed, hogy jobbért a' kevésbé jót mindig örömet fölcseréljük. Bárómnak azonban kötelezve vagyok, hogy nála viselt hivatalomat el nem hagyhatom, mig helyembe új ügyes, tanult és nagyműveltségű tisztet nem állítok, 's ezt a' kegyed felől mindenütt hallott jó hír után feltaláltnak vélem kegyedben. Ha tehát tetszik kegyednek, én a' báróval beszéltem, 's őt előre egészen megnyertem kegyed számára; holnap reggel szólni akar kegyeddel, 's azonnal hivatalába léphet, melyhez én sok szerencsét kívánok. Jövedelme hatszáz forint, 's előmenetre a' legszebb kilátások . . . én pedig tett szolgálatomért csupán fél évi jövedelmét várom kegyedtől hála fejében.“

'Holnap reggel meg fogok a' bárónál jelenni, 's ha ön ajánlatának jó sükere lesz, kívánatát örömet teljesitem'; válaszolt Edvárd, örömmel vön búcsut hirtelen akadt jótevőjétől, mert benne ügyefogyott állapotában illyest vélt feltalálni, 's . . . volt-e az nap messze földön boldogabb ember Edvárdnál?

„Bohó fiatal ember! — így szólt magában Dániel távozás-közben, — hiszen megjárja hivatalával az embertelen, vad lelkű báró keze alatt! Csakhogy illy módon megszabadulok szolgálától. . . Ha egy egész évet kihúz nála e' tapasztalatlan fiatal ember, az ő dolga; én félévi fizetését biztosítom magamnak . . . hahaha! a' boldogtalan ember!“

Légyen a' való bármilly boldogtalan, az életre termett kedély, fiatal szivből pezsgő remények az ábránd szárnyain legalább rózsás örömöket tudnak belőle előidézni. Jó és bal szerencse nem alkot boldogot, nem tesz boldogtalanná . . . az ember az, ki magát földi szerencse kējözöne közt pokoli kínra kárhoztathatja, vagy sorscsapások özönében mennybe emelheti. — Edvárd örömitasan tért vissza kedves Júliájához, karjára fűzé őt, gyöngéd csókot nyoma, szelid vonakodás mellett is, rózsajakaira, 's a' szoba felé vezeté, honnan a' beteg atya ágya mellől félig leplezett ablakon által gyöngé lámpafény vetett hosszú sugártömeget az érkezők felé.

A' kóros ősz álmatlan éjeinek álmatlan estvék voltak előzői! Fájdalmai meghányt testét már nem igen kínozhatták, 's gondolata, melly mennybe sovárgó lelkét édes vágygyal még földön kötve tartá, egyedül szeretett gyermekei valának, kik közé lelke édes sejtéseiben Edvárdot is számolá. Kiegett fényű szemeiből túlvilági kegymosoly üdvözölte a' belépőket . . . 's midőn az élet teljes virágában, erejében diszlő fiatal pár ott álla az életpálya végén angyali léleknyugalommal biró öregnek ágya mellett . . . midőn Júlia ellágyulva beteg atyja tekintetén, könnyes szemekkel előtte térdre omlott, ajkait atyja baljára forrasztá, mig a' száraz jobb kéz áldva simult a' kedves gyermek homlokára . . . midőn az ifju kezei összekulcsolódtak 's ajkai a' könnyörgés és hála csöndes imájára nyíltak, mig az agg atya megtört hangon áldást imádott le kedves gyermekeire: a' szegény lak szűk falai közt a' földi boldogság nagyobb mértékben éreztetett, mint minőt magasra épült paloták birtokosai kincshalmak közt, ellátva a' kedvező sors minden adományival, sejteni képesek.

Édes érzelmek előüdvé fosztá meg ez éjjel Júliát az álom nyugalmatól, 's midőn Edvárd a' kis ház kapuján távozott, sze-

méből az örömfény a' szendén világló hold sugáiraival, jobb keze egyik ujján egy gyűrűskén találkozott, mely őt kedves Júliájával, az atyai áldás és testvéri jókívánságok buzgó kíséretében, mint rövid időn egyházi szertartással összekötendőket, egyesíté. . . . Edvárd — 's mindenki boldogtalannak tartá őt! — a' halandók legboldogabbika volt. . . .

— Ékes külsejü magas ház emelkedett a' kis kert mellett, hol imént Júliát Edvárdal láttuk. A' ház első emeletében fényes butorzatú szobasor volt, melyeknek most gyertyavilágítlan nyílt ablakain keresztül csak a' besütő holdfény oszlatá az esti homályt. Az ablakok egyikében, félig nyitott redőnyök mögött, fényes öltözetű urhölgy jelenik meg, látszatós nyugtalansággal és belháborodással tekint az utcára, 's Edvárd láttára nehéz sohaj emelkedik melléből. — A' redőnyök közül az alatt elmenő ifju lábaihoz jelentősen összeillesztett virágbokor hullott, . . . 's Laura viszszavonula.

„Nézd, nézd, mi lesz sorsa adományomnak,“ szolt Laura a' mögötte álló szobaleányhoz, 's Veron az utcára tekintett.

Edvárd észrevette az elébe ejtett virágcsomót, kissé megállapodott, mintha utána akarna nyulni, azonban csakhamar meggondolva magát, mintha ragadványtól félne, kikerülte az érintetlenül maradt virágokat, 's nyugodtan tovább haladt.

„Hah! kisasszony! — szolt Veron nem boszúság nélkül, midőn az ott hagyott virágbokrot egy utcai gyermek martalékává látta lenni, — irts ki e' hálátlan ifju képét büszke szivéből . . . illy érzéketlen kő kisasszonyom szerelmét nem érdemli.“

Laura a' szobaleány igaz észrevételén haragra lobbant; de csakhamar csillapult boszú lángja, 's érzékenyülten, leverő szenvedélytől ostorozottan simula szobaleánya nyakára, barátneul üdvözölve őt.

„Te nem tudod, nem érted e' kebel marczongló kínait, — mond hozzá kitörő könyek kíséretében, — a' mit két hónap óta szenvedek, az erős férfi szivét szertezuzná, 's egy gyöngye leányét ne kínozza-e halálosan? Edvárd éji álmaim nyugalomrablókísértete, 's bús nappalimnak kínzó hóhéra. Hah! mérges boszú

forr fel gyakran szivemben ellene e' kínokért, 's mégis . . . oh, mennyire szeretem őt! Nélküle nem élhetek.'

Veron szeretettel ragaszkodott ürnőjéhez, mert a' közlött fájdalom együtt-türese szeretetet gyújt a' részvevő kebelben; csillapítani, nyugtatni, vigasztalni akará kisasszonyát. „Nincs-e hatalmában — ugymond — e' büszke szívek, azon hidegséggel viseltetni az ifju érzéstelen szíve iránt, mellyel egykor szerelmét olly büszkén utasítá vissza a' tolakodónak, a' vagyontalan szegénynek? . . .”

De a' vigasztalás illy szavai, ohajtott megnyugtatás helyett, uj fájdalom kínlángját gyújták meg a' szerető leány szívében . . . Edvárd, a' szegény, de sok oldalról művelt ifju, nem rég idő előtt járatos volt a' házhoz, mellyben Laura dúsgazdag szülők egyetlen gyermeke gyanánt ápoltatott. Zene 's költői művek együtt olvasgatása ellágyíták a' fogékony ifju szívét a' sok külműveltséggel 's némelly szebb lelki sajátsággal is bíró urhölgy iránt . . . a' fiatal lángkebel nem türe soká a' néma hallgatást, 's önérzetes büszke lelke nem ismert vagyonkülönbségben olly korlátokat, mellyek őt attól, kit szeretett, visszarezzenének. Az ömlengő szerelem reménylő nyilatkozata bátran elreppent ajkain . . . de Laura, a' dúsgazdag leány, sértő büszkeséggel igazítá őt vissza magától. Edvárd magába zárkózott lön és visszavonult. . . . Egy napot szabadban ohajta tölteni az uri család, 's Edvárd társalkodóul volt a' kirándulók által meghíva. Itt véletlen eset közbejötté által élte koczkáztatásával életmentője lön a' kevély kisasszonynak, 's a' percztől fogva azt hitte, hogy minden meg van téve, mi az urhölgyet bátor hozzá közeledte miatt iránta haragra lobbanthatá, e' gondolatban nyugalmat nyert, 's e' nyugalomban hamvadásnak indult sértett szerelme is. . . . Azon nap alkonya volt első, mellyet a' szomszéd kis házikóban a' szép lelkű Júlia társaságában tölte . . . 's hosszú időre utolsó, mellyen Laura körében megjelent.

'S itt, e' kis házikó szerény falai közt, a' mély érzetű 's nemes lelkű Júlia társaságában, uj szerelmének elvetett magva rövid időn díszlő érzetnövénynyé magasult, 's a' kedves leány

viszonzása e' növényt üdvtermő érzelmek csemetéivel halmozta körül. . . .

Laura indulatos, elkényezett leány volt, 's elporlott büszkesége romain hatalmas szenvedély kezdett magasra csirázni szívében, lánghevű szerelem tölté el keblét az ifju iránt, ki, életét mentvén meg 's ez által őt örök halára kötelezvén, olly hideg nyugodtsággal tudott tőle visszavonulni. . . Kevély szivekben gyakran találunk illy forrására a' szerelemnek, melly bennök szelidebb utakon nem birt elősarjadzani.

Laura nyugtalan éjt tölte el, békétlen, rövid álompercei gyakran lőnek félbeszakasztva fájdalmas ébrenlét óráitól.

— Alyószobája mellett éjfélig volt virasztásban szerető anyja a' szobaleánynyal . . . Veron, az anya által leánya körül, kémül használtaték, ki kisasszonya titkait annál könnyebben volt hajlandó elárulni; mert a' jószívű anya nagyon szerette egyetlen gyermekét, 's készebbnek mutatkozott engedékenységgel előmozdítani Laura boldogságát, mellyet ez szerelme által reményile, mint kemény szívűleg ellenállni az indulat vonzalmának, melly szívéből, úgy látszott, csak élte utolsó csepvérével lesz kioltható.

,Veron, igazat szólj — mond a' remegő anya, — 's csakugyan annyira szívében ül leányomnak ezen ifju?'

„Nagyságos asszonyom! . . . szobaleány vagyok, de így szeretni még nem láttam.“

,Boldogtalan ifju! — folytatá az anya, — hiszen szegény bár, de uri, nemes család sarjadéka, 's e' szomorú esetben nem tagadtatnék meg leányom keze tőle . . . 's ő mindegyre érzéstelen?'

„Szíve idegen szerelem által van lebilincselve, — válaszolt a' szobaleány, — egy nyomorgó atyának szegény gyermekével van szerelmi viszonya. . .“

,Boldogtalan ifju! — sohajtá az anya, — 's e' miatt kész megvetni leányomat, a' gazdag, a' sokak által tárt karokkal fogadandott Laurát? . . . De tettél-e körülé hódítási kísérletet? vagy illő lépést leányom elcsábult szívének gyógyítására?'

„Mindent, a' mit jónak véltem, — szolt a' szobaleány, — magam valék Edvárd előtt a' kisasszony szíváfjdalmainak festője, 's ah! nem egy szerelmi levelkének átvívője is, mellyben Laura életmentőjének forró hálát mondott, egykori szinlett hidegségét szerelem lángszavaival iparkodott jóvá tenni — mind hasztalan!”

„S azon leány, azon Júlia, mint mondod, olly szegény?”

„Ugy van, nagyságos asszonyom!”

„S illy szegény koldusgyermek mellett leányom hasztalan epedni kénytelen? Ah . . ah! ez mégis sok . . illy vak, illy ábrándos kevés találtaik a' mai felvilágosult ifjak közt. . . Laura gazdag, kisínli keserveit, 's előbb-utóbb boldogság vár életpályájára. De a' szegény fiu . . e' szegény leány . . 's mint mondod, jegygyűrűt váltottak! . . oh, a' boldogtalan . . sajnálatos és boldogtalan!”

Az előitéletes anya vigasztalást talált a' gondolatban, hogy a' valódi boldogot boldogtalannak higgye; de a' másnap reggele megfosztá őt ez önn nyugtatás élveitől, midőn leánya mellé, ki nagy elgyöngülés miatt nem kelhete ki ágyából, orvost kellett hivatnia. — —

Czifrán fűrtözött és divatosan felpiperézett fiatal férfi hintálá tagjait a' ruganyos pamlag habosselyem-vánkosain Laura anyja mellett; köztök, mint közel rokonok közt, bizalmas beszélgetés folyt.

„Ottó öcsém, te rendkívül tékozlod a' pénzt,” szolt a' hölgy az ifjuhoz, midőn annak pénzbeli zavarok iránti panaszait végig hallgatá.

Az ifju tisztelettel kezét csókolt: „Néném, drága kedves Róza néném — mondá, — csak most egyszer segítsen még; — illy zavarban még soha sem voltam — 's atyám, mint eddig, ezentúl is meg fogja édes nénikém rám tett kiadásait téríteni. Azonfölül fogadom, ezentúlra megjobbitom magam és gondosabb leszek.”

„Százszor hallottam e' fogadást, — folytatá nagynénje, — 's mindannyiszor megszegéd. Egy föltét alatt azonban most is kész vagyok pénzzavarodon segíteni . . mi több: egy egész hónap lefolytáig készen álland tárczám szolgálatodra; de . . tudsz-e leányszívet ügyesen hódítani?”

Az ifju ajkaira kérkedő, büszke mosoly ült, 's felelet helyett csinosan himzett tárczát vont elő, belőle egy halomnyi szerelmi levelkét, hajfürtöket és egyéb emlékjeleket hullata nagynénje elé, 's önelégülten szóla: „Mindez csekély tanúsága hölgyi szíveken nyert diadalmaimnak . . . nem akarom, hogy szívem drága nénikém előtt titkot zárjon; de, dicsekvés nélkül szólva, hasztalanul még nem tevék leány vagy nő meghódítására lépéseket. . . .“

„Jól van, — válaszolt a' nagynéne csintalan mosolylyal, — ismered-e azon szegény varróleányt a' szomszédházban?“

„E' napokban tűnt szemembe, — igen kedves alak.“

„Tudod leányom állapotját; az orvos őt veszedelmes betegnek nyilatkoztatá, őszintén előadám neked e' veszélyes betegség okát. E' szegény leány, itt a' szomszédházban, kedvese Edvárdnak, 's egymást forrón szeretik. El kell őket választanunk leányom boldogságaért. Anyai szívem mindent kész elkövetni, hogy Laurámat a' vidor életnek, az örömnök minélelőbb visszaadva lássam; miután leányom szívsebe kigyógyítására az okosság csillapító szava mitsém használ, cselre 's ármányra kész vagyok, hogy, szerelme tárgyát megnyerve számára, boldognak lássam őt. Csel és ármány pedig szükséges lesz. Edvárdal, ezen önféjű, makacs ifjuval, végzek én magam, hogy őt élet-ébresztő szerül leányom körébe idézzem; a' te kötelességed pedig az lesz, kedves öcsém, hogy Júliát csábító mézszavaid hálójával fond körül 's tedd szerelmessé magadba; ha pedig ez nem sikerülne: úgy tégy legalább, 's kivált Edvárd előtt úgy viseld magad, mintha a' leány kegyében mélyen állanál. Gondoskodni fogok róla, hogy a' hír mindent nagyítva vigyen a' szerető ifju füleibe, 's szerelmesét hűtelennek higgye.“

A' fiatal piperkőcz mindent ígért véghezviendeni Júlia meghódításában; a' nagynénével jól meghányt tervet koholtak e' czélra, 's miután erszénye a' bőkezű nagynéne szíveességéből vastagra dagadt, elméne, Júlia körül üres hizelgés megszokott szavaival szajkóskodni.

Laurához az orvos érkezett, 's ábrándos, mély elmerültségben találta őt az ablak közelében; . . a' nem annyira szerelem,

mint sértett büszkeség miatt szenvedő leányt, beesett szemeinek tétovázó tekintete, sápadt arcza 's a' kétes értelmű sovárgó mosoly halvány ajkai körül, melyek csak ritkán nyitlak meg egy pár szóra, nagy mértékben tevék sajnálat tárgyává. Az orvos mindenkép javasolta az anyának, hogy Edvárd társasága a' szenvedő leány számára megnyeressék, mert csak ez által vél csökkenet életerejének új rugékonyságot adhatni, melly őt bekövetkezhető nagyobb bajtól megóvhassa.

Az anya asztalhoz ült, 's következő tartalmu levelkét írta Edvárdhoz:

„... Ismerem ön jó szívét, becsületes jellemét, 's erősen hiszem, hogy őszinte bánásmóddal visszaélni nem fog... Leányom beteg; ábrándozó lelke egyedül ön körül rajoskodik. Orvosa szavai után súlyosabb bajtól kell féltennem, ha fellobogó szenvedélyek által nagyon kimerült testerejét rögtön nyújtott gyógyszer vissza nem adja Szinlést, mellyel leányomat nem teljesülendő reményekbe ringassa, nem kívánok öntől; de várom jó szívétől azt, hogy naponként egy pár órát társaságában tölteni nem sokaland, míg ezt jobbra fordulandó állapotja megkívánja; az orvosa ettől sokat remél, 's én tán másodszor fogom leányom életét önnek köszönni. Ha visszagondol ön, hogy leányomat ez ábrándos szerelemre önnek meggondolatlanul tett szerelmi nyilatkozata birta, lássa, ha nem érzi-e nyugalma 's egészsége visszaadását kötelességének. . . . A' milly nehezen esik anyai szívemnek, magamat e' lépésre kényszerítve látnom, színtollal kevésbé reménylem, hogy ön egy kesergő anya forró kérelmének ne lenne szíves teljesítője — * * Róza.“

Edvárd, fél órával e' levél vétele után, látogatását tevé Lauránál, 's a' szenvedő leány, mintha új élet derítő villanyzata járná őt keresztül, olly vidoran csüggött az ifju karjain, midőn vele a' kertbe sétála. . . Edvárd tartózkodott ugyan legkisebb biztató vagy szerelemre célzó szót bocsátni ki ajkain, de jelenleg a' pusztá szeretetteljes nyájasság, mellyel a' leány iránt viseltetik, teljes mértékben volt képes Laurát üdvözíteni. —

Képzeli-e, hogy élhetek, — így beszélt egy csábítgatós piperkőcz Júlia körül, — ha kegyed szigorú válaszával állhata-

tos marad? . . . Ah, Júlia! ha szépsége e' szívet emésztő lángra gyújtani tudá, legyen könyörülő, 's ne hagyjon boldogító szerelméért esdenem sükertelen . . Mutassa meg, hogy a' szívjószág, melly angyali tekintetén visszatükröződik, maga is angyali, tud és kész üdvöket osztani. — Im értted mindent feledek, rangomat, szülőim magas állását, fényes jövőm kilátásait, — 's ez életen keresztül üdvöt, boldogságot csak e' karokban, angyali karjaidban keresek, oh, Júliám! . . .'

A' lelkes leányka határozott visszautasítása nem csüggeszté a' szemtelen ifjut, csábítgatási fáradoalmiban. Ment, és ismét megjelent Júlia körében, drága ajándékot hozván csásbszerűl számára, mellyel azonban pirulva kellett távoznia. . . És ismét megjelent, 's a' rágalom betanult mesterségével kezdé a' fájdalom mérgét csepegtetni a' keservet még nem ismerő leányi szívbe; — elmondá: mint édeleg a' hűtlen Edvárd a' gazdag Laura körében; mint vallott neki, pénze 's vagyona által elcsábítva, örök szerelmet, melly a' leány által viszonzva lön; mint kérte meg kezét szülőjétől, melly neki odaigértetett, 's rövid nap alatt gyűrűváltással fog eljegyeztetni Ámuló ujjal átmutatott az alacsony rácsozaton a' szomszéd kert árnyas lugosaiba, hol Júlia az elpártolt kedvest idegen uri hölgy társaságában láthatá mulatozni. 'S ugy intézte a' ravasz ifju, hogy mindezt és ezekhez hasonlókat második, harmadik és negyedik szájából is hallhatá az elkeserülő Júlia. . . A' kedves leány szemeiben néma könnypár jelent meg ezek hallatára; de panaszra nem nyiltak ajkai . . ki örömeiben, boldogságában olly szódús, olly gyermekileg csevegő volt 's kész vala szíve üdvérzetét mindenkinek harsány szóval hirdetni: a' fájdalom elzártá, magába vonulttá tévé e' kedélyt, 's elnémitotta az egykor közlékeny ajkak ömlengését. — Nem adott ugyan teljes hittel a' piperkőcz szavainak, de szerelme édes reményei mégis csüggedésnek indultak a' folytonos rágalmak özönében. Epedve várta magához szíve kedves ifját, hogy az üdv vagy kárhozat szava tulajdon ajkairól hangozzék füleibe; de őt napokig nem láthatá; mert az ármányszövésben leleményes Otto által olly akadályok tétettek folyvást e' találkozás elé, hogy a' Laura körében

lefoglalt Edvárd, kedvese látogatására csak akkor fordíthatott néhány perczet, midőn őt honn nem találá. —

Egy délután együtt ülének Laura, anyjával és Edvárdal, kinek már ez időtöltések fölötté nyugtalanítók kezdtek lenni, 's arczán most is sovárgás méla búja ült a' rég nem láthatott kedves Júlia után.

Otto szökelt vidám arczczal a' szobába.

„Milly vidám vagy, öcsém!‘ üdvözlé őt Róza, a' nagynéne.

„Valóban, drága nénikém, — volt a' piperkőcz válasza, — soha nem volt oka szívemnek nagyobb vidámságra, mint a' jelen boldog perczekben; — édes kéjérzetemmel félvilágot tudnék boldogítani.“

„Ha a' boldogság olly könnyen osztható volna másokkal is, mint pénz, vagyon vagy a' mulékony öröm szerzésének egyéb okai,‘ jegyzé meg Róza.

„S miért ne? — folytatá Otto, önhitten és nem számítás nélkül, a' beszédet, — a' boldogság, mellyet én érzek, szinte másnak osztalékából jut számomra. Igaz, hogy cserében magam is boldogságot osztok, annyit, mennyi csak forró szerelem által két rokon lélek közt földídezhető.“

„Tehát csakugyan való volna a' hír, mellyet hallottam? Elég bohó vagy, öcsém, hogy regényes szerelmet kezdesz egy vagyontalan leánkával, ki téged bizonyosan nem fog egyéb okból szeretni, mint pénzedért.“

„Jó nénikém, ön nem ismeri őt, — Júliám szíve távol van minden önzéstől!‘ 's itt a' piperkőcz hosszú magasztalásába kezdett Júliának; előadta: mennyi küzdésébe került meghódítani őt, annálinkább, mivel — mint észrevevé — közeledte előtt a' leány szíve idegen szerelem által látszott lefoglalva lenni. De végre az érzékeny szüz nem állhatott ellen forró csdésinek. . . „Karjaimba dőlt; — ugymond, — a' szerelem első csókja elcsattant ajkairól, 's most lássa, bárki volt legyen eddigi szerelmese, mint fog sorásával kibékülni, mert Júliám szívében én vagyok uralkodó. Igaz ugyan, hogy a' leány nagyon ravasznak látszik, de én azért nem félek, 's ha cselt fonat vele ravaszsága, annak keserüségét

csak rászédett régi szerelmese fogja érezni . . . szeretném a' ficzkót ismerni!“

Képzeltetni, hogy mind e' beszédet türelmesen végig hallgatni nem kis küzdelmébe került Edvárdnak; nemes lelke azonban nem feledkezett a' kiméletről, mellyel Laurának, kire jelenléte enyhítő gyógyszerül hatott, tartozik. Szótlanul hallgatá végig a' piperkőcz ráczélzó gúnyos megjegyzéseit, mintha nem is ő volna, kit azok érdekelnek. Mindazáltal csak rövid idei mulatásra erőtettheté magát, 's nem épen menten a' féltés minden gyanujától távozott, hogy Júliát fölkeresse.

Méla sovárgással csüggtek a' távozon Laura fekete szemei, 's gyöngye kézzszorítással mondott búcsut az ifjunak, midőn ajkaihoz vitt patyolatkeze Edvárd jobbjaiban nyugovék.

„Eddig ugyan jól vivéd szerepedet öcsém, — mondá a' nagynéne öcscséhez, vele egyedül maradván, — de Edvárd első találkozásá Júliával mindent ismét dugába dönthet.“

„Hogy ez ne történjék, jó előre gondoskodtam róla, — felelé Otto, — Júliát egy asszony által, kihez himzeni 's varni jár, sürgetős munkák ürügye alatt egész napra 's éjre lefoglaltattam; sőt hogy lássa néném, mennyire kész vagyok minden kívánságát megelőzni, gondoskodtam róla, hogy holnap reggel egy kocsi jelenjék meg ezen divatárusnő laka előtt, melly őt és vele, természetesen, Júliát is egy pár hétre falura vigye, hol a' legsürgetősebb menyasszonyi készüléteket kellend rendezniök.“

„De fog-e menni Júlia?“

„Minden bizonynyal! Nem azért adott isten nyelvet és velőt fejembe, hogy körüle mindent ügyesen ne használtam volna; meggyőztem őt Edvárd hűtlenségéről, 's habár búját karjaim közt felejteti nem igen hajlandó is, — mi elég nem szép tőle, — de arra bizonyosan számolok, hogy gerlei szívének némi megnyugtatóására hiendi szolgálni a' kis falusi kirándulást, 's így bizonyosan hajlandó lesz a' távozásra. Ha pedig nem . . . na, hisz én kedves nénikémért mindent megteszek . . . nem épen olly erős kar kívánsztatik rá, őt erőszakkal is kocsiba emelni.“

„S mi lesz vége mind ennek?“

„Egy kis zajongás egy pár hét mulva, ha minden kitudatik, atyja 's testvére részéről, kiknek éhes száját azonban pénzzel könnyen bedughatni. 'S nem ismerném jól saját szívemet, és róla az egész férfivilág szívét, ha ezen Edvárd ez idő alatt alább nem hagyand makacsságával 's megszereti Laura húgomnak vagy szívét vagy pénzét; avagy pedig — a' mi még kívánatosabb, — Laura fog egészen meghülni e' szegény fiatal ember iránt.“ —

Mind e' számolást azonban nem követé kívánt süker. A' valódi mély szerelmet Edvárd és Júlia közt sokkal bensőbb egyetértés, megtörhetlenebb bizalom követé, semhogy első találkozásuk alkalmával rövid szóváltás elegendő ne lett volna egymást kölcsönösen felvilágosítani 's meggyőzni őket róla, hogy ármány szövetett körülök, melly szívszövetségök feldulására czéltott. És e' találkozás csakhamar megtörtént, mert bárha sem atyja, sem testvére nem tudák bizonyosan megmondani, hol van tulajdonkép Júlia, minthogy az eszközül használt divatárusné lakát meg nem mondá: sükerült azonban Edvárd törekvéseinek a' rejtekhelyet rövid időn feltalálni, mielőtt Júlia a' városból eltávolítottatott volna.

Másnap nem jelent meg Edvárd Laura körében, mert örködve tölté az egész napot, a' kis házikó falai közt, Júlia kedves társaságában. Alkonyat táján karon fogva láták őt Róza 's Otto az utcán végig sétálni.

„Hah! tehát csakugyan találkoztak és kibékültek?“ felszólalt Otto, midőn a' szerelmes párt édes beszélgetés közt enyelegni látta.

„Félek, félek, hogy e' forró szerelem, a' szükség szenvedési közt, rövid időn hideg fagyásnak indul, — jegyzé meg bosszúsan a' nagynéne, — 's e' bohó ifjunak elég oka lesz megbánni, hogy gazdag leány szerető szívét ez árva gerle együgyű nyögdelései mellett megvetelte.“

„Oh, a' boldog ember!“ fohászkodott gúnyos arccezel a' piperkőcz.

„Boldogtalan ember!“ sohajtá utána a' nagynéne.

„S azt a' nyomorult kis hivatalt, mondod, elvállalta?“ kérde tovább a' nagynéne.

„Hogy koldus-jövedelméből családot tartson fel,“ adá Otto válaszul.

„Boldogtalan ember!“ volt a’ nagynéne ismételt felsohajtása.

„A’ mennyi esze van, még elég bohó lesz a’ kóros atyát is házához venni, ’s egész önfeláldozással holta napjáig úgy ápolni, mintha utána gazdag örökséget várhatna . . . hahaha!“ kaczagott a’ művelt gondolkozásu piperkőcz.

„Boldogtalan ember! — sohajtá a’ nagynéne harmadizben. — ’S mikor lesz az ábrándos párnak olly édes jövendő kéjeivel kínálkozó menyegzője?“

„Kétségkívül siettetni fogja a’ boldog perczet lángszerelmök, — válaszoló Otto; — hisz én szivemből kívánok sok szerencsét a’ turbékoló gerlepár számára . . . ugyis meg van írva: „isten nem hagyja el az ég repeső madarait,“ — majd csak juttat ez árva lelkek számára is némi hulladékokat. — Hahaha! engem biz ez egész reményteljes kilátásu szövetség nagyon örvendeztet!“ fejezé be a’ beszédet Otto olly arczczal, mintha a’ világon nemcsak a’ legelmésebb, de egyszersmind a’ legbecsületesebb szavakat mondta volna; — kalapját vevé ’s illedelmes kézcsók után eltávozott.

Merengve nézett utána a’ nagynéne. „Milly derék fiatal ember ez az én öcsém! — gondolkozott magában, — milly kedves és szeretetreméltó! Kissé ledér és könnyelmű az igaz, de épen ez által a’ halandók legboldogabbika. . . Nem tesz senkit szerencsétlenné, legalább akarva nem, . . . ’s egyszersmind okosan ki tudja kerülni, hogy szerencsétlenekkel, vagy kiket a sors bármilly súlyu terhe nyom, semmi érintkezésbe ne jöjön. Saját boldogságunk egyik főkelléke: távol tartani magunkat mindazoktól, kik balszerencsében szenvednek, ’s kesergésekkel vidámságunkat zavarhatnák . . . ’s ezen Edvárd mégis, az esztelen! mintha ragaszkodása megnyerésére nyomorunak és sinlőnek lenni megkivántatnék, olly vonzalommal van illy emberek iránt. . . Ezen szegény, ügyefogyott atya . . . egy kereset nélküli testvér . . . ’s e’ vagyontalan menyasszony! . . . Nem, isten

mentsen illy gondolkozástól . . . isten mentsen illy ember szövetségétől — Oh, ő boldogtalan ember — a' legboldogtalanabb!"

* * *

Egy hét lefolyta mulva, mielőtt Edvárd uj hivatalába lépés végett falura távoznék, egy előkelő városi tisztviselő jöve látogatására. Vége hossza nem volt a' bókoknak és tisztelgéseknek, melyekkel az ifjut, kinek üdvezlő meghajlását azelőtt viszonzásra is alig méltatá, elhalmozta.

Nagyváradon egy dúsgazdag kanonok halt meg, 's közelebb rokona nem létében rakásra gyűjtött kincshalmazát unokaöcscsére hagyta. Ha hagyományának huszadrészét életében a' szép tehetségekkel bíró ifju nevelésére 's műveltetésére fordítandá, a' hazának jeles polgárát nevelte volna belőle.

Edvárd százezer forintnak jutott birtokába. . .

Laura e' hetekben nem veszélytelen ideglázt álla ki, melyet még rövid gyöngélkedés követett. — A' bekövetkezett télszak multságai, az egymást váltó bálók, estvélyek, hangversenyek 's a' farsangi idő mindennemű zajos kéj-élvei, sokat könnyítének a' multra nézve terhelt emlékezetén, 's visszaszerzék egykori vidámságát. . . A' gazdag és szép leánynak számosan voltak udvarlói, 's kaczer és élvsovár lelkülete rövid időn megtanult gyönyört, rövidet bár és hamar elzajgót, de minden uj hódoló mellett ismét felujulót, hajhászni és találni e' szédelgésekben. . .

* * *

Edvárd vendégszerető lakában víg férfi-társaság mulatott. Egy éve már, hogy a' világ őt gazdagnak ismeri, a' mindent nagyobbító hír százezerre menő birtokát legalább is egy millióynak adván ki; — 's azóta gomba-módra nőtt fel körüle a' 'testi lelki jó barátok' szolgálatra kész serege. A' szapora gyöngyű pezsgőnek számos poharait köszönték rá vendégei; de sem a' süriin használt vidító ital, sem barátainak előhordott jó 's rosz el-

mésségei nem voltak képesek némi bú fellegét szétűzni homlokáról, mely darab idő óta örök trónt látszott rajta választani.

„Menyasszonyodért, barátom! — így köszönte Otto, az általunk ismert piperkőcz, egy új poharat Edvárdra; — a' szeretetre méltó Laura sokáig éljen!”

„Éljen!” szolt nagy egykedvűséggel Edvárd, 's pohara tartalmát mohón nyelé el, azzal azonban nem sokat törődve: válik-e Laurának az értte ivott pezsgő lelki vagy testi üdvőségére.

„Milly boldog ember ez az Edvárd! — suttogá szomszédjához egy éhes járdataposó; — ő maga százezrekkel bir, 's gazdag menyasszonya, ki még szép, művelt és lelkes hölgy is azonfelül, szintannyival fogja vagyonát szaporítani . . . irigylendő sorsu ember!”

„Édes egyetlen barátom, kedves Edvárdom! — szolt egy fiatal gróf, ki bő jövedelmének, melyet atyjától évenként kapott, legnagyobb részét kétértelmű házaknál és kártyaasztalok közt tékozolta el, — jer, foglalj helyet harmadikul ez asztalnál, . . . a' báró makau-bankot ad, nyerd el pénzünket!”

Edvárd leült; 's a' kártyakeverésben mesteri ügyességű báró néhány percz alatt néhány százaz bankjeggyel könnyite tárczája tartalmán.

„Milly boldog ember ez az Edvárd! — suttogá ismét egyike a' pointeuröknek társaihoz, — ma éve még boldogtalan szegény ficzkó volt, alig merő szemeit emelni uri emberekre, — 's most bárót és grófot üdvözlöl barátokul, kik vetekedve veszik körül kártyaasztalát. . . Oh a' boldog ember!”

Edvárd tárczája egészen kiürült a' hamis játék segedelmével, 's dühös indulattal rugá ki a' széket maga alól.

Egy szolga titkolózva rózsaszínű kis levelkét adott Edvárd kezeibe, melyet ez azonnal felbontott, 's fehér selyemre felhímzett szöke hajfűrt hullott ki belőle.

„Ah! ah! a' szerencsés szívhódító! — sohajta egy gyáva tekintetű piperkőcz, — mint irigylem boldogságát! a' szép Alfonza, színházunk első énekesnöje, szerelmi levelkét küld szá-

mára . . . ismerem a' szöke fürtözetet. . . Ez embernek férfi és nő egyiránt hódol . . . ah, milly boldog ember !“

„S a' beszélőnek igaza volt: az énekesnő csakugyan szerelmi levelet küldött Edvárdhoz, ki őt, két hét előtt, három napig tartott szerelmi nyilatkozatokkal üldözte; 's a' mai előadás után találkozást rendelt számára, . . mert az énekesnő tárczája igen szűk állapotban volt, 's eddigi kitartós imádója megtagadta tőle pénzbeli szolgálatát.

Egy szabó 's egy kereskedő jelent meg az előszobában, — Nagyságos uram! — szólt a' szabó bizalmas tisztelettel, — a' parancsolt öltönyöket elhoztam . . . 's bátorkodom ezennel e' félévről szóló árjegyzéket előterjeszteni. . . ‘

„Pah! — válaszolt Edvárd türelmetlenül, — most nincs pénzem . . . jöjön egy — vagy inkább két hónap mulva, ha megházasodtam. Adieu!“

„Tudja, nagysád, hogy házam tőkéje egy bécsi lak kezében volt nagy részben, — szóla a' kereskedő 's maga részéről is egy árjegyzéket nyujta által, — e' ház megbukott, 's én családstul koldusbotra jutottam. Könyörületből legyen olly szives, nagysád, csak egy részét ez árjegyzéknek lefizetni.“

„Hallá ön, hogy most nincs pénzem.“

„Hitelezőim üldöznek, uram, — folytatá keserűn a' kereskedő, — 's a' legszükségesbeket is nélkülözni vagyok kénytelen nőmmel és számos gyermekimmal együtt . . . nagysádnak egypár száz forint nincs hátramaradására.“

„Ha mondom, most nincs pénzem, — válaszolt haragosan Edvárd, — jöjön egypár hónap mulva, mindent kielégitek. Különben is higgye a' manó, hogy megbukott kereskedő ne tegyen eleget félre élete biztosítására.“

„Uram! én ártatlanul buktam meg. . .“

„Na 's ha elég együgyű volt ön, nem gondoskodni magáról, arról én nem tehetek.“ 'S ezzel a' két alkalmatlan vendég magára hagyatott. — 'S mindkettő nem győzé eléggé csudálni, milly életre termett, okos ember lett egy év alatt Edvárdból, az egykor boldogtalan, együgyű ifjúból. „Igaz, hogy könnyelműben bánik a' pénzzel, mint hajdanában, — így fejezik be so-

pánkodásukat, — de hiszen elegendővel bir . . . dúsgazdag — nem sokára vagyonos nőnek lesz férje . . . uri barátoktól környezetetik . . . mindenkitől csudáltatik, tiszteltetik . . . valóban boldog ember !“

’S az egész vig társaság, melly késő estve takarodott el Edvárd rakott asztalától, egy szívvel lélekkel harsogtatá uton — utfélen : hogy Edvárd a’ legboldogabb ember . . . Midőn még egy szegény kis szobácska szolgált lakhelyéül ; midőn egy szegény ifju föltétlenül szerető szíve dobogott elé baráti forró vonzalommal, ’s egy nemeslelkű leány szerelmét bírá, ki mellette mindent, mi az élet küloldalát kedvessé ’s fényelkedővé teheti, felejtetni tudott volna ; — midőn ezen Ervárd, mélyen magába vonultan, a’ lelki boldogság legfőbb élveziben gyönyörködött ; nemeslelkű, jószívű ’s minden külesillogásról könnyen lemondó volt, ’s egyszersmind olly elégedett és olly boldog a’ maga kis körében : akkor őt minden ismerője a’ legboldogtalanabbnak kiáltotta ! . . .

„Milly boldog ezen Edvárd !“ kiáltja most minden ember . . . ’s jer velünk , nyájas olvasó, vessünk egy pillantást az irigyelt sorsu ifjura, ki, tagjait gazdag pongyolába takargatva, kényelmes pamlagán álmatlanul tölti az éjjelt, ’s fájdalomdult keble hasztalan keres álm karjai közt nyugalmat, vigasztalást.

„ . . . ’S mégsem talállok sehol örömet, — illy forma volt Edvárd hosszan tartott tusakodó gondolatának befejezése, — pedig az élvezek ezer forrásai állanak nyitva előttem. — Hol van az idő, mellyben egy mezei virágszál, egy természeti szép jelenet, egy kedves vidék, vagy valamely elismert becsű könyv olvasgatása mennybe tudának varázsolni ? . . . Eltűnt a’ kedvezítő zománcz éltem varázsgyűrűjéről, ’s magamra maradtam pusztult keblem fájdalmival ! — Ha tudnék-e még a’ régi ösvényre visszatérni ? . . . Ejh, nem, nem ! okosabb lettem, tapasztaltabb ! ’s az ifjukor ábrándozási nem nyujtanak többé élvezet a’ férfiúi léleknek . . . De csak ez egy kínosan üldöző eszmét tudnám agyamból kipusztítani. Júlia, az ártatlan szerető szív, tehát boldogtalan lett . . . és általam ? Nincs-e férfi, ki őt szeresse ? ki helyemet pótolja ? Hisz én könnyen engedék idegen szerelemnek helyet szivemben, melly képét kirekeszté belőle ; nem követheti-e ő példámat ? Nem, ez nem mehet . . . hisz én sem tudtam őt min-

den erőködésem daczára felejteni ... Júlia! Júlia! te örökké uralkodó maradsz szivemben .. Mért is hallgaték ez álbarátok rábeszélésre? mért engedém magam pénz, kilátások 's egy kaczer hölgy akaratos szerelme által elcsábitatni? 's egy Juliát egy Laurával cseréltem föl, kinek égető szerelme meghódolássalommal olvadásnak indult, 's most kinzásomra minden csapodár fi hizelgő szavára helyeslő mosoly ül ajkain .. Hah! már benn vagyok; hadd sodorjon a' folyam ... 'S nem teljesítém-e híven, mit a' szerelem és barátság szava parancsolt, mellyel egykor Juliámhoz és Gusztávhoz viseltetém? Pénzem által jutott Gusztáv jövedelmes hivatalhoz, 's részvényese lett egy még jövedelmesebb kereskedésnek. 'S mégis mióta tőlök elszakadtam, hány-szor kínált már meg, hogy pénzemet bő kamatostul visszafizeti! ... ez rút hálátlanság tőle. ... Csak e' búszerző levél ne jutott volna kezemhez De törekszem nyugodt lenni! ..

Edvárd szemei egy előtte fekvő levélre tapadtak A' levelet három hónap előtt Júlia irta testvéréhez, melly nem véletlenség, hanem gondos utánajárás által jutott Edvárd kezeibe; ... hiszen tudjuk, hogy Júlia őt folyvást érdekli. A' levelet újra olvasni kezdé. Tartalmának egy része következő.

„... Ne véd, édes bátyám, mintha epesztő búmnak ellenküzdés nélkül engedném át magamat. Szivemen a' bú, 's e' bú fölött elhatárazott akaratom uralkodik. Ismered pedig e' részben testvéredet, 's lelkét pulyaságról nem vádolhatod. ... Nincs titkom előtted, szeretett Gusztávom; te törekszel örömet szerezni életemre: illő tehát, hogy hálámat nyíltság által fejezzem ki ... a' hitszegő előttem feledhetlen Ingadozó lélekkel a' természet látta el őt; de tudva volt ingadozó, 's hol a' természettől beletltott hiba ellen óriási erővel is hasztalan küzdött, az így másokon ejtett sebeket jó szíve mindenkor iparkodott orvosolni — Ő szerencsétlen elcsábitott, kit én sajnálok, és ... szeretni fogok életem folytaig. ... De e' szerelem csöndes és nyugodt, élv után nem sovárogo — nem, mert borzadok a' gondolatától, vele valaha közel viszonyba jöni. Imádkozom jóléteért, imádkozom boldogságaért, 's bárhol érje el azt, ennek megtudása örömmel fogja szívemet eltölteni. ... Ah! 's mégis milly forró vágy van keb-

lemben, még egyszer látni őt, még egyszer szólhatni vele, megmondani neki, hogy Júlia, az egykor boldog és szeretett, szívéből nyújt neki bocsánatot. . . Ne többet erről . . . . Meghívásodat falusi lakásodba örömet veszem, 's rövid időn nálad leszek. Egészségemet darab idő óta nagyon gyöngülni érzem e' por- és ködlepte város körében . . . lehet, hogy e' gyöngülésnek más oka is van. Minden esetre testben épülést és szívbjajomra enyhülést remélek kedves körödben feltalálni — — Júlia.“

Midőn a' kínos nyugtalanságban töltött éj második felén enyhítő szender szállna Edvárd nehéz pilláira, kedvkereső házi barátai harsogó éji zenével zavarák fel jóltevő álmából. . . Edvárd türelmellen bosszúsággal ébredt föl, 's akárhová kívánta volna a' tomboló zenészeket, kik nehezen nyert nyugtató álmából unalmas ébrenlét szenvedéseire fellármázták. . . A' szomszéd házak ablakaiból kíváncsi fők buk^dostak elő 's „milly boldog ember ez az Edvárd! — mondogták irigykedve egymás közt, — az öröm őt még álmában is megkeresi.“ — Edvárd, kezdő álmából fölrezzentve, egy pár órát ismét nyugtalan hánykolódás közt volt kénytelen virasztani, míg hajnal felé uj álom jött szemeire . . . de hiszen milly boldog ember az, ki hajnal hasadtával durva ágyából talpra állni nem kénytelen, 's a' nap szép részét puha pehely közt szundikálva töltheti!

Nyugtalan kebellet és kétkedés marczonglási közt ment Edvárd másnap Laura látogatására: vidám udvarlók és szódús szerelem-turbékolók üres seregét találta körüle.

„Laura! — szólt a' leányhoz, midőn egy pár perczre magányosan maradhatott mellette, — látja kegyed, hogy e' számos édelgő piperkőcz, kiket maga körül olly szívesen, sőt szóval és tettel egyre bizalmasabb közeledésre buzdítva tür, nekem nyugtalan órákat szerez.“

„Hahaha! féltékeny uracskám! — mondá büszke kacajjal Laura, — tán csak nem kívánja, hogy kedvéért minden mulatságról 's illy kedves társalkodókról lemondjak?“

„Én megtenném Laurám kedvéért, — folytató Edvárd, — ámbár nem a' lemondás az, mit jelen esetben kegyedtől várok és ohajtok . . . a' társalgás illő határok közt engem nem sért; de

igen is sért a' tulságos bizalom, a' titkos sugdozások és . . . és . . . szóval, én úgy veszem észre: kegyed nem kimél sem biztató kézszeritást, sem bátorító mosolyokat udvarlóitól; szerelemtől is enged magához szólni, 's e' szót bizonytalan értelmű felelettel fogadja . . . a' világ kegyedet nagyon kaczélnak tartja ' „S én azt tartom, — válaszolt sértő hévvel Laura, — hogy kegyed engem néha igen is unalmas beszédekkel terhel.“ . . . Fölkelt 's a' zongorához sietett, édes szócsere közt szólita fel egy nyalka uracsot, vele egy olasz párdalt énekelni . . . ezt Edvárdal rég nem tevé.

„Milly szeretetre méltó hölgy! — szoltak egymás közt a' társaság tagjai, 's szavok törsturás volt Edvárd szívében, — milly kedves és megelőző mindenki iránt!“

„Kivált a' csinos külsejű fiatalság iránt,“ mondá némi gúny-nyal egy kávéénike.

„Pah! ez mind semmi, — Edvárd azért boldog völegény. . . Dicső élet lesz e' kedves pár házi körében,“ jegyzé meg egyike a' fiatal uracsoknak.

„Ezt én is reménylem,“ szolt egy másik, 's édelgő pillantást vete a' dicsért Laurára

„A' reményhez nekem is van okom . . . nekem is!“ mondák nem czélzás nélkül az uracsok egymás között.

Ének után hosszasan tartó beszélgetésbe merült Laura az ifjuval, 's készakarva tett meg mindent, a' mivel Edvárdnak keserüséget okozni vélt; társalgása olly kaczer, viselete hódításra 's csábitgatásra kiszámolt vala, hogy Edvárd nem tűrheté tovább a' közelében maradáást.

„Laura, szeret-e engem?“ szolt a' leányhoz búcsuzás közben.

„S mit kíván ennek bebizonyítására?“

„Visszavonulást udvarlóitól, kiknek egész viseletöket kegyed iránt, csak gúnyul tekinthetem enmagamra; — azt kívánom, Laura, hogy gondolkozásmódja 's eddigi viselete egészen megváltozzék. Ettől nyugalmam, boldogságom függ.“

„Hagyja ezt, barátom; így én fölötte jól érzem magam,“ felelt Laura 's jelentő mosolylyal fordult a' megszólító uracs felé, kivel a' párdalt énekelte.

... A' párdal vége párbaj lön Andorral, az éneklő uraccsal. Andor jeles vivó volt 's egyike azoknak, kik okkal vagy ok nélkül bajvivói ügyességöket kitüntethetni dicsőségnek tartják. Edvárd két hétig volt szobáját őrizni kénytelen egy mély seb következtében, melly bal arczán és felső ajakán hasított.

„Milly boldog ember! — sopánkodott egynémellyik ismerősei közül, — milly szerencsésen ütött ki viadala!”

„Hogyhogy? — volt erre az ellénvetés, — hiszen meg van sebesítve”

„Az igaz, — adák a' boldognak hirdetőik válaszul, — hisz épen ez a' szerencse rá nézve, mert milly könnyen agyon vágathatott volna? ... 'S milly érdekes lesz arcza e' sebhelylyel a' hölgyek előtt!”

— Villámcsapás volt a' szegény Júliára nézve, Edvárd párviadali balesetét hallani. Forró eszéscével rávevé bátyját, hogy egypár hétre a' városba menjenek. 'S ez esdések, ez unszólások még tovább mentek, mellyeknek Gusztáv, egykori barátját tekintve, könnyen volt engedni hajlandó ... Betegsége alatt majd mindennap híret vevé Edvárd, hogy egy ifju 's egy bús arczu leány szállásán voltak, egészsége, mintléte iránt tudakozódni — De e' látogatások megszűntek, mihelyt először utczára teheté lábait szobájából.

Ezalatt a' látogató-jegyek egész halmaza gyűlt össze Edvárd asztalán. „Tehát egyedül ők voltak számos ismerősim közt, kik szinte naponként magok eljővének közelembe, — így sohajta búsán a' jegyek tekintgetése közt Edvárd. — Ah, Júlia! ha fenáll egykori viszonyunk, milly holdogság. — De félre e' csüggesztő gondolattal ...” — Laura ez egész idő alatt mitsem tudatott maga felől; anyja küldött az ifjuhoz egy pár látogató-jegyet ... Edvárd, lábadozófélben levén, levelet küldé hozzá, szenvedélyes szemrehányásokkal. Rá a' válasz csakhamar megérkezett, mellynek nyomán a' szerelmi szövetség egészen felbomlott. ... A' kaczer leány dulongó hévvel fellobogott szerelme, midőn a' szeretett ifju szíve megnyerésében ezélt ére, elhamvadott ... helyét Andor foglalta el.

„Milly boldog ember ez az Edvárd!“ suttogák egymás közt másnap a' város kisebb és nagyobb körei, 's ha ez uj boldogság minősége felől kérdező-szó emeltetett, csudálkozva adának választ a' kérdezetek: „Tehát nem tudja ön? Tegnap egy lemondó levél kíséretében visszaküldé a' jegygyűrűt Laurának, mert — köztünk maradt szó legyen — egy szép, fiatal 's a' mellett — és ez a' fő! — roppant gazdagsággal bíró özvegy grófné egészen odavan irántai szerelmében ... egy bizalmasabb órában reményt nyujta keze elnyeréséhez, és ... hiszen tudjuk, hogy Edvárd okos, értelmes férfi!“

„S igaz volna-e ez?“

„Szent igaz ... már három szomszédom beszélt.“

„Oh, a' boldog ember!“ volt ismét a' beszélgetést befejező sohajtás. — —

Edvárd elzárkózottá lön, csak ritkán 's később épen nem fogadott el látogatást barátitól, ő maga egynek sem keresvén föl többé társaságát. Egyenként próbára tevé őket, 's keserűen tapasztalta, hogy a' sűrű tömegből egy sem volt iránta személyes vonzalommal, — valamennyi csak rakott asztalának, pezsgőjének és kártyán koczkáztatott pénzének volt hódolója. . . Érzékeny lelkére lezúzó hatást gyakorla e' tapasztalás, 's szívet marczongló és elcsüggesztő volt szomorúsága, midőn vélt kedvesétől, vélt barátitól elhagyatván, látni volt kénytelen, hogy magányosabban áll az életben, mint valaha ... a' jókat, a' hozzá igaz vonzalommal viseltetőket maga taszítá gondatlanul vissza kebléről; a' salaknép pedig, a' fürtözött csöcselék, magától hullott szét, midőn körülé több kiszíni valót nem vélt találhatni ... 's e' bölcs itéletű emberek ismét hirdetgeték: „milly boldog ember Edvárd! felette okosan és eszélyesen tud számolni! mig tág ismeretségre szert tett 's dús menyasszony kezéhez jutott, nem volt kiméletes pénze pazarlásában, 's célzt érve most visszavonul és gazdálkodik ... okos ember; meglássák, milly nagy speculáns lesz belőle ... pénzt és gazdagságot fog rakásra halmozni, 's szép világát élendi rangos és dús neje karjain ... oh, milly boldog ember!“

Edvárd keblét azonban a' helyett hogy, mint a' hír rebesgeté, gazdag grófi menyasszony után sovároigna, egészen más érzelmek tarták fájdalmas feszültségben. . . .

* * *

Az egyszerü falusi udvar egy részét terepély fa lombjai árnyalák be, mely alatt most bús magábamerültségben ült Júlia, kezében egy levelet tartva Edvárdtól, mellynek nagy részint következő dal tevé tartalmát:

Júliához.

Ha földerül egy uj nap hajnala,
Rád, csak rád gondolok;
Értted fakad szívemben bú, sovárgás,
Hozzád lágy mosolyok.
Tőled remél a' nap minden szakán
Üdvöt szívem leélt keserv után.

Ha csöndes útján a' nap délre jut,
Hő fényt bocsátva szét,
Szerelmi vágy emészte gyújtja lángra
Keblem hű érzetét.
Hozzád sovárg szívem nap hajnalában,
Értted hevül örömré dél szakában.

'S ha elmúlt a' hajnal és a' dél,
'S jö a' nap alkonya,
A' szív, melly értted hajnalon, delen
Olly forrón lángola,
Szerelmedben nyer csöndet, nyugtatást,
Tőled remél üdvöt, vigasztalást.

Éjfél ha jö, bús rémek korszaka,
A' búban nyugtató,
A' hajnal, dél 's alkony keserveit
Mély csöndre altató —
Bús szívem őrt ébren melletted áll,
'S ha szendereg, képed van álminál.

Hajnal 's a' dél, az alkony és az éjfé
 Nyugtot nem ad nekem,
 Feléd sovárg nap 's éj minden szakában
 E' szív, szerelmesem!
 Nappalta rá töled jó nyugalom, —
 Álom között te vagy vigasztalóm!

„Mikor volt nálad Edvárd utoljára?“ kérdé Júliát egy fiatal asszony, Gusztáv hitese, dolgozó-kosarkával karján, mellé telepedvén.

„Négy nap előtt, midőn Gusztávval a' mezei munkásokhoz kocsiztatok; sokáig várt visszajöttökre,“ volt Júlia válasza.

„Édes Júliám, csakugyan lehetlennek érzed, hogy szíved kiengesztelődjék iránta?“

„Oh nem, nem; én iránta egészen engesztelve vagyok, — szolt lelkesülten Júlia, halvány arczát élénk pir futá el, 's szemeinek túlvilági fényében a' szerelem mennyei lángja lobogott fel. — Igen, — folytatá tovább, nehéz sohajjal fejezván be egy pár perczig tartó gondolkozását, — én szeretem őt lelkem mélyéből, szívem minden érzetével, 's melegebb keblü barátja nem lesz ez életben nálamnál. . . De ennél tovább ne! Határozottan megirtam ezt ma neki, feleletül egy levélre, melyben kezemet ismételve kéri. Szívem repedne meg azon perczben, melyben ajkam neki szerelmet vallana. Erről szó sem lehet többé köztünk. Érzem, hogy mellette boldogtalan lennék. . . akaratom ellen is irthatlanul fel van jegyezve emlékezetemben, hogy elhagyott egyszer engem, elhagyott gazdagodása miatt, elfelejtett idegen hölgy karjain; 's midőn szívemet vesztett mennyem duló érzete marczongolta; midőn atyám halálos ágyánál álltam, kóporsóját kísérem: nem jött ő, kiért e' szív ezernyi fájdalom közt vérze, nem jött vigasztalásomra. . . Az egyszer megszakadt hűrt nem lehet többé úgy összefűzni, hogy kedves hangot adjon: — ilyen volna szerelmi frigyünk is. . . Így elválva tőle kint érzek és fájdalmakat; de szenvedésemet egy menny boldogsága édesíti, mert rá, a' jóra, az egykor olly hő szeretőre gondolhatok; de ha kezem a' házasság elválhatlan köteleke által frigye-

sülne vele: akkor benne csak a' hűtlent, a' hitszegőt tudnám képzelní, 's ez megmérgezné minden örömit, halálra kíznána..."

Júlia arcát ismételve gyors pir futá el, 's reszkető hangját elfojtó száraz köhögés akadályozta a' tovább beszédben; búsan hajtá angysálszép fejét barátnéja keblére. Aztán felállá, némán szorítá meg kezét testvére hitvesének, 's eltávozott tőle, hogy a' szép alkonyt a' közellevő folyam fölött egyedül ladikázva élvezze... Magányos merengés már hetek óta tevő Júlia földtöltését, 's mindnyájan tudták környezői, hogy ilyenkor nincs előtte a' rátolt társaságnál türhetlenebb, melly őt búskomorrá, ingerlékenynyé, zúgolódóvá teszi, sőt egy pár ízben lázas állapotba is ejté.

— Edvárd egy levelet olvasott, mellynek tartalma egész valóját mély komorsággal tölté el. Gyors parancsot adott szolgájának, paripája nyergelésére, maga azalatt egy pár pisztoly töltésével foglalkozván.

„Itt függjete! — szólt magában, a' keményen töltött csöveket ágya fölé akasztván, — hogy minden perczben, mellyben szolgálatotokra szükségem lenne, készen találjalak... Ki tudja, csak meddig győzöm még e' sebhedt szív fájdalmait viselni...? Számtalanszor fordult meg agyamban a' gondolat, hogy egy merész lépés egyszerre véget vethet epedésimnek, keservimnek... Ebben legyen egyedüli vigasztalásom. Tán ha szüntelen szemem előtt tartom haláloimat, kevésbé sovárog felé e' feldult kebel... Azért ez éles tör is hadd nyugodjék szívem fölött... Golyó vagy hegyes aczél nem nyom olly súlyos teherrel, mint az elzsibbadás, elcsüggedés... vagy kétségbeesés bútengere..."

Villámgyorsan nyargalt ki Edvárd a' városból, versenyezve a' szélviharral, melly utjában keletkezett és követője volt, 's csakhamar feltűnt előtte faluszélen a' messzefehérlő egyszerű lak, hová vágyai unszolák... Szolgája sokáig nézett együgyű mosollyal utána, 's „milly boldog ember az én uram! — mormolá magában, — pisztolyait megtölté... tán ismét párviadala lesz valamelly gyönyörű kisasszony miatt!... Milly végtelen boldogok ezek a' pénzes urak, kik annyira szerettetnek szép kisasszonyok által!"

Edvárd a' folyamparthoz ére, mellynek messzecke fekvő túl partján a' falu emelkedett. Erős szél fujt, melly ladikot kérő hangját nem engedé a' túlpartra áthatolni. — Egyszerre két alakot lát feltűnni a' tulsó parton: Gusztávot és nejét; 's azon perczben, mellyben megjelentek, villámgyorsasággal látta Gusztávot elrohanni, egy messzelebegő csónak felé tartva a' folyam partján, míg neje kétségbeesve omlott térdre, ajkain metsző sikoltás röppent ki, segélyért könyörögve emelvén kezeit ég felé. — A' másik perczben egy a' folyam közepén uszó ladikon akadtak meg Edvárd szemei, mellyet a' folyam sebes árja, elősegítve a' hullámokat hányó szél erejétől, borzadást gerjesztő gyorsasággal sodort egy közel forgó malom felé. A' ladikban Júliát látta lankadt karral küzdeni gyöngye evezője segedelmével a' folyamár és szélroham ellen.

Lováról leugrani, felső öltönyeit lehányni, a' zajongó vizbe szökni 's hajkait a' csónak felé vezető irányban hatalmas karral oszlatni — Edvárdnál rövid elhatározás műve volt. — Gusztáv és neje segélykiáltásra több ember gyűlt partra a' faluból, a' malomban levők is megtudák a' közalgő veszélyt, 's intézkedéseket tettek, hogy az érkező ladikot a' malomnál baj nélkül felfoghassák.

Néhány ölnyi távolságra volt a' malomtól Edvárd, midőn az emberek egy része, a' megszabadított ladikba szállva, segítségére indula. Egy percz mulva alámerülni látták őt. Négyszer bukkant még viz színére, segélyért nyujtogatva görcskínózta karjait; de midőn a' ladik a' hely színére ért, Edvárd végkép veszve volt.

„Edvárd! Edvárd! — sikolta Júlia kétségbeeső fájdalom rémletes hangjain, — ne halj meg miattam! ... Edvárdom! maradj életben értem! ... e' szív szerelme tied, örökre tied!..“ De a' szavak, mellyek egykor Edvárdnak földi mennyét alkothatták, nem juthattak többé az elveszettnek füleibe. — A' nyugtató érzetek, mellyek Júlia keblében a' veszített valódi boldogság helyett annak némi árnyékát kezdék mármár előidézni, a' megtört szívből örökre száműzetve lőnek. —

Másnap hajnalban Edvárd holt teste két halász hálóján akadt fel.

„Milly kár érte, — szólta a' halászok egyike, midőn a' testtel partra szálltanak, — mondják, igen jó ember volt, 's a' mi több, nagyon gazdag.“

„Hadd el, pajtás! — adá a' másik együgyű válaszul, — ha gazdag ember volt, boldog vala életében, boldog halálában is. Boldog, mert sirjában is örvendeni fog, ha meglátja, milly fényes temetést intéznek számára. . . Milly boldog az ember, ki mint gazdag ur halhat meg!“

. . . Ugy van, együgyű barátom! az emberek nagy része igazat fog adni szavaidnak. Gazdagnak lenni 's egy kínzott élet fájdalmaiktól gyors halállal menekülhetni, nem kis boldogság. 'S élni mint pénzes ur, 's a' kebel ezernyi marczonglásait fényvel, csillogással takarhatni, 's a' sorsnak lelkünkre mért sűrű csapásait testünkre feszített arany- és selyem-kelmékkel födözhetni, a' ferde ítéletűek elől körületünkre hintett cziczomákkal rejthetni el, — oh, milly nagy boldogság!

MAGYAR ÉLETKÉPEK.

EGY ZALAMEGYEI ADÓZÓ-TÓL.

A' bunkós kritika szabályai szerint fontos pontossággal bírálva :
egy biharmegyei nem-adózótól.

Drága komámuraimék! — A' mint a' pesti istvánnapi vásárra, mint ezt elválásunk szomorú estvéjén előre bölcsen megjövendöltem kelmeteknek, szerencsésen fölérkeztem; alig mosám le az uti port torkomról tizenkét krajczáros jó bor segedelmével, azonnal indultam, hogy kelmetek megbizását teljesítsem, 's a' kezembe adott ezüst huszason komámuraimék számára valami új olvasni valót vásároljak, minthogy régi könyveink — dicső falunknak egész bibliothecája — Sármány királytól kezdve Ripsel és Stielfried históriáján és több másokon keresztül egész Barna Ferkó akasztási történetéig, 's a' három új szép nóták'-ig utolsó követválasztási dáridónk alkalmával egytől egyig a' nemesi szabadság ragadozó áldozatává lettek. — Hajh, istenem! nem egyszer sohajtottam föl, minő pazarlás kelmetektől, nyomtatott betűkre egy egész ezüst huszast kivetni! De kelmetek akarta, 's én, ha lehet, meg szoktam tartani ígéretemet. Elvégre találtam is egy embert, a' ki Gyurián és Bagó typographiájába eligazított

Budára; mert elképzelhetik kelmetek, hogy már csak a' olcsóság kedvéért is első kézből akartam vásárolni mindent, 's ez okból minden megállapodás nélkül mentem el a' Dunaparton árulató kofa-könyvárusok mellett, azok mellett t. i., kik olykor bucsúk alkalmával a' magyar irodalom (mert ezt a' dolgot egy csomóban így nevezik) érdekében új nótákkal, szent énekekkel és mulatságos történetekkel falunkat is meglátogatni szokják. — Képzeljék csak kelmetek, drága komámuraimék! végtére még azt is kelle megértenem, hogy a' typographiát nyomdának nevezik! Csudálatos dolgok, édes atyámfiai! Mióta az egész világ felfordult, 's a' magyar nemes-ember adózásáról beszélnek, minden új szónak efféle, da' vagy, de' végzetet adnak: van itt nyomda, uszda, csónakda, fagyaldá, üdvlede, tébolyda, iroda, 's a' patvar tudja még mi nem. 'S megértik-e kelmetek, milly iszonyu csalfaság és ármánykodás rejlik e' dologban? Én megfejtem: da' diákul annyit tesz, mint: adj; ... na 's mit adj? természetesen adót! Tehát ez a' sok új szó mind oda megy ki, hogy a' magyar embert diák hangon minduntalan az adóra figyelmeztessék, míg aztán elvégre nyelve a' dolgot megszokván, erszénye is kitaruljon 's szűz nyakát csakugyan adó alá könyítsa. Hohó, uraim! hiába minden, da', mert a', de' mindjárt utána következik, 's mi nem adózunk, a' ki. ...! Nem adózunk, mondom; 's épen erről gondolkoztam Buda felé indultomban, felhozott bunkós fűtykösömet pergetvén ujjaim közt, midőn egy bolt előtt roppant könyvtömeg ötlík szemembe. És ismét felsohajtottam: mivé lesz a' világ, ha már akadnak emberek, kik nem átallanak ennyi könyvet rakásra gyűjteni 's értők sok pénzt kivetni! Mert ugyan mire használhatni e' lomot? aprómarha nem hízik tőle; a' földet nem kövériti; 's még azt is kétlem, szecskának fel lehetne-e vágni? Azonban magam is megállapodtam a' bolt előtt, 's ime! ... szemembe ötlík egy könyv, melynek tartalma, mint körülállóim mondák, az adó körül forog. Egy szó mint száz, édes komámuraim, az ezüst huszas kifordult e' könyvért zsebemből; mert így gondolkoztam: a' könyv írója vagy megmutatja világosan, a' mi lehet, hogy t. i. a' magyar nemesnek nem szabad adózni, különben az ország elvész és vége mindennek; vagy megmutatni

iparkodik, a' mi nem lehet, hogy adóznunk kell. Első esetben a' könyv nekünk nagyon tetszeni fog, gondolám, mert mellettünk szól; a' második esetben .. hiszen csak kerüljön tájunk-ra írója!

Én e' könyvet már többször elolvastam, de még nem vagyok vele tisztában 'S épen azért akarom azt kelmetekkel, mielőtt magammal levinném, levelemben előre megismertetni; 's ha majd kelmetek is úgy lesz vele, mint én, okos értelemre hozzuk az egész dolgot; 's tisztába jöjünk felöle — Hallja tehát kelmetek figyelemmel.

A' könyv versekben van írva, de nagyon gonoszakban; sok nótára próbálgattam már dalolgatni, de egyre sem üt. Ez még hagyján, mert kántor uram torka odahaza majd nyitjára talál a' dolognak; de hát arra mit mond kelmetek, hogy az egész dolog tizenkét képre van osztva, 's minden kép nem áll egyébből, mint egy nótából! Vigyázzon kelmetek! itt is valami csalfaságnak kell lappangani. Én nem értem ugyan még, mi lehet ezen csalfaság; de mióta megtanítottak, hogy a' magyar emberben lelkének nyíltsága, szívének őszintesége öreg hiba, 's igazi mesterség, mellyel az ember czélt érhet, csak egy van a' világon: bizalmatlanság és gyanakodás; azóta mindentől tartok, mindenre gyanakszom. Azért ismételve mondom, vigyázzon kelmetek e' szóra: kép, mert csalfaságnak kell benne rejleni. Kép! kép! Tudják-e kelmetek, hogy e' kis szócska alatt hurok lappanghat, mellyre ha nem ügyelünk, egyszerre csak azon vesszszük észre magunkat, hogy nyakon csipettünk és adóznunk kell? ... Itt van! rátaláltam az ármányra, rá a' csalfaságra! Ha e' szóban kép, n betűt teszünk a' k helyébe, azonnal, nép' lesz belőle. 'S mi ez a' nép? Nemde a' parasztság, mellynek adózni kötelessége, 's melly ez okból azt ohajtja, hogy mi nemzet-alkotó nemesek szinte adózzunk? Itt az ármány! .. Vagy ha a' k-t sz-szel cseréljük fel, nemde, szép' lesz belőle? hogy rászédessünk, mintha adózni bizony szép dolog lenne! Itt ez ismét ármány! ... vagy ha l-et teszük a' k helyébe, nem lesz-e ,lép' a' képből? Igen, lép, mellyen bennünket megragasztani akarnak, ha vigyázók nem vagyunk 's szűz vállaink fölött nem öröködünk. Ez ismét ár-

mány! . . . vagy ha a' k-t egészen elhagyjuk, nemde ,ép' lesz e' szóból, a' legvilágosabban oda czélozva, mintha alkotmányunk és országunk épségben tartására az adózás megkivántatnék? Ime, mindez megannyi ármány és csalfaság! De többet is mondok. Az egész könyv csupa képekből áll, 's ezen képek mind irva vannak; már most: ki nem tudja kelmetek közül, hogy a' pénzt is kép és írás teszi? tehát ez az egész dolog összevéve nem egyebet tesz, mint pénzt; az adó is pedig csak pénz, 's így világosan áll előttünk az ármány! Illy utakon akarnak bennünket adózásra csábítani! Hallatlan dolog! .. Én ugyan ez utak minőségébe még nem látok be . . . mert itt a' bor nagyon drága, . . . de annyit egyelőre is javaslok kelmeteknek, hogy a' képtől és írástól őrizkedjenek; ebben valami iszonyu dolog lappang! Addig is, míg az idő elkövetkeztével egymás fejét törnök, törje e' dolgon kelmetek, 's lássa, ha kisüthetik, mi lappang alatta! . . . De ha azt mondom, hogy gyanakodni és bizalmatlankodni kell mindenben, akkor fogják be szájakat kelmetek, és kiáltás: ,éljen!!!'

Ez az első dolog, drága komámuraimék, mi nekem e' könyvben nem tetszik. De van még egyéb is, 's ez az: hogy a' könyv írója aligha nem gúnyolni akar bennünket, kik igaz magyar nemesi vért viselünk bőrünk alatt, 's az adótól, mint átoktól, visszaborzadunk. — Mindjárt az első kép felírásában azt mondja a' szerző: „e' képen igen elevenen rajzoltatik: mint rezzen fel álmából egy mámoros bajnok, 's mint lesz hirdetője egy fontos dolognak.“ Már most csak azt szeretném tudni: mikép mondhatja a' szerző, hogy közülünk, a' fontos dolog hirdetése előtt, bármelyik bajnok is mámoros lett volna? vagy nem tudja-e az egész világ, hogy a' bort csak a' dolog hirdetése után kezdték köztünk osztani, 's így egyelőre mámorosok nem leheténk? Hejh, mondom, hogy illy rágalmak kiegyenlítése végett szeretnék a' szerzővel szemtől szembe találkozni! — De azon egyért el nem mulaszthatom, hogy harsány éljen-t ne kiáltsak neki, mivel főbajnokunk által mindjárt elején kitiltatja a' parasztokat a' tanácskozásból. Ez mutatja, hogy esze van; — 's ha még a' honoratio-rokat is a' kitiltottak közé számítná, ugy csak érdemesnek tartanám, hogy vele pipát cseréljek

Lám mondom, édes komámuraimék, hogy ez az egész dolog oda megy ki: elméskedni az adózni nem akaró becsületes magyar nemes rovására — 's ítélje meg bár kelmetek: érdemes-e rovásunkat szaporítani adó által, mellyen kölcsönvét és egyéb tarlozások fejében ugys már kelleténél több áll. . . . Ha nem rossz világ van, komámuraimék! felette rossz! Egész Budapesten mindeddig egy igaz gondolkozású embert találtam, a' ki magyarán kimondta egypárezer ember hallatára, hogy ő nem adózik, sőt még adósságait sem fizeti meg, mivelhogy azért nemes ember. Ez szemem láttára történt egy udvartalan nagy házban a' kerepesi uton. Mint dobogott szívem, midőn szavait a' nagy közönség zajos tapssal követte! jele ez, hogy a' nem-adózók iránt e' városban is nagy sympathia van, ha mindjárt lap-pangva is. Szerettem volna ez igaz hitű nemes embert keblemre szorítani, 's el is indultam már feléje, de sok és nagyfényű lámpa állta utamat, — tudják pedig kelmetek, hogy szemeim a' világosságot ki nem állhatják. . . .

De már most csak egyenesen kimondom, hogy irásközben 's a' mint ezen előttem fekvő könyv lapjait tovább forgatom, vérem egészen neki hevült, és erősen haragszom. Adózni? uramfia! 's miért? Hogy utaink legyenek, azt mondják. Boldog isten! hát nem ut-e az, a' min én Szalontáról egész Pestig fölrékeztem? Apáink is csak jártak, 's mégsem jutott soha eszökbe, rossz ut ellen panaszkodni, vagy a' rossz helyett jobbat csinálni. 'S a' ki-nek a' mostani ut nem tetszik, ne járjon; ezzel, ugy hiszem, bölcsen lesz segítve a' dolgon. Vagy tán a' kereskedés kedvéért? Hisz az volna még szép! hogy idegen emberek előtt mi simítsuk az utakat, mellyeken hazánkból a' pénzt kihordják. — Lám eddig elég rossz utaink, 's mégis ugyancsak foly ám a' pénz ki közülünk . . . vagy, hogy hidaink legyenek? és hajók folyóin-kon? De hiszen! azt tartom én, komámuraimék, ha hidaink nincsenek, innen a' folyón is vigan élhetünk; a' mi pedig a' folyam hajóit illeti, minél kevesebb annál jobb: a' sűrű hajózás csak a' halakat rezzenti el, 's így a' regálékba vág! . . . vagy, hogy iskoláink legyenek és népnevelésünk és derék színházunk, és polytechnicumunk 's efféle apróságok? Azt tartom, komám-

uraimék, kevéssel beérni a' legnagyobb philosophia, 's én philosophus akarok lenni magam is, és ohajtom, azok legyenek gyermekeim is. Az okos philosophus elveti magától azt is, a' mije van, nemhogy költségeit szükségtelen intézményekkel szaporítsa.

'S mit kellett legujabban hallanom! az adót 'két garas' nevezet alatt akarják megkedveltetni. Na hiszen ez is szép dolog lesz, 's meglássuk, ki fog győzni! A' két garasosok adó mellett, mi pedig 'forintos'ok az adó ellen, — gondolom, ez olly harcz lesz, mellynek kimenete felől részünkre előlegesen is minden jót hirdethetni. . .

Nagyránőtt levelem befejezéseül — pedig sok haragos mondókám volna még hátra — ide irok az említett könyvből egy pár képet kelmetek számára, hogy addig is lássák némi színezetét. Az ember aligha megfordulni nem szokott gyűléseinken, különben nem birna a' dologról olly kiáltó színekkel szólni. Már hiszen legyen akár mint; de annyi igaz, hogy tudjuk csak meg kicsoda, bizonyosan megemlegeti mindezt a' jövő restauratiókor.

Hatodik kép

Gyűlés van. — Ezren 's ezren tódulának
Erős hadakkint össze a' gyűlésre,
Főlfegyverezve ellenségüzésre,
Nemes szülőtti egy szabad hazának.

De ellen itt nincs! Mind magyar! — Jogának
Legszébbikét jön ő így tenni részre?
Oh ég, erőt ki adtál sok türesre,
Bűnét bocsásd meg e' had rút okának! —

'S egy honfi szól: 'Ah, társim, ős nemes faj!
Meggyült felettünk a' gond és ezer baj,
Segítsük a' hont pénzzel; ő, az árva. . . .'

E' szóra álmos bajnokunk fölállva,
Int, 's száz torokból dörg: „Mi nem adózunk;
'S annak, ki máskép szól, fejére sózunk!”

Hetedik kép.

A' zaj daczára szólni kész a' bátor.
 Egy székre áll, 's kér a' hon érdekében,
 Mint kell, szabad szót, esdekelve szépen;
 De szót nem enged a' vad ősfő-tábor.

„Nem kell adó! 's nem ilyen predikátor;
 Le! mert ha még szól, nem marad meg épen!“
 Rivalg a' csorda átkozott dühében,
 Mellyet teremté maszlagos szesz és bor.

A' honfi ujra kér, eseng honáért,
 Nem féltve éltét, — hisz nem kér magáért! —
 'S hogy keble tiszta, istenét idézi

Hiába! Nincs szó — olly szent, olly magasztos,
 És nincsen ajk — olly ékes és malasztos,
 Ledörgik azt a' hirnök nyers vitézi,

Nyolczadik kép.

Van a' gyűlésen, kit hazája üdve
 Önkényt hevite polgár-áldozatra,
 'S fillereit kész adni dús kamatra; —
 Ezekre rontnak ólmosék sűrűdve.

Nyomul előre, jobbra balra ütve,
 Rokkant gebéjén a' vezér 's csapatja,
 'S a' kik fizetni készek, szétriasztja,
 Vág, döf, kopogtat bunkóval dühödve.

A' kis csapat fut. — Nincs fegyver kezében;
 Mert, hogy csatára jö, nem volt eszében;
 'S polgárerénye díját hordja hátán;

Vagy kit sulyosban ért a' balta vége,
 Ledől alélva! — Helyre áll a' béke,
 'S győzelmi kéjben felvigyorg a' sátán!

Elég legyen idézésül ennyi, hogy átlássák, komámuraimék, mennyire fölidézte e' könyv magára érdemes boszúnkat és haragunkat; mindebből világosan kitetszik, milly méltók a' szentségtelen adózás pártolói mindnyájan, hogy fütyköseinkkel, mellyek bennünket már dicső csaták kivívására segítettek, bunkós kritikát rójunk hátokra — ajánlom mindnyájoknak a' szemfüleskedést! — Maradván — szeretetre méltó komájok:

Bankó Jenő.

* *

Tisztelt szerkesztő ur!

Bátorkodom e' jelen levelet ön figyelmébe ajánlani, ha azt netán az „Életképek”-ben közlésre érdemesnek tartaná; 's előre biztosítom, hogy az én drága földim, Bankó Jenő komámuram, részéről legkisebb vérengző boszútól se tartson; mert habár e' bunkós hadfiak részéről illyesmi nem tartozik is a' lehetlenségek sorába, de azon egy lehellennek tesz minden boszúállást, mert ő imigy kinyomtatott levelét bizonyosan soha sem fogja olvasni; oka, mivel az én drága földim, némelly más emberekkel együtt a' vidéken, kérkedve helyez abban dicsőséget, semmit sem olvasni, csak pénzt! De ezt sem ott, hol a' haza kívánna bőven kamatozandó áldozatot, hanem saját zsebökbe, vagy még sűrűbben a' korcsmárosok asztalára. . . . El nem mulaszthatom azonban, hogy szeretetre méltó földimnek, Bankó Jenő komámuramnak, egy kalandját befejezésül elő ne beszéljem! vele ugyanis Budapestről haza vánszorogtában történt a' következő

tragi-comoedia.

I. felvonás. „Vámot! vámot!”

„Mennyit?”

„Négy garast.”

„Miért?”

„Hogy jó utunk legyen.”

„Az apám sem fizetett; szüz-vállista vagyok. Gyihí, fakó!”

II. felvonás. „Csak a' fakót szólítsd fiam, csak a' fakót!”

Piff! paff! — „Na, apám uram, szólíthatja már keed a' fakót, füle sem látszik már ki a' sárból.”

„Majd borozunk bőrére a' zsidónál.”

III. felvonás. „Atyafi, mennyiért vontat ki ezen iszapból.”

„Előbb nem akart keed négy garas vámot fizetni a' jó utért: fizessen most négy forintot, elvontatom ötven rőfnyire.”

„Pénzem nincs, az apámnak sem volt, de van egy gubám; — hadd verje a' jégeső szüz-vállaimat, fogjon be keed.”

„Szüz-vállu komámuram — szerencsés utat!”

CZIPÖHALÁSZAT.

NEY-TÖL.

Sok drága vendég érkezett,
Zsibong az uri lak;
Hajlongva bókol sok vitéz:
Bálványuk hölgyalak.
Öt folytonon tömjénezik,
A' mig a' lakma tart; —
Majd felkötik diszfegyverök,
'S az hosszú harczi kard.
Az ifju férj szeszélye nagy,
Kirándulást ohajt;
És a' szeszélyes társkocsin
Ki a' mezőre hajt.
Tizenkettő ül a' kocsin,
Ezeknek hárma hölgy;
Vágtatva járnak útvokon,
Tünik halom, hegy, völgy.
Oly hű a' nyári délután,
Porfelleg szerte kél,
'S a' föld nehéz kalászáin
Leng játszva déli szél.
A' dús birtok határiban
Gödör borítja el
A' messzenyúló útvonalt,
'S azt tócsa tölti el.
Beléje hajt a' gazdag úr,
Minek kerülne ő?
Saját határán kényinek
Az út is engedő.
Ám elsúlyedt a' szép kocsi,
Nem mozdul a' kerék,
Már tengelyét is elnyelé
A' bűzedt süppedek.

Ostor hiába csipdesi
 A' négy erdélyi pejt, —
 Csak futni tud, szép hám alatt
 Teherhuzást felejt.
 „Leszállni kell“ — rivalg az ur
 Parancsa hangjain — :
 'S leszáll a' hölgy mindegyike
 Vitéze karjain.
 De im egy lányka elcsuszik,
 Kis lába elmerül; —
 Czipője szépen ott marad,
 'S a' sárfenékre ül.
 A' hős, ki harczy zaj hiján
 A' hölgsereg körül
 Olly hön vitézkedik, legott
 Nagy tetre fölhevül;
 Halász gyanánt kifogja im
 A' kedves kis czipőt; —
 Mosoly 's egy szende pillogás
 Díjazza a' dicsőt.
 A' győzedelmi szép süker
 Felbátorítja őt, —
 Lefesti emlékHzalogúl
 Magát és — a' czipőt.
 Ah, milly remek művész-ecset,
 Felséges gondolat, —
 Ott áll és horgon tartja a'
 Sajátszerű halat.
 Szegény halász, oh mint örül
 Foghatni illy halat,
 'S nem érzi, hogy már önmaga
 A' horgon ott akadt.
 Meghatja szép figyelme a'
 Dús úri lány szívét, —
 És nem sokára elnyeré
 A' hős a' lány kezét.
 Oh, nézd a' hős czipóhalászt,
 Oh, nézd a' boldogot; —
 Nem tudja még, nem sejtí, hogy —
 Papucs, a' mit fogott.

AZ UTÓSÓ KORONDY.

SZABÓ RICHÁRD-TÓL.

E' földön vannak emberek, kiket
Az ég gyönyörre nem terem, 's ha bár
Kecségtető reményeket mutat,
Reménynél mást élvezetül nem ad.
B. Eötvös József.

I.

Az eger-pesti utvonalból mintegy órányira kitérőleg egy csinos falu áll, melynek szélén elterülő angolkerttel övedzett uri lak emelkedik, 's mintegy büszkén tekint le az egyszerű kis házakra. A' késő ősznek derétől lefosztott magas fákat viharzó szél csavará ide 's tova, 's a' sűrűn hulló nehéz eső-cseppek zörögve csapódtak a' nagy ablakok üveg-tábláihoz, melyek legszélsőbbikéből, a' koromsötét estébe, fényt árasztó gyertyasugár rezge át. Mély csönd borult a' falu fölött el, a' hideg őszi este, szél és eső elől minden az álom karjai közé menekült, és az említett uri lakban is csak egyedül azon szoba árult el életet, melynek ablakából a' gyertyafény kivilágolt.

Ezen, mindjárt a' kapu melletti, divatszerűn butorozott szobában egy ifju volt még ébren, ki hálóköntösében író-asztala mellett ült, 's tájképet ábrázoló gyönyörű kongású órájának hang-

jára föleszmélvén, midőn tizet olvasott volna, fölkel és bő kötőseben és kitünő szabályszerű magas természetével épen szarvasbőr-párnás ágya felé vala indulandó, midőn egy csöndes zörejjel ajtaja fölnyílt, 's azon egy női alak belépett. Az ifju a' zörejre ajtaja felé tekintett, 's borzadás lepte el, midőn látta, hogy a' belépő nő a' kulcsot, zárra fordítva, lehuzta 's magához vette.

Hogy azonban az ifjunak borzadása rendkívülinek ne tessen, tekintsünk kissé ez alakra. Ez egy magas, szikár, beesett arczu cigánynő volt, mint azt rut arczának barna színe 's sajátos öltözete gyaníttatá. A' nem legtisztább fejkendő alól szürkülő fürtjei lengtek ide 's tova képen rendetlenül, melyeket szurkos kezével félretolva, bár a' fiatal éveken már túl vala, de még mindig tüzteljes bogárfekete szemeit keresztülhatólag függeszté az ifjura. Tagjain elrongyolt piros öltöny folyt alá, keblét egy hajdanfehér kendővel takarta el, bal karjáról egy félig telt kosár függött le, jobb kezében pedig egy vastag, szeges végű botot tartott. Lábait hegyes sarku kopott piros csizma fődte be, melyet most sár takart el.

Az ifju, meglepetésében, kérdésre még nem talált hangozat, midőn a' cigánynő vigyorgó arczczal 's sebes léptekkel sietett az ágy felé, 's ennek szélére lépve, a' lefüggő csengetyűzsinort megragadva 's reá hurkot kötve, az ágy fölötti feszületet tartó szegre tekerte.

„Ne féljen, urfi, semmit! — kezdé sajátos nyelve kiejtésével — én jó vagyok; erről tudna az urfinak valaki sokat mondani; de csitt! Én azért jöttem, hogy szerencsét mondjak. Nézze csak, — 's ablakhoz lépve kitekintett — az a' csillag, melly a' sötét felhők közül néha-néha előtűnik, az az urfi csillaga. De ezt a' felhők elboritással fenyegetik, és így önnek is vigyázni kell, mert veszély környezi. Hagyjuk azonban a' csillagot, — jöjjen ez asztalkához, emelje el e' kártyákat — 's kosarából előszedé — majd ezekből többet fogok tudni mondani: de tegyen előbb tennyeremre három ezüst pénzdarabot.“

Az ifju, első meglepetéséből eszméletre térve, végig tekinté a' piszkos kártyákat elébe tartó magas termeten, 's megvetőleg

taszítva el a' kártyákat nyújtó kezeket, épen szólani akart, midőn az közbevágott:

„Mondom, urfi! ne féljen, — de olly büszkén se tekintsen reám; mert nézze, — 's itt főlegyenessedve majd csaknem óriássá alakult — az urfi hozzám képest csak gyermek. De ne töltsük hasztalanul az időt, a' kívánt ezüst pénzt tegye csak ide tenyeremre!”

„Nincs, — felelt az ifju nem minden harag nélkül — 's nekem szerencsemondásodra nincs szükségem.”

„Oh, szép urfi, — válaszolt a' czigánynő — ne haragudjék, mert a' harag pipacs-verese e' gyönyörű fekete hajhoz 's fényes barna szakállhoz nem illik. Az urfi halványságában szebb.”

„Fecsegéseidet eltűrtem eddig, — kezdé ismét az ifju, — de türelmem fonala megszakadt; távozz, vagy, „... 's itt éjjeli asztalkájához akart lépni; de a' czigánynő, észrevevén szándékát, visszarántotta, 's egy borzalmas tekintetet vetve reá, maradásra kényszeríté.

„Főlundulásából látom, hogy az urfi atyjának gyermeke, huh! de semmi, én mégis megmondom szerencsáját — 's a' kártyákat szétraká. — Nem mutatnak roszul. Rövid idő múlva nagy méltóságba jut, 's sokaknak fog parancsolni. Egy gazdag grófkisaszszony a' szeretője, de ez — hűtelen; azonban nem sokára váratlanul érkező vendégek kíséretében egy más kisasszonyt fog meglátni, ki szebb is, jobb is, de szegényebb, és ezt fogja csak igazán szeretni. Hanem veszély, valami nem várt veszély is fenyegeti.”

„Vége lesz-e már?” — vága közbe az ifju indulatos hangon.

„Mérsékelje magát az urfi, — felelt a' nő hidegen — azt látta, hogy szobáját bezártam; cselédei távol vannak, erőt pedig magamban érzek annyit, hogy öntől vissza nem ijedek: tehát csak csöndesen viselje magát; — 's ekkor kártyáit összesöpörve, kosarába rejté, honnét egy fényes tört villogtata elő. — De múlik az idő, 's nekem még egypár komoly szó van önhöz. Az urfi atyja nekem adósom maradt, 's ha még élne is, élete azon adósság lerovására rövid lenne. Most azonban erről hallgatok. Ön

tudja azt, hogy mi, kóborló cigány-faj, milly keservesen tengődünk át az életen, 's hol koldulás-, hol rablás-hoz kell folyamodnunk e' nyomoru lét fentartására. Emlékezhetik, hogy, két évvel ezelőtt, lopásért egy vén cigánynőt megkorbácsoltatott, kinek kínos jajgatása ön szívét meg nem lágyította. Csak egy szavamba került volna — mert én voltam a' bűnös — önt megsemmisíteni, de nem tettem. Nehogy többé hasonló fájdalomnak tegyem ki magamat, — minthogy nincs, kitől ezt jogosabban követelhetném, — most üljön le az urfi, és készítsen egy írást, mellyben hátralevő éveim mindegyikére négyszáz forintról biztosít.

Az ifju a' legnagyobb bámulattal tekintett a' mindig szenvedélyesb hangon beszélő nőre, 's midőn ez szikrázó szemekkel ismételte volna követelését, az ifju hirtelen ugrott éji asztalához, mellynek sebesen kirántott fiókjából egypár pisztoly látszott ki.

Mielőtt azonban csak egyet is kivehetett volna fegyverei közül, a' cigánynő óriási erővel taszította félre, 's hirtelen kosarába nyulva, fényes törét előrántá. Az ifju bátorságát mégsem veszté el, hanem, erejét összeszedve, rohant a' nőnek, ki most védelmi állásba tévé magát; de a' haragra lobbant ifju öklével feléje vágott, mire az törét fölemelte, és az ököl e' törbe esett. Erre az ifjunak éles sikoltása, és a' nőnek a' hirtelen fölnyitott ajtón fenyegető arczczali eltávozása következett. — „Ugy hiszem, még látjuk egymást, — 's akkor“ ... szólt, az ajtótól visszafordulva, 's eltűnt.

Az ifjunak fülhasító sikoltására pár percz mulva néhány cseléd lépett be, kik meglepetve tekintének uroknak vértől csurgó kezére, 's mig egyiknek orvos után való menést, másoknak pedig a' cigánynő fölkeresését parancsolta volna, legénye hideg vízzel mosá le a' vért, melly az egész kézfejet elborítá ugyan, de csak a' bőr átszurásából szivárgott ki, úgy hogy inkább az ijedség, mint a' fájdalom volt nagy.

A' helyben lakó orvos hirtelen ott teremvén, a' veszélyesnek nem talált sebet bekötözé, 's azonnali eltávozása után minden mély álomba merült.

Csak az ifju nem tudott elaludni. Ezen rendkívüli esemény, mindenek fölött a' cigánynő rejtélyes szavai, nyugtot nem engedének. Mint ködbe burkolt kép tűnt föl előtte a' cigánynő alakja, kire csakugyan emlékezett, hogy nevezeteseb lopásért, mintegy két évvel ezelőtt, megveretett. Egyik gondolat a' másikat üzte agyában, 's hasztalan kereste az e' tömkelegből kivezető fonalat, melly annak rejtélyesen ejtett szavai megérthetésére segítette volna. És a' mint így nyugtalanul forgott volna ágyában, egy halk zörejt hallott kívülről, mit az öreg ugatása követett.

A' nesz mindig hangosabb lön, mi végtére a' kapu kimélttel történt zörgetésével végződött. Az ifju szobájában tartott legényét fölébreszté és a' zaj oka utáni tudakozódásra kiküldé, ki azon jelentéssel tért vissza, hogy a' kapu előtt egy négy lovas hűtő áll, és eltévedt utasok bebocsátást kérnek.

Az ifju azonnal fölkel, 's hálóköntését magára öltve, sértült kezét egy kendővel nyakába akasztva, épen kifelé vala menendő, midőn egy uriasan öltözött, nyájas külsejű, középkorú férfiú lépett be legénye után, 's keréktörés miatti elkésését jelentvén, mivel sehol gyertyát, de alkalmas szállást ígérő épületet sem talált, szíves, udvarias hangon kért a' hideg éj ellen menedéket; mit az ifju a' legszívesben teljesítve, legényének a' szükségeseke elintézését megparancsolta.

„Addig is pedig, — mondá az idegen férfiú — míg kegyed szívesességéből szállásom helye kimutattatik, meg fogja engedni, hogy uti társaimat a' hidegről szobájába vezethessem, — 's eltávozzok.

„Ez itt nőm, — mondá az idegen, két hölgygyel visszatérve, — ez pedig nőm huga, — 's a' fiatalabbra mutatott. — Én pedig Bánlaky József, szabolcsmegyei közbirtokos, vagyok. 'S szabad viszont tudnunk, kinek köszönhetjük szíves fogadtatásunkat?”

„Nevem Korondy Gusztáv, — “ felelt az ifju, — addig, míg szobájok elrendeztetnék, leüléssel kínálá meg őket.

A' hölgyek, öltönyeikből kibontakozva, a' kandalló előtt foglaltak helyet, és az ifju, kit már nevével szólíthatunk, érkezett vendégeinek barátságos külsejét, a' férfiúnak bizalomra gerjesztő arczát, a' még ifju nőnek kellemetességét, de leginkább

a' leányka szépségét tekintve, e' reménytelen szerencsén örömét nyilvánítja.

Gusztáv keze föl levén kötve, természetes, hogy vendégei ennek oka felől kérdezősködtek, és ő az előbbeni eseményt történetihiven beszélt el, mit enyelgve így végzett be: „most már a' jóslat egy része teljesült. Egy váratlan eset nagyságtokat lakomba vezérlé. A' cigánynő vigyázatot ajánlott egy fenyegető veszély kikerülésére. E' veszélyt, önnek ellenében — tekintett a' leánykára, ki gyönyörű szemeit eddig a' beszélő Gusztáv halvány arczára függeszté, 's most pirulva lesüté — nagynak látom, csakugyan vigyáznom kell.“

Ezalatt a' szoba elkészült, hova a' vendégek elvonultak. Reggel pedig, miután a' kocszi elkészült, Bánlakyék, a' szíves fogadtatást megköszönve, Pestre utaztak, hol, bizonyos fontos családi ügyek elintézése végett, a' téli hónapokat töltendők valának. Gusztáv szívének meleg érzelmével mondott a' leánykának búcsút, 's midőn ennek gyönyörű arczát, Gusztávnak az elválást kiejtő rezgő hangjai, rózsalángba boriták, 's kapuján kigördült a' hintó, egy sovár vágy, egy borus sejtés keserű érzelme nehezült keblére.

II.

Az ifju tehát, mint hallottuk, kivel a' leirt események történtek, Koronly Gusztáv, eddigi történetünk színhelyének birtokosa volt. Szülőinek halála után, mint egyetlen örökös, birtokába lépett a' falunak, melly a' dúsgazdagok sorába nem helyezte ugyan ötet, de kamatozó tőkéivel együtt nyújtott annyi jövedelmet, mennyi az ugy nevezett fényes életre szükséges. Atyja magasb hivatalt viselvén, Gusztáv a' nagy világban neveltetett, de mindazon fonáságok nélkül, mellyek az illy nevelésnek legtöbbszörire sajátjai, — és az illy nevelés nem is marad ohajtott siker nélkül. A' 23 éves ifjut ismeretei, mellyeket minden elbizottság nélkül szerényen tudott a' kellő helyen kitüntetni, a' tisztelet azon fokára emelték, hová érett kor, szerzett érdemek és tudomány vezetnek; és csak e' kitünő tehetségeinek inkább, mint

anyagi állásának köszönheté, hogy olly ifju korában megyei főbírói rangra emelte a' közbizodalom.

Mi, kik hatalmunknál fogva Gusztáv belsejébe is pillanthatunk, mondhatjuk, hogy jelleme egy volt a' legbecsületesbek, legszilárdabbak közül. Az ifjúsággal kisebb nagyobb mértékben legtöbbnyire közös könnyelműség az ő lelkét fogva nem tartá, és a' gondolat, mellynek kivihetőségét eleve mindig megfontolá, nála tetté alakult, — és ha mégis erejével le nem vívható akadály gördült elébe, fájdalommal tölt el kebele. Egy érzésnek sem nyitotta meg könnyen szívét, de ha egyszer befogadta, azt keblének egész melegével ölelte körül, és ha ez érzés megcsalta, vagy ez által ébresztett reménye meghiusult: csöndes, de szívig ható keserv, mély, de teljes mértékben mégis ritkán mutatott bánat tépte nyugalmit. Emlékezete hü; kedélye csöndes, mondhatlanul szives; szóval, ember jó volt.

És ezen minden tekintetben annyira művelt lélek egy, a' XIX. század szellemével annyira ellenkező betegség ónnhez súlyában sinlődött, melly habár teljes mértékben bilincsbe nem veré is lelke szabadságát, de annak minden befolyásától ment mégsem vala. Most még ki nem fejezhető körülmények miatt gyermekségének első éveiben agg, babonás dajkák kezei közt forogván, ébredező első eszméit ollyan képekkel töltötték el, mellyeket a' felvilágosult elme, mint nevetségest, megvet; de ki nem tudja, hogy a' fogékony gyermeki elme az első benyomások megőrzésében hü: 's habár később azok fonákságairól meggyőződik is, de az emlékezetet mégis kitörülni végkép nem lehet. Így Gusztáv is. A' gyermekéveiben hallott dajkaregék nyomot hagytak belsejében, mellyet később a' gondos nevelők iparkodtak ugyan kitörlni, mi nagy részben sikerült is; de bizonyos neme az előítéletnek megmaradt benne, mi kedélyére gyakran nyugalomzavarólag hatott.

És lelkének mostani borúja csak egyedül innét magyarázható. A' sérült kéz, az elfolyt vér nem lankaszták őt el; itt inkább a' belső volt megsértve.

Ugyanis a' cigánynőnek, olly szokatlan időben, olly rendkívüli megjelenése, alakjának rémteljessé változása, a' meg nem magyarázható követelés, a' fenyegető távozás, de minde-

nek fölött a' veszélyt tárgyazó jóslat, Gusztáv lelkére mélyen hatottak, és el vala hintve benne a' nyugtalanság magva, mely ha az első benyomás nagyságához mért gyümölcsöt nem termé is meg, de nyom nélkül nem maradt. Nyugodt kedélyének felzavarása a' veszélyt bizonyos- 's irtózatossá sejteté, annyival is inkább, mivel a' jóslat reménytelenül érkező vendégeket hirdető része olly rögtön teljesült. És ha az egyébként erős lelkületű ifjunak keble kínos vonaglások alatt tört-virágként szilárdságában elgyengült: csudálnunk nem lehet, ha meggondoljuk, hogy megrögzött eszmékhezi ragaszkodáson tágitni vajmi nehéz, és azokat lerázni csak hosszú időengedte küzdéssel lehet.

Hogy azonban e' lelki állapot, illy túlfeszített alakban, Gusztávot egész élete pályáján keresztül nem kísérte, szükségtelen mondanom. Az idő rajta is gyakorlá hatását, és ezen balvélemények kiirtásán törekvő jobb részének sikerült gyakran a' helytelen benyomások kellemetlenségein enyhíteni. —

Külsejére nézve Gusztáv szép ifjunak vala mondható. Nyílt arcza, magas homloka, szép idomu termete, fekete haja 's gyönyörű barna szakállá, mi arcza halványságát különösen emelte, tüzes fekete szemei a' női körben egygyé tevék a' kedveltek közül. De e' kedvező külső nélkül is nyájassága, társalgási módja, s egyéb föltűnő szép tulajdonaival mindenki vonzalmát megnyerte.

III.

Egy hét mult el, 's a' cigánynöveli jelenet-okozta borzadás által lebilincselte lelke Gusztávnak lassan lassan tisztább eszméltre kezde fölszabadulni, sőt később hajlandó lett volna az egész történetet az illy nőknél közönségesen kiszámított csalásból eredetnek tekinteni, annyival is inkább, mivel a' grófnöveli viszonya egészen koholmány volt: hacsak a' jóslat egy részének olly hirteleni teljesülése, atyjának ismeretségére épített követelése 's itt-ott elszórt rejtélyes szavai azt előtte fontossá nem teszik.

Még mindig a' történettel, de már nyugodtabb elmével, bibelődve, elfogultságának lerázásaul gyönyörű négy almás szürkét befogatá, és egy nem távol lakó barátjának látogatására

ment, ki rendesen Pesten lakott ugyan, de most néhány napot jószágán töltött.

Kocsisa egy pompás külsejű uri lakba hajtott, 's a' szoba, hova egy elősiető ezüst zsinoros legény vezette Gusztávot, izlésteljes — és fényesen volt bútorozva. A' drága, nehéz selyemmel takart pamlagról egy virágzó külsejű, derült arczu fiatal férfi ugrott föl 's Gusztávot mellére szorítá.

„Hozott isten, édes Gusztávom! — üdvözlé ezt, mialatt a' legény felső öltönyeit leszedé 's kivitte. — „Mi lelt, az istenért! — kiáltott föl, midőn a' felkötött kezét megpillantá, — talán csak nem vitytál?“

„Azt nem, édes Lajosom! — felelt Gusztáv — de majd csaknem arra került.“ — 'S itt a' történetet elbeszélé.

A' fiatal házi ur figyelemmel 's meglepetve hallgatá végig, és az egész kalandnál csak a' szépnek festett lánykávali találkozásban kívánt részesülni.

„Hiszem, — felelt Gusztáv — kivált ha ötet úgy láttad, és lebilincselő magaviseletének úgy lehettél volna tanuja, mint én. Kellemes oldalát kalandomnak ugyis csak ő teszi; hidd el, barátom, ezen est éltémre befolyással bír.“

„Ha az én komoly Gusztávomra azon leányka hatással volt, — viszonzá nevetve barátja — úgy hiszem; de azon cigánynőre mitsem adok.“

„És én épen ettől tartok“ — felelt Gusztáv egy kis aggodalmat mutató arczezal.

„Ez ismét elfogultságod fekete színét bélyegzi. Egy művelt ifju 's olyasmit hinne! Kigúnyolás nélkül csak előttem mondatád ezt.“

„De nézd, barátom, jóslata nem teljesült-e azonnal? — Egy váratlan eset Bánlakyt 's vele a' leánykát körömbé hozá, sőt veszély is fenyegetett, minek tanuját kezemen hordozom.“

„Bánlakynak náladi megjelenése csak esetileg teljesült, és ebben a' banya épen úgy hibázhatott volna, mint a' grófnőveli viszonyod említésében hibázott. Veszélyt pedig jósolhata, mert hitte, hogy nem leszel gyáva, követelését azonnal teljesíteni, 's

neki talán erőszakhoz is kellend nyulnia. Benne valami természet-fölötti lényt csak nem szemléltél?”

„Azt nem, de csak kissé mégis rendkívüli eset” — felelt Gusztáv, barátjának fölvilágosító okoskodása után mintegy könnyebbülve.

Gusztáv barátja körében jól érzé magát, és a' látogatásra szánt idő barátságos társalgás közt eltelvén, azon ígérettel távozott, hogy egy hét múlva Pestre visszatérő barátja kísérője leend.

A' fiatal férfi, kitől Gusztáv megvált, báró Széplaky Lajos, a' megyebeli legszebb-, leggazdagabbak egyike volt. Feltűnő szép külseje, huszonhat éve 's gazdagsága a' világot előtte rózsaligetté varázsolák, mellynek tüskéit ha látta is, de nem érezte, és így egy vidám, derült ifju volt. Gusztáv előtt nem, de utána sem állt sokkal Lajos, 's ismereteiknek egymást megközelítése, érzelmeiknek nagyobb részbeni összehangzása szötte a' szellemi lánczot, melly őket gyermekkoruk óta összefűzve tartá. A' fiatal bárónak egyébiránt csak örülni tudó lelke 's derült széjszélei elmentében állottak ugyan néha Gusztávnak ábrándos komolyságával; de szívjósága 's barátját becsülő vonzalma sulyegyenbe tartották vérmérsékletök különégeit.

Lajos tiszta, elfogultságtól ment kedélyével jótékonyan hatott Gusztáv belsejére, és ennek beteges lelkét szelid, alapos ellenvetései nem egyszer emelték föl; sőt összehasonlítva Gusztáv elfogultságát a' csak néhány év előttivel, élénken biztatta a' remény, hogy az egyébként művelt ifju lelkéből a' vén asszonyi mesék nyomait végkép kitörteni sikerülend neki.

A' két ifjunak egymáshoz barátsága ismeretes volt; mert nem vala társasági kör, mellybe együtt ne jelentek volna meg, 's ilyenkor feltűnő külsejökkel, társalgási modorukkal mindig figyelmet gerjesztének; sőt szép olvasónőimnek megsughatom, hogy megjelenésöket a' hölgyek bájos serege mindenkor egy halhatlan, csak belsőkben viszhangzó örömtapssal fogadta.

IV.

Pest pompás palotáinak egyikében, egy első emeleti divatszerű, izléssel bútorozott szálláson, találkoznak ismét a' Bánlaky-

családdal, melly, ha egészen nem is, de a' fiatal nő szép testvére, Irma, különösen történetünk szövedékéhez kapcsolt, 's ezért szükséges velök kissé ismerkednünk.

Bánlaky, mint önmagától hallók, szabolcsmegyei közbirtokos volt. Egy nevezetes örökösödési per szükségessé tette Pestre jöttét, melly, végéhez közeledvén, fontosb eljárást kívánt, 's ha szerencsés sikerrel végződik, egy terjedelmes uradalom birtokába teendő. Róla 's csinos nejéről elég annyit tudunk, hogy derék, magyar szívű- 's lelkűek voltak, kiket szivesség, egyeneslelkűség 's vendégszeretet jellemez. Pestre érkezéskor az angol királynő-vendéglőben szállottak meg, de hosszabbra nyúló itt maradások végett e' magány szállást bérlették ki.

Irma, a' szép Irma, mélyebben érdekel bennünket. Egy reményteltjesen fakadó bimbó szép virággá fejlődik-e ki? előre meg nem mondhatjuk; mert zivatar és szélvihar azt egy pillanat alatt letörhetik: így Irma, az alkotó lehelletének bimbóban rejlő legszebb remeke, mivé leend? nem jósolhatom meg; de ha gyönyörű arczát, a' magasztos szellemihletségtől sugárzót, tekintem, és hozzá veszem, hogy szívet lelket vérző sebek életégen majd át nem viharoznak: előre mondhatom, hogy e' még inkább gyermekkifejlődése korszakában a' hölgyi koszoru koronája leend. Gyönyörű, gazdag, barna haja tömött csigákban hullott le vakító fehérségű vállaira, mellyeknek ígésző szépségét egy gyémántos aranykarikával összekapcsolt kendőcske takará el. Szép idomu arczán a' szívnyugalomnak örökké egyenlő halvány rózsája terült el, melly, a' rajta elömlő liliomhóval vegyülve, szellemi kifejezést kölcsönze az egésznek, mellyhez ha a' szabályszerű szemív alatti kökényké, életteltjes szép szemeket veszszük, a' legérdekesb arczoknak egyike áll előttünk. Közép nagyságu, mindig szebbé idomuló termetén — melly mint, egy nagy művészfáragta szobor-remek, két picziny lábacszkákon nyugodott, — nem lehetett gyönyör nélkül nem usztatni a' tekintetet, és ki végig nézi a' gyönyörű teremtest, ez egy művében bámulta és imádta a' teremtőt.

Nehéz azonban meghatározni: e' testi szépség, vagy lélekfenség volt-e azon varázskapocs, mellyel Irma mindenkit magá-

hoz bájolt. Az bizonyos, hogy ha egyszer valaki társasága kel-
lemeiben részesült, — mellyeket mondhatlanul kedves külseje,
szerény magaviselete 's korát haladó műveltsége által felejtethet-
len emléküekké tudott emelni, — az lelkével visszavágyott hozzá.
És ha valaki szerencsés volt öt tulságos szerénységéről megfelejt-
kezetten látni, — midőn lelke magasztos érzelmeit akaratjánál
jobban kitünteté, mit ha észrevett, biborrrá gyult arczát habpuha
kezecskéivel bármi ürügy alatt el tudá takarni, — az a' tisztelet-
teljes vonzalomnak édes érzésével távozott köréből, és kit e'
hölgy ellenében szivérzetinek felhullámozása nem lepott el, az
vagy egy képzeletében remekebb lénynek hódolt, vagy a' leg-
boldogítóbb érzéseket szivéből számüzte.

Mielött történetünk fejlődését tovább követnénk, szükséges-
nek vélem, Irmát ismertetőleg, azt is megjegyezni, hogy szí-
vecskéje még eddig nyugodtan dobogott. Az érzéstenger nála még
fölizgatva nem vala, és ha bár meg kell is vallanom, hogy min-
den eddig látott ifjak között Korondy Gusztáv alakja állott előtte
legemlékezetesb színben, innét többet következtetni nem lehet,
mint azt, hogy az ifjunak rendkívüli kalandja, — az öt annak
lakába vezető eset, 's rövid ottlétök alatt kitünt jeles tulajdonai
tették azt emlékezetessé. Hogy másnemű érdek lett volna Ir-
mát Korondyra visszaemlékeztető, nem merem állítani; de ha
mindaz nincs is, elég volt már ez is, öt emlékezetbe tartani,
hogy Róza Irmát nem egyszer faggatá a' szives házi gazdával.
Irma, mit gondolt, nem nyilvánítá, olyankor csak elmosolyodott.

Az említett szálláson látjuk tehát ismét Bánlakyékat. A' há-
zaspár enyelgő beszéd közt ült a' pamlagon; Irma pedig kötéssel
ült az ablaknál, néha néha kitekintve.

A' szokottnál hosszabban nyugodtak egyszer Irma szemei az
ablakon keresztül látható néptömegben. Pillantását egy tárgyra lát-
szék függesztetni, és meglepetés vala gyönyörű arczán olvasható.

„Jöjj ide csak, édes Rózám — mondá kissé elpirulva, —
nézd azon magas barna ifjut, olly ismerősnek látszik előttem.“

„S te nem ismernéd meg öt?“ — felelt Róza, kitekintve, nem
minden célzás nélkül.

„Ha emlékezetem nem csal, — viszonzá halkabb hangon — az Korondy.“

„Ha csakugyan az — szólt közbe Bánlaky — sajnálom, hogy szivességét nem viszonzozhatom. Csak tudnám szállását, fölkeresném.“

„Ki tudja, emlékezik-e még reánk“ — tev é utána Irma, kítésére tekintve.

Azon magas barna ifju, kit Irma az ablakon keresztül megpillantott, csakugyan Korondy Gusztáv volt. Ő barátjával Pestre jött, 's nem titkolhatjuk el, miként Irmát az emlékezet élötte olly világba állította, hogy a' vele való találkozás vágyának ki-elégítése lett volna; de szállásukat nem tudván, reménye sem volt erre.

Azonban az események lánczolata összefüzésében nagy szerepet játszik a' sors, 's gyakran még a' reménytelen vágyakat is megtestesíti. Így történt ez Korondyval is.

A' nemzeti színházból, egy dalmü előadása után, sürün hullámzott ki a' néptömeg, 's bár az előadás alatt megindult eső mintegy csatornából hult alá, az előcsarnok lassan lassan ürülni kezdett, a' legnagyobb rész gyalog, mások ismét kocsikon távozván.

Most báró Széplaky gyönyörü fogatu hintaja állott elő, mellybe Korondy már belépett, Széplaky egy kissé késvén az előcsarnokban, a' következő estén adandó darab kitüzését néző, midön a' báró mellett egy egyszerű egyenruhás inas állott meg.

„Nagyságos asszonyom! — szóla az inas egy közel álló hölgyhöz — bérkocsist seholsem találok.“

Széplaky erre visszatekintett és két csinos külsejü hölgyet pillanta meg.

„Ha nagyságtok elfogadják — szóla, hozzájuk lépve, udvarias hangon — kün álló kocsim szolgálatukra vár.“

A' két hölgy megdöbbenve elpirult, 's a' korosabbik, kissé zavarodtan, az ajánlást visszautasítá.

„Nagyságtokat vonakodásukért csak tisztelnem kell; — szóla a' báró halkabb hangon, és az ifjabbikat végig tekinté — de én kocsim visszaérkeztét itt bevárom; ne gyanítsanak semmi ró-

szat. Kocsimra báró Széplakyak czímere van föstve —“ tevé utána, midőn látá, hogy a' hölgyek még mindig vonakodnak.

Az eső most még hangosabban kezdé zúgni, 's a' báró a' habozó hölgyek korosabbikát karon fogva kocsijához vezeté.

„Barátom! — szólt Korondyhoz — kocsinkat e' tisztes hölgyeknek engedtem át; mi bevárjuk itt, míg ismét visszatér.“

Korondy kilépett a' kocsiból, 's nem csekély meglepetésére, a' hölgyekben Bánlakynéra és Irmára ismert. E' reménytelen találkozáson ezek is megörülvén, szívesben léptek föl a' kocsiba, és most már együttmentek a' Bánlakyné által kijelölt szállásra.

A' látogatásra tett meghívást örömmel fogadta a' két ifju, és annak teljesítését másnapra ígérték.

V.

Báró Széplaky közbejött akadályok miatt nem mehetvén, a' látogatást csak egyedül tevé Korondy Gusztáv. Fogadtatása olly vonzó, olly lekötő volt, hogy Pesten létében majd csaknem mindennap megújítá látogatásait, mellyekhez már annyira megszokott, hogy a' szíves család nélkülözése szinte nehezére vált; de mit volt tenni, hivatala haza inté, 's Pestet elhagyá.

Hogy mi vonzá Gusztávot a' szíves családhöz, nem szükség mondanom, mert tudom, ugys eltalálták szép olvasónőim, hogy Irmának elbájoló szépsége, és minden szavából kisugárzó szívjósága volt a' varázserő, mi őt leköté.

A' szokottnál derültebb arcczal veté magát kocsijának szegletébe. Szemeiben bizonyos elégülés tükrözé magát, milly a' szívet akkor szokta ellepni, midőn az érzések tengere felhullámszik, de nem kedélyháborítólag, hanem kéjbe meritőleg. A' csöndes, de azért lángoló kedélyü ifju eddig nem érzett édes vágyra melegült, 's andalító ábrándjainak fonalába Irmát, a' gyönyörű Irmát szövé bele, kinek elragadó külseje, lelánczoló lelki fensége egy új életre ébreszté, mellynek lelke ismeretlen érzelem volt, mi már keletkezésében is annyi kéjt nyújtott élvezetül.

Hogy Irmában, a' gyermekkor küszöbét alig túllépőben, az e' nemü érzelem-bimbó kifakadt-e; hogy Gusztávnak sugárzó

szemeiből a' kebel fölmelegülését ki tudta-e olvasni? egyelőre meghatározni nem tudom: annyi bizonyos, hogy már az első látáskor, rendkívüli kalandja miatt, érdekessé vált előtte Gusztáv; de hogy jelentőbbé vált-e ez érdek, a' következés mutatja meg. Ő Gusztáv köréhez bizonyos édes vonzódással simult, 's a' művelt ifjut tiszteletteljes érzellemmel tekinté. Innét magyarázható Gusztáv elégtelése; mert érzetkorányának fakadó biboránál Irma lelkében a' viszonérzelem ébredő lángját olvasá. Gondolatiban Irmával töltött minden perczeit visszaidézé, 's habár a' legelső találkozás, az ezt megelőző jelenet miatt, elfogultsága borús sejtéssel állítá is vissza, mégis boldogító ábrándjai azon benyomás kellemtelenségeit enyhíték.

Igy ért Gusztáv haza, 's bár foglalatosságai lekötötték, de Irma képe emlékében elevenen állt.

Báró Széplaky, bár Gusztávot egy izben Bánlakyékhoz elkísérte, és Irma szépségét bámulta is, de részint a' nagyobb világgal, legtöbbnyire pedig hivatalával, melly miatt legtöbbnyire Budán lakott, annyira el volt foglalva, hogy az első látogatás óta Irmáéknál nem is volt.

Bánlakyék, tovább tartózkodván Pesten, lassan lassan ismerkedni kezdének, 's a' látogatók száma naponként szaporodott. A' magyar színházban többnyire megjelenni szokott család, a' vizsga szemü ifjúság előtt ismeretes lön; 's habár sikerült is a' műveltebbeknek tisztelkedetni, kik szép külsővel ostrom alá vették Irma szívét, — ez mégis természetes nyájasságánál többre nem hevült, 's végig menvén a' hódolók seregén, úgy találta, hogy sem testben, sem lélekben egy sem mulja fel Korondyt. Azonban ezen kedvező összehasonlításból korántsem következtetem, mintha Gusztáv után a' sovárgás égető kínait érezte volna, ezt nem, csak annyit, hogy Gusztáv előtte legérdekeseb volt, és nyugodtan emlékezők reá vissza.

Igy mult el hosszabb idő; a' téli hónapokat enyhébb idő váltá föl, midőn Bánlakyt egy váratlan eset igen megzavará. Egy fő-törvényszéki tag, kinek ügyessége és befolyása pörét kedvező sikerü kimenetellel kecsegteté, hirtelen elhalt, és rövid idő mulva eldöntendő ügye már is más fordulatot kezdé venni. Száz-

ezerre rugó összeg forgott kérdésben, a' perköltségek majd csak-nem annyira mentek, és ha elveszti ügyét, jelenlegi birtokának egy részét is elveszti. Aggodalmat okozólag hatott tehát az eset a' családra.

A' végső ítélethozatalig még csak két hét volt hátra, és a' valószínűbbnek látszó, nem kedvező ítéletokozta zavar közt ült a' család némán együtt. A' csendet a' hirlapokkal érkező inas töré föl.

Bánlaky egykedvűleg bontá föl a' boritékot, és a' kinevezési rovaton nem csekély meglepetésére ezt olvasá:

„Ő cs. 's apost. kir. felsége folyó évi martius hó 14-én a' hétszemélyű főtörvényszéknél megürült ülnökségre báró Széplaky Lajos cs. kir. kamarást méltóztatott legkegyelmesebben kinevezni “

E' nem várt kinevezés a' családot egy kevéssé fölelevenítette. Örültek, hogy a' fejedelmi kegy előttök némiképen ismeretes férfit ért, ki ezentúl ügyök elintézésébe szinte befolyand.

Bánlaky a' következő reggel a' bárónál tisztelkedett, kitől, a' legszívesebben fogadtatván, ha tökéletesen megnyugtatta nem is, de éledő reménynyel tért vissza. És ismervén a' báró iránti barátságát Korondynak, ezt levélben megkérte, hogy ügyét barátjának ajánlaná.

VI.

Bánlaky levele épen akkor érkezett Korondyhoz, midőn ez, már barátja előléptetéséről értesülve levén, Pestre indult, részvétét tanusítandó. Gusztáv megérkezvén, Széplakyhoz szállt; de ez honn nem levén, átöltözködése után Bánlakyék látogatására sietett.

Koromfekete felhők boríták el az eget, mik a' holdvilágtalan est sötétjét nevelték, 's a' szűk utcakanyarulatokon vezető ut az itt-ott pislogó lámpáktól csak gyéren volt megvilágítva. A' Széplaky-háztól kezdve Gusztávot egy magas, barna alak követé, mellyet csak akkor vett észre, midőn, a' bálvány-utczából kiérve, az akkor még lámpa-nélküli uj-piaczra ért, 's ekkor is csak azért lön reá figyelmes, mivel mindenütt hasonló irányban kísérte.

Az élénkebb nagyhid-utczába érvén, az alakot elveszté, és minden további gond nélkül lépett a' házba, hol Bánlaky tartá szállását.

Gusztávot nyájasan üdvözlé a' család, és Irma szép arca egy kis rózsalángba borult, midőn tekinteteikkel találkoznak. A' csüggedező Bánlakyt Gusztáv jó reménnyel biztatá, mert barátjának ismert tudományától és ügyességétől minden jót várt.

Tíz óra után lehetett, midőn Korondy Bánlakyékat elhagyá és szállása felé sietett. De a' sötét estében néptől gyérült utcán aggodalom lépé el, midőn a' legközelebbi szögleten az előbbi sötét alak kíséruöl bukkant elő. Gusztáv, tört rejtő botja markolatát megszorítván, az Ürményi-ház melletti kis utcán ki az uj-piaczra tért.

A' hol most a' lámpa áll, de sokszor sötéten, mint történetünk korában, a' mindenütt nyomban kíséru alak Gusztáv mellé lépett.

„Ön annyira siet, — szólítá meg Korondyt az alak — hogy alig győzőm a' versenyfutást, pedig nekünk egymással dolgunk van.“

„Nem tudnám mi“ — válaszolt Gusztáv, a' magas, izmos alakon végig tekintve.

„Én tudom, 's majd ön is meg fogja tudni. Mindenek előtt nemesi becsületére kérdem: ön-e Korondy Gusztáv? mert a' személyben nem szeretnék tévedni.“

„Mi joggal kérdezi ezt ön? — kérde Gusztáv, válasz helyett jobban megnézvén az alakot, 's midőn ennek, a' mennyire sötétben kivehető vala, beesett arczát, elrongyolt köpönyegét, behorpadt kopott kalapját meglátta volna, tovább indulva tevé hozzá: — uton állónak felelettel nem tartozom.“

„Megállj, Gusztáv! — lépett ismét az alak elébe — joggal szólítlak így, — 's mivel utonállónak czímezél, illyennek szerepét fogom felölteni. Te sikolthatsz, de nézd e' tört, az első hangos szónál ide szúrom!“

E' szavainál bő köpönyét széttakará, melly alól egy tolvajlámpát vett elő. A' halvány lángu fénynél Gusztáv egy utálatos fekete arcot pillanta meg; a' tört pedig jobb markában villogtató.

A' piszkos és rémteljes arcz meglátásánál Gusztáv összeborzadt, és a' durvaságot jellemző szemek vad forgásától semmi jót nem várt.

„Mi tehát szándékoz velem?“ kérde Gusztáv egy kis szünet mulva, mialatt magát összeszedé.

„Ön engem követni fog, — válaszolt az hidegen — 's pedig csöndesen fog követni; csak egyedül viseletétől függ az én bánásmódom is.“ — Erre egy halk fütytérésére egy töredezett paraszt-kocsi, két elcsigázott lótól vonatva, állott elő.

Gusztáv megtámadójának elszántságot kifejező arczát és a' hasonló alaku kocsist látván, minden ellentállásról letett, 's aggodva ült az ismételt nógatásra a' kocsira hányt rongyok közé.

„Mielőtt elindulnánk, — kezdé ismét azon alak — szemeit bekötni szükségesnek látom.“

Gusztáv elszántan voná elő zsebkendőjét, miközben amaz még mindig markába szorított botját kicsavará, 's szemeit beköte.

A' kocsi megindult, 's úgy tetszett neki, mintha az a' zsidótér felé vette volna irányát. Ezer és ezer gondolat villant meg agyában, és a' cigánynő jóslatára emlékezett. A' kövezetről letért végre a' kocsi 's homokban haladt, mert zörögni megszűnt.

Hosszu idő mulva a' kocsi megállt, 's Gusztáv kísérője leszállt.

„Szálljon le, — kezdé az — 's adja ide kezét, majd én vezetem, — 's miután néhány lépést tettek volna, folytatá — most hajtsa meg fejét, mert olly lakba térünk, melly építésénél urak látogatására nem volt számítva.

'S valóban a' lak, mellybe betértek, épületnek nem is volt nevezhető. Ez csak egy kiásott föld-üreg volt, hasonló azokhoz, mellyek a' pesti árviz után annyi szerencsétlennek szolgáltak menedékül.

Vannak emberek, kiket ha egyszer láttunk, velök többé találkozni nem szeretünk; emberek, kik, mint valami daemon, vésztl jóslólag tűnnek föl előttünk, kiknek látása nyugtalan harczot lázaszt a' kebelben, — kiktől, úgy szólván, irtózunk.

Gusztávnak gyermekkori balhiedelmek alatt föl-fölvonagló lelke elrémült, mert szeméről a' kötelék levétetvén, maga előtt látta állani a' — czigánynőt.

Egy törött cserépben pislogó mécs hinte gyér fényt az üregbe szét. Kisérője egy szegletbe hamvadó tűz mellé települt, kihez kevés idő múlva, az ajtó-retesz betolása után, a' kocsis csatolta magát.

„Hitte-e ismét találkozásunkat“ — kezdé a' nő, — de hinnie kellett, mert hiszen megjósoltam!”

Gusztávot a' jóslat említése kínosan érinté, de beharczát elnyomva, nyugodtnak színlelé magát.

„Valaki után leskelődő rablóvali találkozáshoz nem szükséges épen jóslói tehetség“ — felelt komolyan Gusztáv.

„Ön tehát bennem rablót szemlél, — válaszolt a' nő, Gusztávot a' lóczára ültetve. — Legyen! vitázni nem akarok, mert minden percnyi időm drága.“

„Magam is szeretném minélelőbb idehozatásom czélját tudni,“ — közbevágott Gusztáv.

„Figyeljen tehát. Ön kétségkül hallott valamit azon gyilkosság- 's rablásról, mely mintegy két hónap előtt a' kerepesi utban történt. Ennek gyanuja engemet 's seregemet érte, 's a' város tömlöczébe záratánk. Hála az örök gondatlanságának! sikerült nekem 's azon két unokámnak a' mult éjjel megszöknünk, de reménylem, hogy többi társaimmal is fogok még találkozni. Nekünk messze-vidékre kell innét vonulnunk; mert ha ismét kézre kerülünk, talán életem is veszélybe kerül. Uti levélre 's pénzre van tehát szükségünk. Jó csillagom láttatá meg önt velem, midőn a' városba érkezett; mert mindkettőt öntől követelem. Mint főbíró érvényes uti levelet adhat, 's pénz nélkül a' gazdag Korondy nem szokott járni.“

„Sem egyiket, sem másikat“ — felelt Gusztáv határozottan.

„Mindkettőt — válaszolt a' nő, szikrázó szemekkel felugorva a' lóczáról, hova előbbi beszédje alatt ült. — De mit vonakodik? — tevé hozzá csillapultabban — nézze ez izmos karokat 's ama két unokámat, — 's azután szabadításomat jogosabban senkitől sem követelhetem.“

„Jogot 's követelést, utálatos nő, ellenedben nem ismerek. Nevem pedig bűn palástolására védpaizsul nem szolgálhat,“ felelt Gusztáv nem kevés fölindulással.

„Ne kényszerítsen a' végsőre; — mondá a' nő lángoló arccal, — ön most hatalmában van, 's a' Korondyak utolsó sarjadéka kezeim közt vérezhet el“ — tévé hozzá hidegen 's vontatva.

Gusztáv összeborzadt, mert a' Korondyak utolsó sarjadéka ő vala. Nem tudta, mi történik belsejében, csak érezte, hogy e' nő előtte irtózatos, ki előtt akaratlanul kell neki meghajolni; de más részről férfiu bátorsága fölébredt 's határozottan ellene szögezte magát a' nő követelésének.

„Önök vonakodása még veszélybe ejthet, — kezdé a' nő ismét növekedő hévvel — minden percnyi időm drága; itt van tanta, toll 's papiros. Nevem Tótszegi Borbála; unokáim Laczi 's Gazsi. Irjon! — riadá a' nő, — mert e' tört verem szívébe.“

Ekkor hirtelen zörejjel az ajtó betöretett. Egy hasonló fekete alaku lépett be, 's utána számosb fegyveres rendőr.

„Elvesztem! — kiáltott a' nő kétségbeesetten — és csak egyedül vonakodásodnak köszönhetem ezt, — fordult Gusztáv felé; — de imádkozz istenednek, hogy többé ne találkozzunk, mert majd — 's itt Gusztávhoz hajlott egy titkot sugok füledbe, mitől összeborzadsz.“

A' rendőrök csudálkozva szemlélték Gusztávot e' bűnbarlangban, ki nekik mikénti idejöttét elmondva, miután a' nőt unokáival bilincsbe verték, a' városba visszamentek.

Mielőtt történetünk e' részét bezárnám, szükségesnek vélem elmondani, hogy a' cigánynő megszökése után társai kérdőre vonatván, egyik, kegyelemnyerés reményéből, fölfedezé a' már máskor is használni szokott rejtekhelyet. Azon kocsit pedig, mellyen Gusztávot vitték, ugyanazon este lopták el egy a' zsidótéren ácsorgó szegény paraszttól. Merényök mi sükerrel végződött, fentebb láttuk. —

VII.

Bánlaky szállása előtt egy gyönyörű fogatu hintó állott meg, mellyből egy örömtől sugárzó arczu fiatal férfiu lépett ki és se-

besen ment föl a' lépcsőkön. Ha jól emlékezünk, a' kocsi ugyanaz, melyet a' nemzeti színház előtt már egy izben láttunk.

A' belépő ifjut, Bánlaky 'sneje honn nem létében, Irma fogadá.

„Szép Irma, talán csak egyedül van honn?“ — kérdé az az első üdvözlét után.

„Igen! — válaszolt az édes hangján, — de csak egyedül a' bárónak vagyok honn, — tevé hozzá mosolyogva — mert minden más, kivált férfin előtt csukva lett volna szobám.“

„De talán kívülem mégis van egy, ki előtt szinte nem titkolja el magát?“ — kérdé Széplaky, mert az volt, csintalanul.

„Sokkal jobban tiszteljük azt mindketten, — válaszolt Irma kissé elpirulva — kit báró ur ért, mintsem hogy azt tenném.“

„Mondja kegyed, szeretjük, — nemde? De kegyed majd el is felejteti velem, — tevé utána hirtelen, nem akarván Irmát zavarba ejteni — miért jövék. Mit ad annak, ki egy örömhírral lepi meg kegyedet?“

„Csak attól függ, hogy ki adja az örömhirt“

„És ha én lennék?“ kérdé a' báró derülten.

„Báró ur eddigis forróbb részvétet mutatott családunk iránt, mintsem hogy legszívesb köszönetet ne mondanék, —“ felelt Irma szerényen.

„Csak köszönet, ez olly kevés! De nem akarom függőben tartani. Ha haza tér Bánlaky, mondja meg neki kegyed, hogy ügyében a' végítélet ma hozatott és részére — kedvezőleg.“

Irma szép arczát az öröm lángja borítá el, és az enyelgve távozó bárónak kezét melegebben szorítá meg, mint azt egyébként tette volna.

Bánlaky nem sokára derült arczczal tért vissza, mert már akkor ügyének kimenetele felől értesítve volt, és hogy nagy részben báró Széplaky közbevetésének köszönheti a' részére kedvező eldöntést.

A' kétes kimenetelü ügy a' mennyire levertté tette a' családot, annyira fölemelte most; mert egy szép kiterjedésü jószággal szaporodott Bánlaky birtoka. És hogy örömét annálinkább nyilvánítsa, egy fényes estélyre hívá meg ismerőseit Bánlaky.

A' megjelentek közül a' család figyelme különösen Széplaky bárót emelte ki, mert az ő tekintete, ismeretsége és ügyessége szereztek ohajtott sükert, és így le vala kötve a' család.

A' közös öröm és meglegedés érzete csak egy kebelben nem talált viszhangra, és az Korondyé volt A' történetek súlya lelkére nehezült, melyből a' cigánynőveli első találkozás emléke egészen még ugysem volt kiirtva, és az újabb esemény képzeletét borusabbá, lelkét elfogultabbá tévé. Az, hogy mindkét ízben rabolni akart tőle a' nő, nem nyugtalanítá, de azon bizonyos felsőbbség és elbizottság, mellyel követeléseit tette, az itt-ott elszórt homályos értelmű szavak, és ezek közül az utószor kimondottak, — ezek tették a' nőt előtte jelentőssé. És bár képzelgéseinek fekete színét végkép le nem törülheté is, mégis nyugodtabban lépett be a' terembe barátjával, mint azt elfogultsága engedé; mert hiszen egy más nemű érzés, — egy sokkal édeesebb, egy rózsás jövődre ébresztő, háttérbe szorítá amazt. És épen ez érzés tévé, hogy az estély benne örömhangokat nem fakasztott.

Az életnek örülő Széplaky derült szeszélyével mindenkinek figyelmét lelánczoló; de ő figyelme tárgyául ma különösen az elbájolásig szép Irmát választá. Gusztáv néhányszor kísértette a' beszédet közérdekűvé tenni, de a' báró ma csak Irmának élt. A' társaság később osztályokra szakadt, és mindenki tetszése szerint keresett élvezetet.

Gusztáv, Irmával nem lehetvén, egy félreeső ablakelőtti székre ült, mellynek közelében két éltesb asszonyság foglalt helyet, kiket, gondolataiba elmerülten, figyelem nélkül hagyott, 's csak a' Széplaky-név említésére eszmélt föl.

„Higgye el, nagysád, — kezdé a' korosabbik — a' bárónak komoly szándéka van nősülni, 's csak előléptetése óta.“

„S ki lenne a' boldog menyasszony?“ kérdé az kíváncsilag.

„Épen erről beszélnek legtöbbet, 's ezen nem tudnak eligazodni“ — válaszolt a' kérdezett, kinek ezen néhány szavaiból is kivehetjük, hogy örömet közli a' híreket. — Tegnap voltam gróf Szerednyeinnő ő nagyságánál, ki, a' Bánlaky-per által érdekeltet-

vén, beszélé, hogy a' báró különösen harczolt a' Bánlakyék részére, és ezt nem tette volna bizonyos kinézések nélkül.

„Ön tehát gondolná, hogy ...?“ kérdezé a' magasabb rangu ő nagysága, csudálkozva.

„A' bárónak mostani viselete gyanumban megerősít — válaszolt a' kérdezett

„Mit gondol ön? azon gyermeknek szépségén kívül semmije, vagy legalább a' báróhoz mérve semmije“ — igazítá ki magát ő nagysága.

„A' bárónak gondolkozásmódját ismerök mondják, ő erre nem fogna tekinteni.“

Gusztávot legbensőbbjeig egy keserü érzet cikázta át, melly indulatvihart teremte lelkében. E' pillanat érzelemvirágainak legszebbikét kifejlődve állítá fel szíve terére, és érzé, hogy Irma előtte kimondhatlanul kedvessé vált, hogy minden percz ez érzésben megedzette, hogy élte boldogságának magva csak annak keblében virulható föl Eddig barátjának Irma iránti figyelmét csak pusztá udvariasságnak tekinté, és most e' párbeszéd megreszketteté, mert irtózott barátjával az érzelem mezején ellenségképen találkozni És ámbár erről még bizonyos nem volt, mégis féltékeny keblének rémszülöttje gondboruval tölté el.

E' sok bűnélküli arcz most ellenére volt, ülését elhagyá, és egy magánosan álló mellékszobában a' pamlag szögletébe veté magát.

Gusztáv azt gondolta, hogy eltűnését a' teremből senki észre nem vette: volt azonban egy, ki figyelemmel kísérte őt, — és ez egy — Irma volt A' báró minden tekintetben olly férfiú volt ugyan, kinek társasága által minden hölgy megtisztelve érezheté magát, 's minden más esetben Irma is egész figyelmet szentelt volna neki; de egy előtte eddig ismeretlen sovárgás által fölizgatva, nem egyszer tekintett lopva Korondy felé Észrevette Gusztávnak elkomolyodott arczczali távozását, és a' vágy, tudni, hová ment, nyugtalanítá kis keblét. Ohajtottan jött most hozzá nénje, kitől bizonyos foglalatosság végett a' Ilmeékszobába küldetett.

Gusztáv vállán egy gyöngéd érintést érzett. Szomoru ábrándjainak fekete fonala megszakadt, mire föltekintett, és az angyalszép leány állott előtte.

„Mi üzte önt e' magányba?“ kérdé Irma édes hangján.

„Barátság és szerelem“ — felelt Korondy, Irma kezét megfogva.

„Barátság és szerelem? — kérdezé lassu hangon — ezt nem értem.“

„Majd jön idő, midőn meg fogja érteni“ — felelt szomoruán Gusztáv.

„És miért nem szabad most megértenem?“

Gusztáv a' leánykának gyönyörű szemeibe tekintett, melyeket ez róla le nem vett. És szemeiknek ez egybeolvadása mindkettőjük keblét nevezhetlen édes érzelmű rezgésbe ringatá; mert a' szem a' lélek tüköre, és kiolvasák egymás szemeiből, hogy isteni érzet lepte meg lelkeiket

„Nincs-e annyi bizodalma hozzám, — kérdezé ismét Irma különös hangnyomattal, midőn Gusztáv előbbi kérdésére nem felelt — hogy azt most megérteném?“

„Irma, édes gyermek! — mondá Gusztáv, válasz helyett följajló érzelmétől remegve, de olvadó hangon, kezét dobogó keblére voná — mondja meg, való-e sejtésem?“

Kéz kézbe feküdt, idegeiket kélérzet villanyozta keresztül, ajkaikat hangra nem nyiták, csak epedő tekinteteik találkoztak egymással, és ők megértették egymást.

„Való! — felele a' vérbiborba merülő arczu leánya, Gusztávig lehajolva — és a' terembe rohant ki.

VIII.

Báró Széplaky, mint említve volt, Korondyval tevé Bánlakyéknál első látogatását, és bár akkor Irma szépségét csudálta is, de el levén foglalva, 's az egyszeri látás hatás nélkül maradván, látogatásait nem folytatá. Történt előléptetése óta azonban Bánlakyval ügyében többször értekezvén, előbb gyéren, később mindennap rendesen megjelent nála, mert Irmát más szempontból kezdé tekinteni, mint kinek elbájoló szépségén kívül művelt,

romlatlan, tiszta lelke által érdekeltetve érzé magát. A' nagy világ fényes rangu szépei között még nem találta föl azon lebilincselő egyszerűséget, melly Irmának angyaltisztaságában, 's mégis léleksfönségében olly hiven tükrözé magát. Előbb csak szokott udvariasságot tüntetett ki Irma iránt, és ezért nem képzelt benne Gusztáv vetélytárust, kivel együtt tevé látogatásait; de később érezte, hogy azon édességek, mikkel a' vele szívesen csevegő leánykát elhalmozá, nem színből 's szokásból, de szívből és érzelemből fakadnak. Ő tudta ugyan, hogy Korondy Pesten töltött idejének legnagyobb részét Bánlakyéknál tölté el, — de Gusztáv, ebbeli komoly érzéseiről soha nem emlékezvén, bár a' köztök létező barátságtól ezt megvárta, — nem hitte, hogy Gusztávban kifejelett már az érzelem, mi benne csak fakadóban volt.

Irma előtt a' báró csak annyiban volt érdekes, mennyiben Gusztáv barátja 's családja iránta lekötelezve volt. Meglehet, hogy Irma más szemmel tekintette, sőt tisztelete a' fényes rangu 's szép külsejű férfit iránt melegebb barátsággá is változott volna, ha előbb őt 's nem Korondyt látja. De Korondyvali első találkozása, ennek külseje, csöndes búskomolysága, kalandjai tették őt először érdekessé, és ez érdek később, midőn Gusztávot annyiszor látá, melegebbé, szívét áthatóbbá kezde alakulni: utóbb pedig érezte, hogy az a' szívérzelem virágainak legszebbikével, legboldogítóbbikával van egybefűzve. És még soha nem érzett kéj önté el szívbelsejét; kebelhurjai örömdalra zendültek, és a' gyermeki nyugalom boldogsága elröppent ugyan lelkéből, vágyak tengere izgatá föl ezt; de ő mégis boldog volt. Mindnyájunk szívét áthatotta már illy érzés, és mellyikünk nem volt akkor boldog?

Korondy, az estély után még több napokig Pesten időzvé, szívvonzalmát követve gyakran fordult meg Bánlakynál, hol Széplaky is rendesen megjelent. Barátjának Irma iránti viseletét élénkebb figyelemmel kísérte a' hallott párbeszéd után; és a' milly boldogítólag hatott reá az Irmának andalító szép szemeiből kiolvasott rokonérzet: olly leverő, elkeserítő volt előtte azon mindinkább bizonyossá vált erős hiedelem, hogy barátjának hű szívét vele közös szenvedély lepte el.

És az e' fölötti aggodás nyomasztó sulyának borús érzete hűvebben tükrözé magát halvány arczán, mintsem azt, barátja minden eleven szeszélye mellett is, észre ne vette volna; de Korondy előtt, bár mindig erősbülő szerelme szenvedélyének nagyságát és hűségét tiszta fényben láttatá, a' jövődő sokkal határozatlanabban állt, mintsem keblének édes és keserű érzelmeit részvétellel kérdező barátjával megosztotta volna

Hogy az egymáshoz hű két kedély Irma iránti érzeményeiket magukba zárva kölcsönösen el nem árulták, csak onnét magyarázható, hogy mindketten szívök legszentebb érzésü titkának hű megörzésében, Irmának rokon heve reménye mellett, édesb élvezetet találtak; és Széplaky, Irma nyájasságából még viszonzérzést nem következtetvén, bizonyos ugysem volt, talál-e szerelme Irma keblében viszhangra; — Korondy pedig, látván barátjának melegülni kezdő kedélyét, miután vele ugyanegy érzés dobogtatá szívét, szólani nem tudott.

Széplaky Irma bájainak mindig nagyobb rabja lön, és egy délután, barátja másfelé levén épen elfoglalva, azon komoly szándékkal lépett Irma szobájába, hogy lángoló szerelmét megvallja.

Hogy Irma válasza szívreményének meghiusítója vala, mutatta az elkomorult arcz, mellyel azt a' báró fogadta.

„Sokkal jobban tisztellem a' bárót, — felelt Irma édes hangján komolyan, — mintsem általam kielégíthetetlen reményre ébreszteném. Én a' bárót tisztellem, bizonyos mértékben szeretem is, és azért bizodalmas akarok lenni. Szívemnek tisztaságára, mondhatom, hogy életemben még csak két ifju birt érdekel, 's ezeknek egyike ön; — tevé hozzá kissé elpirulva — de az elsőséget a' másiknak adta szívem, —“ végzé be alig hallhatólag.

És a' gyönyörű leánykának ez őszinte vallomásaért senki meg ne ütközék. Ha ő a' báróban mindennapi közönséges udvarlót tekintett volna, bizonyosan illy bizodalmasan nem nyilatkozott volna; de, mint már egyszer érintém, a' bárót ő igazán tisztelte, 's nemcsak vonzó tulajdonaiért, de azért is, mivel Gusztáv barátja és családja iránta lekötölezve volt.

„És azon másik?“ — kérdé remegő hangon a' báró.

„Nem tudná ön?” — kérde egy kis szünet mulva szégyenülve a' leányka.

„Istenem! — kiáltott a' báró felindulva, — ha sejtésem nem csal, és az lenne, ki. . .“

Irmának gyönyörű arcza lángba borult, és bár a' bárónak megszakasztott fölkiáltásából észrevehé, hogy tőle várja az a' kiegészítést, de hallgatott.

„Irma! — szólt a' báró szünet mulva, mialatt küzdeni látszott magában, 's kezét kezei közé szorítá, — legyen ön irántam bizodalmasabb, mint legjobb barátom. Nemde Korondy azon másik?”

És a' leányka mély elpirulását a' báró igenre magyarázá.

Széplaky szokatlanul komolyan haza tért, és Korondy ma látá őt először hidegnek.

Egy hosszú küzdésteljes éj után a' báró, nem szokott eleven-ségét tanusító arcczal ugyan, de azért nem is olly hidegkomolyan, Gusztáv szobájába nyitott és érzékenyen üdvözlé ezt.

„Egy fontos, élethatározó lépésem van, — kezdé a' báró nyugodt hangon, de érzést áruón — akarsz-e lenni kísérom, Gusztáv? Hü barátságodtól ezt megvárom.“

Gusztáv előtt a' báró egész külseje, érzékeny olvadozó hangja feltünő volt, és kínos sejtés lázadt föl belsejében.

„Akarsz-e lenni kísérom, Gusztáv? — kérdezé megindultabb hangon, midőn az felelni nem tudott. — Élet-üdvben járok el ma!” tevé hozzá.

„És kit érdekel ez élet-üdv?” — kérde Gusztáv szorult kebelével.

„Kettőnket” — felelt Széplaky.

Gusztáv előtt minden világosan állt; de kintengerbe borult szive, kebel-hurjai megpattantak, ezer és ezer gondolat cikázta keresztül szédelgő fejét, — és barátjának „igent” mondott —

Szótlanul léptek a' kocsiba; Korondy tudta, hogy Irmához mennek, tudta, hogy ez szereti; de barátja szívét megtörni rettegett, és indulatvihar zúgott belsejében. Mit szándékol barátja, nem tudta, 's olly kevéssé tudta, mit tevő leendő.

A' lépcsőkről benyílt az ajtó — és Bánlakyék honn nem léte-
ohajtott volt a' báró előtt. Irma megdöbbenve üdvözlé a' be-
lépőket.

„Gusztáv! — kezdé kis szünet után a' báró — irántami bi-
zalmatlanságod bántó, de megbocsátok, és hogy lásd irántadi
bizalmamat, ime előtted vallom meg Irmához vonzó szerelmemet.
Táplált a' remény, hogy benne rokonérzelmekeket ébresztek; de
a' ti kedélytek nagyobb összhangzásban van. Irma! Gusztáv!
nyujtsátok ide kezeiteket, és a' hű barátoknak lemondása boldogít-
son benneteket!”

Gusztáv elérzékenyülten hullott barátja karjai közé. E' lán-
goló baráti hű kedély, nemes lemondás könyűkre fakaszták; és
a' nemes lelkű báró — fájdalomban bár — de két hű szívet ölelt
remegő keblére.

IX.

Ne mondja senki, hogy a' bárónak Irma iránti vonzalma
pillanatnyi fölhevült szenvedély műve, egy lenge fuvalmu szellő
által tova lebbenthető vala, mert le tudott róla mondani; midőn
szívének e' szép érzelem-virágát letörte, küzdelem kínai resz-
ketteték meg keblét; de meghiusult reménye romaira mind e' mel-
lett nyugodt kedélylyel pillantott föl, mert hirtelen tisztába volt
önmagával. „Irma — gondolá magában — érzelmeimben ugysem
osztozik; az pedig, ki iránt keble melegebben dobog, szívem-
hez olly közel áll; legyenek ök egymáséi. Kába az, ki egy meg-
hiusult reménye miatt csüggedésig elkeseredik.“ — És így csak
szerencsés természetének köszönhető, hogy a' lemondás első ér-
zékeny perczei után szíve szokott nyugottan vert.

Korondyban pedig, az ellenkező érzelem-vihar lezugta után,
egy eddig ismeretlen kélérzet, egy nyugottabb és boldogabb élet-
szak reményét költé föl. Mi legjobban nyugtalanítá, a' barátjával
egy tárgy utáni hevülése, azon váratlanul szerencsésen átesett.
Irma rokonérzete keblében eddig vissza nem hangzó öröme ol-
vasztó dalt indíta meg, és ezen olvadozó hangulatában mind Irma,
mind barátja iránti érzései melegebbé, forróbbá növekedtek.

Bánlaky és neje figyelmét a' gyámságuk alatt álló leánya hódolói nem kerülték el, és ők, távol minden rang- 's vagyonvadásztól, a' bárót czímjei mellett sem ohajtották jobban, mint a' művelt és tiszteletre méltó Korondyt rokonsági kapcsolatokkal magokhoz kötni. Irma érzelmeinek ők irányt adni nem akartak, mert akár egyik, akár másik iránt gerjedne is rokonérzetre, a' hosszabb együttlét alatt kiismert ifjakat olyyaknak tapasztalták, kiknél méltóbb tárgyat alig választhatna magának, és azért Korondynak nyilatkozatát csak olly örömmel és tisztelettel fogadák, mintha azt a' báró tette volna.

E' közben Bánlaky tökéletesen befejezván szerencsés kimentelű ügyét, az ítélet végrehajtása sükeresítésére megyéjébe egy pár nap mulva visszautazni készült.

„Irma, édes gyermek! — szolt Korondy utósó látogatása alkalmával, annak kezeit magái közé szorítva — emlékemet meg fogja-e tudni híven örzeni? Egy hosszú év fog elmulni, míg egymást viszonyláthatjuk!”

„Egy év? — kérdé Irma lassu sohajjal. — És szivem csak egy évig tudna egy kedves emléket megtartani?” — kérdé kis szünet után lágy hangon.

„Irma! — szolt tovább Korondy szenvedélyesen — nézze, ön még olly gyermek, fiatal; irántami vonzalmát majd csak bábjátéknak fogja tekinteni, mellyről megfeledkezni olly könnyű, ha nincs mellettünk szüntelen. Ön majd látand nálam szebbeket, jobbakat, nem illy borus kedélyűeket, kik ön iránt szinte érzelmre lobbannak, és nem fog-e majd az én képem háttérbe szorítatni?”

„Oh, Gusztáv! — felelt Irma magasztalt hangon, gyönyörű szemeit az ifjura függesztve — ne képzeljen annak, ki érzéseit a' divattal változtatja. Azt mondja ön, gyermek vagyok; de e' gyermeknek szíve, higgye meg, érettebb, mintsem csillogó külfényért lélekfenségét odaadná.”

„Ha a' lélek fönsége alatt az én belsőmet érti ön, édes Irma — felelt Gusztáv érzékenyen, — ugy engemet végetlenül boldogít. De kételségem megbocsátható. Nézze ön, én egyedül állok a' világon, egy virágzó családnak utósó sarjadéka, — és ezt szo-

moru hangon mondá — nincs senkim, kihez szívem forróbban ragaszkodnék; mint ön és barátom: — ha végkép elhagyatott lenni nem akarok, meg kell tehát ragadnom azt, ki indulatjával magához karol; és ha ön szíve meg tudna irántam változni, ha reményem fonalát szét tudná egykor tépni, Irma, akkor — — — megtudnék örülni.

És ez utolsót olly indulatos, vad hangon mondá, hogy Irma összeborzadt: egy hideg érzés rezgett végig idegein, mely a' következő perczen forró hőség biborával színezte be arczát, és az indulatos ifju lángoló arczára könyezve tekintett.

„Oh, édes barátom! — monda szünet után Irma, magát összeszedve — nem fogja önt megemészteni illy fergeteg. Szakadjon meg szívem azon perczen, melyben önt elfelejtem.“

X.

A' Korondy előtt olly hosszú év végre lefolyt A' viszontlátás boldogító reményétől izgatva ült kocsijába, és tüzes lovai nem elég gyorsan ragadták hintáját; mert Irma utáni sovárgó vágyát az idő és tér ki nem törülték. Hűséggel őrizte meg első szerelmének elbájoló képét; az elválás utolsó perczeinek emléke lángoló szenvedélyét Veszta tüzeként ernyedetlen lobogásban tartá meg, és égett a' pillanatért, melyben imádottnak viszontlátandja.

Bánlagnak uj birtokához közel egy cigánysátor vala felütve; a' fényes uti hintót észrehevő fekete sereg néhány gyermeke a' legelrongyoltabb öltözetben, alamizsnát kérendő, a' kocsi elébe szaladt, mire az első lovak megijedtek és ragadva hurrázolták a' kocsit, míg az egy árokba dőlt.

A' közel faluból hamar érkezett segítség, a' kocsit fölállítandó, mellynek kevés baja lett, de Korondynak balkarja tetemes sérülést szenvedett: és a' viszontlátás örömei közé testi fájdalom elegyült; de az első pillanatban ez is felejtve lön.

Korondy Irmában egy kifejlett gyönyörű szüzet ismert meg. Azon gyermekded ártatlanság, melly egy év előtt ömle el arczán, méltóságos kifejezést ölte magára, és a' szemlélt tiszteletre ragadta. Korondy, mint egy madonna-kép előtt, buzgóság-

gal állt meg a' részvétet sugárzó arczu gyönyörű hölgy előtt, és ez a' nyújtott jobbot pirulva, de szívből szorítá meg.

Bánlakyék, mint képzelni lehet, örömmel fogadták a' kedves vendéget, és csak a' baleset zavarta meg ezt, hogy teljes mértékben nem volt minden részről élvezhető.

Mig orvosért küldöttek, Korondy szobájába vonult, és az esemény fölött eszmélkedett. Nyugalanság, borús sejtés zajla végig kebelén. Elfogultsága ismét fölébredt, és nem jó jelnek tekinté, hogy Bánlakyékhoz első beléptét illy eset, és pedig épen czigányok által okozott, bélyegzé. Visszaemlékezett azon utálatos nőre, kivel már kalandjai voltak, és bár ettől már nem félhetett, miután biztos őrizet alatt lenni hitte, mégis kellemetlenül hatott reá az egész eset. Hozzájárult ehhez még az is, hogy épen balkarján esett a' sérülés, melyet, egy születése óta i jegy miatt, nem örömet takart föl.

Az elérkező orvos, a' seb megvizsgálata után, rendeléseit megtevé, melyeknek pontos megtartása mellett nem sokára történendő gyógyulást ígért. Mielőtt az orvos távozott volna, Korondy megkérte őt, hogy a' látott jegyet titokban tartsa, mire ez magát kötelezte is.

A' seb gyógyulásának lassu haladása nem vált terhére Korondynak, mert a' miatti unalmait Irma gyakori társalgásával szívoajtottan üzte el. Irma ígéretéhez híven, szentül őrzé meg Gusztáv emlékét, mit ha a' vizontlátás első perceiben szűzi szemérme hangosan kitörni nem engedett is, de szíve annál melegebben, annál áthatóbban érezett. Gusztáv képe, mint a' férfiaság remeke, bálványképen állt szívoltárán, és szíve minden dobbanását ennek szentelte.

És Gusztáv szenvedélyes, érzékeny lelkének jólesett ezen hü ragaszkodás; — kéjérzettel olvasá ki Irma arczvonalaiból azon hü csatlakozást, mellyel ez rajta függött, és indulatja később olly lángolóvá alakult, hogy reszketve tekintett minden más tárgyra, mellynek Irma kivüle csak kis figyelmet szentele. Ottléte alatt többször megtörtént, hogy a' gyönyörű leány udvarlására a' megye első rangu ifjai jelentek meg, és ilyenkor nyugtalanság ostromozá keblét, ha egyik vagy másik melegebb érzést

áruoló hanggal társalgott Irmával, ki pedig mindenkit egyiránt fogadott.

Sebe végre annyira begyógyult, hogy a' szobákat elhagyhatta, és a' Bánlaky-családdal a' szobráncai fürdők látogatására mehetett. Szathmár és Szabolcs volt itt jelen gyönyörű hölgyeivel, de ezeknek királynője tagathatlanul Irma volt. Korondy büszkén vezeté végig a' sétatéren karján szívhölgységét, ki előtt minden férfiszív meghajolt, és csak akkor komorult el, ha egyik vagy másik udvarolni merészelt.

Egy este poros uti hintó robogott be a' vendéglő kapuján, melyből magas, szép, de kissé halvány ifju lépett ki. Arczán a' derület és komoly érzelem vegyülete terült el, midőn a' sétatérre induló Bánlaky-családot megpillantá, melynek köréből Korondy hangos örömkítőréssel sietett elő, és a' két ifju egymás nyakába borult.

Szép olvasónőim talán megismerték báró Széplakyt. Ő most Erdélyből jöve, és egy kis időt a' szobráncai fürdők megtekintésére is szentelt.

Lesznek talán szép olvasónőim közül is többen, kik egykori imádottaikkal reménytelenül találkoztak, ezek tudni fogják, hogy illy találkozás nem kellemetes, legalább első pillanatban nem az. A' báró ezen találkozássra nem számított; Irma, kit lemondása óta nem látott, kifejlődött szépségében meglepte őt, és hirtelen nem tudá, miként viselje magát iránta. Csak futólagosan üdvözlé, Irma pedig, — kiben a' viszontlátás semmi nevezetes változást nem teremt, hirtelen ébredő és olly hirtelen sajnálattal tekintve a' halvány arczra, — közönyösen fogadá azt.

A' fürdői látogatásra szánt időt együtt tölték el. A' bárónak érzelmeit senki nem tudá. Ő derültnek mutatkozott, de néhai elandalodásai, hirtelen elkomorodásai azon gyanut ébreszték föl, hogy enyelgésai nem szívből származottak. Irmához hidegen, egykedvűleg közeledett, — és épen ezen visszatartózkodása által gerjesztett a' családban maga iránt érdeket.

Csak Irma volt az, ki a' nemes férjü küzdelmeit az elhalványult arczról le tudta olvasni. Ő megérté ennek megtört sohajait: de szive Korondyé volt. Ez pedig, bár észrevevé barátjának

érzéketlen magaviseletét, mégis aggodalommal látta, hacsak közeledett is Irmához, ki több figyelmet kezdene ennek szentelni, mint azt ohajtá.

A' báró a' fürdőt elhagyni készült. Utósó látogatása alkal-mával Bánlakyéknál többen voltak, és esetileg inkább, mint keresve, Irma mellett találá magát. A' legnagyobb rész egy körben Korondyt fogá körül, ki lelkesen vitázott valami tárgyról, és bár később észrevevé Irmát 's a' bárót együtt, de illedelem megsértése nélkül nem távozhatott; csak gyakori tekintgetései árulták el nyugtalanságát.

„Irma, — kezdé a' báró — emlékem feltűnt-e néha ön előtt ?“

„Jelen boldogságom érzete gyakran felkelté azt, — felelt Irma kissé zavarodva — és Gusztávval nem egyszer emlegettük a' bárót.“

„És igazán boldognak érzi ön magát? — kérdé a' báró ér-zékenyen, a' leánya jobbát megfogva.

„Igazán“ — felelt Irma szíve mélyéből.

„Igy csak ohajtásom teljesült — viszonzá a' báró elhaló so-hajjal. — Irma, — tevé utána egy kis szünet mulva remegő küz-déssel — ma utójára látjuk egymást. Én önt többé nem lát-hatom!“

Irma nem vala többé gyermek, megérté a' bárót, és öntu-datlanul viszonzá annak meleg kézzszorítását.

„Én többé önnel nem beszélek, — folytatá szenvedélyes han-gon a' báró, — de meg kell mondanom, hogy emléket siromba viszem. Ön nem sokára teljes mértékben élvezendi boldogságát, és engemet elfelejt, de én önt soha — soha — isten önnel!“

Irma keblében e' szenvedélyes hang részvétet gyulasztott. Gyönyörű arczán egy rezgő könyecsep tört szét, és hirtelen hagyá el a' szobát.

Korondy mindezt látta. Ajkairól elhaltak a' hangok; sejtése sugta, hogy azon könnyű az ő szerelme szép virágait leforrózta, — és fagyhaló érzés rezgett végig idegein.

XI.

A' szobráncki fürdőkből vezető ut Bánlaky jószágára egy roppant rengetegen vezetett keresztül. — A' nap sugárai elhalóban voltak már, midőn egy szoros völgyi uthoz értek, és a' hintónak hátulsó kereke széttört. A' bajon segíteni hirtelen nem tudtak, hanem hosszas tanakodás után arra határák el magokat, hogy Bánlaky az inassal a' még messze fekvő faluba gyalog bemennek. Korondy pedig a' hölgyekkel a' kocsinál maradt.

Mig Bánlaky visszatérendő volt segítséggel, Korondy időtöltésből felszólítá a' hölgyeket egy rövid sétára az erdőbe, mit azonban Róza elfogadni vonakodván, Korondy, könnyű fegyverét vállára vetve, Irmával egyedül indult el

A' mindinkább sűrűsödő bokrok és a' terjedő estboru végre visszamenésre kényszeríték: andalgva haladtak tehát visszafelé, és sok ideig mentek, de a' kocsihoz nem jutottak

Korondyt aggodalom kezdé elfogni, mert észrevevé, hogy nem azon irányt követik, mellyen jöttek, és órája után itélve, már régen a' kocsinál kellene lenniök. Irma is nyugtalan leve, mert már fáradtság lepte el, és czélt nem értek. A' hosszasan tartó menésből világos lön előttök, hogy az utat eltéveszték. Korondy csüggedezését, mi inkább Irma iránti figyelméből, mint bátortalanságból származott, gondosan eltakará, és gyöngéden szorítá magához a' remegő leánykának karját, mellyet az magához fűzve tartott.

Eltévedések kétségen kivüli volt. Korondy kiáltozni akart; de Irma félelemből, nehogy magukat a' rengetegben lappangható rablóknak elárulják, ezt nem engedé. A' sok menésben Irma is elfáradt, és nem volt mit tenni, mint egy alkalmas helyet keresni, és a' reggelt bevárni.

A' sűrű rengeteget koromsötétség lepte el. Irma reszketve vonult el egy bokor mellé, és Korondy, bátorítva őt, lábaihoz ült.

Hosszu szünet uralkodott köztök, mellyet Korondy épen feltörni akart, midőn egy kis zörej és közeledő emberi hang üt meg füleit.

„A' szobranci fürdőket ma hagyták el' — mondá egy durva hang eléggé érthetőn.

„És ha a' világ végéig megyek is, fölkeresem őt“ — válaszolt egy gyöngébb rekedt hang.

Korondyban e' hang kínos emléket ébresztett.

„Ugy hiszem, nem sokára czélt érünk“ — folytatá az első.

„Én is gondolom. Reszketek a' pillanatért, mellyben álarczát leránthatom, — viszonzá a' második. — Sok keserüséget okozott. De jó lesz itt pihenni, — és valami terhet dobott le vállairól. — Laczi, csinálj tüzet, itt van száraz galy; és a' kutyát ereszd el.“

Korondy helyzete a' legkínosabb volt, mert a' hang előtte ismeretes lön. Reszkettető borzadás lepte el, arczán hideg izzadás cseppei hulltak le, és Irma jobbját görcsösen szoritá magához, mintha félt volna, hogy elragadtatik mellőle. Irma az arcz szét-dult vonásait nem láthatá, csak a' forró kézszorítást érzé, és ő is remegni kezdett.

„Irma, édes, — kezdé halkan Gusztáv — hallottad e' beszédet?“

„Igen“ — felelt az reszketve.

„E' hang a' cigánynőé“ — felelt Gusztáv, jéghideg homlokát Irma ölébe rejtve.

Nem sokára tűz lobogott közelében, és a' bokrokon keresztül Korondy két ismerős utálatos arczot pillanta meg. Gyermek-kori elfogultsága e' pillanatban legkínosabban gyötré.

Az eleresztett eb körülfutá a' kört, és Korondy előtt megállva, csaholni kezdett.

„Laczi, az eb ugat — kezdé a' cigánynő, mert az vala — itt vagy ember, vagy állat van közel.“

„Én is ugy hiszem“ — felelt, és szurtos öltönye alól egy kést rántott elő.

Az eb mindig hangosabban ugatott, és egy a' rengetegben viszhangzó füttyentés hallatszott.

„Nem ismerős, — mondá szünet mulva a' nő — mert nem felel. Gyermekeim megismernék anyjokat.“

Az eb most a' nőhöz futott, 's onnét Korondy felé vissza.

„Itt embernek kell lenni, — kezdé ismét a' nő, — Laczi, kövesd a' kutyát.“

Korondy helyzete szempillanatonként égetőn kínzóbbá vált. Mi rettenetes, vért fagylaló érzetek dulták keresztül keblét, nem tudá: csakhogy azoknak ónnéhez súlya alatt kínosan szenvedett. Helyzete felényire se lett volna annyira nyomasztó, ha Irma iránti aggodalma is nem nyugtalanította volna.

A' nő egy nyaláb gallyat dobott a' tűzre, és ez, a' sötétséget messze eloszlatva, hatalmasan fellobogott.

Laczi — mint őt a' nő nevezé, — a' kutya után indult, 's utána a' nő egy fényes markolatu törrel lépdégett.

Egy pillanat — — és a' nő Korondyval, ki fegyvere sárkányát gyorsan fölrántá, szemközt álla.

Van^{nak} emberek, kik legnagyobb meglepetésöket is el tudják palástolni: így e' nő is, mintha előre számolt volna e' találkozáásra, hidegnyugottan tekintett Gusztávra és a' halál-halvány Irmára.

„Végre tehát találkoztunk! — kezdé a' nő lassu tompa hangon. — E' pillanat után rég sovárogtam, és bárminő törekvésem sem vezethetett volna jobban össze bennünket, mint most itt véletlen. Korondy ismersz-e még engemet?“

„Vezess ki e' rengetegből, — mondá Gusztáv válasz helyett, — 's legyen minden egykori kíváнатod teljesítve.“

„Korondy! ajánlatod már későn jő. Mióta nem láttuk egymást, egy gyermekem vérzett el a' hóhér pallosa alatt, és ez vért kíván. Emlékezel-e, midőn vonakodásod miatt véreimmel rabbá lettem, midőn megmenthetél vala, és nem tevéd? De ha mindez nem történik is, nekünk régi számadásunk van lerovandó. Korondy ennek ma végét vetünk.“

A' czigány^{nő} Korondyhoz közeledett, de ez, Irma elébe lépve, fegyverét kifeszíté.

„Ne közelebb! — riadá Korondy csüggedező hangon, — mert lelőlek,“ 's fegyverét a' nő mellére irányzá.

A' czigányfiu most egy hatalmas lökéssel taszítá félre a' nőt, 's csillogó késével Korondynak rohant. A' nő pedig az ájuláshoz

közel álló Irmához akart lépni. Erre egy kettős durranás hallatszott, és a két megtámadó a földre zuhant.

„Átkom reád! — nyögé a nő — átkom reád, — — ösanya's testvérgyilkos!!“

Irma eszméletlenül rogyott össze.

Korondy megfásulva, szoborrá dermedten állott a három test fölött. Elhalt benne minden érzés; kebel-harjai megpattantak, és eszméletét veszve Irmára borult le.

Nem sokára egy fáklyás népcsoport ért az irtózat e' helyére, melyet a' hallott lövés és lobogó tűz vezetett ide. Bánlaky borzadva emelte föl Korondyt és Irmát, ki lassan lassan magához jöve. A' cigányfiu szíven volt találva és meredten hevert, de a' nő, bár súlyosan vala megsértve, még föleszmélt.

„Életem végpercei közelednek, — kezdé a' nő, reszketve fájalmában, — sietnem kell beszédemmel. Hol van ő? — és körültekintvén, Gusztávra függeszté megtört szemeit, — ott áll; nézzétek a' nagyanya és testvérgyilkost! nézzétek a' fattyugyermekeket! — Összeborzadsz, nemde? de ugy van. Szavaimat a' bal karodon látszó jegy, — melly vassal van odasütve, és ezen halott-gyermek kezén levővel megegyezik — igazolja. Oh! irtóztatón éget e' seb, — fegyvered jól talált; — de szavaim fulánkja, ugy hiszem, megmérgezi a' te szivedet is. — Mintegy huszonnégy év előtt — folytatá kis szünet mulva, mi alatt összeszedé magát — egy cigánysátor vala Korond falu végén felütve. Egy fiatal cigánynő, — kinek akkor már két gyermeke, és mondhatlanul szép volt, tért be az uraság kastélyába kéregetni, kit a' vele történetesen találkozó uraság kegyesen fogadott. Ezen nő az én szeretett leányom, Flóra volt. Sokáig tanyáztam én ott, mert Korondy ur bennünket sok kegyelemben részesített. Ez alatt Flórának egy gyermeke született, és az egész idő alatt távol járó férj visszaérkezvén, nejét meggyalázva találta. A' hatalmas ur ellen kikelni nem volt bátorsága, de szegény leányomat halálig üldözte, és én már akkor gyűöltem a' gyermekeket, ki leányom halálának oka volt. E' gyermek, Gusztáv, te valál. Megbélyegezve adtunk téged vissza Korondynak, ki előbb parasztháznál tartott, de neje egyeztével, ki magtalan volt, fiá-

nak fogadott, csak azért — mint később tudám meg — nehogy családja kihaljon, mert már akkor a' Korondy-nevet csak ő viselte. Én leányomat határtalan indulatból szerettem, és engesztelhetlen gyűlöléssel tekintettem a' gyermekeket, ki azt anyai karjaimból kiragadá. Vagy azt gondoljátok-e, ti hatalmas urak, — folytatá, alig lihegve, erőtetett hangon, — hogy mi, szegény megvetett nép, nem érzünk keblünkben gyermekeink iránt oly édes anyailag, és becsületünk kevésbé szent előttünk, mint a' tietek, kik fényes világtokban éltek. Boszú volt neked már bölcsődben esküdve, és hogy akkor nem teljesítém, azért történt, mert éreztetni akarám veled azt. A' végzés meghallgatá könyörgésemet, és bár meg kell halnom, de édesen, nyugodtan zárom be szemeimet, mert jegyesed előtt rántottam le álarczodat, ki, úgy hiszem, egy cigány-fattyu öleléseivel be nem fogja magát fertőztetni. — Testvéred a' hóhér pallosa alatt halt meg gyálázatosan általad; ez pedig tenkezedtől vérzett el; és én is áldozatod vagyok, — — mindezekért átkom szálljon reád! — Itt hangja elhalt.

Korondy, lesujtva, testben lélekben megtörve, állt ott, és a' beszélő nőt megakadályoztatni nem volt ereje. Hidegen fordult tőle el mindenki. Irma öntudatlanul hagyá magát Bánlaky által elvezettetni, kit a' népcsoport követelt. Gusztáv egyedül maradt. Nem volt csak egy barátságos hang is, melly őt legkeserűbb elmerüléséből fölébresztette volna.

Gusztáv reszketve tekintett a' nőre, de ez már életjel nélkül forgatá szemeit. Eleget hallott a' nőtől, de a' jegy felől még fölvilágosítást akart. Borzadálylyal bontá föl a' megmerevedett cigány balkarját; a' hamvadni kezdő tűz még egyszer föllobbant és a' jegyet megvilágítá. — A' nő szavainak hitelt kelle adni.

Bánlaky nem megvetésből, de rendkívüli meglepetéséből hagyá ott Korondyt, és midőn a' kocsihoz értck, vette észre hiányát. Még egyszer visszament, és Korondyt a' fölbontott kar szemlélésében találta.

Bánlaky visszaborzadt Korondy megváltozott tekintetétől, mellyben csüggedés, fellázadt indulat-vihar és halál tükrözé ma-

gát. Gépszerűleg engedé magát vezettetni, miután Bánlaky a' holttetemek eltakarítása iránt rendelkezett.

XII.

Korondy leverten ült szobájában a' fent leírtak után mint-egy két hónappal később, midőn egy levelet felbontott, és abból jegy-gyűrűje hullott ki.

A' szánandó ifju keserve leirhatlan volt, és ő, ki önvétke nélkül sorsának balszillaga által annyira lön üldözött, szívefájdalmában, és még mindig mondhatlan szerelmében megcsókolá az életüdvét legyilkoló sorokat.

Lemondott mindenről; emberein kívül senkit sem bocsátott magához, és bár Széplaky minden módot elkövetett, hogy vele találkozhasson és vigasztalhasza, de még ez elől is elzárta magát. A' sok kísérlet után ez is visszavonta magát, és Korondy egyedül élt bújának. Cselédei részvételt tekintettek a' szenvedő ifjura, ki napokig ült elmerülésében író-asztala előtt, hol Irma lemondó levele és visszaküldött gyűrűje volt szemlélhető.

Nem volt semmi ez életben többé, mi érdekelte volna, és hasonló volt a' hérczen lengő virághoz, melyet zúgó zivatar letört; de még csak könnyűi sem voltak, hogy szíve kínos fájdalmait kisírhatta volna.

XIII.

1842-ik évi februar 15-én — négy évvel később — egy pompás uti hintónak meg kelle állani a' budai irgalmas szerzetbeliek kórháza előtt, honnét egy halotti kíséret indult ki a' temető felé.

A' fényes hintóban ülő férfiú és virágzó külsejű nő nyugtalankodni kezdének, hogy a' menet miatt kocsijok nem haladhatott.

„Kinek végtiszteletére gyült össze ezen tömérdek nép?“ — kérde a' férfiú, lebocsátva a' hintó üvegét, egy a' kocsiba betekintő fiatal embertől.

„Egy örültnek“ — felelt az udvariasan.

„Nevét nem tudná kegyed megmondani?”
 „A’ felfordított paizsu czímeren ,Korondy Gusztáv’ olvasható.”

A’ kocsiban ülő fényes rangu férfiú és nő a’ szegény elhunyt emlékére mégis egy könyüt hullatott.

XIV.

És Irma? — kérdik szép olvasónőim? — Azon Irma, ki azt mondá egykor; szakadjon meg szívem azon perczben, mellyben önt elfelejtem — mint Széplaky bárónő utazott azon fényes hintóban férjével Bécsbe fel.

TERMÉSZET SZAVA.

(BALLADA)

JÁMBOR PÁL-TÓL.

I

Sárköz lapályos térein
Foktű mocsárban ül,
Sövényül népe házait
Nyomor foná körül.

Nyütt szalma-ágy, tört zsúpfödel,
Rajt' lármás gólyapár,
Egy szűk benyíló, a' hová
Az inség hálni jár.

Ez minden gazdasága, ha
Annak nem számolom,
Égő könyűit este a'
Keserves falaton.

Ha hajtják ur dolgára, megy,
Bár fáj, nem ejt panaszt;
Öntelke sincs beszántva még
Az ur nem bánja azt.

Kéményén nincs déltájba füst,
 Rajt' varju 's gólya szól,
 Reá viszhangul egy egész
 Ház' népe válaszol.

És mégse szór szidalmakat,
 Mint annyi dús, e' nép,
 Hisz önértettel eszi meg
 Érdemlett kenyérét.

Ő két kezével szerzi azt,
 Mit csellel annyi más ;
 Ágyába nem fekszik vele
 Le a' belóriás.

Nem koldusoktól elcsikart,
 Szájában a' falat, —
 Itt él a' szent elégedés
 E' rosz viskó alatt.

Olly jó e' nép, munkás, szelíd,
 Csak Sára, ő gonosz :
 ,Máséból könnyebb élni, mond,
 És munka helytt oroz.

Ki húzna vonna untalan,
 Ki lenne gyáva rab ?
 Azért adott az isten észt —
 Ki mint vet, úgy arat.

A' nap hevén, te barna arez,
 Ti elperzselt karok,
 — A' munka metszi tenyerem —
 Jó, csak dolgozzatok!

Csüdből könnyebb elhordani
 A' már kész gyűjteményt,
 Mint izzadozni éven át,
 Mások' öszvéreként!

Nézzetek, én nem izzadok,
 'S kéményem füstölög,

Az ég' áldása nem fogy el
Az én házam fölött.

„Anyám, a' szomszédé e' tyúk,
E' sörtes nem mienk,
Ne légy, szerelmes jó szülém,
Isten nevére! czenk.

E' tölt erszényt honnan hozád,
Éjjel hol jársz, anyám?
Hijába versz, ha kérdezik
Tőlem, kivallom ám.“

'S mert más előtt is szóla így
Többször fivére már,
Fiának a' rabló anya
Nagy kést szívébe márt.

'S az ágy alá temette őt,
Mig titkos éjjelen
Megnépesül búsan vele
A' megtelt kútverem.

Szent természet! hová maradt
Itt feddő szózatod? —
Melly gyermekvért ont, óh a' kar
Hogy el nem száradott?! . . .

„Hová tevéd szüm magzatát,
Szólj, szívtelen szülő?‘
„Elment szegődni béresül
Távolvidékre ő.“

„Egyetlen gyermekem hová
Tevéd, szólj, asszonyom?
Vagy égre! kárpótlásomúl
Emlőd kiszaggatom!

Szived pirosát, mellyen élt,
Metszem helyette ki,
Ha őt, szerelmem magzatát,
Keblem föl nem leli.

Mi az, mit a' vad állat is
 Keblére rejtve véd?
 Megmondjam — önnön vére az,
 'S pirulj! te — elvetéd.

Rettegd az isten mennykövit,
 Ha őt meggyilkolád!
 Rettegd, — kit véled hordozasz —
 Keblednek ostorát!

Szól; hosszú útból megjövén
 A' boszuló apa,
 Miként ha elvérzett fia
 Sorsát sejté vala.

II.

Megjő a' nyár, kiszárad a'
 Mélységes kútverem,
 — Nagy isten, a' te műved ez! —
 Ott benn a' holttetem.

Törvény kezébe mért adod,
 Férfi, életed felét?
 Hisz önmagának rabja az,
 A' kit szív-ölyve tép.

A' bíró hétszer vallatá
 Már a' gyilkos szülőt,
 De sem könyör, sem vad szigor
 Nem indítá meg őt.

Előhozatja a' tanács
 Most a' halott fiút,
 Ha nyilna tán szívébe még
 Jobb érzelmek út.

,Eredj, gyilkos, halott-fiad
 Mellett háromszor el,
 Jól megtekintsd, ha rokon-e
 A' vér szűd vérével.'

És bátran a' szirtkeblű nő
 Mellette elsiet, —
 'S kérdé a' bíró kémlelőn:
 „Ugy-e, a' vér tied?”

Egy „nem” melly életára volt,
 Lön metsző válasza —
 'S nem ítélhet fölötte még
 A' törvény szent szava.

„Eredj, tekintsd meg jobban őt,
 Tán mégis ismered,
 Hisz ő ég föld előtt a' te
 Szerelmes gyermeked!”

És újra megy, bár léptin egy
 Világnak terhe ül,
 Mellette alig vánszorog
 Keblének terhitül.

„Mégis csak úgy-e önnönöd?
 Tenszived vére ő?”
 „Élő istenre! nem” — felel
 A' megkövült szülő.

„A' tigris sem tagadja meg,
 Kit szült, önmagzatát —
 Hisz ő, ki szűd alatt pihent,
 Eredj, karoljad át! . . .”

„Ember, ne kísértsd istened!
 E' vallatás megöl,” —
 És átmegyén harmadszor is,
 'S a' holttestnél ledől.

„Ő az! ő az! szivem, fiam,
 E' két kar ölte meg, . . .”
 'S örülten átnyalábolá
 A' kedves tetemet. — —

A' törvény vallató szavát
 Gyakran kijátsza csel,

Az öntudat- 's természetét
Ki árulhatja el?

Természet ellen a' ki vét,

Ő áll boszút azon,

Halljátok itt szent szózatát:

„Ő az én magzatom! . . .“

* * *

A' gyászoló özvegy háladón,

Hol állt a' kútverem,

Helyébe kápolnát emelt

Az orzott kincseken.

A' kápolnába képekül,

Áll nyár, ős, tél, tavasz,

Nevét kérde, jó olvasó!?

A' szent természet az!

A' VÁLTÓ.

NEY FERENCZ-TŐL.

I.

Három zsidó.

Sajátszerű tanya nyílik előttünk, nem annyira különös, mint mindennapias, nem annyira meglepő, mint közönyös, és mégis sajátszerű, de csak annyiban, a' mennyiben az itt kifejlődő eseménynek szolgál színhelyül. Homályos szoba ez, melynek sötét festésü gerendázatáról lámpa csüng le, 's ennek bús világa kétes szürkületet ömleszt el az alatta ülő három férfiú fölött, kiknek arczaik közös fajbélyeg kinyomása jellemzi, noha az ezen alapvonásokon elterülő szenvedélyi hálózat a' legkülönneműbb kifejezésekkel tarkítja az izmok majd rángatag, majd elsimuló játékát.

Darab időig némán ül a' három, mintegy kimerülten egy hosszabb vitatkozás után, 's a' szünet alatt mindegyik uj okföket látszik keresni, mellyekkel legközelebbi felszólaláskor véleményét támogatassa; legalább a' homlokok mozgékony redőzete 's a' szemek nyugtalan forgása ezt sejteti. A' falon kopogó egyszerű óra már éjfél táját mutat, de az együttülő tanácskozók egész valóján

olly lankadatlan éberség örködik, mintha csak most köszöntene rájuk a' hajnal, erőtutító álmom után.

És a' tárgy, melly elméjüket 's nyelvöket foglalkodtatja, annál fontosabb rájuk nézve, minél aljasabb a' tengely, melly körül forog, minél vészdzusabb a' czél, mellyre irányul.

A' mint mondtam, — így kezdé némi heveskedéssel ujjal a' beszédet Iczig — nem szabad tágitnunk czélunktól; 's kire közölünk a' tervszegés gyanujának legkisebb árnyéka esnék is, azt árulónak tekintjük, 's jusson Ophni sorsára, ki az áldozatot ellopá az ur oltáráról; igen, mert az ellopna áldozatunk részét, mellyel engeszteljük sorsunkat; minthogy a' goyimok vagyonát áldozatul gyűjteni csak kedves lehet Jehova előtt.

„Ugy van, — szóla nyomadékkal Izsák, — 's ki zúgolódni mer czéljaink 's végzéseink ellen, azt nyelje el elevenen a' föld, mint Dátánt a' pusztában; mert soha el nem érhetjük az ígérlet földét, hacsak a' keresztények vagyonának romjai fölött nem törünk abba utat magunknak.“

„Jó tehát, — szólala föl végzésileg mély hangon az elnöklő szakállas Izmael — a' végzés áll: annyi kincset halmozunk fel a' lassan kifosztott goyimok pénziből, hogy akár pénzen válthassuk ki a' frigyszekrét az Almalekiták körmei közül. Határozatunkat jövő alkalommal tudatni fogjuk társainkkal, 's ki a' tűzpróbát ki nem állja első felszólításkor mindjárt, ki ingatagnak látszik a' megegyezésben, azt kilökjük társaságunkból, mint redves ebet, 's meg nem szánjuk őt, ha röfnyi magasra nő is a' fü ajtaja előtt. Az tehát már most a' kérdés: kin kezdjük meg a' rendszeres munka sorát?“

„Kétségkívül Hernádfi Dávid uramon, hehehe!“ szóla közbe hirtelen a' pislá szemü Iczig.

„S miért kellene neki épen elsőnek lenni, hm? Kövérebb fogáson kell kezdeni. Vadóczy nekem adós nyolczezer forinttal, ezt buktassuk meg legelőbb; észre találná venni magát, 's még elszalasztjuk a' prédát. Hernádfi mindig bizonyos, az egy könnyen ki nem gázol a' hinárból;“ így okoskodik Izsák.

„Nem, nem, — kiálta föl Iczig tüzesen — Hernádfi lesz az első; különös kedvem van a' büszke nemes uramnak vonag-

lásit nevetni. Ezt a' jogot senki sem veszi el tőlem, habár a' Levi-nemzetségből származnék is.

„Icz . . . . ! Icz . . . . ! I . . . . !“ — hangzék most mind a' három zsidó torkából egyszerre, 's mindegyik szájában elhalt a' szó; mert Izsák mérgesen pattant fel Iczig ellen; Iczig öklét szögezte a' töredezett felkiáltással Izsák orra alá, 's Izmael rémulten terjeszté ki karjait csillapítólag a' kettő felé, nem birva kimondani a' szót, nem tudván hevenyében, mellyiket kelljen inkább engesztelnie; végre is egy kis kölcsönös szemközt köpködésben tört ki Iczig 's Izsák lúdmérge.

E' pillanatban lépett be egy fiatal zsidólegény e' szavakkal: „Izsák gazda, késő vendég érkezett; tekintetes Hernádfi ur kénytelen volt itt beszállni, kereke eltört.“

„Hehehe! — nevette rögtön örömeire változott vidorsággal Iczig — még több kereke is eltörik annak, hehehe!“

„Ki engedte ide bejőnöd — szólt haraggal Izsák a' legényhez — mikor itt tanácskozunk? Hordd el magad, adass puha ágyat a' tekintetes urnak; én már alszom, érted.“

A' legény kiment. Néhány percznyi szünet következett, mi közben némileg csillapultan foglalák el ismét a' zsidók székeiket.

„Micsoda tüzeskedés volt ez? — szólalt meg komolyan Izmael; — így csak keresztényeknek illik összeröffeni; mikor ők a' vármegyegyülésen betörik egymás fejeit, akkor nevet a' mi lelkünk, mert ha agyonverik egymást, annál könnyebben leszünk mi az urak. De becsületes zsidónak nem szabad saját vére ellen garázdálkodni; hogyan egyesüljünk ellenök sükerrel, ha kezdetben is meghasonlunk?“

„Mit emleget itt nekem Iczig előjogot, — felele daczosan Izsák, — kinek van itt több joga más fölött? Nem hármunkat választottak-e a' társak, hogy tanácskozzunk, hogy javasoljunk? kinek van itt joga? Itt csak a' pénz mennyisége jöhet tekintetbe; minél nagyobb az összeg, annál könnyebb a' buktatás. Vadóczy nyolczezerrel tartozik! Aztán mit kutyog ő bele, nem is neki tartozik Hernádfi, hanem Izmael bátyámnak, hm!“

„Igaz, — szóla gúnyosan Iczig — Hernádfi csak hatezerrel adós, de én kölcsönzők neki, hogy ezt lefizesse, 's nekem tiz-

ezerrel fog tartozni; ennyit fog irni, különben nem adok neki; hát mellyik summa több, he’?

„Remek gondolat,“ mondá Izmael.

„S aztán, — folytatá vigyorgva Iczig — ki érdemli inkább, hogy minélelőbb elérje titkos boszúnk, mint épen Hernádfi? Vadóczy szelid uri ember, baja csak az, hogy goyim; de ezen Hernádfi nem a’ leggögösebb ember az egész vármegyében? nem nézi-e kutyának a’ szegény zsidót, ’s csak akkor ismeri, mikor pénzére szorul. Nem legnagyobb ellensége-e az emancipationak? ’S elfeledjem-e, hogy szegény apámra egykor komondorait uszította, mikor kissé bátrabban szólt hozzá, — hogy bérese négy ludat lopott házunkból? Meg van ő érve a’ boszúra! — mondá, ’s torzult szemei vadul forogtak.

„Igaza van Iczignek, — szóla Izmael. — Én is gyűlölöm e’ kevély embert, már csak azért is, hogy a’ Dávid-nevet bitorolja; mindig úgy tetszik, mintha egy húr pattanna el hajdani nagy királyunk hárfájáról a’ mennyekben, valamikor egy keresztény illy szent névvel ékesíti magát.“

Igy folyt még darab ideig a’ részint vallási vak düh, részint földi kincsszomj ’s boszú-gyujtotta beszélgetés, mellynek eredménye Hernádfi minélelőbbi tönkre juttatásában állapodott meg.

A’ titkos zsidó társulatnak célja nem volt csekélyebb, mint uzsorás kölcsön ’s kényszerítő voltak által a’ környék kisebb nemességét lassanként kizsarolni, kifosztani, hogy majd, mikor reményök szerint bekövetkezik a’ teljes polgári egyenlőség, sőt a’ jószágvehetés joga a’ zsidókra is ki fog terjesztetni, halomra gyűjtött pénzeikkel előállva, épen azoknak vegyék meg földeiket, kik azelőtt leginkább lenézték őket, kiknek megvetése századokig nyomorgatta fajokat, ebben némi kárpótlás élvét remélve a’ hosszú eltapodtatásért. E’ terv nemcsak ördögileg gonosz, de ördögileg hálótlan is vala; mert feledék Izrael ezen fiai, hogy a’ korábbi sötét századokban a’ zsidók megvetése világszerte elterjedt elvül uralkodott a’ népek közt, hogy az inkább gyáva önlealacsonyításuknak, mint előgyűlöletnek volt eredménye, hogy az inkább sorsuk átkában, mint mások embertelenségi hűnében feneklett; feledék, hogy újabb időkben, megértvén a’ világo-

dás szelidebb igényeit, nemzetünk önkényt hajlott az emberjogokat minél több honlakókra kiterjeszteni; feledék főleg, hogy yak boszúdühök átkos kigyócsipését épen azok ellen irányozzák leginkább, kik közül sokan polgári felszabadításukra nagylelkűleg buzgólkodnak.

Mindent feledve, konok megátalkodottsággal tüzik ki ezen aljas, de, mint ők nevezék, nagy munka végrehajtását, 's hosszu ingerült vitalkozás után, melly a' konczon-kapkodás legméltatlannabb neme vala, végre első áldozatul Hernádfi Dávidot jelölék ki. Erre igen kedvező alkalom látszék kínálkozni. Hernádfi Dávidot egymásután sok csapás érte. A' termés szűk volt; szőlőjét elverte a' jég; második hitvese magzat nélkül halván el, a' vele nyert jószágrészt vissza kell adni családjának, mi által a' jövedelemnek egy tetemes forrása elapad; az Izmaeltől fölvelt kölcsönnek ideje nem sokára lejár, 's a' nemes ur, fizetési tehetlenségében, már is Iczig körül jár kölcsönzési szándékkal. Iczig jól számolt, mert a' megszorulás percében bármi nagy áldozatra is készek az adósok, csakhogy egyfelől eleget tehessenek a' tartozásnak. Így lön kifőzve a' gyalázatos terv, miszerént Izmael kölcsönének lefizetésére más senki, mint Iczig, ne kölcsönözzön pénzt, 's pedig csak rövid időre 's borzasztó kamatra. A' szigorú váltó által lekötelezendő Hernádfi, mint előrelátni leheté, a' fizetési határidőre ismét megszoruland, — 's akkor az egész környék vagyonosabb zsidósága közül senki, de senki sem adand kölcsönt, hogy szükségkép váltóperi végrehajtásnak 's elkobzásnak keljen következni. Ez azon időpont, mellynek kárörvendő 's boszúhűtő kéjeit az összeesküdt zsidók már előleg élvezék; 's ez azon átokdús gyakorlat, mellyet pénzök bilincseire került más nemes és nem-nemes emberek ellenében is fogatosítani magokban eltökélék — A' „keresztény-szegényítő“ titkos társulatnak eddigelé tizenöt tagja volt a' környéken.

II.

Szerelmi zálog.

Ismeritek-e a' szerelem mennyét, az ifju, mérgezetlen kebel üdvkorát? Ismeritek-e azon varázssos boldogságot, melly midőn

a' jelent rózsafény nyel árasztja el, a' jövőben a' zöld reménynek ezer bájképeit mutatja fel? — A' boldogság e' zavartalan képczeit élvezi, a' szerelem e' mennyében ringatózik épen most egy fiatal pár. Igen, azon csudás hatalom fogja körül érzelmöket, melly, midőn két szív vágyait olvasztja édeni öszhangzatra, két élet egész jövőjét füzi egybe megszakaszthatlan lánczolattal. Ez a' szerelemnek azon égi származatu magasztaltsága, melly indázó növényként fonódik keresztül az életen, minden perczen uj meg uj gyökereket verve erősíti meg lételét, 's naponként uj nyiladozó bimbók mosolyával üdvözli a' korány harmatát, a' dél éltető sugárit 's az est enyhe szellőjét.

Szeliden ragyogó szemmel tekintte föl Izidora a' kedves Gézára, kinek jobbja remegő jobbájában nyugodott, 's e' pillantásból egész egy jövőnek boldog jóslata vala olvasható. Nem kéjvágy epesztő tüze volt az, mi e' szemekben csillogott, hanem a' magasra szárnyaló érzemény azon nemes kifejezése, melly a' szűz szemérem üdvözlétével szentesíti a' perczeket, melly az öntudatlan odasimulásnak egy életsors megosztásában keresi meg-szentesítését.

„Oh, kedvesem! — így szólala meg rebegő hangon a' szerető leány — egész lételem egyetlen gondolatban pontosul össze, hogy minden érzelmimet, tehetségimet boldogításodra áldozzam; oh, mi boldogok leszünk!”

„Igen, mi boldogok leszünk! — szóla lelkesülten Géza, — illy szövetségtől az ég meg nem vonandja áldását!”

„Bizom benned, édesem! Sokkal nemesebbnek ismerem férfias jellemed, semhogy játéku használhatnád egy a' világgal ismeretlen leány érzelmeit. Sokat intettek, hogy óvakodjam a' férfiak divatszerű csapodárságától, de én megnyugszom szilárdságodon; te nem fogsz csalni engem; te nem fogod szerencsétlenné tenni azon lényt, ki neked soha sem vétett, 's ki élete napjait is azon percztől fogva számlálja csak, mellyben veled megismerkedett.”

„Ugy van, Izidorám, — mondá az ifju, gyöngéden fonva karját a' leány szép nyakára, — én bár ifju még, de férfiú vagyok. E' szóban mindent kimerítettem, mi lelkedet megnyugtató-

hatja, 's mit millió lepkezmánczos hizelgés nem volna képes kifejezni.“

„Oh, én szeretlek! — szóla Izidora az érzelem egész mélységével. — 'S te is, te is szeretsz engem!“

„Igen, leány, szeretlek! — viszonzá Géza, — szeretlek, mint ártatlan gyermek az ibolyát, mint hős a' babért! szeretlek, mint csalogány a' tavasz árnyait, mint sas a' napfényt! Imádlak, mint jó hazafi a' jó királyt, 's te boldogítasz, mint jó királyt boldogít népei áldása! Szerelmem örök, mint a' halhatatlanság, mert lelkem szeret téged, 's lelkem halhatatlan, mint az öröklét!“

„Oh, mi kék illy ifjuval találkozni az élet rögzös pályáján! — szóla fel magánkívül a' leány; — mi túlvilági boldogság illy férfiura bizhatni sorsunk vezérletét! — 'S a' két szerelmes ajkai egymásra tapadának, mikép hajnali lebeltől egymásfelé lengetett két rózsza csattanna össze, mellyek kelyhében mennyei méz édei rejlenek.

Az ifju magasztaltnak érezé magát; 's e' magasztaltság adott neki erőt legyőzni a' bátortalanságot, mellytől mai látogatása kezdetén elfogódott; mert távozását kelle hirül adnia a' szeretett szűznek. Előadá most, mikép atyja kívánsága szerint haza kell térnie, hogy annak mostoha anyja elhunyt utáni rendezkedésekben segítségére legyen. Tudatá egyszersmind, hogy ez alkalommal saját dolgait is rendbe hozandja; mert eljött az idő, mellyben atyjának egy neki átadandó részjóság iránt tett ígérete teljesülend, 's így szeretett aráját minélelőbb lesz szerencsés hazavihetni. A' leány a' távozás hírért, meghökkenve bár, de azon nemével az odaadásnak fogadá, melly szende lelkületének egyik fénytulajdona volt. A' házi ügyek elintézéséről vidor kedvvel szóló Gézát azon nyugalommal hallgatá, melly a' jövődő előleges csöndes élvezetét sokkal szentebbnek tartja, hogysen az akár túlfeszült érzelgés álmaiba merengne át, akár fellegvárak csillogó reményin kalandozó szavak zajában csattogna el.

„Ugy van, kedvesem! — szóla ismét ünnepélyesebben az ifju, — mi bizton várhatjuk a' jövőt. Szerelmünk nem regénykalandon alapszik, de önmagában hordja a' regényesség költő-

szetét, melly egymásnak teremtet két szív találkozásában születtemlett. E' költésziség leend azon lángszövétnék, melly szüntelen világgal árasztandja el utaink. Így a' fanyar mindennapiasság unalmától nincs mit tartanunk. De az élet nem regény; vannak olly komoly 's mindennapiasan száraz oldalai, mellyekről számolásinkban megfeledkezni nem szabad. Kis jószágom jövedelme ez oldalról is megnyugtató bennünket, hiszen mi nem kívánczunk pompafénnyel játszani; csekély igényinket kielégítik házi körünk egyszerű élvezei, — 's a' szerelem hűsége költészetté magasztja a' napi foglalkozások körforgását is!“

„Vedd tehát e' gyűrűt zálogul, Gézám! — mondá lénye egész szendességével a' leány, — hogy a' távolban is bírd hűségem jelképét. Hajam van a' gyűrűbe fonva; minden szálát egy csókom szentelé föl, 's minden csókba egy áldás olvadt, hogy boldogok legyenek minden perczeid.“

„Igen, jelképként tekintendem ezt, — felele Géza, — hogy valamint e' gyűrűben a' szálak egymásba fonvák: úgy fűződtek össze reményinkkel vágyaink, szerelmünkkel hűségünk!“

Izidora az ifju ujjára huzta a' gyűrűt, 's egy néma pillantás, mellyel lelkeiket cserélék ki egymással a' szerelmesek, volt az ünnepélyes percz megszentelője.

E' pillanatban megnyílt az ajtó, 's egyszerűn, de csinosan öltözött férfiú lépett be azon, némi meglepetéssel nézván a' sajtó-jelenetet. Izidora felsikolta 's az idegennek mellére veté magát.

Géza az érkezettben azonnal azon idegenre ismert, kivel tegnap, vendég-asztalnál találkozáván, érdekes beszédet folytatott több korszerű tárgy felett. Nyilatkozatai és célzásai szerint valami rejtélyességet gyaníta az emberben, de kíváncsi kutató az illedelem tiltott.

„Atyám, atyám! — kiálta fel Izidora, — milly váratlan e' megjelenés!“

„És milly alkalmatlan, — tévé hozzá az idegen gyöngéd gúnnyal, — nemde?“

„Én önt, — szólala föl Géza — mint ismeretlent is becsülni tanultam, 's most kétszeres az öröm, olly derék férfiuban Izidora

atyját tisztelhetni. Fogadja el kezemet barátilag.“ 'S oda nyujtá jobbát az idegennek, ki vonakodólag imigy válaszolt:

„Bocsásson meg, hogy mindenesetre becsülésre méltó kezét még most, illy körülmények közt, el nem fogadhatom, de . . .“

„Ön itt egy jelenetnek lön tanuja, — vága szavába az ifju, melly atyai előtudomása jogait mellőzni látszik; de ön viszont megbocsát, ha meglepetésemet el nem titkolhatom e' rejtélyszerű viszonyon. Én Izidorát árvának ismerém eddig.“

„Igen, ő az, — szóla gyöngéd ingerültséggel az idegen, — ő árva a' világ tudtára. De hangosabban szólalt föl keblemben a' vérlánczolat vonzalma, hogysem elmulasztanám a' kísérletet, őt még egyszer atyai szivemhez visszaédesgetni;“ 's itt látszólag akadozott hangja.

„Itt egy titok forog fen, mellynek szövevényibe nem akarok — mondá önérzettel Géza — hivatlanul betolakodni, 's a' távozást kötelességemnek tartom. Izidorám, mi még viszontlátjuk egymást.“ E' szavakkal elhagyá a' szobát.

Atya és leány egyedül maradának; 's Izidora a' rejtélyes férfiu keblén hangosan zokogott.

III.

Éji találkozás.

A' gondolatok és gondok szokatlan raja zsibongá át Géza agyát, miután szállására érkezett. Nevezhetlen aggalom, mellyet nem tuda magának megfejteni, lepé meg szivét, mintha szerelme boldogságát feldulással fenyegető sötét szellem közbejöttét adná hírül ama rejtélyes férfiu megjelenése. Mindenkép szeretett volna egy eszmét megragadni, melly őt az alaposságnak csak valószínűségével is kecsegtetné, de ilyen a' kételyek örvényző tengeréből egy sem merült föl. Sejdítő 's fontolgotó öngondolat cseréje már már türelmetlenség színét vala magára öltendő, midőn egy azonnal távozó szolga levelkét hozott szobájába.

Ki világosítja fel a' tünődés zürét? Talán az épen érkezett levél szolgálánd kulcsul a' megfejtésre. Az ifju csalódott; a' levél

csak új tápanyagot nyújt a' habozásnak; Gézát ismeretlen kézvonások egy vendéglőbeni éji megjelenésre kéri meg. Hogyan, törbe akarja őt csalni valami fondor merény? vagy gúnyul tüzetett ki a' világosságra sovárgó lélek? Miért éjjel? miért kell egyedül megjelennie? 's miért szövődik minden olly rejtélyesen? — Bátortalanság nem volt az ifju hibája; 's gyáva félelem csak szennyes öntudatu lélekismeret tulajdona. Ő menni fog, kelljen bárminek is történni —

Tizenegyet elütötte, 's Gézát a' megnevezett vendégfogadó kapujánál látjuk. A' kijelölt szobaszám utáni kérdésére a' kapustól, gonosz pislogással, a' második emeletbe utasítatják. Be nyitván az ajtót, fényes világítás mellett a' diszes butorzatú szobában puncskészületeket lát az asztalon, 's a' melléktéremből gyöngé nesz hangzik feléje. Egy másik asztalon drága markolatu tört, ékes pisztolyokat és hasonszenvi gyógyszerládát pillant meg kitérve. Már kelepczét gyanít, midőn az oldalajtó megnyílik 's kilép — Izidora atyja.

Az idegen férfiú nyájasan üdvözlő arcza csakhamar komolyra változik; 's mialatt vendégét leülteni kényszeríti, látszólagos közönyösséggel kezdi a' puncsot készíteni.

Kivántam önnel pár komoly szót váltani, — így szólítja meg a' várakozás feszültségével nyugtalankodó Gézát, — 's e' czélra egy barátságos pohár puncsot legalkalmasnak hittem. Ezen itálnak igen különös tulajdonsága van: föllelkesíti az idegeket, hogy annál ébरेbb figyelemmel kísérhessük a' tárgyalandó ügyet; megédesíti a' netán nyelendő keserü falatokat, — folytatá nevetve, — 's elvégre elaltatja a' mesterségesen fölízgatott testet, hogy álomban feledje a' lételt, az élet fanyarságát; tévé hozzá sajtáságos hangnyomattal, mellyben kétélü ravasz czélzás kémlelő óvatossággal olvada egybe.

Az ifju kijelenté, mikép lelke egész vágyával áhitozik e' titkok felvilágosítására.

„Ön szereti leányomat!“ szóla most hirtelen élességgel az idegen.

„Igen, szeretem,“ — válaszola férfias nyugodtsággal Géza.

„De tudja-e, mit cselekszik ön? Tudja-e, hogy én való-ságos atyja vagyok e' hölgynek; hogy ő nekem vérszerénti édes leányom; 's tudja-e, — tévé hozzá olly hangon, melly vissza-rettentésre volt számítva, — hogy . . . én zsidó vagyok?”

„E' fölfedezés — felele az ifju kevés jeleivel a' lelki válto-zásnak, — szerelmeknek éppen nem állhat utjában. Izidora az én vallásom törvényei szerint imádja istenét.”

„Igen, ezt teszi ő, az elfajult, a' hitehagyott! — szóla boszús ingerültséggel a' zsidó, 's a' punckészítés félben szakadt. — De ő megismerendi tévelyét, 's visszatérend ősei hitének ke-belébe, különben átkom zuzza el a' hálátlan teremtményt!”

„Csöndesen, uram, — szóla Géza az önérzet méltóságá-val, — e' heveskedés nemcsak atyaitlan, de embertelen is, 's ezenfelül czéltalan. Mert bizom istenben, hogy átok, habár atyai is, mellyet illy angyalian tiszta lényre szórna, hatástalanul fog visszapattanni szent hitünk gyémánt-paizsáról.” Géza fölkel székéről.

„Ez méltó harcz, — mondá a' zsidó önelégült mosolylyal — mint látom, emberemre találtam, ki szintolly tántorithatlan bizalommal ragaszkodik hite igazságához, minő meggyőződéssel én az enyim mellett küzdök. Ne higgye ön, uram, hogy a' fölvi-lágosodás ugynevezett fiai, kik hitőktől gyáván elpártolnak, mind meggyőződésből cselekszik azt. Koránsem. Igen gyakran haszonlesés és szennyos önérdek vezérli lépésöket. Én orvos va-gyok; 's mint ilyen a' tudománynak azon fokán állok, mellyel műveltség és fölvilágosodás — mai századunkban — karöltve jár. A' férfiú-kebelnek hite csak egy lehet. Van bizonyos életkor, melly a' változásra fogékonyabb: a' pezsgő ingatag fiatalság, 's az ernyedő aggság. Ide tartozik az asszonyi gyöngeség is. De férfiúnak szilárdul kell állnia, bár vész, bár üdv között. E' lép-csőről tekintem én az áttéréseket, 's e' szempontból indulva, nem fog ön kárhozhatni, ha leányom lépését roszaalom; mert én gyer-mekemet az atyai szív egész üdvével szeretem, — ohajtanám azért őt földileg is boldogítani, — de ezt nem tehetem, mig más vallást követ, melly őt elszakasztja tőlem, 's mi által mintegy gúnyolni látszik atyja elmaradását.”

Előadá most, mikép Izidora anyja példáját követé több év előtt az áttérésben; miért ő nejét 's leányát eltiltotta magától örökre. De most, az asszony halála után, azért jött ide, hogy haragját leánya keblén csillapítsa, ha az szavának engedni kész. Izidora, ugymond az orvos, már is hajlandó volna a' vérség szavát követni, csak szerelme áll utjában. Azért felszólítja Gézát, mondjon le a' leányról.

Az ifju tántorithatlan. Ő nem tudá azelőtt, hogy Izidora zsidócsalád ivadéka; mély titok leplezé a' dolgot. Anyját nem ismeré. A' tisztcs család, kinél kedvese lakik, atyai gonddal ápolá az árvát. Ismeretsége kezdete óta egy hónap folyt le csak, 's ő a' leányt erényei miatt szerette meg. Ünnepelesen kinyilatkoztatá, hogy szerelmét semmi meg nem ingathatja; ha azonban Izidora mégis teljesítné atyja kívánságát, a' lehetlenséggel nem fog küzdeni; de szerelmének emléke akkor is szent marad szívének öröklek.

A' szomszédszobából sohaj és zokogás hangzott ki Ez figyelmessé tevő Gézát; önkénytelenül fordult az ajtó felé.

„Egy lépést se, uram! — kiálta erőteljes hangon a' zsidó orvos, 's elébe állott. — Tegnap találkozásunkkor, midőn még nem ismerők egymást, ön meleg szavakban pártolá a' zsidópolgárosítás korszerű eszméjét; becsülni tanultam önben az embert és nemeslelkű hazafit. De illy férfitől megvárom azt is, hogy a' lélekfüggelenségét tisztelje, és sem hódító, sem csábító eszközökkel ne vágjon munkámba.“

„E' tekintetben nem fog ön csatlakozni, orvos ur, — szóla fensőbbség érzetével Géza, ki észrevette, hogy az orvost térítői vakbuzgalma lassanként kisodorja nyugalmából; — de viszont én is ugyanazon méltányosságot követelem. Izidora vérileg van önhöz csatolva, de lelkileg közelebb áll hozzám, mint atyjához, Így jogunk legalább is egyenlő; sőt részemről tán kedvezőbb a' körülmény. Szabad választás határozzon. Izidora ítéletet hozand ez ügyben; 's mihelyt kimondja, mit lelke sugall: minden ellenszegülő szó bűnné fajul!“

„Az ellenszegülő szónak még akkor is akadna ügyvéde, — monda roszul titkolt haraggal az orvos, 's jelentőleg tekinté a'

pisztolyokra. — Én nem engedhetek olly könnyen, mint ön képzeli, uracskám, — én atya vagyok!“

Most Izidora rohant be a' mellékteremből 's esdekelve veté magát a' zsidó keblére. Ez észrevehetőleg kiforgatá őt szerepéből; 's mondhatlan küzdelem feszíté idegzetét. Szemöldei magas ivekké huzódtak föl; homloka megsűrűdött redőit 's elsáppult arca márványszerű mozdulatlanságát neme a' jeges dermedésnek önté el, melly e' perczen majd rettentő tekintetet kölcsönze neki.

„Vissza, elfajult! — riada most a' zsidó, — el keblemről! te megszegéd tilalmam; én csöndes várakozást parancsolék, te elébe vágsz a' fejleménynek, gyűlölöm a' szófogadatlan gyermeket! Ugy boldogulj, a' mint én atyai haragom egész súlyával lelkedre sujtom át. . . .“

„Szent istenem! — sikolta föl Izidora, térdre rogyva atyja előtt, — őrizz meg a' borzasztó szótól, és bocsáss meg neki, mert nem tudja, mit cselekszik!“

E' szavak villanyos hatással voltak az atyára. Ugy érzé, mintha nyelve inyéhez fagyott volna. Ő le vala fegyverezve. Készerű fohászszal kiálta fel: „oh, miért fordítod ellenem épen e' nagyszerű mondatot, melly Messiástok példájában gyökerezik, 's melly a' fenség egész világát zárja magában.“ — Kérlelőleg emelé föl most a' térdelőt, 's engesztelő hanggal igyekezék súlyt adni atyai szavainak.

Elősorolá a' gazdagságot, élvét és fényt, melly Izidorára várakozik, ha kívánságát teljesíti; elősorolá más oldalról, mikép ellenkező esetben őt mindenéből kitagadja, noha egyetlen gyermeke; mikép soha számot nem tarthat segélyére a' sorsnak bármi változásiban is. Mind hasztalan! a' leány hű marad hitéhez és szerelméhez.

„Ön túlvág kikötött föltételeinken, — emlékezteté most Géza az orvost; — a' határozat szabad legyen!“

„Ha sértém önt, — felele alig titkolt gúnynyal a' zsidó, — ügyvédink — 's itt egy oldalpillantást vetett a' fegyverekre, — kivívandják a' tusát. Én atya vagyok!“ — tevé hozzá hevülten, 's újabb ostromhoz fogott.

Gondolatköre e' közben egészen más fordulatot vön. Látván gyermeke szilárdságát, 's Géza elszánt férfiaságáról visszapattanván minden nyilai, hiusági fényképekkel kezdé ámitgatni önmagát. Ingerlé büszkeségét, hogy ha már más irányt nem adhat leánya akarának, legalább világi tekintet szelidítse némileg meghiusult reménye fölötti benső fájdalmát. Véré nem családdal összekötve láthatni, némi gyönyört adand lelkének. Ő megegyez az ifjak szerelmi viszonyukban, de csak úgy, ha vérével neve is kapcsolatba jö a' nemes családdal.

„Leányomnak be kell ismét cserélni előbbi nevét, melyet keresztény hitre tértekor anyjával együtt megváltoztatott. Én kívánom, hogy leendő vöm, bárki lenne is az, ne szégyenelje nője származását; miért is nyiltan kell vallania, hogy az született Schönberg Rachel,“ — szóla követelő határozottsággal az orvos.

„Jó, — szóla az ifju — a' családnév ellen semmi kifogásom, legyen ő ismét Schönberg — Zsolczay helyett. De keresztnevét uj hitével nyerte, 's ezt elhagynia nem lehet, nem szabad.“

„Oh, ezen uj hit! — harsoga fel önfeledő kifakadással Schönberg, — ne említse nekem azt; mert megbánhatnám engedékenységemet;“ 's mérgesen harapá ajkait.

„Te is megegyezel?“ — szóla fojtott dühvel leányához.

„Mindenben, mit atyám kíván, mennyiben lelkiismeretemmel egyeztethető,“ szóla angyali szendeséggel Izidora.

„Lelkiismereted? — pattana fel ujjal az orvos; — jó, legyen, — folytatá mérsékelt hangon, — legyen egész kincsed e' lelkiismeret! — 's e' szavakkal torzul villámlott föl szemében a' gúny. — Kitagadlak mindemből, szegénynek kell maradnod, szegény leendsz, mint ősnépünk ama söpredéke az egyiptomi rabszolgaságban. Még ezen anyádtól maradt ékszereket is letépem nyakadról, füleidről, ujjaidról, hogy légy meztelen, mint a' paradicsom kigyója, melly elárulta az emberi nemzet boldogságát. Oh, mert te is kigyó vagy, ki elárultad atyád élte üdvét;“ szóla dühös kitöréssel az orvos, 's a' végrehajtás mohóságával tépé le leánya ékszereit.

Izidora , mint áldozatra szánt bárány, engedé át magát atyja pusztító dühének.

„Szegény leszek, igen; de dússá tesz Gézám szerelme!“
Mondá magasztaltsággal a' leány.

„No 's, önnek, uram, fog-e tetszeni a' mindenéből kifosztott teremtmény?“ kérdé gúnyos hirtelenséggel Gézát a' zsidó.

A' nemeskeblű ifju választát gyanithatni. Az orvos mindinkább érzé az erkölcsi megszégyenítés súlyát fejére nehezülni. Örömmel zárá kebléhez az ifjut, kinek nemes jellemét szinte felsőbb világi tüneménynek tartá, holott ez olly természetes vala; de fölveti keménységét, mellyre önmagát kényszeríté, végig meg kelle tartania, ha célját nem akarja szem elől veszteni.

Következett az erkölcsi nagy túsának utósó fokozata. Ünne-
pélyes ígéretet követelt Gézától, hogy ha Izidora neje leend, azt egész éltén át becsületesen tartandja; soha származását, vagy szegénységét szemrehányásilag vele nem érezteti. Mit várhatnánk egyebet Géza hő lelkétől, mint az ígéret férfias kimondását? mit is tehetne egyebet illy nemes kedély?

„Jer közelebb, Rachel! — szóla most derült komolysággal Schönberg, — oh, hadd szólítsalak még egyszer ez édes neven! jer atyai keblemre! Célom volt boldogítani téged a' síron túl és innen. Lelki jövőd ápolását kiragadta kezemből a' sors egy véletlen zivatara; de földi léted, legalább mennyire tölem függ, nem akarom elkeseríteni. Tettleg nem járulhatok földi kellemeid szaporításához, mert te elhagyál engem. Égjen bár le házad, pusztítsa bár vészszőzön vagyonod: én nem segíthetek; fuss bár koldulva kocsim kereke mellett, epedj bár halálra éhen és szomjan a' puszta izzó homokában: én nem ápolhatlak, nem vigasztalhatlak tettleges adománnyal, mert te elhagyád a' hitet, melly lelkedet atyád lelkéhez csatolta. De azért bánat 's nyugtalanság ne zavarja gyermeki szivedet; ha ohajtásom megalapíthatja boldogságod, úgy kívánom, légy boldog, mint Jehova legkedvesebb angyala! 's e' kívánatra ime adom atyai áldásom. 'S ez minden, mit tehetek!“

Ünnepi csend követé e' saját szerű nyilatkozatot. Izidora gyöngéd zokogással követé atyja megható szavait, 's midőn ez

öt homlokon csókolá, forró könyökkel áztatá arczait. Most kezet nyujta Schönberg Gézának, 's derült kedvvel látott a' puncs végső elkészítéséhez. Foglalkozása közben egy tojás akadt Schönberg kezei közé, melyet nemével az irtózatnak lökött tova a' közel álló medenczébe.

„Mi lelte atyám?“ — kérde megütközve Izidora.

„Veszszén pokolba az eszköz, mely bűnre csábithata! — szóla az orvos. — Hála neked Jehova, hogy rá nem szorultam. — 'S indulatosan ragadva meg az ifju kezét, folytatá. — E' tojásba eleve mérget ereszték; ha önben gyáva csábítót ismerek meg, bizonyosan poharába keverem. De meggyőződtem ön férfias becsületessége felől, 's áldom az eget, hogy megóvott a' boszú kísértésitől!“

Régen elmúlt éjfé, midőn Géza szállására tért, 's nap költével még Izidora bájairól 's az éji jelenet sajátságáról álmadozott.

IV.

Atya és fiu.

Minek rajzoljam hosszú czikornyákban az ifju szerelmesek elválási perczének megható kéjét 's bánatát? Izidora mellett a' remény örködött, 's Gézát remény kísérte utjában. 'S van-e boldogítóbb remény a' szerelmesekénél?

Térjünk el a' főváros poros utczáiról az országutak porai közé 's kövessük Gézát, a' nemeskeblű ifjut, a' csillogón kivilágított teremből, hol utószor láttuk őt, egy sötét erdő éji sűrűjébe.

Éles jajszót és segélykiáltást hall itt Géza, miért is kocsisát sietésre nógatja. Elérkezvén a' veszély helyére, ernyős szekeret lát az uton, 's egy zsidót három sihedertől körülvéve, kik nemcsak fosztogatásban, de kínzásban is mesterekül bizonyultak első megpillantásra. Az ifju, lekapván kocsijáról kardját, 's mintha a' kocsin még társai volnának, azokat is segítségre szólítván, a' zsványokra rohant, 's megszalasztá őket bátor támadással. Megszabadítván a' megrémült hébert, a' legközelbi faluig kísérte, hol

ez a' mécs pislogó fénye mellett hálálkodva vizsgálá mentője arc-
vonását. Géza, a' jó cselekvés öntudatával, nyugottan hajtattott tova.

Alig pirult föl a' hajnal, midőn Hernádfi Dávidnak udvarába
kedves vendég érkezett; 's az fia volt, Géza, kit mi már jól
ismerünk.

Mondhatni, Dávid ur sopánkodva várta már fiának, a' fiatal
ügyvédnek hazajöttét, biztos segédet, 's mi tagadás benne, bo-
nyolódott körülményei közt baráti tanácsadót is remélvén fiában;
mert az öreg Hernádfi falusi jószágán, gazdaságában 's erszé-
nyében nem legjobb rendén állottak a' dolgok. — Csekély jó-
szággal birván, mégis ellenállhatlan ingert érte folytonosan a'
szerzésre, a' jószágszaporításra. Teljes életében ez volt az egyet-
len tárgy, melly körül éberebb figyelemmel, 's nemével az áhi-
tatnak forogtak gondjai, vágyai 's élénk cselekvősége. Így lön,
hogy birtokát újabb szerzeményekkel fáradhatlanul öregbitette,
egy jószágrészt a' másik után vásárlott, de — adósságra. A' ki-
tisztulási reményében csüggedetlen vala, mert munkája 's fára-
dalma után méltán várható, hogy szaporodandó jövedelmiből a'
fölvett kölcsönpénzeket, kamatjaikkal együtt, lassanként lefizetendi.
De bármi jó gazda volt is különben, ez őt az idők mostohasága
's a' sors csapásai ellen meg nem óvható. Adósságból adósságba
sülyedt; helyzetének zavara mindinkább növekedett, 's a' váltó-
törvény elvégre teljesen nyakát vala szegendő.

Mennyire lépé meg Gézát mindezeknek fölfedezése! ki atyja
zavart állapotát nem is gyanítá. — Az öreg ur kész vala fiának
az ígért jószágrészt átadni: de az még a' maga sajátja sem volt
egész biztossággal; majd egész becsével fölerő adósság terhelé
még azt. Géza a' fiui buzgalom legszentebb készségével 's fiatal
szíve egész lelkesülésével ajánlkozott atyjával kezét fogni a' kissé
bonyolult munka elrendezésére. Néhány év, ugy reménylő, elég-
séges leend a' véletlen csapások által ütött csorbák kiköszörülé-
sére; 's magába fojtott fohászszal gondolt szerelmére; az idő
csak megszilárdítandja azt, 's egy két év nem olly végetlen idő,
hogy azért kedvese állhatatosságában kétkednie kelljen. Ő vidám
kedvvel készült hozzáfogni a' rendszeres gazdasági javításhoz, 's
atyját legszebb süker gyümölcseivel biztatá.

De ekkor fedezé föl előtte atyja a' helyzet egész irtóztató-ságát: hogy ő a' zsidók körmei közt van, kik évek óta szíják csontvelejét iszonyu uzsorával. E' körülmény az ifjut is majdmajd elcsüggeszté, de ismét fölmagasult bizalma 's vigasztaló szavakkal törekvék atyja bánatát enyhíteni.

„Oh, e' gyalázatos nép! — így tört ki ekkor Hernádfi haragja, — ezen zsidók tönkre teszik szegény hazánkat. Ezen átkozott sáskatábor csak azért szállotta meg földünket, hogy emészszen, míg zöldet lát, 's gúnyolva hagyja majd itt a' letarlózott telkeket. Pokolbeli nadályok ők, kik utósó csepp vérünket is kiszíják ereinkből. Boldogtalan az ember, ki horgukra akad; 's boldogtalan az ország, melly csak azért bir dús bányákkal, hogy aranyát ezüstjét ezen feneketlen pénzzsákok örvénye nyelve el!“

„Kedves atyámnak — szóla most Géza — alapos oka van a' neheztelésre; de ezen vélemény kissé tán nagyon is szigorú. Igaz, a' zsidóknak fő életcéljuk a' nyereszkesedés. De tehetnek-e ők erről, ha megvetett állapotjukért csak ebben találnak némi kárpótlást?“

„Nyerészkedés? .. csalás, csalás! — kiálta az öreg ur, — ez főtengelye cselekvéseiknek, ez az egyedüli elem, melly nélkül, mint hal víz nélkül, el nem élhetnek. 'S ezért méltókép éri őket megvetés.“

„Nem tagadhatni, — ellenszóla engesztelő hangon az ifju, — hogy sokan közülök erre építik éltök foglalatosságát; sőt valószínű, hogy soknak gazdagsága csupán ezen alapon nyugszik. Ők megvettetnek, mert csálnak, — ugymond atyám, — de lássa ez különös viszony; hátha csak azért csálnak, mert megvetve látják magokat? Neveljük őket emberekké a' szó nemesebb értelmében; neveljük őket olyakká, hogy átláthassák bűnös életök rútságát, 's bizonyosan gyérülni fog a' csalók száma. Adjunk nekik olly polgári állást, hogy egyéb mesterséget is kedvvel és sükerrel üzhessenek.“

„Mit, polgári állást?! — kiálta fel boszúsan az atya. — Talán te is azon felvilágosodott szédelgő nemzedéknek vagy egyike, melly a' zsidópolgárosítás mellett szónokol?“

„Bizonyosan azon fölvilágosultak, de nem szédelgők közé tartozom, mit megvalani nem állok, kik a' zsidóban is embert látnak, kinek eszközt kell adni kezébe, hogy magát isten méltó hasonmására művelje. 'S hogy ezt atyám roszalhatná, nem hihetem“

„Ember, ember! — szóla hevesésséggel Hernádfi, — ki akarja tőlök ezt elvitatni? De különbség van ember 's ember közt, 's pedig igen tetemes A' zsidófiut, ki gyujtacsot árulva vándorol keresztül elhagyott falunkon, csak nem fogom többre becsülni, mint vérembeli fiataalt, kiből a' honnak hős védője, tudós kormányfia nevelkedik; 's azon fiunak atyját, ki gyermekének egy huszast nyom markába, 's peczérkedni, áruskodni küldi azon világos parancscsal, hogy csaljon a' hol csak lehet; illy sanda lelkű honpusztítót csak nem fogunk az országgyűlésre küldeni, hogy törvényt alkosson nemes fajunk fejére!“

„Ismét balul értett engem jó atyám, — monda szelidséggel Géza — Egyszerű polgári jogok élvezhetésétől még igen hosszú lépés van törvényalkotásig. De maradjunk a' gyujtacs-áruló fiu példája mellett E' fiuból néhány év leforogta után vagyonos ember válik. Fáradhatlan szorgalma után végre dússá lesz. Hogy élte folytában mindig elválhatlan tőle a' peczérkedés, uzsorászkodás, fukarság: az elkorcsult természetében, neveltetésében, lealacsonyulása keserű érzetében feneklik. De mennyi önmegtartóztatás, önsanyargás, 's vész elleni küzdés kívántatott ahoz, hogy ennyire vigye. Mint fiu, éhezett, fázott, rongyokban járt, csak-hogy huszasa értékét kettőztesse, százszorozza. Férfiukorában már annyira — hogy úgy mondjam — belerögzött a' mértékletesség, hogy ünnepen kívül nyalánk falatot bűnnek tartana. 'S nem erény-e ezen mértékletesség is? 'S hogy szíve a' magasb erény szentsége előtt sincs zárva, végre meggazdagodván, bebizonyítja, mert jótékony czélokra, sorsosai 's keresztények számára egyiránt áldozik. Nincs-e ezen szívben az emberi nemes érzet legdicsebb magva elhintve. 'S miért hagyjuk legtöbbször burján 's gaz között elsenyedni, elveszni e' szent erénymagot? 'S tegyük bár fel, hogy nem egyenes uton szaporítá első huszasait, hogy a' család bélyege utóbb is gyakran szennyezé tetteit,

vállalatit: nem szükséges-e erre is bizonyos neme a' számító észnek? 'S mivé fejlődheték ezen észszikra, ha kellőleg műveltetik! Tegyük fel bár, hogy jelenleg eszének egész cselekvősége csalásra irányul, egész élénksége csalásban öszpontosul: nem válhatott volna-e sokkal hasznosabb tagjává a' társaságnak, ha ezen éber észtehetség más irányra vezettetik, más tárgyakra alkalmaztatik? Vannak e' fajnak sajátságos súlyos bűnei, az tagadhatlan, — de az álladalom, a' hon kötelessége, minden fiainak szíveit úgy kitisztítani, hogy a' gyom helyébe virágokat ültethessen, mind saját, mind az emberiség hasznára!“

„Te rabulista vagy! — kiálta most türelmetlenül az öreg ur. — Engem ugyan meg nem térítesz ujdonszült okoskodásiddal, mik legfőlebb ilyen felhőkön nyargaló ficzkók agyából pezsdülhetnek. Adja isten, ne legyen igazmondó jós; de félek, végre is zsidó-ármány és zsidópénz temeti el a' hazát! — Nézz magunkat, ki juttatott illy állapotra, hogy most szabadulni alig tudunk, 's nem is tudom, mikép fogunk e' hinárból? Ez az átkos uzsora műve!“

„Csöndesedjék, édes jó atyám! még jó lesz ez mind, — szóla fiui alázattal Géza, 's kérőleg emelé föl kezeit atyja felé. Ne átkozza el egy-két egyén gazsága miatt, kiknek közelébe önt balsorsa sodorta, egy egész nép jövődjét!“

Szemébe ötlött most Géza kézmozdulata alkalmával az öreg urnak az ifju ujján csillogó gyűrű, 's tudakozódék iránta azon gúnyos észrevétellel, hogy talán valami zsidó ékszeráros aján-dékozá neki olly célból, hogy atyja előtt zsidódicsőítő szónoklatot tartson.

Az ifju hazudni nem tudott, 's atyja előtt titkolni élte legfontosabb ügyét nem tartá jónak. Kivallá Izidoráhozi viszonyát, kivallott mindent, mit Pesten töltött utósó óráiban tapasztalt, menyire t. i. a' dolog lényegét érdeklé.

Erre az öreg dühbe jött. „Zsidó származásu meny! nem, ez meg nem fér nemem büszkeségével.“ Átokkal fenyegeti fiát, ha e' viszonyra még csak gondolni is mer továbbá.

Géza, nem akarván atyja ingerültségét nevelni, csöndesen odahagyja a' szobát. A' pitvarban Izsákkal találkozik, azon há-

rom fiak egyikével, kiket a' titkos zsidótársulati választmány éji tanakodásán megismerénk. Őt a' tekintetes ur hivatta magához a' szomszédfaluból; — mi czélból? — gyaníthatjuk.

Mint lepeték meg az ifju Hernádfi, midőn Izsák a' köszönet és hódolat legőszintébb szavaival üdvözli éji megmentőjét. A' hálalkodó áradozást félbenszakasztá egy másiknak érkezése, — és az Iczig volt.

Sanda pislogással jártatá szemeit ez utóbbi a' fiatal uron 's hitsorsosán, 's a' kémlelés azon nemével, melly gyanakodás- 's alattomos kárörömből vegyül; mert nagyon is feltűnő vala előtte azon meghitt beszélgetés, mellyen a' két férfit rajta lepte.

Ekkor az öreg Hernádfi a' küszöbre lépett, és szobájába hitta Izsákot. Megpillantván Icziget is, homloka elsötétült, — 's ha szeme földre sújtó erővel birna, e' pillanatban bizonyosan nem mulasztaná el e' varázseszközhöz nyulni. Dávid ur és Izsák beléptek; Géza a' kertbe távozott, 's Iczig magára maradt, ólalkodva, mint a' róka barlangja szájánál.

A' szobában igen röviden végeztek. Izsák megtagadá a' nemes urtól a' kölcsönsegélyt; mert azt titkos társulati bilincseinél fogva megtagadnia kellett, 's Dávid urat majd kirázta a' hideg fojtott mérgében, 's nagy kedvet érzett hosszú száru pipáját a' zsidó fejéhez vágni, ha ezzel czélt érhetne. De Izsák testét lelkét elesküvé 's ötvenszer is ismétlé: „ne legyen becsületes zsidó, ha csak tíz forintom van is most fölösleges.“ A' hol nincs, ott ne keress, gondolá magában Dávid, — 's e' körülmény, magában véve, nem is igen forgatná ki őt kényelmes nyugalmaiból, ha künn Iczig nem leskedik, őt hihetőleg a' váltó határnapjára emlékeztetendő.

Ha van a' pokolban is hajnalderű, olyan lehet az, minő Iczig szemein villogott el, midőn Izsák a' nemes ur szobájából kilépett. Egy hirtelen váltott pillantás meggyőző őt a' dolog mindenlétéről, 's biztos lépéssel ment — martalékát eltiprandó.

Iczig szemtelen megjelenése kissé megzavará Dávidot, mert hiszen csak egy hét múlva telik be a' váltó ideje. De a' zsidó olly ügyesen tudá forgatni álnok fogását, hogy Hernádfi előtt még a'

látszólagos emberség dicséretét arassa, 's kétszerte épüljön titkos öröme a' tehetlenségében jajveszéklő adós fölött.

Olly reményt csillogtata a' zsidó Dávid ur harag- 's meglepetéstől káprázó szemei előtt, hogy ő kész az adósság nagyobb felére a' kitűzött határidőn túl még két egész hónapig várni, ha kisebb felét a' nemes ur még ma, 's most mindjárt lefizetni kész; mert, ugymond, ez összegcsét igen nyereséges vásárlásba verhetné ma, melly azonban holnap már lehetlen leend; mert az árut más elkapja előle.

Mit Iczig várt, megtörtént. Az öreg Hernádfi dült fült sanyaru állapota érzetében; 's a' zsidó markába nevetve sompolygott ki az uri udvarból. — E' közben Izsák Géza urfival értekezett a' kertben, 's mit a' zsidó tenni átal, azt a' hálás érzetű ember kötelességének tartá; mit merészleni az öreg Hernádfi iránt, szövetségi eskünél fogva, tiltva volt, azt a' fiatal ügyvéd javára cselekedni teljes szabadságában állott. A' hálás szív győzött a' „keresztényszegényítő“ czimbora dühén; a' megmentett utas öntudata mellett háttérbe szorult az uzsorán hizó zsidókorcsmáros pusztító vágya. Szóval, Izsák odaajánlá Gézának kölcsönkép az egész összeget, kamat nélkül, az Iczig iránti tartozás lefizetésére: mit az, hogy atyját a' bajból kisegítse, fiui benső örvendezéssel el is fogadott. Titok, mély, megszeghetlen titoktartás leend öre e' két férfin egyezésének. — De a' kert deszkakerítésén kívül átkos kigyó fülel.

V.

Rablás.

Vészharang kongása zavará fel nyugodt álmaikból a' falu lakóit, 's mire összezsúdulhatének a' különben is lassu sietségű segítő és mentő emberek, magosan lángolt fel Hernádfi laka, vörös rémvilágot árasztva szét az éj zord sötétségibe.

Géza az első zajra talpon volt 's kisietett a' ház udvarára. Látván, hogy a' vészes elem saját lakuk földözetén dühöng, visszaosont szobájába, hogy mennyire lehetséges, legbecsesb holmiét hevenyében biztos helyre szállítsa. Nem kevéssé rémült meg,

midőn az ajtón betoppanva, a' kert felőli ablakon épen egy sötét alakot lát kicsúszni, 's evetgyors szökdeléssel eltűnni a' szilvafák között. Az alak pedig olly torz és mégis ismerősnek látszó; olly fürge 's mégis nehézkes vala, hogy az ifju semmi valószínű gyanításban meg nem állapodhatott. Sokkal inkább sürgeté is őt a' veszély gyors cselekvésre, semhogy csak egy perczet is meddő fürkészetre vesztegessen. De mennyire fogá el őt az iszony, midőn a' legbecsesbet, mit mohó szemei kutatának, nem találá, tárczáját t. i., mellybe az Izsáktól kapott pénz is vala zárva, 's mellyel atyját holnap meglependő vala. Világos már most, a' pénz eloroztatott, — 's ama sötét alak tolvaj volt. Lesujtva álla itt az ifju, legszentebb élvének reményétől megfosztatva, 's könyezve emelé föl szemeit az ég felé

„Oh, szent isten! — így tört ki melléből a' legkeserűbb fájdalom: — ez-e akaratom szent végzete, ez-e a' szegény halandó sorsának végajándéka: hogy minden fáradalmai keservesen nyert díjának utósó maradványát is pusztító láng emésztsze el? 's hogy az elemek kegyetlenségét még emberi gazság szentségtelen merénye tetélze? Mit vétett szegény apám olly iszonyut, hogy egész élte folytonos lánczolata a' bajnak és szerencsétlenségnek? még arra sem érdemes-e, hogy fia neki örömet szerezzen, 's ő ezt atyailag érezze? 'S mit vétettem én, hogy megvonod e' kegyet, atyám borus egét fiui indulatom áldozatával fölvidíthatni? Ah, mi édesnek képzelém a' pillanatot, midőn oda lépve jó atyám elibe, át valék neki nyujtandó a' váratlan segélyt! — 's ez most mind, mind oda! 's kétszeresen oda! Oh, nem lehet, istenem, nem lehet, hogy ez végzeted vágakarata legyen! — Nem, nem, te fogsz még segíteni, kell segítned! oh jaj, elbódulok! — 's magánkiül rohant ki a' szobából, hol feje fölött már recsegték a' gerendák, 's a' dulongó elem elhatalmasodása ablakon 's ajtón bekavargó szikra esőben jelentkezett.

Panaszos kifakadása szinte feledteté az ifjuval a' helyzet borzasztóságát, hol minden vesztett percz egy vesztett kincs. Mire a' lomha oltók 's henye bámészkod csoportihoz ért, csak óriási üszkök meredeztek föl már az épület homlokszárnyából, 's a' körülácsorgók szánakozó pillantásai 's a' szolgasereg tétlen

jajveszéklése egyiránt azt látszának mondani: hogy a' ház többi része is menthellenül veszve van. 'S valóban a' dulongó elem már annyira szerteölekezett csapongó lángkarjaival, hogy e' lak megmentéséről csak vakultság vagy dőreség álmodhatnék. Ismerjük a' honunkbeli kisebb nemesség építési módját: a' gyulékony anyagu tetőzetet még gyulékonyabb szerü, boglya 's asztag környezi; 's ismerjük az emberi önzésnek azon ösztönszerü munkálkodását, melly azonban illy esetben vétkesnek sem mondható, miszerint minden szomszéd saját laka körül foglalkozik inkább, azt lehetőleg megóvándó, semhogy sorsára hagyva saját vagyonát, másé megmentésére sietne. A' távolabbról érdeklert pedig, mig csak a' veszély egyenesen feléje nem nyargal, nem igen emelkedik ki zsíros kényelme fertőiből; ezt csak az rémitheti némi cselekvőségre, ha már, a' szó teljes értelmében, körmére ég a' vész; fújon csak ellenkező oldalról a' szél, hogy saját kalitkájáért ne kelljen rettegnie: a' legegységűbb hidegséggel áll piritkozni a' meleg lángok köré, 's buta örömmel nézi a' szép tüzet, mellynek festősége ugyan nem hatja meg költészietlen kebelét, de mellynek, bár nem értett, nagyszerűsége is épen azért szolgál annál meglepőbb látványul, mivel talán a' pórias kárörömnek azon titkos szikrája vegyül a' szemlélés durva élve közé: hogy ur laka az, melly előtte romhalommá hamvad. Illyen a' rejtett kajánságu tömeg, illyen, fájdalom! a' zaklatás alatt elfásult pór! Oh, természetietlen állapot, midőn kényszerítéssel kell embert embertársa segélyére hajtani! — Oh, szent világosodás, szállj le minélelőbb a' népkel sötét barlangjába; lövelj minélelőbb a' népagy éji rengentegébe: hogy olly örömmel siessen szomszédja vagyonát óvni, mintha sajátját, mintha tulajdon testét védelmezné!

A' legiszonyubb kint csak most kelle még Gézának éreznie, a' legiszonyubbát egész életében. Elvonultan a' csoportok ezerszemü kémlelésitől állt az öreg Hernádfi Dávid, kereszibe font karokkal dermedten nézve háza füstölgő falait, melly körül eleinte olly sürge, de olly sükeretlen mukásságot fejte ki. Szoborként nézte semmibe veszni létreményei utósó horgonyát, 's e' szivszakasztó felkiáltással veté magát Géza mellére: „Fiam, mi koldusok vagyunk!“ —

Mig ezek így történének, együttült magányos tanyán, Izmael elnöklete alatt, a' zsidótanács. Nem szükség mondanom, hogy az összejöttek mindannyi esküdt tagjai a' keresztényszegényítő társulatnak.

„Szót sem kell többé vesztegetni erről, — mondá egy vad tekintetű vörös zsidó; — mi állhatatosak maradunk föltételünkben, habár élve czélt nem érénk is; annál biztosabb reménynyel halhatunk meg, hogy fiaink 's unokáink fogják szedni a' gyümölcsöt, mellynek mi vetjük el most magvait. Mit tettek a' Makabeusok, régi vitézségünk ezen dicső hősei? Csüggedetlenül ragaszkodtak céljukhoz; annyiszor meg annyiszor ujták meg csatáikat, míg végre győzelmeskedtek a' zsarnokságon. Ezt kell nekünk követnünk, e' nagy példa szerint kell intéznünk dolgainkat. Most ugyan nincs idő harczra, nincs alkalom, nincs erő; de van idő, van alkalom és erő alattomos bujtogatásra. Mi tette hatalmasokká és félelmesekké ama ősidőbeli nagy hőseinket? nemde, hogy egyesíték a' nép hiveit, harczí rendbe gyűjték össze. Mi is egyesültünk, — egyesült erővel magát az ördögöt is elűzzük, ha goyimnak öltöznék. Hős apáink köszöriültek fegyvereiket, töreiket; köszöriüljük mi gyűlölségünket, hogy élével megsemmisítsük ellenségink sergeit. A' fát levágni bárdal, igaz, hamarább megy; de ha szű férkezik bele, elrágja gyökét, 's ki fog dölni a' fa. Ez a' mi feladatunk. Én ugyan nem bánnám, ha aknát áshatnánk főbb ellenségink lakjai alá, hogy löporral vettessük fel őket a' levegőbe, hol szépeket álmodhatnának — mig leesnek. De azt mondják: a' mai kor a' politika kora; pedig higgyétek el, hitfeleim, hogyha ezt akarjuk követni, legbiztosabb a' szű szerepe, melly kirágja a' fa belét, mig az megodvasul.“

Mondá, 's némi diadalérzettel tekintte szét a' számos gyülekezeten; de a' boszúság kissé elfanyarítá arczvonalmát, tapasztalván, hogy hatalmas szónoklatának hatása koránsem volt olyan általános, minőnek ő képzelé, 's egy-kettőt kivéve, épen nem látá azon lelkesültséget az arczokon, mellyre mintegy mulhatlanul számola.

Szelidebb nézeteket fejtegete Izsák, kinek keblében e' vállalat fölött némi titkos bánat fészkelé meg magát, mióta élete meg-

mentését egy nemes szívű kereszténynek, Hernádfi Géának, köszöné. Véleménye szerint a' titkon 's lassan gyilkoló boszút személy szerint csak azok ellen kellene fordítani, kik tetteleg megsérték akár a' társulat egyes tagjait, akár a' zsidóság egész területét, nem pedig az egész kereszténységre kiterjeszteni, csak azért, mert goyimok, kik között, tagadni nem lehet, tiszteletre méltó egyének vannak. A' tetteleges sértés körébe pedig a' pusztá gúnyt vagy lenézést, vagy részvéten néma megvetést nem akarná soroztatni; mert így Európa millióival kellene tusára kelniök, mire mégis erejük elégtelen. Ki zsidót ver, üldöz, boldogulásában gátol, csak ilyen tüzessék ki áldozatul, csak ilyen érezze gögje 's embertelensége büntetését lassu tönkrehajtásban, mellynek jól irányzott eszközlése tulajdonkép föladata e' szövetségnek, 's melly tehát nagyobb körre ki sem hathat szükségkép, mint kikkel az életben, személy- vagy vagyoniilag érintkezik.

Figyelmet gerjeszte ez észrevétel, és sokan állottak pártjára, kivált a' fiatalok közül, kiken az előhaladt kor befolyása öntudatlanul is észrevehető vala.

De ekkor felugrott egy félszemű czimbora, kinek arcvonalmiba mardosó gúny a' zsidódüh fajbélyegét edzé, 's kinek heves kitorései emberi szelidebb indulatnak gondolatját is messze tilták a' gyülekezetből. A' pinczének, mellyben a' gyűlés tartatott, falai még inkább elkomorultak, midőn ez ember fölkel, 's a' mécsesek elaludni készültek e' szónok fertőzött lehelletétől, 's az egész társaság önkénytelen elsáppulással fordult feléje.

Mellőzve minden parlamentaris illedéket, öklét a' piszkos asztalra vágta, 's imigy kezde röffengetni inkább, mint szónokolni: „Mit? ti szelidséget mertek emlegetni? kivételeket akartok csinálni? — 's mért? ki fogjátok-e tudni jelölni, mellyik goyim az, ki emberi bánásmódra érdemes? Egy bűnmétely mérgezi el mindnyájokat, 's azért egy átok fojtja el mindannyit! Vagy azt hiszitek, mivel ez, vagy amaz épen titeket, vagy fiaitokat, vagy rokonitokat nem bántotta, hogy azért ő ártatlan bárány? mivel ezt vagy amaszt nem láttátok szemeitekkal zsidó ellen kegyetlenkedni, hogy azért ő jobb a' többinél? Hány ezer meg ezer hű izraelita van elszórva a' világon! ki ismeri mindnyájok sérveit; ki tudhatja,

hol fordult meg életében, 's ki tette őt nyomorékká? Talán épen, kit mi legderekabb goyimnak hinnénk, talán épen az bántá meg fajunkat valahol legérzékenyebben. Nem találtunk-e három holttestet ezelőtt két hónappal a' közel erdőben? 's a' holtak zsidók voltak, ismeretlen vidékről, de atyánkfiai, hitsorsosink! 's kik ölheték meg őket, ha nem goyim-zsiványok? 'S ime az én jobb szememet ki ütötte ki? goyimok tették! 's miért? mert egy nyomoru pipa tévedt egykor ujjaim közé vásárkor. Egy pipa és egy szem! Illy igazságot csak goyim ismerhet arányosnak. 'S téged, Lázár, nemde szalonna-evésre kényszerítettek egykor csákányaikkal; 's téged, Móricz, nemde hat betyár vízbe akart egyszer dobni, mivel nem kedved selyem-kendőket ingyen osztogatni nekik? 'S rólad, Ruben, nemde letépték egyszer ruháidat, mivel egy lúd megtetszett, mellyre szükséged volt az ünnepekre? 'S ti, Áron, Benjamin, Tobiás, ti hallgattok? Nincs-e nektek is elég okotok panaszra? Hah! vész a' goyimokra! Ők nyomorgattak minket századokig, nyomorgassuk mi viszont, ők fojtogattak, fojtogassuk viszont! Segítségét kérnek tőlünk? segítsük őket, de csak úgy, hogy a' segély öldöklő méreggé váljék. Pénzt kérnek tőlünk? adjunk, de csak úgy, hogy a' kölcsön egész vagyonukat zsebünkbe sodorja vissza. Mi koldulunk? kolduljanak ők ajtaink előtt; mi görnyedtünk? görnyedjenek ők előttünk; mi rettegtünk? rettegjenek ők a' boszú pusztításától; ők tiprottak minket? tiporjuk le őket a' semiségbe! Ki kíméletről szól, az nem igaz zsidó, az nem barátja e' társaságnak, 's azt kivetjük, mint redves ebet, hogy a' goyimok ajtaja előtt nyögje el utósó lehelletét nyomoru éltének!

Elhallgatott, 's csönd követé szavait. Legtöbben utálattal tekintének reá, 's bensőleg megrázkódtak, mintegy ösztönszerűleg érezvén munkájok balságait!

Az elnök szólalt fel most, a' szakállas Izmael, 's röviden, de szigorun szólt: „Illy düh — ugymond — túlcsap társulatunk eredeti eszméjén és célján; semhogy ennyire aljasuljon 's elfajuljon munkálatunk, inkább eloszlunk végkép, vagy pedig illy dühönczöket, ha féken nem tartják nyelveiket, mi taszítunk ki körünkől, mi vetjük őket ki, mint redves ebet, hogy vesszen el nyomorban szánakozás nélkül! Mi azért állottunk össze, hogy rendszeres mun-

kálattal gazdagodjunk, míg amazok szegényülnek; de esztelen dühösködés nem vezet célhoz. Mi gyűlöljük a' goyimokat egytől egyig, de titkon, — 's óvakodjunk, hogy a' gyűlölség tűzét füstje se árulja el. Mi gyűlöljük őket igen, de haramiákká nem leszünk! Átok reá, ki ilyet gondolni mer!"

Helyeslő felkiáltás hangzott a' pincze minden zugaiból az elnök felé, 's Izsák ismét bátorodva emelt szót. Előterjeszté, mikép a' társaság munkálata csak annyiban lehet célszerű, mennyiben a' tagoknak hasznot biztosít; mihelyt e' körön túlcsapong, haszontalan erővesztegetés. Ő a' szegényítés rendszeres munkáját is úgy szeretné intéztetni, hogy inkább a' kényszerült védelem, mint embertelen boszú színét viselje. Figyelmezteté társait, hogy erről is idővel le kellend mondani, mert a' hon atyái, a' zsidó népről is atyailag gondoskodnak. 'S épen ezért ohajtá ujolag, hogy a' társulat munkálkodása csupán csak személyszerinti ellenségekre szoríttassék, nehogy ártatlanokat, sőt ügyök nemeslelkű barátait 's pártolóit is egyiránt a' boszúállás undoriba sodorják; mert ha ezeket is sujtani nem áttallának, úgy megérdemlené a' zsidóság, hogy soha hazára szert ne tegyen, hogy a' bitang élet átka örökleg sulyosodjék az elhagyott, szertevándorló nemzetségre! — Hogy e' szavak a' Gézávali értekezés 's az általa történt felvilágosítás kétségtelen nyomait viselik, mindenki észreveheti.

E' pillanatban erős kopogás szakasztá félbe a' tanakodás csendét. A' titkos tancsterem tölgyajtaja megnyittatván, belépett izzadtan 's lelkendezve — Iczig. Olly hangon, melly a' pincze boltozatát is megrengeté, 's minőt csak bódult düh sajtolhat ki emberi torokból, ordítá: „Áruló van köztetek!" és szemgolyói vadul forogtak sötét gödreikben.

„Hol? ki az?" hangzék mindenfelől.

„Itt ül a' bűnös!" — harsoga Iczig, Izsákra mutatva.

Tompa moraj zugott szerte a' pinczében, 's a' szemek mindannyi nyilként feszültek Izsákra.

„Mi bátorít e' vakmerő vádra?" kiálta fel boszúsan a' vádlott.

„Mi? Pénzed! — ordítá ismét a' dühös Iczig, 's kékült ajkain remegett a' méreg; — igen, pénzed, mellyet Hernádfinak

adtál titokban, hogy váltómat kifizethesse. Ime a' bűnpénz! — E' szavakkal egy tárczát sujtott Izsák lábai elé. A' tárcza Gézáé vala.

Izsák meredten álla, 's nemével a' fensőbb önérzetnek tekinté Iczigre, kit utálata egész súlyával szeretett volna eltiporni. — „Igaz, — így szóla kis szünet után — én a' váltó kifizetésére adtam tizezer forintot Hernádfinak 's mi több kamat nélkül! de nem az öreg Dávidnak, hanem fiának, a' derék Gézának, ki minap életemet megmenté az erdőben. 'S pedig akkor több volt nálam tizezer forintnál! Igen, én tettem ezt, tettem pedig hálám érzetéből, s azt hiszem a' háladatosság elfojtására nem terjed ki társulatunk törvénye. 'S ha mégis így volna, ha még a' szív hálájára is bilincset akarunk verni, úgy meg nem érdemljük, hogy egy pillanatig is éljünk, — úgy törjenek elő e' pincze öbleiből a' pusztá ezernyi kigyói, mellyek Mózes rakonczátlan népét csúf halálra csipdesék! — igen, nem volnánk méltók olly életre sem, minő egy kutyáé, mert az eb is háladatos! Ugy van, társaim! pirítsa szégyen arczaítokat, hogy meg nem akartatok érteni, midőn a' boszú kivételes eseteiről közlöttem tervemet; most értitek: mert én meggyőződtem, hogy vannak keresztények, kik nemesszívüleg tekintik a' zsidót is bajában. Most értitek, kell értenetek, mert engem hála szent sugallata határizott a' tetterre; én kereszténynek köszönöm pénzem 's életem megmentését, 's e' keresztény, kit éltem fogytáig áldani fogok, Hernádfi Géza!“

Mire az előbbi heves szólók olly igen vágytak, azt kivivák Izsák emberi érzelemtől átmelegült szavai — a' helyeslés diadalát. Sok tévedt 's vakult kedély vala itt, mellyet jóakaró utbagazítás könnyen megnyerhele a' jobb ügynek.

„De viszont én vádollar bűnről, alávaló, — így rivalga mord hangon Izsák Iczigre, — mert becsületes uton nem fértél e' pénzhez. A' tárczát nem ismerem; de ha pénzem van benne, úgy lopnod kelle azt. Szólj, galád, mikép jutál a' tárcza birtokába?“

Iczig szemein mérges gúnyvillanat torzult el, Mikép jutottam birtokába? — szóla kifakadó hahotával, — hm! elvivém attól, kinek hozzá joga nem volt, elvivém azt, mit adni neked jogod nem volt; mert tervünket akarod vele megrontani. Igen, az égés zavara közt kerítettem kezeim közé e' drága kincset,

mellyel ügyünket elárulád. Meg akarám mutatni, hogy idétlen lágy szívűséged daczára sem szabad menekülni a' vén goyimnak; ő most kétszeresen veszve van, mert mie még volt is, elhamvadt. Ha ha! 's házat én gyújtottam meg! hahaha! — zord röhögéssel végzé ocsmány beszédét.

„Hah! gyalázatos!“ — kiálta Izsák, 's a' társak ajkain egyes rosزالó kifejezések törtek elő. — „Alávaló! Czudarság! Az akasztófával szembekötösdit játszik! Még mindnyájunkat hóhér kezére juttat!“ — ilyenek voltak az eliszonyodott zsidók tompa észrevételei.

Mint mikor derült, felhőtlen égből villám csap le: úgy megremíté mindnyájokat Iczig gonosz kárörvendése.

„Ki hát a' bűnös, ki az áruló? — kérde ismét Izsák, — nemde az, ki vakdühös merénnyel mindnyájunk becsületét és biztosságát veszélyezteti? Illy galád czimborával társaságban lenni nem akarok! Vagy ő távozik, vagy én!“

Izsák a' társulat legvagyonosbjainak volt egyike, mit azonban csak a' zsidóság tudott, jól tudván rejteni gazdagságát a' keresztények tudomása elől. Őt elbocsátni nem vala tanácsos. Az egész gyülekezet majd egyhangulag Iczig ellen nyilatkozott.

„Te megérdemlenéd, — szóla most komolyan az elnöklő Izmael, — hogy a' törvény kezébe szolgáltassunk; megkimélünk azonban, mert vérünk vagy. De zsiványt, gyujtogatót nem szenvedhetünk meg közöttünk. Lépj ki körünkől, mielőtt gyalázatosan kilöknénk; menj, mi nem ismertünk soha téged. Ugy kegyelmezzon meg Jehova bűnös fejednek, mint azt ezentúl megérdemled!“

„Ki vele! ki a' gyujtogatóval, ki bűnével még kérkedik!“ — harsoga most számos torokból. 'S az ajtóhoz közel álló fiatalok feltárák azt, 's készültek a' még habozó Icziget erőhatalommal kiigazitni.

„Hahaha! bódult vakok! gyáva bolondok! — hahotáza most Iczig; — azért Hernádfi uramat mégis megsemmisítem váltómmal!“ 's kirohant az éj sötétébe.

Az esemény sokat megrázkódtata a' gyülekezetben. Az öreg Izmael felsohajta: „Jehova, óvj meg minket illy gonosz tévedéstől!“

'S a' szilárd Izsák felkiálta: ...Ha illy aljasságra korcsulhat vállalatunk vakheve, úgy irtózat jeleli lépteinket, — úgy átok lebegend egyesületünk fölött; 's végre is a' keresztényeket ölelendi az ur áldása!""

VI.

A' váltó.

Ha visszagondolunk, milly aggasztó állapotban láttuk az öreg Hernádfit és fiát, képzelhetjük, mennyire növekedett mindkettő öntudatában a' siralmas való egész áttekintése, miután Géza fölfedezé atyja előtt, milly közel volt a' segély, 's hogy attól váratlan gonoszság ismét megfosztá őket.

Félreismerhetlen volt a' benyomás, melyet Dávid urra tön azon teljes életében hihetlennnek látszó tény, hogy zsidó, nemesebb érzelemnél fogva, képes önkényt 's önzéstelenül segélyt ajánlani kereszténynek. Ez kissé megingatá zsidóellenes gyűlöletének sarkait. De mindezek fölé emelkedett azon iszonyu gondolat: hogy mindene elveszett. Ez kizára minden egyéb okoskodást; egy ürt látott maga előtt, melyet semmi be nem tölthet — a' koldusság borzasztó jövőjét.

Géza rögtön cselekvésre határzá magát Gyermekes jajgatás és asszonyias ájuld^ozás nem szül eredményt; férfias elszánás segíthet csak a' bajból. — Kevés nap mulva ismét Pesten volt az ifju, itt remélve segélyt találhatni. De hijába kopogtat mindenütt; a' jó napok barátai nem ismerik a' szükséggel küzdőt, kinek jó napjaiban osztoztak; a' dús ismerősök előtt sokkal fontosabb egy pipereczikk, egy fényüzési jelenet, semhogy az arra kivetni szánt pénzt inség enyhítésére áldoznák. Mindenütt hideg vállvonítás, lelketlen mentegetőzés, fanyar sajnálat fogadá Gézát, 's ő azon keserü tanúsággal gazdagulva tért szállására: hogy ki segélyt keres magánybajának, ne keresse azt az ugynevezett műveltség^ggel felkendőzött nagyvárosiaknál.

Voltál-e már, nyájas olvasó, olly helyzetben, hogy min lelked a' szellemibb vágyak egész erejével csüngött, annak elérhetlenségét iszonyu világosságtól körülárasztva látád magad előtt?

Ha igen, úgy képzelheted némileg az ifju állapotját, ki orvosolhatlan szegénységével aráját, arájával jövője boldogságát, boldogsága reményivel cselekvőségét, 's cselekvőségével talán minden nemesebb hazafiui, emberi törekvéseinek szentebb ösztönét veszve, megsemmítve 's tán örökre eltemelve látá. Ez vala legalább lesújtott erkölcsi önérzetének első gyászos bimbaja, e' szörnyü gondolat; 's pedig olly bimbó, melyet ha valami gonosz szellem teljes kifejlésre tenyészt, bizonyosan fagyos árnyat borít minden szelidebb virágnak lehető felsarjadzására. De csakhamar felülkerült a' férfias öntudat, szemközt állva a' sorsnak minden gúnyos vigyorgásával, 's azon erőszilárdságra emelkedve, hogy neki le kell győzni minden kaján gátokat, és saját lelki hatalmával kivívnia a' szerelemélet diadalát. Igen, szerelem és élet, ez nála egy fogalomba összesült; ő nem élhet szerelem nélkül, de szerelmét csak erőteljes élet dicsőítheti föl!

Nem festem, milly iszonyu harczon kelle magát lelkének keresztül küzdenie, mig e' határozaton megállapodott; de a' határozat annál szilárdabb 's ingadozhatlanabb vala, minél férfiasb nyugalom derengett el egész valóján.

Ekkor pillant meg a' vendégházi szoba asztalán egy feltűnetlen tárczát, mellyben, legnagyobb bámulatára, semmi egyebet nem talál, mint atyja váltóját, melly Iczig kezeibe adja sorsukat. Mikép jutott e' tárcza asztalára? Tudakolásai sikeretlenek maradának; 's a' nemes kedélyü ifju kettős határozattal hajtá le fejét éji nyugalomra.

Másnap reggel a' tárcza megfoghatlan 's majd mesés története ujlag faggatni kezdé a' tudakoló ifju türelmét, kíváncsiságát és öntanácskozását; de végre is, a' bizonytalanság óriási terhével keblén, tegnapi határozata értelmében intézkedni sietett.

Végezve ezen dolgát, félig könnyebbültnek érezé magát, de csak pillanatra, 's csak azért, hogy keserü helyzetének egész súlya annál borzasztóbb kínokkal rohanja meg érzékeny kebelét. Mindegy, neki túrnie, szenvednie, győznie kell! 'S így elszántan siet el Izidorához.

Minék nevezzem azt, mit a' hőszivü leány azon pillanatban érzett, midőn Géza előadá nyilatkozatát? Meglepetés volt-e az,

meglepetés, mely nem tudja, valót hall-e vagy álmodik? két-kedés-e, mely a' szeretett ifju szavaiban tréfát, kísértést, vagy rosszul számított gúnyt erőködik fölfedezni? irtózás-e, mely a' sors kegyetlensége elől egyiránt visszaborzad? vagy kétségbe-esés vala-e inkább, mely hitet, reményt és szeretetet ámitásról vádol isten előtt, hogy már nincs igaz ember a' földön, ha az is, kiben bizalmának mennyországa virult, őt illy galádul megcsalhatta? — Mi volt inkább ezek közül Izidora sajátyszerű érzete, meghatározni lehetlen; sőt tán nem hihetlen azon állítást hogy mindezek összevéve alkoták az elemcsatát, mely Izidora kedélyén elviharzott.

Géza lemond szeretettje keze- és szivéről! lemond pedig, mert szegénysége lehetleníteni ígérete teljesítését; Géza feloldja a' leányt ígérete alól! feloldja pedig, mert nem akarja a' kedvesnek szerencsáját gátolni; 's mindezt azért teszi az ifju, mert a' becsület parancsol! Oh, ki gyújt szövétneket a' lelki harcz e' nagy-szerű tömkelegében!

Miután Izidora teljesen meggyőződött, hogy Géza szándékát a' leghiggadtabb komolyság jellemzi, szerelmi kínai így törtek ki ajkain: „Oh, Géza, egyetlen barátom! milly üdvtelen képzelet ostromozza ön lelkét, hogy illy boldogtalan határozatra érlelé akarata-ját? Azt hiszi-e, hogy életkényelem reményén alapszik az én szerelmem? azt hiszi-e, hogy nincs erőm, önnel egyesülten, a' sors bármi csapását is eltűrni, az élet bármi sanyarával is meg-küzdeni? Oh nem hívém, nem várhatám, hogy ön se értse meg e' szivet, mely csak önnek él, önnek dobog! oh, Géza, ne sorozzon engem is a' mindennapi nők selejtje közé, kiknek öröme csak pazar asztalon virul, kiknek boldogsága csak fényes öltönyök közt derül fel. Szivem érzelmei édenre magasztosítják éltemet, de csak önnel egyesülve, ön szerelme napfényében! oh, e' nélkül én nyomoruvá leszek! kész vagyok inséget, gyötrelmet, bánatot megosztani önnel, csak el ne hagyjon engem! Oh, barátom! ne lökj el magadtól!”

Gézát gyilkoló fájdalom ragadá meg a' szenvedő leány e' szavaira. Fejében megrázkódék a' velő, mellében görcsösen vonaglott a' szív, 's egész valója rengett, mint tölgy, melyet vi-

har földre zúzni erőködik. Szavai csillapitni törekvének az érzékeny teremtmény kínharcait, pedig benne is milly nagy volt a' tusa lázadalma; vigasztalni iparkodék a' lesujtott kedélyű szerezőt, pedig saját keble minden fojtott fohásza is vigaszért imádkozott az éghez! Némileg csöndesültnek lenni vélvén Izidorát, így folytatá szelid beszédét:

„Oh, leány, én lelkem szent sugallatának parancsait követem; nem is lebeghetne isten áldása élted pályáján, ha nem követném belsőm e' szózatát. Bűn volna, megbocsáthatlan bűn, nyílt szemmel rántani magammal téged is az örvénybe, melly utamon tátong. Ha belé sodor balsorsom vérszűhe, ám legyen, — de csak magamat nyeljen el a' vész! . . . Egy ártatlan lényt az engem üldöző fergeteg szárnyához lánczolni árulás volna, árulás az erény isteniségén! Fogadd vissza e' gyűrűt, nehogy kötve véd magad, nehogy kötve légy zivataros éltedhez, mellynek jégzápóra halálra sujthatna. — 'S visszakinálá a' nem rég nyert gyűrűt, 's fölkiálta: — Itt fejem! zúzzátok le bár a' porba, sorsom haragos villámai, de kiméljétek őt, — ne érje lángotok e' lényt, ki örök virulatu tavaszra érdemes!”

Izidora zokogva veté most magát Géza mellére 's a' legkínosabb gyanu hangján adá elő rettegését: hogy az ifjut talán csak származása ijeszti vissza, melly által a' nemesi büszkeség sértve érzi magát.

De e' pontra nézve az ifju ujlag kifejté legnemesebb nézetit, mellyeket a' leány már ugy is bőven ismert, nem titkolván el mindazáltal atyjának e' tárgy körüli korlátoltabb, sötétebb véleményét. De Géza a' jövőnek nagy reménytengerébe veté el horgonyát, 's fokonyként föllelkesülve, önmagát bátoritva, szíve kedvesének csüggedelmit is enyhe szóvarázsszal oszlatni kezdé.

„Az ég megtanita szeretni, — így szóla a' többek közt, — de megtanita bizni is! Nem lehet, hogy a' sors eltemetésemen gyönyörködjék Mit is nyerne a' természet nagy összesége illy egyszerű sírhanthban, mint az enyim, melly még nem volna eléggé diszes ravatal, hogy a' világot élted utánzására buzdítsa Nem nyer-e sokkal többet a' nagy mindenség, ha élve dicsőitem csudáit és kifogyhatlan bájait? nem jobb-e, ha a' természet imádá-

sára 's az emberiség ügyének magasztosítására nógatom a' kedélyeket szóval 's cselekvéssel? nem jobb-e, ha a' szent erény áldozatául gyujtok tüzeket, 's ültetek virágokat, mint hogy egy villám lobbanása elhamvaszszon engem, és sinlő bánatfű sorvadozzon árva síromon? Igen, kedvesem, én élni fogok tettben 's erőben; élni fogok, hogy a' hű szerelem diadali zászlóját lobogtassam férfiszívek szilárdítására; élni fogok, hogy téged dicsőítselek e' világ előtt, a' női kedélyek remekét! Csak egy pár év, — 's hivatal függetlenséget szerzend nekem, — 's akkor szerelmünk ünnepélye koszoruzandja minden kiállott bajt és sanyart!"

„Igen, én bizom benned, Géza! — szóla a' lelki derűnek némi magasztaltságával a' leány, — én tied vagyok örökre, változhatlanul!"

Az ajtó megnyilt 's belépett Iczig zsidó 's egy szolgabíró.

A' jelenet sajátzerűsége egyetlen volt a' maga nemében. Géza arczán meglepetés és kérdő nyíltság festődék; a' zsidó szemében gúnyos diadal rezgett; a' szolgabíró homlokát hivatalos komolyság bélyegzé, 's a' leány kláris-ajkai a' bámulás és kíváncsiság kérdésére nyiladoztak.

„Bocsásson meg, — így töré meg a' szolgabíró a' csöndet, — hogy hivatali szigorúságom talán egy édes perczét zavarja meg. De ön, uram, arról vádoltatik, hogy egy tárczát nem leggyöngédebb, 's nem legillőbb módon kerített birtokába.“

„S ki merészel illy vádat emelni?“ pattana fel a' tüzes ifju.

„„Szolgálatjára, tekintetes uram, én!““ felele szemtelenül Iczig.

„„A' gyanu minden esetre nagy, — szóla ismét a' bíró; — mert a' tárczában egy váltó van, melly ön atyját szenvedőleg illeti.““

„S mikép jutottam volna én a' tárcza birtokába?“ — kezdé nyugodtabban Géza, remélve, hogy némi fejtegetések által a' tárcza körüli titok nyomára jöhet.

„„Oh, az igen egyszerűn eshetett meg, — közbeszóla ismét a' zsidó nagy szószaporasággal. — Ön a' vendéglőben

szobám mellett lakik; ott az ajtón keresztül rontott, mikor nem voltam honn, 's a' tárczát szépen odább szállította.““

„Szentelen! — kiálta Géza, — őrizkedjél ökleimtől, hogy a' kötél tisztét ne végezzék nyakadon, melyet illy czudar rágalom- és hazugságért érdemlesz.“

„Csöndesen, uram, — vága szavába csillapítólag a' szolgabíró, — de csakugyan illyfélekép történhetett az orzás. Az ön szobájából az Iczigébe nyíló ajtó kétségtelen nyomait mutatja az erőszakos berontásnak; erről én szemeimmel győződtem meg Mindazáltal a' védelem ön szabadságában áll.“

Izidora székre hanyatlott 's kínos türelemmel várta a' kifejlést.

Megvető pillantást szögezve a' zsidóra Géza, nyugalmasan előadá az asztalán talált tárcza egyszerű történetét, 's így végzé szavait: „Önnek hivatalszerű kétkedéseit, szolgabíró ur, nem gáncsolhatom; de meg fog győződni bizonyosan előadásom hűségéről, ha önt Aggtelki ügyvédhez utasítom. Ama váltót én bármi rövid ideig sem akarám magamnál tartani, nehogy előfordulható alkalommal gyanu háramolják reám, mi annál könnyebben történendhete, mivel elszegényült sajnos állapotunk a' köznap-i lelkeket hamar jogosíthatá balvéleményre. Elvittem tehát a' nevezett ügyvédhez a' tárczát váltóستul azon meghagyással: hogy azt azonnal Iczignek elküldetni eszközölje; mert noha megfoghatlan vala is előttem a' tárczának szobámbani megtalálása, mégis azt kelle hinnem, hogy Iczigtől valamikép eloroztatván, gonosz véletlen, vagy még gonoszabb játék által asztalomra csempésztelett. A' tárcza jogosan Iczigé, 's jog ellenében becsületem nem szokott ingadozni soha.“

„„Menjünk az ügyvéd urhoz,““ szóla mohón Iczig, kinek kárörvendő pislogása eléggé elárulá: mikép Géza szavait csak körülmenyező cselfogásnak tartja.

„Ha ugy tetszik!““ mondá a' szolgabíró. — 'S Géza üdvözölve Izidorát, a' két különös vendéggel távozott. A' lépcsőkön Schönberggel találkozott, ki uti köntösben sietett föl leányához.

VII.

Vallatások.

Nagyobb részvétellel alig viselteték valaki a' dolog kifejlése iránt, mint Schönberg, Izidora atyja, ki előtt a' búsitott leány körülményesen elmondá mind azt, mi füle hallatára történt szobájában, mind pedig saját szerelmi viszonya váratlan fordulatát.

Néhány óra mulva Schönberg Géza szobájába rohant, 's örömdrűletes arczczal veté magát karjai közé.

„Engedje, nemes szívű barátom, — így szóla lelkendezve az orvos — hogy önt szívemhez öleljem; engedje, hogy mellem illy derék ifju kebelén doboghasson néhány perczig! Én teljesen ön rendelkezésére vagyok; parancsoljon velem, én mindent megteszek mi sorsán fordithat; e' pillanatban tán saját nemzeti fajomat is meg tudnám utálni, ha ön kívánná, olly igen becsülöm, tisztelem annyira szeretem önt!”

„Bár mennyire vagyok is megtisztelve e' nyájas nyilatkozattól, — felele némi ámulattal Géza, — de megvallom, az megfoghatlan előttem.”

„Mindent tudok, — válaszola hirtelen a' zsidó; — a' dolog érdekelt, 's én hamar jártam el tudakolásimban. A' tárcza Aggtelkinél volt letéve ön által; az ügyvéd átadá a' szolgabírónak, 's hogy ez Iczignek ki nem szolgáltatá, azt én gátolám; mert, higgye nekem, nemes barátom, ezen Iczig nekem gyanusnak látszik a' dologban!”

„Valóban, még most is alig találok világos fonalat szavaiban,” szóla némi tartózkodással az ifju.

„Önök vagyoni körülményei, balesetei nem titok előttem, — mondá az orvos. — Én barátságomat, 's ha elfogadja, segílyt jöttem ajánlani önnek; mert nincs ember a' földön, kinek szivesebben szolgálnék, mint önnek, mióta megtudám, hogy önnek emberszerető indulata nemcsak szavakban ömleng, de tettekben is él. Ismeri-e ön e' nevet? — Ekkor egy fölbontott levelet tartá szemei elé, mellynek aláírásában Izsákra ismert az ifju. — Ez mindent megfejt ön előtt, — folytatá önelégülten Schönberg, — 's ha lehetséges volna még kételkednem saját ügytársam állításain: ezen leg-

ujabb tárczai történet a' legdicsebb világot árasztaná ön jellemére, melly méltó reá, hogy bármi felekezetűek büszkék legyenek illy ifju barátságra.

A' levélben Izsák megemlité Iczig ármányait is, 's ez volt Schönberg ujjab gyanujának is alapja. E' levéltől lelkesítve sietett Pestre az orvos, hogy leányának minélelőbbi boldogulását illy világpolgárilag nemeskeblű hazafival tetteg is előmozditsa.

Az ujjolag rokonult két lélek csakhamar megállapodék a' dolog elintézése körül követendő tervben; mert Géza mindaddig nem lehet nyugott, míg a' gyanunak legcsekélyebb árnyékát is le nem tisztázza magáról a' világ szemei előtt; mi annál szükségesnek mutatkozott, minthogy Iczig megátalkodottan vitatá konok rágalma alaposságát, állítván: hogy Gézának Aggtelkivel titkos czimboraságban kell állnia, 's az egész tett nem volt egyéb, mint ravasz játék, mellyel, midőn egy részt lehető fölfedeztetés esetére biztosítani akará magát, más részt a' váltó önkényti visszaszolgáltatása által csak Iczig nagylelkűségét akará körülhálózni, hogy ez által engedékenységre 's kiméltre bírja őt.

Géza, ismét meglátogatván Izidorát, gazdag ékszereket talált asztalán felhalmozva, miket atyja, mikép mondá, jutalmul a' nemesen kiállott kísértési fájdalomakért 's azon czélból hozott neki, hogy életét minélelőbb fűzhesse szeretett ifja éltéhez a' szerelem megtörhetlen gyémánt-koszorújával.

E' közben folytak a' vallatások a' betört ajtó iránt a' vendéglői szolgálk, pinczérek, szobaleányok ellen, de semmi sem akart ki-sűlni; 's végre is olly neme a' kételkedésnek fészkelte meg a' vallató bírák szívében, melly Hernádfi Géza jellemét nem hiheté egészen mentnek minden árnyfolttól. Már is hajlandók valának az egész dolgot, miután az orzott tárgy már ugyis hiánytalanul előkerült, hallgatva mellőzni 's elsimítani; de ellenszegült egyfelől Géza hártázzott akaratja, ki világosságot szomjazott ez ügyben, és teljes eljárást sürgete; másfelől Iczig szemtelen unszolása, ki minden áron gyaláztatba erőködék buktatni Gézát. —

Est vala; két férju bizalmasan ült együtt meghitt beszélgetésben, mellynek közben-közben előtörő tüzesebb hangja a' tárgyalás némi fontosságát gyanittatá. Három palaczk pezsgő állt előttök az

asztalon, melyek egyikének tartalma már máshova költözött, 's jelesül a' férfiak egyikének szemei mutatak, hogy utaztában a' szesz már a' velő gyöngébb rostjaival is érintkezésbe jött.

„Lelkemre! — így szóla élénken a' férfiak egyike, kit nemesebb arczkifejezése kedvezőleg tüntete ki társa fölött, — illy körülmények közt magam sem tennék különben; vérig üldözném ellenségemet; 's én kérlelhetlenül makacs birnék lenni illy helyzetben!“

„Magam is ugy teszek, — szóla gonosz pislogással a' másik; — föl nem hagyok üldözéssel, míg egészen elúzva nem látom a' büszke nyaku uracsját. Oh, e' nyaknak meg kell hajolni, vagy az enyim törik ketté!“

„Mintha szivem redőiből meritnéd föl érzésemet! mintha ve-lőm rejtekéből csalnád ki gondolatimat! mintha ajkaimról szednéd le a' szavakat! épen ugy beszélsz! — kiálta látszó vidám lelkes-séggel a' jóval korosabb férfit, 's ifjabb társa poharát ismét szinig tölté a' habzó gyöngyitalal. — Miért is vet a' földmives? hogy arasson; miért ültet fát a' kertész? hogy gyümölcsseit szedhesse; 's miért ápoltuk volna olly régóta e' kiirthatlan gyűlöletet keblünkben, ha már valahára sükerét nem akarnók látni óvatos működésünk-nek? Ugy van, csak rajta, pusztítsuk e' fajt, melly annyi bajt okozott már nekünk, a' mint csak lehet; pusztítsuk e' kereszténye-ket, kik tán a' veres tengert is ránk omlaszták vala, ha akkor idő-ben már léteztek volna!“

„Hehehe! — röhöge a' beszélőnek jó kedvű szikár társa, — 's ha tehettek volna! — tévé hozzá sajátyszerű nyiffantással, 's kiüríté poharát. Majd így folytatá beszédét: — De mit ők nem birtak tenni rajtunk, azt véghez viendjük mi rajtok. Századok óta szerrették volna kiirtani nemzetségünket, de mi élünk! 's élünk, hogy őket elpusztítsuk. Hol tömegben nem, ott egyenként marjuk őket! Egy jól irányzott nyíl elmérgezett hegye szintazon szolgálatot teszi, mintha egyszerre levágnók az ellenség fejét, — 's egy ügyes kigyócsipés szintugy hoz bizonyos halált, mintha Sámson erejével omlasztanók fejökre a' házak boltozatit! Veszszenek a' goyimok!“ 'S ismét kiüríté az azóta ujolag megtöltött karcsu serlegcsét.

„Ugy van, Iczig barátom! — szóla a' másik látszólagosan neki tüzesedve, — veszszenek mind el a' földről az olly gazemberek, kik csak embertársuk boszúságára tapossák azt! — 's jelentékeny szemeket emelt az előtte ülőre. — Én, például, — így folytatá éles mosolylyal, — de köztünk maradt szó legyen, — nem is csináltam volna annyi teketóriát ezzel a' Hernádfi Gézácskával; én, hogy annál biztosabban érjek célzt, képes lettem volna akár magam is betörni a' szoba ajtaját, 's a' tárczát odacsusztatni, csak-hogy a' bűn gyanujával előljem becsületét, minthogy egyebe ugy sincs már.“

A' bor 'ereje némileg buta kifejezést idézett már Iczig ravasz vonására, 's féligmeddig dadogó hangon 's álnok öntetszéssel szóla társához, mi közben jobbja a' palaczk után nyult. „Magam is ugy tettem, hehehe! A' tárcza tündérvándorlása csudálatos rejtvény fog maradni mindörökké az együgyü goyim előtt, hehehe! — 's ismét ivott; — felséges, isteni bor! — folytatá, — de nem adnám illy ital egész tengeréért azon gyönyört, hogy az átkozott nemies uracskát így bele tudtam keverni az iszapba! Ho, remek gondolat volt az tőlem! mikor berontottam az ajtót 's oda tettem a' tárczát asztalára, oh, akkor a' nagy Mózesnek sem irigyletem nagyságát! 's a' mi legszebb, hehehe! a' váltó nem is az igazi volt, csak hamisított; no majd bizony olly könnyen körme közé játszom a' valódit az éhes ficzkónak; az igazi itt van, hehe!“ 'S ekkor oldalzsebébe nyult, hogy társát szavai igazvoltáról meggyőzze.

Schönberg, — mert ő volt Iczig ivótársa, — fölemelkedett most székéről, 's nyakon kapva Icziget kiálta: „Hah, silány gazember, csaló, tolvaj, gyujtogató! te a' bitót el nem kerülöd!“

E' pillanatban a' mellékterem ajtaja felpattant, Géza 's rendőrség lépett be azon, 's a' gaz zsidó csakhamar el lön fogatva. — Meleg kézszorítás, melly Schönberg és Géza közt váltatott, némán fejezé ki a' nem könnyü csel sikerülte fölötti kölcsönös örvendezést.

VIII.

Szövetség.

Elmult a' nyugtalanító vihar, mely Géza becsületét fertőzéssel fenyegeté; a' fondorkodó börtönben nyögi undok merényletei következéseit. Az ifju Hernádi térden állt szobájában, szemein könnyük csillogának, boldogság derűjétől elöntött arcza ég felé fordult, 's karjai háládólag terjeszkedtek az egek urához. Ajkai imát rebegének, csendes, benső, buzgó imát, hogy az ég kegyelme illy üdvös fordulattal szégyeníté meg a' kajánkodó sors torzalkodását. Géza tisztán áll a' világ előtt, olly tisztán, mint az azur özőnében fürdő nap, mert becsülete fényétől még az árny lehetsége is eltávolítatott. Géza boldog, — 's atyja mentve van! mert Schönb erg nagylelkü ajánlatai a' rövid nyomort tartós jólétté varázso landják.

Csöndesedvén keblében az első örömrzet fellengző kéjel gése, fölállt az ifju, 's boldogsága közepett bánatos érzet gyön géd fuvalma érinté őt. Elgondolván, milly iszonyu gonoszság hálóból menekült, 's atyja milly irtózatosságnak vala áldo zatául esendő, fájdalmas húr pendült meg szívében, midőn gon doltsora a' hazára fordult.

„Oh, szent isten! — így fakadt ki áhitat- 's keserüségből ve gyült hangja, — milly szörnyű jövő vár szegény honomra, ha százakat, ha ezreket találna hasonló hinárba csábitni a' fondorlat, mint szegény atyámat! váltó! ah, ez azon borzasztó eszköz, mellyel visszaélve a' gazság, a' ravasz számítás, a' fondor hün, tönkre tehet egész virágzó családokat, vidékeket, az egész ha zát! Szentséges ég, óvd meg drága honomat illy ármány átkitól, — oh, adj erényt, bölcs erényt honunk fiaiba; csepegtess erénymalasztot ellenségink keblébe is! — Néhány sebes lé pést tön a' szobában 's megállapodva folytatá: — De hát biz hatni-e, hogy e' nép önkényt hódoljon az erény hatalmának? Biz hatni-e egy hon üdvét csupán azon magasztos erény működé sére, melly boldogítólag mennyekből lesugárzik? . . . Fék kell e' népnek, fék, melly gátolja embertársa ellen irányzott ártal miban! Igen, fék kell, e' nélkül jobbra balra szerteszáguld, 's

önereje szerént nem indul az igaz ösvényen. Törvény kell, hatóság, szigoru törvény! . . . oh, ti hon atyjai! alkossatok törvényt, bölcslet, szentet, megszeghetlent, — törvényt, melly az embert kényszerítse emberi cselekvésre, melly az ördögöt is csak félig engedje ördögnek lenni!

A' lelkesedés elkapta az ifjút; ő érzé nemes hevének túláradozását, 's fölkapva kalapját, kirohant a' szabadba. De az utcák is olly szűkek valának; neki okvetlenül szüksége volt, hogy dagadó melle érzeményit meghitt kebelbe öntse ki; 's hová irányozhatná biztosabban lépteit, mint Izidorához?

Az ifju pár uszott a' legtisztább kéj özönében; fellengzett, édelgett és bucsúzott, mert Gézának perczel sem szabad vesztene, ha atyját még idején akarja vigasztalni.

* * *

A' zord telet gyönyörű tavasz követé, 's a' napsugár nyájasan mosolygott egy ujon épült csinos falusi lakra, mellynek földözete tüzelletes anyagból készült, 's fáktól környezetten igen vidám tekintetet mutatott. E' lak Hernádfié volt, benne jólét 's megelégedés ütötte fel tanyáját. A' cselédség vig kedvvel sürgélkedett többféle rendezkezés körül, 's az öreg Dávid ur vig pipaszóval 's derült homlokkal, — mellyen a' pillanat érdeke a' korvéste redőket is elsimítani látszott, — osztogatá parancsait. Vendégeket várnak ma az uri lakba, kedves, drága vendégeket: a' ház fiát és menyasszonyát.

Az öreg nem minden erőtetés nélkül adta megegyezését ez összekelésre, de ellenzéseit legyőzte nemesebb érzete. Ő Schönbegnek erkölcsileg le vala kötelezve, ki őt a' végső inség eldöntő perczében gyalázat- és nyomortól menté meg, mellybe sorscsapás és emberi ármány őt olly vigasztalhatlanul sülyesztette volt. Meg nem tagadhatá háláját attól, ki illy nemesszivüleg nyujta kezét, valamint meg nem tagadhatja a' hajótörés után vízben fuldokló attól, ki őt a' habtorlatból kiszabadítja. Laka Schönbeg pénzén épült fel; adósságait Schönbeg pénzével fizette ki; jószágá beruházását Schönbeg pénzén eszközölte, 's mi több

nem kölcsönkép nyerte azt; hanem az orvos ez összegeket Gé-zának, mint vejének, az ara részérőli jegyajándokul szolgáltatta a' leggyöngédebb módon kezéhez. Ennyi emberséget lehellen vala félreismerni. Gézát atyai áldás kíséré pesti útjában.

A' boldog pár közt a' legédesebb szövetség megkötötett, 's a' szent szertartás csendes végeztével azonnal ultra kelt az uj házaspár, a' nagy napot az atyai házban ünneplendő.

Az ifju párral Schönberg orvos is érkezett Hernádfi szerény lakába, 's jöttenek az atyai öröm élvezésén kívül még egy más nagy nemű következménydús czélja is volt.

Dávid ur kedve ugyan kissé elkomorult, midőn a' kocsiból menyének atyját is kiszállni látá; mert minden lelki erőködései mellett, bár elvileg engesztelődött is már, fiának sükeres közbenjárása által, a' zsidók iránt, mégsem tudá legyőzni mindeddig a' személyes idegenkedés bizonyos nemét, melly mindannyiszor kellemetlenül meglepte őt, valahányszor zsidóval érintkezésbe jött. De e' fanyar benyomás lassanként elsimult, tapasztalván, hogy az összesereglett nászvendégek közül de egynek sem jutott távolról is eszébe Schönberget zsidónak tartani, kinek beszéde, kiejtése modorai a' műveltség azon fokát érték el, miszerint ilyenemű gyanítás csakugyan merész leendett.

Estebéd után, néhány titkos szót váltván vejével az orvos, hirtelen távozott. Géza nyájas beszéddel fonta körül atyját, 's mintegy fél óra mulva vele együtt ő is kiindul az éj homályiba. —

Mig ezek történnének, összesereglett a' titkos zsidó gyűlés, de ez uttal nem szokott pinczetanyájára, hanem Izmael elnök tágas teremébe. Első körütekintésre észre leheté venni, hogy a' társak legdühösbjei nem jelentek meg. Időközben Izsák nem kevés szót és erőt fordított szelidehb nézetek megfészkítésére, 's nem is süker nélkül fáradozott. Az elnöklő Izmael, elfoglalván székét, figyelmezteté a' gyűlést ezen rendkívüli összejövetel okára, melly nem egyéb, mint az: hogy társulatok egyik hatalmas pártfogóját, a' felvidékről ide utazott gazdag és nagy tudományu Schönberg orvost, körükben tisztelettel elfogadják.

Nem kelle sokáig várakozniok: a' vendég közibök lépett. Mindnyájan fölálltak, szives tisztelettel üdvözlőlvén az érkezettet.

Schönberg az ősz Izmael mellett foglalt helyet, 's néhány bevezető 's általános érdekű szó után illyképen ereszté meg hatalmas szónoklata áradatát :

„Atyámfiai! nemzeti rokonim, társulati barátim! Én valék első, ki e' társulat eszméjét megpendítém, 's miután az viszhangra talált, alakítására akarám szálni közremunkálásomat. De fontos ügy szólíta Németországba, 's nem sejtém, hogy a' mag, mit elhinték, olly hamar megfogamzik, 's nem sejtém főleg, hogy a' viszhang, melyet eszmém költe, hamis volt. Igen, én félreértetém, 's mig utaztamból visszatérnék, a' társulat alakulva volt. Láttam, hogy tévedt irányon indul működéstek, hogy a' kitűztem czélt egész magasztosságában föl nem fogtátok! de tagja ohajték lenni 's maradni a' szövetségnek, mellynek munkálkodásira befolyással több jót eszközölhetni véltem, mintha visszavonulok; igen, társ kívántam maradni, mert nem gyanítám, hogy e' félreértés olly vastag, hogy czélom erejét felfogni nem is bírjátok; mert nem gyanítám, hogy eszmém eredeti tisztaságát elárulva, illy korcs, illy aljas irányra vetemülhet cselekvősegték Ti az elszentségtelenített czélt gyáva, szentetlen módon undok átkos eszközökkel torzítátok el! Igen, csak álmélkodjátok, bámuljátok, boszongodjátok! Sértnek szavaim? Gondoljátok meg, hogy ti az emberiség ügyét sértitek, hogy ti észet és szívet, erényt és okosságot egyiránt elárultok! Merészek szavaim? De nem tudjátok-e, hogy pula, buta, vakdühös cselekvéstek hazát, istent, természetet egyiránt káromolni vakmerősködik?! Semhogy illy társulatnak legyek tagja, inkább kitépem mellemből a' szívet, mellynek hő érzeti az első eszmét agyamba lökteték, 's elétek vetem azt, hogy gyönyörködjetek vonaglásain! Igen, mert büszkén vallom, bennem ez ügy iránt nem a' gondolat szülte a' rokonszenvet, nem a' gondolat tüzelé az érzéseket, hanem természetem nemesebb ösztöne termé a' gondolatot, szentebb érzelmim érlelék, ápolák 's nagyra növelék az eszmeóriást! Mi közöm is lehetne nekem illy törpe peczérékhez, kik czélomat, melly nemzeties holdogulás, nyomoru pénzbálványnya sálányitják? 's nézéték magatok elvetemült művetek eredményit, — tekintetek körül: mivé fajulhat illy esztelen düh, illy embertelen örültség!

Rablás, gyujtogatás, orgazdaság, gyilkolás ez elfajzott szenvedélynek böszült magzati, e' baromi szeretetlenség hyena-szülötti! 's nézzétek milly díj, milly dicső, fényes, irigylendő díj jár illy förtelmek, illy ocsmány bűnök nyomdokin. Vagy nem tudjátok-e, hogy Iczig, kit ti társatoknak vallani nem átalattatok, a' váltóhamisító, a' rabló, gyujtogató, 's mint a' vallatásokból kiszült, keresztények gyilkosa és orgazda, hogy ezen söpredéke az emberi nemnek, e' gúny-példánya Izrael fajának, bitón végzé gyalázatos életét? Hüledetek, nemde? de a' rémület csak most marczangolandja még lelkeiteket, — mert tudjátok meg, hogy tudva van társaságtok titka, czélja, eszköze. — Iczig egy iratot hagyott hátra, mellyben kivégeztetése után boszúból ellenetek vallott, — 's meglehet, már holnap meglep benneteket az elfogatás. Miért sápadtatok el? A' gyáva lelkiismeret kétségbeesésben keres menekvést! Igen, ti remegtek, és méltán, mert átkos munkátokat eléri az ég büntető ostora, 's menthetlenül; mert, ha e' konok bűn fertőiből föl nem emelkedtek, én magam leszek első, ki vádlóul lépek föl, — 's pedig kezeim közt vannak csalthatlan oklevelek, bűniratok, töled Dániel, töled Tobiás és töled Benjamin, és töled Izmael! — Azért gondoljátok meg, mit miveltek; itt ut csak egy van a' menekülésre: akarjátok-e tanácsimat követni? akartok-e engem elfogadni vezérül?

„Igen, igen! szóljon, tanácsoljon!” hangzék mindenfelől a' megrémült zsidók ajkairól.

Jó, — folytatá csöndesebben Schönberg, — tehát halljátok. Én vallásos hűséget, szilárdságot, összetartást tűztem ki: ti keresztények elleni gyűlölséggé 's üldözéssé torzítátok azt; én emberszereteten 's polgárerényen alapuló honszerzést tűztem ki: ti úgy indultatok munkátokban, hogy végre nemcsak hazátok, de egy darab földetek sem leend, hol meglakhassatok, mert művetek végeredménye kitiltatás, száműzetés, kipusztítás; — én közeledést, engesztelődést, kibékülést tűztem ki: ti közutálattal, átkot gyűjtetek fejetekre! Ezt jóvá kell tenni, a' hibát orvosolni kell, gyorsan és fényesen. Álljatok össze uj szövetségbe, mellyet erény szelleme lengjen át, mellynek czélja honimádás. Börne azt mondá egykor a' némethoni zsidókhoz: hogy

Némethon vagy csak velök és segedelmökkel lesz szabad, vagy soha. El ne kábítson titeket illy szó. Ez agyrém Magyarországra még kevésbé alkalmazható. Ha mi bűneink által hazára érdemlenné tesszük magunkat, a' magyarhaza nélkülünk is nagy, hatalmas 's virágzó leend, 's mi csak annál inkább fogjuk érezni, milly undok a' nyomor, mellyben fetrengünk, csak annál kínsabb lesz a' fájdalom, hogy nincs hazánk! — Uj szövetezésünk elvrajza imez: Feledni a' multakat, mik ránk nézve lealázók lehetének; megismerni e' hon jóvoltit, mellyekben olly gazdagon részesülünk; tisztelni a' fölvilágosodást, melly sötét ösvényünkön is szövétneket gyújt; hálásan megismerni azon nemes-szívűek nagylelkűségét, kik az emberiség soraiban minket főlebb emelni törekszenek; minden erőnköt arra fordítani, hogy nem ellenségei a' keresztényeknek, de barátjai legyünk a' magyaroknak; 's arra központosítani cselekvőségünk érdemeit, hogy e' haza méltó fiaivá fogadtathassunk. Nyujtsunk segélyt embertársainknak, ne legyen intézet, mellyre fillérinket nem áldoznók, ne legyen csapás, mellyet enyhíteni erőnk szerint nem törekednénk; legyenek szentek előttünk a' hon törvényei; — ügyeink folyamában szóljunk a' körülmények nyelvén, — de szívünk nyelve a' nemzeti legyen! érzésinket tettek tolmácsolják, 's tetteinket az érzelmek tisztasága dicsőitse! — Egyeztek-e ezen föltételekben?

„Igen, igen, egyezünk! éljen az uj szövetezés!“ kiáltának mindnyájan üdülten az előbbi rettenés után.

Helyes, — szóla Schönberg, — 's most esküt erre!

A' zsidók egytől egyig elmondák az esküt.

Kötelességink egyik legszentebbje, — folytatá lelkesülten az orvos, — ez elveknek hitsorsosaink, véreink közti terjesztése; jelszavunk: az emberiség 's a' magyar haza üdve! — 'S most, — így végzé csöndesebben, — jöhet a' vizsgáló rendőrség; zsidószövetséget fog találni, de ollyat, mellyet bűnvád nem szennyezhet. A' korábbi szövetség emlékezete is holt legyen! —

A' zsidógyűlés eloszlott. Néhány percczel előzte meg Schönberget a' hazajövetelben Hernádi Dávid és Géza. Ők Iz-

mael lakásának mellékszobájában Schönberg beszédének második részét, különösen végét, együtt hallgatók.

Másnap melegen szorítá meg Dávid ur Schönberg Herrman kezét, 's illetődve vallá: mikép ő most tökéletesen ki van engedve a' zsidók iránt, 's előszólitván az ifju házaspárt, boldogságukat ismételt atyai áldással tetézte

„Én önnek sokkal tartozom, — szóla azután meghitt magányban Géza az orvoshoz, — de a' legfőbb, mit tön, hogy atyámat szerelmem multja iránt is teljesen megnyugtató.”

„Megvallom, — felele amaz, — engem némileg önzés, némileg büszkeség vezérlett tetteim kezdetén; mert nem akartam nemeslelkűségben kereszténytől fölülmúlatatni, 's mert szégyenlém lezsig aljasságát; de vallja meg ön is, kedves vöm: mi birta önt arra, hogy a' tolvajoktól körzött zsidót megmenté, 's a' váltó ügyében olly magasztosan cselekvék? Ez majd megfoghatlan előttem.”

„Ez igen egyszerű: Szeresd felebarátodat, mit tennen magadat?!”

„Oh, ismét illy nagyszerű mondat, melly lelkemig hat! — kiálta fel Schönberg. Azután kezét nyujtva az ifjunak, sottogá: — Én szivemben 's lelkemben már is keresztény vagyok; de mint zsidó többet használhatok még most hazámnak ama társulatrai befolyással.”

A' vidéken később megtudták Géza nejének zsidószármazását; de a' mindig éber gúny nyilai megtompultak Izidora honleányi 's házas erényein.

AZ UTÓSÓ ALAMIZSNA.

(ROMANCZ)

PETŐFITŐL.

A' költő és a' sorsharag
Egy anyaméhől született
Ikertestvérek voltak ők.
Együtt bolygák az életet.

Fa, mint most, akkor is virult.
Sátrában sok megnyugodott.
De használt a' költőnek is :
Ágáról tört koldúsbótót.

'S ezek valának társai :
Koldúsbót és a' sorsharag, --
Elhagyja minden hitlenül,
Csak e' kettő, mi hű, marad.

És lantja! lantja hová lett?
Hisz a' költőnek lantja van . . . .
Igen bizony, volt lantja is,
Melly zenge bűvösbájosan.

Megpenditette hűrjait
Mennydörgő éjben egykoron,
'S a' mennydörgésnek ágyuja
Elszenderült e' hangokon.

'S az ég, a' barna, haragos,
Midőn danáját hallaná :

Feledni kezdé a' boszút,
'S csillagmosolylyal néze rá.

És a' költő megéhezett,
És emberek közé mene,
Tudá: az emberszív kemény;
De vélte: lágyit a' zene.

'S melly a' vihart elaltatá,
Melly földerité az eget,
Elandalító húrjain
Az ének újra zengett.

De mellyet ég, vihar megért,
A' dalt ember nem érti meg.
És im a' lant elszégyenül,
'S fájdalmában ketté reped.

Ez volt a' lant története;
A' költőből tovább mi lett?
Soká nyögé — nem tudni, hol? —
Az inségterhes életet.

Egy újabb nemzedék előtt
Évek multán megjelenék.
Nem öszül ő meg; fürteit
A' gond, a' bú kitepte rég.

„Egy-két garast, egy-két garast!”
Halk hangja így esedeze,
'S miként a' szélringatta ág,
Remegve nyúlt ki két keze.

'S a' részvét megkérdezte őt:
„Ki vagy, nyomornak embere,
Kit sujtoló istenharag
Illy könnyöretlen megvere?”

'S nevét elmondja, 's újra esd:
„Egy-két garast. . . .” — „Megállj! . . . jövel,
Örök dicsőség gyermeke!
A' bőség szarva fődjön el.

Neved ragyog, miként az ég
Csillagsugáros éjfelen.
Melly egykor árván hangozék,
Lantod csudálja a' jelen.

Jövel tehát; cserélj bibort
'S bársonyt e' koldúsrongy helyett,
Borostyán koronázza főd,
Király-asztalnál lesz helyed!" . .

„Oh, szép beszéd — oh, köszönet! . . .
De én semmit sem éhezem,
És nincsen is szükség reá,
Hogy elcseréljem rongyomezem.

És a' borostyán ah, mi szép,
Mi jó lehet lángifjunak;
De száraz törzsön a' gallyak
Többé meg nem fogamszanak.

Hanem ha dobsz egy-két garast:
Fogaddsza hálaszózatom!
Mert pénzre vár az asztalos:
Koporsómat csináltatom.

HÁZASSÁGI KALAND.

PITYEFOKI JUNG MÓRICZ-TÓL.

A' jurátusi élet véghatárán állék. Gyönyörű kor, az élet aranykora ez, melly felé 's mellyre vissza, mint virág nap felé, vággyva fordul a' vándor pillanata. Buján viritó oáz, csábító kellemlü éden, tele kéjfolyókkal 's nyugalomra kísértő árnyakkal; felejtve itt mult, jövő, mert a' jelen mindkettőért nagyszerű kárpótlást nyujt ugyan, hanem vajmi ritkán teljesíti azt, — ne kárhóztassátok értte, hiszen csak a' jelenkor divat szellemének hódol. De, fájdalom! ezen paradicsomnak is megvannak a' maga kigyói, mellyek a' könnyelmű ifju életfájára tekerözve, gyakran elsorvasztják azt; megvannak ördögei is, sima barát álarczába rejtezve. Én hála nemtömnek, sem Scyllának, sem Charybdisnek nem lettem martaléka, azaz magyarábban szólva, a' test 's lélek nemesebb részeit bemérgező ragályok kár nélkül viharzottak el fölöttem, bár sodró örvények körültem sem hiányoztak; 's gondtalan szívvel tértem vissza szülőföldemre.

Az évek után visszatérőre nem mosolyogtak apai 's anyai kéjittas szemek, 's nem röpültek felé testvéri nyájas karok. Én nem ismertem őket; szóval, árva voltam, ez mindent kifejez. Nem volt az mély fájdalom, nem sajtó kín, mit éreztem; hanem lecsillapíthatlan ohajtás, örök vágyforrás a' szív fenekén, melly

bár nem mélyen, nem zajgón, mégis kiapadhatlanul buzgott elő e' nevek említésére.

Hogy ezen külapa, anya 's testvér nélkül nem érzém az árva sanyaru helyzetét, ezt isten után egy anyai nagybátyámnak köszönhettem, kiben a' rokont szerettem, 's az embert tisztelni tanultam. Ő sokat szenvedett, szeretett nejét 's nagyreményű gyermekeit rövid idő alatt vesztette el; jóságával álbarátok éltek vissza, jótéteményiért hálátlanságot aratott: de mindezek keblét meg nem törhették. A' sors csapásit békén tűrte, a' hálátlanságra el volt készülve, 's felülemelkedék azon jogtalanságon: egyesek vétkeit az egészen megboszuⁿⁱlni. Szóval, ő jót tett hiúság- 's fényvág^y nélkül; — ritka eset e' jelen megromlott korban!

Nagybátyám szíves „isten hozott“-tal fogadott. Én némi büszkeséggel mutattam föl diplomámat, mellyről a' „kitűnő“ raggogott ritkított betűkkel. Bátyám mosolygott hiúságomon, én, mosolyát félremagyarázva, egy hetet engedtem volna oda ezen csekély epithetonért, mellynek a' más kettő felett semmi kiváltsága nincs. Hányszor van így a' fiatal ember, hányszor áldozza föl az élet szebb örömeit komoly játékát elhagyó lepke-kergető gyermekként, álfény után futva, csalódásából akkor ébredve föl, midőn már nyakig sülyedez a' mocsár iszapjában.

Fél évet tölték el boldog tétlenségben, ebben is a' kor szellemének hódolva, hiszen ez őseimtől nemesi kiváltságként maradt reám, mit, az igaz, mint szemem fényét öriztem is; e' pontra nézve sokan baráti kezet foghatunk, különczködni pedig sohasem szerettem. Fél évet tölték, mondom, el, midőn nagybátyám egy este komoly ünnepélyességgel értésemre adá, hogy utra készüljek, mert holnap leánynézőbe megyünk.

Zavart agygyal tértem vissza szobámba. Nem kínzó, nem kellemetlen, sőt ujságánál fogva bizonyos vonzó érzelem volt az, mi az eszme hallására kedélyemre zavartan munkálkodott, én ez eszmében, őszinte megvallom, semmi visszataszítót nem találtam, annyival inkább, mivel, ismervén nagybátyám e' tárgyban gondolkozását, váratlan épen nem volt előttem.

„Öcsém! — gyakran monda nagybátyám — vagy jókor házasodjék meg a' fiatal ember, vagy sohasem. Az aggregény ren-

desen kijátszott reményekkel, 's olly emlékeivel a' multnak lép a' völegényi ágyba, mellyek kiirthatatlanok A' házasságban bizonyos összeszokás kell, itt önálló egyik sem lehet, olly uralkodás minta ez, hol semmit rólunk nélkülünk, — mindegyik félnek kell engedni sajátjából, 's a' mennyire lehet, simulni a' másik modorához, különben a' boldog házasság eszméje nevetségessé válik. Átaljában itt olly gyengékről 's bevett szokásokról kell lemondani, miknek elhagyására az agglegény minden igyekezte mellett sem képes többé. Rózsafa mellé védül támasztott hajlékony vessző a' házások jelképe, mindkettőnek egyiránt meg kell hajolni az élet gyakori szélvészai előtt, hogy azok kár nélkül vonulhassanak el felettök, különben egyiknek törni kell.

Illy gondolatok közt elég nyugottan léptem ágyamba. Azt tudtam, hogy ha a' kijelölt mátká nem tetszik: nagybátyám nem fog erőtetni, — ezen tárgyra nézve több ízben nyilatkozott; de ha kifogást nem találok ellene, akkor, az igaz, meg kell lenni Pedig, őszinte megvallva, fájt egy kevésbé huszonhárom évemmel szabadságomról lemondani; most sokkal szebb, csábítóbb alakban tűnt az föl, mióta olly közel érzem magam elvesztéséhez. Sokszor vagyunk illy helyzetben. Pedig az ifju szabadsága hány-szor hasonlít a' gyertya körül keringő lepkeéhez, melly addig kering az élv körül, míg végre önmagát, vagy szárnyait perzseli el.

Ezenkívül szép ábrándimtól 's nagyravágyó álmaimtól kellett elbucsúznom, mert a' házasság nagyon is prozai mezején ezekről előbb-utóbb ugyis le kell mondanom. Kínos érzemény pedig álmaintól megválni, hisz ezek tüntével az élet legszebb örömei hullnak sírba. — Mindenki volt egyszer ifju, 's mellyik ifju ne érzett volna sovárgást egy szebb, egy világosb hon után; mellyiknek ne feszítette volna keblét a' fény és nagyravágyás; ki nem jelölt volna ki magának a' történet lapján egy fényes helyecskét, melylyen ragyoghasson? — de ezen ábrándról a' házasságban le kell mondanai; elég baja van a' férjnek a' belháborúkkal, ha külelenséggel nem fárasztja is magát, 's a' férj örömet békét hagy a' világnak, csak ő maradhasson nyugton.

Az ifju, az élet délnapja előtt sebesen forgó vérerekkel 's messze néző tűzszemekkel tekintve maga körül, délibábként látja fölmagasodni a' tárgyakat, képzelete elérhetetleneken csapong, mig-nem az élet napja hanyatlik, a' vér lassabban forog, a' szem tüze haltával a' varázs tűnik, a' magosra csigázott remények egyenként a' ki nem vihetés távol tengerébe süllyedeznek el, 's ő, leesve ábrándegéből, az élet kopár sivatagján találja magát a' kenyérkeresés gondjaitól üldözötten, ha ugyan szülői elég gondatlanok voltak meghalni a' nélkül, hogy fíjokra százezer forint évi jövedelmet hagyjanak. Tudjuk, hogy ez ábrándok 's családások ideje lejár, de legalább határát minél kijebb szeretnők tenni, miután illyekre mindig elég jókor ébredünk föl.

Ábrándimnak nyugtalan álom, ennek viszont hatalmas osztor-pattanás vetett véget. Ijedve ugrottam föl ágyamból a' borzasztó jeladásra, 's ablakomhoz léptem, az időből vonni követke-zést jövőmre. Az eső lanyházni kezdett. No — gondolám — ez szintugy magyarázható jóra, mint rosra; minthogy azonban kettő közül ha választhatunk, rendesen a' jobbikat választjuk: én is ezen magyarázás mellett maradtam meg, hogy könnyen kezdjük 's nevetve végezzük. —

„Öcsém! te igen hideg völegény vagy, én már a' szabadban gondoltalak, — készen vagy!” hangzék fülembé nagybátyám hangja.

Én reményem utósó vasmacskájához kapaszkodám. „Hát elindulunk ilyen esőben? Egyébiránt készen vagyok,” vetém utána vontatva.

„Mért nem? augusztusi eső 's asszony-köny a' milly czéltalan 's véletlen ered, olly hirtelen el is áll, mond bátyám, a' kocsi-ban mellettem helyt fogva. — Hajts!”

Nagybátyám nem tartozott az emberek azon nagy osztályához, kik csak azért beszélnek, hogy ne hallgassanak; ő ritkán szólott, akkor is röviden és megfontolva, ezt a' modort, tudom, velem együtt sokan különczkedésnek fogják keresztelni, de ki tehetne mindennek kedvére? megvolt annak jó oldala is, nagybátyám t. i. egy rövid mondatkában is többet mondott, mint mennyit ívekkel telő cikkekben halászhatunk. Minthogy engem is ed-

dig még a' beszéddüh nem igen háborgatott, — azonban jelen- 's
 jövőmön elég gondolkozni valóm is volt, két urnak pedig egy-
 szerre ritkán szolgálhat az ember úgy, hogy egyik hátramara-
 dást ne szenvedjen, — meglehetősen némaságban haladtunk, a'
 mennyire a' nyárutói már csaknem télies szint váltott sárban ha-
 ladhattunk, kivéve a' kocsis ollykori keményebb 's néha szinte
 hangossá vált felsohajtásait a' rossz idő és sár ellen Lám milly
 telhetetlen az ember, mig mozog; ökelme még esős időben is jó
 utra vágyott, holott a' szépapja is mindig sáron járt. —

Délre egy Sárdomb nevű faluba értünk, mely, nevének be-
 csületesen megfelelve, mint egy másod Velencze ült a' sár-lagunák
 közepén, apró szemétdombokra építve; úgy látszott, némellyik
 a' gunyhók közül már megunta a' hosszas kényelmetlén állást,
 mert kivágyva a' szalmafödél alól, le akart csücsülni, mely uri
 törekvésében néhány faragatlan czölöpök akadályozák meg.

Innen egy hatalmas bajuszu korcsmáros azon örvendetes biz-
 tatással bocsátott el, hogy nem sokára töltött utra érünk, mely
 egészen jövődö ipam tekintetes csabajdi Csabajdy Bálint ur há-
 záig tart, hova még naplementig elmehetünk.

Elértük nem sokára az ígéret földét, a' nagyreményű töltött
 utat; szívem elszorult, — talán a' nagy öröm miatt, vélik ol-
 vasóim? ah! dehogy, a' kétségbeesés kerülgetett; még uno-
 kámnak is meghagyom, hogy töltött utra ne kacsingózzanak, ha-
 ugyan még élve el nem akarnak kárhozni.

A' Békési Feri tisztelt keresztatyja megénekelte ugyan már
 az alföldi sártengert: de szabad legyen nekem is variálnom e'
 nagy themát, különben is olly mély, olly kiapadhatlan tárgyfor-
 rás ez, melyből még hálás utódaink is merithetnek. Magyaror-
 szág, a' mennyire én tudom, eddig marhatartó helyeiről 's ökre-
 iről volt híres, európai hírű sárja meg sem volt említve, holott
 ebben fekszik legfőbb dicsősége, itt sarkallik a' nemesi szabadság;
 ne legyen sár, vége, az igaz, a' rossz utnak; de a' sárral együtt
 el lesz temetve nemesi szabadságunk is. Azt vethetné valami kal-
 márlelkű angol ellenünkbe, hogy Északamerikából hamarabb 's
 néha tán kevesebb költséggel is el lehet jutni Angliába, mint
 Pestről Kolosvárra, az időnyerés is pedig tán tesz valamit. Erre

1) sőt Mária = János halál.

könnyü a' felelet. Megengedjük, hogy kevesebb költséggel 's hamarabb is célhoz lehetne jutni, de mi sietni nem akarunk, nincs is okunk rá, apáink sem siettek, mégis megmaradtak ott, honnan elindultak; így lassan megyünk, az igaz, de a' rossz utért nem is kell fizetnünk, — no, kivevén a' kiveendőket, például, az illy uton eldöglött lovak bőrének kicserzéseért a' timárnak, a' kerekek eltöréseért a' kerék- és kovácsmesternek, 's más ilyenféle csekélységeket, miket föl se venne az ember, ha néha a' nemesi szabadság korlátolva nem volna, t. i. ha a' nem épen cél nélkül rossz időre tett követ- és tisztujtításokra a' szabadság-védő korteseket a' rendelt időre be nem lehetne vinni.

De térjünk vissza a' sár-gát leírására. Szélessége négy öl lehetett; a' világ mintáját akará tán készítője adni, mert hegy, völgy, gödör, tó 's folyók mulaták minden lépten a' vándort, kit a' végzet hatalma, nem épen nagy örömére, idevetett. Lehet, azon bölcs előrelátásból volt így építve, hogy a' szünteleni föl-'s lezökkenésbe el ne álmósodjék az utas, minthogy a' lovak hibás félrekanyarodásának könnyen az árokba hullás lett volna következése, melly függőlegesen csaknem olly mélyen terült el a' gát mellett, mint a' híres komáromi sáncz; bizonyosan a' gát közepén alakult tavacsáknak az árokkali vétkes közösülésének akartak ellendolgozni ezen függőleges ásás által, én legalább más okát nem találhattam ki.

Költői andalgásimból egy iszonyu döczczenés fölébresztett, olly mélyen süllyedtünk le, azt gondolám, a' második agyagrétig meg sem állunk; még az egyszer csak megmenekedtünk a' sárhaláltól, de a' szép ideák ki voltak seperve, kár érttek, hogy világot nem láttak, mert nagyszerű mászó modorban voltak kigondolva. Minden döczczenésre fölriadt bennem a' fontolva haladás réme, mellytől még gyermekkoromban visszaborzadtam; mert már ekkor nevetséges alakban tűnt föl ezen példabeszéd: „lassan menj, tovább érsz,” ezt valami fontolva haladó propheta találhatta föl unalmában, önlelkismerete elaltatására, 's addig mondogatá azt, míg némelly lágy fejüekkel képes volt elhíttetni. Én, megvallom, mindig jobb szerettem naponta tizenkét, mint két mérföldet menni, mind e' mellett fejem erősen áll nyakamon, igaz,

hogy kitörhettem volna, de ezen malheur némelly fontolva haladó prophetákat is meg környékezett, minden lassuságok mellett. Átaljában gyenge szemü 's fejü embernek tartom, ki azt hiszi, hogy sebes menéssel, előrelátva 's okosan, nem is lehet haladni.

A' töltött uton megelégedtünk a' dicsőséggel, ennél fogva egy mellékutra tértünk le, ezen bolyongtunk három jó óráig, midőn azt vettük észre, hogy eltévedtünk. — Ekkor szerencsénkre embereket látánk felénk közelgetni; de ezektől sok kérdés-felelet után is csak annyit tudtunk meg, hogy ők Tótország-ból, Liptóvármegyéből valók. Valóban nagy lelke van, ki Magyarhonban tiz mérföldnyi utra elindul a' nélkül, hogy legalább tiz tolmácsot ne vigyen magával.

Estére egy korcsmát értünk, 's itt tudtuk meg, hogy az igazutról nagyon eltértünk, 's hogy innen Csabajd még három jó mérföldnyire van; hogy ezen ujságot nem a' legnagyobb örömmel hallottuk, gondolhatják olvasóim, de hijában, meg kellett nyugodnunk: ennél fogva a' kocsiból kiszállva, a' korcsma felé közelgettünk.

Külseje nem igen ajánló volt. Lehet, hogy valaha be volt meszelve, de ennek most semmi nyoma sem látszott; a' szarufák, a' magok eredetiségökben tekintettek le az utasra; a' fakémény feléről már rendelkezett a' vihar, felére pedig előfizetett, mert minden széllengésre bucsúzni akart gazdájától. Belseje hűn megfelelt külsejének, itt mindent lehetett látni, csak tisztaságot nem; malacz, liba, tyúk, csirke az aranykort képzelteté velem a' szobába beléptemkor, csakhogy, fájdalom! süketítő lármájok a' vasedőbe rántott le.

Nyugalmunk helyére, az ősi ágyba, létrán kellett fölmennünk, honnan másnap reggel pehelylyel 's tollal megspékelve másztunk ki, maig is csudálkozom, hogy menekedhattunk meg a' pehelyhaláltól.

Nagybátyám fizetni akarván a' korcsmárosnak, ez feleségéhez utasított, úgy látszott, szegény csak másodrendü szerepet visz a' háznál. A' pénz között volt egy forintos is, mit az asszony meglehetősen gorombasággal lökött vissza.

„Ez nem jár, uram!” — mond durczásan.

„Mit értsünk ezen?“ kérdé nagybátyám.

„Azt, uram, — válaszolt a' vitéz amazon, — hogy ez a' rosz forintos az ördögnek sem kell, mert ideje lejárt.“

Nagybátyám keserűen mosolygva vette vissza. — „Bár lejárt volna, jó asszony! — de kevés hozzá a' remény.“

Egy órányira falut értünk, hol, lovaink megunva a' sok iszap-
usztást, előfogatot rendeltünk.

Ez, a' rendes szokás ellenére, néhány pillanat múlva előállott.

Én megdicsértem mind az előfogatost, mind a' jutalomra várakozó kisbirót.

„Hej, tekintetes urfi! — mond az ember fejcsóválva — si-
etnem kellett; mert kisbiró uram azt mondá, hogy a' tekintetes
főszolgabíró ur van itt, az pedig nem érti a' tréfát.“

„Jó lovai vannak kendnek“ — folytatám a' beszédet.

„Elég jó, uram, szegény embernek, csakhogy fáradtak
biz ezek, mert most hozom le a' szérűről.“

„Ilyen esős időben nem lehet nyomtatni.“

„Csak kínlódás biz az, uram; de a' szebb napokon az ura-
ságnak dolgozunk, 's így a' magunkét jó-rosz időben végeznünk
kell, ha azt nem akarjuk, hogy ott veszszén.“

„Ugy csak menj vissza, jó ember, — szóla közbe nagy-
bátyám — illy sietős dolgotól nem fogunk el, lovaink megpi-
hentek félígmeggig, majd valahogy csak elmegyünk.“

Az előfogatos félve nézett hol ránk, hol a' kisbiróra.

„Csak elmegyek, tekintetes érdemes uram, különben is már
otthon másképp tettem rendelést, így kettős kárt vallanék.“

Az uton tudtuk meg tőle vonogatása okát; ha ugyanis most
bátyám felszólítására otthon marad: a' kisbiró uram örökös bo-
szantásának 's birói szeszélyinek lett volna kitéve, — mitől is-
ten őrizze meg a' pogányt is — tevé hozzá emberünk.

Hogy függőbe ne tartsam olvasóimat, minden további fontos
esemény nélkül délre Csabajdra elértünk, 's az ősi szokás szerint
tárva tartott rostélyos kapun bejáratva, tekintetes Csabajdy ur
rezidenciája előtt megállottunk.

Az épület elég nagy, zsindeles volt, a' mint fényromjai mutatak, a' mult században főszerepet játszott a' Tisza partján, de bizony az idő ő tőle is eljárt.

A' rácsos pitvarajtón néhány borzas nimphafő tünt elő időről időre, de egyik sem mutata készséget Ariadnénk lenni a' kocsinkat körülvevő 's felfalással fenyegető cerberusok közt; inasunknak sem igen nagy kedve levén kitenni magát a' széttépetés veszélyének, fülhasító hangverseny közt ülve vártuk a' szabadtót. Én meg nem foghatám, hogy tarthatnak leányos háznál ily vendégüző szörnyeket.

Még talán most is a' kocsiba ülnék, ha egy inaskínézésű öreg ember — úgy hiszem a' 'major domus' jövőd ipam uramnál — segítségünkre nem jő, 's egész czeremoniával be nem vezet a' közterembe, hol az urat és asszonyságot együttaltuk.

Utunk célja aligha sejtve nem volt, mert a' legkitünőbb szivességgel fogadtatánk mindkét részről.

Csabajdyné asszonyság mintegy negyvenöt éves lehetett — bocsánat ismét! most jut eszembe, hogy a' nők ideje areopagusi titok, mióta Dorottya kisasszony a' matrikulát megégette; — no tehát Csabajdyné asszonyság a' legszebb korban volt, magas termettel 's parancsoló fekete szemekkel. Csabajdy táblabíró ur két három évvel idősb lehetett, 's ellentétben kedves élete párjával, termete alacsony, szemei aprók és szürkék voltak, 's feje meglehetősen kopasz. — A' rossz nyelvek azt rebesgették, hogy a' papucs tarlózta le; de ki kerülhetné el a' világ rágalmát!

Kölcsönös üdvözetek után a' fentebb említett major domus a' számunkra rendelt vendégterembe vezetett, melly két egymásra nyíló szobából állott külön kijárással; itt valamennyire kitisztulva az uti porból, az ablakom alatt elterülő kertbe mentem ki.

Angol-kertet keveset láttam életemben, de mennyire leírásból ismerem, ilyen lehet egy angol park I. Richárd korából. Nem volt semmi nyoma az emberi kéznek, legfeljebb is lábtörések látszottak a' zsarnokló cserje-, paraj- 's gyomrengeteg közt; egyenes utat itt a' legvakmerőbb képzelet sem teremthetett volna. Elszántsággal neki indultam, azonban vissza-visszatekintgettem,

hogy utat ne téveszszek e' borzasztó labirinthben. Sok erővesztés után valamivel tisztásabbra értem; itt már volt némi nyoma a' kertésztségnek, mert néhol konyhazöldség tekintgetett ki a' gyom árnyából, melly azonban itt is szembetűnőleg megalapította uralmát. De a' mi különösebb volt előttem, a' 8—10 holdat elfoglaló kertet magas fakerítés vette körül, ebből pedig dárdához hasonló nagy vasszegek nyultak ki. Istenem! ugyan minek ez a' félelmes erősség, gondolám magamban, talán a' parajnak van itt valami, általam eddig nem ismert haszna, vagy talán egy nagyobb kincs rejlik itt, mi eddig szemembe nem tűnt.

Illy gondolatok közt egy vadul összenőtt tiszafa-lugosba tekintettem be, de elmeredve hátráltam vissza, — még most is csudálkozom, hogy Lótnéként tüstént sóbálványynya nem váltam. A' lugosban ült egy leányka; első ámultomban e' rengeteg nemlőjének képzelém, könyvvvel kezében, fekete hajselyme, agáth szemsugára, rózsaaikának igéző mosolya olly bájlóvá tette őt előttem, millyet legmerészebb ideáim csapongási csak képzelhetének; olly bájlóvá, millyennek látja kiki a' kéj pillanatában kedvesét, midőn az üdvözítő „igen“ a' forró ajkról ellebben. Zavarodva üdvözlém őt, 's az angyal szótlan, szinte zavarodva hajolt meg; hálát adtam a' végzetnek, hogy számomra látatlanul illy cherubot rendelt.

Egyszerű, mindennapi beszélgetések után karomat ajánlám az egyszer látott 's már forrón szeretett mátkának, lassanként a' szív hangjába játszám át a' beszédet, 's néhány alperesi exceptívák után a' dolog érdemébe akarék ereszkedni, midőn egy sipító „Róza! Róza!“ hangzott felénk.

„Bocsánat! — mond a' kis mátká, kifejtve magát karomból — Liza szólít;“ 's ezzel a' kis tündér csak eltűnik, engem magamra hagyva boszúságommal. Igazán megvallva, nem a' legjobb szerencsét kívántam a' hivatlan háborgatónak; legalább annyit megtudtam, hogy a' kis kedvest Rózának hívják; most fejthetem meg magamnak: miért szerettem én mindig a' rózsát minden tövise mellett is.

Néhány pillanat mulva az én kis barnám egy sötétszőke fiatal nővel lépett ki a' lugasból. Nagynénje, vagy valami rokona

— gondolám magamban, 's a' találgatással be kellett érnem, mert Róza elfelejtett egymásnak kölcsönösen bemutatni.

Hűn megosztám a' két hölgy között karjaimat, hizelgő szavaimat, még szemeimet is; de mégis úgy tetszett, hogy balkezem jobban reszketett, mint máskor, 's hogy kevésbé forróbb is, mit néha önkénytelen éreztettem kis szomszédnémmal, — ne ítéljenek meg, szép olvasónőim, hiszen féligmeddig mátkások voltunk. Jobb szomszédném magas, deli természetű fiatal asszony volt, férfülötzetben nem csunya huszárkapitány lett volna belőle; de a' min leginkább csudálkoztam, minden kérdésemre elpirult, pedig úgy látszott, hogy már felülemelkedett a' pirulás korán. Lehet egyébiránt, hogy ez a' divat Csabajdon!

Az ebédlőben a' háziurat 's asszonyságot együtt találtuk nagybátyámmal.

„Jókor jönnek, édesim, épen küldeni akartam érttök az inast. No, Liza, maraszd meg Rózát, 's izend meg valakitől, hogy nem megy haza ebédre. Urambátyám talán nem is ismeri ezen kis leányt? Tiszai Róza, testvérbátyám leánya, most jött haza a' nevelőből.“

Én elmeredtem; agyamból a' jövőre számított szép eszmék kiröpültek, zavarodásomban alig találtam helyemet.

„De neked már nem is illik a' kertben bujkálni, 's az utakon föl 's alá szaladgálni,“ mond a' háziur leányához.

„Miért nem? — mond Csabajdyné asszony lángoló képpel — hiszen Rózával töltötték az időt, az illy gyermekek mit tehetnének jobbat?“

„Róza gyermek, az igaz, szívem, — mondá a' háziur békéltető hangon, — de —“

„Micsoda de, — közbeszóla az asszony haragtól szikrázó szemekkel — Liza sem ért talán még sibillai kort. Ez már, édes, több mint gyöngédtelenség.“ — De az 'édes' megszólítás nagyon keserűen hangzott a' férj fülébe.

„Édes lelkem! — mond a' háziur alázatos, békéltető modorban — nem jól értettél, én teljességgel nem akartalak sérteni. De hogyis? hisz a' közpéldabeszéd is azt mondja: ocsmány madár az 'stb. salva venia! Mondom, szívem, nem jól értettél.“

„Már mi ez ismét, édes? ebéd fölött, 's vendégeink előtt illy illetlen jelentésű diák szavakat használni.“

„Hiszen abban nincs semmi illetlen, szivem!“

„Hallgass! annyit csak megértetek diáku!.“

„Édes hugom! — szóla közbe nagybátyám, — mert el is felejtém előrebocsátani, hogy Csabajdyné asszonynyal közlelbi rokonságban állottunk; — édes hugom! azon diák kitételnek nincs semmi rossz értelme, villámhárító akart lenni, csak-hogy későn jött.““

Az asszony szégyen és harag miatt nem szólott, hanem most már leánya vette föl a' keztyűt.

„Hiszen papa mindig akkor használja azon kitétel, mikor valami nem szépet mondott.““

„Igen, igen, kis hugom, mint mondám, villámhárító volt az.““ Most általános némaság következett, mi az egész ebéd fölött ritkán zavartatott meg. Kivált én igen rossz hangulatban voltam, fejem szédült, mult, jelen és jövő elsötétült előttem, — így le-esni az embernek egéből csakugyan szörnyűség, pedig képze-temben már a' lakodalomnál jártam. A' fatum, a' mi több, még ebéd alatt is üldözött, mert az álmátka épen szemközt ült velem, 's valahányszor rám tekintett, mindig nagyon elpirult. Én is csupa rokonszenyből hol fáztam, hol égtem.

Csabajdy urnak sem volt jobb dolga: arczából kétségbeesés nézett ki, úgy látszott, valami szomorujátéki jelenetre készült, mellyben ő szenvedőleg működendik. Csabajdyné asszonyságra vetett félelmes pillantásai legalább olyanformát árultak el, hogy a' fergetegnek, melly az imént feje fölött támadt, még nincs vége.

Az ebéd-től fölkelve én a' kertbe mentem ki, 's maig sem tudnék számot adni, hogy mult el a' hosszú délután.

Az estebédnél a' háziur egy vig kedvű urat mutatott be, mint szomszéd közbirtokost, Virágosi László név alatt, 's egy huszonöt év körül levő komor fiatal embert, az előbbeninek fíját. A' szembeszéd után ítélve, úgy látszott, az utóbbi nem egészen ismeretlen lábon áll a' házi kisasszonynyal. — Az én kis barnám még délután mindjárt haza ment, hanem tolvajságba esett, mert szívemet is magával vitte.

Virágosi ur, — az öregebbiket értem, — a' mennyire róla egyszeri látás után ítélnék, inkább szeretett nevetni, mint szomorkodni, jobban inni, mint enni, 's többet beszélni, mint gondolkozni. Minden harmadik szava elménczkedésből állott, mit azonban némelykor bajos lett volna észrevenni, ha maga hangos kaczagással el nem árulja, hol kell a' hallgatóknak rátrillázni. Csabajdyné minden jeladás után hangosan secundirozott, — Csabajdy ur mély gordon hangjával rá-rányomta, Líza kisasszony pedig fülhasító természetességgel utánozta a' klarinét sipítását. Az ifjabb Virágosira csak ritkán jött a' nevetési roham, de ekkor olly virtuozitással kitett magáért, hogy a' poharak összekocczantak az asztalon. A' nevetés olly ragadós, mint a' sírás; nevet, sír az ember mások után a' nélkül, hogy okát tudná néha adni. Én is, hogy egyedül ne maradjak, hangos mosolylyal könnyítettem szorult keblemen. Nagybátyám végre azon mosolygott, hogy lehet olly csekélységeken nevetni.

Az ifjabb Virágosi László egészen elütött ura-atyjától, ő komor, szótalán volt, 's ritkán tekintett a' vele szólóra. Én beszédbe akartam hozni; de azt tapasztalám, hogy egész ismeretországá az istálló-, agár-ól- 's talán a' konyhánál határozódik; 's így a' társalgásnak kettőnk közt csakhamar vége lett.

Még az estebédnél ültünk, a' mint az inas egy hirlapot hozott föl, a' háziurnak általa, ki komoly figyelemmel nézegeté czímlapját 's pecsétjét, 's ezen szavakkal „hibátlan 's nincs feltörve“ félrelöké.

„Csudálkozom rajta, — szólék közbe — a' mi lapjaink többnyire feltörvék, 's néha el is maradnak a' következő postanapig.“

„Nem tudom hogy eshetik, — mond a' háziur, — ez még mindig rendesen 's feltöretlen jött.“

„Ugyan kérem egy kevésbé, urambátyám! V—i vezérczikének hatodik számát szeretném látni kijött-e?“

„Én erről semmit sem olvastam,“ — mond az öreg ur, 's csudálkozásában szemmeredve nyújtá át a' hirlapot.

A' bámulás sora rajtam volt.

„Hiszen ez a' N. ujság!“

„Igen, igen, hát mit gondoltál, öcsém?”

„Én a' Pesti Hirlapról szóltam.”

„Pesti Hirlap! — kiálta föl az asszony; mert ha valami okos tárgyról volt a' szó, rendesen férje helyett ő vette át az ügyvivőséget — Pesti Hirlap! — kiálta föl másodszor is, harmadszor is borzalommal, 's reformált vallása ellenére is szinte kereszket vetve magára. — Ugyan hová gondol, öcsém, hiszen az az átkozott ujság, még átkozottabb szerkesztője, — ugyan kinek is hívják csak, no, nem jut hirtelen eszembe! —“

„Nem jár ide „Jelenkor,” asszonynéném? annak minden sorában föllehet találni azon magas paripán ülő nevét, kinek modora ellen már annyi időt 's tiszta papírost elvesztegettek némmeltyek?”

„Jár hozzám, — mond az öreg Virágosi ur, — de én keveset olvastam belőle, mert a' tél igen rövid volt, jókor szántáshoz kellett látni, most meg már a' nyomtatás von el az olvasástól.”

„De az öcsém csak olvas néha néha” — mond nagybátyám, az ifjabb Lászlóra czélozva.

„Dejszen van neki elég dolga, olly haszontalansággal nemis tölti el az időt, — azt csak meg nem engedem, hogy még most olvasson, majd rá ér öreg korában; a' mi kevés ideje van, el tudja ő azt jobban is tölteni.” — Itt hangosan fölkaczagott, mihe Liza kisasszony és az ifju ur csak pirulással folytak be.

Én tovább fonám a' beszéd fonalát, mert a' mulatságos előzménytől igen vig jeleneteket láttam.

„De hát mért haragszik, édes asszonynéném, a' Pesti Hirlapra?”

„Mért haragszom? különös kérdés, hát nem akarja-e az az ön hitt gögös szerkesztő, ki még grófokkal is össze mer akasztani, gróffal is, mondom, nem akarja-e az urakat mind leöldösztetni, 's jószágait a' parasztok közt kiosztani? Ezt akarja ő, sőt még többet; de majd úgy jár, mint az egyszeri franczia király, kit szinte illy szándékáért fölmagasztaltak, — és valami Murat nevűt, ha jól jut eszembe.”

„Talán Marát?” — mondám.

„Mindegy Marát vagy Murát“ — mond az asszony, haraggal mérve engemet.

„Igaz, mindegy, — mond nagybátyám, — egyiket megölték, a' másikat föbe lötték. De szeretném tudni, hol olvasta hugom asszony azon zátonyra feneklett szerkesztő borzasztó föltételeit; mert harmadfél év óta, ha oly erős szándéka volt, csak hozzákezdett volna már megnyuzásunkhoz?“

„Ezt hol olvastam? azt kérdi, urambátyám, — mond Csabajdyné asszony nem épen oly sebes hangejtéssel, mint az előbb, — én tulajdonképen nem olvastam. Isten mentsen meg, hogy én olvassak, mit gondol urambátyám, férjemtől hallottam mindezeket“

„Szivem, — mond Csabajdy ur, szorongva Scylla és Charibdis közt, — szivem, nem jól értettél, hiszen én nem úgy beszéltem el.“

„Hallgass! — rivalt rá Csabajdyné asszony. — Illik engem így meghazudtolni?“ — Meg kell jegyezni, hogy az asszonyság a' legkorlátlanabb szólásszabadsággal élt, míg férje beszédének szigorú elő- 's utózensurán kellett átmenni. — „Hát nem magad beszélted az általam elmondottakat, midőn azon ujság második féléve elején a' közgyűlésről haza jöttél, hiszen akkor tüstént lemondál járatásáról, 's Tiszai Béla öcsémnek adtad által. Azóta a' 'nemzeti' ujságot tartjuk; ez, az igaz, sokat ír a' papokról 's körlevelekről, a' mint férjem mondja, de ez nem tesz semmit, ugysem győzné az ember mind elolvasni; a' mi nem tetszik, azokon szépen átfut szemeivel, 's egyet fordít.“

„Valóban okos szabály, — mond nagybátyám — jelenleg sokszor hasznát vesszük némelly politicalapok olvasásánál.“

„Én csak azt nem szerettem olvasni abban a' Pesti Hírlapban, hogy mindig a' bot ellen beszélt, — mond Virágosi senior — pedig akármit beszéljen az a' nagy pesti bölcs, csakugyan bot nélkül nem lehet nevelni. Engem is bottal tanítottak, vettem is, az igaz, hasznát; de gyermekeim körül sem fukarkodtam vele; csak az isten tudója, Laczi fiam is hányszor jött a' veszővel közelebbi érintkezésbe.“ — Itt ismét kacagás követ-

kezett, mellyben még Líza kisasszony 's a' vesszőkoszorús hős Laczika is résztvett.

„Én ugyan nem vertem soha cselédemet sem, — mond Csabajdnyé asszony, — nemhogy gyermekemet. Ez illetlen volna hozzám, 's épen nem szokásom; de azért megvan annak a' maga haszna.“

Nagybátyám csaknem megvetőleg tekintett körül, képén nemes harag égett, szemei szánólag állapodtak meg az ifjú Virágosin, kit a' botnevelés öngyalázata fölfogására is érzéketlenné tett.

„Nemde, táblabíró ur, — mond Virágosi senior nagybátyámhoz triumfálólag — bottal éri az ember a' nevelés körül célját.“

„Ha a' gyenge gyermekből a' becsületérzés minden szikráját ki akarjuk vesszőzni, 's azt makacscsá, butává 's érzéketlenné tenni minden szép iránt: úgy a' neveltetési cél tökéletesen el van érve bottal. Engem emberileg neveltek föl: mégsem vagyok épen leghaszontalanabb tagja a' társaságnak; öcsémet sem engedtem illy baromilag nevelni: reményilem sem magam, sem ő nem fogunk érte pirulni. Nem gyermekem, de lovam sem engedem üttetni, mert még a' jó lovat is elrontja.“

Az asztali társaság bámulva tekintett rajtunk végig, úgy hiszem, azon csudálkoztak, hogy vessző nélkül mint lehet emberi kép rajtunk, 's hogy tudunk lábunkon megállni. Virágosi ur kevéssé kételkedve csóválta fejét, de nem szólott, lehet, — nagybátyám nevelési rendszerét természetelleninek találta.

Az estebédnek vége volt. A' falusi hosszas bucsúztatás után elváltunk egymástól nem a' legjobb hangulattal, 's valahára nyugodni mentünk.

A' kínos napi fáradság után a' megérdemlett álom karjai közé bocsátkozám. De alig oltottam el a' gyertyát, egy borzasztó hangverseny riasztott föl első szendergésemből, melly előttem, fájdalom! nagyon is ismeretes volt. Különféle vastag, vékony, sipító sziszegés, zúgás verdesé füleimet olly szünet nélkül 's olly rendszeresen, hogy egy középszerű dalmüvel is fölért, kivált miután a' képem körül repkedő primadonna, fűlsértő trillái mellett,

jót jót bökött rajtam Borzadva ugrottam föl, 's a' gyertyatartón fekvő k^éntelen gyufát kezdém sorba gyujtogatni; még csak kettő volt hátra, 's majd kétségbeestem, hogy fáklyát gyujthassak e' borzasztó éjben, 's a' szűnyoghalál réme minden pillanatban agyon szurással fenyegetett. Az utósó-előtti szerencsésen meggyult ugyan, de Scyllából csak Charybdisbe estem, mert a' k^éntelen gyufa füstje, torkomra csapva, szinte megfojtott

Szerencsémre a' 'Nemzeti ujság' nálam volt, ez, gondolám, álmatlanság ellen egy adag mákonynyal mindig fölér, csakhogy olly zavart álmom is szokott utána következni, mint a' mákony után; de oh, csuda! szokott hatását ez sem tette most meg. Eszembe ötlött, hajdan a' tigris-kávéházban milly örömmel néztük ezt végig komolyabb olvasmányok után; hány vig órákat töltötünk a' 'mádrid kalapja' alatt; milly nemzeti elszántsággal olvastuk a' 'tudós szerkesztő 's egyszersmind táblabíró' szini tudósításait N. V—ről L. játéka fölött, a' fővárosiak piszmágotását 's a' nemzeti színház M. A. első fölléptekori 'tömött hallgatóit.' Igy tovább átgondolám a' fővárosban töltött szebb óráimat, a' tudós társaság 's megye gyűléseit, V-i első látásánál keletkezett érzeményeimet a' tiszteletére adott esti zene alkalmával 'stb. Is-ten! milly világölelő repülése van a' képzeletnek a' N. ujságtól V-éhez; már ide csak óriási szökés kíváncsatik.

Fölkeltem, valami könyvet keresni; mert láttam, hogy a' szűnyogok örködése alatt kevés remény van az alváshoz. Sok kutatás után az ablakban egy kék borítéku könyvet találtam „aranybánya, vagy a' tapasztalt tanácsadó“ czim alatt. No, gondolám, valami óvszert találok az álmatlanság és szűnyogok ellen; csakugyan leltem is egyet: „feküdj le nyugton, 's ne gondolkozz semmiről.“ Ez rövid tanács, helyes is lehet, kiálték föl, de nem hiszem, hogy magyar irta, különben fölöslegesnek tartotta volna a' tiszta papirost vesztegetni vele. Hiszen minket fejtörésről 's gondolkozásról még ellenségeink sem vádolhatnak, a' 'prudens és circumspectus' melléknév nem sajátja a' magyarnak. Innen eszmetársulatnál fogva azon következményre jöttem, hogy Álmos apánktól fogva a' jelenkorig azért voltunk olly álmosak, mert keveset gondolkoztunk, 's megfordítva azért gondolkoztunk olly

keveset, mert álmosak voltunk; jobbkor kellett volna valami jó gräfenbergi szúnyog, ki vérig csipve, hatalmas szózatával fölriaszsza a' mages-álmjárót, ki öntudatlan a' mélység szélén állott; hajh! de ha egy-kettő jelentgeté magát, csakhamar lelégycsapózták azt, 's így alvánk addig, míg mások elhaladva mellettünk, szemünkkel is alig érzük el őket. De azért csak, fonolva haladjunk, ' hisz majd elérjük a' sirnál, itt ráérünk mázsálgatni: mennyit mentünk hátra.

A' 'Szózat,'-on gondolkozva, keblem elszorult, 's mégis olly könnyűnek éreztem azt; egy ügye 's elve szentségét érző szív nemes ösztönzése tűnt föl előttem minden sorain. Itt, itt a' vészély, sugám magamban minden szótag után, 's nem ott, hol ti keresitek azt, ti függetlenek, kik azonban, ha külsőleg szabaddoknak látszotok is, hányszor vagytok hiúság, irigység 's másokat elhomályosítási vágy rabjai; nem a' külsőkben, a' lélekben áll az isten eszményéhez közelítő szabadság. Illy képzetek közt szenderedém el.

Ismét fölébredtem valami fülhasító zajra, azt hittem, hogy a' végitélet trombitája harsog fölöttem. Ijedten ugrottam föl ágyamból 's az ablakhoz szaladtam. Itt a' rémületet öröm, meglepetés váltá föl, melly a' szívig ható hangokra nagy csöppekben ütötte ki magát homlokomon. Mindkét kezeimet képileg halló műszemre nyomtam, hogy csak szűrve élvezhessem e' nagyszerű hangcsödületet, melly öt érzékeim közül egyet végveszélylyel fenyegetett. A' csabajdiak azt gondolák talán: én rántottam meg a' haza zabláját vágatása közben, hogy le ne térjen a' nagy reményü csinált utról, 's ezért tiszteltek meg éji zenével. Fejem elkábult a' nagy gyönyörben.

De a' hangverseny a' kezdett müdarab közepén elnémult. Nagyon fájlalom, mert maig sem tudom mi akart lenni.

Az ablak alatt éles torok harsogott, melly a' Virágosi Laczikáéhoz igen igen hasonlított, úgy hogy bátran ráfoghatjuk, bár nekem igen kevészer volt szerencsém hallani. — 'Miska! mit csináltok? — itt valami cifra phrasis következett, mit az áldással nem szoktak egy categoriába tenni. — Miska! nem ott álltok, a' hol kellene, hiszen ez nem a' kisasszony szobája.'

„Nem az, — mond az ujmagyar szájtátva — ejnye, ejnye, urfi, hát csakugyan nem az ez.“

„Nem, nem. Ez a' vendégszoba ablaka. 'Tán azokat a' csavargókat föl is lármázzátok. Maradtak volna pokolban.“

A' komplementet vissza akartam adni, de most azt magamba fojtottam, boldogabb időre halasztván. Megtámadni senkit sem szoktam; de a' kölcsönt rendesen visszaadom kamatostul, bár jól tudom, jobb volna a' megváltó példáját követni 's kitérni; kivált korunkban nagy szükség van ezen elvre, nincs boszantóbb a' szüntelen csaholókra nézve, mint ha szóba nem áll az ember velök.

A' fülsértő zene valahára elhallgatott, de többé nem tudtam elaludni, mert ez örök boszantás közben fejem megfájult. Hálóköntösöm kerestem; de végzetem ma a' türelem minden osztályain keresztül akart hurczolni: az inas nem tette el többi ruháim közé, megvallom, ha közel érem, aligha kedvem nem jön Virágosi úr kékitő elvét hátán lejátszani. Így más mód nem volt, mint a' Csabajdnyé asszony divánon fekvő házi paltóját magamra terítenem; ez ugyan csak olyan formán fődött el, mint Éva anyánkat a' paradicsomi levél, de mégis quäckeremnél többet ért; ezenkívül bátyámnak egy sréteszacskó-alaku hálósipkáját fejemre huzván, be volt fejezve a' legujabb divat szerinti éji pongyola.

Illy készüléttel a' kertbe mentem, magamat kiszellőzni, de nem a' tegnapi ajtón, hanem egy másik tisztább ösvényün, melylyen visszajövet kis barnám kalauzolt; mert, a' mint későbbben hallám, az egy elhagyott kapu volt, 's rendesen zárva tartatott, tegnap pedig Csabajdnyé asszony ünnepélyesen beszegeztette, nem tudom szégyenletiben-e, vagy csak a' parajt féltette.

A' ház mögött, mindjárt a' kert előrérszében, egy vadul nőtt lugos terült el, melly sötétes árnyaival a' szerelmes légyottokra igen alkalmasnak látszott. Innen beszéd hangjait hozta felém a' szellő, közelebb mentem kilesni a' szerelmes párt; kettőnek kell lenni, gondolám, mert monologtartásra a' kert egy kevésbé prozai, a' levegő pedig igen hűs volt. Nem is csalatkozáam. Virágosi urfi beszélt — egy ablakpárkányon ülve — be a' szobába, honnan susogó női hang replikázott. Ez, gondolám, vagy a' kis-

asszony, vagy a' szobaleány; néha czuppanás is hallatszott, csókolódás volt, úgy hiszem, mert veszekedés olly csöndesen nem ment volna véghez, — lehet, hogy a' transactiot pecsételték meg a' peres felek.

Visszamentem szintolly csöndesen, — itt a' visszatorlás órája a' csavargó czímért, susogám magamban, ezzel, a' kertkulcsot magamhoz véve, szobámba visszatértem. Hacsak az ablakon nem megyen ki, ott fog virasztani reggelig.

Szobámba beléptemkor egy harsogó sikoltás 's ezt követő ablakbóli lezuhanás csaknem leverte lábamról. Ekkor vettem észre, hogy eltévesztém szobámat. Vissza akartam lépni, de a' zár becsukódott, 's én, mint egér a' fogóban, benszorultam.

Csendesíteni akartam a' sikoltozót, de még annyival jobban rákezdte; zavaromban előrelépve, valami mentséget akartam rebegni, de egy mozgó mobiliában fölbukván, egész hosszammal megmértem a' padlózatot. Ez a' testtömeg Nánikáé a' szobaleányé volt, oh, átkozott lapis offensiois! Ekkor az előbbi bravour áriára egy ég-földet megrendítő duett következett, mellyhez képest minden általam hallottak csak kontár kísérletek voltak. Megszűnés nélkül hangzott ezen recitativo: „tolvaj, gyilkos, rabló, segítség!“ Én, bár nem szokásom különben, az ájuláshoz voltam közel, 's lelkemet 's halló műszereimet az ég irgalmába ajánlottam.

Kevés idő mulva nagyszerű zaj hallatszott ajtónk előtt. Én, mint elítélt rab, vagy mint szerepét nem tudó színész, vár am a' drama kezdetét 's a' kortina fölhuzását. A' darab hőse kétségenkívül én voltam, 's így nem csuda, hogy minden pórusaimon izzadáscsöppek törtek elő, mellyek fölértek akármelly orosz gőzfürdővel, azon orosz fürdőt értem, hol kancsuka a' főszerepvivő. Valahára, valami vaskos rúddal, sikerült a' kinlevőknek az ajtót betaszítani. Én egész szerénységgel visszaindulót fuvattam egy szegletbe, a' szobaleány pedig zavart renddel a' kályha mellé retirált. A' kisasszony eltűnt, mintha tündérek ragadták volna el, igazán megvallva, nem is sok gondunk volt egy harmadikra, mert minmagunkkal is eléggé meggyült bajunk.

Az ellen sokáig tanakodott, zajgott, okoskodott, de csak nem mert indulót fuvatni. Én láttam, hogy előbb-utóbb kapitulá-

nunk kell, mert az ellen igen számos, ezenkívül védőszereink sem voltak, 's így mint avantgarde megmutatám magam az ostromlók őrszemeinek, fejemen békeolajágként lebegtetve nagybátyám fehér hálósipkáját, 's a' paltót összebb huztam magamon. Az ellenség látásomra kevésbé zavartan hátrált, de megint rendbe szedte magát.

Azon panorámát, mely előttem most feltűnt, más helyzetben igen tudtam volna nevetni. Csabajdy ur állott az ajtótól mintegy két lépésnyire egy paplanba burkolózva, meztelen lábbal, kevés hajszálai összevisszakuszálva; háta mögött Csabajdyné asszony állott, vitézül egyik kezével férje hátulját, másikával magára hányt ruháját tartva, borzas haját szeszélyes alaku főkötő tartá össze, mely most megfordítva pompázott fején; láttára tüstént a' Kridainé főkötője jutott eszembe, melytől ártatlan lelkületű kappanai a' mult télen eldőglöttek; közel a' ragaszkodó párhoz szakács, inas 's néhány' borzas szolgáló-fej mutatkozott rémült arczczal, különféle szeszélyes pongyolákban; a' háttérben kocsis- 's béresfők tűntek föl, bottal fegyverkezve; később nagybátyám is megjelent.

Valahára rám ismertek. Az asszonyság tört át, mint vitéz amazon, a' küszöbön, — én férevonulva ismét defensirába tettem magamat, szerencsére azonban az első rohanás a' kályha mögött lappangó szobaleányra esett, ez, szegény, aligha el volt készülve e' véletlen látogatásra, különben tán diszesebb pongyolába burkolta volna magát. Csabajdyné asszony hajánál fogva vonta elő, egyebet, az igaz, bajos is lett volna rajta megfogni.

Én mentséget rebegtem, mialatt a' nevetés majd megfojtott e' különös jelenetre: hogy az éjjel szobám elhagyva, a' kertbe mentem sétálni, 's visszajöttömben eltévesztettem a' szobát.

'Éjfélkor kertben sétálni!' — kiálta föl Csabajdyné asszony, mit férje utána ekhózott; már azt gondolám, hogy hajam teszi próbára, ha keményen áll-e fejemen. De ismét a' szegény leánynak kellett érttem szenvedni.

'Hát, semmirevaló, nem megmondtam, hogy éjszakára bezárd az ajtót, így fogadod szavam?' — 's ezzel minden szokása el-

lenére oly hatalmasan csapta pofon, hogy a' szegény leány az egész világról elfelejtkezett.

„Hát, öcsém, sétálni járnak Pesten éjfélkor?“ — mond Csabajdy ur, felesége paltójára tekintgetve.

„Én nem tudom, urambátyám, — felelék, megzavarodva különös öltönyömön — az átkozott szúnyogoktól nem maradhatam már tovább.“

„Szúnyogoktól! — mond Csabajdyné asszony, összecsapva kezeit — hát sz...a nem füstölted ki a' vendégszobákat?“ — Ezzel ismét a' szobaleány hajába ragaszkodva, kezdte föl- 's aláhuzgálni; néha csak azért pihent, hogy uj erővel kezdhesen hozzá. — A' szerető anyának most jutott eszébe leánykája.

„Jézus! hol a' leányom? — kiálta föl, — ágya azon módon megvetve, az ablak nyitva. Elrabolták egyetlen gyermekem — menjetek, menjetek! — kiálta a' fölfegyverkezett cselédekre — a' rablók még nem mehettek messze Keressétek föl a' kertet.“

Alig távoztak el a' vitézek a' szüz Helena keresésére, a' mint az ablakfüggöny mögül lassu hang hallatszott.

„„Mama! hiszen én itt vagyok.““

A' mamának nem kellett több, mint tigris ugrott a' függöny mögé, 's előhurcolta a' pseudo-Helenát.

„Mit csináltál ott, mért orditoztál, mint kit fojtogatni akarnak? miért nem feküdtél le? miért volt nyitva az ablak?“

„„Hiszen, mama, csak a' kertbe néztem ki,““ — mond Liza szorongva.

„A' kertbe néztél illy sötét éj idején? Egyik sétálni megy a' kertbe éjfélkor, a' másik meg kinézeget.“

„„Ez olly két heterogenea idea, — szóla közbe nagybátyám — mit össze lehet kötni minden erőtetés nélkül.““

A' cselédek ekkor tértek vissza a' szűrrel befedett Páriszal, kit minden ordítása 's rugdalozása ellenére is négy vagy öt izmos béres behurczolt.

„„„Keményen védte magát, — mond az öreg inas, — de mégis szerencsésen kézre kerítettük; mert mig Miskáék elől baj-

lódta vele, én a' birkafogóval lerántottam lábáról, — mindjárt az ajtóhoz közel a' lugos alatt volt.““““ Ezzel a' szűrt nagy óvatossággal levonta fejről, míg kezét lábát erősen tartották.

„„„„Hiszen ez Virágosi urfi — ““““ mond a' szakács, torkát köszörülve.

„Mit kerestél a' kertben illy éjszakán? — riadt rá Csabajdy-né a' szomszéd- 's rokonság szíves hangján.

Laczi nem felelt

„Tudni akarom, szólj — mond fölemelt ököllel.

Virágosi László talán ismeretes lehetett ezen szokással, mert mindjárt kész volt vallani e' szelid benevolizálásra.

„„„„Csak széjjel akartam nézni, — mond akadozva — csak azt akarám megnézni: a' lóhere megnőtt-e már?““““

„No ez különös, az egyik sétálni megy, a' másik az ablakból vizsgálódik, a' harmadik lóhere növést mérgegeti, 's mindez éjféلكor. Szép dolog, mondhatom! — Tovább azonban nem látta jónak nagyon tüzni fokozni a' dolgot, 's így a' komédiának vége lett a' nélkül, hogy tapsot nyertünk volna sok izzadásunkért. —

Nagybátyám, magunkra maradva, ismét kikérdezett.

„Öcsém! — mond beszédem végig hallgatva, — innen aligha jó válaszszaal térünk vissza ‘

„Még nem is kértünk semmit, urambátyám, — válaszolék — 's így a' kosárról szó sem lehet.

„Csak olyan quasi-kosár, — mond nagybátyám mosolyogva, 's ezzel elváltunk

Mind a' mellett is, hogy a' mult éjszaka három izben feküdtem le, nem mondhatnám, hogy tökéletesen kialudtam volna magam. Alig látám a' napot feljöni, ágyamat odahagyám, 's mivel az inas ruháimat még be nem hozta, éjjeli öltözetben lestem a' megbérmált kis szobaleányt, kinek a' mult éjjel olly véletlen keresztatyja lettem, hogy valami csekélységgel némi részben kárpótlást szerezzek a' miattam rajta esett méltatlansáért. Valahára nyílt az ajtó, 's az én várt Nánim kilépett. Elpirult a' mint észrevett, mind e' mellett, ha szemeim nem csaltak, képe egyik-

felől sokkal pirosabb volt, bizonyosan féloldalon aludt, gondolám magamban. Közelebb intettem, 's néhány huszast akarlam kezébe tenni, de ő vonakodott elvenni. Ekkor egy hatalmas „Náni“! hangzott belőlről.

„Az asszony hí, mennem kell’ — mond Náni, 's menni akart

„Nem addig, míg engem e’ tehertől meg nem szabadít.”

Épen sikerült kezébe tennem, a’ mint a’ házi nő kilépett, a’ szobaleány ijedtében elszórá a’ pénzt. Én majd elsülyedtem szégyenletemben a’ méltatlan gyanura, mit a’ megsértett nő büszke tekintete elég világosan kifejezett.

Visszaléptem szobámba, türehetetlen várva azon perczet, melyben ez átkozott háztól megszabadulhatok, hol reám nézve minden olly visszásan üt ki.

A’ reggeli után Virágosi ur jelent meg fiával, jól kikefélt, ezelőtt mintegy tíz évvel divatban levő atilákban, 's ünnepélyesen Líza kisasszonyt fiának megkérte.

Csabajdyné asszony — férje meg sem kérdezte, mintha joga sem lett volna szegénynek a’ beszéláshoz, — Csabajdyné asszony, mondom, olly hanggal 's olly szemmel, melly engem földig akart sujtani, jó választ adott, 's a’ nagy reményü két gyermek, mint két ellenkező szélről meghajtott fa, összeborult, 's a’ könybe lábbadt szülők örömére ajkaikon az első csók elcsatant, — t. i. éjfél óta az első.

Én egy szék karját ragadtam meg, hogy le ne rogyjak, szemeim könybe lábbadtak, pisztoly vagy ágyu után néztem szét, jól megértsük egymást, csak „salve“-t akartam löni; mert agyvelöm, hála istennek, még eddig megfért koponyámban.

„Nehéz-e a’ kosár, öcsém?“ mond nagybátyám, Pityefokra visszamenve.

„Sokkal nehezebb lett volna, urambátyám, — válaszolék — ha kosár nélkül vele jöttünk volna vissza.”

Most ismét Pityefokon vagyok, 's az uti sok nyugtalanság után pihenésre sovárgok, tudom, szép olvasónőim is meglehetősen elálmosodtak már: annálfogva jó éjszakát kívánok, de csak a' viszontlátásig.

Ha a' sors egy szép, egy jó, egy lelkes honleánynyal megajándékoz, — hijába! ha vágyról van szó, nem szoktunk fukarok lenni — közölni fogom szép kegyetekkel! addig maradok nőtelen tisztelőjök.

A Z A R S Z L Á N N Ö.

(TORZKÉP)

NAGY IGNÁCZ-TÓL.

Mióta olly nagy divatban van a' lovak, juhok 's egyéb állatok nemesítése; azóta ellenkező divat is kezd már uralkodni, tudniillik az emberek nemtelenítése, vagyis állatiasítása. Ezen utóbbi divatot károsnak kell mondanunk, mert ez által az ember belső beceje igen tetemesen csökken, míg az állatok, ezen műtétel által, egészen ellenkezőleg, becsben rendkívül emelkednek. E' divat először is a' francziáknál kezdde lábra kapni, kik az egyenlőség szép eszméjével nem tudván voltaképen tisztába jöni, azt hívék, hogy csak ennek hódolnak, midőn magokat bizonyos tekintetben az állatokhoz teszik hasonlókká. A' mély tudományu németek legalább is szeretik e' rendkívüli tüneményt magyaráztatni; mi azonban, valamint igen sok másra, úgy különösen erre nézve sem vagyunk velök egy véleményen, 's azt hiszszük, hogy önző okoskodásuk e' tekintetben is hatalmas bakot lött. A' legjelesebb francia lapokból, 's néhány elfogultlanabb német folyóiratból is tudhatjuk, hogy a' francziák magok is derekasán gúnyolják és élesen ostromozzák honfitársaik közül azokat, kik párhuzamba szeretik magokat az állatokkal tenni, 's mivel ezen utóbbiak száma

sokkal csekélyebb, mint a' gáncsolóké, tehát mi e' különös tüné-
ményt így magyarázzuk: vannak Franciaországban még elegenden,
kik a' hajdani féktelenség édes gyönyöreit nem bírják feledni, 's
kik nem tudják azon eszmét megszokni, melly szerint az ember
minden helyzetben csak embernek tartatik, és kiket irtózáttal tölt
el azon mindinkább szaporodó tapasztalás, hogy leginkább csak
az ész és lelki nemesség azon gyémánt-lépcső, mellyen a' tiszte-
let 's becsültetés magas templomába juthatni. A' sötétség ezen
bolygó lidérczei tehát mintegy így okoskodtak: ellenszegülésünk
által csak gyorsítjuk azon merészek törekvéseinek sikerét, kik
mindent egyenlővé akarnak tenni, 's csak az ész és valódi érdem
hatalmának akarnak hódolni: iparkodjunk tehát még rajtok is túl-
tenni, aljasítsuk le magunkat egészen az állatokig, tegyük ma-
gunkat azokhoz egészen hasonlókká, 's a' veszélyes ujitók bi-
zonyosan annyira el fognak undorodni, hogy a' régi jó ösvényre
ismét visszatérjünk.

Ezen okoskodásnak, jó alkalmazással, alkalmasint kedvező
sikere lett volna; de a' vállalkozók eltéveszték az illő irányt, 's
még az állati elváltozásban is hívek maradtak régi szokásaikhoz.
Czélszerű lett volna ugyanis, hogy, eszméjükhez méltó követ-
kezetességben maradván, lajhárokká vagy szamarakká iparkodtak
volna láthatólag is átváltozni; de ők ezt nem tevék, hanem is-
mert gögüknél fogva mind megannyi királyoknak kívántak te-
kintetni, 's arszlánoknak és arszlánnöknek nevezék magokat.
ámde hijába növeszték meg serényöket, füleik rémesen kandikál-
tak ki az állatkirály bőréből, és ők nem undort, hanem csak
megvető kacaját gerjesztének, és a' valódi érdem el nem pöröl-
hető jogainak újabb diadalt szereztek.

Igy keletkeztek tehát Franciaországban az ugynevezett
arszlánok és arszlánnök; 's mi csuda, hogy e' divatnak messze
terjedező gyökerei a' jó magyar földben is zsíros alpra találtak
a' honderűjének piritó napsugárai alatt, mellyek már annyi gyö-
mot buja virágzásra érleltek! Azonban, ha ez már Francia-
országban is csak megvető kacaját gerjeszthete, ámbár ott na-
gyobbszerű czélok valának vele kapcsolatban, mikre nálunk még
teljességgel nincs szükség a' világosságot kerülő lidérczek ré-

széről, kik előtt még minden ajtó megnyílik, habár annyira sem érett is meg ítélőtehetségek, hogy tudnák, mikép az ajtó kilincsét meg kell fognunk, ha ki akarjuk nyitni, — akkor nálunk az ily arszlánkodás egyenesen csak a' legélesebb 's legégetőbb csaláncsomó hathatós czirógatására érdemes; mert a' majmologia annyira kezd hazánkban terjeszkedni némelly orangutangok buzgalma által, hogy valóságos irtó háborút kell ellene folytatnunk, ha utósó csepp jó vérünket is nem akarjuk ereinkből az utánzás posványvize által kizuhanyoztatni. —

És ne gondoljátok ám, tisztelt olvasók, hogy nagyító üvegen látjuk a' tényeket; épen nem, — mi csak meztelen igazság által engedjük azokat tollunkba mondatni. Legyen csak szabad néhány példát idéznünk, hogy szavainknak nagyobb súlyt kölcsönözhessünk. Először is micsoda tulajdonkép az a' majmologia? Ennél nevetségesebbet alig ismerünk; mert nincs a' világon olly természetes tény, melyet az szánakozásig nem torzít el. Például a' beretválkozás nemde olly mütétel, melly szükséges, természetes és nem nevetséges; de ha az orangutang vagy más majom beszappanozza pofáját, és, az embert utánözva, beretválkozik, nem nevetséges-e ez? Ezenkül pedig szánakozásra is méltó, mert bizonyosan jól összevagdálja és derekasan megvérezi magát. Illyen azután minden, a' mi ezen kártékony majmologián alapszik.

Milly nevetséges, és gyakran egyszersmind milly szomorú eseményekre szolgáltatnak alkalmat a' majmologia ujdivatu hősei! Igy például az egyik rögtön felugrik külföldi könyveinek halma-záról és tündöklő szemeit mesés gyorsasággal forgatva, így kiált föl:

„Hah, milly dicső eszme! Ezen országban a' kávéból nem adóznak a' jobbagyok. Hazánk számára is törvényt kell alkotnunk, hogy a' kávétermesztést mindenki szabadon üzhesse.“

És a' majmologia hősei lelkesülve pártolják ez eszmét, nem is gondolva arra, hogy nálunk nem terem kávé.

Egy másik viszont könnyű szemekkel és lágy sohajtással így szól:

„Ah, mi dicső eszme! Ezen boldog országban még az ok-talan állatokat sem szabad kínzani! Ezt hazánkban is divatba kell hoznunk.“

Hogy ennek is számtalan pártolója akad, azt épen nem kell csudálnunk, mert hiszen kimondatott már az óriási roppantságu szó, melly szerint a' műveltebb külföld mögött egyáltalában sem-miben nem szabad elmaradnunk, a' mi — pénzünkbe nem kerül.

Jól van, nem szabad tehát többé kínzanunk az állatokat. Ám legyen; ah, milly gyöngéd, milly szép, milly magasztos eszme ez! De tekintsünk csak bármelyik megyénk ugynevezett országutjára. A' jobbágy fát vontat a' tisztviselők számára. Sovány lovai elakadnak az irtózatossz utban. Mért soványak és erőtlenek lovai?

Mert saját szemeiből is éhség ijesztő szörnyei pislognak.

Miért rossz az út?

Mert vállaink szüzességét nem akarjuk megfertőztetni, 's következőkép fölösleg fillérünket nem fordíthatjuk utaink meg-csináltatására.

De hát mit fog elakadt lovaival kezdeni a' szegény jobbágy?

Tudná ő, hogy mit kellene tennie; de mivel ostorát sem lovaira, sem azokra nem bocsáthatja, kik miatt elakadtak: tehát először fejét vakarja, mi nem használ ugyan, de legalább nem is árt; azután pedig töredelmes hangon így szól:

„Instálom, nemzetes ló-uraimék, méltóztassanak kissé meg-erőtetni magokat, mert különben ránk siet az éjszaka.“

De a' lovak nem mozdulnak, részint azért, mivel nem ér-tik e' szívemelő gyöngéd bánásmódot, minthogy nem szoktatták őket még csikó korukban hozzá, részint pedig, mivel saját lábai-kat is alig bírják a' barátságosan tapadó iszapból kihuzogatni.

A' szegény ember tehát másodszor is megvakarja fejét, és a' jól távol fekvő faluba siet egypár ökörért, hogy szekerét ki-vonszoltathassa, mi által fuvarbérét elveszti ugyan, 's ezt majd gyer-mekei koplalják meg; de ez nem baj, csak gyözzön azután a' magasztos eszme, melly szerint az állatokat többé nem szabad kínzani!

Egy pár óra mulva visszatér a' szegény ember, 's kimondhatlan örömmel tapasztalja, hogy távolléte alatt csak — egy lovát ették meg a' farkasok. Éljen a' majmologia, mely levegőben kezdi a' tornyot építeni, 's az első alap megvetésére nem is gondol!

'S azt hiszitek, nyájas olvasók, hogy a' dicső majmologia e' lelkes párthivei legalább magok jó példát mutatnak népboldogító eszméik buzgó gyakorlata által?

Nagyon csalatkoztok! Angliában, Franciaországban, vagy más valamely országban, már magunk sem tudjuk bizonyosan, hogy tulajdonkép melyikben, épen a' párviadal megfenyítése körül vitatkoztak, midőn két törvényhozó, két buzgó honatya párbajt küzde egymással. Mégis csak szép ám a' következetesség! Tehát még egyszer éljen a' majmologia!

Eféle épületes példákkal nagyon könnyen betölthetnénk még néhány ívet; de ezuttal alkalmasint ez is elég lesz, 's így most már bizvást befejezhetjük e' bevezető és illetőleg fölvilágosító sorokat, 's egyenesen az arszlánnő megismertetéséhez foghatunk.

* * *

Megvalljuk, hosszasan tusakodtunk magunkban, míg el birtuk határozni, hogy aranyos, egyszerűen fényesített, vagy csak puhafa-rámába foglaljuk-e a' képet, melyet a' tisztelt olvasó közönség elibe állítani készülünk. Hosszas fontolgatásunknak végre az lett eredménye, hogy — mind a' hármat használjuk, mert csak ez által véljük a' részrehajlás és egyoldalság vádját kikerülhetni.

Nem kell ugyanis gondolni, hogy az arszlánnők valamely kiváltságos osztály kizáró sajátjai; oh, nem! mindenütt lelhetni arszlánnöket, a' fényes csarnokokban csak úgy, mint a' penészes kis szobában; mert valamint ruháik divatszabását utánozzák a' főrangú osztályuaknak az alantabb helyzetűek: úgy még nagyobb 's kevésbé ártatlan balgaságaikat is híven majmolja. Mivel pedig az arszlánnőnek különben is főjellemvonása az, hogy nem

ugy él, mikép nőnek kellene, 's nem azt cselekszik, mit tennie kellene, tehát igen természetes, hogy minden körben hasonlítanak egymáshoz, 's csupán az eszközökben különböznek, vagyis: a' gazdag arszlánnök drága angol aczéllal ölik meg női szép rendeltetésöket, míg a' szegények csak rozsdás magyar vassal viszik véghez e' műtételt, 's ez által legalább némi kis hazafiságot tanusítanak, minthogy e' szerint a' nemzeti műipart némileg előmozdítani törekszenek.

Hogy udvariasaknak tartassunk, tehát pillantsunk először is aranytól csillogó terembe, és pedig korán reggel, vagyis délelőtti tíz órakor. A' violaszin bársony-függönyökön félve lopózkodnak be az éltető nap sugárai, és olly igézö félhomályt szülnek az illatos teremben, mit csak akkor birnánk voltaképen leírni, ha egyszerű emberi kezek helyett arszláncörmökkel ajándékozott volna meg bennünket a' nagyszerű természet. A' butorzat a' művelt külföld legműveltebb részeiben készült, 's kényelemre és fényüzésre nézve a' legmerészebb képzelődést is sas-szárnyakkal lengi túl. Mindent kifejezünk, mit gondolunk; ha azt mondjuk, hogy ezen egyetlen terem butorzatának árából legalább is száz szegény család egész éven át igen kényelmesen élhetne, 's e' mellett még annyi maradna, hogy a' teremet igen becsületesen ki lehetne butoroztatni. Mellözve a' többi tárgyakat, csak a' mennyezetes nyoszolyára és éji pipere-asztalkára legyen szabad futó pillantást vetnünk. Az asztalka valamelly özvívizelőtti állapot csudás és idomtalan lábain nyugszik, táblája pedig cifra rakványból, vagyis magyarul mozaikból áll, a' ki ugyan ki, de azért mégis méregdrágán fizettek meg. Az asztalka lepve van csudás, mesés, idomtalan alaku arany és ezüst edényekkel, melyek olly rútak, hogy becsületes ember csak legnagyobb irtózáttal szemlélheti, 's mégis azt mondják, hogy ezek épen rendkívüli ocsmányságuk miatt szépek, mert ez rococo. Bizony furcsa! A' német tudósok azt vitatják, hogy a' szép nem létezik e' világon; az arszlánnök ellenben azt hiszik, hogy épen az szép, a' mit józan eszü emberek rútak tartanak. Valóban, mi szinte hajlók vagyunk hiinni, hogy e' fonákság oka igen mélyen fekszik. Tapasztaljuk ugyanis, hogy a' hányaveti, szemtelen ifjak közönsé-

gesen igen művelteknek és salonszerűknek tartatnak; hogy a' női gyöngéd szemérem és visszavonulás nevetséges libaságnak tartatik; szóval, hogy mindaz, mit hajdan tiszteletesnek tartottak, a' mostani síkolt fölületesség kacszajra méltó sületlenségnek hiszi, miután napjainkban már maga a' szégyenlés is piritó szégyenné kezd válni. És ime, mi már most igen természetesnek látjuk, hogy az, ki a' lélek szebb tulajdonságait rútnak tartja, viszont még anyagi tárgyakban is a' rútnak hiszi szépnek. Lehet, hogy csalatkozunk, de nem tehetünk róla; mert mi ugyan nem tudjuk magunknak a' mostani izlés fonákságát másképp megmagyarázni.

Kandik talán, szép olvasónőink, megtudni, hogy mit rejtenek rémes külsejű öbleikben az érintett edénykék és eszközök? Sajnáljuk, hogy nemes vágyok kielégítése hatalmunkat és tehetségünket túlhaladja; de ugyan hol is azon nem-arszlánférfi, ki a' valódi arszlánnő éji pipere-asztalának titkait értené! Fájdalom, mi még csak neveiket sem ismerjük azon száz meg százféle íróknak, vizeknek és poroknak, melyek bármely rococo arczról is elderítik a' multnak szomorú felhőit. Tekintsünk tehát érdekesb tárgyra.

A' mennyezetes ágyat rózsaszín bársony-függönyök lengik körül, arany csillagokkal és bojtokkal elárasztva. Most a' függönyök mozognak, és nehéz selyem suhogása hallik, mely közé ezüst csengetyű tiszta hangja vegyül. A' terem ajtaja megnyílik 's csinos komorna lép be hófehér öltönyben; az ablak függőnyeit félig megnyitja, a' nyoszolya függőnyeit félrevonja, 's az arszlánnő ásitva hagyja el dagadozó selyempárnáit. Itt azonban meg kell jegyeznünk, mikép ezen ásitást a' komorna nem veszi észre; mert a' valódi arszlánnő még meghitt komornája által sem láttat magán oly emberi gyarlóságot, mely más közönséges emberekkel is közös szokott lenni.

A' fölkelést az első öltözködés titkai követik, 's mi, minden udvariatlanságunk daczára is, birunk annyi lovagiassággal, hogy e' jelenet alatt szemeinket behunyjuk, 's csak akkor nyitjuk föl azokat ismét, midőn az arszlánnő már felöltözött, és öltözőszobájába távozik — öltözködni.

Ezen arszlánnő azon korát érte már el, melyben a' hölgyek rendesen csak minden négy évben szokták születésnapjokat ünnepleni; mert a' fiatalabbak sokkal inkább biznak saját természetes hatalmukban, hogysem az arszlánság sivító czafrangjaihoz kívánnának lealjasulni. Azért tehát tudja meg minden nyájas olvasó, hogy mindazon hölgyeknek, kik arszlánkodás által iparkodnak magokat kitüntetni, minden pillanatban négy keresztet készül homlokukra róni a' kérlelhetlen időnek vas tolla.

Az öltöző-terem az előbbinek pompáját még jóval meghaladja, 's a' pipere-asztal itt már valamicskével nagyobb, és rajta a' szépitő eszközökön kívül irások is hevernek.

Az arszlánnő kérdezőleg tekint az irásokra

„Folyamodások, — szól tiszteletteljes hangon a' komorna, néhány gyanusnak látszó színű hajszalet kenegetve.

„Ismét koldusok.“

„Nagysád ismert nagylelkűsége —“

„Visszaélnék vele.“

„Nagysád magasztos kegyessége —“

„Hagyd el. Hát ez micsoda?“

„Uj divatlap.“

„Francia?“

„Magyar.“

„Nem kell.“

„X . . . . grófnő tegnapelőtti estélye remekül le van benne írva.“

„Meg van a' grófnő nevezve?“

„Igen.“

„Milly vakmerőség!“

„Nagysád uj Bibi kalapja nagy classicitással van leírva.“

„Hogyan?“

„Az mondatik, hogy az egész birodalomban nincsen párja.“

„Az igaz.“

„S hogy nagysád csokrai utánozhatlanok voltak.“

„Lám, valahára tehát mégis van már magyar lap is, mely megérdemli, hogy asztalunkon helyet foglaljon. Járatni kívánom

e' divatujtságot. Az illy érdekes tárgyakat mindig elmondhatod majd fodrozás közben “

„Nem kívánja nagysád olvasni?”

„Milly gondolat!”

„Bocsánat —“

„Jól van; csöngess a' komornoknak.”

A' komornok belép.

„Fogja e' folyamodásokat, vizsgálja meg, 's ezen tiz forintot ossza ki a' kérők érdeme szerint.”

A' komornok távozik, 's a' pénzt ki fogja osztani, ha — becsületes ember, mit nem akarunk kétségbe vonni, minthogy ellenkezőt nem tudunk róla bebizonyítani. Annyit azonban mégis nyíltan meg kell vallanunk, hogy a' nagyságos asszony jobban tenne, ha személyesen hallgatná ki a' kérelmezőket, mert a' nyomornak és inségnek látása néha néha még a' megrögzött arszlánnöt is üdvös gondolatokra ébresztheti! —

Az óra tizenegyet üt 's a' pongyola öltözet elkészült, és az arszlánnő pompás melléktérembe távozik, hol izletes reggelihez ül. A' milly sokáig tartott az öltözködés, olly rövid időt igényel a' reggelizés, melly után egy ur jelentetik be, kinek látogatása azonnal elfogadtatik. Ezen szerencsés uri emberke azon férfiak egyike, ki maga nem főrangu ugyan, 's nem is gazdag, de azért mégis minden, vagy legalább majd minden fényes terem ajtaja legnagyobb készséggel nyílik meg előtte; mert mindenféle apró hírek és szolgálatok által szükségessé tudja magát tenni; e' mellett saját véleménye nincs, a' magas elménczkedés tompa nyilait szó nélkül tűri, sokat eszik, sokat beszél és keveset gondolkodik; szóval, ő a' drága szőnyegek egyik legérdemesb koptatója.

Ezen ur elmondja a' fényes körök krónikáját, 's azon ki mondhatlan szerencséiben részesül, hogy az arszlánnöt megkaczagtatja; — mennyiben tudniillik az illedék korlátai engedik.

„X... bárónő uj komornoka megérkezett már, — szől többi közt a' finom látogató, — mondhatom, derék fiu! Bécsben szereztem.”

„Szöke?”

„Barna.“

„A' szökék szerényebbek; a' barnák többnyire kicsapongásra hajlandók.“

„Nagysád meg van elégedve komornokával?“

„Tökéletesen.“

„Kimondhatlan szerencsémnek tartom; igen jó házból származott.“

„Mit hallott ön a' fiatal X . . . grófról?“

„Oh, az alkalmasint végkép elveszett a' salonokra nézve!“

„Hogyan?“

„A' hirtű vizsketege szállotta meg.“

„Hirtű?“

„Egyszerre politikussá lett.“

„Hiszen legkisebb késztése sincs erre.“

„Arra nincs is szüksége. A' mostani nagy politikusok, kik mindig mondogatják, hogy a' tekintélyek ideje már lejárt, minden áron fiatal főurakat iparkodnak megnyerni, hogy fényes nevével díszít árasztassanak pártjokra.“

„És találkoznak emberek, kik magos állásukról annyira megfélelkezhetnek?“

„Miért nem! Olcsóbb áron nem igen tehetnének hírességre szert.“

„Felfordult világban élünk.“

„Fájdalom, igen!“

Illy hangon még tovább tart a' szellemdús társalgás, mellynek részleteit nem merjük közleni, nehogy magára véljen valaki ismerni; mert most, a' nyilvánosság dicső korszakában, könnyen baj érheti az embert, ha nyilvánosságnak adja át azt, mit mások jótékony fátyol alá kívánnak rejteni. 'S vannak példák, hogy épen a' korlátlan nyilvánosság leghőbb baráti szoktak leginkább nehezteni, ha ellenük is ki meri mondani valaki az igazságot; mert ők azt szeretik hinni, hogy erre egyedül csak ők vannak feljogosítva.

A' látogató távozik, 's legott a' harmadik öltözködés következik, mert tizenkét óra elmúlt már, 's ez időben minden valódi arszlán a' váczi-utczában sétálgat; mert ez azon óra, mellyben

a' szegény becsületes ember jó izüen eszi meg egyszerű ebédjét, mit isten segítsége és saját szorgalma által magának szerzett; ilyenkor tehát nem igen félhet az arszlánnő attól, hogy az illy nyomoru emberek valamikép tarlatan- vagy habselyem-ruháik szegélyével szennyező érintkezésbe jönek.

Milly begyesen páváskodnak ilyenkor az istenadta földön, mintha különös leereszkedésnek kellene azt tekinteni, hogy nagyra termett lábaikat közvetlen érintkezésbe hozzák vele! E' közben járdarontó uracsok és naplopók szemtelenül bámulnak rájok, 's czifránál czifrább megjegyzéseket hallatnak, és ilyenkor valószággal azt gondolná az ember, hogy Bábel vidékére tévedett, annyi idegen nyelvet hall hangzani, félig selypegve, félig töredevezve, 's egészben olly hibásan, hogy csak istennek köszönheti, ki fogfájást nem kap tőle.

E' séta mintegy délutáni két óráig tart; ekkor a' szorgalmas néposztály már ismét nagyon hemzseg az utcákon, 's így igen természetes, hogy az arszlánnők fényes barlangjaikba vonulnak vissza, nehéz díszöltönyeiket levetik, pongyolába öltöznek 's pamlagra dőlnek, kezökben valamelly újabb franczia regényt tartva, hogy jótékony álmot csalhassanak szép szemeikre. A' semmit nem tevés ez édes helyzetében egy óra telik el, 's három órakor ismét pipereasztalhoz ül az arszlánnő, mert az ebéd ideje már közelit, 's az asztalnál ujonan öltözve kell megjelennie

Az óra négyet üt, a' konyhában harangoznak, 's az arszlánnő asztalhoz megy, hol már válogatott társaság várakozik rá. Nem szándékunk konyhaczedulát vagy étlapot írni, 's azért nem is soroljuk el az ételeket, sőt az asztal körül ülők beszédeit sem említjük meg; mert csak az utósó daljáték bírálata körül folyt a vita, annak pedig nem lehet olly érdeke, hogy ismétlést érdemlène. Némi ismertetésül azonban mégsem ártand egy pár megjegyzést közlenünk, mellyek körülbelöl így hangzottak:

„Volt nagysád tegnap a' magyar daljátékban?”

„Én nem ismerek magyar daljátékot, hanem Norma magyar előadatásában igenis voltam.”

„S mikép méltóztatott megelégedni?”

„Normával jól, a' többi szót sem érdemel.”

„Valóban csudálatos, hogy a' páholyok nagyobb része üres volt.“

„Sőt én azt igen természetesnek találom, mert egy fecske nem csinál tavaszt.“

„Való, de a' német színházban egy illy fecske sincs.“

„Az más; a' magyart a' nemzet pártolja, illő tehát, hogy mi a' németet segítsük.“

„Az igaz, mert hiszen Magyarországon fekszenek jószágaink.“

„Nem hiszem, hogy a' magyar színház sokáig fogja magát föntarthatni.“

„Dehogy nem; hiszen hány száz magyar mesterember lakik Pesten!“

„Való, azoknak pedig minden jó.“

„Ugy van.“

Ez alkalmasint elég annak megmutatására, hogy milly szellemben gondolkozik az arszlánnő. Illy szellemdús mulatozás közt villámgyorsan telik el két óra, 's az arszlánnő ismét öltözőszobájába vonul, mert hét óraker színházba kell kocsiznia, hol a' lovagművészek rendkívüli mutatványt adnak lovakkal és egyéb állatokkal, hol tehát természetesen nagyon helyén van az arszlánnő.

Színházi előadás után még fél órát az öltöző-asztal előtt tölt el az arszlánnő, azután pedig estélyre siet, hol éjjelig whist, herbaté és csevegés közt tölti el az időt, 's éjjél után dagadó selyempárnáiba merül, buzgó fohászszal adva hálát jóságos teremtőjének, hogy e' napot is olly kellemesen 's hasznosan engedéltöltenie. Jó éjszakát neki!

* * *

Lépünk néhány fokkal alább, 's ismerkedjünk meg a' közeposztály reményteljes arszlánnőinek egyikével. Minthogy ez már jóval alábbvaló a' főnebbinél: tehát természetes, hogy férjéről és gyermekeiről is fogunk mellesleg néhány szót ejteni. —

Szobájába reggeli nyolcz óraker lépünk, az arszlánnő öltözködik, férje pedig fejére illeszti a kalapot és menni készül.

„Hová, kedves férjem?”

„Milly kérdés! a' boltba.”

„Honn fogsz ebédelni?”

„Még nem tudom.”

„De csak fogjuk egymást látni?”

„Talán este a' színházban.”

„Mellyikben?”

„Milly kérdés!”

„Ah, értem; ma lép föl először a' giraffe és a' két strucz.”

„Jó mulatást, édesem!”

„Hasonlóképen, kedvesem.”

Boldog házasok! A' férj távozik, 's először a' hajfodrászhoz siet fejét rendbe szedetni, onnan pedig kávézni megy az angol királynéhez; mert hijában, sokkal jobb zamatja van a' kávénak a' kávéházban, mint otthon, 's azután szükséges is, hogy a' kereskedő gyakran forduljon meg az emberek közt, hiszen boltsegédei azalatt majd gazdálkodni fognak.

Férje távozása után öltözködését gyorsan befejezi a' másod-rangu arszlánnő, és kiált:

„Lizi!”

A' cseléd belép.

„Lizi!”

„Tessék parancsolni.”

„Az ur nem fog itthon ebédelni.”

„Értem, nagyságos asszonyom.”

„És alkalmasint én sem.”

„Jól van, nagyságos asszonyom.”

„Ennélfogva ma nem kell főzni.”

„Hát a' kis urfi és kisasszonyka mit fog enni?”

„A' dajka elmehet velök keresztapjokhoz, ott szívesen látják.”

„Vacsorát készitsek?”

„Nem szükséges.”

Ezalatt az arszlánnő felkészült, kék kalapfátyolát tágra kötve, hogy jól hosszan repüljön utána, és elébe tolakodó gyerme-

keit kikerülvén, hogy valamikép meg ne zavarják ruhájának pompás redőzetét, kimért lépésekkel az utczára siet, és egyenesen a német színház felé tartott.

Valóban, meg kell vallanunk, csinos menyecske, szinte kár érte, hogy ő is az arszlánnő-csordába állott. Milly kecsesen hordozza fejét, mintha fényes nappal is csillagvizsgálatot akarna tartani, 's e' mellett mégis milly ügyesen tudja szemügyre venni mindazokat, kik mellette elballagnak. 'S milly negédes, büszke magatartása van; bizony szinte csudálják az emberek, hogy pászomántos cseléd nem követi nyomdokit.

Most a' német színház hátulsó részéhez érkezik, hol a' társasági kocsik szoktak állani, melyek egy tizesért a' császár fürdőbe viszik az embert.

Szerencsétlenségre e' pillanatban egy illy kocsi síncs jelen, a' mi elég gyakran szokott megtörténni, midőn épen sokan várakoznak. Ámde vannak ott székek és padok, a' kávéház előtt pedig számos férfi ül az illatos reggeli mellett, 's így a' várakozás egy életre való hölgynek sem eshetik nehezére.

Az arszlánnő tehát helyet foglal, 's müismerő tekintettel szemlét tart a' kávézók fölött, kik közül egy üres tekintetű, de reményteljes sörényű uracs csakhamar elhagyja székét, szivaráról a' hamut leveri, barkóját végig simítja, 's röviden üdvözlővén hölgyünket, ekép szólal meg:

„Nagysád kocsira méltóztatik várni?”

„Igen.”

„Régen méltóztatik már a' fürdőt használni?”

„Csak mulatságból megyek ki.”

„Szerencsém lesz tehát nagysáddal kikocsisznom.”

„Örvendek.”

„Megfoghatlan, hogy olly sokáig késik a' kocsi.”

„Nem mulasztok semmit.”

„Én sem, mert istennek hála, magaméból élek, 's nőtlen levén, kedvem szerint tölthetem el napjaimat.”

„Hogy önök, férfiak, olly nagyon bálványozzák a' szabadságot!”

„Csupán azért, hogy minél több szép hölgy pillantatának aldozhassuk azt föl.“

„Jól betanult hizelgés.“

„Oh, nem, én a' tanulástól mindig idegenkedtem; nálam minden csupa természet.“

„Az igen szép, csakhogy bajos elhinni.“

„Nagysád tehát kétkedik szavaim őszinteségében?“

„Oh, épen nem, 's különben is illyesmire teljességgel nincs jogom.“

„Ah, itt jö a' kocsi.“

'S a' kocsi csakugyan megérkezett, a' társaság kiszállott belőle, 's az arszlánnő a' legkényelmesb hátulsó ülést azonnal elfoglalá; az uracs pedig szemközt, a' legelső ülésen foglalt helyet, hogy valamint őt, úgy az egész összegyülemelő társaságot folyvást szemmel tarthassa, a' mi nagy tapasztaltságot tanusított részéről; mert mindig jó, ha az ember mindjárt előre nem köti le magát valaki mellé, minthogy utóbb érdekesb vendégek is érkezhetnek, kik az illy kitüntetésre érdemesbek. Majd meglátjuk, nem csatlakozott-e bölcs számításában az uracs!

Most két asszonyság érkezik, 's a' középülést nagy robajjal foglalja el; mindketten igen szélesek, magosak 's a' mellett olly udvariatlanok, hogy háttal fordultak az uracs felé, 's az arszlánnővel azonban beszédbe vegyültek

„Ma igen meleg lesz.“

„Már most is meleg van.“

„„Hja, azért van most nyár.““

„Fürdésre illy idő kell.“

„Én már is izzadok.“

„Én is.““

„Mire vár még a' kocsis?“

„Illy hőségben nem kellene a' kocsit olly igen megrakni.“

„Nincs ezen embereknek józa n ítéletök.“

„Oh, milly hőség.“

„„Alkalmasint.““

Ezen éles elmét tanusító szóváltás alatt az uracs majd jobbra majd balra mereszté szemeit, és nyakát majd kificzamitá, de az

arszlánnöt meg sem pillanthatá, mert az előtte ülő két hústorony minden kilátást tökéletesen elzárt.

Most élénk szóváltás támadt a' kocsi mellett, egy ur és aszszonyság érkezett ugyanis mintegy öt éves fiúcskával, kik így okoskodtak a' társasági kocsik felügyelőjével:

„Uram, itt a' huszas kettőnkért.“

„Az urficska nem fog kimenni?“

„De igen.“

„Ugy tehát három tizest kérek.“

„Hogyan?“

„Igen, három tizest.“

„Hiszen ölemben fogom fiúcskámát tartani.“

„Az mindegy.“

„De kérem, az nem mindegy.“

„Szinházban sem fizetek érte.“

„Elhíszem, de a' társasági kocsi nem színház.“

„Ez hallatlan.“

„Nem tehetek róla.“

„Isten neki, fél tizest fizetek tehát.“

„Sajnálom, de nem lehet.“

„Uram, gondolja meg—“

„Nincs mit meggondolnom.“

„Ám legyen tehát, itt a' három tizes; de még egyszer mondom, hogy ez hallatlan és büntetést érdemlő zsarolás.“

E' szók után a' házaspár, szerelmök gyenge csemetéjével együtt, helyet foglal az uracs mellett, ennek nem csekély bosszúságára.

„Apám, én öledben akarok ülni.“

„Maradj helyeden, megfizettem.“

„De én nem akarok.“

„„Jer ölembé, kis fiam.““

És a' gyöngéd anya ölébe vevé a' fiút, az apa pedig pipára gyujtott, és nyugodt kedélyességgel eresztgeté a' füstöt, mi az uracso't illy szókra fakasztá:

„Uram, én gyógyszerrel élek.“

„Sajnálom uraságodat,“ — viszonzá hideg közönösséggel az apa, és orrát hatalmas adag burnóttal látta el.

„A' dohányfüst ártalmamra van.“

„Nagyon sajnálom, de nem tehetek róla.“

„Kérem, sziveskedjék a' dohányzással fölhangyni.“

„Azt nem tehetem, mert jogaink és tizeseink egyenlő becsüek.“

„A' hölgyek sem szeretik a' dohányfüstöt, ezek iránti tekintetből tehát —“

„Tisztelet, becsület a' hölgyeknek, — de én megfizettem tizesemet, és pipámat mindenesetre kiszívom.“

„Ej, férjecském, ülj az én helyemre, 's bocsásd ki a' füstöt az ablakon, én pedig majd ezen ur mellé ülök.“

Az apa hatalmasan füstölt, burnótolt, és a' helycsere megtörtént. Most azonban új zivatar támadt, mert a' kocsi minden részéből illy kiáltások hangzottak:

„Kocsis induljunk!“

„Kire várunk még?“

„Majd megöl a' hőség.“

„Hol a' kocsis?“

„Milly szörnyű rendetlenség!“

„Hallatlan!“

„Meg kellene hirlapokban róni.“

A' kocsis a' lovakat itatá, 's ígéré, hogy tüstént indulni fog. Ekkor egy öreg zsidó jött éltes életpárjával, 's az arszlánnő mellett kényelmesen letelepedett. A' szép hölgy számtalanszor szagolá zsebkendőjét, de azért új szomszédait csakugyan nem szagolhatá ki a' kocsiból. Az öreg zsidó azonnal pipára gyújtott, neje pedig kosarára vigyázott, mellyet ölében tartott, míg a' két kövér asszonyosság folyvást törle homlokát, 's mennyre földre esküvék, hogy a' császárfürdőig mulhatlanul legalább is kétszer tökéletesen el fognak olvadni.

Végre felült a' kocsis, a' két sovány tátos hátra horgasztá fülét, és nagy szomoruan előre kezdé roskadozó lábait rakni. Darab idő mulva szerencsésen a' hidra érkezett a' lassan haladó kocsi, 's az apa és öreg zsidó csak úgy lopva dohányozgattak,

hogy az édes merengésbe mélyedett örök valamikép észre ne vegyék e' merész kihágást. Az arszlánnő valósággal roszul kezdé magát érezni, de mégis tünie kelle a' bajt. Az uracs pedig igen nagy szívszorongást volt kénytelen kiállani, mert a' kis fiu igen nyugtalan vala, 's szünet nélkül kézzel lábbal dolgozott, melly eleven működése halálos veszélylyel fenyegeté az uracs lilioszin-fehér nadrágát, melly olly tiszta volt, hogy becses tulajdonosa rendkívüli hódításokra vélt segélye által számolhatni. Meg akarván tehát minden balesettől menteni lényének e' kiegészítő részét, annyira a' sarokba huzódott, hogy majd kifeszíté a' kocsi oldalát, mi miatt szürke kabátja meglehetősen összeránczosodott.

Már szerencsésen áthaladtak mintegy fél óra alatt a' hidon, midőn a' gyermek siránkozó hangon így szóla :

„Anyám, ehetném.”

„Majd a' fürdőben, fiacskám.”

„De én most akarok enni.”

„Várj békével.”

„Nem akarok várni.”

„Nesze néhány szilva, te rosz fiu.”

A' fiu nagy elégteliséggel raká sípkájába a' szilvát, 's két kézzel raká szájába, mi közben édes megnyugvással szóla az anyja :

„Igen jó fiu, csakhogy kissé makranczos, de nem akarom elevenségét elfojtani.”

Most nagyot zökkent a' kocsi, mi a' vizi-városi kövezeten olly mindennapi esemény, hogy szót sem érdemlenez, ha ezuttal rendkívül gyászos következményt nem okozott volna.

A' fücska ugyanis e' nagy zökkenésre két fél szilvát ejte el, 's utána kapván, mind a' tiz ujjának szomorú nyomait az uracs fehér nadrágán hagyá.

„Jaj, szilvám!”

„Jaj, nadrágom!”

„Jaj, fiam, elesel!”

E' háromszoros fölkiáltást zavart hangok követték, mellyek

egyike olly tökéletesen hasonlított a' lúdgágogáshoz , mint egyik csepp viz a' másikhöz.

És ugyan mi okozá e' nagy zajt?

A' hatalmas zökkenésre a' kissé elszenderült zsidónő elejté kosarát, mellyből egy hizott lúd egyenesen az egyik kövér asszonyság ölébe zuhant, sajátsterü rokonszenvből-e, vagy mi okból, azt nem merjük meghatározni. A' két kövér hölgy annyira elrémült, hogy azonnal hátraveték magokat, menekülni ohajtva a' ludnak csapkodó szárnyaitól, és egész súlyokkal az uracsra és kis fiura estek , ki irtózatossan visítani kezdte.

„Megfojtják gyermekemet!” kiálta kétségbeesés szivrendítő hangján a' gyöngéd anya.

„Lúdam kirepül!” sikolta a' zsidónő, és egész testével a' két kövér hölgyre veté magát; de nagy buzgalmában lúdját is annyira megnyomá, hogy a' szegény ártatlan állat irtózatossan gágogni kezdte.

Most még egy nagyot zökkent a' kocsi, 's az egész társaság ugy összebonyolódott, hogy valóban mesterség lett volna egyes tagjait egymástól hirtelen megkülönböztetni. Ezalatt pedig csak folyvást előre baktattak a' lovak, mert a' kocsis olly magosan ült, hogy a' belől véghezmenő irtózatossan jelenetnek legkisebb neszét sem hallhatá.

A' rendnek végre csakugyan bekövetkezett helyreállítását leginkább a' kis fiúnak leheté köszönni, ki kézzel, lábbal 's fogával olly hathatósan dolgozott, hogy a' két kövér asszonyság sikoltva v té magát vissza székére, 's ezen mozdulat által a' zsidó házaspár, lúd és arszlánnő is ismét visszajutottak előbbi helyzetökbe, és kevés pillanat mulva minden olly szép rendben volt ismét, mintha soha legkisebb baj sem érte volna e' válogatott társaságot; sőt ugy látszott, hogy e' baleset inkább még nyájasb hangulatra bírá egymás iránt a' kocsizókat, mert még a' zsidó házaspár bocsánatkérését is nevetve hallgaták, a' kis fiut pedig dicséretekkal halmozák, hogy olly ügyesen tudá a' rendet helyreállítani. Egyedül az arszlánnő mutatott némi elégtelenséget, 's nem mulasztá el néhány finom czélzással tudatni a' társasággal, hogy máskor mindig külön bérkocsin menend a' császárs-

fürdőbe, mivel ő nem szokta meg az efféle botrányos jeleneteket. E' véleményben az uracs is osztozott, és kimondhatlanul sajnálta, hogy lovait egy barátjának kölcsönzé, 's most e' miatt illy soha nem tapasztalt botrányos eseménybe kelle vegyülnie.

Miután ezen különvélemények és nyilatkozatok kölcsönös elégtűlésre kicseréltettek, ismét a' hőségre került a' sor, 's a' beszélgetés már majd egészen elakadt, midőn a' kocsi szerencsére megállapodott, 's ismét uj élénkséget nyert a' társalgás.

A' kocsis ugyanis lebotorkált magos üléséről, 's a' kocsi ajtaját megnyitá, mellyen egy igen terjedelmes testű ur izzadva iparkodott a' kocsi belsejébe jutni. Ezen szándéka azonban rendkívüli zajt okozott, mellyből csak következő felkiáltások valának érthetők:

„Már tele van a' kocsi.“

„Alig mozdulhatunk.“

„Megöl a' hőség.“

„Kocsis, nincs több hely.“

„De kérem, itt a' két asszonyság mellett még van hely; minden ülésen három személynek kell elférni. Csak tessék.“

És a' terjedelmes testű ur fölvánszorgott a' kocsiba, 's a' két kövér asszonyság közé hagyá halandó részeit zuhanni, rendítő mély hangon e' szókat mondva:

„Bocsánat, de hiszen majd helyre ráz bennünket a' kocsi.“

E' biztató nyilatkozat után nagyszerű füstfelhőket bocsáta öblös pipájából, azután pedig a' kocsi ablakait behúzta, mondván:

„Engedelmet kérek, nagyon megizzadtam, 's a' levegő átkozottul hűz ezen bárkában.“

A' három férfi dohányfellegei csakhamar átláthatlan sötétséget okoztak a' kocsiban, mi a' társaságot elnémitá, 's alkalmasint azon meggyőződésre hozta, hogy társasági kocsikban nem mindig szerfölött mulatságos az utazás, 's hogy olcsó húsnak csakugyan hig leveése szokott lenni —

Végre megállott a' kocsi, 's az elsanyargatott társaság megszabadult keserveitől

Az arszlánnő rendbe szedé öltözetét 's nagyszerű lépésekkel azonnal a' sétálók közé vegyült; oh, de a' szerencsétlen uracs

nem vegyülhetett megszeplősített fehér nadragában a' társaság közé, hanem más kocsira ült, 's ismét visszatért Pestre. Egész napja meg volt rontva a' szerencsétlennnek, pedig a' boltos legény-nek minden héten csak egy napja van! Őszinte sajnálkozásunk kövesse szomoru lépéseit. —

A' társaság többi tagjaira ezuttal nem levén gondunk, csupán az arszlánnó tetteit és mozgalmait tartozunk híven elsorolni, mit ezennel pontosan teljesítünk.

Az arszlánnó tehát mindenek előtt sétál, 's szokott társaságával találkozván, holmi semmiségekről cseveg, vagy a' zenére hallgat, a' mennyiben tudniillik kedvet érez magában rossz zenére figyelmezni, melly arra látszik rendeltetve lenni, hogy a' vendégek jó kedvét lehetőségig megrontsa. Séta közben a' kuthoz megy az arszlánnó, 's megtölteti poharát a' kénbüzü vízzel, épen nem azért, hogy igyék; hanem, hogy többször ismételhesse, mikép a' kiállhatlan zamatu vizet a' világ minden kincséért nem birná meginni. Az illy megjegyzés igen egyszerűnek látszik ugyan, de azért mégis megbecsülhetlen becse van; mert száz meg száz igen kellemes ismeretség megkötésére szokott alkalmul szolgálni. A' fürdő udvara mellett kert is van, melly, némely-lyek állítása szerint, arra rendeltetett, hogy a' benne sétáló emberek, ha árnyéket keresnek, jobban ki legyenek a' nap égető sugárainak tételve; mi ellenben azt hiszszük, mikép e' kert azért nyitattott meg, hogy a' valódi nemes vendégek, kik tudniillik fizetni nem akarnak, mindig oda menekülhessenek, midőn a' zenészek kéregető körjárást tartanak az udvaron. A' többször ismételt kertben, melly, mellesleg legyen mondva, épen ugy érdemli meg ezen díszes elnevezést, mint az alföldi mocsár az országutét, az arszlánnó is megfordul néhányszor; azonban alkalmasint nem azért, hogy a' fizetést kikerülje, mert őt semmi tekintetben nem mondhatjuk fősvénynek; hanem csupán azért, hogy a' kertben szabadabban lengethesse kék kalapfátyolát a' Duna hullámairól átröppenő szellő.

És ugyan miért sétálgat annyit a' császárfürdő udvarán és kertében a' középosztályu arszlánnó?

Mert ezt a' divat úgy hozza magával. Aránylag igen kevés e' fürdőben azok száma, kik elvesztett egészségöket iparkodnak helyreállítani; ámde annál nagyobb azoké, kik jó egészségöket is örömet kockáztatják, csak hogy fényes öltözeteiket bámulathassák, 's szeretetteljes gyöngéd megjegyzéseket tehessenek embertársaikról. A' nehéz selyem-ruhák suhogása egy kis vihar zugásával is fölér, a' kalapokról legalább négy megye korteseit lehetne tollakkal ellátni, 's a' nyaklánczok és karpereczek becse hat középszerű csödületet szüntethetne meg. Hátha még a' haszontalanul elfecsérelt idő becsét föl akarnók számítani! Ur isten, hiszen azzal Pesttől Debreczenig olly csatornát lehetne ásatni, hogy három gözös is kényelmesen haladhatna el rajta egymás mellett.

Végre az egész társaság összegyűlt, mellyre az arszlánnő várakozott, 's melly néhány arszlánnön kívül szellemdús férfiakból állott, kik csupán azért nem találák fel a' löport, mivel az már jóval korábban más által találtatott fel. Rövid tanácskozás után határozattá lett, hogy Margit szigetén igen kényelmesen 's kellemesen túl lehet adni a' napnak egy részén, 's így a' társaság csolnakra ült és átevezett.

Margit szigetén igen szép zöld nyáron a' természet, 's kell-e ennél több arra, hogy az arszlánnő és társasága kellemesen mulasson? Sétálás és andalgás a' fák alatt, zálogosdi játék a' fák alatt, — ah, mindez milly mennyei mulatságnak édes öszszegét foglalja magában! Alig veszi az ember észre, 's látja, hogy már közelg az este, 's az idő hazatérésre int.

De az arszlánnő még nem ürité ki egészen az örömpoharat, ő még a' budai szinkörbe siet, hol dohányfüstöt és fagyaltat nyel, a' giraffe látásában gyönyörködik, és elragadtatva ennyi élvezettől, örömittasan kiált föl, hogy csak egy Magyarország van a' világon, 's csak egy Budapest Magyarországbán, mi ellen csakugyan nincs mit mondanunk, miután ezen két állítás igazságát kétségbe nem vonhatjuk. Az arszlánnő tehát igen jól mulatott, 's hogyis ne! hiszen a' giraffe és hős olly szilárd elszántságot mutatott, a' struczok pedig olly vadak voltak, mintha valóságos tűzokok lettek volna, 's a' színésznők közül bizonyára egyik sem

volt olly szép, mint az arszlánnő, a' mi már magában is olly megnyugtató körülmény, hogy mellette minden más hiányt vajmi könnyen feledhetni! Végre eleget nyelt az arszlánnő a' pipafüstből, 's ruhája gallérán elég hamu gyült össze a' háta mögött álló uracs szivaráról, testét pedig eléggé átjárta az esti csipős léghez, ennél fogva tehát elhagyhatja már társaságával a' kertet, mellyben néhány lámpa pislog csupán azért, hogy minden vendég élénkebbül érezhesse a' sötétben botorkálás keserveit, mellyhez ezuttal még félelem is járul, mikép azt tüstént látni fogjuk.

A' vendégek már indulóban vannak a' kert ajtaja felé, midőn nagyobb számnak arczán rögtön iszonyu halványságot vehetnének észre, ha a' sötétség miatt látnunk lehetne.

És ugyan mi okozá rögtön e' rémülést?

Oh, ennek oka épen olly hallatlan, mint egyszersmind borzasztó, 's több nap óta remegteti már meg a' krisztinavárosi lakosságot. Naplenyugvás után tudniillik, 's így most is, rémséges üvöltés kezd hangzani és egész éjen át csaknem szünet nélkül rémit. Némellyek üvöltésnek, mások horkolásnak, bömbölésnek, nehéz sohajnak, éles sziszegésnek, 's jó ég tudja, még minek nevezik e' rémséges hangokat. Hogy honnan jönnek, azt senki sem merészlé elhatározni, némellyek a' levegőből, mások a' föld alól hívék azt származni, mig végre a' leghosszabb fültek azon meglepő gondolatra jöttek, hogy a' kerti vizcsatornából emelkednek a' borzadályos hangok, és isten tudja, milly csudaállattól származnak. Ezen állítás csakhamar szájról szájra futott, 's olly hitelt nyert, hogy a' kert bérlőjét azonnal számosan az árok megmotozására szólíták föl. Ez eleinte vonakodék ugyan, de az irtózatos hangok mindig borzasztóbban zúgtak, 's így méltán félhete, hogy éjen át még valami roppant szerencsétlenség fogja őt érhetni, őt, a' boldog családapát és kimondhatlanul hasznos honpolgárt! E' gondolathoz még azon eszme is társult, hogy jobb lesz most, ennyi vendég jelenlétében, valamit megkísérteni a' bömbölő csudaszörny ellen, mint, egyedül maradva, egész dühének tenni ki magát és megfoghatlan ragaszkodással szeretett édes övéit az éjfél iszonyteltjes pillanatában. E' megfontolás után tüstént hatályos készüléteket tön az ismeretlen rém

üldözésére és illetőleg kiirtására, mi által, mint erősen hivé, a' legszebb polgári érdemkoronák egyikét fogja magának kiküzdeni.

Az arszlánnö már most a' világ minden kincseért sem mozdult volna társaságával a' kertből; mert a' hol valamit látni lehet, onnan ugyan csakánnyos eső sem üzheti el a' valódi arszlánnöt, ki különben is mindenkor és minden esetben olly bátor, hogy saját árnyékától csakugyan nem ijed meg. Azon helyet választá tehát most is, honnan mindent legnagyobb kényelemmel láthatott. 'S most már egyedül csak azt ohajtjuk, hogy híven és voltaképen irhassuk le az egész irtózatot jelenést, melly rövid előkészületek után olly borzasztó ünnepélyességgel fejezt ki és ment véghez, hogy emléke bizonyosan még századok mulva is élni fog a' két ikerváros haladási krónikaiban.

Fegyvereket természetesen a' szinkör raktárából kelle kölcsönözni, hol elég fáklyadarab és szurokkoszorú is találtatott a' leendő csatatér illő kivilágítására.

Mindenek előtt a' fölött folyt a' vita, hogy a' csatorna, vagy tulajdonkép árok, felső vagy alsó részén kell-e a' kutatást megkezdeni. Némellyek azt hívék, hogy valóbbszinü, mikép a' hegyekről jött le valamelly rémséges állat az utósó nagy eső alkalmával, 's most a' leapadt árokban megakadt: minélfogva fölülről kell a' kutatást kezdeni. E' véleményt valamennyi volt fiatal ember pártolá, egyhangulag állitván, hogy csak fölülről jöhet a' baj. Az öregek azonban aggályos fejcsóválással jegyzék meg, mikép a' baj mégis alkalmasint inkább alólról jö; mert a' csatorna a' Dunába szakad, 's így igen könnyen megtörténhetett, hogy gözhajók után az aldunai vidékről, vagy éppen a' fekete tengerből, valami északi óriás vagy szörnyeteg uszott föl, melly a' ráczvároshoz közelitvén, ezen árokba tévedett, ott megszorult, 's most olly rémitően nyöszörög, mint a' nilusi krokodilus, midőn az embereket martaléknul akarja magához csábítani. Az öregebbek ezen értelmezése kissé meghökkenté ugyan a' tömeget; de a' fiatalabbak mégis csaknem győztek már, midőn egy középkorú barna férfi középutat ajánlott, mondván, hogy fölülről is származhatik ugyan a' baj, de talán alólról is, — és így nem ártana a' fegyveres csapatot két részre osztani, az egyik a' kert-

nek felső, a' másik pedig alsó részén kezdené a' csatornát vizsgálni, mellynek közepén mind a' két rész találkozni fogna egymással. Ezen indítvány tehát egyhangulag elfogadtatott, 's mind a' két csoporthoz egy trombitás adaték, ki tehetsége szerint fogná azt fujni azon esetre, ha az egyik rész tusába bocsátkoznék a' rémalakkal, midőn azután a' másik fél azonnal segítségére rohanna. Ez által egyszersmind azon fontos eredmény éretendvén el, hogy a' szörny sem a' hegyekbe, sem a' Dunába nem menekülhetne, hanem az egyik vagy másik fegyveres csapatnak mulhatlanul áldozatul esnék.

Ezen nagyszerű elhatározás után azonban tetemes bökkenője volt még a' harcziás vállalatnak, az tudniillik: hogy ki legyen a' két csapat vezére. A' bérlő szerénysége egyáltalában nem engedé, hogy illy fényes szerepet vállaljon; mert meg kell jegyeznünk, hogy nemcsak cselédei ragadtak fegyvert, hanem számos önkénytes is, kik mint mükedvelők kívántak részesülni e' dicsőségteljes táborozásban, melly mellett Buda várának hajdani visszafoglaltatása csak gyermekjátéknak tűnik elő. —

De tekintsünk immár a' félelmes táborra. Jaj neked szörny, bizonyosan veszve vagy! A' főpinczér Berliehinger lovag súlyos dárdáját tartja tenyérkoptató kezeiben, 's oly hősies állásba helyezkedik, hogy azon magos karénekesnő, kinek halványsága még a' holdéval is vetélkedik ott azon poros lombozatu fa alatt, bizonyosan feledni fogja hallatlan büszkeségét; egy nagy elszántságú szabólegény két puskát tart kezeiben, 's vitézi lelkesülésében azt sem veszi észre, hogy egyiknek sincs sárkánya; egy borbély Jaromir kardját villogtatja, 's mennyre földre esküszik, hogy megborotválja vele az óriás szörnyet; egy merész tekintetű színésznő Saluzzói Corona paizsát és vadászdárdáját ragadá meg, 's az elsők közt foglal helyet a' csatarendben; a' bérlő maga oly sokáig válogatott a' fegyverek közt, hogy utójára csak Abaellino félelmes töre maradt meg számára; a' többiek jobbadán alabdákkal és rozsdás szekerczékkal valának fegyverkezve, — ámde az nem baj, mert ezekkel is csudát lehet eszközteni, ha meggon-
doljuk, hogy hajdan egyetlen számárnak állcsontjával is ezer filiszteust lehet agyonkókányozni. A' szurokkoszorúk és szövétne-

kek haragosan lobogó lángja borzasztó fényt árasztott e' harcziás tömegre, melyben mindazáltal a' vezérválasztás még folyvást roppant akadályokra és kimondhatlan ellenvetésekre talált. Végre azonban két lelkes miskolczi csizmadia-legény önkényt följánlá magát a' haza fővárosának javáért ezen vészteljes hivatalra, mit az egész sereg harsogó éljenzéssel fogadott, mely közé rémesen vegyült az ismeretlen szörnynek vérfagylaló sziszegése. Most a' szinkör lomtára még egyszer megmotoztaték, 's Thoringer Gáspár és Lövenherz Richárd bajnokok kemény papirosból készült rézpánczélaí előhozatván, a' két vezér legnagyobb ünnepélylyel középkori lovaggá alakíttatott, hogy a' szörny romboló erejének kevésbé legyenek kitétetve. Ezeknek illyképen megtörténe után a' két csapat egymástól elvált, 's az egyik föl-, a' másik pedig lefelé indult. Ekkor a' kert tetemesül megürült, 's csak a' legelszántabb nézők nem tágitottak, kik közt a' legkitünőbb helyet természetesen az arszlánnó foglalá el; mert ő 's hozzá hasonló érdemű társasága vagy nem ismeré a' félelmet, vagy példás szerénységgel hívé, hogy nem nagy kár lesz érte, ha valami baj találná is érne.

Kevés pillanat mulva mind a' két harcziás csapat helyén volt 's a' motozást nagyon óvatos vizsgálattal megkezdé, mi nem igen sok nehézséggel járt, minthogy a' víz mélysége, egy pár helyet kivévén, alig emelkedék mintegy féllábnyira. Most — lélekzetünk elakad — a' felső részen a' trombita megharsant, mert a' motozó dárda valami puhába akadt. Ugyan e' perczben az alsó csapat trombitája is irtózatosan recsegett, mert ott keménybe akadt a' dárda.

Szörnyűség! tehát két rémalak van a' csatornában?

Tüstént meglátjuk.

Ki képzeli magának a' hadsergek borzasztó helyzetét! Egyik sem siethete a' másíknak segítségére, 's így igen természetes vála, hogy mind a' két csapat a' kert ellenkező részébe futott, hol szerencsésen összetalálkoztak.

Ott a' vezérek mindenekelőtt megszámlálák embereiket, hogy ugyan nem veszett-e el közülök valaki, mit könnyen vihettek véghez, mert a' kettős trombitaszó mind kiriasztotta a' nézőket

a' kertből, kivevén az arszlánnőt, ki legmerészebb tagjaival társaságának még folyvást helytállott. A' vezérek nagy lelki megnyugtatóására tehát csakhamar kisült, hogy még eddig egy halottat sem kell gyászolniok. Ezután arról folyt a' vita, hogy most már mihez kelljen tulajdonképen fogniok, minek elhatározása annál bajosb vala, mivel e' pillanatban mindnyájan egyhangulag állíták, hogy jelenleg két helyről hangzik a' szivrendítő sziszegés, 's így könnyen megtörténhetett, hogy egy helyett két rémalakkal fog bajok meggyülni, mi az egész elszánt vállalat nehézségét tetemes mértékben nagyobbítá. Végre abban öszpontosultak a' szer-teágazó vélemények, hogy előbb a' puha, vagyis felső tárgyat kell legyőzni, minthogy azt könnyebben lehetend majd megsebesíteni, mint az alsó keményt, melly talán daczolni is fog majd a' gyöngé emberi fegyverekkel.

Az egyesült haderő tehát az árok felső részére vonult azon ünnepélyes csönddel, mellyet az illy életbe-vágó merények mulhatlanul megkivánnak. Rövid kémlés után csakugyan dárda hegyére került a' főnebb említett puha valami, és szerencsésen partra emeltetett. És, csudálatos! az bizony csak egy — rútul megviselt férfikalap volt, mellyet alkalmasint vihar sodrott mostani iszapos szekrényébe. A' harczosok szivdobogással tekintének egymásra, 's minden további tanácskozás nélkül buzgón folytaták a' motozást lefelé. E' szerint tehát az első kerítés közelében a' kemény valamit is megleglek. És ugyan mi volt az? Valamelly korán elszenderült lónak, vagy talán még valóbbszinüleg — számárnak feje, mellyhez az előbb lelt kalap olly csudásan illett, mintha mind a' kettő ugyanazon testnek lettek volna egykoron tulajdonai. E' szerint már most világos vala, hogy a' rémalak nincs a' kertben, ámbár sziszegése még folyvást elég irtózatosan hangzott. A' derék vállalkozók tehát édes megnyugvással csöndesen eloszlottak, jutalmat lelvén szörnyü fáradozásukért azon büszke és jótékony öntudatban, hogy honpolgári kötelelességöket hiven teljesíték; eloszlásuk előtt azonban ünnepélyesen fogadák egymás közt, hogy a' rendkívüli kalandot örökre a' legmélyebb titok sötét fátyola alá fogják takarni. Ennélfogva nagyon kevesen tudják ezt voltaképen Budapesten, 's az egész eseményről csak

egyes henye hírek szárnyaltak szerte, egymással annyira ellenkezők, hogy sokan az egész hadjárást csak üres mesének tartják; mi azonban egyedül az arszlánnő hü előadása szerint raktuk szavainkat, 's így teljes biztossággal véljük reménylhetni, hogy igazságuk mellett senki nem merészlend kételkedő szöveget emelni.

A' hadjárás után az arszlánnő 's meglehetősen leolvadt társasága estelizni akart a' kertben; de miután csak egy darabka kérges fekete bőrt kaphattak, mely elég szerénytelen volt magát sódarnak neveztetni, azt határozzák, hogy étvágyukat majd csak Pesten fogják kielégíteni, hol jó pénzért, úgy szólván, még madártejet is kaphatni. De ugyan honnan van az, hogy azon kertben még pénzért sem kaphattak eledelt? Oh, az igen természetes; hiszen a' hol a' giraffe- és tűzokféle koppasztott struczmadár a' szellemi étvágyat gyökeresen kielégíti, ott nem lehet arra alapos szükség, hogy még anyagi táplálékról is gondoskodjanak!

Ki akarván a' főutczán emelkedő nagy porfelhőket kerülni, a' kertek közt siete Pestfelé kis társaságával az arszlánnő; de alig haladtak a' márvány-lépcsőtől jobbra mintegy száz lépésnyit, 's már meg kelle állapodniok, mert az előttök lenyúló sikátoron tömérdek népség hullámozott föl a' hegyoldalra, 's tenger gyanánt terjedezett el rajta, össze-összebúva, mint a' juhok, midőn fejüket a' napnak égető sugárai ellen biztosítani iparkodnak. Menynyire a' teljes hold rezgő fénye látni engedé, közel 's távol minden arczon félelem 's iszony jelei valának kifejezve, és csak itt-ott lehete néhány jókedvűleg mosolygó arczot észrevenni, melyek bizonyosan pesti emberek tulajdonai voltak, kik annyira mentek már a' bölcsészetben, hogy még a' boszorkányoktól sem akarnak többé rettegni. És ugyan mi okozhatá e' lázas ingerültséget Buda azon városrészében, hol a' jámbor lakosok esti nyolcz órakor már rendesen legszebb jogukat gyakorolják, a' jótékony álom karjai közt pihenve?

Mi más, mint azon ismeretlen csudaszörny, mely ellen a' mulatókertben kevés pillanat előtt olly emlékezetes táborzás ment véghez. Ugy van, a' sziszegés borzasztóan hangzott itt a' hegy-

oldalon, 's valamely bástya-üregből látszék jöni. Valóban, már szinte nem tudjuk, mit kelljen e' rendkívüli eseményről gondolkunk! Előbb a' kertből véltük ezen borzasztó hangokat származni 's most világosan tapasztaljuk, hogy ez ismeretlen rém e' pillanathan mindenesetre valamely bástyaüregben tartózkodik. Tehát megváltoztatá azóta helyét, vagy egyszerre két helyen van jelen, vagy csak viszhangját hallottuk a' kertben? Okoskodják ki ebből bár ki, de mi ugyan nem tudjuk megmagyarázni e' rendkívüli tüneményt; azért tehát állapodjunk meg az arszlán-nő közelében, itt a' kerítés mellett, 's figyeljünk, hogy mit itél a' nép ezen irtóztos jelenetről, mert hiszen a' nép szava isten szava, 's így bizonyosan csalhatlan igazságot fogunk hallani.

„Már, komámuram, — így szól egy virágos arczu keféköti, ki a' tavaliból alkalmasint jól felhörpöntett, — én csak megmaradok előbbi véleményemnél, ez bizonyosan sárkány, vagyis ugynevezett „Lindwurm“, melyet az üstökös csillag fölbuzott magához az indiai vizekből.“

„De hát hogyan tévedhetett ide?“ kérdé egy becsületes nyárspolgár, ki szőlőművelésből élt.

„Hát bizony én azt nem tudom, de alkalmasint a' nagy szelek sodrották le a' levegőből, 's most valamely elhagyatott bástyaüregben megakadt.“

„Mégis csak csudálatosak a' természet titkai, komámuram!“
„És néha borzasztók is!“

„Igy büntetted meg a' hitetlenség, mit fölvilágosultságnak neveznek!“

„Igy bizony!“

„De én azt hiszem, hogy ez inkább gonosz lélek, — jegyzé meg hangosan egy öreg asszony, ki apró viaszgyertyákat szokott árulni a' templom előtt, — valami kemény szivü unzós-rásnak lelke, ki nem bir nyugalomra találni sirjában.“

„Az is meglehet.“

„Meg bizony.“

„Oh, mi lesz ennek vége!“

„Rosz börttermés.“

„Vagy döghalál.“

„Vagy háboru!“

„En leginkább csak attól félek, hogy, ha sárkány ezen ismeretlen rém, úgy megrázzhatja a' várhegyet, hogy nagy földindulás lehet belőle, és mindnyájan elveszünk.“

„Szent isten, én holnap hajnalban kiköltözöm a' szőlőbe!“

„Jaj, hát én hová legyek!“

„Jöjön velem, szomszédasszony!“

„Koma, én is kimegyek.“

„Eh, ugyan ne rémítsék magokat; — szóla most hangosan egy fiatal ember, kinek külseje igen piszkos és rongyos vala ugyan, de egész magaviselete mégis rendkívüli hányavetiséget tanusított, — mondom, hogy ez nem sárkány, nem kigyó, nem Lindwurm, és nem is kísértet.“

„Hát ugyan micsoda?“

„Csekélység.“

„Hohó!“

„Nem fél az ur, hogy elkárhozik, ha illy hitetlenül beszél?“

„Nem ám; hallják csak fölvilágosításomat. Midőn a' levegő olyan helyre szorul, a' hol nincs levegő, vagy a' hol már igen sok levegő van, ekkor előre hátra mozog, és ezen mozgás efféle sziszegést okoz. Ez az egész, 's ha illő készületekkel birnék, tüstént experimentum által is bebizonyíthatnám szavaim igazságát.“

„Már ugyan mikép lehetne ez igaz? hiszen mindenütt van levegő.“

„Van ám.“

„És mikép tudna a' levegő sziszegni?“

„Hát a' szél nem süvölt?“

„Igen, de az szél.“

„Nem pedig levegő.“

„De mondom, hogy én szavaimat experimentum által is bebizonyíthatnám.“

„Hogy mi az az experimentum, azt én nem tudom ugyan; de azt erősen hiszem, hogy itt most nem levegő, hanem sárkány sziszeg.“

„Vagy Lindwurm.“

„Vagy kísértet”

„De kérem, még egyszer ismétlem, hogy én kész vagyok experimentum által —”

„Jaj nekem!”

„Szentséges mennyország!”

„Seregeknek ura!”

Ezen fájdalmas fölkiáltások után a' kefekötő, kapás és öreg asszony összerogytak, 's isten oltalmába ajánlák szegény lelköket.

És ugyan miért? Talán nyakon ragadá őket az ismeretlen rémalak?

Nem, hanem iszonyu dörrenést hallottak, mit százszorosan hangoztattak vissza a' bércek.

Talán a' Lindwurm fészkelődött, 's megrázván Budavár alapját, irtózatot földrengést okozott?

Nem.

De ugyan mi történt tehát?

A' hatóság néhány ügyes vadászt állított lesbe a' közel kertekben, 's ezek egyike kilövé puskáját.

Talán csak rémiteni akará a' népet e' puskalövés zajával?

Nem, hanem a' bástyaüregek egyik ablakából az irtózatot rémalak kirepült, 's a' vakmerő vadász szerencsésen lelőtte.

'S mi volt tulajdonkép azon borzasztó szörnyeteg?

Sem sárkány, sem Lindwurm, sem kísértet, hanem — ártatlan bagoly, mellynek rémletes sziszegése négy napon 's négy éjen át iszonyu rettenésben tartá a' közel 's távol lakosságot.

A' sziszegés megszűnt, a' bagoly kézről kézre adatott, 's a' kefekötő és kapás röstelték ugyan csalódásukat, de legalább vigasztalást nyertek azon körülmény által, hogy a' magát olly igen bölcsnek tartó experimentos ur is csakugyan nagyon elvetette a' sulykot. Egyedül az öreg asszony csóválá fejét, 's makacsul dűnnyögé, hogy a' gonosz lelkek már gyakran baglyokká változtak.

A' mi pedig minket illet, mi igen szerencséseknek tartjuk magunkat, hogy az arszlánnó előadása szerint terjedelmesen és híven közölhattuk e' páratlan csudatörténetet, mellyről a' budapesti magyar és német hirlapok csak amugy mellékesen emlékez-

tek meg, 's melly bizonyosan saját korszakot fog alkotni a' krisztinavárosi évkönyvekben.

A' rémséges történetnek ezen mulatságos kifejlése után vigan lépegete társaságával Pestre az arszlánnő, 's rövid tanácskozás után a' „Pipához“ czimzett vendéglőben rendkívül derült kedvvel estelizett. És hogyis ne! Olly szép zene volt ott, egy asszony hegedült, egy férfi hárfát pengetett, két lány pedig meglehetősen éles, de annál tisztátalanabb hangon énekelt; a' sült csirke pedig kissé sületlen és elég drága volt, következésképp az estelivel mindenki rendkívül meg lehele elégedve.

Vannak ugyan némelly szörszálhasogatók, kik azt állítják, hogy hölgyeknek nem illik illy nyilvános helyeken estelizni, mivel azon ugynevezett énekes társaságok gyakran nem épen leg-tisztább tartalmu dalokat hangoztatnak, 's mindig találkoznak férfiak, kik hölgyek jelenlétében ugy szólván kettős érdemöknek tartják, olly beszédeket váltogatni egymás közt, mellyek a' kisé kényesb füleket sértik. Mi azt hiszszük, hogy az ebből származó aggodalom túlzásból származik; mert hallgassuk csak végig a' színházban az ugynevezett német bohózatokat, mikből legalább is három játszatik el minden héten, és tapasztalni fogjuk, hogy azon botrány, mit azok okoznak, százszorosan haladja meg a' csapszéki dalokat és beszélgetéseket. Midőn tehát olly színház látogatását a' legműveltebb hölgyek is dicsőségöknek tartják, 's e' miatt senki által nem rovatnak meg, nem birjuk átlátni, hogy mért nem lehetne a' csapszékben is minden botrány nélkül megjelenniök, főkép most, midőn bizonyos ünnepélyes helyeken is kitünő hely engedteték nekik, hol megjelenniök dicsőség, 's hol gyakran bizony nem igen épületes dolgokat hallanak.

Estelizés után végre szállására tér az arszlánnő, társaságától a' kapu előtt elbucszúzik 's szobájába lép, hol cselédéhez mintegy illy kérdéseket intéz:

„Nem keresett engem senki?“

„Nem.“

„Itthon volt már férjem?“

„Nem.“

„Mehetsz, én még olvasni fogok.“

„Kérem alázatosan, az urficska nagyon köhög.“

„Be kell jól takarni, mehetsz.“

„A' kisasszonykának pedig forrósága van.“

„Bizonyosan sokat evett; menj, ne alkalmatlankodjál.“

A' cseléd távozik, és meg nem foghatja, mikép lehet az anya illy érzéketlen tulajdon gyermekei iránt Bohó cseléd, ugyan hová gondolsz! Mikép lehetne az arszlánnő egyszersmind anya? Ugyan gondol-e azzal a' fa, ha ágáról a' gyümölcs leesik. Köszönjük azoknak, kik az ugynevezett arszláncodást divatba kezdék hozni, ha végre fényes nappal is gyertyával kényszerüendünk anyát keresni azok közt, kiket a' hivalkodó arszláncszellem megragadott, 's a' családi boldogság élvezésére és megadására alkalmatlanná tett! Köszönjük azoknak, kik hölgyeinkben csak üres mulatozás, pipere 's egyéb anyagi balságok iránt törek-szenek vonzalmat ébresztetni, 's e' csiklándoztató örömek és élvezek terjedése által keblökben minden nemesb irányt elfojtanak! —

Az arszlánnő éjfélig olvas, természetesen külföldi regényt, mellyben ragyogó színekkel és tündöklő szóörömmel az mutattatik meg, hogy az asszony többnyire vaskaru önkény szomorú áldozata; hogy vannak körülmények, vannak helyzetek, mikben a' gyenge nőt nem vádolhatni, ha megbotlik; hogy a' férjek többnyire nem értik meg nők szivhangjait; hogy karuk első cselédévé 's gyermekeik dajkájává aljasítják le a' nőt, ki szintolly szabad, 's szintolly jogokkal van felruháztatva, valamint a' férfi. Így okosodik az arszlániró, 's illy irományokat nyel el mohón az arszlánnő, kit csak isten hatalmas karja óvhat meg attól, hogy végre, mint arszlánnő, valódi állatiságra ne fajuljon legszen-tebb kötelességeinek ellenében. — Arszlánok! öltsetek le magatokról az állatbört, hagyjatok fel a' kártékony majmomaniával, és iparkodjatok ismét emberekké változni. —

Éjféltkor hazatér a' férj, néhány szóval üdvözli a' nőt, 's mogorván lefekszik. Az arszlánnő csak egy óra múlva követi őt. És ugyan mért olly kedvetlen a' férj? Játékban vesztett, 's hatalmas léptekkel látja már közeledni a' csődnek szörnyeit. És mi-nek kell ezt tulajdonitnia? Annak, hogy hitvese arszlánnő; mert jegyezzétek meg, hölgyeink, hogy háziatlanságtok által előbb-

utóbb a' legjobb férjet is korhely naplopóvá változtatjátok, minek díját utóbb csakugyan nektek kell megfizetnetek.

* * *

Most pedig emeljük föl harmadik képünkről is a' leplet, 's mutassuk meg, hogy az arszlánkodás már az alsó osztálynál is lábra kezd kapni. És ezen épen nem szabad csudálkoznunk; mert például, eleinte csak főbb rangú hölgyek viseltek selyem-ruhát, utóbb a' szatócsné, 's végre a' karján kosarat czipelő szolgáló; eleinte csak nagy urak jutottak csüd alá, utóbb kocsmárosok, 's végre szabólegények is; mi csuda tehát, ha a' majmomania által született arszlánkodás is a' fényes körökből először a' polgárházakba kezd terjedezni, onnan pedig végre a' városhajdu vagyis drabant parányi szobájában is megfészkelé magát, 's jobb helyet valóban nem is választhatott volna; mert a' férj többnyire távol van, 's így az asszony egészen szabadon működhetik. És mikép lett e' tiszteletre méltó drabantnőből arszlánnő? Ő szobaleány volt valamely előbbkelő háznál, 's mivel ezek köznyelven szobaczi-czáknak neveztetnek: tehát igen természetes, hogy bizonyos arszlánok nagyon vonzódnak hozzájuk, minthogy az oroszán is a' macskafajhoz tartozik; a' melly szobaleány pedig arszlánnal ismerkedik meg, az utóbbi igen örömet nejjévé lesz bármely drabantnak is, — csak vegye.

Tekintsünk tehát a' drabant-arszlánnő szerény hajlékába, mellyet a' külvárosok egyik szűkebb utcájának rozzantabb külsejű házában kell fölkeresnünk; mert a' drabant fizetése csekély, de arszlánnő azért nem mondhat le hajdani szobalányi diszes öltözmódjáról, 's inkább kész mindenben szükségét szenvedni, mint halandó részeinek fölczifrázásáról lemondani. Pillantsunk a' szobába. Két ágyat látunk benne, két bölcst, egy rozzant asztalt, két szalmaszéket, és öt ládát; mindegyik ágyban három némbert, az összetett ládákon kettőt 's a' földön hármat, és mindegyik bölcsőben két kis gyermeket, az asztalon egy nagy tarka macskát, alatta pedig egy kis tarka kutyát. A' macska dudál, a' kutya ásít, a' némberek horkolnak, a' gyermekek pedig

görcsösen szopogatják összeaszott szájacskáikkal a' piszkos rongyba kötött vizes kenyérbélt, és örömet sikoltának, ha erőtlenségek és a' nagy dugasz ezen műtétet megengednék. A' drabant maga, mint látjuk, nincs honn, hihetőleg éji örködékre volt kirendelve

Most mozogni kezd az arszlánnő az egyik ágyban, és parancsoló hangon szól:

„Hej, lányok, hetet ütött már az óra, keljetek föl; ma vasárnap van, majd üres is lesz már a' piacz, mire összekászolódunk.“

E' szöveget minden zugban ásitás követi, 's néhány ismételt biztatás után azok, kik a' földön fekszenek, lerázzák magokról a' szalmát, mellyel takaróztak vala, 's bozontos fejüket fölemelik 's álmosan meresztgetik szemeiket az ablakra, mellyen nyájas mosolylyal kandikálnak be a' napsugárok. Ezután nyújtóznak, az ásitást ismétlik, és álmaikat kezdik elmondani, mire az ágyban és ládákban fekvők is fölegyenyesednek és nagy figyelemmel fülelnek; utóbb pedig szinte elmondogatják álmaikat, mellyek olly csudálatosan megegyeznek egymással a' magyarázatra nézve, hogy mindnyájan igen sok jót és örömdetést vélnek a' mai naptól reménylhetni.

Ezen rövid jelenet után a' földön fekvők fölkelnek, szalmájokat szépen összeszedik, 's a' két ágy alá dugdossák, hogy láb alatt ne legyen, és este ismét szolgálatot tegyen. Hely támadván ez által, a' többi is fölkel, 's az ágyak befödetnek; azután, egyet kivéve, mindnyájan a' ládákra állnak, 's ezen egy gyorsan kisöpri a' parányi szobát, minek bevégeztése után öltözködéshez fog az egész csoport, 's ha titkait elárulni akarnók, sokat mondhatnak, miből kiviláglanék, hogy még az illy szegény sorsu némberek is használják a' szépités segédeszközeit, és koplalással megtakarítanak egy pár huszaskát, hogy segítsenek némileg ott, hol a' természet kissé mostohának mutatkozott.

A' helyett azonban, hogy titkaikat napfényre deritenők, mondjuk el inkább, hogy kik tulajdonkép e' csudálatos háztartás tagjai.

Az arszlánnő, mint már tudjuk, nem szeret dolgozni, 's e' tekintetben a' drabant-arszlánnő sem képez kivételt. Szolgálat

idejében sok cseléddel ismerkedék meg, ezeknek tehát 's ezek ismerőseinek, midőn szolgálatból kimaradnak, szállást ad parányi szobájában, még pedig rendkívül csekély díjért; ezek azután különös hálából minden apró házi dolgait teljesítik helyette; ismételjük: hálából, — mert illy szolgálaton kívül levő cselédeket mások, tetemes büntetés terhe alatt, csak egy hétig tarthatnak maguknál; de a' drabant-arszlánnö, mint hatósági hiteles személy, természetesen nem áll e' törvény alatt, 's így nála hónapról hónapra is bátran tartózkodhatnak a' bitang cselédek, sőt a' mit szolgálatuk alatt véletlenül találtak, ' azt ott legnagyobb bátorsággal tehetik le, 's fordíthatják utóbb pénzzé; mert meg lehetnek előre is győződve, hogy a' szállásadó arszlánnö pártfogása mellett minden kellemetlen kérdezősködéstől menttek fognak maradni. Ennélfogva tehát az arszlánnö nem dolgozik, 's mégis olly szép mellékjövedelmecskének örvend, hogy szobaleányi öltözmódját mindig föntarthatja, 's még a' kávétól sem kénytelen elszokni; sőt mi több: férje asztalára minden héten legalább háromszor izletes sültet adhat föl, vasárnap pedig lehető legnagyobb ünnepélylyel foglal helyet a' színház karzatán. Ezenkül még más hasznokban is részesül, mikép azt rövid idő múlva látni fogjuk. —

És a' gyermekek? Mi ezeket illeti, igen természetes, hogy nem az arszlánnö tulajdonai, hanem dajkaságban vannak nála. Társasági viszonyink egyik legmélyebb sebére kell itt a' köteléket kissé szellőztetnünk, mennyire czélunk megengedi, mellynél fogva sem szerfölött keserük, sem nagyon elbusitók nem ohajtunk lenni. Vannak esetek, 's fájdalom! eléggé gyakoriak, mikben lelketlen csábítók az egyszerű falusi hajadont, ki szolgálatba jő Pestre, egyetlen kincsöktől fosztják meg, mellyet a' tudatlanság nem bir hathatósan oltalmazni a' finom műveltség ravasz fogásai ellen. E' gaztettek szerencsétlen áldozatai vagy a' Dunába fojtják szegényöket, vagy a' szemérem isteni sugarát végkép kiirtják lelkekből, és olly undok pályára lépnek, mellynek megnevezésével olvasóink füleit sérteni nem akarjuk. Illy holdogtalan anyák gyermekei ezek; ez anyák vagy szolgálatban állnak, vagy gondtalanul gázolnak előre a' bűn fertőjében, 's magoknál nem

tarthatván gyermekeiket, néhány huszasért illy 's ehez hasonló házakba adják a' szegény csecsemőket, hol elhanyagoltatás miatt néhány hét, vagy legfőlebb kevés hónap alatt meghalnak. Sor-suk szomoru, de talán mégis jobb, mint lenni fogna, ha nevelés nélkül gyom gyanánt fölnevekedvén, utóbb bitón, vagy pallos által kellene életüket végezniök! Forduljunk el ezen vérháborító képtől, mellynek színezetét nagyon is gyöngén raktuk föl.

Mig ezeket elmondottuk, azalatt a' kis szoba lakosai felöltöztek, 's mondhatjuk, hogy kontyuktól egészen lábokig ugyan-csak meglátszott rajtuk a' vasárnap.

„Ki akar reggelizni?” kérdé nyájasan az arszlánnő, midőn kávéját az egyik némbér behozá

E' csábító kérdésre azonban csupán egy felelt igennel, ki csak pár nap előtt állott ki szolgálatából, 's így még két garast is könnyen költhetett reggelijére. A' többi azonnal nemmel válaszott, gondolván, hogy egy darab száraz fekete kenyér is lecsendesítheti a' gyomor alkalmatlan kiáltozását. Reggeli után ismét megszólalt az arszlánnő:

„Ki akar ebédelni?”

Erre négyen feleltek igennel, kiknek hosszas keresgélés után végre csakugyan sikerült az ezen élvezetre megkivántató nyolcz rézgarast az asztalra tenni. A' többi ellenben majd ismét a' száraz kenyérhez fog folyamodni.

Csudálatos! szolgálatban olly válogatók a' cselédek az ételben, 's most mégis készebbek kenyér mellett időzni, mint minél előbb uj szolgálatba állani.

Ugy van, az efféle arszlánnök magokhoz csalogatják a' cselédeket, pénzceskőjüket lassanként magokévá teszik, végre pedig öltözeteik egy részét zálogban tartják, minden kölcsönadott forintért hónaponként csak két garast követelvén.

És kiállják ezek az illy zsarolást? Miért nem; legalább néhány hetet henyélessel töltnék el. 'S ki meri őket azért gáncsolni, miután művelt ember is olly rendkívül sok van, ki a' földi boldogságot csupán a' henyelésben keresi! —

Az arszlánnő elvégzi reggelizését, csészéjébe 's a' tejes csuporba vizet önt, mind a' kettőt jól kiöblögeti, a' csecsemők

dugacsát belemártogatja, ismét szájokba csömöszöli, és kegyes arczkifejezéssel kérkedik szomszédai előtt, hogy ő kávával hízalja kis kosztosait. —

Mindezek így 's nem másképp történvén meg, a' csecsemők lepedővel boríttatnak le, — mely hajdan tiszta volt, — hogy a' legyenek ne legyenek alkalmatlanságukra, 's azzal az egész rsapat eltávozik a' kis kutyával együtt; csupán a' macska hagyatik a' jól bezárt szobában; mert az semmikép nem jut az arszlánnő eszébe, hogy a' macskák gyakran fojtották már meg a' bölcsőben szendergő kis gyermekeket. De különben is ugyan mi kár érettök, hiszen az elég csekély tartáspénzt sem igen szokták az anyák pontosan fizetni, 's szívökből örvendnek, ha ezen nyomasztó teherből és gond alól fölszabadulnak; és ez igen természetes, mert hiszen ez nem gyilkosság, ez nem gyermekölés, azért senkit nem fenýt meg törvény! Mégis csak jó ám az, ha van hely, vagy intézet, hol az illy elhagyatott gyermekeknek lélekismeretes gondjokat viselik; de hiában, nem lehet mindenről egyszerre gondoskodni, mert az agarak drágák, a' lovak drágák, az édes kalandok még drágábbak. — —

De ugyan hová mentek a' kis szoba lakosai? Az arszlánnő piacra, 's egyik lakosnéja bizalmasan viszi utána a' kosarat; a' többi pedig templomba, mészárszékbe, vagy szinte piacra, hol a' szolgálatban levő cselédek kiállásra buzdítgatják, igézö színekkel föstve a' szabad, független élet örömeit, kéjeit.

Az ebéd olly nagyon hasonlít a' reggelihez, hogy részletes leírásával nem akarjuk szives olvasóinkat fárasztani, 's azért egyetlen ugrással azonnal a' délutánra térünk, mert akkor veszik csak igazán kezdetöket ezen némberek örömei.

Az asztalt tisztára törlik, a' néhány darab cserépedény megmosását a' kutya és macska tiszta nyelvére bízzák, öltözködnék, a' szagos olajat és vizeket nem kimélik, 's a' nemzeti színü kis napernyöket az ágyra teszik. Gondolják talán némellyek, hogy hazafiságból vásárolnak illy napernyöket e' némberek? Oh, nem; csupán azért, mivel ezek mindenek közt legolcsóbbak. És mért legolcsóbbak? Mert e' színekből legtöbb kelme készül jelenleg, minthogy a' német lovagművész, cseh majomkomédiás és musz-

ka medvetánczoltató is nemzeti színekkel dszesíti már deszkabódéját, nemzetiségünk nem csekély előmenetelére, és szép magyar hazánk nem kis fölvirulására. —

A' templomok tornyain hármat kong az időnek ércz-nyelve, 's a' kis szoba ajtaja megnyílik, 's először is a' legnagyobb pontossághoz szoktatott pattantyus közlegény jelenik meg; ezt nyomban követi a' bakancsos dobos, és kevés pillanat múlva a' kovács-, lakatos-, asztalos- és szabólegények is belépnek ünnepi öltözetökben; mert tudnunk kell, hogy kiválólag ezek azok, kik legtöbb rokonszenvet táplálnak érzékeny kebleikben az illy némberek iránt. Most a' szó teljes értelmében annyira tele volt a' szoba, hogy mozdulni is alig lehetett. A' nagy társaság tehát elindult, miután az arszlannő vonakodása legyőzetett, 's a' négy csecsemő ismét a' macska gondviselésére bízott.

És ugyan hová mennek? Hogy mulatni mennek, annyi bizonyos, de hová? erre már kissé csakugyan nehéz a' felelet. Azonban e' felelet megoldását is megkísértjük. Van Pestnek egy külvárosa, mellynek még nincs neve; e' külvárosban egy utca, vagyis tulajdonkép csak sikátor, találtatik, mellynek szinte még nincs neve, 's ezen utca végén kert fekszik, melly Udvardy-kertnek neveztetik, mellyben hat krajczár belépti díjért a' paradicsom minden örömeit élvezik a' mesterlegények, pattantyusok és dobosok; a' némberek ellenben belépti díj nélkül részesülnek e' kéjekben, 's csak örömittas mosolylyal fizetnek.

Ezen pesti paradicsomhoz két ut vezet, az egyik nagyon hosszú és rendkívül poros, a' másik ellenben valamicskével rövidebb, de irtózatosan szagos; mert büzhödt csatorna mellett és káposztás földek közt vonul el. Társaságunk ezen utóbbi utat választá, mert alig várhatja már a' mulatság özönét, 's különben is a' csatorna mellett szökdécselő patkányok kedélyes játéka igen elmés beszédekre szolgáltat tárgyat, sőt ijedelemre is, midőn azután szorosan a' vezető karjához lehet simulni a' nélkül, hogy ezt valaki botrányosnak mondhatna.

Ah, harsog már a' zene, 's embereink gyorsítják lépteiket, mert szívek majd kiugrik már keblökből. Végre belépnek a' kis ajtón, és egyenesen a' deszkabódéba rohannak, hol a' keringőt

már javában járják. Társaságunk azonnal tánczra kerekedik, csak az arszlánnő marad állva az ajtó mellett, mert neki nincs párja; ámde azért nem kell sokáig várakoznia, mert egy másik, hozzá mindenben egészen hasonló arszlánnő, megszólítja őt, 's ketten azonnal merész ugrásokkal a' tánczolók közé vegyülnek. Hogyan, két asszony? Igen, és ugyan miért nem? Ime, amott két termetes mészároslegény vágat együtt előre, 's csak olly jól, mint-ha a' legderejobb szakácsnéval tánczolna; sőt vannak férfiak és némberek, kik egyedül járják, 's ezen kitünő ügyességökért zajos tapsokban részesülnek. Selyem-ruha, lobogó fűrtök, kopott kartonszoknya, lecsüngő szalagos haj, bárson-topán, piros csizma, fekete frak, szennyes ingujj, mindezek a' legtarkább vegyületben láthatók egymás mellett, 's végre az arszlánnőnek számtalan tánczosa akad; mert annyira uralkodik e' diszes körben a' lovagiság dicső szelleme, hogy a' hatalmas timárlegénytől egészen az összetöppedt szabóinasig, legnagyobb buzgalommal vetélkedtek mindnyájan lovagi szerepet játszani az elhagyatott hölgyek mellett. Ezenkül a' lakosnék lovagjai is kötelességöknek tarták a' házi-asszonyt tiszteletből megforgatni, 's így nagyon természetes, hogy az arszlánnő többet tánczolt, mint bárki az egész nagyszámu gyülekezetben.

Most vége szakadt a' keringőnek, 's embereink lihegve törlik homlokukat; de künn a' zene még folyvást harsog, 's ők mindnyájan oda rohannak, és ismét a' tánczolók sorába vegyülnek. Ez ám még a' mulatságos látvány! Egy ölnyi széles padozat van a' kert közepén egy lábnyi magosságra a' földből kiálló faczölöpökre szegezve, melly meglehetősen nagyságu kört képez. Ezen egy ölnyi padozaton legalább is ötven pár vágat, és valóban nagy mesterség kívántatik arra, hogy ezen keskeny tánczösvényről le ne zuhanjanak a' gyepre; a' mi egyébiránt igen gyakran szokott megtörténni, mi azután rendesen nagy hahotát és rendkívüli mulatságot okoz.

De a' tagok kissé lankadni kezdnek, 's társaságunk hosszú asztal mellett foglal helyet, és a' lovagok mindent hozatnak, a' mi jó és drága, még a' rántott csirkének sem szabad hiányzani. Az arszlánnő nagyon szabadkozik ugyan, hogy nem éhes, de

udvariasságból mégis derekasan használja fogait. Ez alatt a' padozaton egy elmés csizmadialegény igen kellemesen mulattatja a' kerti vendégeket: mindenek előtt egy itczés üveget szorit fogai közé, és tánczolja nyeli le tartalmát, mi általános bámulást gerjeszt; azután kezeivel a' padolatra ereszkedik, és ugatva tánczolja körül az egész kört, mely rendkívüli műtétele által olly roppant lelkesülést gerjeszt, hogy egyhangulag az est arszlánjává kiáltatik ki, min egy monori szolgáló annyira elérzékenyül, hogy szíve bizonyosan örökre oda van.

E' közben sötétedni kezd, és a' lámpák meggyújtatnak, 's növekedő zajjal folytatatik. De mit látunk, a' pattantyus még fagylaltat is fizet; úgy van, valóságos fagylaltat! Fagylaltat, melly olly hideg, mint a' jég! A' dobos és többi legények becsületek legérzékenyebb részét érzik megtámadtatva, és — ők is fagylaltat fizetnek. Ez ám az élet! —

De hát ez ugyan mit jelent? Néhány ur, még pedig valóságos ur, sétálgat a' tánczoló és csemegézők körül, hosszú tekintetekkel méregetve a' némbereket. Ugyan mikép és mi okból vegyülhetnek illy társaság közé? Alkalmasint cselédet keresnek, mivel tudják, hogy ez a' szolgálaton kívül álló cselédek vásárnapi gyűlhelye. Lássuk csak.

Néhány mesterlegény gyanusan csoportozni kezd és illy szavakat hallat:

„Nem vetted észre, hogy méregetik ezek az urak a' lányokat?“

„Különösen Rózsit és Katit kerülgetik.“

„Meg Imit.“

„Szeretném hátukat megpuhítani.“

„Mit keresnek itt a' becsületes emberek közt.“

„Szólítsuk meg őket.“

„Okosan mondod. — Mit akarnak itt az urak?“

„Mi gondjok rá?“

„Micsoda? Az urak nem tánczolnak, nem esznek, nem isznak, hanem csak a' lányokat boszantják szemekkel.“

„Micsoda szemtelenség ez!“

„Szemtelenség? Ho, ho, édes jó urak, már most azt mondom, hogy kotródjanak innen, mert különben —“

„„Micsoda? Hej! Nincs itt drabant?““

„Drabant? Na, csak az kellene még.“

Most a' mesterlegények mindinkább szűkebb kört képeztek az urak körül, mindinkább összeszorultak, ökleiket nagy jelentőséggel rázák, fenyegető hangokat harsogtattak, 's az urak végre, nem csekély meglepetésökre, csak azt vették észre, hogy fülig eviczkélnék az utczai porban, 's egész testökön bizonyos tompa zsibbadtság terjedt el, mit, ha homályos emlékeztők nem csalá meg őket, alkalmasint a' felbőszült mesterlegények ökleinek kelle tulajdonitniok. Hogy ezek után nem igen lehete kedvök a' kertbe visszatérni, az nagyon természetes. Mivel pedig ők illy rútol megjárták az ártatlan czélu cselédkereséssel, tehát alkalmasint meg fog a' szives olvasó bocsátani, ha mi is csöndesen eltününk a' kertből, nehogy igénytelen kandiságunk bennünket is illy veszélyes hinárba juttasson. E' szerint tehát nem szólhatunk az éj többi örömeiről, nem hallgathatjuk ki az érzékeny keblűek édes ömlengéseit a' nem annyira illatos, mint poros lugasokban, mikben a' kemény fa-lóczákat is illatos bárson-pázsittá varázsolhatja a' bűvös erejű lángképzelődés, és nem örvendhetünk ez egyszerű néposztály ártatlan édes örömei fölött.

Annyit mondhatunk csak tehát, hogy a' legénység csupán akkor távozik e' kertből, midőn már utolsó fillérének is szerencsésen nyakára hágott, mi őt koránsem búsitja, mert hiszen jövő vasárnapig ismét megtelik zsebe, 's akkor azután ismét teljes erejéből élvezheti az élet édes gyönyöreit. A' történeti igazság kedvéért azonban meg kell jegyezünk, hogy sokan késő reggelig mulatnak ezen kertben, 's akkor azután igen szomorú sorsra jutnak; mert akkor hatalmas hajducsapat jelenik meg, 's városházba kísérik a' dözsölöket. Ott szigorú szemle tartatik fölöttök, 's a' mesterlegények, kik ellen kisért, hogy nincs állandó műhelyök, és a' némberek, kik régóta nem állanak szolgálatban, irgalom nélkül utasíttatnak ki a' városból, még pedig többnyire a' kecskemeti utcán. És mi lesz ezen szerencsétlenekből? Fél óra múlva

a' kerepesi utcán ismét visszatérnek, és kedvök szerint folytatják vig életüket.

Hát az arszlánnó? Oh, ez tudja már az efféléket, 's elég jókor hazatér védenceivel, 's minden bántalom nélkül folytatja vig és jövedelmes életét. Közte és a' másik két arszlánnó közt tehát csupán azon egy lényeges különbség uralkodik, hogy amazok többnyire csödület alá jutnak, imez ellenben kis vagyonkát gyűjt magának; igaz, hogy nem a' legeggyenesb uton, 's mások tetemes kárával; de ez már többnyire rendes folyása a' világnak, 's azért hiában iparkodnánk ellene kikelni, bármilly hathatós szónoklatra erőködnénk is fakadni.

Végszavainkat tehát csak ezekben öszpontosítjuk: az ember maradjon minden helyzetben ember; ne iparkodjék magát arszlánnokodás vagyis naplopás által állaltá aljasítani, teljesítse hiven osztályának kötelelességeit, az örömeket pedig csak emberi módon élvezze, mennyire azt tudniillik az erőnek uj munkásságra ébresztése kívánja, 's ne használja azokat minden lelki és testi tehetségeinek eltompítására.

ISTEN KEZE.

FRANKENBURG ADOLF-TÓL.

I.

Bizonyos Schiller — reménylem, hogy nyájas olvasónöim m a g y a r h ö l g y létökre jobban fogják ismerni, mint Kölcséyt vagy Vörösmartyt — bizonyos Schiller tehát azt mondá:

„Die Welt ist vollkommen überall,
Wo der Mensch nicht hinkam mit seiner Qual;“

azaz: „mindenütt szép a' világ, hol ember nincs.“ A' derék költő e' mondatot bizonyosan Budán találta föl, midőn egy selyemlágy délután, mikor a' jó isten a' meleg napot kitüzé a' kék égre 's a' természet magát fiatal araként fölékesité, a' nyugati várfok faszorai közt fel és alá sétálván, a' kedves fővárosiakat kimért léptekkel 's olly ünnepélyes képekkel, mintha bucsút járnának, látta körülötte kelni és mozogni, és a' szép természetben olly feszes egykedvűséggel gyönyörködni, mintha festett vászon terülne el előttök, 's olly kegyesen hunyoritgatni, mint csak telik a' nagyságos tanácsosnőtől, ha a' fogalmazónő rizskalapja véletlenül őt forinttal olcsóbb az övénél. — Lehetetlen, hogy ezen népecske, mellynek minden héten egyszer a' vársétára, szinte ugy, mint a' törököknek életökben egyszer Mekkába, kell zárandokolni, Schil-

ler szemei előtt ne lebegett volna, ha azt valósággal nem is látta, mit költői lángeszén kívül tőle leginkább irigylek. Előhozhatnám ugyan, hogy a' város kövezetét tekintve, a' világot még ezen embertelen, azaz: emberüres utcáikban sem lehet nagyon szépnak találni, tehát nemcsak az embereknek tulajdoníthatni annak tökéletlenségét . . . de ha ezt nem teszem, az csupán önök kedvéért történik, nyájas olvasónőim; mert ha a' bástyai sétányt 's az odavezető kövezetet eddig nem ismerik, az nagy kár ugyan, de még nagyobb lenne, ha annak kimerítő ismertetését adva, olly igazán találnám a' tyukszemirtás ezen antiintézetét leírni, hogy édes önök, falusi vagy kisvárosi magányokban, egyszerre csillapíthatlan vágyat éreznének az után, miről eddig boldog egyszerűségökben nem is álmodtak.

És milly ellentétben volt ezen lélekölő prosával, ezen hivatalos közönbösséggel és köteles mulatságvágygyal a' bájteli természet alattam! Egy elhamvadt nagyság sirvirági mosolyogtak mindenfelől, az esti nap sugárhullámai varázsédesen törtek keresztül a' sötétedő bükk- és jegenyegallyakon — ünnepélyes szent csend a' völgyben, mint óriási organaműben. A' legszebb harmoniában olvadt össze minden, 's csak azon ujonan épült kétemeletű keskeny ház, melly nem messze a' vérkápolnától nagyuri pöffeszkedéssel tolja fel magát többi alacsony társai közt 's a' Horváth-kertből felzengő vasárnapi hangászok patkányüző gyakorlatai ronták meg a' természet gyönyörű öszhangját. És mindig tovább és tovább távoztam a' zsibajtól, mellyet körülöttem az oudinot szoknyák és gypszpantalonok okoztak; és mindig tovább és tovább üztek a' szép kisasszonykák, kik szüntelen alabastrom fogaikat mutatják, mint a' pamlag-ebecske, ha ingereltetik, — és mindig tovább és tovább kergettek a' salonmajmok, kik korunk legkomolyabb szakában, midőn minden igaz honfi hő reménynyel és szent vágygyal csüng a' haza javát érdeklő életkérdéseken, fizetetlen szabóárjegyzékekből összepéelt papiroskarddal hadonáznak egy olasz énekesnő trillái, vagy a' magyar fővárosi német fabódé honszerte nevezetes érdekei mellett. Gyönyörű hivatás, melly a' historiai név dicsőségét mindenesetre kivivandja a' történet — szégyenlapjain! — —

És a' mint a' séta fordulójára tértem, azon helyre, hol a' bástyafal, kiálló félkört képezve, innen a' legigézőbb látpontot nyújtja, balról a' regényes hegyvidékre számos kéj- és vendéglőházaival, jobbról pedig a' Dunaválasztotta testvérvárosok külső részeire — a' félkörben magos fű között állott egy hölgy, mint gyanítani lehetett, elmerülve a' bájvidék látásába. Arczéle, melylyet az esthajnal körülsugárza, mennyországban kifeslett virág-szépségű volt: néma megindulással nézett ő le az esti pirban lán-goló teremtésbe, melynek legszebb gyöngye ő volt; — valóban, minden szép leány arczán ezer eldönthetlen bizonyága tűnik föl a' halhatatlanságnak. — Ah, hányszor csudáltam, hányszor imádtam boldogabb időkben ezen meggyőző istentelt harmoniákat az édes vonásokban, melyek nyájas bizonyossággal hirdeték, hogy van egy szebb, egy szentebb angyalvilág, mely minden hívő előtt feltárja egykor fényes lakjait.

Még most sem magyarázhatom meg magamnak azon bátor-ságot, vagy inkább elszántságot, — mert eddig elszántságnak tartottam budai nővel beszédbe eredni, — melyly az ismeretlennő megszólítására birt . . . hacsak ezt az estszürkületnek 's a' bájalak angyaliságának nem akarom tulajdonítani. Pár lépésnyire valék csak tőle, midőn észrevevé közeledésemet. Hirtelen lebocsájtá sötét fátyolát; de ha szemüvegem segítségével már távolról meg nem győződtem volna is a' hölgynek csudaszépségéről, szemeinek gyújtó lángja a' sűrű fátyolon keresztül önkényt gyanittata, mikép a' lepel levonása csak elővigyázatból történt, nehogy veszedelmet okozzon arczának vakító fénye. Feltűnt azonban, hogy a' hölgy, meglepetésének első stadiumán túl, állását nem változtatá, de különben is olly félénkséget árult el egész lénye, melyly budai hölgnél annál feltűnőbb, minél ritkább, 's melyly annál inkább ösztönze engem a' teendő ismeretségre. Megvallom, nem kis sziv-dobogással kezdém a' beszédet . . . eleinte ugyan olly ügyetlenül, mint uracsaink szokják, kik midőn illy alkalommal a' legelmésebb társalgók akarnak lenni, többnyire a' legnagyobb balgaságokról fecsegnek; később azután megeredvén szavaim zsilipje, a' beszéd folytathatásáról többé kétségbe nem estem.

,Milly nyugottnak látszik innen a' világ, — mondám olly

édesen, mintha még most is nyelvemen hömpölygetném Richter fagylaltjának jégdarabkáit — 's ha lejövünk, mennyi nyomort, bút és könnyüt találunk.

„Igen, — felelé a' leglágyabb, legolvadóbb hangon, melyet életemben hallottam, 's mely annál édesebb és bájlóbb volt, mert honi nyelvem hangja volt, — igen, mert innen mint mennyből tekintünk alá, hová a' földnek fájdalmai nem hatnak, különben az angyaloknak csak sírni kellene.“

„És a' föld angyalai — mondám jelentő hangnyomással — valjon ezek is sírnak-e mindig?“

„Ön bizonyosan a' jó embereket gondolja?“

„És az angyalszépeket!“ — susogám, a' kérdés gyermekded egyszerűségétől édesen meghatva.

A' beszéd fonala kissé megakadt, de a' csend 's a' növekedő estszürkület folyvást bátorítának, ámbár bizonyos, isten tudja, honnan magyarázandó tiszteletérzés mindig illő távolságban tartott a' hölgytől, a' mi illy helyen 's alkalommal barátim előtt kissé különösnek fog tetszeni.

„Szabad-e kétségbe hoznom, hogy az, kivel szerencsém van beszélni, nem nevezi Budapestet anyavárosának?“ folytatám, 's ezen prosaicus eltérésre alapot és okot a' hölgynek felföldies kiejtése adott.

„Olly feltünők-e e' nagy városban az idegenek, hogy azokat első pillantásra megismerhetni?“

„Mit tartana ön azon kertészről, ki szebb éghajlat diszpéldányait zöldkertje növényeinek nézné?“

„Nem kevesebbet, mint ha ön, jó kedvében, az egyszerű falusi leánynyal elakarná hitetni, hogy salondámának képzei.“

A' hangnyomásnak olly valami éles nemét véltem e' válasznál észrevenni, mely megsértett kedély eredménye szokott lenni; — 's hogy gyanum alaptalan nem volt, onnan következtetém, mert az ismeretlennő e' szavainál majdnem egészen elfordulván tőlem, mentségemet inkább kerülni, mint kívánni látszék. Legigénytelenebb szavaink gyakran ellenkező benyomást idéznek elő a' hölgyi szivekben, mint a' minőt reménylettünk. A' minden meg-gondolás nélkül pusztán odavetett édeskedés néha nagyobb meg-

bántás lehet, mint a' férfias őszinteséggel kimondott igazság; — természetesen, nem azon marczipánlényeket gondolom, kiknek társaságában csak azért beszél az ember, hogy beszéljen, . . de kinek is van mindig szerencséje, fővárosi hölgyeink közt mulathatni.

„Nem merem ugyan önnek szavait magyarázni, — mondám, képzelt hibámat javítani akarván, — úgy hiszem azonban, hogy az, ki városunk szépeit ismeri 's köztök önt feltűnni nem látá, tiszta égen a' napot a' csillagsereg közt nem fogja megtalálni.“

„Hogy ezek a' férfiak nekünk nyájas szót soha nem mondhatnak tulzás nélkül. Ismer-e ön, látott-e valaha engemet? — kérdé hévvel 's szorosabban voná össze a' fátyolt. Csak midőn nem'-mel feleltem, fordult ismét felém 's szelid szemrehányással folytatá: — 's mégis, n a p'-nak mond ön engemet, és bizonyosan azt gondolja, hogy ennél szebb hasonlítást a' nőudvarlás szótárában nem lehet feltalálni, mintha olly irigylendő volna a' napnak sorsa, hogy észrevétlenül nem futhatja le fénypályáját, 's nem volna fényének árnyékoldala az, hogy el nem rejtheti magát.“

Az egész alakon valami nevezhetlen lélekfájdalom ömlék el e' szavaknál. Hangja lágy és rezgő volt, 's szemei földre sűtvék, mellyek csak imént, midőn égfelé nyitá meg azokat, mennyországot ragyogtatának felém, olly szépet, minő csak egy szép, fiatal hölgy lelkében honol, 's szerelme által a' kedves ifjunak felzáratik.

„A' nap világít — mondám halkabban — és ezer meg ezer halandót boldogít jótékonyan melegítő fényé által.“

„De ön keblét örök tűz emésztí, még azon vigasza sincs, hogy fájdalma ismertetik. Pedig higgye el ön . . a' csalékony külszin alatt lappangó bú és keserv békíti néha ki a' szegényt a' gazdaggal, mert tudja, hogy csillogó körülményei az életnek ezt sem mentik meg a' belső nyomor gyötrelmeitől. A' bűnnek színei fényes lakban sokkal rikitőbbak szoknak lenni, mint rongymez alatt, ámbár mindkét esetben bizonyos halált okozva, elmérgezik életnapjainkat.“

E' szavakat gyöngé sohajtás követé, 's én mélyen meghatva a' rejtélyes hölgynek bennem, még most sem tudom, minő benyomást okozott alakja és szavai által, közelébb vonultam hozzá:

e' pillanatban könnyü szellőcske föllebbenté a' fátyolt 's olly csudaszép arczba tekinték, minő eddig csak mesés képzeletimben élt, de toll és ecset nem tud teremteni. A' hölgy ismét összevoná az áruló leplet, azonban sem a' villámsebesség, mellyel ez történt, sem a' mindinkább sötétedő est, észrevétlenné nem tehetett egy mély és még veresellő sebhelyet, melly összezuzott állkapczától eredvén, a' gyönyörű arcznak alsó részét, mint száraz vérfolt a' rózsalevelet, feltűnőleg ellepé.

Vizsga tekintetem 's a' hirtelen meglepetés oka arczomon el nem kerülheté figyelmét a' hölgynek, ki most lassu léptekkel 's mintegy gondolatokba merülve ment a' sétauton lefelé. Gépszerűleg követém őtet: azonban sem én, sem ő nem találtunk többé szavakat, mellyek a' jelen helyzet fölötti kellemetlen érzetet némileg palástolhatták volna. Mintegy két perczig némán haladtunk egymás mellett, midőn az ut fordulóján egy asszonyság jön előnkbe, jobbján gyönyörű szőke fiucska-t vezetvén, ki alig látván meg bennünket, elhagyá vezetőnéjét 's hölgyem felé szökvén 's gyöngyekecskéivel átölelvén ennek térdeit, gagyogá: „hol maradtál olly sokáig, édes mama? jöjj haza, én majd képeket mutatok szép piros könyvemből, sokat, igen sokat, hogy ne légy olly szomorú.“ A' hölgy szeretettel hajolt le a' kis fiuhoz. Most ennek vezetőnéje is közelített, egy éltes asszonyság, kinek arczvonásaiban a' legmegnyerőbb nyájasság mellett bizonyos komolyság honolt, mellynek okát inkább belső fájdalmas busongásnak, mint a' kor természetes meggondoltságának lehet tulajdonítani. „Az est hűvös kezd lenni, édes Rózám, — mondá inkább részvevő, mint szeliden feddő hangon — az erős lég ártalmas lehet gyöngélkedő testednek“ . . . 's azután felém fordulván, mielőtt kérdő tekintetét önbemutatóssal megelőzhettem volna, nyájas szivességgel köszöné meg, hogy leánya kísérlőjévé ajánlkoztam, mit lakásuk távolsága miatt továbbra ki nem kérhetvén, pár ismételt lekötelező szó után leányát követé, kit a' fiucska vig szökdecselések és csevegések közt magával ragadott. — Mindez alig két percznek müve volt, 's én az által, mit ezen rövid idő alatt láttam és hallottam, annyira meg valék lepetve, 's annyira nem tudtam magamhoz 's hideg megfontoláshoz jutni, hogy

könnyű meghajtáson kívül, mellyel Róza annyától elváltam, semmi egyébbel nem birtam bebizonyítani, miszerint én is az élő lények közé tartozom. Róza még egyszer visszafordulván 's kezével és fejével bucsút intve — az alakok nem sokára eltűntek szemeim előtt. — —

„Tehát Róza! — nő! — és anya!” mondtam magamban, midőn fejemben a' legtarkább gondolatok árja kissé csillapodni kezdte, 's én — nem tudom milly csudásan elfojtott kíváncsiság következtében — visszafordulván, leültem egyre azon zöld padok közül, mellyekhez nappal csak azért lehet olly ritkán jutni, mert a' budaiak rendesen többet szeretnek ülni, mint haladni. — Leültem tehát 's csillapult vérrel átgondolván egy rövid negyedóra történetét, a' poezis fényképe mindinkább foszlani 's a' pusztavalóság ridegen kezdte feltűnni előttem. A' rejtélyes sebhelynek ebben legkevesebb része volt, mert ez Róza szépségét érdektelenebbé nem tévé; de a' gyermek, ámbár gyönyörű fiúcska volt, az által, hogy Rózát anyjának nevezé, hatalmasan lehangelő ábrándjaim fölfeszített hurjait. Rózában annyi gyermekdedséget, annyi regényességet találtam, hogy őt asszonynak képzelnem lehetetlen volt; a' lélekrokonság finom fonálát, mellyel engemet láthatlan erő hozzá kapcsolt, eltépé azon lángoló gondolat, hogy Róza nő és — másé... 's így épen az hatott rám olly kellemetlenül, mi igen sok társaim előtt, titkos örömei élvezhetése reményénél fogva, olly édes és olly ingerlő szokott lenni.

Felszöktem ülőhelyemről, hogy, a' nőket távolról követve, legalább azt tudjam meg, hol laknak? . . . de, a' leskelődést szivemből utálván, csakhamar ismét felhagyék szándékkal. Isten tudja, szerelmes nem voltam, — e' nyavalyámból házasságom óta kijózanodtam, — de Rózának egész lényé olly vonzó 's olly érdekteli volt, hogy szinte lehetetlennek tartottam, elmémet a' gyönyörű hölgygyel pár sebes pillanatnál tovább nem foglalatoskodtatni. Ismét leültem. „Ő szerencsétlen, — így okoskodám magamban — tán igen szerencsétlen; 's az asszonyi lélek, ha az élet viharitól erősen megrendítetik, nem bír olly könnyen és közönbösen visszatekinteni ledult szerencséje romjaira, mint a'

komoly, gondolkozó férfit, ki lesújtva fölemelkedik az enyészetből és felejtetni tud és akar, . . . midőn a' gyenge asszony súlyos küzdelmek közt gyászol a' virágokért, melyek, a' vihar által földhöz verve, rég elhervadának. A' férfit hasonlít az erős fához, mely a' zivatar távozása után lerázza lombjairól a' cseppeket, midőn az asszony olyan, mint a' gyöngye moh, melyből a' harmat könnyű nyájas napmosolygáskor is, még sokáig kibuzognak. — Ah, mért nem képzelhetem őt még mindig annak, minőnek nekem feltűnt: égből küldött angyalnak. Mily jól esett volna prózai életnek azon gondolat, mennyi élvezetet nyújtott volna nekem ezen álmkép, mely oly gyakran szokta magát nálam, kivált estszürkületkor, jelentgetni — mint azon meggyőződés, hogy egy szerencsétlen nő állott előttem, kinek férje . . . de minek fonjam tovább gondolatimat, melyek tán újabb csalódásokra vezethetnének; vagy nem szokta-e az első csalódást mindig keserűbb és fájdalmasabb követni? 's vannak-e, kik egyszer fölébredvén, újra fel akarják lebbenteni a' saisi fátyolt? nem, nem; hacsak véletlen eset által össze nem jövök a' rejtélyes hölgygyel és világosságot nem nyerek közelebbi viszonyairól — mi egyébiránt Budán nem tartozik a' lehetetlenségek közé — fogadom, hogy őtet föl nem keresem többé. . . „de occultis non judicat ecclesia“, azaz: „ne fűd a' tüzet, ha nem éget.“ Ezen rövid magánybeszédből kitetszik, hogy a' legdicséretesb szándékkal csillapítam le kíváncsiságomat és hagytam föl minden további kémlelődésekkel — 's mint nyájas olvasónőim látni fogják, föltételemhez hű is maradtam — másnapig.

II.

A' derült reggel lángpirja már eluszott a' végtelen kében, 's a' borutlan nap nyájasan mosolyga be a' zöld redőkön, midőn fölébredék. A' tegnapi est eseményei, mint nehéz álmképek vonultak el lelkem előtt, 's minél elevebb alakot öltének magokra, annál inkább növekedett a' még tegnap férfiatlannak tetsző kíváncsiságom, 's bár miként szabódtam ezen, hijába, erős nemünknel is feltalálható gyarlóság ellen, — minden perc nagyobb

vágygyal tölté be keblemet, a' rejtélyes hölgy viszonyaiva megismerkedhetni.

A' napnak hivatalos foglalatosságai, legnagyobb részben, ezen vágy miképeni valósíthatása fölötti tünődésnek engedtek . . . remény és várakozás közt merült le valahára az égnek fénygolyója a' hegyek közé, 's remény és várakozás közt siettem a' sétáterre, melly ma, hála istennek, üresebb volt, mint tegnap, 's csak néhány gyermek szökdécselt vagy hömpölygött a' fűben, mialatt dajkáik nyájas párbeszédeket váltának a' várórség derék vitézeivel. — A' tegnapi helyre érkezvén, körülvizsgáltam fegyveres szememet. A' csudaszép est, melly már ez évbeni ritkasága miatt is teljes méltánylásunkat érdemli, észrevétlenül feslék ki bájos gyönyöreivel; a' hold bűvös világát csak arra használtam, hogy a' mellettem elmenő, vagy a' bástya alatti sétauton fel-feltünedező nőalakok egyikében tán Rózára ismerhessek, a' tegnapi est nyugtalanul várt hösnéjére. — Órákig vesztegeltem ugyanazon helyen, 's ő mégsem jött: ezt tán mindenki természetesnek fogta volna találni, mint én, kivel — már megvallom — szerfeletti hiuságom elhiteté, hogy Róza a' tegnapi érdekes ismeretség folytatására szintugy vágyódik, mint én az övéére . . . 's csak az időnek majdnem éjfél felé haladása 's pár sűrű cseppek, mellyek azóta a' fölöttem tornyosuló felhőkből aláhullottak, birtak némileg kijózanítani önaltatásomból, — de mégsem annyira, hogy a' holnapi estét szerencsésebbnek teljes bizonyossággal ne gondolnám.

Másnap azonban fölnyitá az ég zsilipjeit és esett késő estig, mint ez már szokás nálunk az idén . . . 's hogy az ember ezen időt, minden megszokottsága mellett is, el ne unja, este felé olly erős szélvész támadott, melly a' házakat fenekökben megrendíté, 's a' fákat könnyű laptaként sodrotta ki százados ágyaiból. Hasztalan volt minden boszúm, mert a' természet is összeesküdött ellenem. Egy hosszú est ásítózott előmbe unalmaival, mellyektől még enyéim kedves körében sem birtam megszabadulni. Felöltém tehát vadász-csizmáimat 's egy kerek kalapot fejembe, a' családi esernyőt pedig markomba nyomván, mentem, vagy inkább eveztem a' lakomtól alig ötven lépésre eső casinóba, hol már számos ven-

déget, tisztelt és kedves ismerősöket találtam, kiket részint a' rossz idő szorított, részint a' mindennapi szokás vezetett ide. A' casino egyébiránt ösvárosunk azon egyetlen gyűlhelye, hol kedvünk szerint mulathatunk pár rövid óráig, melyek egyéb köreinkben különben a' türelemszakadásig szoktak elnyulni vagy élethűbben mondva: elfesz es ülni. — Az olvasóterem melletti kis szobában találtam Cz. Gyulát, hajdani iskolatársamat, ki kedvező körülmények közt, mikhez férfiasszép, érdekes személyét leginkább számíthatni, rövid idő alatt kapitányságig vitte, és egyike volt legjobb barátimnak. Több napig nem láttuk már egymást; mert mióta Gyula megnősült — 's ennek körülbelül két éve volt — ritkán látogattam meg őtet; neje, mint született grófné, nagy zajt ütött a' házban: théáztak, estélyiztek, pamlagoztak, 's én — bár miként erőltettem magamat — soha nem tudtam e' langymeleg életet megkedvelni, annál kevesbé megszokni. Isten bocsássa bűnöm, olly otthoniatlannak érzém magamat ezen hálborsózást okozó, drótsodronyon szökdécselő moschus-nép között, mintha Guinea öserdőiben a' vadállatok éji concertjeit volnék kénytelen egy tuskés fának csúcsáról életveszedelem közt hallgatni. — Gyula sem érzé magát szerencsésnek e' zajos körökben, idegennek látszék ő önházában, 's mi másoknál a' nyugalom és kitobzott szenvedélyek védhelye szokott lenni, az inkább búsítólag mint jótékonyan hatott az előbb olly életvidor ifju kedélyére. Ámbár soha nem nyitlak meg ajkai férfiatlan panaszra, és soha nem keresé szivbajával a' barát részvevő keblét, mégis feltűnő volt a' z' egész alakján, melly szoló tanuk gyanánt láttatá a' belső bűnnek emésztő mérgét. Némán nyujtá üdvözletre kezét 's leültünk a' pamlagra. Künn eső és szél egyiránt dühöngvén, vetélkedni látszának az elsőségért.

„Te ismét olly halvány vagy, Gyula;” mondám, kezét barátilag megszorítván.

„Régi bajom, édesem!” válaszolt a' megszólított.

„Ej mit, neked nem szabad bajodnak lenni . . te szép, fiatal vagy és — katona; az egész világ tisztel és szeret, és te mégsem tudnál vigadni?”

„Ah, csak lehetne, barátom, csak lehetne! — sohajta

Gyula 's kardbojtjával játszék — engedd kitépni emlékezetemből a' multat és feledni tudnám — a' jelent is.“

„Milly sötét ábrányok ezek ismét? Te holtat gyászolsz 's a' bájtelit életet magadtól lököd.“

„Én szerettem az életet . . de nem én voltam az első, ki tőle elpártoltam.“ Mondá keserű gúnynyal Gyula.

„Tehát bánj vele úgy, mint daczos hölgygyel . . szilárd kitérés által ismét magadhoz fogod édesíthetni.“

„Csak örökre el ne veszteltem volna!“

„Örökre? gyermekgondolat! tudod-e, hogy az örökség végetlen 's nincs veszteség, melyet e' végetlenség ki nem pótolna, vagy legalább el nem felejtetne. A' kétségbeesés vétek önmagunk 's a' természet ellen. Avagy nem látsz-e a' porból újra virágokat fakadni, vagy elmaradt-e a' nap, hosszú boruk után, csak egyszer is az égről? Te szerencsétlen vagy — ezt búskomoly arcod vonásiból sejtem; okát nem akarom kérdezni, mert bizalmadat nem bírom: de tartozom az emberiségnek, ha ezen lassan, de annál bizonyosabban emésztő bűnnek szomorú következményeire figyelmeztetem a' haza polgárát, a' — családapát.“

„Köszönöm, barátom . . te javamat akarod, tudom, 's tán épen te vagy az egyetlen, ki ezt akarja. Azonban ez nem búsít engemet, mert rövid életpályánkon csak egy valódi baráttal is találkozhatni megbecsülhetetlen kincs . . egészen más az, mi életfám gyökerein rágódik.“

Gyula fölkelt 's az ablakhoz menvén, homlokát a' hideg táblákra szoritá. Én lassan követém 's kezemet vállára téve gyöngeszemrehányással mondtam: „Gyula, te épen most barátodnak, egyetlen valódi barátodnak neveztél . . tudod-e, hogy a' barát bű- és örömnapoknak részese szokott lenni?“

„Bocsáss meg, nem lehet: bűnnak közlése megszakítaná szívemet, midőn azon könnyíteni vélnék.“

Gyula ezt olly fájdalomtelt hangon monda, hogy már-már fölébredő kíváncsiságomat elfojtám, nehogy további kérdéseim által újra felköltsem benne a' kindús emlékezet képeit. Ezek valának az első panaszszavak, melyek ajkain kitértek; képzelni lehet, mennyit szenvedett e' szív, míg bűja, mint medrét átszökö

folyam, kiáradott keble mélyéből, könnyört és vigaszt inkább kerülve mint ohajtva.

Sok ideig állottunk már néma elmerülésben az ablaknál; többször akartam a' nyomasztó csöndet megszakasztani, és — ha mindjárt kedvderítésul nem is, leginkább azért, hogy barátom borús kedélyét elszélesszem — elmondani neki tegnapelőtti regényes esztalandomat: azonban, ha igaz az, hogy az öröm és vigság ragadós szokott lenni, ezt nagyobb mértékben tapasztalhatni a' szomoruságnál. A' szavak, melyeket búosztatásul kellett volna a' barátához intézni, elhaltak nyelvemen, szentségtelen próbának hívém, világi ledérségekkel elkacznai a' bűt, mely úgy, mint az öröm, drága szokott lenni a' kebelnek, sőt még drágább, mert ennél többbe kerül. Hosszu perczek multak, 's ha néha a' koromsötét éjet átczikázó villámok 's az ezeket követő harsány dörgések a' társalgási szerepet helyettünk fel nem vállalják, magam is valamelly benső magánykodás mámorába esem, mely ezen búskomor csend és hallgatás által inkább növekedett, mint apadtott volna.

Egy illy villámot követő erős dörgés után Gyula, ki maga is unni kezdé e' kínos helyzetet, melyben veszteglénk, hozzám fordult, és derültebb hangon, mely az előbbi megbánni vagy felejtetni látszék, mondá: „szeretem én az ilyen időt, barátom, mert csudálatos öszhangot képez keblem benső viharával. Mit gondolsz, nem volna-e jó, versenyezni ezen felbőszült elemekkel?“

„Nem értelek.“

„Azt kérdem, nem volna-e kedved, velem pár órát künn a' szabadban tölteni?“

„Mikor?“

„Most, mindjárt.“

„Ezen zivatarban?“

„És miért nem? A' híres Vernet — ha jól emlékezem — egy dühöngő szélvész alkalmával az árboczfára költteté magát, 's midőn a' hajónép alatta remegett és imádkozott, ő elragadtatva magasztalá a' természet felséges látványát.“

„Muvészeknek van néha illy különös szeszélyök, — mondám, nem tudván még, valjon komoly szándéka-e barátomnak ezen éji

sétát megtenni, melytől igen könnyen visszajedhetni, ha mindjárt arszlán-természetünk nincs is, — a' prosaicus emberek illy alkalommal szárazban szeretnek ülni.

„Aha; és ezen prosaicus emberekhez te is akarsz tartozni? helyes; mondhatom gyönyörűen czáfolod meg gyakori állításodat, hogy senki, úgy mint te, nem érez annyi erőt magában, a' közönséges tömegben felülemelkedni. No's, fiu, hogyan fér ez össze mostani vonakodásoddal? Csak az imént mondad, hogy a' valódi barát bú- és örömnapjainkban osztozik, vagy tán kész-akarva felejtéd ki a' bú- és örömeidet?”

„Tehát csakugyan nem tréfálsz?”

„Mióta tetszem olly vignak, hogy tréfálni tudnék?” felele keserűen Gyula.

„Isten neki, ha kedved tartja — mondám elhatározottan — én kész vagyok a' világ végéig kísérteni és nappótló árnyékol lenni, ha ez által barátságomat bebizonyíthatom és komor ábrándidat enyhíthetem. Menjünk.”

„Nem is vártam egyebet a' baráttól, — mondá heves indulattal Gyula. — Igen, menjünk . . . te író vagy, ha istennek úgy tetszik; ki tudja, milly mulatságos kalandocskára fogsz anyagot gyűjthetni ez éji sétánál.”

Gyula ezt lehetőségig közönbös hangon monda, melly mégis, mint valamelly kedvetlen sejtés, mélyen meglepett engemet. — Az előszobába lépén, vagy inkább azon átrobogván, az inasok esernyőinket nyújták átvételre. „Ki látta, illy gyönyörű időben esernyőt használni,” mondám erőltetett nevetéssel, melly nem annyira ötletemet, mint inkább nyugtalan hangulatom elnyomását illeté, és fejtörés nélkül kitaláltam, mit fognak gondolni rólunk a' kezökben hagyott esernyőkkel utánunk bámészkodó inassuhanczok

A' zivatar még mindig nem engedett dühéből, sűrű cseppekben hullott alá az eső, és koromsötétség lépé el a' tárgyakat, mellyek csak az egymást üző gyakori villámok fényénél valának ismerhetők. „Hová?” kérdém barátomat, midőn kiléptünk az utczára. „A' szabadba, fiu, ha úgy tetszik,” felelé, 's gyors léptekkel haladánk végig az utczákon, mellyeken csipős szél üvöltött keresztül, melly a' fekete felhőtábor fölöttünk mindinkább

összetorlasztá. Alig értünk a' bécsi-kapuig 's már egészen átázva valánk, mit azonban üdvös zuhanyfürdő gyanánt tekintve, mindig és mindig tovább haladánk a' vérmező és városmajor egyébkor olly poros partjain túl a' nappal és nyájas égnél olly regényes zugliget felé, mellyen innen a' fővárosi nabobok villái kezdődnek: igen csinos nyári lakok, többnyire olasz, néhol s e m m i izléssel építvék, miről aztán a' tulajdonos vagy az építő izlésére következést tenni lehet. Közönséges lagnak azonban elég diszesek, 's ha mindjárt távol nem esnek is a' kocsitúttól, ennek pora mégsem alkalmatlan, főkép esős időben, a' mikor ugyanis elég sajnosan esik a' lakóknak, hogy a' házelőtti szabad gyeptérről háborítlanul nem élvezhetik a' szép kilátásokkal olly gazdag hegyvidék bájait, vagy árnyékos facsoportozatok alatt át nem engedhetik magokat fellengző vagy nem fellengző eszméiknek, mellyek az esőviziől megdagadó patak morajánál kétszeres ingerrel birtak volna, mindenetre andalítóbbal, mint minő a' városmajor-utczai vagy a' Krisztinaváros lapályain lakó ház- és kerttulajdonosoké szokott lenni, kiket ezen, szép időben az árokban egészen kiapadó patakocska ilyenkor rendesen előnteni szeret 's pedig annál nagyobb kénye kedve szerint, mivel eddig minden okozott kár és szerencsétlenség daczára még senkinek sem jutott eszébe azok közül, kiknek legelőször kellene illyesminek eszökbe jutni, azon árkot csekély költségbe járó szabályozás által rendes medrébe szorítani. — —

Az említett nyári lakok egyikének vasrostélyzatu kapuja előtt végre megállottunk. Enyhébb időt egész éjjel sem várhatánk többé; a' szüntelen szakadó esőt pedig, az én gyakori és Gyulának egyes türelmetlen kifakadásai szerint ítélve, mindketten meglehetősen unni kezdők. A' kapu nem volt becsukva, min csak azért nem csudálkoztunk, mert annak mindkét oldaláról annyi rés hagyatott, mellyen tuczatostul is beférhettünk volna a' kertbe. Csinos nyári lak emelkedék ennek közepén, mellynek előcsarnokáig haladva, a' szobákba vezető széles lépcsőkre leülénk, mentvék a' faoszlopokon nyugvó eresz által a' zivatar dühétől. A' háznak egyik ablaka még ki volt világítva, egyébiránt halotti csend uralkodék mindenütt.

„Elfáradtál, barátom?“ kérdé Gyula részvevő hangon ’s elvetvén kalapját, nedves fürtjeit simitgatá homloka körül.

„Oh, nem, — felelék én, — de azért, úgy hiszem, kis pihenés nem fog ártani.“

„Hiszed-e, hogy ezen séta jótékonyabban hat kedélyemre, mint estvélyeim minden langyos élvezetei?“

„Az izlések különfélék; egyébiránt megvallom, ha választás engedtetnék, magam is ezen sétának adnám az elsőséget.“

„De nézd csak, amott még gyertya ég . . nem haladtunk volna még oly messze az időben?“

Óráam ütése éjfélét jelentett. Kissé fájni kezdénk, mi épen nem volt csuda illy időben: ruháink, melyeken egy száraz folt sem vala található, testünkre tapadtak, mi helyzetünk kellemetességét kétségkívül még nevelte.

„Ugyan mondd meg, barátom, — kezdém kis szünet után, midőn Gyulát illy erős mozgás után nyugottabbnak hívém — ugyan mondd meg, mi jutott egyszerre eszedbe, hogy ezen istenvert időben kedved kerekedett oly sétára, melyre a’ mi zagyva népünk ott benn, a’ legszebb napok huzamában is, hónapokig készül.“

„Magam sem tudom . . . olly nyugtalan valék . . . forróház kerített; igen jó, hogy az eső kissé meghűvitett . . . a’ zivatar bennem csillapulni kezd.“

„No, hála istennek, mondhatom, szinte féltem tőled.“

„Valóban? nem hittem volna, hogy béke-időben még félelmese is tudnánk lenni. Azonban te engem követtél, ezen baráti szolgálatod viszonyszolgálatot kíván; én le fogom róni tartozásomat.“

„Számítottam-e arra? — mondám kissé neheztelő hangon, — vagy büntetni akarsz-e ez által azért, hogy pár perczig késtem akaratomnak engedni?“

„Hagyj engem, édesem, — válaszolt nyugtatólag Gyula, — ki tudja, nem fogsz-e ismét áldozatot hozni, midőn tartozásom lerovását elfogadod.“

„Hogyan?“

„Mindjárt megtudod. Te panaszkodál, hogy bizalmamat nem bírod . . ott benn fojtott levegő és fülőlő falak közt nem teljesíthetem kívánságodat . . itt nem háborítatunk, a’ szélvész minden

szót elhord, melly e' szűk kört túlhangzaná . . . légy te az első és utolsó, kinek keblébe akarom temetni egy rövid év szívtörténetét . . . engedd kipanaszolnom magamat, és felköltetni keblem sötét lakában az évek óta baráti részvét nélkül honoló bút és fájdalmat. Te egykor boldognak ismertél 's én az is voltam . . . 's midőn egyszerre felhőtlen mennyből lesujtott a' villám, késő volt már háritóról gondolkozni.“

„Szegény Gyula !“

„És ezen közlékenységi forró vágy, mellyet most érzek, 's melly forgószél gyanánt üzi fel lelkem mélyéből a' multnak képeit . . . ennek is vannak jelei — adja isten, hogy sejtésem rémképeiv ne valósuljanak. Halld tehát :“

III.

„Négy évvel ezelőtt épen ilyen idő volt . . komor, sötét, hideg, kedvetlen éjjel, mint most. Akkor még főhadnagy valék, teli életvidorsággal — 's azért nem törődtem az idővel, mert hivém, hogy holnap a' lángoló reggel ismét áthullámozandja a' hegyeket, völgyeket, erdőket és virányokat, 's a' lezúgó zápor könnyen ellebegő ködharmattá válik, melly rózsaszinben fog fényleni a' nap lángaranyában. Oh, én akkor az egész világot boldog keblemre szorithattam volna és forró csókban visszalehelhettem volna belé azon kéjt és üdvet, mellyet ő nekem adott. Mikép változott most meg minden; a' természet szomorú és szomorú az én szívem is. No, de hagyjuk ezt, halld tovább. — Az ezred, mellynél akkor szolgáltam, K. és környékén volt állomásozva; az idő már késő őszele fordult 's a' hegyekről csipősebb szelek látogaták a' lapályokat. Egy reggel több barátimmal vadászatra mentünk: az egyetlen multság, mellyet ezen jóformán barátságtalan vidéken csupán unaloműzésből gyakoroltunk. Délfelé kapitányom legénye egy vadkan nyomait vélte a' rengetegben föltalálni, mire mi különféle irányban eloszolva, annál nagyobb vágygyal indulunk a' vad után, mivel majdnem az egész félnapot sikertelen hajhászásban töltöttük, köztünk pedig az első vad ejtésére, a' dicsőségen kívül, még nevezetes jutalom is volt kitűzve.“

„Az idő sebesen és észrevétlenül mult. Az égen tornyosuló felhők, mint fenyegető rémóriások, zivatart hirdetének, mely utóbb kitört egész dühével. Ez azonban vissza nem ijesztett bennünket, hanem mindinkább előre nyomulván, végre elszakadánk egymástól 's kiáltásaink a' szélvész robaja közt elhangzottak. Az elemek felzudultak: az eső már nem hullani, hanem ömleni kezdett, mihez még az a' kellemetlenség is járult, hogy az erdő magas fái, az előhaladott késő évszak miatt, többnyire megfosztvák ékeiktől, ezek alatt is csekély menedéket lehetett találni. Azonban ez még nem vala képes jó kedvet elrontani. Egyedül voltam.. 's előnyomulási hevemben észre sem vevém a' bekövetkezett estét, míg utat, posványt, fát és bokrot egymástól megkülönböztetni nem tudtam. Hosszu árnyak gyanánt merevültek föl előttem a' tölgy- és bükkfák vastag törzsökei 's szélvészajtotta gallyaikkal feléjük intének, 's egy közel patak tompa zugása, mint éji rémek titkos suttogása, éré füleimet. Mindinkább sötétebbek lőnek körültem a' tárgyak, 's ámbár nem igen kedvesen, mégis aggodalom nélkül vevém észre, hogy eltévedtem. Az ut nyomait kezeimmel véltem kitapinthatni, de alig léptem előbbre, már ismét elvesztém az alig megtalált utat. Homlokom gyakran kellemetlen érintkezésbe jött vastag fatörzsökökkel, minduntalan köveken, gyökereken és szikladarabokon megbotlottam és gátoltattam bokrok és szederccserjék által.“

„Egyszerre egy kerek és világosabb tér nyílt meg előttem.. az eső szünni kezdett. 's örömvillám surrant keblemen keresztül, midőn alig tíz lépésnyi távolságban emberi alakot láttam a' síkon ellebegni. Felkiáltásomra asszonyi hang válaszolt hangos rikitással; de mint szélvész szárnyain szökött és tűnt el előlem az alak. Nem hallám könnyű lépteit 's csak a' meghajtott és viasszuhant gallyak zörgése sejteté... de nézd csak, barátom, — mond halkabb hangon Gyula — ott jobbra a' sűrűben nem látsz valamit fehérteni?“

Én a' jelelt hely felé tekintve, mit sem vettem észre.. később barátom is megnyugvék abban, miszerint ez csak fölhevült képzelete eredménye volt — és folytató:

„Miután sokáig hijában törekedtem a' sűrűből utat találni, meguntván a' sok botorkálást, ledültem a' puha mohra, mely egy

vén cserfa messze elágazó gyökereit buján ellepé 's kifordított köpenyembe burkolva inkább nyugalmat, mint álmodt kerestem.“

„Midőn fölébredtem, — mert az álom, ha mindjárt nem ohajtott, de mégsem kellemetlen vendég gyanánt hozzám is beköszöntött — a' leggyönyörűbb őszi nap mosolygott le reám; fölvidulva tekinték magam körül, 's ki írja le érzésemet, midőn lábaimnál egy frisen felhantozott sirhalmot láttam, mellyen egyszerű kökereszt emelkedett. A' kereszt talpán aranyozott betűkben fénylett ezen egyetlen 's mégis sokat jelentő szó: „a' tyám!“ 's a' frisen zöldellő 's a' hulló falevelektől szorgalmasan megtisztított gyp-hantocska, valamint egy repkény- 's csergallyakból font 's fekete fátyolszalaggal összekötött még el nem hervadt koszoru, elmémet önkénytelenül a' mult éjjel látott nőalakra vezeté, melly kétségkívül ezen sirdomb ápolónője volt. Az egész hely körül ünnepélyes és komor halálgyász lengett, melly lelkemet mélyen meghatá.“

„Valamelly kellemetlen érzés siettetett e' helyet, melly vidor lelkemmel olly ellentétben állott, elhagyni. Egy rövid negyedóra alatt kiérve az erdőből, csinos falucska fekvék előtttem. Tájékozni magamat egyáltalában nem tudtam 's azért jó szerencsére tovább ballagtam a' keskeny gyalog-uton, melly széles árok mellett egyenesen a' falucskába vezetett. Egy előmbbe jövő parasztfiu tudatá annak nevét, 's kérdésekre a' korcsma után, hol kissé kipihenni 's ruháimat rendbe hozni akartam, egy a' többi viskók közül emelkedettebb házra mutatott, mondván, hogy az a' fővadász ur laka, kit ezelőtt két hónappal kóborló rablók az erdőben kegyetlenül meggyilkoltak, 's hogy özvegye és kisasszonya igen szívesen fognak látni, mert korcsma a' faluban nincs, olyan jóra való t. i. hol illy nagyságos vendégek becsülettel megszállhatnak. Ezzel tudósítóm kalapját könnyen legyintvén, odább ballagott. Nem sokára a' vadászlak előtt állottam, mellynek, ha mindjárt barátság-talan nem is, de komor tekintete volt. Az épen most hallottak sejtették már a' sirhalom történetét, mellynek érdekessége nem kis vágyat ébresztett bennem, a' ház lakóival megismerkedni; de meglepett engemet egyszersmind bizonyos neme a' sejtésnek, mellynek indokát akkor még távolról sem gyanítám.“

„Belépván a' háznak széles kapuján, a' téres udvarban tere-

pélyes szederfa alatt két némbert láttam a' reggelinél ülni. Az idősbik, kiben a' leírás után a' fővadásznőt hívének megismerni, előmbe jött, 's miután koralátogatásom okát 's e' végetti mentségemet hallaná, megelőző szivességgel fogadott, 's maga és leánya közt helyet mutatván, izletes reggelijökben részt venni kért. Szívesen engedtem az épen olly szíves meghívásnak a' nélkül, hogy öltözetem rendbehozásával többé gondoltam vagy nyugalomra időt kértem volna. Az özvegy és leánya közt ültem tehát. . . ah, barátom, minő gyönyörű teremtes volt ez utóbbi! A' természet dúsán pazarlá reá minden ékeit. . . nincs olly merész képzelet, melly messze hátra nem maradna a' valóság elől. — A' paraszttali párbeszéd után a' mult éjjeli jelenet fölötti talány félig meg volt fejtve: de ki írja le édes meglepetésemet, midőn a' képzeletem sima lapjára festett halvány és szenvedő kinézésű nőalak előrajza helyett egy viritó ifjúsága vakító szépségében díszlő hölgyet találtam, kinek istenarczában, lelke csillogatlan tükrében feltűnt ugyan bizonyos szelid ábránynak gyöngye lehellete, melly azt könnyű gyászfétyol gyanánt elborítá, 's a' szívnél bánatát 's mély rokonérzetét tanusítá; de azért korántsem lehetett ezt olly örökemészítő bűnnek tulajdonítani, melly az arcznak viritó rózsáit elfonnyasztotta, az égszín szemek villámtüzét eloltotta 's valamennyi bimbókat lehorzsolta volna, mellyekkel a' természet ezen diszpéldányát az élet tavasza fölékesíté. — Ő volt, ki mindennap estve meglátogatván a' sirt, mellyet gyermeki szeretet az olly szomorú halállal kimult atyának emelt, a' mult éjjeli zivatar miatt kénytelen volt az erdőben időzni, 's remegő léptekkel szökék fel, midőn közeledésemet hallá. Észrevétlenül mult el az idő, mellyet a' hölgyek szeretetre méltó társaságában töltöttem. Melegen és tisztán süttött le a' nap a' félig lelombozott gallyak közül, 's én olly boldognak érzém magamat, mint soha életemben, midőn a' hölgyekkel megtekintém a' bájos környéket 's ez alkalommal megismerkedém Róza dús elméjével 's a' szép- és magasztosiránti hő vonzalmával.“

„Róza?“ mondám, félbeszakasztván Gyula beszédét . . .

„Igen, — válaszolt ő, — így hívták a' vadászleányt; de mért tűnik föl neked annyira e' név?“

„Egy igen érdekes kalandra emlékeztet, mellynek elbeszélésével adósod maradtam. De csak folytatd tovább,“

És Gyula folytatá: „Rövid akarok lenni, igen rövid; mert ámbár mélyen rejlik is a' hú lelkemben 's mosolyt tudok arcomra hazudni, mégsem érzek elég erőt, a' bánat mérges fulánkját még mélyebben nyomni sebhedt keblembbe, midőn tovább időzőm a' multnak képei előtt 's föltépve a' jótékony köteléket, kegyetlen örömmel dülök önsebeimben. — — Nem sokára mindennapos levék fővadászéknál: a' családátya helyét Róza testvérbátyja, egy derék fiatal ember, foglalván el, elvászthatlan kört képezénk, mellyet naponta szorosabbra fűzött a' barátság és — szerelem. Ne kérdezd, mikép fejlődött ki ezen isteni érzés: rövid napok műve volt ez; mint napfény a' himbót, úgy fakaszták azt ki mindennapi együttlétünk boldog órái. A' tél elmúlt — 's a' napnak melegebb sugárai 's a' langy szellők feloldák a' föld jégöltönyét, fák és bokrok zöldelleni kezdenek 's az ezerszinű virágok tarkára himzék a' természet lobogó tavaszfátyolát. „Én szeretlek, Gyula; — mondá ő, és hévvel tapadt nyakamba, — én szeretlek, mert te vagy a' csillag, melly nyájasan fellángolva borus egemen, kivilágítod jövődöm pályáját, . . mert te vagy, ki édes szavaid által, mint felzudult tengert az olajcseppek, lecsillapítod kétke-déseim hullámait; mert te vagy, ki e' vágynak és reménynek, ez örömsejtesnek és bizalomnak szivemben, szavakat adál, az álmodott szerencsét megvalósítád; én szeretlek, mert nélküled nem tudnék élni, — mert olly erősen fűzém minden gondolatomat ezen érzéssel össze, hogy nincs olly életvihar, melly töled elszakasztani tudna.“ — Igen, így szólhatott hozzám a' legforróbb szerelem, ezek voltak az egészen átadó — a' mindent vevő és mindent nyújtó istenhajlam szavai, mellyek hozzám égő sohajokban fölrebegének. Képzelheted, milly véstetjesen hatott e' lángoló szenvedélyre a' — csalódás!“

Gyula szomoruan hajtá le fejét.

„Mit, csalódás?“ mondám vizsga tekintettel.

„Igenis, barátom; a' legiszonyubb csalódás, mellyre rózsaaálmaiból ébredhet a' szerelem. Tagadd meg tőlem a' részvétet, mire minden koldús igényt tarthat; utálj, gyűlölj en-

gemet, mert ez jobban esik szívemnek — én megcsaltam őtet.“

Én néma maradtam, mint a' sir; de minő szavakat is találhattam volna e' kényes helyzetben. Gyula tompa hangon folytatá:

„Te hallgatsz 's ezen hallgatásodban fekszik vádja rút bűnömnek. Azon iszonyu vád, hogy midőn egy, engem olly forrón szerető szívnek örömeit meggyilkolám, könnyelműleg hajhásztam uj kéjek után, uj vágyak ébredének keblemben, uj kívánságoknak áldozék. — Egy évnek boldogsága milly könnyen volt felejtve. . . Róza nem gyanítá a' vészt, melly fölőtte összetornyosul 's nem sokára ki fog törni egész dühével. „Mért sietsz olly igen, édes Gyulám? — mondá egy délután, midőn rövid mulatásom után legényemnek megparancsolám, hogy lovamat vezesse elő 's lovagvesszőm után nyultam, — mi vonz téged most annyira a' városhoz, hogy Rózát el tudod felejteti?“

„Semmi, kedvesem, — válaszolék fojtott, de lehetőségig közömbösnek látszani akaró hangon. . . de szemeibe nézni nem mertem; csuda, hogy még annyi szemtelenséggel nem birtam. — Semmi, kedvesem. . . a' zordon tél, mellynek küszöbén vagyunk és hivatalos kötelességem megfosztanak a' gyönyörtől, téged forró ohajtásom szerint mindennap láthatni. Sietnem kell, mielőtt egészen beesteledik, mert a' hófúvatos utak igen veszélyesek a' lovagra nézve. Lám, milly fekete felhők tornyosulnak amott, bizonyosan uj zivatart hoznak. Isten velünk a' viszonylásig.“

„És a' leány szemeimbe nézett olly nevezhetlen kinyomással, melly arczámra tolá a' bűnnek szégyenítő pirját 's szemeimet tévelygökké tevő.“

„Te nem vagy őszinte, Gyula; — mondá bús, de nem szemrehányó hangon — ezelőtt semmi sem tartóztatott téged, hogy Rózát láthassad. Négyszer változtak már az év szakai, mióta egymást ismerjük, de nem változtatták ezek szerelmemet, hiszem, hogy a' tiédet sem változtatták meg. Midőn legdühöngőbb volt a' vihar, te akkor legszívesben maradtál nálunk; mert tudtad, hogy a' felzudult természet elől karjaidba menekszem, oltalmat és vigasztalást keresve. Azt gondolod, hogy nyugottabb vagyok, midőn illy zivatarban tőlem távozol, mint ha nálam vagy? —

Ah, Gyula . . ha te menni tudnál . . . de menj, menj — nem hiszem, hogy szived tölem elfordult, — mert akkor az enyémnek is meg kellene szakadni.“

„Róza, — mondtam és átölelém a' leányt 's a' könyüket lecsókolám síró szemeiből — én szeretlek, hiszen kell téged szeretnem.“

„És Róza megnyugodva bocsátott el magától — hogy többé soha ne lásson.“

Mondhatlan kínos érzelemmel látszék Gyula ez utósó szavaknál küzdeni, miért is, ámbár feszült figyelemmel ohajtám megtudni a' történet végét, azt Gyula kedvéért félbeszakasztani akartam; ez azonban rövid percznyi hallgatás után folytatá:

„Igen, barátom . . ő többé nem látott engemet, mert rútul megcsaltam őtet; mert angyalképe mellett, melly csak rövid idő előtt dicsőült fénynyel tölté be egész keblemet, másnak is engedtem helyet abban, melly azt lassanként kirekeszté. Engedj még egyszer kérnem tégedet, hogy rövid lehessenek: a' többi nem egyéb kínos önvádlásnál, melly által méltán tarthatnék barátságod elvesztésétől, ha ezt érdemlett büntetésül nem venném. — Ezredesem leánya közönségesen híres, de gögös szépségnek is tartatott; egy legio imádó epedett lábai előtt a' nélkül, hogy egyik nyája-sabb pillantatot nyert volna a' másiknál: társalgását azonban bizonyos kellem és bájtéliség finomítá, melly olly fényes viszonyok közt, minőkben ő forgott és csudáltatott, győzelmileg hat olly férfiura, ki a' nagyvilági kísérleteknek ellenállani nem bír, 's nem barátkozhatik meg azon gondolattal, hogy kisebb körben is lehet mozogni és boldogítani. Igen hihető, hogy Laura, — ez volt a' hölgy neve — mint közönséges leány, föl sem tűnt volna, 's csak magos születése és apja rangja tevék őt közhódolat tárgyává. Lehetetlen volt, hogy katonatiszti viszonyimnál fogva nem sodortattam volna én is belé azon fényes körökbe, mellyekben, Laurával közelebbi érintkezésbe jövén, egymással meg kelle ismerkednünk; 's ha mindjárt el nem kaptam is magamat a' csillogó semmiségek által, elég szilárd mégsem voltam, hogy azt, kit a' hír legszebb és legszellemdúsabb hölgynek kürtölt, némi figyelemre ne méltassam és viszonzfigyelmét föl ne ébreszszem.“

Szerencsétlenségemre Laurának irántami viseletében valamelly kitüntetőbb nyájasságot hívék észrevenni, mellynek következménye az lön, hogy mit eleinte csupa időtöltésből, azt később komoly elhatározottsággal üzem; mert elég gyarló valék némi büszkeséget helyezni abban, meghódítani egy gögös leányt, ki annyi férfiszíven kegyetlenkedett — és végre a' győzelem gyümölcseit nagylelkűleg megvetni. Ezen szép és béke-időben a' katonának olly dicső foglalatossága által lassanként háttérbe tolult valódi szerelmem — 's midőn győztem, felejtve volt ezen győzelem kitűzött czélja.“

„Három hónap mulva Laurát — oltárhoz vezettem 's a' szent evangeliomra tevém le örök hűségem esküjét, ugyanazt, mellyet alig egy év előtt az isten természetében Rózának fogadtam. Mindenki boldognak tartott 's én magam is zaj és kéj mámora közt annak hívéim magamat, mert nem ébredt még föl lelkiismeretem szava 's nem érzém azon kínos fulánkot, mellyet a' bűnnek öntudata most napról napra mélyebben nyom lelkembe.“

„Az irigység és csudálkozás tárgya valék, hova csak fordultam . . 's midőn ittas hiuságomban elfogadtam a' szerencsekívánatokat, mellyek mindenfelől reám özlölének, de nőmet tizedrészben sem illeték, nem tudtam észrevenni, mennyi lealacsonyító van reám nézve ezen bókokban, 's mennyire érezlette ezt velem később a' csupán maga miatt csudált és nem miattam, hanem tölem irigylett grófi hölgy.“

Egy lassu sohajt véltem közelemben hallani, mi Gyula figyelmét kikerülte: rövid szünet után a' háznak balszárnyán levő kis ajtón egy fehér alak surrant be 's majdnem azon perczen a' gyertyavilág is eltűnt az ablakról. A' természet azalatt felhagyott dühével 's csak egyes nehéz cseppek, mellyeket a' szél a' nedves levelekről lecsapkodott, szakaszták félbe a' csöndet. Ugy rémlett most előttem, mintha az előbb kivilágított ablak megnyílt 's párányzatára valaki kidült volna, — mit eleinte ugyan fölhevült képzeletemnek valék hajlandó tulajdonítani; mert ámbár látszereim Calderoni műhelyéből kerültek ki, mégis többször csalattam már meg általuk, semhogy azoknak föltétlen hitelt adtam volna — később azonban folytonos figyelemmel csüngvén az ablakon, teljes

okom volt hinni, hogy Gyula beszédjét nem egyedül, é n' hallgatom. Barátommal azonban ezt tudatni nem akarván, mélyebben hátra-
dültem a' fal fülkázatébe, nem kevesebb figyelemmel kísérvén Gyula történetét, mint az alak mozdulatait az ablakon.

„Közönséges mézesheti mámorban mult el pár hét, — így folytatá Gyula — a' vadászeány majdnem egészen felejtve lön 's a' véle töltött édteli napok régenmult kaland gyanánt tündek föl és vonultak át emlékezetemben. — Egy nap korán reggel megnyílt szobám ajtaja és kissé heves sietőséggel betoppan hozzám — Róza bátyja. Önkénytelenül visszaborzadtam. Ő komoly illedelemmel közelítvén hozzám, így szólított meg:“

„Főhadnagy ur még négy hónappal ezelőtt testvéremnek esküvék, hogy kivüle soha mást nőül nem veend.“

„Én mit sem tudtam felelni, bűnöm súlya lesütteté szemeimet 's égő parázs gyanánt érzém a' szegyen pirját feltolulni arczomra.“

„Egy szegény, tapasztalatlan leány semmit sem hisz el könnyebben, mint az ilyen eskünek valódiságát — folytatá a' vadász. — Ön Rózát megcsalta.“

„Uram! — volt a' válasz, mit szorult keblemből kisajtolhattam.“

„Hugom elámittatá magát és — a n y a lett.“

„Ezen szóra egyszerre felzudult minden jobb érzeményem: mondhatlan volt hatása ezen egyetlen szónak, melly mint villám surrant lelkem mélyeig és kiáltó színben világítá meg tettem undokságát. — Anya! — kiálték szinte magamon kívül — istenem, és én —“

„Ön másnak férje, — szólt hideg hangon a' vadász — és szegény testvérem becsülete 's reményei örökre el vannak temetve. A' hidegség, mellyel ön iránta viselteté, fáj, igen fáj e' szerető leánynak; de a' szerelem még mindig kimenté nyugalma gyilkosát, mert ez még hitszegő nem volt... most a' dolgok megváltoztak, az eskü, mellyre Róza legfőbb életüdvét bizta, törékeny áruvá lön... uram, mit gondol ön, lehet-e ezen vesztéséget kipótolni?“

„Ezen utósó szavak fölébresztének lelki dermedtségemből: de csak azért, hogy kábult állapotomban bűnöm súlyát még igaz-

ságtalansággal is tetézzem, midőn a' veszteség pótlásának említésénél nem tudom milly vak esztelenségből a' vadászt nyeglélkedő kalmárnak gyanítam, ki testvére szerencsétlenségével üzérkedni szándékozik. A' mult percznek bánatteljes érzése, Róza, minden el volt felejtve, hogy uj meggyőződésemmek helyt engedjen; annyira rettegtem ocsmány bűnöm nagyságától, hogy annak felét minden árért másra is akartam ruházni. Átka ez a' büntettnék, melly a' bánat jótéteményében sem hagy részesülni. — Sima arslánarczczal fordultam a' vadászhoz, s csuszó salonhangon válaszolék:“

„A' gyermeknek atyja akarok lenni; becsületes neveltetéséről gondoskodni fogok.“

„És az anya?“ kérdé hevesebb hangon a' bátya, közelebb lépven hozzám.“

„Az anya — mondám egykedvűséget színlő hangon, melly mégsem volt annyira hatalmamban, hogy azon az ügyes emberismerő a' belső ingadozást észre nem vette volna . . . az anya! ismétlém vállvonítva, istenem, mit tehetek? mindketten könnyelműek valánk, mostani viszonyom . . .“

„És az anya?“ kérdezé még egyszer szikrázó szemekkel a' vadász.“

„Az anya iránt nem fogok fukarabb lenni, mint gyermekéhez “

„Tehát nyugpénz! — kiálta fel a' vadász és görcsösen szorítá össze markát; — tudja-e, főhadnagy ur, hogy a' nagyvilág buja gazemberei is ez által vélik lelkiismeretök hangos szavát elaltatni.“

„Uram! — riadék a' vadászra — mérsékelje magát.“

„Hahaha! — nevette rémletes kifejezéssel a' vadász — én mérsékeljem magamat; és otthon Róza ül néma búban . . . kisírt szemeit a' csecsemőre meresztvén 's csak azon egyetlen reményt táplálván keblében, hogy bújja meg fogja őtet ölni . . . ah, iszonyuság!“

„De mit tegyek? — kérdém lassabb és elérzékenyült hangon.“

„Rózával meghalni!“ mondá komoly elhatározottsággal a' férfiú 's mint a' boszuló Nemesis egyenesedék föl előtttem.“

„Hogyan? — válaszolék meglepetve 's pár lépést hátrálva.“

„Természetesen, becsületesebb kezek által, mint szegény hugom,“ — mondá éles gúnynyal.“

„Ez sértés.“

„Az akart lenni . . én nem vagyok orgyilkos.“

„Tehát párbaj —“

„Életre, halálra —“

„Idő és hely?“

„Holnap hajnalkor, atyám sirjánál . . . tanuk nélkül.“

„Ezzel köszöntés nélkül elrobogott mint szélvész, dült virányokat hagyva maga után. Másnap hajnalban a' nevezett helyre siettem. A' vadászt már ott találtam. Bő köpenybe burkolva, fővegét mélyen arczára huzva állott a' sir mellett, 's köszöntésemre néma főbiczczentéssel válaszolván, a' hanton fekvő pisztolyok egyikére mutatott 's a' másikat megragadva, mintegy tiz lépésnyi távolságban felvont fegyverrel jelt adott a' lövésre. Pisztolyom eldurant 's ellenem éles sikoltással földre zuhant . . . e' pillanatban gyors és erős lépéseket hallék a' sürűben 's mielőtt megfordulhattam volna, e' kiáltással 'gyilkos!' golyó furódott ágyékomba 's eszmélet nélkül dültem a' sírhantra.“

„Midőn fölébredtem, honn lelém magamat orvos és ápoló kezek közt. Nőm búsongva állott ágyamnál; szólni akartam, de tiltva volt, mert veszélyes erőlködésembe került volna. Nem sokára ismét homály borítá szemeimet: forró seblázba estem, melly tizennégy napig dült idegeimben 's életemhez kevés reményt nyújtott. Állapotom valóban szánandó volt; mert ha valának i perczek, mellyekben testi bajaim csillapultak, túltevének ezekens a' legiszonyubb lelki kínok. Ah, nem mondhatom meg neked, mennyit szenvedtem én azon örökségnek tetsző két hónap alatt, mellyet többnyire álmatlanul 's csak furdaló lelkiismeretem társaságában töltöttem. Szolgáimtól értém, hogy parasztok hoztak lakomba, mellyet a' p—i vadász magyarázott meg nekik. Tehát Róza bátyja — 's én agyon nem löttem volna ötet? De nem láttam-e ötet a' földre esni . . . 's ki volt azon ismeretlen, ki a' 'gyilkos' szót reám ordítva, maga is gyilkosommá lön? Fejem égett 's közel valék az örültséghez.“

„Fiatal éveim 's romlatlan természetem végre hosszú küzdelem után győztek a' betegségen. Midőn elhagyám a' szobát, első gondom volt, kisietni P — re 's tudomást szerezni a' vadászcsaládról. Az orvosok az erős mozgást szigorúan eltilták: de tiz életet kockáztattam volna, mielőtt tervemmel fölthagynék. Soha inkább, mint akkor, nem érzém reám nehezedni büntettem ónsúlyát; de soha inkább, mint ugyanakkor, nem vala legelhatározottabb szándékom, a' sorsnak átkát megengesztelni, ha még késő nem leend. — És késő volt! . . . mert midőn P — re értem, azon leverő tudósítást vevém, hogy a' vadászcsalád egy éjszaka innen eltűnt és senki sem tudja hová? Az egész faluban nem volt, ki ennél bővebb utasítást adhatott volna. Képzelheted, mint sujtá le ezen kegyetlen hír egyszerre minden reményimet, 's mint költő föl ismét dült keblemben azon rémalakokat, melyeket szilárd szándékom kivitele által megengesztelni hívék. Minden tudakozódásaim sikernélküliek voltak . . . gyötrő bú és epedés, a' bizonytalanság kínja és sorvasztó reménytelenség veszteglőhelyül választák keblemet . az élet semmi ingert nem nyújtott többé . . . örök vágy, vigasztalhatlanság és kétségbeesés lönek társaim; mint felzudult tengeren, akkép hanyattam ide és tova lázadt kínérzelmek vihara által — 's a' csillag, melly nyájasan világíta le pályámra, elpártolt tőlem, hogy vadul és nyugtalanul bolyongjam be a' végetlen sötétséget, melly éltem napjaira nehezedék.“ —

„Ezredem nem sokára áttétetvén a' fővárosba, messze távoztam azon helyről, hol egykor olly végetlenül boldog valék, és mellynek édenét én — egyedül én dultam szét. — Többi viszonyaimat ismered, barátom . . . 's most azt is tudod, mért nem honolhat többé öröm és vigság e' szétdult kebelben . . . ah, mert távol van azon angyal, ki dicsőült karokkal fogadná és bocsánatot hirdetne a' vezeklőnek.“

Egy fojtott sikoltás éré e' szavaknál füleinket. „Mi volt ez?“ kérdezők egymást és fölugrottunk ülőhelyeinkről. Szorongó lélekzettel hallgatózáink jó ideig, de legkisebb neszt sem hallván többé, Gyula siető félénkséggel ragadott meg 's maga után vonzott engemet. Még egy pillantatot veték az ablakra; de mit sem láttam többé, mi figyelmemet letartóztathatta volna. A' regnek pirja

szállt már föl Rákos térein, oly véresen, mint az emlékezet, melyet fölébresztenek, — midőn egész uton szótlanul haladva, a' várba értünk. Barátom melegen szorítá meg kezemet 's egy érzelem-oceánnal keblemben váltunk el egymástól.

IV.

Másnap kisasszony napja volt. A' zivataros éjet gyönyörű nap váltá föl, mintegy dicsőítésére azon bájos lényeknek, kik ma névünnepöket ülendik. Élvezetéhez még az is járult, hogy a' komor szobák, melyekben hétköznapi hivatalos foglalatosságaim lebilincselve tartottak, ma nyitott börtönhöz hasonlítanak, melyből kiszabadulni nem kisebb vágygyal igyekeztem, mint évig tartó fogsága után a' szegény rab.

A' kisasszony-napi ünnep fővárosinkban majdnem az egyetlen népünnep, mely a' leopoldmezei téreken még legeredetibb típusában mutatkozik, ha egyébiránt a' valódi népünnep nálunk még azon problémák közé nem tartozik, melyeket az isten, ki már Babel építésénél is csudákat mivelt, valaha végetlen bölcsességében fel fog oldani. Ámbár a' mult éji kalandozás tagjaimat ellankasztá 's a' rövid álom azokat tökéletesen helyre nem hozá, mégis sokkal vonzóbb bájjal birt reám nézve a' csudaszép nap, semhogy ennek a' nyugágyat minden kellemeivel elibe tehettem volna. — Feltünőbb gyengeségeim közé, egy szép asszonyi kézen 's picziny lábon kívül, még egy szép nap is tartozik, akármily évszaku legyen is az . . . mert a' szép nappal többnyire, sőt mondhatnám mindig, a' szabadba való kirándulás van összekötve — 's én a' szabadságot künn a' természetben épen oly szenvedélyesen szeretem, mint másutt . . . még ott is, hol eddig nem létezik ugyan, de reménység van, hogy ki fog törni, mint a' fák rügyéből a' levelek. Emeljük kalapunkat, nyájas olvasóim, e' tavaszszöld reménynek!

Ezen szabadba kirándulási vágyban ma azonban kíváncsiságom is nem kis mértékben részesült. A' mult éjnek rejtélyes jelei felőli okoskodásaim és képzelgéseim sehogy sem akartak agyamból kigőzölgenni . . . rég nem ohajtottam valaminek megfej-

tését annyira, mint ezen kalandnak, mit, ha budai nem is volnék, úgy hiszem, illy körülmények közt meg lehetne nekem bocsátani. Aztán, isten tudja, akármit mondjanak a' hyperbölcsek tudósok... de vannak sejtések, mellyek néha önkénytelenül lepik meg az embert 's betekinteni engedik a' titokteljes jövőd, ha mindjárt sűrű fátyolborította tükrébe is. Illyen sejtéstől ragadtattam meg én is, 's ezen clairvoyance-i állapotban hívém ugyanazonosithatni a' minapi séta-angyalt a' tegnapi alakkal az ablakon 's — Gyula kedvesével. — Boldog isten, milly viszonzítás lenne ez! mondám többször magamban, és nem mertem még elgondolni, valjon szerencsés leend-e ezen találkozás eredménye vagy nem? Minden esetre a' legnagyobb óvatosságot tartám szükségesnek. — Gyulának tegnapi vallomásai... a' bú és bánat, melly őt naponként jobban emészti... orvosolhatlan epedése... azonfelül kínos, unalmas élete egy nő mellett, kit nem szeret, nem szerethet... mindez elég rugonyul szolgálhatna ugyan e' szerencsétlen szenvedők találkoztatására, ha mindjárt egy örökké tartó frigynek létrehozására e' pillanatban még legkisebb reménységem sem volt. Sokat tartunk lehetetlennek, min csak egy bátor szökés segíthet.

Tervem készen volt; történjék akármi. És ha csalódom is a' személyekben... ha minden sejtéseim daczára sem találtam volna meg azt, kit találni olly bizonyosnak hívék: ám legyen. Édes legalább az idő, melly csalódásom kifejléseig azon reményben mulik, hogy szegény barátom lelki baján segíteni hatalmamban áll.

Délután Gyulának elegans tilbury-jén kikocsiztunk a' Leopold-mezőre. A' korán reggeltől gyalog és kocsikon még mindig oda özönlők száma átnézhetetlen volt: egy hosszú lánczot képezének, mellynek végszemezetei Pestnek legtávolabb külvárosiban 's a' remete-szüzi liget árnyaiban nyultak el. Az életvidorság, kedv és öröm, melly a' mai napon mintegy fölszabadítva hegyet és völgyet hangos kifakadásai tanujává választott, 's ezer vidám és mosolygó arczon legszebb fényben tükrözé magát, barátom komoly hangulatára is jótevő befolyással látszék birni. Kiérvén a' tulajdon mulatság helyére, sokáig legeltettük szemeinket e'

tarka vegyületen, 's majd a' lakomázók, majd a' játszó és tánczoló közö nyomulván, elragadtattuk magunkat pár perczig az általános örömtől, melly Gyulát szinte úgy, mint csillogó tárgyak a' gyermekeket, mélyebb ok nélkül mosolyra indítá, melly azonban arczsine felületén támadván, belsőbben nem hatott kedélyére. Sok ismerőssel találkozánk... köszöntöttük egymást, beszélgettünk, észrevételeket tevénk, nyájaskodánk és enyelegettünk, mint illy alkalommal már szokásban van, ha belesodortatunk a' közönséges zajba 's abban valamit kitünőbb figyelemre méltónak nem találunk. — Mondhatom azonban, hogy jóformán unni kezdem már magamat ezen örökös vigság, zaj, láрма és kaczaj közt; mert hijában, valamint a' festményben az árnyék és világ kellő alkalmazása, úgy az életben is csak az ellentétek birják elővarázsolni azon érdekességet, melly nélkül valódi élvezetet képviselni nem lehet. Összejövénk több katonatiszttal is, kiknek társágában hagyám barátomat, miután találkozásunk helyét 's a' hazatérés idejét meghatároztuk volna. Én pedig elvonultam a' mulatók tömegétől, hogy magánosb helyen barátom boldogságát illető tervem kiviteléről háborítlanul eszmélkedhessem.

A' nap még magosan állott az égen, 's találkozásunk ideje jó hosszúra szabva. Mindinkább beljebb nyomultam egy keskeny ösvényen a' csendes harasztba. A' vigadók lármája már jól távol hangzék, körültem pedig egy itt-amott lehulló falevelen kívül semmi nesz sem hallatszott. Mintegy fél óráig mentem már, midőn kiérve a' sűrűből széles árok előtt állottam, mellyen bürü helyett egy keresztülvetett középvastagságú tölgyfa-szál szolgált átmenetül — azon túl lejtős parton kies szőlő terült el, mellynek végén, a' 'szép juhásznő'-hoz vezető szekérut mellett, csinos mulató-lak emelkedék, mellyben szemeim azonnal ráismertek éji kalandunk helyére. Nem szükség mondanom, hogy ezen látvány, egyszerre mintegy irányt adván gondolkodásomnak, gyorsan átszökteté velem az ingadozó bürüt 's a' gyöngye venyigékből lazul készült szőlőkerítést, 's öt percz múlva a' kapu előtt állva kémlelő pillantatokat röpiték be az udvarra.

A' háznak tág pitvarában, ugyanazon helyen, hol a' mult éjjelt töltöttük, ült egy hölgy, olvasásba merülve 's jobb kezével

egy lábainál játszó gyönyörű fiúcska hodor hajfűrtjeivel enyelegve. Alig pillantott meg a' gyermek, midőn örömkialtással ugrott fel a' földről 's kinyújtott kezecskékkal futott felém. A' lármára föltekintett a' hölgy is, ki, mint helyesen gyanítam, senki más, mint Róza volt, és most kissé zavarodva a' lakba akart távozni.

Gyorsan, de szerényen közeledém hozzá.

„Bocsásson meg, nagysád, — mondám tiszteletteljes hangon, — nem ok nélkül mondják, hogy a' véletlennek néha a' legnagyobb szerencsét lehet köszönni.“

Róza lesütött szempillákkal határozatlanul állott előttem. Az édes arczvonásokon 's gyöngye alakjának egész tartásán előmlő szelid kinyomás nevezhetlen varázst kölcsönzének aetheri lényeknek. Födetlen arczán, mellyet dús fűrtök környezének, az ajakalatti veres folt kitetsző volt ugyan, de dicsőült szépségét el nem homályosíthatá.

„Uram, — mondá komoly és lehetőségig kimélő hangon — mi olly elvonultan élünk itten, hogy látogatásokat, hármilly nagyon megtisztelve is érezzük magunkat általuk, elfogadnunk nem lehet.“

„S ez által nagysád minden esetre méltatlanságot követ el az egész társadalmon —“

„Én hálájára véltem számolhatni —“

„Hogy a' köröket személye jelenlététől megfosztja?“

„Hogy komor hangulattal azokat nem untatom.“

„Nincsenek-e a' bús kedélynek is igényei a' világ tisztelőtére?“

„Van egy képzeletvilág is —“

„Melly az élet igényeit igen csalfán szokja teljesíteni.“

„És mégis mit reméljen az, kinek más világa nincs?“

„Ezt nagysád mondja . . . életének tavaszában?“

„V o l t tavaszában . . . de a' tavasz nyom nélkül elenyészett 's csak a' fájdalom hagyá vissza fulánkját. Látja-e amott azon tölgyet, mellyet sok évek előtt a' villám lesújtott, ugyan ki fogja e' roncsolt törzsökön megismerni, hogy egykor zöld gallyak díszíték friss ágait? Mit gondol ön, nem volna-e jobb a' fát ki-

vágni, hogy a' viruló étellel körülötte ne álljon olly kiáltó ellentétben?"

Ezzel Róza lehajolt a' gyermekhez, hogy felindulását titkolja előttem. A' gyöngédség távozásomat parancsolja, ha ez tervemmel megfért volna. Róza is ezen gyöngédségemre számolt és habozva várta, hogy ohajtását teljesítsem. Azonban két ember boldogsága forogván szóban, 's e' nemes cél lebegvén szemeim előtt, maradásra tökélem el magamat.

„Igen tolakodónak fog engem nagysád tartani, — mondtam, a' dolognak huzalkodva 's a' pitvarban álló fakerevetre leülvén — és pedig teljes joggal, ha szivrázó szavainak magyarázatát kérném; úgy hiszem azonban, hogy kimentve lennék, mihelyest nagysádat bizonyossá tehetném, hogy fájdalomnak oka nagy részben már tudva van előttem 's tán hatalmamban áll, azokat eloszlatni.“

Róza erősen meglepetve emelé reám angyalfejét... arczát hirtelen pir borítá el, szemei lángoltak, szívére kapott, mintha kiszökkenését féltene.

„Ön mindent tudna?“ szolt gyenge hangon 's egy átellemenben álló székre dőlt.

„Ugy van, asszonyom! felelek határozottan. Áldom a' szerencsés véletlent, melly kezembe tévé két ember sokáig nélkülözött boldogságát. Sokat vesztett nagysád, — mondtam lágy hangon és gyengén érintém Róza lecsüngő hófehér finom kezét — rövid idő alatt igen sokat, de a' veszteség nem kipótolhatlan. Gyula...“

„Ah, hatalmas isten! — sikolta föl Róza 's arczára tapasztván mindkét kezét, a' karszékebe dőlt [vissza. A' gyermek félelmesen tekintvén reám, anyjához simult. — Tehát csakugyan ő, — monda fuldokolva — az éji jelenet nem volt álomkép? ah, istenem, nem szenvedtem-e már eleget?“

„Légy nyugott, szent türőné, — vigasztalám a' meglepetett hölgyet, — az örök jószág fölöttünk nem akarja teremtményeit boldogtalanokká tenni. Gyula közel van, közelebb egéhez, melyből számüzé magát, mintsem gondolni merné. Mi barátok vagyunk: bizalom, hűség és igazság — a' valódi barátság legfőbb erényei — lánczoltak egymáshoz, hőbben és szorosabban a' szenvedés napjaiban. Oh, Róza! ha ön tudná, mennyit szen-

ved az én szegény barátom, mennyi marczongló kintusát kell vívnia, mióta fölédredt lelkiismeretének még azon vigasza sem maradt, hogy hibáját jóvá teheti.

„Ő házas, — mondá a' hölgy majdnem hang nélkül, — nem foglalja-e ezen egyetlen szó állapotom egész iszonyuságát magában?”

„Oh, Róza, feloldhatatlan-e a' csomó, melyet emberek kötöttek? van-e olly hatalom, melly másnak ellenében legyőzhetlennek képzelheti magát?”

„Ne tovább; az istenért, ne tovább... ne káromolja ön a' legszentebbeket! —” kért remegő szóval Róza és felszökött ülőhelyéről.

„Oh, ha nagysád őt látná, — mondám a' hölgyet feltartóztatva, — mikép örök bújában csak az a' remény táplálja még, hogy Rózával találkozni fog ott — hol bú és szenvedés megszűnik.”

„Az én reményem is, az enyém is.”... kiálta föl Róza 's a' gyermek nyakába borulva, hangosan zokogott. Kis szünet mulva erőltetett nyugalommal folytatá: „ah, uram, én kimondhatatlanul szenvedek... gyermekem szerelme, az anyai gond hijában ösztönzenek életem fentartására... a' kétségbeesett szerelemre nézve jelentéktelenek a' földnek minden kincsei, ingernélküliek az öröm csallhangjai, holtak egykori bájai 's csak a' halál álmában találja nyugalját. — Az én reményem is, az enyém is!”... kiálta fel ujjalag és mereven, jeges pillantattal nézett ég felé.

„Az isten visszatartá kezeiben a' reményt, hogy avval megvigasztalja azokat, kik benne biznak — mondám ünnepélyes hangon. A' fájdalom óráit ugyan nem lehet eltörölni az emlékezet gyászlapjaiból, de a' jövődönék örömnapijai engesztelő fátyolt fognak az éles színekre borítani. Róza, — folytattam a' bizodalom szíves hangján 's mindkét kezét megragadván, könyező szemeibe néztem. — Róza! akarhatja-e az isten, a' minden jónak kutféje, hogy illy tökéletes két teremtes nevezhetlen bűnnek áldozatja legyen... vagy e' véletlen találkozásban nem kell-e kegyes utmutatását elismerni?”

Az, kire gyermeki bizalommal hivatkozám, rendkívüli súlyt adott szavaimnak. Észrevenni hívéim az örvendetes felindulást, mellyel az újra felvirágzó remény Róza keblét megtöltte. Szemei égi dicsőülésben fénylettek, arcát lángoló pir özönlé el, lelkét édes sejtések látszának átrezgeni

„És hol, hol fogom őt ismét megtalálni?“ mondá, mindent feledve, remegő sietséggel.

„Itt . . . negyed lábainál . . . rövid perczek mulva . . . felelék és távozni készültem.

„És ő szeret engem . . . és én az övé lehetek . . . örökre!“ kiálta fel, és meghatva sorsa olly gyors változása által, legyőzve a' kéjnek mámorától, öntudatlan rogyott karjaimba.

Igen, ha mindjárt csudaerővel is bír az asszonyi lélek a' fájdalom legnyomasztóbb terhének elviselésére, mégis gyengén lesujtatik, ha az öröm végetlen szaruját kiüríti fölötte. — Az édes terhet lassu léptekkel a' kerevethez vezetém, mialatt a' gyermek, nem tudván, milly baj érte anyját, hangos rivalgással futott a' szobába.

Róza lassanként eszmélethez tért . . . felnyitá gyönyörű szemeit 's egy kimondhatatlan varázsu pillantattal csüngött boldog örömtől sugárzó arczomon. — „Ah, uram, mondja meg, igaz-e, hogy Gyula szeret engem? — kérdé lágy hangon. — Vagy ismét álmodom-e? milly édes az ilyen álom . . . de a' fölébredés. . .“

E' pillanatban a' belső lakból Róza anyja lépett ki, a' síró gyermeket vezetve. „„Mi történt?““ kérdé zavart képpel, 's megütözve tekintte reám.

„Boldog fölébredés, asszonyom! — mondám lelkesült arcz-czal, — egy negyedóra mulva ismét látjuk egymást, 's gyors léptekkel robogtam el, Rózát az ujló szerelem közel jövődjöje legédesb élvezetében hagyva.

V.

Visszafelé inkább szöktem, mint mentem. Már távolról Gyulát egy idegen férfiúval láttam beszélni, kinek magos alakja, nemes vonásai és testének egész tartása bizonyos nemét a' tiszteletnek lát-

szék követelni és megnyerni. Midőn közelebb értem, a' férfiak rövid köszöntés után elváltak egymástól. Gyula zavart tekintettel, de komoly elhatározottsággal jött előmbre. Isten tudja; az örömerzet kifakadása e' pillanatban lelkemhez fagyott.

„Jó estét, Gyula!” mondám lihegő hangon, mit sebes haladásomnak is lehetett tulajdonítani.

„Köszönöm, barátom, — felele csüngő fővel Gyula — nem sokára tán örök estém leend.”

„Már ismét ezen rút síri gondolatok? kövess; én az élethez vezetlek.”

„Ha a' síron túl is élet van.”

„Hidd igen is; de síron innen is élvezd. Jöjj, és kövess engemet.”

„Ma én követlek, de holnap te fogsz követni.”

„A' halálig.”

„Igen, barátom, a' halálig . . .” mondá komor hangulattal Gyula, 's azután mintegy kegyetlen kéjjel növényén sáppadó arczán tétovázó szivbaját, sebes hangon folytatá: „ismered-e azon férfiut, kit imént vélem beszélni láttál?”

„Soha sem láttam őtet.”

„Vagy igen, te soha sem láttad őtet . . . tehát nem ismerheted . . . de sejtésed megmondhatta volna. . .”

„Kiváncsivá teszesz —”

„Róza bátyja —” mond hirtelen Gyula.

„A' vadász?” kérdém, 's csekély meglepetésem Gyulának bizonyosan feltűnik, ha merengései figyeltették volna a' körüle történő dolgokra.

„Igen, a' vadász folytatá barátom. — Iróasztalán felejtván a' párbaj szerencsétlen kimenetelének esetében tett végrendeletet, a' balsors úgy akarta, hogy Róza az iratot elolvassa. A' kétségbeesett leány kezeim által, mellyek őt az életben nem boldogíták, akart meghalni. — Szörnyü szándéka csak félig sikerült . . . Ő, mint tegnapi beszélyemből sejthetéd, megelőzte bátyját a' vívótéren . . . a' lövés állkapczájátszakítá el . . . de ő életben maradt. . . ah, istenem, millyen élet lehet ez?!”

„És most —?” kérdém, majdnem mindent elárulva.

„Most Róza bátyja, kivel a' boszuló Nemesis újra összehozott, az elmaradt párbajra emlékeztet. Reménylem, hogy segédem leszesz.“

„Ah, te nem fogsz vívni“ — mondám határozottan.

„Barátom . .“ mondá sértett kedélyt áruló hangon Gyula

„Én bizonyosan tudom, hogy te nem fogsz vívni, — válaszolék és soha nem esett oly nehezen a' hallgatás — De azért te mégis derék és vitéz katona maradsz, azt csak bizd reám; holnap szolgálatodra fogok lenni, de ma én parancsolok veled. Allez donc!“

Gyula gépileg tolatá fel magát a' kocsiba . . a' gyeplőt kezébe adám, mitől szívesen fölmentettem volna, ha barátom nem emlékeztet, mikép a' tüzes 's ma először befogott mén avatatlan kéznek kormányát alig fogja eltűrni. Az utnak választását azonban Gyula egészen tetszésemre hagyá, annyira el levén foglalva új kalandja által, hogy észrevétel nélkül engedett kíváнатimnak. Elkészíteni akartam ötet azon boldog perczre, mellynek elibe sietünk; megdondolván azonban, hogy Gyulát a' becsületnek azon félszeg fogalma, melly ezen találkozást könnyen a' párbajelőli félelemnek tulajdonithatná, a' viszónlátás édjétől eltilthatta volna, tanácsosabbnak véltem hallgatni. A' kocsi sebesen haladt, 's néhány percz múlva a' szoros utból kiérve, a' szép juhásznétől Budára vezető uton, közel a' ferenczhalmi templomhoz, lejténk le a' dombtetőről, mellyen alól jegénye- és vadgesztenyefák között fehérlett ki a' szőlők- és kertü ültetményektől környezett mulató-ház, hol Róza lakott.

Mondhatom, gyermeki öröm szállta meg keblemet, midőn oly közel érzém a' perczet, mellyben két boldogtalan lény előtt ismét meg fog nyílui az elvesztett mennyország, 's a' szerelem büvereje által visszaadtnak ismét az életnek és társaságnak, mellyből száműzék magokat. Ezek átgondolásában elfelejtém a' kereket megakasztalni, 's a' kocsi sebesen iramlott le a' dombon. Gyula, mély merengéseiből föleszmélve; erősen ragadá meg ugyan a' gyeplőt, de már késő volt: a' tüzes paripa makacsabbá tétetvén a' keményen tartott zabla által, erősen lihegve 's jobbról balról kirugván, tört az uton lefelé. Megijedve ugrottunk fel mindketten

ülésünkről, készek valamely szerencsétlen fordulathoz a' kocsiból kiugrani. Ezen pillanatban — alig valánk még tíz lépésnyire a' laknak kapujától — onnan egy gyermek szökell ki 's vig tapsok közt egyenesen a' mindig sebesebben robogó kocsi felé tart. Egy rémitő felkiáltás, mely egyszerre tört ki ajkinkon, nem használt.. görcsösen megfeszített erővel kapaszkodánk mindketten a' gyeplőbe, ereink feldagadtak, szemeink kiszorultak medrükből... hijában... a' legszörnyűbb megtörtént... a' gyermeket a' ló előlábaival letiporta 's villámsebessen ment rajta keresztül a' kocsi. E' pillanatban rémitő sikoltást hallottunk 's két nőszemély mellett iramlottunk el, kik kéztördelve szöktek ki a' kapun. — Gyula hátrahanyatlott... a' gyeplő kiesett kezéből... alig volt még annyi eszméletem, hogy azt megragadjam. A' böszült állat egyenesen az ároknak hurczolt bennünket, midőn alig húsz arasznyira attól, kocsink egy az uton keresztül fekvő törzsökben felfordulván, az árok partjára sujtattunk... a' mén és kocsi pedig a' mély árokba zuhant.

Sérülés nélkül keltünk föl. Gyula eszméletlenül ragadott magával a' szerencsétlenség helyére, hol Róza haldokló gyermekének tetemére borult, anyja pedig kétségbeesve tapasztá mindkét kezét siró arczára. — Nincs toll, mely e' jelenet iszonyúságát le tudná írni, mely szavakkal fejezhetné ki azon mondhatatlan kínvihart, mely életgyilkolólag dúlt az anyai szíven. Csak az, ki tudja, milly féltő szeretettel csüng az anya szíve gyermekén, kiben, mint egyetlen drága életkincsben — örömet, reményt és vigasztalást talál 's teljes viszonszeretete nélkül holtak tekint mindent, csak azon néma bút nem, mellynek él, 's melly naponta nagyobb erőt vesz rajta: csak egy gyöngéden érző anyai szív ismerheti azon nevezhetlen fájdalmat, mely minden fájdalmak közt, mellyeket Róza eddig magos resignatioval tűrt és viselt, legéletoőbbben hatott érzékeire, megrendíté azokat legmélyebb mélyiben. Orvosolhatatlanul vérzetek a' sebek, mellyeket kimélet nélkül vert nehéz sorsa; de rejtve volt boldogtalansága még egészen meg nem töltött kelyhében, a' legiszonyubb vészcsapás, mely most a' sötét fellegéből lesujtott és hatalmas erővel oltá ki az utolsó élet-szikrát is.

És Gyula? ah, ki meri azon érzelmeket tolmácsolni, melyek keblében felzajongtak, midőn ingó léptekkel közelítvén, Róza föltekintett — 's ők megismerék egymást. Egy eget és földet megrázó éles sikoltással szökött fel Róza hörgő gyermeke mellől.. Gyula csüngő fővel és karokkal, megtörve és megsemmisítve állott a' hölgy előtt, ki az iszonyu csapás teljes érzetében vadul mereszté szemeit a' kétségbeesés terhe alatt görnyedő hitszegőre és — gyermekgyilkosra. Nevezhetlen keserőség vonaglott halvány ajkai körül, a' legszörnyűbb kétségbeesés ült bágyadt tekintetében, hollóhaja felbontva gördült le hófehér vállain. 'Gyula!' kiálta hang nélkül — szemei elhomályosultak, ajkai görcsösen vonaglottak.. 's eszméletlenül dőlt anyja karjaiba.

Erős karokkal segítém a' szerencsétlen hölgyet szobájába vinni. A' gyermek, kinek mellét a' ló behorpasztotta 's fejecskéjét a' kerék szétzúzta, karjaim közt mult ki. Rózát az öreg asszony-ság 's két nőcseléd ápolására bízam. Gyula eltűnt. Egy előmbe jövő üres bérkocsiba vetvén magamat, lélekszakadva hajtattam a' városba orvosért, ki rövid óranegyed múlva ugyanazon kocsin robogott ki a' szenvedő anyához.

Soha, még az élet legkeserűbb tapasztalása sem bírta annyira leverni elmémet 's majdnem a' kétségbeesésig eltompítani, mint ezen rémteljes catastropha, mely váratlanul lepett meg rózsás reményim közepette, mint derült égből boldog csendéletem hajlékára iszonyu csapással lesújtó villám. Pár perczig közel valék az örüléshez. — A' várba érvén, azonnal Gyula lakára siettem.. ő még honn nem volt. Később tán tizszer és késő éjszakáig ismétlém e' menetet 's ő mégsem volt otthon.

Másnap korán reggel erősen megkondul a' házharang.. a' kapu megnyílik és — Gyula robog szobámba. Arcza halvány.. szétduadt vonásai megkövesültek. 'Kövess'... monda szinte ünnepléses hangon, 's megvárván, míg öltönyimet felrántám, némán dőlt egy karszékbe. Öt percz alatt készen valék 's egyetlen szót sem váltva értünk ki a' krisztinavárosi temetőhöz. Két alakot látánk közeledni. Mintegy husz lépésre tőlünk megállottak. Gyula és az egyik alak felvont pisztolylyal közelítének egymáshoz... csaknem egyszerre dördültek meg a' fegyverek 's.... 'Gyula

elesett! Utósó lehellete Róza volt. A' két alak könnyű köszöntés után távozott

Az orvos húsán mosolygó arczczal találta Rózát meghalt gyermeke ágyánál A' nyugalom, melly a' szerencsétlen hölgy egész alakján előmleni látszék, 's bizonyos közönbösség minden iránt, mi őtet környezé 's melly nehéz betegségből lábadozók tulajdona szokott lenni, a' legjobb reményt nyújták az orvosnak ... ki még akkor nem tudá, hogy a' megtört anyai szív nem érzi többé a' sorsnak utósó csapását ... mert Róza — megőrült.

Az atya és gyermeke egy sírban nyugsznak.

TEMETÉS.

(BALLADA)

TÁRKÁNYI BÉLA-TÓL.

I.

Csapásra nyujtá vaskezét
A' sors Mohács felett,
'S Mohács egy véres honfisir,
Egy nemzet átka lett.

Elmúlt a' harc , leszállt az éj
Komor felhőivel,
'S mintegy halotti gyászpalást
Terült a' síkon el.

Halotti lámpakint az ég
Villáma lángola,
Könyű , részvét könyárja volt
Zuhongó zápora.

A' tompa gyászharang helyett
Villám dörgése szólt:
A' nagy halotthoz érdemes
Hallotti pompa volt.

Sötét az éj , dühöng a' vész,
'S mig elvonúltanak

Üregbe 's lombozat közé
A' rettegő vadak:

Gyászfátyolok redői közt,
Mint egy tündéri nő,
Halványan egy öszült anya
A' vérmezőre jő.

Az éj villámfáklyainál
Lát honfitesteket,
Lát honfivért, csonthalmokat,
Lát bús enyészetet, —

És elfogúl és felzokog,
Olly szívből 's igazán,
Vélnéd a' nemzet' angyala
Sir a' szegény hazán.

És hull a' zápor, háborog
A' boszús fürgeteg,
'S a' villám barna fellegén
Ropogva hengereg.

„Csatába lángot vittek ők,
És honfiszíveket,
A' harcz igazság harcza volt,
Bár gyászos vége lett.

Oh, ennyi szent test nem lehet
Vad martalékaul
Madár- 's elemnek, míg szívem
Honérzelemre gyúl!“

E' lelkes szózat hangozék
A' vérmező felett;
Hallá a' romboló vihar
A' szót, és néma lett.

II.

Elmúlt az éj, a' más nap is
Nyugodni szálla már.

Mohács terén négyszáz magyar
Komoly parancsra vár.

Előttök ősz Perényiné
Állt, gyász volt mindene;
Illyen lehetne tán a' bú,
Ha testet öltene.

„Utánam!“ szól és felzokog,
'S kapával földbe vág,
'S a' szó után négyszáz magyar
Zokogva földbe vág.

Csak mélyen, mélyen ássatok,
Hisz nem kemény a' föld,
Hol annyi drága honfivér
Hazátokért ömölt.

És ástak ők, mély lett a' sír
'S holtakkal eltelik.
Az égnek csillagsátorán
Ború emelkedik.

A' sirások a' sír körül
Most térdre hullanak,
Istenhez a' megholtakért
Könyörgést mondanak.

Komor felhővé tornyosult
Felettök a' ború,
A' szél kereng, lecsapni kész
Az égi háború.

Feláll a' szél Perényiné:
„Jó éjszakát, Mohács!
Nagy isten, add, hogy hamvain
Legyen feltámadás!“

Utána a' négyszáz Magyar:
„Jó éjszakát, Mohács!
Nagy isten, add, hogy hamvain
Legyen feltámadás!“

'S ropogva tör ki a' vihar,
 Lezúdúl zápora,
 Halotti fákyakint az ég
 Villáma lángola.

A' tompa gyászharang helyett
 Villám dörgése szólt: —
 A' hős holtakhoz érdemes
 Hallotti pompa volt.

C S Ó K T O L V A J.

MATICS IMRE-TŐL.

Rózsapárral hó-kezeben
 A' kis barna lány
 Áll remegve , szívdobogva
 Ifja ajtaján.
 Áll remegve , szívdobogva,
 'S vissza- visszatér,
 'S tépelődve , öntudatlan
 A' kilincshez ér.
 Ajtó-nyílván látja ifját
 Nyugvó pamlagán,
 Mély álomba szenderülve,
 Csendes egymagán.
 „Szem-varázsló tündérálom!
 Ringasd kedvesem ;
 Álmadozzék bájhonodban
 Szendén , édesen.
 Nyájas tarka képzetébe
 Szőj be engemet,
 Sejtse olly rég titkon égő
 Láng-szerelmemet.
 Ringasd , ringasd még kevesse,
 Örlzd álmait,

Mig szívemnek csillapítom
Szomju vágyait!
Igy susogva 's ovakodva,
Nincs-e kandi szem,
Alvó ifjához suramlík
Halkan, csendesen.
'S elmerülve rátapadnak
Ajkin ajkai;
Csókja oly hő, mint szívének
Dobbanásai. —
És az ifju rögtön ébred,
A' lány fölsikolt,
'S elszökелne, ámde immár
Átkarolva volt.
„Heh, kis tolvaj! heh, kis orzó!
Hogy megfogtalak!
Karjaimból büntetetlen
Nem bocsátalak.
Megkötözlek, oldhatatlan,
Szívem lánczival,
Érted égő hű szerelmem
Vallomásival.
'S oltár zsámolyához viszlek
Törvényt hallani,
Mindörökre karjaim közt
Fogva tartani.“

KALOCSA 'S VIDÉKE.

(UTAZÁSI VÁZOLAT)

HARASZTHY SAMU-TÓL.

I.

Ébredés.

„Áldott legyen az öreg Foulton emléke, nyugodjanak derék hamvai békével a' szabad haza szabad hantjai alatt!“ Sohajtók mindannyiszor, a' hányszor, ős Dunánk poros partjaira a' rosz kövezetű város utczáiból szívigható tyúkszem-fájdalom közt kiérve, egyegy gőzöst látok hullámain merészen tova repülni. — Foulton emlékével pedig, mikor 'Erős' — 'Árpád' — 'Pest' vagy az agg 'Nádor' árboczain a' magyar háromszinű lobogót látom a' szellő szárnyain játszadozni: egy másik férfiúé társul fejem- 's keblemben; és felsohajtok másodszor: „Áldott legyen a' derék magyar, ki e' füstökádó vizszörnyeket Dunánkra vezette, a' gyöngeségei mellett is mindig nagy hazafi — Széchenyi István!“

Mikor illy látványra fel-felsohajtok, mindig vágy gerjed bennem a' le-, vagy felrepülő hajókra szállhatni, 's a' főváros tömérdek tüdősorvasztó porát, szemrontó füstjét 's fejszédítő gö-

zét a' Duna szép partjain mosolygó vidékek élvezésével cserélni föl, legalább néhány órára, néhány napra. Föl Visegrád nagyszerű romjai; alá Mohács gyászmezői vonzzák lelkemet. Ott a' magason nemzetem erejét, hatalmát, fényét, dicsőségét szeretem olvasni a' bomladozó várfalak fekete kövein, melyek mindegyike mint egyegy lap áll fen a' magyarnak szebb századát festő történetéből; itt a' lapályon könyüzni a' sir fölött, melybe az utósó választott királylyal e' nemzet hajdani fénye 's hatalma kincsét temette! Föl, vagy alá, van emlék hosszában a' királyi folyamnak mindenfelé; mert körül, a' nemzettest éltető ere körül, barát és ellenség leggyakrabban találkozott a' dalias és lankadt magyarral.

„El a' gözösön! — kiálték fel egy augustusi napon, jó barátom nyájas meghívását olvasva. — Le a' szerencsétlen Lajos és nemzetem önállása koporsója felé; lássuk a' tért, melyen fél halálra vert a' vén Szolimán egy nemzetet, mely milliót irtá ki Omár fiainak.“

Málhám kevés percz alatt rendén vala; másnap korán utazni fogtam — „Mariannán.“

Hanem . . . . Igen, egy, hanem' megzavará utazási gondolataim kedves fonálát, 's kevésbe mult, hogy szegre nem akasztám vándorbotomat; azaz: nem is vándorbotomat, mert erre épen nem leende nagy szükségem a' gözösön; hanem kedvemet a' rajta 's általában az utazásra.

„Hanem korán, szörnyű korán kell kelned, ha „Mariannán“ akarsz tova uszni!“

E' gondolat vonult keresztül agyamon, midőn legényem a' jól rendezett zajdát este asztalom elé illeszté. 'S e' gondolat mindannyiszor megújult, a' hányszor szemeimet papiromról, melyre némi házi dolgaimat jegyezgetém, fölvetve, a' szobában mintegy keresőleg, hogy rendelkezéseimből valamit ki ne feledjek, szertevivém. Mint ébresztő óra, sőt mint nagypénteki kerepelő, állott az ártatlan zajda előttem: figyelmeztetőleg, hogy ne igen örüljek ez éjjel Morpheus édes ölének!

„Hanem korán kell kelned! . . . Háromkor! . . .

Irék ismét 's gondolkodám.

Bevégzém jegyzetimet, minden rendén vala. — Járék fel 's alá szobámban, arról tanácskozva önmagammal: álmatlanul töltsem-e az éjet, vagy lefeküve várjam a' reggeli harangszót?

Tünődém, tanakodám végtelenül.

Ti boldog házások, kiket a' nappal szerelmi csatákban lát, 's kikre az éj viharos leplét borítja, ti mosolyogni fogtok tünődésimen?

Ti jó öregek, kik néhány tokaji nektárcseppre szorultok, hogy esti kilencztől éjfél utáni egyig, a' kakas első lármájáig, szundokálhassatok, ti irigyleni fogjátok reggeli álmom megszasztásátóli rettegésemet?

És ti kártyahősök, kiknek nappala az éj, mint szokott lenni a' mennyből és pokolból kizárt vándor lelkeknek; kik alusztok a' baglyokkal 's prédát kerestek a' vércsékkel, ti kaczagni fogjátok nehéz elhatározásomat?

Mosoly, irigység és kaczaj, 's minden fegyvere a' gúny- és szánakozásnak, mind nem hatnak meg engemet. Szeretem a' napot, mert — éltet; szeretem az éjt, mert — éltet! A' nappal fáradalmi után örömmel dülök a' halál testvére édes karjaiba, melyekben gyakran szebb világot élek a' nappalinnál. A' hajdaniak istenül imádák az álmot. 'S alkotó erő van abban, melly nyugalma után rugékonyságát adja vissza a' testnek és léleknek a' koránnyal újra kezdendő munkára. . . .

Minden előszeretetem mellett is az álom iránt hosszú tanakodásom szép vége lön: „megyek!”

„Legény, te ör leszesz reggeli háromig — szólék inasomhoz — akkor elüzöd szememről álmomat, 's ha én Mariannán leszek, fekügyél te le, 's alugyál, nem bánom, kétszer huszonnégy órát egyhuzamban.“

Az ör jó viselé magát; 's midőn hajnal előtt a' váczi-utczán keresztül menénk, kaczagott a' derék boltörök felett, kik a' szeglet-kövekre telepedve, 's hatalmas, de senkitől nem rettegett bárdjokra támasztva fejöket, önmagukat is rosszul örzék az elragadtatástól — ha t. i. valakinek kedve lehetne illy hasztalan burokat utból emelni! . . .

II.

Indulás.

Az éj sötét és hűves volt. A' szunyadó várost mély csönd borítá, melyet a' partoni sátorok alatt alvók hortyogása, vagy a' Wurm-kávéház ajtajának nyikorgása, 's egy bagoly távolbóli huhogása zavartak meg, melyek közé nem sokára, midőn a' toronyóra első negyede ütni kezdett, a' katonai tanya őrének mordzord „Abgelöst“-je vegyüle. Az al-Dunára induló hajóelőtti parton azonban kissé ébredtebb élet lön; jöttek mentek a' maradók 's távozók; azok pogyászaikat rendezék; ezek fejér kendőjökkel bucsúzót legyintettek a' tat és orrzat felé: mert ismerőiket, barátjaikat, rokonaikat a' sötétben kivenniök lehetlen vala. A' nap még Sziberia szegény száműzötteinek süthetett, mikor Mariannán és körüle mindezek történtek. A' katlan zugott, a' füst, szikrákat szórva, nehéz gomolyokban emelkedett. Még néhány percz: a' hajó orrzatán megcsendült a' harang, a' hajó megmozdult, 's mi indulánk.

Pest, halvány fényű lámpáival, melyek, mint a' csillagok nap előtt, úgy homályosodnak el a' regkorány közeledésére, 's a' méltóságos Gellérthegy, nyírfa-seprűjökön már rég haza költözött boszorkányaival 's gonosz szellemeivel, tovasülyedtek a' homályba, melyet csak most kezde oszlatni a' közeledő pitymalat. Promontore jobbról, Rákos balról, mint kopott fátyollal leplezett hölgy aszott arcza, vonultak a' háttérbe. — A' hajón szinte kevés élet. Többen aluttak, mások a' tat vagy orrzat szegletében vonva meg magokat, várak a' hajnalpirt 's a' napot, melly álmukat elűzze. Tompa zsvaj volt hallható, melly a' gépek zöreijéből, a' habokat túró kerekek zajából 's némelly korán kelt utasok hortyogásiból alakulva, a' közelgő szürkület kertes világában olly valami kellemetlent vont a' hajó fölé, melly igen hasonlita azon átmeneti helyzethez, melyet olly istenileg fest Dante, midőn „Poklából“ — „Purgatorium“-bai áttérését énekli.

Nem alhatám; mert elzavart reggeli álmom, mint csökönyös szerelmes, akkor simul legkevesbé szememre, mikor én szeretném. — Két ismeröm a' kedves N... testvérek, kikkel véletlenül találkozám, szinte alunni mentek. Járék tehát, mint bolygó szellem, fel 's alá, égő szivarommal. . . .

Szivarommal? szegény szivar! annyi a' verselő hazánkban, 's még egy dalocskát sem hallék a' szivarról? Kulacs, pipa — pipa és kulacs, örök rimekben élnek már, noha nem sokára talán mindkettőnek lélekharangot huzand a' divat; 's a' drága szivarról — mit pedig, mint megszokott fényüzési cikket, igenis szeretnek dúsan jutalmazott költőink (!!!) füstölgetni, — még egy rimecskét sem irtak! Csak meg ne boszúlja magát. De tudom, míg tiszaháti togátusaink közt jobban el nem terjedend: addig hijába várunk mi szivarmagasztáló dalocskákat. Csak ők tudják a' módját, mint kell a' l a

„Édes kincsem galambocskám,

Csikóbőrös kulacsocskám“

megénekelni a' kedves szivarocskát, melyet ma, kulacskészítőink 's hölgyeink nem csekély boszúságára, bizony több férfiak, és ezerszerre többször csókolgat, mint akár a' kulacsot, akár a' szép leány ajkát.

Mig én illy búskomoly gondolatokba merülve sajnálám sorsát megénekeltetés nélkül hamvadó, enyésző szivaromnak: azalatt gyöngö pir futotta el a' Rákosra könyöklő égboltot, mely pir hovatovább terjedvén 's tüzesedvén, egyelőre olly hüvös szellő susogott keresztül az ősz Dunán, mintha fodrozott hullámai a' közelgő Phaëtontól féltőkben jégbástyát készültek volna vonni hátokra. Pedig szegény Phaëton, mióta lovai elragadták, örül, ha békével hajthat el fölötte az illy nagy vizeknek! Ám a' mi politicusaink nem igen akarnak okulni Phoebus e' kedvelt kocsisának szomorú sorsán! — No de minek is féljenek ők? Ha orrukra esnek, ott porczogó van, mely nem törik; 's aztán igen nagyot sem esnek: mert noha magasban szeretnek repkedni, alig emelkednek egyegy homokbuczkára, 's már is szédelg fejük. . . . Én sem féltém őket; hiszen ha senki más, magok is porba vonczolják egymást!

III.

Csepely.

A' világosság azonban terjedt, 's pedig kissé sebesben, mint — a' magyarok fejében; mert míg szivarocskámat végig csókolgatom, a' nap a' Ráczevi sziget vén füzei 's jegenyéi között már vérpiros arczával kacsintgatott Mariannára, 's a' handzsabégi homokpartokra.

Ad vocem: „Ráczevi sziget,“ melyet hajdan, úgy tetszik nekem, „Csepely“ név alatt ismerének a' magyar földírászok, míg magokat more patrio „geographus“-oknak szereték 's akarák neveztetni; eszembe jut, hogy majdnem pórul járt vele dicső emlékeztü királynénk Mária Therezia.

Elmondom a' kis történetet — Az időben a' jezsuiták még hatalmas emberek levén, 's pesti konyhájokra a' sok káposztát venni megúnván: esedezének a' kegyes királynénak, hogy e' szigetkét (?!), melyet ők majd takarékos kis káposztás-kertté fognának alakítani, ajándékozná nekik. A' nagylelkű 's bőkezűségéről egyképen magasztalt fejdelem édes örömet teljesít a' kérelmet, csak azon oknál fogva is, mert így legalább nem fogott vadul, elhagyatottan lézengni e' néhány talpalatnyi homoktér, ott a' Duna hátán. A' folyamodásra vezetett kedvező hátirat aláíratott, 's a' szokott adomány-levél kiadatása elrendeltetett.

Van a' fejedelmeknek majd mindig jó nemtőjük, melly őket bottlásoktól gyakran megóvjá, melly a' szemek elé vont káprázatokat eloszlatja. — Vajha mindig oldaluk mellett örködnék!

Egykor gróf E . . . , az ország akkori derék cancellárja, jö a' királynéhez, kegyes parancsait veendő.

„Itt e' folyamodásra — mond a' kegyelmes fejedelmi hölgy — magam írák fel: „teljesítessék;“ gondja lesz önnek, kedves grófom, akaratom létesítését eszközölni. A' pesti jezsuiták káposztás-kertül egy kis pusztá szigetkét kérnek: nekik kell adni.“

„Egy kis szigetkét?“ — felelé meghajtva magát a' cancellár, miközben a' folyamodást keresztül fut, — Csepely, feleséges asszonyom?“

„Igen; 's hát miért nekik nem adni azt a' haszontalan homokbuczkát?”

„Felséged parancsolja 's én teljesitem; de . . .”

„De?”

„Alázattal jegyzem meg, hogy Csepely nem haszontalan homokbuczka, hanem több mérföldekre terjedő igenis termékenynyé válható gyönyörű szigete a' Dunának. . . . Azonban, ha parancsolja fölséged. . . .”

„A' mit irtam, megirtam;” viszonzá a' fejdelem 's tovább haladt a' neki nyújtott iratok vizsgálatában.

A' cancellár meghajtá magát.

A' királyné irt 's a' cancellár porral hinté meg írásait. Illy porhintegetés közben történt, hogy porzó helyett tintatartót vön a' cancellár 's épen a' csepelyi ajándékot önté le a' fekete folyammal.

„Engedelmet, felséges asszony! biz a' Csepelyt a' tinta elöntötte. Felséged írása nem látszik;” mond mintegy zavarodással a' talán akarva is vigyázatlan cancellár.

A' királyné mosolyga 's nem bánta, hogy annak, mit irt, már nincs nyoma, hogy az nincs megírva.

A' jezsuiták káposztás kertjét a' — tinta elmosá!

'S mint a' tinta a' jezsuiták káposztás kertjét: úgy vivé el a' kelő nap az unalmat hajónk fedezetéről. Néhány óranegyed alatt élt minden, N . . . barátimat kivéve, kiknek nem süttött még a' nap állokra.

IV.

Babel. — Zsidók.

A' pesti Jánosfővételi, vagy mint egyik lapunk emlité: „diny-nyétlen dinnyevásár” épen végére járt, 's így a' Pestről távozó vásárosoktól a' csak egypár percz előtt még sírhoz hasonló gőzös a' legtarkább életjeleneteknek lön tarka színhelyévé. Hogy rajta szerb, török, héber, görög, német, tót franczia 'stb. mind nagyobb számmal volt, mint magyar, azt elhiszi nyájas olvasóm, ha nem mondom is!

Oh, szépek ezek a' mi gözöseink! — Föl német; alá minden egyéb, csak nem — magyar! 's mint ritka tünemény jegyzendő meg, ha olykor — 's ez különös összefüggése lehet a' körülményeknek — kissé érthetőbben hallatja magát a' magyar társalgás! Árva fejemre mondom, nyomoru dolog; de ha mi kissé későcskén jövének szundikáló apáink után 's többé nem, vagy csak nehezen változtathatunk a' dolgon; mert minden vágatásunk mellett is úgy tetszik nekem, hogy társalgásunkat nézve, nemzetiség tekintetében rákmódon járunk. 'S ez igen természetes: meguntuk a' csökönyös állat végtelen nógatását, miután az meg-unván tüzes nógatásunkat, magát megcsökönyösítette . . .

De hagyján, majd ennek sem lesz vége, 's mi tovább folytatjuk az égbekiáltó Babelt, melly, kivált az illy vásári alkalommal utazó gözhajón, olly cifra nyelvekben és hangokban mutatkozik, hogy a' szent hajdanság tornya körüli munkásoké hozzá még csak nem is hasonlítható. Képzelem magamnak, hogy ez a' Rajnán és Themsén is így lesz? . . .

Én tehát e' Babelben járék fel 's alá a' fedezeten, 's egypár törökországi zsidó előtt állapodám meg, kik azon dervisekhez hasonlítanak némileg, kik Ali-Baba sirjához szoktak zarándokolni a' budai hegyre. Az orrzaton valának mindketten, közel az árboczhoz, a' szobába vezető lépcső tetején, lábokat törökösen keresztbe vetve, háttal a' kelő nap felé. Fejér gyapotszövettel valának beborítva, fejökön hasonló szövetből turbán, mellökön 's hátokon Mózes tábláiként csüggött a' négyszegű shareth. Imádkozának. Köröttök zaj, láрма, zsihongás, köhögés, kaczagás; szóval, minden, mi képes az ajtatosságot zavarni, de ők imádkozának; szájak legalább egyre mozgott, testök egyre hajlongott, 's pedig egyike előre-hátra, a' másiké jobbra-balra: mi ez eredeti képnek egészen sajátságos szint adott, mellyet látva, nehéz volt föl nem kaczagni, annál is inkább, mert mindenki tapasztalható, hogy szájak jár, szivök talán most is erszényökben, vagy épen a' pesti vásáron barangol. — Tovább néhány hazánkbeli zsidó vala látható, jobb karjáról öltönyét levonva, 's keze fejtől kezdve nyakáig szíjjal körültekerve 's e' mellett szinte imádkozva. Szeretém vala tudni, hogy híják ők e' szíjat, 's kér-

dék egy zsidó suhanczot, ki az így imádkozók egyikéhez közel áll, 's ő, a' gonosz, ha nem tudék néhány ilir szót, csufosan fel fogott ültetni. — Embertelen nép, gondolám, soha sem szavaznék ,emancipatiojára.'

Főnebb, a' gyapju-zsákok közelében, ült egy csoport szerb-politicus, mennyire fülhegygyel kivehetém, Mihály herczeg pártosai. Sajnálám, hogy bővebben nem érthetém beszédöket. Egy terebélyes bácsi ur szives vala némellyeket megmagyarázni szavaikból; 's én csakhamar meggyőződém, hogy e' szatócs- és rőfös-politicusok egészen kezökbe illő mértékkel méricskélék a' nagy éjszaki kolosznak a' kis Szerbiát illető politicáját. . . . Ma már minden ember született politicus. Ezen épen nem kell csudálkoznunk. Minden kornak megvolt a' maga sajátsága; egykor minden ember anachoreta akart lenni, majd született katona lett az egész világ, később pinnel önték az istenek a' tudományt minden ember fejébe, — 's ma minden új polgárjában az életnek egy kis politicust tesz a' bába a' mosdó-medenczébe. . . .

A' hajó orrzata tömve volt — zsidókkal, kik úgy telepedének le ide ülve, fekve, állva, támaszkodva a' legfestőibb helyzetben, mint Egyiptomból kivándorlott őseik egykor a' pusztában, épen úgy, mintha az egész gözös övök volna! — Ismételve megkisértém soraik közt keresztül gázolni; de azt tartom, könnyebb volt Hannibálnak az Alpeseiken keresztül vezetni Rómát fenyegető hadait, 's könnyebb az öreg Mózesnek a' vörös tenger hajjai közt utat nyitni emberei számára: mint nekem e' rongyos, piszkos, bűdös csoporton átjutni. Volt pedig, mi különös illattal tölté meg az orratfeletti léget, e' hajdani egyiptomiak istenei egyike — az imádott vereshagyma! Oh, izrael választott népe! azért kelle talán annyi üldözést szenvedned egykor a' Nil termékeny partjain, mivel nem tiszteléd vallását a' népnek, melly közé balsorsod lakni vezérlett?

„Porrum et caepe nefas violare, aut frangere morsu“ mond a' római költő, Egyptom isteneiről beszélve; de a' ti számotokra kissé későskén jött Juvenal: különben talán még ma is Memphi vidékén volnának felütve sátoraitok.

Igy okoskodám magamban ugyan, de mégis hangosabban mondva ki utósó gondolatimat; úgy hogy egy mellettem álló becsületes X . . . megyei közbirtokos pipáját bajusza alul kiemelve, felsohajta :

,Vajha Pharao országában maradtak volna mindörökre; most nem kellene emésztő uzsoráiktól féltetni magunkat, gyermeinket — sőt hazánkat!'

Visszafordulék, 's a' felsohajtó közbirtokos kalapját érintve, jó reggelt biczczente felém, mellyet kellő udvarisággal viszonzék.

A' rövid ismeretségnék nagy farka lön, 's az én beszédes közbirtokosom mathematice, à la „kétszer kettő — négy“ igyekezett nekem megmutatni, vagy talán meg is mutatá, hogy azon sáskaseregéből, mellyet az ur Mózes imádságára bocsáta Egyiptom mezeire, zsidók lőnek, 's épen e' sáskákból lett zsidóság unokái vetődtek Vespasián után ide a' Kárpátok alá 's fölé; mert különben lehetlen volna megfogni, — mond az én becsületes közbirtokosom — hogy annyira elszaporodott volna e' csontunkat vérig szívó nép hazánkban. . . .

Én merően nézék emberem szemébe, mellyekben úgy tesz, mintha egy pár könnyű akart volna fakadni, 's mintegy kérdezőleg: mint lehet kevés szóban olly nagy jelentésű vádat ruházni e' nyomoru népre?

Ő aligha tökéletesen meg nem érté szemem- 's arczommal tett kérdésemet.

,Nyomoru? uram, nyomoru? — mond gúnyos mosolyt kifejező arczczal — Bizony nem tudom, ha nem vagyunk-e nyomorubbak mi, kik tisztességes kabátban járunk, mint e' piszkos nép, melly lefoszlott czondráinkba öltözik. Hiszen kabátunk övé, csak viselni engedi azt; mire avulni kezd, árát tisztesen fizettük meg; 's ő néhány váltó garast ad azért, mit mi drága kamattal vevénk meg tőle. Lehetlen, uram, ha ez így fog tartani, hogy maholnap curiánkban megmaradhassunk. . . '

Látám, hogy szíve teli keserű érzésekkel, 's komoly színezetű arczczal kíséré szavait, mellyekkel könnyítő utat keres vala annak, mi szívére mázsásan látszott nehezülni.

Mióta az a' váltó, meg áruszerzés lábra kapott, uram! — folytatá X... megyei nemesem beszédét — azóta zsidó az ur hazánkban. Megveszi gabnánkat szárán, gyapjunkat bőrén, hitvány pénzért, melyre mi neki váltót is adunk, melybe hatvanos száztóliak iratnak. Kénytelenek vagyunk a' gaz alkura ráállani, hacsak azt nem akarjuk, hogy marháink mind kidöljenek, juhaink kidögöljenek, mi magunk mezitlenül ne maradjunk. Jön a' nyírés, gyapjunkat elviszi, jön a' csépelés, nyomtatás, gabnánkat a' szérűn zsákjaiba rakatja, 's bennünket, kiknek már sem gyapja, sem gabonája nincsen, váltójával perbe idéztet; mert annak kamatai már annyira szaporodtak, hogy termésünk, nyírésünk nem elég annak kifizetésére. A' rögtön végrehajtás elől, mely egyszerre nyakunkat szegzé, menekülendők más zsidóhoz folyamodunk, 's hatvan helyett már száz, sőt több száztólit is irunk — a' jövő termés és nyírés fejében! ... No de minek beszélek annyit; kegyed talán szint oly jól tudja, mint szegény magunk. Lejár az utóbbi váltó; gabnánk nincs, mert élnünk kelle, gyapjunk nincs, mert ruházkodnunk kelle, borunk senkinek sem kell. ... 'S mi ott vagyunk az elmerülésnél, melyhez lassan sodor bennünket az átkozott váltó-manipulatio. Egyszerre csak azt vesszük észre, hogy curia és födél nélkül maradunk 's a' zsidó ur a' házban, melyért apáink Belgrádnál a' dicső emlékezetű Hunyad alatt küzdöttek. . . Nincs egyéb hátra, minthogy emancipáljuk őket, akkor aztán majd kereshetjük Magyarországot — a' Jordán partjain, Bethlehem omladványinál. . .

Elhiszi, nyájas olvasóm, hogy ezen életképhez igen nehéz, vagy lehetlen vala vidító színeket adnom X... megyei embe-remnek. Nem fojthatám el mégis a' gondolatot, hogy mindennek nem a' zsidóság az oka, hanem magunk, kik nem gondoskodunk gyógyításáról a' betegségnek, melyben századok óta sínlünk. — Az adón kezdém beszédemet. Hanem az én derék közbirtokosom, úgy látszék, azok közé való, kik a' nemesi szabadságot egész addig szeretik vinni, hogy még adósságaikat se fizessék meg, mint a' szalontai nemes hadnagy. Ő sem adót, sem zsidót nem akarna, de mégis kényelmesen szeretne lakni curiáján.

„Vagy adó vagy zsidó, tisztelt nemes társam; — mondám tova indultamban — csak e' kettő közt maradhat választás.“

'S ő fejét rázva, épen úgy, mintha ki akarná kerülni, hogy az első eszme az utat abban meg ne találja, fogai közt mormogá:

„Inkább Iczik, a' ki lelke van — mint adó!“

V.

Az alkusz.

Ezalatt gőzösünk messze haladt. A' két csillag is, melly kelet-délre legtovább tartá meg fényét a' közeledő nap előtt, rég elhomályosult. Nem tehetek róla, de midőn e' két csillagot látám, hazám sorsa jutott eszembe — és Szerbia! Onnan jövének mi, hol e' csillagok álltak; 's merre a' nap fölkele; onnan jöend az, ki fényünket teljesen eloltsa, nem ugyan esze hevítő világosságával, hanem — csillogó aczélaival! Ellen fogunk mi állani, mint e' csillag ellentállt a' tüzkörnek; de lesz-e erőnk visszariasztani sötétségükbe a' ragyogó lándzsákat? Ama harczias nép, kiben nem ernyede még szét a' hősi erő, mint bennünk, elhomályosult már a' fényledező szuronyok távol sugárzatára; mi elpuhult ivadék, kik apáink rozsdásodó aczéla helyett nyelvünket köszörültük csak, és köszörüljük az urali merész sas ellen: mire fogunk mehetni, ha lángoló szemekkel repülend át Kárpátaink fölött? ...

A' taton, közel a' kormányoshoz, egy férfi 's egy némbertűnt szemembe, kik mint gerliczék fáradhatlanul turbékolának ott, mióta Marianna Pestet elhagyá. Szerelmesek lehetnek, gondolám, 's miután a' sok politicusok közül menekülheték: feléjük közeledém, hogy lássam a' hölgyi bájakat, mellyek erős férfi-kebelt tudnak lenyűgözni.

Arczczal egymásfelé fordulva, nem láttak ők senkit a' gőzösön, nem semmit a' gőzös körül. Egész világuk — ők magok valának. — Boldog szerelmesek!

Egy kis köpczös uracska, dombor hasacskával, apró fényledező szemekkel, hegyesre pödrött néhány bajusz-szállal, kopott toskin-kabáttal 's ernyős fejér sipkával, bokáján felül li-

tyegő talpalónélküli nankin-nadrággal, ki a' szerelmesek körül sokat forgolódott, észrevevé kandiságomat. Mosolyra vonva petytyedt ajkait, félrehuzott 's egész titkos kifejezést adva borpiros arcának, mondá:

„Kegyed szeretné tudni, kik e' boldog pár? Elmondom, ha titkot ígér Paksig.”

„Titkot ugyan ígérhetek; de nem zaklat annyira a' kíváncsiság, hogy e' különben igen érdekes. . . .“

„Ugy van, igaza van önnek: igen érdekes; mondhatom a' regényességig érdekes; — esék szavamba a' titkár. — De kérem, csak ma délig, 's kivált itt a' hajón ne szóljon senkinek, különben gyönyörű művem, alkuszi ügyességem koronája, füstbe menend. Önnek sem kellene szólnom, de hijába, már nem tart-hatom tovább, ki kell mondanom, ha másnak nem, ez árboczfának. . . .“

„S hát ön engem egy rangba tesz az árboczfával?“ . . . kérdém mosolyogva az alkusztitkárt.

„Oh, nem! az istenért, dehogy; nem azt akarám mondani 's különösen nem akarám önt sérteni. Tudja ön, mi alkuszok a' hasonlításban csak ott vagyunk erősek, hol gypajut gypajúval, gubacsot gubacsosul kell összevetnünk. Mi például a' váltókat illeti, ott már nincs széles e' világon írástudó, ki jobban kitudná venni: hasonlít-e az utánczolt elfogadás a' valódi elfogadás egyéb példányihoz? . . .“

„Igen szép, igen szép. . . .“

„Mind semmi, uram, azon ügyességhez, mellyel e' szerelmes párt itt összeházasítottam . . . . akarám mondani kevés percz mulva férj és nővé teendem. Az árbocz csak azért jutott eszembe, mivel hallgatagságot akarnék abban, kivel titkomat közöljem; 's ön vizsgálódó szemeiből első megpillantásra olly embert gyaníték, ki szereti tudni, látni, mi körötte történik; de csak saját számára. . . .“

„Nem csalódott, alkusz ur. — Tehát a' dologra.“

„Igen, a' dologra. Oh, igen érdekes az. — Hanem engedel-met, — mond hátratekintve — a' kedves menyasszonynak talán frisitőre van szüksége. Engedelmével . . . tüstént itt leszek.“

Ezzel, mint forgószele, a' szerelmesek előtt termett, 's nagy hajlongások között távozva, nem sokára kávé, csokoládé rendeztetett eléjük a' pinczér által.

Néhány lábvonás 's tejfelt magasztaló vigyorítás után emberem ismét mellettem termett, 's megfogva egész alkuszi gyöngésséggel karomat, a' kerékfedezet melletti tappiacra vezetett, hol egészen magunk valánk.

„Lásza kegyed, e' szerelmes pár — oh, mert szeretik egymást, azaz, egyik a' másik bankjegyeit, már aztán valók, vagy álmodtak-e azok, az mindegy; — tehát e' szerelmes pár, miként ön szemeivel is meggyőzheti magát, kimondhatlanul boldogok a' boldog pillanat előérzetében, melly őket kevés percz mulva örökre — azaz a' válópör kezdetéig — összekötendi. A' hölgy, e' csinos özvegyke, százezer váltó forintjával, 's a' vőlegény e' derék barna szakállu ifju, ötven sessioval, arra be. . . Bihar felé, olly boldogok! Nemde kegyed is ugy van meggyőződve, hogy mikor az ember illy boldog napokat szerez egy-
pár embernek, többet érdemel hat száztólinal?”

„Nem tudom ugyan a' boldogság fokát, mert nem valék még vőlegény, 's nem laktam menyasszonyban; de képzelhetem, hogy igen boldog pillanatok lehetnek azok, mig az „örökké” szó nem nehezül rájuk olomszárnyaival; 's ha a' száztóliák ahoz méretnek, bizonyosan magasbra rugtathatnak a' törvényes hatosnál; mert e' mellett ugyancsak kevés örömet élvezhet az ember e' mai anyagi világban.“

„Örülök, hogy egy értelemben vagyunk — viszonzá alkuszom. — Ah, ismerem én embereimet. . .“

„Az ördögbe, uram! talán csak nem számít engem is emberei közé.“

„Engedelem, bocsánat, drága tekintetes uram; — mond comicus hajlongási közt az alkusz — szavam járása, mellytől bizony nehéz elszoktatni nyelvemet; csak azt akarám mondani, hogy nemes külsejéről látám a' derék gavallért, ki elég emberismerettel bir a' világot ugy venni, mint van, 's nem tud haragudni a' szegény alkuszokra, kik száz percentet érő fáradozásaikért a' hatosnál kissé nagyobb kamatot is veddegélnek. . .“

„De hát halljuk a' szerelmesek történetét.“

„Igen, a' szerelmesek történetét. Engedje kérem, hogy a' neveket elhallgassam. . .“

„Patvar vigye nevöket, szerelmi történetökkel együtt, ha illy végtelen bevezetés után most is ott vagyunk, hol kezdetünk;“ mondám türelmetlenül 's elindulék.

„Bocsánat, ezer bocsánat; de el kell mondanom, 's pedig önnek kell elmondanom, különben itt, vagy ott tör ki belőlem, 's aztán odavagyok . . .“ szölt tánczolva alkuszom, miközben könyökét, oldalát 's lábujját mutatá.

„No 's halljuk hát!“

„Itt vagyok.“

„Látom, látom; de beszéljen már egyszer.“

„Az a' szép özvegyke, mert első férjét huszonnégy éves korában szerencsésen eltemette, igen szép vagyont nyert férje után, mellyet egyik nagybátyja vön végrendeletileg kezelése alá. A' vagyon körülbelöl százezer forintba becsültetik; egy-két ezerrel több vagy kevesebb: az mit sem tesz. A' nagybátya csak addig van a' végrendelet egyik szakasza szerint a' vagyon kezelésére felhatalmazva, míg unokahuga özvegyen maradna; másodszori férjhezmentekor leendő férje veendi azt magához.“

„E' föltétel, mint igen könnyen hiheti akárki is, az öreg nagybátyát arra bírá, hogy a' fiatal özvegyből agg özvegy váljék; de az unokahugának egészen más eszméi vannak; ő nagybátyja elvét, ki igen nagy barátja a' magányrendszernek; nem szereti, 's azt mondja: gyöngye teremtés az asszony — ha maga van. . .“

„Míg férje élt, sokszor vala alkalmam vele is találkozni; olykor t. i. férje honn nem létében neki adam által a' száztól hatvanos kamatokat, mellyeket váltóival kamatoztaték Halála után szolgáltatatom az özvegynek szentelém, de igen természetesen csak kamatok nélkül; mert a' tőkétől őt nagybátyja ezer szeme megörizte. Midőn boldogult férjét örök nyugalomra takarítottam, könnyű szemekkel kért a' vigasztalhatlan özvegy: lennék rajta, hogy gyász-ruhájától minél előbb menekülhessen. Szavai olly epedők, olly édesen esdeklők valának, hogy szolgáltatatom megígérém.“

„Szavamnak ura levék. — A' mult farsangon egy csinos ifju ember jött Pestre, nagyvárad barátimtól hozzám ajánlva. Ah, tekintetes uram, ne ütközzék meg kopott kabátomon, foszladozó nadrágomon, ezek daczára is nagy az én pártfogásom Budapes-ten Sok nagy urnak előszobáját ismerem én, és viszont sok nagy ur ismer engemet; 's a' szolgálatot olykor vizsonzolgálat jutalmazza, én pénzt hajczolok nekik, ők szép kamatot fizetnek 's olykor némi irnoki, nevelői, vagy magántitoknoki hivatal csak csosszan ajánlottaim részére. A' nagyvárad ifju, ki különben valami alföldi svábfaluban növekedett, miután kántori hivatalából egypár községnél számvetésbeni járatlansága miatt kimaradt, kitanulta valahogyan a' törvényt, joggyakorlatra jött Pestre. Én, ki emberismeretre Lavatert sem hiszem magamnál ügyesbnek, hamar kitudám az ifju ur természetét. Tanulásra nem való, dolgozni nem szeret, de annál inkább ért a' költéshez — a' bankjegyek t i. és huszasok költéséhez. Hah! gondolám, itt egy csapásra két czinegét foghatunk. Eszembe jutott vigasztalhatlan özvegyem 's tervem: e' két teremtetést boldogítani, azon pillanatban készen állott.

„Jött a' tavasz; a' nagybátya unokahugával a' zugligetbe költözött Az én ifju uramnak szinte a' zugligetbe kelle mennie. A' 'disznó'fü' hüves ivezetei alatt, 's az esti és reggeli sétákon többször találkoznak, de az özvegy mindig a' nagybátya társaságában. Én csak észrevétlenül vevék részt az egész taticában. Védenczem időről időre tudatá velem kedves kalandját.

„Egyszer egy kis édeslevelke jut hozzám. Felbontom: aláírva benne a' vigasztalhatlan 'Siphonia.' A' szép özvegyke ír, hogy szerelmes, hogy halálba szerelmes, szólnék az 'isten szemnél' lakó ifjuval. Neki férj kell, mert — nagybátyja zsarnok örökösét tovább ki nem állhatja.

„Megvan, megvan! kiálték örömben. De első gondom vala az alkuszdíj; mert e' nélkül mi alkuszok egy lépést sem teszünk. Tehát az alkuszdíj — 's a' többi az én gondom.

„A' nagybátyát podagra kezdé gyötörni. Az özvegy napokig ült ágya körül; végre az orvos tanácsára, sőt parancsára, olykor szabadba kelle mennie. Találkozánk én is, pártfogolt ifjum is

az özvegygyel. Ők, noha soha sem szóltak, már érték egymást. Az alkuszdíj iránt egyezkedénk mindenek előtt; a' többi a' végrendelet nyomán önmagából fogott következni.'

„A' szükséges irományokat összeszereztem; a' nagybátya folyvást podagrában kinlódik, unokahuga pedig, az orvos állítása szerint, a' mellékszobában veszedelmes tüdőgyulladásban szenved, 's nyögését az öreg ur is hallhatja; mi azonban, a' tüdőgyuladást egy aszott mellü banyára bízván, most, hogy annál biztosabban sikerüljön tervem, K...ra megyünk esketőre! Ha ha ha! Nem dicső ez?'

„Valóban regényes — mondám én. — 'S az alkuszdíj?'

„Csekélység, uram, ennyi fáradságért, illy jó ügyészkedésért. Tizezer forint — váltóban. — Ime szerződésünk; legyen szives azt átnézni; a' vőlegény azt mondja, hogy egészen rendén van. Én is értek, az igaz, egy keveset a' dologhoz; de mégis szeretném, ha ön, kit ügyvédnek néztem. . . '

„Pedig nem vagyok az;“ esém szavába.

„Lehetlen. Emberismeretem engem nem szokott megcsalni; önnek szakállá, bajusza, szeme, szája, homloka, minden arczvonása arra mutat, hogy ügyvéd.'

„Lehettem volna; de . . .“

„De . . .; nem az? . . . Ah, hijába beszéltem; mert megvallom, leginkább azért avatám önt titkomba, mivel hittem, hogy kötésünket megmutatva, ön ajkairól is halljam: érvényes-e vagy sem; 's pedig előbb halljam, sem mint az esküvés megtörténendett, hogy segíthessünk dolgomon, vagy füstté tüzeljük az egész házasságot. . . Csalódtam, rettenetesen csalódtam. . . Pesten nem bízam senkiben, félvén, hogy kifecsegi titkomat! Most késő! Csalódtam!'

„Nem egészen; — esém, gondjait enyhítőleg, szavába — ügyvéd nem vagyok ugyan, de mint több nemes megyék táblabírája, szólhatok a' dologhoz.'"

E' szavaimra, öltönye belső zsebéből tárczáját elővonva, nagy ovatossággal bontá ki a' szerződést.

„Olvassa ön, olvassa kérem.'

Élethépek. II. Kötet.

Én átfutám tartalmát, 's mosolyogva adám vissza. A' kötés valóságos áruszerzési volt, melyben a' szép menyasszony mint gubacs jelent meg.

„Ne tartson ön semmitől. A' gubacs árát megkapja ön.“

„Megkapom?!..“ kiálta az alkusz, 's odafutott a' szerelmesekhez, kérdezve: miben lehetne még szolgálatukra?

IV.

Vaspályák.

Mig alkuszom a' szép özvegy szerelmi történetéről értesíte: hajónk messze haladt, 's már közel valánk azon ponthoz, mellyen a' Duna, mielőtt Adonyhoz érne, messze bekanyarodik a' fejérmegyei mezők alá. Partjai egyébiránt épen semmi regényszerűt, semmi festőt nem mutatnak. Jobbról rónák, vagy gyöngye emelkedésű fővényhalmok, balról a' Csepely százados füzei és nyárfái fárasztják a' nézdelő szemet. Helylyel malmokkal, másutt Pestre vontatott hajókkal találkozáink, mellyek ma is megtartják azon idomtalan alakjokat, mellyre Noëh apánk Araráton megakadt bárkáját építé; őt pedig, az első hajóst, már csak azért is tiszteletben kell tartanunk, mert tőle — egy igen tudós magyar historicus által készített genealogia szerint — egyenes vonalban származik keleti fajunk!

Szomoru dolog, 's rám legalább kimondhatlanul keserűn hat az illy hajóvonás látása. Majd embereket, majd egész lósereget fognak a' hajó elé, midőn a' gőzhajózás már évek óta divatoz hazánkban, 's Banátunk birtokosainak, tőzséreinek nem jutott még eszökbe, a' gőzhajó-társaság példájára vontató gőzösöket építtetni? Mennyi idő, mennyi — máshová sokkal nagyobb haszonnal fordítható — erő kiméltetnék meg ez által!

Mikor illyeket látok, ingadozni látom hitemet az iránt, hogy hazámból valaha kereskedő ország válhassék. Az időt és erőt, a' nemzeti gazdagság tényezőinek e' két leghatalmasbikát, még mindig nem akarjuk, nem tudjuk becsülni! Mindig, szünetlenül haladunk; nincs nemzet a' világon, melly olly végtelenül hordaná száján a' haladást, mint mi magyarok; 's mégis vagy váltig egy

helyben forgunk, vagy ha neki rugaszkodunk olykor, nagyot ugrunk, akkorát, hogy három lépés helyett előre, kettővel hátrább löketünk! . . . A' legkönnyebb, legközelb levő, legnagyobb haszonnal járó dolgokat olly egykedvűleg nézzük, mintha minket ollyasmi nem is illethetne. Nem, nem! urak! mibelőlünk soha, vagy csak igen későn lesz valamivel több, mint a' semmi. A' XIX-ik század közepe bukkanik ránk maholnap, 's mi csak azt sem tudjuk még felfogni, milly megbecsülhetlen, milly megfizethetlen kincs az idő, milly kimondhatlanul szükséges gazdálkodni, kivált nálunk az erőssel!? Franciaország, Britannia, Észak-america 's a' manó tudja, mi nem forog eszünkben csillogó politikai eszmék iránt; 's feledjük, hogy olly emberekkel van dolgunk, kik a' magános vagyonosság és közgazdagság alpháját csak nevérlől sem ismerik! . . .

A' szép Duna foly majd feldagadtan, majd leapadtan, amugy isten igazában, a' merre és mint neki tetszik. Partjain tömérdek tuskók ülnek, mint megannyi daemunculusok, hogy a' hajósokat tova rettentsék; kanyarog ide-oda, egészen saját kényelmére; elszaggat földeket, réteket, halmokat, völgyeket. . . . Őt és fél éve már, hogy iszonyuan megleckéze bennünket, a' ferula helye még ma is sajog. Mi szörnyű nagy tüzzel, valódi magyar tüzzel, neki esénk a' szabályozásnak. Küldöttség küldött küldöttség után. A' seb helye némileg behegedt, őt télen át megemberelte magát, 's a' szabályozás szépen az actákba elcsücsült!

Igy tünődém, bizony nem a' legjobb kedvvel, midőn tisztelt barátim, a' két N . . . testvér, kocsijokból, mellyen megszakasztott reggeli álmokat pótolni igyekeztek, leszállva, felém közeledtek, 's elkezdenk — politizálni!

Azonban figyelmünket két nyugati ur beszéde voná magára, kiknek egyike arról panaszkodott, hogy a' gőzhajó igen lassan jár. Rajna vidékiek lehettek, kik keletre utazván, a' Dunát választák országutul.

Lassan járnak gőzöseink? gondolám magamban. Még néhány évtized előtt örülénk, hogy 30—100 lóerővel vontathatók magunkat a' Dunán a' helyett, hogy 2—4, vagy épen 8—10

ökörrel czipeltetnök magunkat a' porfelleg- vagy sártengerben a' Duna partján; 's most már lassan járnak gözöseink?! Bizony, bizony oda jutunk még, hogy a' vaspályáni haladás is maholnap csigamenetelnek látszassék, 's rólok néhány év mulva úgy beszéljünk csak, mint beszélünk ma a' gözösökről és bérkocsikról...

Bayard és Varin uraknak a' napokban egy három felvonásos Voudevilleje adatott a' 'palais royal' színházban. A' darab czime: 'Paris, Orleans et Rouen.' „A' drámairók — mond egy franczia feuilletonista — annyira visszaéltek színművekben a' locomotivekkel, hogy felette bajos volna figyelemmel kísérni menetét 's jövetét személyeiknek, kik a' három felvonásban egyedül azzal foglalkoznak, hogy egymást üzzék, hajtásák Parishól Orleansba, Orleansból Rouenbe, hol aztán csak nagy fáradsággal találják fel egymást.“ Egy uttal alkalmat vesz a' feuilletonista elmondani bírálatában némelly dolgokat, mik igen jellemzik századunkat, 's mellyek néhány sorait helyén látom idézni.

„A' tömegek álma jelenen, — mond a' szinbíró — a' sebesség! — Vassal, gözzel iparkodik legyőzni a' régi nehézkességet; úgy látszik, egyedüli gondja: megsemmisíteni a' tért. . . Némelly angol mérnökök, meg akarván tudni: mennyire lehetne vinni a' gyorsaságot a' legmagasb foku gözművel, egy gépfütőt hoztatának, 's nagy pénzöszeget ígértek neki. . ha épen 's egészségben érne el a' kitűzött czélt a' vaspályán, mellyen csak katlanát viendé magával, 's nyugpénzt családjának, ha utközben légbe repülne. A' rettenthetlen gépfütő fölment a' locomotivra — 's 45 angol mérföldet futott egy óra alatt. A' megígért öszeget megkapá, hanem a' vállalkozók egyike megjegyze: mivel a' gép nem pattant szét, a' fütő nem tévé meg lelkiismeretesen a' kísérletet!“

Ugyanazon feuilletonista így folytatja szavait:

„Egy barátunk jelenen olly gép föltalálásával, vagy inkább alkalmazásával foglalatoskodik, mellynek segítségével a' légben repülhessen, 's éjjelenként gyakorolja magát az 'Enfer' melletti vámsorompóhoz közel kertben a' Luxenburgnál. Néhány hónap mulva a' gép tökélyesülten kész leend, 's át fog adathatni a' kö-

zönség használatára, 's nem kerülend többé 60 franknál; *) csekély pénz, ha figyelembe vesszük: mennyi lábbelire 's kocsira teendő költséget fogunk így meggazdálkodni. — E' találmány bizonyosan megváltoztatandja a' földszinét, uj elzárási és erkölcsösségi rendszert kell feltalálni. Az ablakok kapukká lesznek, az udvaroknak hálókka! kell beboríttatniok, mint a' tyukketreczeknek. Nem lesz többé harminczad, nem fogyasztási vám, nem hid-, nem hajóber, " 'sat.

Ez lesz ám még a' boldog világ!

Midőn e' sorok tartalmát én, szegény fontolva haladó, ki egyébiránt igen szeretek gözösökön, 's még inkább szeretnék vaspályákon utazási óráimból sebesség által néhányat meggazdálkodni, midőn tehát e' sorok tartalmát egy vágatva haladó szerémi liberalis ifju urnak, kinek e' gözös szinte igen lassan haladott lefelé — hova talán szíve húzta? — felolvasám, szemei örömtől szikráztak, 's felkiáltá:

„Mondtam én mindig, hogy e' század feltalálási szelleme még nem forrta ki magát; kell jöni férfinak, ki repülni tanítsa meg az embereket; 's minthogy, ön szava szerint, ilyen már született, sőt működik is: indítványt teszek legközelebbi közgyűlésünkben, hogy a' néhány év múlva ugy is haszontalanná levő vaspályák költséges építésével fölhagyva, már most azon párisi gépészt hozassuk ide, ki szárnyakat készít az embereknek. Dicső találmány! Magyarunk elsőnek kell lennie, mellyben ez indítványoztassék. . . . A' repülési indítvány elsőségének dicsősége övé legyen! . . .“

Én és N. . . . Varatim alig tudók elfojtani kaczagásunkat az indítványozási e' körség nyilatkozására, 's csintalanul vetők oda e' megjegyzést:

„De hát az áruk szállításáról megfelelkezik-e ön? avagy talán majd minden buzaszemre, minden gyapjuzsákra illy szárnyakat aggatandunk?“

Igaz biz az; arra nem gondoltam; — mond néhány pillanatnyi reflexio után szerémi vágatónk. — Hanem mi emberek va-

*) Körülbelöl 24 conv. forint.

gyunk első, 's így az indítványt mégis meg kell tennem, mert hátha a' szomszéd megyében megelőznek vele? . . .'

E' közben a' gőzös Paks alá ért, 's minthogy utamat ezuttal legnagyobb kedvvel sem lehetne tovább folytatnom, csónakra szálltam, mely a' gőzhajózási itteni ügynökség által azok számára tartatik, kik e' helyen kiszállani akarnának.

Néhány percz mulva 'Marianna' a' Paks előtti szigetet körülfolyó Duna keleti kanyarulásában tünt el; mi pedig — én t. i. 's vagy három paksi zsidó — a' csónakban ülénk, mellyet lassacsckán hajta keresztül a' Dunán a' két evező a' pestmegyei partokra.

VII.

A' part.

A' ladikban velem ülő paksi zsidók, kik a' pesti vásárról jöven, több napokig nem láták tüzhelyöket, kíváncsilag kérdezősködtek ujság után. A' kormányos, magos, tömött testű, 's azért mesterétől, az ősz Charontól, annyira eltérő férfi, kinek nevét — mint később egy barátomtól értém — nem tudom alaposan-e vagy sem? Nemesisre változtatá a' vidék, mosolyogva értesíté a' kíváncsiakat ama szerencsétlen tüzvészről, mely előtte való napon Bika Laczi házát porrá hamvasztá. A' mosolyogva közölt hirt a' zsidónép — mert volt köztök némbér is — szinte kacajjal fogadván: azt hívé, hogy a' község 'Laczinak' nevezett bikája fölül égett le a' tető; 's csak később, midőn a' pöröly megmaradtáról, a' repedezett brügónak lángokközüli szerencsés megszabadításáról 's hurjainak most még búsabb, siralmasb hangjáról hallék említést tétetni, kezdém érteni, hogy pharao valamely ivadéka lehetne a' boldogtalan; 's midőn korholni kezdém a' kaczagókat részvétlenségökért, mondák: mikép elhamvadott sövénykunyhója helyébe mást építhet a' bögös kovács, mely a' fát 's szalmát ighen adó uraságok kegyéből háziabb alakot fogna viselni.

Kevés percz mulva Nemesis felkiálta, 'lassan az evezőkkel! 's az egyik hajós, feltürt gatyájával a' ladikból kiugorván, azt a' komp mellé huzta.

„Partra szállottam; bevonom vitorlám. . .“ Azaz, nem vonom biz én be, mint tevő a' nyakas Berzsenyi, ki, mivel kísé megróttá a' csekei kritika: vas szegre akasztá lantját 's kitépte bájosan zengő nyelvét túlszerény musájának. Nem vonom be pedig két okból; először: mert vitorlám nem volt; 's másodsor: mert ha bevonnám vitorlámat, vége volna utazási vázlatomnak, 's Kalocsáról és vidékéről, miről pedig tulajdonképen írni akartam, 's mindeddig nem irtam, ezuttal legalább mitsem fogna olvasni nyájas olvasóm, mi aztán valamint neki — elképzelem! — nagy és méltó bánatot: úgy nekem valóságos szívfájdalmat okozna annyiból, hogy dús tapasztalásokkal terhes kirándulásom epochális perczeit neki el nem mondhatám.

Tehát maradjon fen vitorlám, melly csak képzeletben lobog, 's én rám várakozó szíves barátom kényelmes kocsiján folytatandom beszédemet.

Messze terjedő szilas és fűzes berek fogadá ölébe kocsinkat, melly a' Duna árjaitól csak néhány nap előtt szabadult söppedékes bozótban gödörből gödörbe, tuskóról gyökérbe vágó kerekeivel, 's a' különben talán kedves árnyékot nyújtható szil- és berekfáknak az utnak nevezett gonosz csapás fölé messze kihajló izmos ágaiba ütődve tetejével, egy óranegyednyi hajtás után kiért a' szép térre, melly Kalocsát nyugatészakra 's keletre — 's meg lehet délre is, körülfogja. Első, mi e' téren szemünkbe ötlött, két nyomoru viskó volt a' berekszélen, mellyet azonban tőlünk, a' berekből kiérőktől, hosszan elnyúló pocsolya választ el, melly ha Archimedes pompás gályáját nem is: több lélekvesztőt alkalmazsint megbirna. És még nem végzém csudálkozásomat a' felett, hogy illyesmi türetik hazánkban, 's ime a' bátor kocsis, neki ugratva derék tátosait, bennünket a' tó közepére vonczoltatott, hol a' tomboló mének hatalmas viztapodása 's a' kerekék zuhogó forgása által előidézett záportól a' legszebb, legderültebb nap delén becsületesen összeázánk! Boldog isten! hová maradtunk mi vízszabályzásinkkal, mocsáraink lecsapolásával, földeink rendezésével. . . Mindezekről hatalmas értekezést készülék tartani K . . . barátomhoz, ki a' mesterséges záporoni boszorkodásomat szána-kozó mosolylyal nézdelte: midőn ime, egypár puskalövésnyire

egy másik, és nem sokára egy harmadik nagyobb és nagyobb tócska állt előttünk, melyeken szinte, mint az elsőn, zápor közt ragadta keresztül kocsinkat a' gyors lábu négy pejmen. Jött még egy negyedik is, de ennek már csak iszapján kelle átgázolnunk, mert vizét a' nap jobbadán kigőzölögteté.

E' szép fekete földü tért itt, mellynek sok száz holdja posvány, a' Duna folytában nyugatészakra és délre gazdag lombu füzek és nyárfák keritik, keletre pedig a' városkörüli jegenyék rámaazzák be. Ha volna földművelési iparunk, valóságos kincsbánya fogna e' gyönyörű tér lenni, mellyen ügyes, szorgalmas bérlők jólétet mutató csinos lakai fognának a' kertekké varázslandott szép sikon emelkedni: mig most a' mocsárokkal át meg átszegdelt mezők 's legelők nagy részén kényére hajlong a' vadborostyán és lapu, 's a' dögleletes légtől nem rettegve, dölőfösen hajhászsa békáit a' golya !!

A' város közelében is buján tenyész a' fűz és nyárfa az ekkor már egészen természeti állapotjára bízott kukoricza- 's burgonyaföldek közt; 's e' dús természet ismét tanúsítja, mennyire volna itt vihető a' mezei gazdálkodás kissé több szorgalom 's kellő műipar által! Most minden csak úgy van, mint apáink hagyák. Tudatlan földnépünk nem törekszik, de nem is vágy többre, mint mennyit suhancz-korában apától látott és hallott; fölötte még mindig vastag homály borong. Tanítási 's nevelési rendszerünk hiányában üdvös példa vonzaná őt leginkább: de hol vannak azon lelkesek, kik példával előmenjenek, kik gyakorlatilag oktassák az elméletileg sötét népet, a' megszokottakhoz rözgeszméüekként ragaszkodókat, kiknek jobbról még ma sincs fogalmok, nincs képzelők. Sokan félnek a' nép nevelésétől, felvilágosításától azon hiedelemben, hogy a' polgáriasultabb nép a' fényüzéssel járó hasztalan szükségek érzetében nemcsak boldogtalanabb, de talán azok megszerzésében rossz eszközökre hajlandóbb levén, nagyobb kárára leendne a' társaságnak, mint mostani félvad helyzetében?! De feledik e' jámbor pártolói az észsötétségnek, hogy a' nevelés által szétárasztott ismeretek terjedésével megfordított arányban van az azokból származó rossz: mig az ugyanazokból serkedő jó egyenes arányban mutatkozik; 's mély bölcseséggel jegy-

zé meg Beccaria ezen állítás megalapítására, miszerint: „a vakmerő csalót, ki sohasem szokott közönséges ember lenni, imádja a' tudatlan nép, míg a' felvilágosult azt kifütyüli.“

VIII.

A' város

Kalocsa egy kis magaslaton, melly a' csak rövid félórányi távolságra folyó Dunának szinte házaiig érő kiöntései ellen főutczáját biztosítja, csinos érseki városka, közel hetedfélezer lakossal, kik ma — hála a' boldogemlékezetű Patachich érseknek — tiszta magyar ajkuak. Arczvonásaikon azonban még megvan a' nemeredeti magyar kinyomás, 's mig megszólításodra nem felel, a' nagyobb részt szlávnak volnál hajlandó tartani. Miért nem vala több buzgó követője Patachich magyarosítási rendszerének az ő korában, — midőn a' nyelv- 's nemzetiségkörüli viták még nem emelkedtek olly elszánt keserű harczokra, mint napjainkban, — 's nekünk, a' harmadik nemzedéknek, nem kellene ma küszköznünk nyelvünk ügyében, nem féltünk a' legszentebb kincsünket! Ő a' kuruczfutásban elpusztult telkekre Tótországból hozott gyarmatokat, a' török hadakban 's belzavargásokban elholt vagy rabszíjra fűzött apák árva maradékát szállítván át e' vidékre, 's az idegen gyarmatot részint jutalmakkal, részint kényszerítő eljárással annyira vitte, hogy napjainkban Kalocsa, nemzetiség tekintetében, tösgyökeres magyar városaink számába méltán sorolható.

A' város nyugati részén, téres, tiszta piacon áll az érseki lak, mellyet nagy, de ma már elhanyagolt angolkert vesz körül; tovább a' székes egyház, egyszerűen szép homlokzatával 's két sudár tornyával, helyén a' hajdani terjedelmes templomnak, mellyet a' törökök megkiméltek, 's a' magyarok, vallási villongásaik közt, elhamvasztottak! — Az egyház körül a' papnevelői intézet, ettől nem messze a' kegyesszerzetiek gondjára bízott gymnasium, több káptalani tagok házai 's az uradalmi tisztek csinos, emeletes lakai helyezvék kedves benyomású csoportozatban. E' piacon veszi kezdetét a' város főutczája, melly hosszan nyulik el kelet felé, több mellékutczákra nyitván bejárást.

A' nap, mellyen ide érkezém, gyászünnep előnapja volt Kalocsán. Klobusiczky- a' magyar catholica egyház főpapjainak nem rég elhunyt nestoráért fogtak tartatni az engesztelő áldozatok. Sok vendég gyült össze a' közel 's távolabb vidékről, kik bizonyosan szokatlan élénkséget idézének föl a' különben igen is nyugalmas arczu városban, mellynek lakosai többnyire földműveléssel foglalkozván, keveset törődnek a' világ zajával. — Másnap minden a' templom felé tódult, hová a' szomoruan kongó hangok hívák volt kegyes főpásztoruk emlékünnapére a' hiveket, 's hol fekete szövettel bevont halotti ág körül vastag viaszgyertyák lobogtanak. Ide menék én is, mielőtt a' fényes halotti szertartás és szónoklat kezdődnék, hogy lássam nevezetességeit! De szobrai 's képei közt nem lelheték semmit, mi a' már olaszthoni templomokban látottak után különösb figyelmemet igényelhetne volna. Ujabb korbeli művészek vásznai állanak oltárai felett, 's közöttök nincs egy is, melly a' festészet hanyatlására szomoruan ne emlékeztetné a' műbarátot. Azon vallástalan kifejezés tűn fel a' festett szentek arczain, melly annyira bélyegzi e' vallásilag olly hideg, olly közönyös nemzedéket! A' festész, kinek ecsetét nem vezérli a' vallásos meleg érzelem: lehetlen, hogy szent ihletést vigyen át hitüres kebléből a' vászonra. Egy őrangyal van egyik jobboldali oltár fölött; de mint nem angyali, nem mennyei az arcz! A' sugárkör, mellyet e' fő köré ecsetelt a' festész, csak szomoru jelképe azon dicsőületi fénykörnek, azon dicsőségeknek, mellyből az angyal alászállt. A' rajz mind, de mind hibás; a' színek szorosan emberiek, 's így magok a' képek művészeti becsnélküliek. Egy kedves érzést hoz a' magyar szemlélő e' képek nézdeléséből magával, 's ezt leginkább hazánk szent férfiai képének látása fogja gerjeszteni keblében.

Az érseki lak nem pompás, nem nagyszerű, de meglehet, annál több kényelmekkel kínáló épület. Az érsek íróasztala fölött csügg egy kép, megváltónk töviseli koronázása: gyönyörű, 'Ecce homo' ismeretlen képirótól fatáblára olajban festve. Szép az elbájolásig, 's kipótolja a' műélnélkülözést, mellyet a' templomi képeknél kelle tapasztalnunk. Régi tábla, a' művészetek aranykorából vagy a' még be nem állt hanyatlási időszakból szár-

mazhatott. A' színvegyületet tekintve, Dürer iskolájának volnék hajlandó azt tulajdonítani, 's ha nem eredetije ez iskola valamelyik tanyítványának, igen szerencsés utánzása Dürer Albert ama híres „Ecce homo“ czimű képének, mely a' velencei királyi palota kápolnájának egyik oldalfalán — ha emlékezetem nem csal, az oltárral átelleni oltár felett — látható. Szép rajz és meszteri kivitel! Az istenember kínai tengerében sem nélkülözi menygyei eredetét: a' löviskoronától felszaggatott homlok vérfoltjai, az összeszorított kezek közti káka mellett is, oly nemes, oly szent, oly isteni kifejezés ömlik el a' gyönyörű ajkakon!

Egy másik festészeti nevezetességül az érseki palotakápolna oltára feletti tojásdadalakú képcske tartatik. A' „boldogságos szűznek angyal általi köszöntése“ ez, mely a' halhatlan Raffaello ecsetének, hiedelmem szerint, igen balul, igen helytelenül tulajdonittatik. Én legalább még akkor sem tudnám e' képet az urbinói festész ecsetének tulajdonítani, ha talán a' képen neve volna olvasható. Raffaello, kinek művei ismertetését figyelemmel olvasám, *) tudtomra nem festé a' bold. szűzet soha viselő állapotjában; 's e' képen tapasztalható az istenfiúnak több hónapok előtti fogantatása az angyal üdvözlő szavaira ájtatosan elbámuló szűz anyán! Milly tévedés, milly fonák eszme! Bejártam felső- 's közép-Olaszország majd minden jelentékes városát, 's csak egyetlen egy fresco képet láttam, hol a' bold. szűz viselő helyzetben ábrázoltatik; 's ha emlékezetem nem csal, ezt Nuccio Rossi, nápolyi származásu ifjú festész ecsetelé a' XVII. század közepe táján, midőn a' művészetek hanyatlási korszaka már beállott. Rafaelról, ki első festett istenanyát — midőn az előttei mesterek csak némbert tudtak ecsetelni — Rafaelról nem hihetem, nem merem föltenni, hogy illy kificzamlott képzzettel lehetett volna a' madonnáról. De nem lehet övé a' képen látható Gábor arkangyal sem, kiben itt semmi mennyei nincs; mert izmos, sovány testtel, a' mellén 's nyakán látható csontokkal az urbinói művész angyalt festeni nem fogott; 's a' kis galambkák

*) Della vita e pitture di Raffaello di Urbino. Per Vasari, Bellori, e Missirini. Milano per Nicolo Bettoni. 1825.

is, mellyek a' kifejezéstelen arczu szüz imazsámolya körül láthatók, 's mellyek sokkal anyagiabb jelképei a' szerelemnek, sem-hogy illy mennyei titokteljes és magasztos eszmét ábrázoló képen helyök lehetne, Rafaello mindig ihletésteli ecsete ellen bizonyítanak; mert helyén lehetnének azok Cythere habkocsija 's Psychéveli enyelgései ábrázolása körül: de nem soha a' madonnának angyaláltali üdvözlésénél. A' fogalom tehát és rajz nem lehet Rafaelloé, és nem is iskolájáé, de nem övé az ecsetelés sem; az ő színei — kivéve „Spozalizio“-ját, melly a' milanoi Brerában látható, melly igen ifjúkori műve e' halhatlan feszítésnek — mennyire nekem alkalmam volt tapasztalni, még mindig megtartják eleven-ségöket, életvidorságukat, mi e' képen itt teljesen hiányzik. Örö-möm tehát, melly azon tudósításra fakadt keblemben, hogy az érseki palotakápolnában Rafaello mesterkezének nyomát láthatan-dom, elenyészett.

Az ebédlőbe térék, mellynek boltozatát, mint mondák, Maupetsch német művésznek 1779-bőli szép frescoi ékesítik. Itt csalódám annyira, mint a' kápolnában; de azért valami különöst még itt sem találék. Legnagyobb érdeme e' frescok egy részének az, hogy az akkori érsek, kanonokok 's némely érseki hivatalosok jól talált arczképeit festé a' művész a' boltozatnak be-menettöli jobb oldalára, hol azon jelenet ábrázoltatik, midőn Patachich a' tolossai rend szalagja- 's keresztjével kanonokjait feldi-szíté. Ezzel átellenben első királyunk sz. István és udvara látha-tó, a' mint neki a' Rómából megtérő Asztrik a' magával hozott koronát 's az apostoli keresztet átnyújtja. Itt néhány igen jeles magyar arczon örömmel pihen meg a' szem. A' jelenet is sokkal helyesben van rendezve, mint a' másik frescon, hol a' művész nem tudá a' boltozat konyulatait rajzához akkép használni, hogy képei egy egészül látszassanak. Ügyessége legnagyobb jeléül egy pór tartatik, ingben és gatyában, kezébe kulacsa szíjait szo-ritva, kit a' királyudvar tornáczának lépcsőzetére — egyik lábát kinyújtva, másikkal térdelve, 's kezeire támaszkodva — fekte-tett a' művész különös szeszélyében. Távarányi tekintetben csak-ugyan különös is e' kép; mert az ebédlő bármelyik oldaláról nézzük azt, felénk fordítja borveres arczát 's pöre alfelét, 's a'

mint egyik oldalról a' másakra megyünk, szinte látjuk, mint kanyarítja ő is testét, mint huzza össze magát, 's ismét mint nyújtózik el. A' pannonhalmi ebédlőben egy római lovag van illy játsszilag, szinte frescoban, ecsetelve. Volt kor, midőn a' művészek így szeszélyeskedtek; az újabb korból nem emlékezem, hogy több illy távarányi játékot láttam volna.

Néhány látogatást téve, másfélnapi mulatozás után odahagyám Kalocsát, 's azon uton, mellyen jövök, ismét a' Dunához tértem vissza, hol már többen várakoztak, részint a' kompra, részint 'Sámsonra,' mellynek füstje, midőn a' folyó partjára vergődünk, magos oszlopokban emelkedett már a' távolban.

IX.

A' csatorna.

Mig a' hajó megérkezett, a' beszállásnál végződő imlosi és zádori csatornát tekintém meg, melly aligha nem egyik legfeltűnőbb nevezetessége Pest megyének. Kilenczszáz ölnyi hosszú, 's mintegy hat ölnyi széles az, melly a' Dunának nagy kanyarulását rövidítendé meg, ha kissé nagyobb gonddal készítették vala; de most csak fa-usztatók uszkálnak rajta tutajaikkal 's néhány év múlva talán már azok sem fogják használhatni, mert a' partjaira hányt homoktöltést, a' Duna medrébe beomlásánál, már is hosszú darabban szaggatá a' folyam sebes sodra. Mennyi munka, mennyi erő és idő vesz akkor lijába, ha majd e' csatorna haszonvetlenné válik! De hiszen i n g y e n készült az egész, nem nagy veszteség; fogják magokat vigasztalni többen. Mert tudni kell, hogy e' kilenczszáz ölnyi hosszú 's hat ölnyi szélességű, következőleg 5400 négyszeg-ölü, 's biz én nem tudom, milly mélységű csatorna — ha talán a' mérnökök 's felügyelők 'stb. napidijait kivesszük, mellyeket azonban szinte a' mai házi pénztár viselendett, — adózók veritékével készült, 's így a' balgák szerint, kik a' nemzetgazdaság alpháját még nem ismerik, semmi pénzben sincs az országnak, a' megyének! ...

Valóban, ha illy műveket látunk, oszlik ember- és honszerető keblünkben az a' feletti méltó bú, hogy utaink nincsenek, vagy csak irgalmatlanul rosszak vannak; mert hol ezrek veritékteljes munkája — az illy drága bér — ingyennek tartatik: ott még nem érett meg a' nemzet arra, hogy jobb macadamizált utakon járjon. Mint kívánhatunk mi áldást, mint boldogságot ránk és a' hazára, midőn a' munkást napdij nélkül hagyni nem irtózunk? . . . Ébredj, oh ébredj a' valóra, nemzetem, 's tanuld nem türni azt, hogy legyen közötted ember, kinek ingyen munkája felett nyugodjék le az isten szép napja! Ezer hang emelkedik korunkban a' népboldogítás ügyében, 's a' dolog csontvelőjeig hatni nem akarunk. Annyi szép álom 's ábránd után ideje volna, hogy illy égbekiáltó visszaéléseken javítsunk gyökeresen; ide nem kel-lene költséges válaszmány, nem törlesztő, az alkotmány alapját megrázó törvény: itt a' megyei statutarius jog előlegesen segíthetne a' bajon. Mi nemesek, kik e' hon urai vagyunk, ám maradjunk urak továbbá is; és a' pór, kit munkára teremte az ég, dolgozzék ezután is; de ne ingyen, az egekért! Dolgozzék csekélyebb bérért, de mégis bérért! Ám rója le ő is munkája, iz-zadása által részben a' tartozást hazája iránt: de féljünk mi is az ingyen munkától, 's mivel honunknak, minmagunknak tartozunk, rójuk le azt néhány fillérrel magunk 's a' haza hasznáért; fizessünk mi is illy vállalatokra némi csekélységet készpénzül, 's nézzük aztán pipa- vagy szivarszóval a' pénzünkért dolgozó pórt.

A' csatorna mindkét partján egyegy nyomoru kunyhó áll, mellyekben a' gőzösön utazni akarók sokszor több napokig kénytelenek vesztegleni, a' hajó megérkezésére várakozván. Borzasztó gondolat, nevelt embert e' szennyes szugokba gondolni több órai, több napi veszteglésre; e' szugokba, mellyeket szelidebb légű évszakokban nadálynál kinzóbb szúnyogok serege ostromol 's koronként Bachus örökszomjas áldozói fertelmesítnek dögleletes lehelletökkel!

Vidéken illik látnunk e' hont 's lakóit, hogy meggyőződhes-sünk arról: mennyire nem haladtunk és — milly csigailag haladunk! Az eszkimók és grönlandiaiak nem laknak nyomoruban,

mint e' pórok itt e' zádori csatorna torkolatánál; 's mi, nagyobb városokban lakók, örvendünk a' haladásnak, melyet néhány év óta tevének? Igen, mi, kik a' palotaszerűleg épült házak kristályain átnézzük a' világot, mely azonban, a' szomszéd ablakából tekintve, ugyan szomorú alakban tűn fel; mi örvendünk a' haladásnak, mely, szép declamatioink 's álmaink daczára is, csak ónsúlyu lábakkal biczeg ki a' nép kalyibái felé! . . .

Ezalatt Nemesis — a' gőzhajózási társaság paksi ügyvivője és csónakásza azonegy személyben — dereglyéjével a' kalocsai partra jött, 's terhe nagy részét, ismét néhány zsidót és ökörhajtót — kirakta. Én és K . . . barátom nem épen tartózkodás nélkül szállottunk a' csónakba, melyből csak az nem rakodott szárazra, kinek bortól nedvesített fejét lábai nem bírák; ezek most ki kereszttben, ki hosszában feküdtek a' dereglye fenekén. Kik partra szálltak, a' fön leirt csapszékek egyikébe ugrottak, hogy kissé könnyebb fejöket — melyre a' gőzösön, hol reggelig fekhettek, ép olly kevés szükségök leendett, mint inaikra — szinte elneheztsek, mint pajtásaiké már elsúlyosult, nehogy, náloknál kissé gyorsabban haladván, a' vágásból kiessenek.

Oh haladás, te magyar haladás! . . .

X.

Sámson és vendégei.

A' derék 'Sámson' azonban nem nagy távolságra a' partoktól megállapodott, 's a' főnebb érintett bortömlők rá a' dereglyéből felrakattak inkább, mint fölmentek. Mi majdnem utolsókul maradánk. Jobb kissé későbbben a' 'Sámson'-ra, gondolók, mint előtolakodva a' Dunába.

A' gőzhajón új élet, új jelenetek nyíltak előttem, melyeknek — kivált ha az oda is elható vaskos dunaparti szűnyogok kevésbé leendének szemtelenek — okom fogott volna lenni örülni; így az élvezet, melyet egypár régi ismerőmmeli váratlan találkozásom engedett, igen megcsorbult. Az est is közelgett, a' hajó fedezete pedig annyira el vala borítva gyapju- és gyapotzsá-

kokkal 's az ujabban felrakott bortömlőkkel is, hogy rajta alig fértek meg az utasok; a' tatszobában pedig paszuly- és vörös-hagyma-illat terjedezett, melly ámbra engem a' gyapjuzsákok közé kényszerített. Hijába, nincsen jó rossz nélkül, 's ha valahol, a' gözhajói társaságokra ugyancsak alkalmazhatók a' latin költő szavai :

„Sunt bona mixta malis.“

Tarka nép utazott, Sámson'-on; köztök legritkább vala — mint szokás — a' magyar! Sok szerb és zsidó, néhány olasz és német, 's vagy öt magyar; mi ismét tanusítja, mennyire haladunk mi magyarok.

Az idegenek közül kitünő vendégül Obrenovics Mihály herczegre, a' volt szerb fejedelemre, tön figyelmessé a' nyájás kapitány. — Egy asztalka köré települve néhány férfiuval, kik rendíthetlen párthiveiül kísérek a' trónja vesztett uralkodót atyjához, szótlanul majd a' partokon, majd a' Duna hullámin révedezett. Ő maga és titoknoka lön figyelmem főtárgya. Lavater és a' szerb nemzet ujabbkori vágyai, függetlenségeérti erőködése egy egyszerre futották keresztül agyamat, 's én átlátám nem sokára, hogy e' szikár, gyöngé testalkatu, hideg szemü 's pittyedt ajku férfiu, mint üvegházi zamattalan növény, kinek arczán semmi lélek, semmi fejedelmi kinyomás nem mutatkozik, nem épen jól illett kormányára a' nemzetnek, melly a' hosszan és súlyosan ránehezült járom alól csak nem rég szabaditván fel magát: ifju szilaj tüzzel 's félig vad erővel tud és akar küzdeni a' szabadságért, mellynek édes emléke drága hagyományképen szállt át az ős apákról a' mai nemzedékre. Gyöngé kar, gyöngé ész, valóságos csapás az illy nemzetek kormányélén; mert nálók legtöbbet ér a' zsarnokságra fajulni nem akaró erő 's az önkénnytől irtózó fejedelmi ész

A' herczeg titoknoka, egy közép magosságu, jól kihasasodott férfiu, korára mintegy 25 — 30 éves, valamint testalkatára, ugy lelki tulajdonaira is nagy ellentétnek látszott herczege irányában. Széles piros arcza, alacson homloka, néhány szál bajusztól árnyékozott keskeny ajkai benne épen nem gyanittaták a' legügyesb 's egyeneslelkü titkárok virágát. Főveget egész időn

át — Pakstól Pestig — nem láték homlokán, nyilván azért, hogy örökös tisztelkedési helyzetben találja őt hercege?! apró, zöld szemeit villogva függeszté urának tüztelen szemeire, mintegy lesve lelke kívánságait, melyek azonban az elvesztett trónon an-dalogva tán, most csak csibukját keresék még! . . .

Többi követői, kik közül csak egy látszott kiválólag keresni a' herceg körét 's társalgását, jelentékenytelen arczu 's külsejű emberek valának, 's mint magok viselete tanúsítani látszott, nem fölötte nagy búban hazájokból távozások felett! A' fejedelmi konyha körül aligha vérökké nem vált e' szánandó hontalanoknál a' latin közmondás:

„Ubi bene — ibi patria!“

A' taton később egy régi trieszti ismerőmmel is találkozám, ki épen keleti 's éjszaki utazásából tére vissza. Triest jelen állapotjáról 's hazánkka li viszonyairól beszélgeténk. Azon, hogy hazámat dicséré, 's Triestteli üzérkedését, mint kereskedési emelkedhetése egyik leghatalmasb rugóját magasztalá, nem csudálkozám; rég tudom én, hogy Triest életmozgalminak egyik főtápláléka Magyarország termékei, 's így e' város üzerei mindig so-vár szemekkel nézik a' földet, honnan életforrásuk egyik ere csörgedez; de elszomorodtam azon, hogy 'Triest kereskedése pár év óta olly nagyon alászállott, hogy a' 8—10 évelőt ti vá-roznak arczát ma nem ismerné meg a' jövevény! És itt bizony nem kereskedők, tőkepénzesek, vállalkozók 's veszélyeztetők hiányában fekszik e' hanyatlás nagy oka. Egy-két pénzingási év, a' nyugatészaki Európát kereső gyarmatáruk 's némelly fonák rendelkezések teszik lankadtá e' világhírű piacot; 's az emész-tési adó, melly — mint ismeröm mondá — f. é. nov. 1-sejével 15 szántólival fog behozatni, maholnap teljesen tönkre juttatandja e' pár év előtt olly irigylendőleg virágzott fokvárost!

Triest ma inkább kacsintgat felénk, mint valaha; 's ez a' fő-nebbieknél fogva igen is természetes. Legujabban kísérletek tétet-tek repceszállítással az al-Dunán keresztül a' fekete tengerre; a' triestiek, kiknek kezéből ez által ismét tetemes nyerészkedési ág ragadtaték ki, fölterjesztvényt készitnek, mellyben kérni fog-ják ő felségét, hogy miután a' dunai hajózás Galacz felé alkal-

matlannak, 's így a' kereskedési kifejlődés tekintetéből lehetlennek mutatkozik: tétetné hajózhatóvá a' Szávát, mely banátunkból R a n i g vizen, 's onnan pár év alatt Triestig vaspályán fogná szállithatni a' magyar termékeket! . . . Fiume, szegény Fiume!

Olasz barátom fedezeteni szobácskájába vonult, én pedig folytatám szivarfüstöm nézdeléséveli mulatságomat, midőn hátam mögött két ur érdekes beszéde hatotta meg fületem. Iskoláink 's ifjuságunk nevelésének szomorú állapotjáról volt a' szó, midőn az egyik búsan felsohajtott:

„Hja, mikor mi tanítók épen nem vagyunk urak az iskolában! A' ki akar, tanul; ki nem akar, nem tanul.“

„Az illyekkel könnyű végezni; — mond a' másik — második, harmadik osztályba szórja őket az ember, 's ezzel vége.“

„Oda ám, ha az is ezer kellemetlenséggel nem volna összekötve, — viszonzá a' tanító, mert a' felsohajtót annak gyanítám 's az is vala, kissé élesb hangon. — Soha a' világon olly igazi vértanuja az égne, mint a' magyarhoni tanítók, mintha csak rájuk írták volna az epigraphét:

„Quem Dii odere,
Paedagogum fecere.“

Az senkinek sem tud kedvére tenni: nem magának, nem tanítványinak, nem szülőiknek 's nem a' felsőbbségnek.“

„Az már csakugyan baj aztán; — szóla vigyorogva a' másik, egy kis köpczös, fekete mellényű 's csizmás-nadrágu ur — pedig én azt hittem volna, hogy legalább magának eleget tehetne az ember, 's így, ha önlelkiismerete meg van nyugtatva aziránt, hogy kötelességét teljesíti.“

„De hiszen épen az lehetlen, — mond kissé neki tüzesülve a' tanító — hogy úgy végezze az ember hivatalkörét, miszerint saját lelkiismeretét megnyugtathassa.“

„Ah, ah! — sohajta közbe, fejét csóválva a' kis köpczös, fényes szemű ur — megengedjen, édes uramöcsém. . . .“

„No de ugy van; tessék csak némi türelemmel lenni, 's leg-
itt meg fog győződhetni szavaim valóságáról.“

Szivarom már jól leégett, 's én szerettem volna ledölni a' gyapju-zsákok közé; azonban a' beszéd inkább érdekle, semhogy további folyamát hallani ne ohajtottam volna; másikat gyűjték, 's folytatám csillagászati szemlélődésimet.

A' két ur — egyet szippantva az alacsonyabb urnak, mint értém, valódi döbrei levelekből ezelőtt félszázaddal készült bur-notjából — folytaták beszédöket, fel 's alá járva a' tattedezet bal-oldalán, melly a' gyapjuzsákok és tatszoba ablakai közt olly szűk tért engedett csak a' járkálóknak, hogy négy—öt lépésnyi hosszúságban mindig darvakként kelle menniök: a' vastagabb urnak elől 's a' tanítónak utána, és viszont. Én nem járhattam nyomukban 's innen van, hogy csak némelly töredékeket tudék felfogni tanultságteljes szavaikból.

„Uram, — mond a' tanító — a' lelkemet is kibeszélem, mig nyolczvan hallgatóm közt, kiket urakul kötelez a' szokás szólítnom, három megérti: mi az a' „syllogismus cornutus?“ mellyet magyarul „szarvas bogárnak“ gondol legnagyobb rész!..“

„Hi hi hi!“

„Tanítványaim felének sincs könyve; diákul kellene a' bölcsészetet magyaráznom, de diákul már nem tudnak; mert ha megtanulták is, mint szajkók, alsóbb iskoláikban e' classicus nyelv szabályait: annyira, hogy azt értenék, nem vivék; magyarul szinte nem tudnak, mert „Verseghy“-ből bizony nem tanulhattak. — Eltelik a' tiz hónap, 's én részint mivel nem valának képesek, részint mivel nem akarának tanulni, kudarczot vallok a' próbatételen: mert mindenesetre bűnöm az, hogy tanítványaim a' logica első elemeit sem tudják.“

„Ugyde uramöcsémnek nem hibája. . . .“

„Ollykor az is; mert elunva, kifáradva a' sükeretlen beszédben, elcsüggedek. . . .“

„Oh, azt igen természetesnek találom; hanem ismétlem: ott a' második, harmadik osztály és a' . . .“

„Kicsapást akarja mondani, drága urambátyám? — esék szavába a' tanító.—Oh, ez mind hasztalanság a' mai világban. Az osztályozás miatt tavál megpirongatának, mivel vagy harminczat sorozék a' második 's harmadik osztályba, 's a' felsőbbség nekem

tulajdonítá, hogy tanítványaim olly csek előmenetelt tévének, így tehát csak magamnak szerzek kellemetlenséget; majd jönnek a' szülők, 's ki sopánkodva, ki korholva addig csügg nyakamon, mig reménységet adok jobb fokozatra; van, ki azzal vigasztalja magát: csak uszék keresztül fia az iskolákon, majd nyer hivalt, ha mitsem tud is. . . .'

„Ah, ez már szép!” kaczaga közbe a' kis köpczös ur.

„Oh, csak tessék hallani, mi történt az idén egyik tanítványom-mal. Ő, ki első vala a' táncz- 's egyéb multságokban, 's kit szü-lői igen szivemre kötének, midőn figyelmeztetém a' tanulásra, vagy az iskolábóli kizárásra, azzal vigasztalá magát 's engemet: hogy egyik testvére, kit logicából csaptak ki, alispán; egy má-sik, ki rossz osztályai miatt nem folytathatá a' rhetoricánál tovább iskoláit, számtartó B . . . herczegnél; 's a' harmadik, kit már a' negyedik iskolából bocsátottak el rossz magaviselete miatt — huszár-főhadnagy — — 's így miért vesződnek a' tanulással, a' nélkül is terem neki is hivatal.'

„Boldog isten! — sohajta a' köpczös ur — a' hadnagyság és számtartóság csak megjárna; de az alispánság. . . .”

„Oh, pedig az legkönnyebben megy, könnyebben, mint akár a' számtartóság, akár a' hadnagyság. Apjának pénze van, kortes nem hiányzik; 's azt tetszik tudni, midőn megyei hivatalra teendő candidatióról van szó, nem kérnek iskolai bizonyítványt. Akár hány fő- és alszolgabíró ismerek, kik a' gymnasiumi iskolákat sem végezék, 's úgy ítélnék az uzsora és pálcza felett, hogy. . .

„Megersíratja ítéletöket a' hitelező és a' megpálcáztatott; — esék szavába a' fekete mellényes ur. — Az igaz, rossz világban élünk, semmi fenyték, semmi ügyelet!”

Még folytaták beszédöket, midőn másik szivarom is kiég-vén, a' gyapjuzsákok közé heveredtem. Soká nem jöve álom szememre; a' két ur beszéde hosszú elmélkedésre szolgáltatott anyagot. Hazám jövője szomoru arczczal lebegett előttem; mert nevelésünk 's oktatásunk mai rendszere mellett lehetlen, hogy boldogságot várhassunk. A' rend- és fegyhez nem szokott ifjúból nem fog rendszerető polgár válhatni, 's hol a' szabadság szabados-sággá fajul, mint kezd fajulni nálunk: nincs, nem lehet re-

mény szebb, boldogabb jövőhöz; a' sok urból sok zsarnok válik, 's hol több a' parancsoló, mint az engedelmeskedő: lehetlen, hogy a' társadalmi viszonyok kapesai soká összefűzve maradjanak — Haladunk. . . . Oh, magyar haladás! . . . .

E' sohajtással álom szállt szememre 's álmomban gyönyörűen kedves tünemény lebegett szemeim előtt. Hazámat látám mosolygó arczczal messze elterülni; szabályozott vizein gözösők, csatornáin megterhelt hajók uszkáltak, vaspályáin röpültek az utasokkal megterhelt kocsik az ország déli 's nyugati határára; munkaszerető nép sürgött a' termékeny téreken, 's az igazság isten-asszonya ült a' törvényszékek csarnokaiban számára emelt trónokon. . . .

Álgyúdurranás zavarta el szép álmomat, 's mi néhány fazzékkal rakodott hajó közelében lebegénk a' pesti part előtt, várva, míg a' megnyitott hajóhídon alá usztak az al-Dunára siető üres hajók.

Egy óranegyed múlva ismét szállásomon valék 's naplómba jegyzém a' két rövid — de rám nézve olly tanulmányos — nap alatt látottakat és hallottakat.

ZSELLÉR LEÁNYA.

(JOGI BESZÉLY.)

PONGRÁCZ LAJOS-TÓL.

Zsellérsorsnak czimezzük egyszerün e' beszélyt, ha nem féljük nyájas olvasóink, különösen szép olvasónőink haragját mindjárt beszélyünk czimében és kezdetén árva tollunkra vonni az által, hogy egy második miss Martineauként az egyébiránt is politikai lázemesztette század napjaiban be akarjuk csempészni annak száraz ágait a' költészet virágdús lombjai közé, be akarjuk ig-
tatni a' való eseményeit a' képzelet örökzöld honába, hol a' lélek ünnepet ül, 's lerázva a' testiség anyagi lánczait, olly édes örö-
mest mereng egy láthatlan éden álmain. De más részről valljuk meg: hogy az eszményiség világa lassan lassan eltűnik, bájszi-
néből még a' képzeletben is veszít, mint a' nap, melly bármilly fénynyel ragyogjon, ha fegyvertelen szemmel nézzük, színét változtatja, veszíti, míg végre elsötétül az önszemeink előtt. Így a' szív is, melly vég nélkül kerüli a' valót. Mind hijába! Korunk már eszményileg kiserette magát, a' schilleri idealok rózsakora elvirult, 's azt göthei valóság napjai váltották fel. A' tündérre-
gényekre már ki sem hisz, sem aranyhaju leányaira; de igen a'

történetiekre, 's valódiilag létezőkre, habár ördögök is volnának. Közéletben és irodalomban egyiránt ütött ki ez eszmék lázadása, fellázadása a' valóságnak az ideal ellenében. 'S valamint ott alchymiával már nem foglalatatoskodnak, úgy itt soha nem látott ismeretlen széphez már nem dallanak. Ott, és itt csak a' hihetőnek, a' valónak hisznek. Minthogy pedig a' literatura nem egyéb, mint nyilatkozata, viszhangja az életnek: úgy balgaságnak tartanók irodalmunk növény-házából száműzni az ollyféle növényeket, mellyek az élet mezején tenyésznek, 's miknek gyomtöli megtisztítására kell törekednünk, hogy így átláptálva, bájlóbban vi-rágozhassanak szívünk örömére.

'S e' bevezetéssel vagy kitéréssel legyen szabad a' nyájas olvasónak így, a' honi jog sivatagán kiszáradt virágot bemutatnom, elébe vezetve a' költészet rámájában az épen egybegyült törvényhozóinknak egy valódi magyar életképét — egy magyar zsellér sorsát.

* * *

Andaházy, hazánk egyik megyéjének jobb lelki szolgabirája, egymásután bocsátá be hivatal-szobájába egyik vasárnapon a' hozzá számosan járulókat, 's kinek tanácscsal, kinek írásbeli meghagyással, rendelettel lön vigasztalója, majd pedig legtöbbnyire az előtte megjelent feleknek békebirája, legszebb hivatásának tartván azoknak ez utoni megnyugtathatását, 's ez által ön lelkiismeretének is, nem kellvén ezt a' törvény bizonytalan és könnyen kijátszható igazságának alája rendelni.

Útósó, ki e' nap reggelén a' szobába lépett, egy tisztos, szürbe öltözött paraszt volt, járása egyik helységének lakosa; képe élemedett korára, járása bizonyos szabatosságra mutatott, melly a' figyelmes szemlélőnek többnyire elárulja az eféle magatartásukban a' volt katonát.

„Egy kis panaszom volna tekintetes szolgabíró uramhoz, ha meghallgatná!” szóla kölcsönös üdvözlések után a' parasztember.

„Adja elő, mi a' baja;” válaszola a' szolgabíró.

„Nagyon is nagy a' bajom, tekintetes uram, — válaszola kissé nyers hangon a' szóló, — mindenemtől meg akarnak fosz-

tani öreg napjaimra; el akarják venni házamat, melyet magam építettem, el akarják venni földemet, rétemet, mellyekért az uraságot, a' vármegyét szolgálom, és mindezt most, midőn már ősz a' hajam, 's midőn épen leányomnak legényt, magamnak vőt, gyámolitót öreg napjaimra, találtam. . . . És épen most akar-nak mindenemtől megfosztani, és kihányni az utczára e' téli hi-degben! . . . És ha volna miért? de az uj adót a' nemes várme-gyének már kifizették, a' régít is isten segítségével az idén utósó fil-lérig le akarjuk tisztázni; kifizették a' plébánost, a' mestert, a' harangozót, ki az egész világot! Az uraságnak urbérre har-mincznégy, vármegye utjára pedig tizennégy napot fölül szol-gáltam, ... és mégis ki akarnak hányni az utczára! . . . És ha csak ezt tették volna húsz év előtt, midőn a' katonaságtól haza jöttem, midőn még ennyivel fiatalabb voltam: ugy nem vállaltam volna föl a' puszta házhelyet, nem építettem volna rá önkezeim-mel házat, 's nem éheztem volna, hogy megrágyázhassam az ár-vizrontotta árkos földeket; nem ültettem volna kertembe gyü-mölcsfákat; nem engedtem volna jó uramnak kikeresni szabadsá-gomat, és nem vettem volna el soha szegény, istenben boldogult feleségemet! Nem, tekintetes uram, hanem visszamentem volna szolgálni hazámért, és véretem ontani, mint ontottam Auster-litznél, Leiptzignál! Huh, ha látta volna, tekintetes uram, mint hullottak e' helyeken egymásra az emberek, 's mint nem lehetett zöld füre lépni embervér miatt! És engem az isten megmentett, 's bár ne mentett volna: ugy most nem kellene majd koldulnom leányostul végnapjaimra és nem vennék el házamat, földemet, gyermekemet!"

„Csendesedjék, öreg, és ne zavarja össze a' dolgokat, kü-lönben bármint is ohajtanám, nem tudhatom orvoslani baját; azért csupán kérdéseimre feleljen, 's így először is mondja meg: ki akarja megfosztani házatól?" — szóla és kérdé az agg katonát a' szolgabíró.

„Az ispány ur."

„Az ispány ur? 's az uraság tudtával?"

Bizonyára tudtával, noha azt hiszem, hogy nagyságos föl-desuram nem igazi akaratából, hanem csupán az uj ispányéból

történik ez, ki egy kedves emberének akarja átadni házam, kinek lakása nincs, 's ki az uraságnak tíz nappal többet ígér szolgálni nálamnál, mit tenni én is megígértem, azonban engem már nem is akar hallani az ispány ur '.

„És a' földesur?”

„Az csak hozzája utasít, nem akarván, ugymond, belekeveredni a' külső gazdaságba.”

„De ha jól értettem, előbb azt mondá: hogy jó földesura eszközölte szabadságát.”

„Igenis, az atyja a' mostani uramnak egy áldott, jószívű uri ember volt, kinek fia most ki akar becsültetni.”

„Hisz ez nem megy, ez nem lehet, nyugodjék meg hát, jó öreg, majd szólok én mind a' földesurasággal, mind az ispány urral; addig is bizzék a' törvényben.”

„Ugy-e, hogy ez nem lehet, tekintetes uram? nem lehet! nem engedi házamat a' törvény kibecsültetni! Oh, mint fog ezen hirnek örülni leányom és jegyese, ki nem sokára vőm lesz. Isten áldja meg a' tekintetes urat! Isten áldja meg az ilyen törvényt!” szóla előbbi hevével a' panaszló.

A' tisztviselő elméjébe rögtön egy gondolat villant fel most az ujabban említett kibecsültetési szóra, 's homlokára némi boru redőzött, mely sejtetni hagyá a' panaszlóval, hogy a' folyamodó baján aligha nehéz nem leend a' segély.

„Még egyet, öreg, akarok ezuttal megtudni; — kérdé ujra a' panaszlótól némi félelmével a' bizonytalanságnak a' szolgabíró — nem tudom jól értettem-e: azt mondá, nemde, hogy pusztá házhely volt, melyen letelepedett katonaságtóli hazajöttekor?”

„Igenis, tekintetes uram, egészen pusztá.”

„De jobbágyi?”

„Nem, zselléri.”

„Hát e' szerént maga *), öreg, nem jobbágy, hanem zsellér?”

*) Valamint egyrésről megyei tisztviselőinknél általában még használatban levő tevést, kendezt, kivált náloknál öregebbek ellenében, gőgös embertelenségnek: úgy mást részt az „ön” és „kegyed” szókat népünk jelen nevelési állapotában negélynek (affectionak) lenni tartom.

„Az vagyok.“

„Zsellér! már így bajosabb lesz a' dolgon segíteni.“

„Hogyan, tekintetes uram? — rebegé akadozva 's könyeit szeméről letörölve a' szegény ember — azért, hogy zsellér vagyok, bajosabb lesz a' dolgon segíteni? Oh, istenem! lehetséges-e, hogy a' törvény nem egyiránt védi a' zsellért és jobbágyot? Oh, ez fájdalmas dolog volna. A' zsellér úgy szolgálja a' nemes vármegyét, mint a' jobbágy, úgy fizet adót, mint a' jobbágy, az uraságnak úgy szolgál, mint a' jobbágy, úgy kel neki élni, ruházkodni, mint a' jobbágy, 's aztán a' törvény nem védené a' zsellért úgy, mint a' jobbágyot? Oh, ez nem lehet! Hogyis lehetne az, hogy a' törvény nem engedné elvenni a' jobbágytól, mikor tetszik, annak házát, földjét, réjtjét: a' zsellértől pedig mindezt megtagadná?“

„Oka ennek, lássa, az: hogy a' zselléri földek majorságból adattak a' zselléreknak, 's így azok tulajdonosa törvény szerint a' földesur, kinek szabadságában áll a' törvény értelme szerint, átadni munka fejében földjét, a' kinek tetszik, vissza is venni, mikor tetszik, a' netalán tett épületekből pedig a' zsellért kibecsülni;“ szöla némi komolyságával a' törvény-magyarázatnak a' szolgabíró.

„Hiszen a' jobbágyi telek is csak az uraságé, tekintetes uram! attól robotol neki, 's már azért el nem lehet venni úgy, mint a' nyomorult zsellérét, ... úgy, mint az enyimet, ki többet szolgál az uraságnak saját kezeimmel épített házáért, 's két kilányi vetőért, mint bármelyik jobbágya, tekintetes uram, én füstpénz- 's dézmán kívül egy esztendőn át száztizennyolcz napot szolgállok.“

„De ha azt sokalja, úgy mondjon le a' földekről, 's legyen csupán házas zsellér, kinek a' törvény rendeletéhez képest csak tízennyolcz napot kell dolgozni,“ válaszola a' tisztviselő.

„És mit fogok enni, miből fogom táplálni cselédimet, ha kis földeimről lemondok, miből tartani tehenemet, ha kis rétemet odadom? és miből szö majd leányom fehérruhákat nekünk, ha kis kenderföldem nem lesz? . . . . Oh, tekintetes uram, mindenkép keserü a' szegény ember sorsa a' világon.“

„Igazad van, szegény öreg,” gondola magában a' szolgabíró, de véget akarván vetni a' már hosszasb párbeszédnek, mennyire lehetett, megnyugtatón iparkodott a' folyamodót, ujjalag igérvén közbenjárását az ispány- 's földesuraságnál, mi ha fogamat nélkül maradna, egy kérelem-levélnék a' vármegye elébe leendő benyújtását javaslá a' panasztevőnek.

Mig az öreg zsellér a' szolgabírónál járt, mi már magában megnyugtatót és reményt vala képes varázsolni hozzá tartozóinak is szívébe: addig leánya Örzi, egy tizennyolcz éves hajadon, falujának legszebbike, 's ennek jegyese Andor, mintegy húsz éves derék, tüzről pattant legény, nem mélyedtek el annyira a' jövő komor szemléletébe, hanem a' jelennek változékony perceit élvezék. Vessünk azért mi is egy futó pillantatot a' szerelmes pár lakába, hol azonban ha mesterkéltséget vagy kiszámított szalon jelenetet ohajt találni az olvasó, úgy maradjon távol, kénytelenek lévén őt eleve fölmenteni a' minket követéstől.

Vasárnap volt, mint már említők, 's a' helység népe a' templomi ájtatoskodás után lassan ballagott hazafelé, hova érve, azonnal letenni kezdé ünnepies öltönyt.

A' legelől hazaérkeztek közt volt Örzi, a' zsellér leánya, őt követé kevés idő múlva Andor, ki az e' napon tartandó kendőváltásra kikéredzkedvén urától, kinél ostorosként szolgált, örömtől habzó kebelével sietett mátkája után, 's azt a' ház pitvarában nem találván, életvidoran a' szobába — a' nép kifejezése szerint a' házba — ugrott 's legelőször is szeretete bevezetési jeléül markos tenyerével egy jó nagyot csapott Örzi mátkája vállára.

„Hogy bomolna meg kend!” szöla, haragos tekintetet színlelve, ámbátor édes mosolylyal, a' leány szeretőjéhez.

„No csak haragudjál, az volna még derék, holott rajtam volna a' sor daczoskodni,” szöla komolyabban Andor.

„Nem tudnám miért, tán hogy elvesztette kend kalapja mellől bokkrétát?”

„Ez se baj! de te, Örzi, te. . . .”

„No's te, Andor, te. . . .”

„Örzi, vigyázz magadra! hogy mást ne veszíts el, mint kalapbokkrétát. . . . Értetted-e? . . . Az egész falu rólad beszél.”

„No nézze meg az ember, azt gondoltam, hogy csak tréfál, 's ő igazán veszi a' dolgot. No de hát mi baja van kendnek, ha már annyira vagyunk?“ szóla, szinte komoly hangot adva szózatának, a' leány.

„Mi bajom, mi bajom? szivem az én bajom, mert az jobban szeret téged, mintsem eltűrhetné, hogy téged még más is szeressen.“

„De én nem értem kendet“ . . .

„Bár így volnál urammal is, de őt ugy-e érted?“

„Én?“

„Igen, te, Örzi! tán azt gondolod, hogy vak vagyok, és nem látom, hogy mennyit szól az veled, hol csak előtalál, és tán süket vagyok, és nem hallom mindazt, mit a' falu ifja, véne beszél: hogy mint szeret téged urunk, miként rendeltet ispányával udvarába dolgozni, és mindez akkor történik, midőn engem az ispány messze a' faluból elparancsol. Ugyan mondhatom, derék egy leányt szerettem“

Örzi arcát e' szavakra pir futá el, és szemeit földre sűtve, mitsem felelt.

„No szólj ezeke most, ha valamit tudsz, — felfogta ismét a' beszédet Andor. — Nem igaz-e mind, mit mondtam, nem ered-e veled mindenütt szóba urunk, hol csak előtalál?“

„Igaz.“

„És mit kíván tőled?“

„Hozzád . . . hűtelenséget.“

„S te elkövetted azt.“

„Nem követtem el.“

„Mivel bizonyítod ezt?“

„Urunk maga fogja ezt bebizonyítani.“

„Miként?“

„Akként, hogy ha hü leszek irántad, kibecsültet minket a' házból.“

„A' házból?“

„Igen.“

„S ki mondá ezt neked?“

„Ő maga. Választást engede tennem közted és öreg apám közt. Irántad hűtelenség 's iránta szerencsétlenség eszközévé tétve , tegnap választanom kellett.”

„És te mit választottál?”

„Téged.”

„Örzi, igazat szólsz?”

„Isten úgy segítsen!”

Az ifju pár egymás mellére borult, 's első volt Andor, ki feledve a' netalán roszra fordulható sorsot, örömtől dobogó kebelével karolá át mátkáját, 's hármat fordult vele a' házban, mi alatt azonban a' szegény leány könnyeket hullatott jegyese vállára.

„No's, és te sírsz, szép galambom, rózsaszálom?”

„Atyámat szerencsétlenné tettem,” válaszola a' mélyebb érzelmű leány.

Andor felelni akart, midőn épen az öreg zsellér a' szolgabírótól megjött, és néma komolysággal helyet foglalt a' vörös sikos abroszszal terített asztal mögött, mire nem sokára az Örzi által még reggel megfőzött, 's imént megmelegített étel feltálaltatván, az öreg apa elbeszélé az őt szorongó érzemények közt halló leányának és vejének a' szolgabírónál tett útja sikerét és körülményeit, minek következtében, habár bús szívvél is, de közértelemmel, a' mátkák közti kendőváltás a' dolognak a' szolgabíró-vagy vármegyeáltali eldöntéseig elhalasztatott.

Mi szolgabíránkat illeti, ez, ígéretét tartva, még másnap kirándult a' zsellér panaszának megszüntetése végett az itt meg nem nevezhető helységbe, hol is az ifju földesurat honn nem lelvén, annak tisztjéhez fordult, ki azonban az egész dologban egy jó tréfát látván, az uraság akaratát már teljesítettnek lenni mondá, be-beszövé minduntalan nevetéssel szakadozott beszédébe:

„Mért volt olly ostoba! — Ha nem olly rendkívül együgyü, úgy apja holtig az uraság keze alatt maradhatott volna. — Segíthetett volna mind magán, mind férjén. — De hijába beszél az ember számárnak” stb. e'f.

A' szolgabíró most levelezés útján magához a' földesurhoz fordult; de, mint előre látható volt, hasonló sikerrel, mint előbb tisztjéhez. . . . A' cseléd, ha nem bírja, többnyire urának jellemét szokta magára öltetni.

Végre nem maradt egyéb, mint a' megyéhez járulni, ámbar nem több remény mutatkozott ez ügyben. Legelől is jegyző nem találkozott, ki merészlett volna folyamodást írni a' megyében is hatalmas földesur ellen, 's így azt a' szolgabíró maga tevé föl, maga benyújtá, mi által — közbe legyen, és szegyenünkre mondva — nem kevésbé kockáztatá jövő tisztválasztáskori állását.

A' benyújtott folyamodás azon végzéssel adatott ki az illető járásbeli szolgabírónak, hogy az, a' dolgot megvizsgálván, a' tapasztalandókról a' jövő közgyűlésnek jelentést tegyen.

A' szolgabíró valamint barátságos, úgy a' törvényes uton is lelkesen járt el az ügyben. Főtörekvése volt kisütése annak: valjon az öreg zsellér által birt földek urbéri tulajdonságuk voltak-e, mit a' közgyűlésnek beadott jelentésében bebizonyítani igyekezett, hozzá csatolván ehez az illető földesur nyilatkozatát, melyben a' kérdésben levő ház 's földek csupán és egyedül majorságiaknak lenni állítottak.

Mind a' tiszti jelentés, mind a' nyilatkozat felolvastatván, némi rövid vita keletkezett az ügy érdeme fölött, 's mig egy tag okszerűleg fejtegeté, hogy minden régibb zselléri földeknek szükségkép urbéri tulajdonokká kelle válniok a' gyakorlat által, mitsem különböztvén azok a' jobbágyiaktól, 's azoknak épen úgy, mint emezeknek eredetileg csak földesuri majorsági, az ur által miveltetni nem győzött földekből kellett kihasíttatniok: addig a' megyei, különben is földesurakból álló többség egyszerűn az 1832²/₆: VII t. cz. 12-dik §-sára hivatkozván, miszerint: „valamelly uri majorságbeli telkeket használó zsellérek egyedül a' földesurral teendő szabad egyezéstől függnek.“ A' folyamodó zsellér panaszára következő végzés keletkezett: „Be nem bizonyíttatván, 's a' tiszti hivatalos jelentésből sem tűnván kellőleg elő az, hogy a' folyamodó urbéri zsellér volt legyen, a' földesuri nyilatkozat- és csatolmányokból pedig ellenkező sülvén ki, a' folyamodó

kérésének hely nem adathatik, miről is a' járásbeli szolgabíró által értesíttetni rendeltetik.“

Az ügyevesztett zsellért nem kelle értesíteni ügye kimenetről, eléggé értesült az a' bekövetkezettek által. Még közgyűlési tárgyalatása előtt a' panasznak kijövének az ispány kíséretében egy a' földesur kénye-kedve szerint kiválasztott nem járásbeli szolgabíró és esküdt, kik néhány fizetett becslők ítélete szerint az öreg zsellér véres veritéke által épített házát megbecsülvén, a' becsülési árat az illető ispány által a' kibecsültetett kezeibe lefizettették, miután a' törvényes bizonyság egy kis barátságos ebédre, 's napi díjainak átvételére az urasági kastélyba hajtata, néma keservbe merülten hagyván az öreg zsellért leányával, kiknek az ispány által a' házbóli kitakarodásra huszon-négy óra adatott.

Koránsem akarunk szenvedélyeket izgatni, azért is hagyjuk egyszerű történetünk további fejtegetését; célunk egyedül a' jelenlegi zsellérsorsnak megjavítására, e' munkás 's még törvényeink által is elnyomott néposztálynak a' jobbágycikknek hasonló lábrai tételére, legközelebb pedig az idézett törvénycikknek megváltoztatása-, vagy bővebbi magyarázatára volt irányozva. 'S mindezek bebizonyítására azt hívök, hogy sem a' szónoklat áradozó halmazához, sem a' költői nyelv szingazdag virágaihoz, sem a' festő tájékozó ecsetéhez, avagy az opticus prizmaüvegéhez nem szükség folyamodnunk, azért is elégnek híven e' részben minden valódi ember érző szívére hivatkoznunk, mellyben lehetetlen, hogy ama polgári éltünkben gyakorta előforduló jobbág- és zsellérközi anomalia fájdalmat, részvétet elő ne idézzon. Legyen szabad ez okból száraz-egyszerűn történetünket befejeznünk.

Néhány hét mulva a' fentebb elbeszéltek után azon szolgabíró, kivel legelőször e' lapokon találkozánk, hivatalosan kersztül utazott ama helységen, mellyből az öreg zsellér egykor hozzája járult panaszával. A' faluelőtti pázsiton egy hajjal leeresztett, félig meztelen leányt látott libákat őrizve, nevetve és sirva, 's olykor dalolva egy éneket, mellynek szavai alig valóának kivehetők. Több mindkét nembeli gyermekek vevék körül a' leányzót, kiknek az éneklő különös multságul látszatott szolgálni.

„A' többi közt, bíró gazda! — szóla a' bíróház előtt dolgait végzett's lovakat váltott szolgabíró, — hogy van amaz öreg zsellér, kinek panaszát együtt vizsgáltuk volt?”

„Biz az roszul van, tekintetes uram!”

„No's, hogyan?”

„A' mint kibecsülték a' szegényt, pénzére támadtak irigyei, mellyet uj lakásában egy kibérlett pincze torkában tartogatott. Alig lakott benne két hétig, a' mint egy nap este nap-számából haza jött, a' viskót feltörve 's pénzét ellopva találta. Eleget kerestük a' tolvajt, de eddig nyomára nem akadhattunk. A' szegény öreg azóta meg is betegedett, most pedig házról házra koldulgat a' faluban.”

„Hát leánya mért nem segíti őt, hisz az derék egy leány volt.”

„Az megtévelyodott, hogy a' kibecsültetés által a' vőlegénynek el kellett őt hagyni; ő pedig a' helység libapásztornéja lett.”

„És hová lett a' legény?”

„Az vőül állott ismét.”

„Kihez?”

„Jobbághoz.”

ÉJFÉLI TAPASZTALÁSOK.

(ARNYRAJZOK AZ ÉLETBŐL.)

NAGY IGNÁCZ-TÓL.

Alkalmunk volt már a' nap majd minden órájában láthatni Pestet, utczáit és életmozgalmaikat, legyen tehát szabad ezuttal a' rémes éjfélt választanunk tapasztalásaink gazdagítására; a' rémes éjfélt, melly oly gazdag a' legkülönbözőbb titkokban, 's melly annyi gyönyörnek 's egyszersmind annyi irtózatnak kiapadhatlan kut-forrása. Előadásunk nem lehet rendszeres és egyetlen tárgyhoz ragaszkodó, hanem legkülönbözőbb események 's látványok lánczolatát közlendi, mikép azokat egymásután láttuk és tapasztaltuk. Mi nem teszünk történeteinkhez semmit, ha pedig itt-ott torzítás látszik alakjainkról feltűnni, azt ne tulajdonítsa nekünk bűnül senki, hanem csupán az elragadtatásra sziveskedjék ruházni, melly minden ingerlékenyebb 's forróbb képzelgésű kedélyt ellenállhatlan erővel rohan meg, midőn az előtte kifejlő látványok és események vigságát vagy szomorúságát nyilatkozásra ébresztik.

És most, nyájas olvasó, ha úgy tetszik, öltö köpenyt vagy zekét, 's kövess engem; mert tudnod kell, mikép tél közepén

tesszük e' sétánkat, minthogy a' már magában is borzasztó éjféltelen mindenestre még sokkal hatályosabban képes kedélyünkre működni.

Hol 's merre járunk, annak tudása alkalmasint nem bir anynyi érdekléssel, hogy minden utca nevét lélekismeretes pontossággal föl kellene jegyezünk; ezt tehát mellőzvé, elég legyen annyit mondanunk és tudnunk, hogy Pesten vagyunk —

A' hó könnyű pöhöly gyanánt hullong, 's mig sürűsége által a' pislogó lámpák rezgő fényét meglehetősen elhomályosítja, egyzsersmind zajtalanná teszi az emberek lépését, 's a' szának és kocsik robogását is annyira eltompítja, hogy szorosan a' házak mellé kell vonulnunk, ha a' lovak patkóit ki akarjuk kerülni.

'S hová robog e' sok koci, hová suhan e' sok csörgő szán?

Részint tánczvigalomba, részint onnan haza. Mégis csak sok vidám ember lakik Pesten, mert egyik koci a' másikat, egyik szán a' másikat éri. Oh, nem a' ledér vigság vezérli most ezeket, hanem az isteni jótékonytság malasztos buzgalma. Közhasznu vagy jótékony cél előmozdítására adatik most e' tánczvigalom, és így ugyan ki maradhatna honn!

Képzeld, hogy néhány órával hátratekinthetünk, 's pillantsunk egy középosztályu család belsejébe.

Férj és nő együttülnek ebéd után a' pamlagon: a' nő kötöget, a' férj bodor füstfelhőket eresztget pipájából; néha mindketten fölváltva ásitnak, 's örvendnek, hogy emésztési órájokat illy zavartalan boldogságban ünnepelhetik.

Oh, nőtlen és férjtelen olvasók, ti nem tudjátok, mi a' mennyei boldogság már e' földön, mig illy pillanat kéjeit nem élveztetek! Illyenkor nyelvre tolul a' sziv és egész zuhatagokban ömleszti ki feneketlen boldogságának érzelmeit; illyenkor a' kötötök lehullanak néha, a' pipában a' tűz kialszik, a' kályhában ellenben olly kimondhatlanul édesen ropog és pattog, hogy végre azon félálomba merül a' boldog halandó, mely édesb a' mély alvásnál, és uj elevenségre aczélosítja a' testnek minden izmait.

A' szerencsés házások édes merengését alázatos kopogás szakasztja meg, 's két városi biztos lép be havas csizmával, nyájás arcczal és hatalmas réz-perselylyel.

Az egyik lehetőségig érzékeny hangon e' szókat hallatja:

„A' nemes tanács rendelkezésből egy kis segílyt kérünk a' ... i tűzkárvallottak számára.“

A' férj nejére tekint, nagyot ásit, szemeit illedelmesen dörzsöli és nagy leereszkedéssel szól:

„Barátom, legyen szives a' háziurhoz fáradni, attól jobban telik.“

A' biztos nem tágit, torkát udvarias hangon köszörüli és így szól:

„A' nemes tanács a' legcsekélyebb adományt is nagy köszönettel fogadja el.“

A' férj vállat vonít, miután még egyszer hitvesére tekint, 's házi sapkáját jobb füléről bal fülére tolván, kissé emeltebb hangon így nyilatkozik:

„Elhiszem.“

A' nő rendbe szedi kötését, és igen kellemesen selypegő hangon e' szókat hallatja:

„Csak tessék a' háziurhoz vagy gazdag uraságokhoz folyamodni.“

Milly szép szerénység! A' csinos asszonyka nem akar gazdagnak, nem akar uraságnak tekintetni. Ah, ez a' boldog házasság élet földi paradicsoma: hallatlan elégyütség sorsával, kimondhatlan alázatosság határtalan boldogsága édes érzetében!

A' biztosok egyet kaparintnak lábaikkal a' csikos tót szőnyegen, mellynek nyolcz garasba kerül öle, és udvariasan távoznak.

„Gyözné is az ember ezt a' sokféle adakozást,“ — mond kissé kedvetlenül a' nő.

„Nekünk, tudom, egy fillért sem adnának, ha házunk elégne,“ — jegyzé meg a' férj, 's meggyújtja pipáját a' megbecsülhetlen találmányu kéntelen gyufával.

'S most néhány pillanatig példás nyugalommal folytattatik a' dohányzás és kötögetés. Milly édes az illy munka, csöndes, meleg szobában, midőn a' szél süvöltve csapkodja ablakhoz a' hófoslányokat!

Végre ölébe bocsátja kötését a' nő, 's szemeinek legédesb pillantását lövi férjének félig hunyt szemei közé. A' férj hatalmas, sőt mondhatnók, óriási füstfelhővel válaszol e' nyájas, de annál veszélyesb lövésre, mintha egész ágyutelep kisütésével akarná magát e' félelmes megtámadás ellen oltalmazni. A' nő nem riad vissza, hanem pillantásának édességébe tüzet vegyit, 's a' férj füstfelhője ekkor már valamicskével gyöngébb. A' nő tehát neki bátorodik, 's legbájosabb zene gyanánt e' szót leheli ki ajkain:

„Férjecském!”

A' férj legparányibb füstöcskét sem fú ki, hanem sapkáját homlokára huzza, szemeit összecsi, 's bizonyos bizonytalan hangot hallat, mellynek értelmét teljességgel nem birjuk megmagyarázni; hogy azonban némileg mégis fogalmat szerezhessünk róla szíves olvasóinknak, tehát szabad legyen egész tisztelettel megjegyeznünk, mikép ezen hang azon morgáshoz hasonlita, mellyet a' medve hallatni szokott, midőn igen kedélyes hangulatban van ugyan, de még sincs kedve tánczolni.

A' nő nem tágit, hanem még nagyobb hüverővel ismétli e' szócskát:

„Férjecském!”

„No's?” kérdi, kényelmesen nyújtózva, a' férj.

„Szeretsz-e még?”

„Furcsa kérdés.”

„Furcsa? oh!”

„Hiszen jól tudod, hogy szeretlek.”

„De én számtalanszor akarnám ezt ajkaidról hallani.”

„Gyerme!”

„Férjecském!”

„No's, édesem?”

„Ma tánczvigalom adatik a' szegények javára.”

„Tudom.”

„Mondják, hogy igen fényes lesz.”

„Hallottam.”

„Mit gondolsz, férjecském, hátha mi is elmennénk?”

„Hiszen tegnap is tánczoltál.”

„Oh, csak keveset.”

„’S holnapra is van már jegyed a’ lövészek vigalmára.“

„Igen, de én ma szeretnék menni; látod, édes férjecském, olly jól esik az embernek azon szép öntudat, hogy a’ szenvedő emberiség könnyűt letörleni segíti.“

„De sokba kerül ám!“

„Oh, férjecském, te olly jó vagy, ’s olly igen szeretsz engem!“

„Igaz, de . . .“

„Látod, az isten vissza fogja azt majd nekünk pótolni, mit a’ szenvedő emberiség oltárára áldozunk.“

A’ nő bársony-kezei olly édesen simogatják a’ férj borotvátlan arcát, hogy a’ megegyezés csakugyan megadatik, sohajtva ugyan, de mégis megadatik.

A’ biztosok tehát nem kaphattak egy huszaskát, ’s most a’ tánczvigalom legalább is husz forintba kerül. Illyen a’ világ, ’s így szoktak a’ jótékonyáságu tánczvigalmak megnépesülni! —

Bizony mégis csak különös bogár az ember, szive zárva a’ jótékonyság malasztos szelleme előtt, ’s csak az anyagi gyönyörnek rozsdás kulcsa birja azt megnyitni. De hijában, már ez így van, ’s mi bizony száz sohajtással sem fogjuk e’ sajnos fonák-ságot megmáshatni!

* * *

Ezen ablakból homályos gyertyafény lobog éjféلكor; ugyan; mi tarthatja még ébren e’ szoba lakóját? Talán beteg küzd itt test fájdalmakkal, vagy író keresi mindennapi kenyerét, melyet olly gyéren lelhetni föl a’ gondolatok roppant országában? Vagy uzsorás számítgatja a’ kamatok kamatját, ’s azoknak hosszú névsorát olvassa, kiket szívtelensége, a’ törvények kedvezése mellett, koldusbotra juttatott? Nem, fiatal hölgyet látunk a’ leégett nagy kanóczu gyertya előtt ülni, halvány arcát hosszú fürtök árnyékozzák körül, szintelen keskeny ajkait fájdalom látszik szeszszorítani, ’s fénytelen szemeiben könnycsepp ragyog. Egész arczkifejezése mély bűnnek hü tüköre, ’s mégis olly kimondhatlan érdekekkel bir, hogy akaratlanul is rátapad a’ szem. Előtte írósze-

reket 's papírcsomót látunk, úgy tetszik, hogy sokat irt, 's munkáját most végig olvassa. Tekintsünk kéziratába 's lessük ki keblének titkait.

„Ellenállhatlan hatalom kényszerít, — ezek a' kézirat szavai — hogy örömtelen életem vázlatát írásba foglaljam, 's vérző keblemnek kimondhatlanul jól esik ez; mert e' nagy világban nincs ember, ki szavaimat megérteni akarná, kihez bizalommal simulhatnék. Atyám nagy kiterjedésű uradalomban gazdasági tisztviselő vala, 's rövid ideig tartott házasságának egyetlen gyümölcse voltam; anyámat születésemkor elvesztém, 's így e' szent nevet csak könyvekből tanulám tisztelni. Atyám mindig a' leggondosb szeretettel halmozott el, de azért mégis örökre pusztán maradt keblemnek azon ürege, hol az anyai név árván hangzott el. Atyám gazdag vala, 's így neveltetésem olly fényes, hogy bármely magos családi körben is pirulás nélkül állhattam volna meg. Tizenhatodik évemnek örömdús napjai is elmultak, 's nevelőném még folyvást házunkban tartózkodék, mellyet nagy ügyességgel kormányozott, mi által teljes bizalmát és méltánylatát nyeré meg atyámnak, kit hivatalos gondjai többnyire távol tartottak. Ekkor haza jött nevelőném egyetlen fia, gyermekkorom játéktársa, ki tanulmányait a' fővárosban szerencsés sikerrel fejezé be. Ő olly benső indulatot tanusita irántam, hogy a' gyermekkori játéktárs napról napra becsesb kezdé előttem lenni, 's e' körülmény, párosulva anyjának ügyes tüzeléseivel, csakhamar azt okozá, hogy gyermeki jó indulat szilárd szenvedélylyé vált a' hajadon szívében, 's azt kezdém hinni, hogy a' deli ifju képe ki fogja azon hézagot is tölteni, hol eddig az anyai név fölött a' szenvedés töviskoronája állott. Atyám nem is sejté szívem titkát, 's egykor hivatalos közönösséggel adá tudtomra, hogy előkelő megyei tisztviselőnek ígérte kezemet, ki nem rég vásáron látott meg a' közel mezővárosok egyikében. Első meglepetésem előlé ajkaimon a' szót, 's atyám dolgai után látott, ezen egész ügyet befejezettnék tekintvén. Fájdalmamat képtelen vagyok illő élénkségű színekkel lefesteni. Majd kedvesemmel, majd anyjával tanácskozánk; ámde keserveim mindannyiszor csak nagyobbultak, mert atyámnak hajthatlanságát eléggé ismertük. Én mégis lábai-

hoz akarék borulni, 's előtte őszinte vallomást tenni szerelmemről; de erről lebeszéltek, 's elhitették velem, hogy atyám nagyravágyása illy frigyhez soha nem fogná egyezését adni. Oh, a' kit szeretünk, annak minden szavát olly könnyen hisszük el! Eljegyeztetésem határnapja közelite, 's kedvesem és anyja naponként ördögi tervvel ostromoltak, melytől eleinte iszonyodtam, de utóbb mégsem birtam határozottan elfordulni; mert hívék kedvesem szavainak, 's meggyőződtem, hogy csupán ez azon eszköz, mellyel atyám büszkeségét megszelidíthetjük. Levelet irtam tehát egyik fővárosi barátnőmhez, mellyben emlékeztetém őt ottani életünkre, 's egyszersmind panaszkodám földesurunkra, hogy most falun egyetlen tekintetére sem méltat már, holott a' városban annyiszor esküvék hűséget keblemen. E' levelet atyám kezébe juttottuk, kinek dühe határt nem ismert, midőn gyalázatomat megtudá. Engem nem is vallatott, mert levelemet elég világosan hívé szólani, hanem azonnal földesurához sieté, kivel olly zajosan vitázott, hogy szolgálatából rögtön elűzetett. Ő azonban nem tágitott, 's a' mindent tagadó ártatlan földesurat pörbe idézte. Gyalázatom hire napról napra terjedt, minden ismerősöm utálattal vonult el tőlem, 's az igazságtalan pör atyámnak vagyonát elnyelé, 's életerejét elfogyasztá. Tökéletesen árva és szegény levék, 's büntetését azzal tetéző fölöttem a' haragvó ég, hogy kedvesem is elfordult tőlem; mert csak vagyonomat ohajtá kezemmel elnyerhetni. Hosszabb ideig bolygék szerte gyám és segély nélkül, míg végre Pesten egy gazdag zsidó házában nevelőnévé lettem. 'S ha van, mi szívem titkos bánatát még külsőleg is nagyobbíthassa, úgy bizonyára ezen helyzetem az. Legkiálhatlanabb megvevő pöffeszkedés az, mellynek minden oldalról áldozata vagyok. Magyar származásom gúnnyra szolgáltat alkalmat az egész családnak, melly magyarok zsebeiből pénzelé föl magát, 's melly hangosan állítja meghitt társalgásai közben, hogy közel már az idő, mellyben keresztény fog majd emancipatióért esengni a' zsidó előtt, ki pénz tekintetében már most is felét birja Magyarországnak. Ennyi kínok közt hanyatlani érzem erőmet, 's csak ez az, mi némileg vigasztal; mert erősen hiszem, hogy közel már az idő, melly minden szenvedésemnek örökre véget vetend."

A' boldogtalan hölgy csendes könyezése hangos zokogássá változik, 's mi nehéz kebellet távoznak az ablaktól, és fájdalom-
 san érezzük szívünket összeszorulni azon gondolatnál, hogy vaj-
 mi számos és különböző áldozata a' gazságnak sirja el titokban
 szörnyű fájdalmait, míg mások mulatságok tengerében usznak !

* * *

Egy kis korcsma ajtaja nyílik meg előttünk, 's több ember
 gomolyg ki füstös üregéből. Tartsunk szemlét fölöttük.

Elöl egy magos, sovány férfi lép ki, mennyire a' tántorgást
 lépésnek mondhatni, és homlokát törli, vagy azért, mivel me-
 lege van, vagy pedig azért, hogy zavaros fejről a' bornak fel-
 hőt eltávolítsa; mi azonban alkalmasint nem fog neki sikerülni,
 mert veres arcából 's tétovázó szemeiből legalább is annyi sze-
 szes ital kandikál ki, hogy akár egy közepszerű malomkereket
 is mozgásba lehetne vele hozni. Öltözete meglehetősen szurtos,
 rendkívül rongyos és olly sajátságos, hogy első urát bajosan le-
 hetne kitanulni belőle, mert eredeti színét és szabását a' sok folt
 miatt nem határozhatni meg.

Utána két asszony törekszik a' súlyegyent lehetőségig meg-
 tartani; ámde sok törekvés dőlt már dugába nálunk, nem bírjuk
 tehát átlátni, hogy ezen nemes és elszánt törekvés is ugyan miért
 ne szenvedhetne hajótörést. Röviden kimondhatjuk tehát, hogy
 valamint a' tántorgásban, ugy öltözetben is rendkívül hasonlított
 ezen érdemes két asszony a' férfihoz, elanyira, hogy csak ba-
 jusztalanságukból lehet némi különbségöket némileg sejtünk.
 Hátán mindenik batyut visz, melyből néha-néha olly sajátságos
 nyikorgás és nyekegés hangzik ki, minőt malaczok vagy gyer-
 mekek szoktak hallatni, midőn különben csöndes kedélyök belső
 vagy külső okoknál fogva fölháborítottak. Ezuttal azonban pilla-
 natig sem késünk egész elszánt határozottsággal kimondani, hogy
 gyermekek nyöszörgnek a' batyuban; mert igen számos, sőt
 mondhatnók, számtalan tapasztalásból tudjuk, hogy az illy sze-
 gény embereknél igen gyakran lelhetni apró gyermekeket, de

apró marhákat csak oly ritkán, hogy az efélet szinte képtelenségnek tarthatja az ember.

De ugyan mi az, mit e' két asszony nagy erőködéssel vonszol ki az ajtón? Meglehetősen súlyu tömeg biz az, még pedig hústömeg, melly egészen véve, közönségesen embernek nevezetik, 's itt a' foszlányos nadrág és bozontos szakáll különösen még arról is bizonyosokká tehet bennünket, hogy ezen ember az erősebb nemhez tartozik, következésképp férfi. Hogy pedig ezen erőssége daczára is illy siralmas állapotba jutott, 's a' gyöngébb, vagyis szép-nem által vonszoltatik: azt nem annyira saját erőtlenségének, mint inkább a' pálinka erősségének kell tulajdonítani; mert jól tudjuk, hogy sok lúd disznót győz.

Végre két fiu és egy leány czammog ki a' korcsma szük ajtaján, kik összesen mintegy harmincz esztendő't számíthatnak, melly időnek arányos elosztását a' szives olvasóra bátorzkodunk bizni, 's csak annyit mondunk, hogy a' leány legfiatalabb volt mindnyájok között. A' két fiu igen merészen és szemesen tekintget körül, mi azt látszik mutatni, hogy csak épen annyit ittak, mennyi szomjok megennyhítésére mulhatlanul szükséges vala; a' kis leány ellenben sápadt és szomorú volt, 's rendkívül óvakodó, miből csekély emberismeretünk azt véli következtethetni, hogy szegényke tökéletesen józan volt, 's annál fogva félt a' többieket ingerleni, jól tudván, hogy illy esetben háta bánja meg, ha létezését bármi ártatlan mozdulatokkal vagy nyilatkozattal tudatja is a' többiekkel. Józságát még öltözete is tanusítá, melly szegényes és rongyos vala ugyan, mint a' többié, de mégis gondos rendet tanusítólag simult didergő testéhez. Nyakában fűrészlám és fűrészcső csüngött, karjaira pedig két súlyos fejsze nehezédék, miből minden további találgatás nélkül könnyen következtethetjük, hogy érdemes favágó-családot van szerencsénk szemlélhetni, melly heti keresményét szerencsésen beitta, 's most hat napi koplalásnak tántorog elébe.

Szegény leánya, mint görnyedez terhe alatt, míg a' zömök fiuk valódi arszlániás hányavetiséggel külekednek a' tökéletesen elázott férfi pipája fölött, minthogy mindketten pipaszóval szeretnének végig pompázni az utcán. —

Mintegy ötven lépésre haladhatott a' mámoros család, midőn az előllépegető férfi rögtön megállapodék 's hatályos kifejezéssel szóla:

„Megálljatok!”

A' két asszony örömet engedelmeskedett, 's terhőket hóba veték, hogy nagyobb kényelemmel beszélgethessenek.

„Asszonyok, mit csinál Marczi?”

„Dörmög az isten adta, de nem értem szavát.”

„Talán szomjas szegény?”

„Dehogy, hiszen úgy átázott, mint a' korhadt fűzfa.”

„Na, de az csak bizonyos, hogy én szomjas vagyok.”

„Bizony mi is megszomjajztunk a' czipelésben.”

„Hátha betérnénk még valahová?”

„Nem ártana bizony, de hát Marczival mit csináljunk?”

„Hagyjuk itt!”

„Hátha megveszi az isten hidege?”

„Patkószeg sem árt ennek a' cserfatuskónak.”

„Mégsem merem lelkemre venni halálát.”

„Tegyük le a' városház előtt.”

„Onnan majd kórházba viszik, 's ott majd vízzel locsolgadják; attól pedig bizonyosan szörnyet hal.”

„De hát mit csináljunk vele?”

„Fektessük a' korcsma-ajtó elébe, 's hagyjuk mellette a' leányt.”

„Ez már helyes gondolat. Hát, asszonyok, van-e pénzetek?”

„Nincs.”

„Nézzétek csak meg Marczi zsebeit.”

„Egy fillére sincs.”

„Pedig nekem sincs már.”

A' favágó búsan vakará fejét, 's ezalatt az asszonyok illy párbeszédre fakadtak:

„Száli, én nem tartanék illy iszákos férjet, mint a' kend Marczija.”

„Hohó, Bábi, a' kend ura is csak úgy szereti emelgetni jobb kezét, mint az enyém, csakhogy a' kendé többet bír el.”

„Mégis nagyobb korhely a' kendé.”

„Mind a' kettő korhely.“

„A' levegőt sem érdemlik.“

„Ej, gyalázatos banyák, hát így rágalmaztok minket? Mar-
czi, nesze, üsd feleségedet, ne kiméld.“

E' szók után a' favágó földhöz teríti az egyik asszonyt Mar-
czi mellé, a' másikat pedig hatalmasul döngeti. Marczit e' műkö-
dés annyira magához téríté, hogy feleségét meglehetősen hatálylallyal
kezdé öklözni. Hogy ez nem történhetett meg irtózatoss zaj és si-
koltás nélkül, az igen természetes; de azt már csakugyan rend-
kívüli, sőt, úgy szólván, hallatlan eseménynek mondhatjuk, hogy
mintegy óranegyed múlva város-hajdu jelent meg a' szörnyű csa-
ta borzasztó színhelyén, 's meglehetősen boross hangon így szóla:

„Mi történik itt?“

„Semmi!“ kiáltá a' favágó, működését példás kedélyességgel folytatva

„Már micsoda beszéd ez? Mit csinál kend?“

„Feleségemet verem.“

„Hát a' másik?“

„Az is.“

„Gyermekek, anyáitok ezek?“

„Igen.“

„Jól van, így hát nem lehet ellene szóm. Végezzék kendtek
hamar, 's máskor otthon igazítsák feleségeiket.“

Ezzel a' hajdu távozott, a' férjek megunák a' döngetést,
Marczi ismét elaludt, az asszonyok pedig rendbe szedék szétzi-
lált öltözeteiket, 's az egész csoport olly helyzetben mutatkozott,
mintha semmi baj nem történt volna, 's annyiban igazok is lehete,
hogy azt, mi mindennap meg szokott történni, nem illik bajnak
tekinteni.

Pillanatnyi tusakodás után ismét szót emelt a' favágó,
mondván:

„Pénzünk nincs, annyi bizonyos, vigyük tehát haza Marczit
's azután tegyünk valamit zálogba Krautburgernénál, mert olly
szomjas még soha nem voltam, mint most.“

„Oh, nem kölcsönöz már Krautburgerné, mert annyira föl-

szedte magát a' nagy uzsorából, hogy most már Anspanigerné *) lett, 's olly kevély, hogy sáros piszkafával sem érhetni el az orrát, a' magunkféle szegény emberekkel pedig már többé szóba sem áll.“

„Na hát verje meg a' jégeső; pedig nekem innom kell, asszonyok, különben mindjárt még egyszer elkezdem a' verést.“

„Legyen eszed, apjok, van otthon egy itcze boreczetem, azt majd megvizezzük, és megennyhitjük vele szomjunkt.“

Ezen vigasztaló tanács után a' két asszony ismét fölemelé a' hortyogó Marczit, 's az egész diszes kettős család hazafelé baktatott, mi közben az egyik asszony, kinek első férje alkalmasint katona volt, ezen dalocskát rikácsolá:

„Azért, hogy én rongyos vagyok,

A' császárnak menyje vagyok;

Megüzenem a' császárnak,

Hogy küldjön bort a' lányának.“

Boldogtalan emberek, most egész keresetöket beitták, 's holnap koplalni fognak, a' gyermekek pedig lopni vagy koldulni mennek, mert az éhség fáj!

* * *

Hah, milly vigan harsog le onnan magasból a' zene, csak az kár, hogy német hangokat játszik; ámde hiszen Magyarország fővárosában vagyunk, 's így ez igen természetes, és azért nincs ellene mit szólnunk. Mivel pedig az illy nagyszerű álarczos tánczvigalmakban sok furcsaság szokott véghezmenni, tehát nem árt, ha pillanatra mi is fölme gyünk.

Ugyan minő álarcz alatt jelenjünk meg ott, hogy meg ne ismertessünk? Talán mint valódi magyarok? Nem, mert ezek száma olly csekély itt, hogy minden ember azonnal ujjal fog mutatni ránk, 's pillanatig sem maradhatunk ismeretlenek. Vagy mint mézes szavu és mérges szívű álhazafiak? Igen, ez már

---

*) Egy Iovasszekér tulajdonosa, melly számmal van a' város által ellátva, 's kialakudott bérért mindenféle terheket szállít a' városban.

helyes; ezeknek száma oly nagy, hogy bizonyosan észrevétel-nül fogunk a' tömeg közé vegyülhetni.

Milly fényes terem, milly pompás világítás, mennyi ragyogó tükör, 's az igazságot mégsem bírják megpillantani ezen jó emberek. Mennyi álarcz, 's ugyan minek ez? Hiszen ki szokott a' mai világban is valódi alakjában megjelenni!

Kicsoda azon két csinos kertészleány, kik oly bőkezűleg osztogatják virágaikat? Agg szüzek, kiknek szírvirágait már rég elverte a' ragya, 's kik már csakugyan komolyan szeretnének faczulöphöz köttetni, mellyet köznyelven férjnek szokás nevezni.

Hát azon álarczos, ki a' részvétlenséget jelképezi, ugyan mit akarhat itt, miután oly mindennapivá vált, hogy uton utfélen mindenütt találkozunk példányaival?

És azon Herkules a' szörnyű görcsös bottal? Az bizonyosan szerkesztő, ki az igazságot néha elég vakmerő kimondani, 's azért kénytelen még mulatságban is illy rémitő fegyverrel megjelenni, nehogy a' nyilvánosság mostani dicső korszakában háttára verjék a' szólásszabadság dicső eszméjét.

Azon chinai mandarin bizonyosan nagy szerepet játszik a' világban, 's azért öltözött oly sok színü haczukába, hogy kénye 's kedve szerint változtathassa minden pillanatban színét.

De kövessük csak figyelemmel ezen Dianát és Harlekint, kik oly tüzesen társalgnak egymással szemek által. Lépünk közelebb hozzájuk. Diana édes selypítéssel szól:

„Ismerlek.“

„Alig hiszem!“ jegyzi meg még édesebben a' tarka nadragu Harlekin.

„Talán mégis.“

„Talán mégsem.“

„Te csinos fiatal férfi vagy.“

„Te pedig isteni hölgy.“

„Hizelgő.“

„Életemben most látok először illy villogó 's mégis mennyei szendességü szemeket.“

„Valóban?”

„Ezen parányi lábak csak túlvilági tündérnek lehetnek tulajdonai.”

„Ennek fele is sok.”

„Sőt mindez kevés, mert nincsenek szavaim ennyi bájnak leírására.”

„Ha az ember hitelt adhatna a' férfiak csábító szavainak!”

„Oh, én a' hízélgést nem ismerem, 's kimondhatlanul sajnálom, hogy méltóképen nem fejezhetem ki azon érzelmeket, miket e' mennyei szemek bennem lángra gyújtottak.”

„Az igazság nem szokott így zavarba jöni, hanem nyíltan szól.”

„Megvallom, a' nagy néptömeg, a' zaj, a' figyelő szemek, mindez megzavarja elmémet. Oh, ha merhetném reményleni, hogy szabad nagysádat némi frisitőkkel megkinálnom. . .”

„Szívesen elfogadom, a' hőség ugyanis terhemre van már e' teremben.”

Harlekin majd kiugrik bőréből örömeiben, 's külön szobába vezeti Dianát, frisitöket parancsol, álarczát leveszi, és tüzesen csókolja meg Diana kezeit, könnyű hódításának úgy örvendve, mint a' cigány legény, midőn az első vörös nadrágnak birtokába jut. Harlekinnek igen jól izlett a' fáczán és pezsgő, 's Diana sem sokat kínáltatá magát, ámbár nem vevé le álarczát, mely azonban olly szabásu vala, hogy úgy is kényelmesen ehetett és ihatott. Harlekin mindazáltal nagyon szerette volna már látni imárottjának arczát, 's azért, miután a' fáczánczombot jól leöblinté pezsgővel, igen nagy érzékenységgel szóla:

„Nagysád mégsem veszi le álarczát?”

„Nem.”

„Oh, minek e' tartózkodás! Lám, én levevém álarczomat.”

„A' nő mindig többet kockáztat illy lépésnél, minőre önnök ellenállhatlan szavai engem csábítottak.”

„Nagysád tehát nő?”

„Igen.”

„Oh, mint irigylem azon boldog férj sorsát, ki illy megbecsülhetlen kincset bír!”

„Én is irigylem ön nejének sorsát.“

„Hogyan? Én ... én ...“

„Minek e' habozás? Jól ismerem önt és nejét.“

„S mégis titkolózik nagysád?“

„Csak titkos gyümölcse édes a' szerelemnek.“

„Valóban ugy van! Házassági kötelességeinket is csak azért szegjük meg, mivel megszokássá és unalmassá válnak.“

„Ugy van. De önnél mégis csudálom ezt, mivel neje fiatal és szép.“

„Oh, hagyja el nagysád! Fiatal ugyan, az igaz, de szép? oh, már ezt nem mondhatom, miután nagysád ragyogó szemeit megpillantottam. Ah, e' szemek egyetlen pillantásával sem mérközhetnek nőknek összes kecssei.“

„Valóban?“

„Becsületemre mondom.“

„S miért nem jött el önnel?“

„Mert beteges. És ugyan csak jól is tette, hogy honn maradt.“

„Igazán?“

„Mert különben nem lehetett volna nagysáddal szerencsém megismerkednem.“

„Pedig ön már rég ismer engem.“

„Lehetlen!“

„És mégis. Tekintsen csak rám.“

„Nőm!“

E' kiáltás után elejté pezsgős poharát a' boldogtalan férj, és megsemmisülve rogyott székének bőrös karjaiba.

És a' nő?

Gondolhatjuk, milly éles leczkét tartott a' kötelességéről megfeledkezett férjnek, 's azért fátyoltbocsátunk e' botrányos jelenetre és tovább ballagunk.

* * *

A' szél élesen füttyöl végig a' néptelen utczákon, 's a' dermedt hidegnek fagyos lehellete virágokat alakít az ablakok üvegtábláin. —

Milly kínos nyöszörgés hat füleinkbe azon távol utcasarokról? Lépünk közelebb.

A' pislogó lámpa alatt rongyokba burkolt leányka fekszik; alig nyolcz éves e' szerencsétlen teremtmény, 's kékes arcát már is mély redők barázdolják, beesett szemeiből pedig lázas örültség 's kínos éhség nyomai rémitnek. Szólitsuk meg.

„Gyermek, mi bajod?”

„Semmi.”

„Mért nem mégysz haza?”

„Micsoda?”

„Mért nem mégysz haza?”

„Ezt nem értem.”

Milly borzasztó vallomás illy nagy városban!

„Kire várakozol?”

„Anyámra.”

„Illy sokáig szokott egyedül hagyni anyád?”

„Oh, nem. Ő más helyen koldul, én pedig itt, 's mindig jókor el szokott érettem jöni, csak ma késik.”

„Hol van anyád?”

„Nagyon fázom!”

„Nem értetted, hol van anyád?”

„Nem tudom. Tegnap este azt mondták az emberek, hogy megfagyott és meghalt. De én azért mégis megvárom őt.”

„Jer velünk, melegre vezetünk.”

„Oh, nem, nagyon hideg van ugyan, de anyám sírna, ha nem találna szokott helyemen. Várni fogok.”

Szegény gyermek! Siessünk a' rendőrséghez és szabadításuk meg ezen szerencsétlen gyámoltalant.

Lépéseink gyorsak valának, 's a' rendőrbiztos keblében is, dicséretes kivételül, ezuttal csakugyan emberi érzés lakott; ámde a' halálnak suhogó lépései a' gondolat gyorsaságát is meghaladják, 's az irgalom legszentebb érzéseit is eltapossák.

A' boldogtalan gyermeket halva találtuk. Éhség és hideg érczkarokkal ragadáak magokhoz a' kis martalékot.

„Uraim, — így szóla nem mindennapi megilletődéssel a' rendőrbiztos, — én e' szerencsétlen gyermeket ismerem, és anyjának

szomorú történetét is tudom. Röviden elmondhatom, hiszen csak a' fölöttünk ragyogó csillagok és süvöltő szél hallják meg szavaimat, azok pedig nem boszúlják meg a' gaztettet. E' gyermeknek anyja boldog parasztleány volt, 's reménydúsan virított az ország egyik távolabb falucskájában. Szegény volt ugyan, de ép és egészséges, és kell-e ennél több a' valódi boldogságra. Ugyanazon helységben élt Ferkó, a' falu legszegényebb, de egyszer-mind legszebb legénye, ki izmos karjaival egyetlen gyámola vala elaggott özvegy anyjának. A' szegény leány és legény romlatlan szívek tiszta hevével szereték egymást, 's közel volt már az idő, melyben egyesülve szándékoztak az élet örömeit élvezni és terheit viselni. Ámde ekkor a' katonafogás ideje állott be, 's a' legény erőszakkal hurczoltaték el, ellenére a' törvény világos értelmének 's emberiség szent szózatának; mert az esküdt ur vágyó szemeket vetett a' szegény, de becsületes leányra, 's így az alkalmatlan szeretőt el kelle láb alól takarítani. A' legény már megtanulá dobszóhoz mérni lépéseit, 's békülni kezdé sorsával, midőn üzenetet kapott falujából, hogy beteges anyja legszönyörűbb nyomorral küzd, 's kedvesét szörnyen üldözik a' zsarnok esküdt vétkes vágyai. Vannak példák, hogy mivelt emberek is feledik kötelességeiket: ne csudáljuk tehát, hogy a' természet nyers fia is megfélekezett a' hűségről, mellyel magát az ezred zászlajához leköté. Ferkó megszökött, de már az első helységben katonaság hatalmába került 's a' haditörvényszék által halálra ítéltetett; mert a' szökések annyira szaporodtak, hogy csak szigorú példaadással gondolák e' veszélyes bajt orvosolhatni. Ennek hire Ferkó falujába is eljutott, 's anyját sírba fekteté; a' szegény leány pedig Pestre futott, hogy az esküdttől szabadulhasson, 's kedvesét még egyszer találhassa. 'S látta is őt, de csak a' siralomházban, 's két nap múlva ég és föld közt a' bitófán. A' szerencsétlen leány megtévelyedett, és koldulással kezdé nyomoru életét tengetni. 'S gondolják, uraim, hogy szenvedéseinek mértéke már betelt? Oh, nem! Találkozott ördög emberi alakban, ki a' tiszta falusi leány szépségét éhes szemekkel nyelé el, 's kit még az örülség rémszelleme sem volt képes visszariasztani. E' hallatlan bűnnek ezen szerencsétlen gyermek lett szánandó gyümölcse, kinek atyját az örült anya nem

ismeré 's nem tudá megnevezni. Az anyát egy sírba temetjük holnap leányával. Csöndes jó éjszakát, uraim! —

Szívünk remeg keblünkben, 's szilaj fájdalomunk átkot röpít ajkunkra a' lélekismeretnélküli esküdt ellen, és ingatag lépéseinket más utczába irányozzuk.

* * *

Ezen urasági ház fényes világításban ragyogó ablakaiból zene hangzik, bizonyosan pompás tánczestélyt ad gazdag tulajdonosa, 's vendégei vigan vannak, mit nem is lehet nekünk bűnül tulajdonitanunk; mert hiszen ők nem ismerik a' nyomort, 's még csak azon szomorú jelenést sem láták, mellynek mi főnebb szemtanui valánk. Az illy estélyek olly sok pénzbe kerülnek ugyan, hogy számtalan könyüt lehetne vele leszárítani; ámde a' mulatni szeretők csak azt mondják: mi nem okoztuk a' bajt, következőkép nem is tartozunk azt orvosolni. Igazok van-e ebben vagy nincs, a' fölött ezuttal vitatkozni nem fogunk.

A' kapu alatt nagy lépésekkel jár föl és le a' kapus és türelmetlenül tekintget a' virágokkal 's szőnyegekkel diszesített nagy lépcsőre, mintha valakire várakoznék. Várakozásában csakugyan nem csalatkozik, mert csakhamar paszományos inas fut le, egyik kezében tányérral, másikkban pezsgős üveggel.

„Ugyan sokáig várakoztattál magadra!” szólta, nagyot nyujtózva, a' kapus.

„De hoztam is ám eleget, még pedig a' legjavából,” felelé nevetve az inas.

„Vigan vannak az urak?”

„Meghiszem bizony! Ma pompás aratásunk lesz; minden üvegből csak egy poharat töltünk meg, 's a' többi mind csáléra megy. Pompás osztozásunk lesz holnap; mindegyikünk legalább is tíz pengő forintra fog menni készpénzben.”

„Derék, 's az egész farsang alatt minden héten illy estélyünk lesz.”

„Farsang végén mindnyájan legalább is száz ezüst forintot tehetünk a' takarékpénztárba, 's a' mellett ugy élhetünk, mint a' kis királyok.”

„Talán mégsem jó, hogy olly iszonyuan csaljuk az uraságot.“

„Ugyan miért nem?“

„Hátha majd csödület alá jut?“

„Akkor más urasághoz szegődünk.“

„Azt tartom, hogy erre lassacskán már készülhetünk.“

„Magam is azt hiszem; mert darab idő óta egy pár gazdag zsidó kezd a' házhoz járni.“

„Na, pedig a' melly házba zsidó jár, ott nem sokáig tart a' rend és boldogság.“

„Nem bizony.“

Az inas ismét fölfut a' lépcsőn, a' kapus pedig leül, 's fácszánt eszik és pezsgőt iszik, 's a' drága étel és ital csak olly jól esik neki, mintha selyem-párnák közt nőtt volna föl, pedig alkalmasint csak tölgyfa-teknőben vagy épen a' kocsi rudján ringatták.

Kevés pillanat mulva szurtos szolgáló jö le a' lépcsőn, mindkét kezében nagy kosarat czipelve. A' kapus ránéz 's méltóságos hangon e' szavakat intézi hozzá:

„Hová, Kati?“

„Hát az egyik kosarat a' komorna küldi juratusának, a' másikat pedig az első szobaleány a' borbélylegénynek.“

„Hát te nem viszesz semmit a' pinzérednek?“

„Oh, hagyja el kérem, hiszen haragban vagyunk.“

„Mi a' patvar?“

„Már két hónapi béremet vettem ki előre, és mind elkártyázta, sőt még meg is vert, hogy több pénzt nem adhattam neki.“

„Hiszen majd megbékültök ismét.“

„Én részemről örömet, mert nincs több olyan szép és módos legény Pesten, eszem a' lelkét.“

„Megállj, babám, egy kissé meg kell a' kosarakat vámolnom. Így, na, már most mehetsz.“

A' kapus szobájába viszi a' vámul szedett bort és csemegét, 's ismét elfoglalja korábbi helyét, hol nem sokáig kell várakoz-

nia, mert egy kukta jelenik meg csakhamar szinte két nagy kosárral.

„Hová, fiu?”

„Az egyik kosarat a' szakács ur küldi varrónéjának, a' másikat pedig a' vártára viszem a' szakácsné pattantyusának.”

A' kapus ezen két kosarat is megvámolja, 's a' kuktát utnak bocsátja.

'S most elég lesz röviden csak azt mondanunk, hogy a' komornok és első kocsis is küldöttek még rakott kosarakat az illető helyekre, 's hogy végre a' kapus is jókora kosarat rakott meg a' sok vámhaszonból, melyet bizonyos mosónénak küldött el.

Ha ehhez még azt csatoljuk, hogy az illy urasági házak szakácsai rendszeren tíz ezüst forintot is kapnak havonként a' mészárostól, csupán azért, hogy tőle vitessék a' húst: akkor könnyen kiszámolhatjuk, milly méregdrágán élnek az uraságok, 's nagyítás nélkül azt mondhatjuk, hogy csupa tiszta aranyat és ezüstöt nyelnek, minek aztán természetesen nem igen lehetnek üdvös következtetései.

* * *

A' főnebbi jelenet után épen azon törtük fejünket, hogy sok illy uraság iszonyuan irtózik eszméjétől is az adózásnak, míg saját heréik olly irgalmatlan háziadót sarczolnak rajtok, hogy birtokuknak minden holdjára legalább is hat garas esnék belőle, midőn egy ugynevezett kurta korcsma ajtaja elébe érkeztünk, melyből hat sajátszerű alakú férfi horzsolta ki testét. Báránybőr süvegök alól bozontos szakállu vörös arcok világítottak, bőrkeztűs kezeik lámpát és rozsdás alabárdot tartottak, 's hogy süvegöket a' szél el ne kaphassa, tehát vastag gubájok csuklyáját fejükre huzák. Szent-Miklós napján bizonyosan valamennyi gyermek ágy alá rejtőzött volna előlük, 's mi türés tagadás, bizony még mi is meghökkentünk egy kissé; mert ámbár nem hisszük a' rémeket 's kisérteteket, de éjfélkor mégis csakugyan szepegünk tőlök. Ámde bátorságunk csakhamar ismét helyreállott, miután meggyőződünk, hogy ezen félelmes külsejű emberek koránsem

túlvilági rémek vagy lidérczek, hanem általánosan véve, igen nagyhasznu tagjai a' polgári társaságnak, különösebben tekintve pedig virasztók, éji örök, vagyis magyarul mondva — bakterek.

Kilépván a' korcsmából, mind a' hatan nyujtóztak és egymásra tekintettek, azután mindnyájára nagyot ásitottak, mint valamelly hat ökrös alföldi gazdaember, vagy helyesebben, mint egy ercsényi cselédkenyér, és ismét egymásra tekintettek; végre kezök fejével szemeiket dörzsölék, és még egyszer egymásra tekintettek; ezen háromszoros törvényszerű és senkinek polgárjogait nem sértő műtétel után pedig következő beszéd fejtett ki közöttök:

„Marczi!”

„Pista!”

„Hm, hm!”

„Hideg van”

„Bizony nem is szoktak ám a' csillagok fűteni.”

„De nem ám.”

„Be kellene az utcát járnunk”

„Csak olyan átkozott hideg ne volna.”

„Bizony még a' bor is vizzé fagy a' becsületes emberben.”

„Hátha betérnénk ismét egy messzely nyolcz krajczárosra”

„Szó a' szó, bizony nem ártana.”

„Igen, de hátha azalatt lopás történik?”

„Ej dehogy, hiszen most a' tolvajok is farsangolnak.”

„Aztán illy csillagos éjszakán nem is mernek seftelni (müködni).”

„Térjünk vissza tehát.”

„Még egy szót, atyafiak. Hátha valami kóbor ujságíró most csatangol haza a' bálból, és megírja, hogy egy baktert sem talált az utcán.”

„Bánom is én, hiszen a' nagy urakat is eléggé piszkolják, hát a' mi szőrös gubánkon ugyan mért ne koptathatnák nyelvöket.”

„Nem is mernek az ujságírók éjszakának idején kóborolni, mióta diyattá vált nálok az igazság kimondása; mert félnek, hogy hátokra kenik a' nyilvánosság díját.”

„Aztán ők ugyis csak a' szegények mellett szoktak prokátorkodni, ezek pedig nem félhetnek a' tolvajoktól.“

„Ugy van biz az.“

„Menjünk tehát vissza.“

„Menjünk bizony, czimborák! hiszen, ha az ur isten akarja, ugy bizonyosan nem történik lopás, ha bár mindig a' csapszékben ülünk is.“

„Ugy van, czimbora.“

És a' virasztók visszamentek a' kis korcsmába, hol reggelig fognak virasztani, 's így hivatásuknak csakugyan megfelelnek, mert senki nem fogja ellenök bebizonyíthatni, hogy alvással tölték az éjszakát, 's ez a' földolog.

De mintha suttogást hallanánk a' korcsmától mintegy öt lépésnyire a' közel kis utczában. Vonuljunk csak ezen öblös kapu sötét árnyékába, innen mindent láthatunk és hallhatunk a' nélkül, hogy a' beszélgetők által láttatnánk.

Ah, mi ez? azon emeletes ház falához létra van támasztva, 's a' létra mellett két ember áll, az egyik rongyokba burkolva, a' másik pedig német szabásu hosszú kabátban. A' kabátos így szól a' rongyoshoz:

„Nem tagadhatom, czimbora, kissé roszul érzem magamat.“

„Hja, — felel vigyorogva a' rongyos — a' Krisztus korporsóját sem őrizték ingyen; egy kis félelembbe kerül ugyan a' lopás, de bezzeg jól esik ám aztán a' pénzt számíthatni. Majd megszokod kenyérünket, és csupa kalács gyanánt eszed. Először magam is szepegtem, de most már az ördög nagyapjának árnyékától sem ijedek meg.“

„Mégis csak jobb volt a' hamis játék gyakorlása, mert a' miatt legfőlebb is csak kidobják az embert, és azzal vége.“

„Hiszen nappal azért azt is üzheted, 's legalább kétféle kereseted lesz.“

„Magam is azzal vigasztalom magamat. De, czimbora, a' közel korcsmában hat bakter iszik, hátha rajtakapnak.“

„Hó, attól ugyan ne félj; mikor ezek ivásba merülnek, akkor akár tulajdon gubájokat is lelophatjuk nyakukról.“

„Csak nem szabadulhatok meg az aggódástól, társaink olly sokáig késnek.“

„Az természetes, hiszen nem dobálhatnak le minden limet lomot, hanem jól megválogatnak mindent.“

„Valóban?“

„Ugy van, mert holmi haszontalanságokat nem vihetünk a' zsidóhoz, a' ki ugyis olly olcsón vásárol tőlünk, hogy, ugy szólván, még egyszer lopja el tőlünk azt, a' miért mi életünket kockáztatjuk.“

„Majd nem lesz olly veszélyes mesterségünk, mihelyt el lesz egyszer törlesztve a' halálos büntetés.“

„Hej, czimbora, az lesz ám még az élet, ha csakugyan lesz valami ezen okos határozatból. Gondold meg csak, lopunk, ölünk, és mindezért, ha rajta veszünk, csak becsuknak egy pár esztendőre, és aztán ismét ott folytathatjuk mesterségünket, a' hol elhagytuk; még pedig sokkal ügyesebben, mert az unalmas magányban elég időnk lesz jó mesterségfogások kigondolására.“

„Igaz bizony; de vannak ám emberek, czimbora, kik azt hiszik, hogy magányban majd megjavítjuk magunkat.“

„Na, isten áldja meg az eszöket, azok ugyan derekasan elvetették a' sulykot; soha nem lesz a' kutyából szalonna, czimbora. Én legalább tudom, hogy velem tíz esztendeig is énekel-tethetik a' zsoltárokat, de én ugyan megmaradok azért az, a' mi voltam“

„Magam is ugy vélekedem. Hanem, czimbora, furcsa gondolatom van ám nekem.“

„Halljunk szót.“

„Egy ujságban olvasám nem rég, hogy egy éji madár hurokra került. Ezen hurok-szó különös gondolatot ébresztett ám fejemben.“

„Kiváncsi vagyok.“

„Hátha mi lószörből, vagy drótból hurkokat csinálnánk?“

„Mi a' manónak?“

„Hát éjszakánként magányosan barangoló embernek fejébe

vetnök a' hurkot, jól összeszorítanók, és fejtől talpig kirabolnók a' jámbort.

„Dicsőséges gondolat.”

„Az ember nem is mozdulhatna.”

„Természetesen.”

„És egy pár pillanat alatt mindenét elszedhetnök.”

„Szükség esetén még lelkét is.”

„Ugy van, mert hiszen nagyon könnyen megfojthatnók.”

„És könnyen ellábolhatnánk.”

„Ugy van.”

„Czimbora, ezen gondolatod olly nagy zsák aranyat ér, mint te magad.”

„Azt az ujságlapot aranyba foglaltathatnók.”

„Igazad van, mert ezen gondolatod által rövid idő alatt meggazdagodhatunk. Hanem tudod mit, czimbora?”

„Szólj!”

„Ezen gondolatot tartsuk titokban.”

„Helyesen.”

„S csak akkor mondjuk meg a' többinek, midőn mi már tele hurkoltuk zsebeinket!”

„Becsületemre fogadom, hogy senkinek nem szólok erről.”

„Én is becsületemre fogadom.”

„Mikor kezdünk a' hurkoláshoz?”

„Holnap éjjel.”

„Jól van.”

Ezen épületes és nem annyira mulatságos, mint inkább nagyon tanulságos párbeszéd után két nagy csomag zuhant le a' nyitott ablakból, 's két tolvaj vigyázva lépegetett le a' létrán.

Már épen a' korcsmába akartunk futni az örökért, midőn lödögös csapá meg füleinket. Ah, kik azon fehér köpenyes magos rémalakok, kik lőháton közelitnek? Ez a' rendes tűzörccsapat. Már ez derék, most csakugyan körömre kerítettjük a' zsványokat. Hamar az örökhöz.

„Káplár uram!”

„Mi baj?”

„Itt a' kis utcában zsványok vannak, fogják el őket gyorsan.”

„Hányan vannak?”

„Négyen.”

„Fegyverkezve?”

„Nem tudjuk.”

„Házba törtek?”

„Igen, de siessenek az urak, mert különben hült helyöket fogják csak lelteni.”

„Jól van.”

Ezen megjegyzést néhány pillanatnyi tanácskozás, ezt pedig ily parancs kimondása követé:

„Két legény nyargaljon vissza, kerülje meg az utcztát, 's a tulsó oldalról rohanja meg a' zshiványokat, hogy, két tűz közé szorulván, ki ne szabadulhassanak.”

E' jól kiszámított parancs rögtön 's legnagyobb gyorsasággal teljesítették, de ezalatt a' tolvajok a' kis utczába nyiló melléksikátoron már tova iramlottak 's még csak a' létrát, e' nevezetes bűntársokat, sem hagyák martalékul.

Már épen fejünket csóváltuk, 's mély és igen nagy fontosságú elmélkedésbe készülénk merülni, midőn a' főnebbi hang, meglehetősen marczona kifejezéssel e' szókat mennydörgé:

„Urak, megálljanak!”

Mi ezen felszólításra kissé meghökkentünk 's ily kérdésre fakadtunk, melly egyébiránt helyzetünkben igen természetes vala:

„Miért?”

„Semmi miért, most rajtam a' kérdés sora.”

„Tehát tessék kérdezni, mi felelni fogunk, ámbár azzal, mint nemes emberek, tulajdonkép nem is tartoznánk.”

„Az urak elámitottak bennünket.”

„A' világért sem.”

„De igen, mert itt nyoma sincs a' zshiványoknak.”

„Saját élő szemeinkkel láttuk őket a' létrán lejöni.”

„Nem igaz.”

„De kérem . . .”

„Bizonyosan megkaparítottuk volna őket, ha itt lettek volna.”

„Tessék fölneézni az ablakra, mellyből lejöttek, bizonyosan most is nyitva van.”

„Nem igaz, be van zárva.“

„Ugy tehát magok a' zsiványok zárták be, miután lopásukat elvégzték.“

„Kopasz kifogás; az urak az őrhelyre fognak bennünket kísélni, mert farsangi játékot csakugyan nem engedünk magunkból üzenni.“

„De esküszünk, hogy . . . .“

„Majd csak az őrhelyen esküdjének, most előre.“

E' pillanatban a' távolabb templomok egyikének tornyán a' tűzharang rémségesen kezdte kongani, 's egyedül e' sajnos szerencsétlenségnek köszönhetjük megszabadulásunkat; mert a' tűz-
 őrség, lélekismeretes pontossággal ragaszkodván kötelességéhez, a' vészhang meghallása után tüstént villámgyorsan tova vágatott.

A' hat ór is kitántorgott nagy sokára a' korcsmából, és rémségesen kezdé sipját hangoztatni. E' mellett mind a' hatan olly kényelmes lassusággal sétálgattak, mintha sipjaikkal legfőlebb is csak ártatlan pintyöket akartak volna lépre csalogatni. A' sip éles hangjaiba most már tompa dobörgés vegyült, 's a' házak ablakai lassanként megnyíltak, 's hálósüveges sápadt arcok tekintének ki, aggalommal kérdezve a' futkosó embereket.

„Hol a' tűz?“

„— utcában.“

„Oh, az messze van!“

És a' hálósüvegek ismét ágyba vonulnak, mert hiszen meszsze van a' tűz, 's így őket semmi baj nem érheti, és az illy nagy városban igen nagy divatban van azon franczia közmondás:

„Segíts magadon, és az ég is segíteni fog!“

Ez azután az oka, hogy nagy városokban többnyire tulajdon bagariájára szorul az ember, ha bajaiból ki akar gázolni.

Hát a' felebaráti szeretet hol marad?

Ott, hol még kukuricza sem terem!

* * *

Mintán történetesen megtudtuk azon utca nevét, hol e' pillanatban sustorogva emelkednek ég felé a' lángok, alkalmasint

nem tehattunk jobbat, mint hogy tüstént odasietünk és segítünk, ha lehet.

Ej, milly különös ez! A' belvárosban, távol a' tűz szomoru tüzhelyétől, sipolnak és dobolnak, itt a' külvárosban pedig mély csend uralkodik, melly annál észrevehetőbb lesz, minél inkább közelitünk a' magosra emelkedő lángokhoz. Pedig talán épen itt kellene lehetőségig nagy zajt ütni, mert itt munkás néposztály lakik, melly, a' dologban töltött nap terheitől elnyomatva, mélyen alszik.

Már csak kevés lépésnyire vagyunk a' tüztől, 's itt már nagy élénkség uralkodik az utcán; a' tűzörccsapat egy része a' kerítés mellett áll, a' többi lovasok pedig vágtatva jönnek 's távoznak, és jelentést sietnek tenni az illető helyeken.

A' baj szerencsére nem nagy, egy puszta háztelek közepén fából épített üres raktár ég; a' lángok egyenesen emelkednek magosra, 's bizonyosan nem fognak más tárgyakra terjedni. Zavar és rémülés azonban mégis elég van; mert midőn legjobb első álmából tűzlárma riasztja föl az embert, akkor bizony nem igen tudja, hogy első rémülésében tulajdonkép mihez kap.

Tekintsünk csak körül és tökéletesen igazolva látandjuk ez állítást.

Egy vastag ember, bizonyosan becsületes hentes, tarka paplant kanyarított hátára és kedvére didereg a' hideg és ijedség miatt; kedves sovány életpárja pedig a' hentes bő kabátjában olly árván pötyög előre hátra, mint midőn nagy tál levesben egyetlen silány laska-szálacska uszkál.

A' legelső szomszédházból egy tenyeres talpas szolgáló, szűk kék nadrágban, mellyhez isten tudja, milly uton jutott e' nagy zavarban, 's felgyürközött karokkal, hordócskát czipel ki a' konyhából és a' tűzbe veti. Ezen buzgó mütételt már másodszor ismétli, midőn egy vaskos asszony, kifordított férfi-köpenyben, és fonákul föltett bokros fejkötőben utána rohan és remegő mély hangon kiált:

„Marcsa, mit csinálsz?”

„A' tüzet oltom, ifjasszony!”

„Szerencsétlen, hiszen az ugorkás hordókat hányod a' tűzbe.”

„Soha bizony!”

„De biz úgy van.”

„Na, én ugyan megjártam.”

„Takarodjál be, te ügyetlen!”

A' szolgáló megszegyenülve vonul vissza a' konyhába, 's a' nézők derekasan kaczagnak, mit nem is igen lehet nekik bűnül tulajdonítani, mert látják, hogy az üres raktár minden további kártétel nélkül fog megszűnni raktár lenni, melly különben is olly gazdag emberé, hogy e' csekély veszteséget nem is fogja érezni.

Az átelleni kis alház ablakából egy vérmes öreg ur kandikál ki, talán katona volt valaha, mert hátát bizonyosan nagyon félti, különben nem vette volna magára köpeny gyanánt a' dunyhát. Arcza, következőkép orra is, rettentően piros, jó álma következtében-e, vagy más fontos és szesz okok miatt, azt bajos elhatározni, 's azért ezuttal nem is fogunk ezen különben igen nevezetes kérdés vitatásába bocsátkozni, ámbár annak világos kimutatása által igen sokat fogna nyerni a' két magyar haza és az összes tudományos világ. Eleinte hálósüveg hegyesült magosra az érdemes öreg ur tisztos fejről; de utóbb gondosan levévé azt, és markába gyűrő, hihetőleg attól tartván, hogy valamelly semmirekellő suhancz lekapja fejről; mert meg kell vallanunk, hogy igen sok csizmadiainas-féle lények dévajkodtak a' tűz körül, kiktől az illy botrányos csíny elkövetését minden pillanatban bátran föltehetni.

Midőn tűz van, akkor igen természetes, hogy mindenek előtt annak okáról tanakodnak a' kandi emberek; így történt ez most is, és néhány e' fölötti észrevételt ime elmondunk, egészen úgy, mikép azokat hallottuk:

„Ugyan mikép támadhatott a' tűz?”

„Természetesen az átkozott dohányzás okozá ismét e' kárt.”

Ezt egy szikár német kefekötő mondá, ki mindennap két garas áru fekete burnótot fogyaszt el.

„Az egész világ valamennyi pipáját tűzbe kellene dobálni.”

Ezt egy aszkóros harisnyaszövőné köhécselé ki, kinek férje

pogánysáig dohányossá lett, mióta hallá, hogy gyöngé mellü és rossz tüdejü asszonyokra nézve a' dohányfüst igen ártalmas.

„Kérem, csak a' szivarokat kellene eltiltani és egyszermind keményen megparancsolni, hogy minden ember csupán kupakos pipát használjon.“

Ezt egy cseh kupakcsináló mondá, ki a' szivarok divatozása óta annyira elsoványodott, hogy egyetlen cseh kalácskát se lehetne vele megtölteni.

„Ej, ne beszéljenek olly zöldeket, nem a' pipa okozza ezen bajokat, hanem inkább az emberek gondatlansága, kik nem szeretnek gyertyára vigyázni.“

Ezen megjegyzést egy magyar gombkötő tevé, kinek szájából soha nem szakad ki a' pipa.

„Jól jegyzi meg, mester ur, mindennek az a' rút gondatlanság az oka. Valóban nagyot hibáz a' hatóság, hogy kemény büntetés terhe alatt nem parancsolja meg a' lakosoknak, hogy mindegyik legalább is egy lámpást tartozzék tartani.“

Ezen talpraesett szókat egy tót kolompáros mondá, ki napjában olly gyakran szokott megszomjazni, hogy nagyon szeretett volna mindennap legalább is tizenkét lámpát csinálni, mi által sok tüzoltási költség megkimélése mellett saját torkának tüze is elolthatott volna.

„Ugyan mit okoskodnak az urak, hiszen ezt a' raktárt szándékosan gyujtották föl.“

Ezen megjegyzést egy piszkos, de igen eleven csizmadias tevé.

„Hogyan?“

„Ugy ám, édes jó uraimék, és én tudom is, hogy ki gyujtotta meg.“

„Micsoda?“

„Tudom bizony.“

„Hol van az a' gazember? Vessük mindjárt a' tűzbe.“

„Itt néz ki az ablakon, olly ártatlan butasággal, mintha rossz fát se tudna a' tűzre tenni.“

E' szavai közben a' csizmadiaság díjtalan gyakornoka nagy bátorsággal, sőt mondhatnók, szemtelenséggel egyenesen a'

dunyhás öreg urra mutatott, kinek álla rémültében egészen mellére esett le, mintha az egész nagy érdemü közönséget irgalmatlanul el akarta volna nyelni.

„Huzzuk ki az ablakon a' csalfa rácz pálinkafőzöt, ugyanis olyan szűk a' mértéke, hogy meszelynek sem illik be itczéje.“

„Huzzuk ki!“

„Tűzbe vele!“

„De kérem, hiszen egyetlen gyufa sincs házamban, hát ugyan mivel gyujthattam volna meg a' raktárt!“

„Orrával és pofájával! Ni, hogy lángol most is.“

A' kis csirizelőnek ezen elmés szavai hangos hahotát gerjesztettek, mit egy rézműves ezen megjegyzése még nagyobb kitörésre csigázott:

„Nem igaz, fiu, hiszen nem tűz, hanem csak réz az, mi ezen érdemes pálinkafőző árczán világít, a' réz pedig nem gyujt. Tisztelt pálinkafőző uram, én rézműves vagyok, mennyiért adja uraságod rezének fontját?“

„Ha ha ha!“

A' kis pálinkafőző mérgesen csattogtatá össze néhány fekete fogát, 's visszavonulván, az ablakot becsapá.

Ezen kis mulatságos jelenet igen sok elmés kifakadásra szolgáltatata alkalmat a' gyülekezetnek, mely végre hangos kaczagás közt már oszladozni kezdett, minthogy a' tűz már elalvófélben volt; de ekkor uj jelenet bilincsezé le a' nézők figyelmét.

Budáról ugyanis egy nagy vizipuska jelent meg a' helyszínén, 's bizonyosan eloltotta volna a' tüzet, ha ez már magától szerencsésen ki nem aludt volna. Igazgatója azonban mégis legalább a' parázshalmot parancsolta locsoltatni; ezt azonban nem lehetett teljesíteni, mert a' vizes hordók még nem érkeztek meg, kutakból pedig nem akartak meríteni az ácsorgó emberek, minthogy a' tűz már ugyanis szerencsésen elaludt. A' vizipuska tehát kénytelen volt visszafordulni Buda felé, 's utközben a' vágatva haladó pesti vizipuskákkal találkozván, ezek is csöndesen visszafordultak, miután megtudák, hogy hatályos működésökre, istennek hála! immár nincs szükség. Ámde ki tehet erről, nálunk sokan és sokban késtek már el, miért ne késhetnének el tehát egyszer, amugy

kivételképen, a' vizipuskák is, és különben is, ugyan ki tehet arról, hogy a' tűz nem akart ezuttal a' vizipuskákra várakozni, hanem inkább önkénytel elaludt!

E' helyen tehát ránk sem lehet többé szükség, 's annál fogva éjféli tapasztalásainkat minden akadály nélkül folytathatjuk.

* * *

Mély csönd uralkodik az utczákon, 's csak néha-néha hallhatni egyes részek kurjongásait, vagy tánczvigalomból haza térő arszlánok bömbölését, melly operai dal akarna ugyan lenni, de csak épen úgy hasonlít ahoz, mint azon kedélyes állatok éneklése, melly rendesen szelet jelent a' csalogány epedő fohászhaihoz.

De ime, mégsem alszik minden ember, ezen kis ház alsó és egyszersmind szélső ablaka ki van világítva, 's miután mi különös szabaditékkal vagyunk ellátva, mellynél fogva kettős ablakon keresztül is mindent látunk és hallunk: tehát lépünk közelebb és lássuk, miért viraszt e' szoba lakója.

A' kis szobát pislogó mécs világosítja meg annyira, hogy a' világosság hiánya tökéletesen érezhető legyen, 's a' korhadozó asztal előtt egy öreg szakállas zsidó ül pénzt számítva és váltókat 's kötelezvénnyeket vizsgálgatva, mi közben zöld szemüvegét többször szorgalmasan törölgeti, nehogy valamikép hibát kövessen el a' számításban.

Mellette egy görnyedező suhancz áll rongyoska öltözetben és mosdatlan arczczal, 's nagy tisztelettel látszik az öregnek megszólítására várakozni, 's erre csakugyan nem is kell sokáig várnia, mert az öreg, összekötván váltóit 's fiókba rejtván pénzt, rekedt, de mégis eléggé érthető hangon így szól hozzá:

„Édes fiam, Izrael istene szemlátomást áldja szegény törekvéseinket; mondhatom, igen jól állanak ügyeink; a' váltótörvény megbecsülhetlen adomány; most már nem lehet könnyen megcsalni a' szegény zsidót, ki gyakran ugyancsak nyakára teheti lábát a' kevély kereszténynek. Ezelőtt alig kaphattunk néha-néha hatvanat százért, de most már százat is könnyen kaphatunk, 's

tiz keresztény ur is tönkre bukik, mielőtt egyetlen szegény zsidó károsulhatna. Boldog idők ezek, jó fiam, 's előtted fényes jövődő áll.

„Oh, édes atyám, mért kényszeríthet ön tehát mégis, hogy folyvást csak a' bűdös nyomoru gyufákat árulgassam?“

„Ej, ej, édes fiam, nem akarom hinni, hogy a' kevélység ártalmas ördöge szállotta meg ártatlan lelkedet. A' gyufa igen jó árucikkely, mert hitelben kapod a' gyárból, következőkép nincs benne pénz, és mégis nyersz rajta. És azután a' gyufákkal minden kávéházban megfordulsz, sokat látsz, sokat hallasz, minél: én hasznát vehetem; és senki nem gyanítja, hogy a' gyufás zsidó ma-holnap százezer forintot fog érni. Ezzel vigasztalhatod magadat.“

„Igen, atyám, de gyakran legnagyobb durvaságokat kell tőrnöm.“

„Oh, édes fiam, ez nem baj, hagyd magadat leköpní, azt ismét letörölheted; hagyd magadat megrugdalni, azt senki nem látja meg rajtad, mert kabátod elfödi testedet, de bezzeg, midőn magos kamattal koldussá teszed a' keresztényt, az ugyancsak örökös bélyeget nyom homlokára, melyet semmiféle víz nem moshat le. Az legyen vigasztalásod, édes fiam, hogy te csak ideiglen szenvedsz, 's ezt is csupán azért, hogy idővel százszorosan fizethesd vissza minden csapásukat azoknak, kik a' koldusbotot százszoros áron fogják tőled megvásárlani. Csókold most a' kezét, melly téged sujt, hogy idővel egész testét béníthasd meg a' gyálázatos sértőnek.“

„Tanácsodat üdvösnek hiszem, jó atyám, és mindenben pontosan követni fogom.“

„Áldásom fejedre, jó fiu. De még egyet, tanulj utközben néhány magyar szót, hogy ezentúl magyarul kínálhasd gyufáidat.“

„De atyám, én nem szeretem a' magyart.“

„Én sem, jó fiam.“

„Minek tanuljak tehát magyarul?“

„Isten mentsen attól, hogy a' magyar nyelvet megtanuld. Csak néhány szót tégy sajátoddá, hogy a' könnyen hívő magya-

rok azt gondolják majd, ime a' szegény zsidók, milly szépen simulnak hozzánk!'

„De minek ez, atyám? Hiszen eddig mindenkor arra tanítál, hogy semmit ne tegyek, a' miből hasznót nem várhatok.“

„Épen azért adom most e' tanácsot.“

„Hogyan?“

„Igen, mert így hamarébb elnyerjük az emancipatiót, 's ha egyszer markunkban van, azután letehetjük a' gyűlölt álarczot, és gúnyosan nézhetünk szemébe a' kevély magyarnak. He he he!'

„De ugyan minek nekünk az emancipatio, hiszen most is zsebünkben vannak a' keresztények!“

„Te azt még nem érted, fiam; látod, ha megnyerjük az emancipatiót, akkor azután nyíltan tehetjük mindazt, mit most csak titok fátyola alatt gyakorolhatunk; 's akkor talán még bíró, sőt vicispán is lehet belőled, he he he!'

„Nem hiszem én, atyám, hogy azt valaha megnyerjük.“

„Bizony pedig bátran hiheted, édes fiam, mert a' mai világban pénzzel még a' szerecsent is fehérre lehet mosni.“

„Igen, de csak sok pénzzel!“

„Ugy van, 's épen azért, édes fiam, egyetlen eszközt sem szabad elszalasztanunk, melly által pénzhez juthatunk.“

„Ha nem törvényes is az eszköz?“

„Az mindegy, édes fiam, csak azon kell iparkodnunk, hogy rajta ne kapjanak bennünket a' csaláson, 's azért másnak kezeivel kell a' tüzből kikaparnunk a' gesztenyét, ha magunk veszély nélkül nem térhetünk hozzá. He he he, fiam, a' kit rajta nem kapnak, azt nem szokták megbüntetni.“

„Hátha egyszer mégis illy baj érne?“

„Hát aztán?“

„S ha bezárnának?“

„Oh, fiam, a' melly ajtót be lehet zárni, azt ismét ki is lehet nyitni. Kevés olly ajtó van az egész világon, mellyet ezüst vagy arany kulcs föl ne nyithatna. Hanem természetes, hogy ettől lehetőségig őrizkednünk kell; ha pedig egyszer csakugyan kelepczébe jutsz, édes fiam, akkor földolog, hogy meg ne ijedj, és ügyed már félig van nyerve, 's a' többi azután magától jő.“

Épületes oktatását alkalmasint tovább folytatta volna még az atya, 's mi igen sok szépet tanulhatánk vala; de a' kérlelhetlen sors másképp rendelkezett. E' pillanatban ugyanis egy férfi érkezett a' házhoz, kiben azonnal a' rongyos tolvajra ismerénk, kit főnebb a' kis utczában szíves olvasóinknak már szerencsések valónk bemutatni. E' férfi hátán czipelél azon két csomagot, melyet társai ezen éjjel az ablakból levetettek, 's az ablakot saját-szerűleg megkopogtatá, mi bizonyosan kölcsönös összebeszélésnek eredménye volt. Mi érkezését látván, még jókor a' szomszéd ház árnyékába vonulánk, 's így általa szerencsére nem láttatunk meg.

A' saját-szerű kopogásra azonnal megnyílt a' házajtó, 's a' zsvány gyorsan belépett, mire az ajtó ismét azonnal bezáratott, mi pedig tüstént elfoglaltuk korábbi helyünket az ablak előtt.

Kevés pillanat múlva megjelent az öreg zsidó a' szobában, 's a' tolvaj nyomban követte őt csomagaival, miket a' vén zsidó nagy kíváncsisággal bontott fel, vigyorogva szólván a' zsványhoz:

„Hm, Jósku, a' mint látom, nem roszul dolgoztatok ezen éjjel.“

„Meglehetősen bizony, vén Ruben, de te se fizess ám roszul!“

„Roszul? Hát mikor fizettem én roszul? Hiszen mindent olly drágán vásárlók meg töletek, mintha boltban venném; és hagy-mával táplálom sovány testemet, csakhogy ti lúdhust ehessetek, és bort önthessetek rá“

„Nem is disznónak való a' gyömbér, Ruben, neked a' hagyma is elég jó.“

„Hálát adunk Izraél istenének, ha csak azzal is megáld!“

„Jól van jól; de most lássunk dologhoz, először is az ezüstöt nézd meg, és mondd, mit adsz érte.“

„Jósku, ti becsületes emberek vagytok?“

„Magam is úgy hiszem.“

„Tolvajok vagytok ugyan, de mégis becsületes czimborák; mert hiszen minden ember úgy keresi kenyerét, a' mint szokta, és a' mint birja.“

„Mire való ez a' sok beszéd?”

„Jósku, a' szó nem kerül pénzbe. Jósku, ti engem régóta ismertek, és jól tudjátok, hogy én is becsületes ember vagyok.”

„Már az igaz, csak annyiszor csaltál meg, a' mennyiszor lehetett.”

„He he he, te mindig jó kedvű vagy, Jósku! Látod, Jósku, mikor én azt mondom, hogy ti becsületes emberek vagytok, és én is becsületes ember vagyok, akkor azt akarom mondani, hogy mire való becsületes czimborák közt a' hosszas vizsgálódás és alkudozás. Ti nem akartok engem egészen koldussá tenni, én sem akarlak titeket megcsalni; ti azért loptok, hogy jól élhessetek, én pedig azért veszem meg a' lopott jószágot, hogy éhen ne vesszek el. Ez az egész!”

„Hát mire való ez a' szószaporítás?”

„Arra, becsületes Jósku, hogy álmos vagyok, 's holnap korán reggel dolgaim után kell látnom, ha néhány silány hagymát akarok magamnak szerezni; azért tehát ne alkudozzunk darab számra. Én már láttam mindent, 's egyetlen tekintettel meg is becsültem mindent.”

„Halljuk hát!”

„Jósku, ti jól tudjátok, hogy én nem szoktam alkudni; miko, azt mondom, hogy ezen jószágért adok ötven pengő f orintot, akkor mindent megmondottam, a' mit mondhatok.”

„Ohó, zsidó, ugy nem alkuszunk!”

„De mit akarsz, Jósku? hiszen tudjátok, hogy én szegény zsidó vagyok.”

„Hát vedd hátadra a' rongyszedő zsákot és fujd furulyádat, ha megéheztél.”

„Na, Jósku, már mire való az eféle tréfa becsületes emberek közt? Látod, Jósku, te jól tudod, hogy én Naderer vagyok.”

„Tudom ám, valamint azt is, hogy ezen szép hivatalodnál fogva a' lopott jószágot kézre kerited.”

„Na látod, Jósku, most már ugy beszélsz, mikép okos emberhez illik. Ha engem holnap hivatnak és így szólnak hozzám: Naderer, vén Ruben, mult éjjel itt meg itt meg ezt lopták, halvan pengő forintot kap kend, ha előkeríti az ellopott jószágot,

's a' tolvaj nevét nem is kívánjuk tudni. Akkor én kiadom a' jószágot, és összesen tíz forintot nyertem; hát sok az?'

„Igen, de te nem mindig teremted ám elő a' lopott jószágot.“

„Csupán akkor nem, midőn kevesebb jutalmat ígérnek, mint a' mennyit én adtam érette; mert hiszen saját zsebemből csak nem lophatom ki a' pénzt.“

„Adj száz ezüst forintot, és azzal vége.“

„Micsoda, hatvan forintot? Hova gondolsz, kedves Jósku?“

„Nem hatvanat, hanem százat; nyisd ki füleidet.“

„Te nagyon szeretsz tréfálni, Jósku. Látod, ha ezen jószágot eltagadnám is, mit a' becsületes Naderer nem szokott gyakorlani, mégsem szerezhetnék belőle többet nyolczvan ezüst forintnál, 's a' mellett az eladásnál még nagy veszélynek is tennem ki magamat.“

„Egy szó mint száz, vagy mindjárt lefizeted a' száz forintot, vagy más Nadererhez megyek.“

„Mért kívánsz engem szomorítani, oh Jósku! Más Nadererhez akarsz menni? Hát mire való vagyok én?“

„Fizess, vagy jó éjszakát!“

„Na, fiam, faragj holnap koldusbotot és menjünk más országba; mert itt éhen kell meghalnunk. Jósku, még egy szót; megadom a' száz forintot, mert ti nagyon becsületes emberek vagytok, 's azért nem akarom, hogy valami uzsorás csaló gazember tükörmei közé jussatok, de ma csak felét fizetem meg, a' másik felét pedig három nap múlva.“

„Most vagy soha!“

„De ha nem lelek annyi roppant pénzt szegény hajlékomban?“

„Majd lel más.“

„Más, más! Ne beszélj illy barátságtalanul, oh Jósku! Hiszen én mindent megteszek, a' mit lehet. Jósku, neked, úgy hiszem, vannak gyermekeid?“

„Öt vagy hat, bizonyosan magam sem tudom számokat.“

„Látod, Jósku, a' milyen igaz, hogy szegény becsületes zsidó vagyok, már ez megindítja szívemet. Jósku, te atya vagy; oh, ez nagy szó. Jósku, itt van a' száz pengő forint, az isten

áldja meg gyermekeidet, 's legyenek olly jó, becsületes emberek, mint édes atyjok!

„Megállj, Ruben! ez a' tallér likas, e' helyett mást adj.“

„Likas. Hát tehetek én arról? Jósku, akaszd kis leányod nyakába, mint fog neki örülni az a' szép kis teremtés. Valóban, ezt kell tenned, oh Jósku!“

„Ne fecseggj, vén Júdás, vedd vissza likas tallérodát 's adj helyette mást; tudod, hogy nem szeretem az aljas zsidóskodást.“

„Ám legyen, Jósku, én szeretlek téged, 's azért minden apró szeszélyednek örömmel engedek. Itt van hat huszas a' tallér helyett.“

„Ne mérgesíts, átkozott zsidó; most meg egy huszas helyett egy tizest csusztattál ide.“

„Bocsáss meg, jó czimbora! szemeim már igen gyöngék; bizony csak tévedésből történt; itt a' huszas.“

„Jó éjszakát!“

„Még egyet, Jósku!“

„Szólj szaporán.“

„Látod, Jósku, te most olly jó fogást tettél és atya vagy, következőkép. érzékeny szived van. Ámde én is atya vagyok.“

„Mire való ez ismét?“

„Jósku, mivel olly jó fogást tettél, tehát nyujthatnál szegény fiamnak egy pár garaskát, most is éhesen fekszik le a' gyámoltalan.“

„Majd máskor, jó éjszakát!“

„A' mint akarod, kedves Jósku; a' szegény zsidónak mindig ohajtott manna a' kegyes alamizsna!“

A' zsvány távozott, 's a' zsidó kikísérte őt, azután pedig a' szobába visszatérván, szóla fiához:

„Látod, fiam, így kell ezen emberekkel bánni; ez a' jószág legalább is hatszáz pengő forintot ér, 's holnap mindjárt túlادok rajta Ó-Budán. Oh, Izraél istene, add, hogy holnap is illy áldásnak sugára világítsa meg szegény hajlékomat!“

Ezen épületes szavak után ájtatosan fohászzkodott az öreg zsidó, 's reményteljes fiával együtt lefeküdt; — mi pedig szinte

lehetőségig nagyot sohajtunk, elménket mintegy húsz roppant nagyságu fölkiáltó jeggyel cifrázzuk föl és tovább ballagunk.

* * *

Ismét a' belvárosba érkezünk, 's árva lépéseink tompán kongnak az elhagyatott utcákon. A' lámpák alig pislognak már, mi azt tanusítja, hogy hamar kifogyott belőlök az olaj, mi ismét annak világos bizonyítványa, hogy a' lámpagyújtó torkából nem olly igen hamar fogyott ki a' bor. Egészségére váljék! Becsületes ember ugyis ágyban tölti az éjt, mire való tehát a' fényes világitás, ez legfőlebb is csak a' korhelykedést mozditja elő, az pedig nagy városokban különben is rohanva szokott haladni.

Már szinte azt gondoltuk, hogy egyedül fogunk az utcán maradni, 's egy pár kedélyes ásitással törekedtünk testi és lelki levertségünkön enyhíteni; de szerencsére mégis csalatkoztunk, mert azon mellékutczából fiatal hölgy közelit felénk; legalább könnyü léptei gyaníttatják velünk, hogy fiatal, — módos magatartása pedig azt látszik tanusítani, hogy szép.

A' hölgy mellénk érkezik, 's most már világosan láthatjuk, hogy kettős gyanítással csakugyan nem csatlattunk meg. A' hölgy fiatal és szép, öltözete pedig tiszta és egyszerű. 'S éjféli után egyedül jár az utcán! Ennek meggondolása elszomorítá kedélyünket, 's agyunkban egyik gondolat a' másikat üzé, 's valamennyi csak mentegetni törekvék a' csinos fiatal leányt, ámbár a' szigorú ész folyvást komoran mormolá: hogy méltatlan tárgyra pazaroljuk mentegetésinket. Majd meglátjuk, kinek van igaza; kövessük nyomban a' leánykát, 's maradjunk lehetőségig közel sarkaihoz.

Az ellenkező szögletről fiatal férfi érkezik, ki a' negyvenhez nagyon közel jár ugyan, de mégis igen jól bírja magát; mert egészen arszlániasan van öltözve, 's most bizonyosan tánczvigalomból jö, hol a' szenvedő emberiség javára ő is izzadott mintegy fél messzelyt, mi bizonyosan kedvező hatásu fog lenni egészségére nézve. Ezen ur szemébe pillant az egyedül menő leánynak, 's merész trillát harsogtatván valamelly ismeretlen dal-

játékból, szorosan a' leányhoz simul, állhatatosan kíséri őt, és illetéknépen szól:

„Hova, lelkecském?”

A' leány hallgat.

„Talán nem tud magyarul?”

Semmi felelet.

„Németül beszéljek?”

Néma csönd.

„Ej, kincsem, ne legyen olly makranczos; talán csak nem akarja velem elhitetni, hogy imádkozni jár éjjel után. Ugy-e megengedi, hogy haza kísérjem?”

„Bocsásson az ur, sietnem kell.”

„Ah, tehát csakugyan mégis tudunk beszélni! Na már ezt szeretem. De ne szaladjon hát olly nagyon.”

„Az istenre kérem, bocsásson az ur, sietnem kell, orvosságot viszek szegény anyámnak, kit halállal küzdve hagytam el.”

„Ah, már ez szép; de ime, itt üres bérkocsi jő, ülünk föl, 's majd gyorsabban érkezik ön anyjához. Hej, bérkocsis!”

Itt valamit sugott azon ur a' bérkocsisnak, mit nem érthettünk meg; azonban mégis meghallottuk, hogy lassu hajtásról is szólott valamit.

A' leány is alkalmasint hallá ezt, vagy talán nem akará magát az idegen férfi ellenében lekötelezni, mert igen határozott hangon szóla:

„Uram, köszönöm szivességét, de nem fogadhatom el; közel lakom, 's tüstént honn leszek gyalog is.”

„Eh, mit, én nem hagyom magamat olly szárazon elutasíttatni. Mindenesetre el kell ajánlatomat fogadnia.”

E' szók után átkarolá a' leányt, 's a' kocsiba akará emelni. Kis hölgyünk azonban nem ijedt meg saját árnyékától, hanem kis kezét olly hatályosan csapá az ismeretlen férfi arczára, hogy ujjainak nyoma bizonyosan legalább is huszonnégy óráig látható leend rajta.

Mig az arszlán bámult és leesett kalapját ismét sörényére illeszté, addig a' bátor leányka jót haladt, 's mi nagy örömmel követtük nyomdokit, látván, hogy iránta táplált jó hitünkben

csakugyan nem csalatkoztunk. Ámde az ismeretlen férfi is nyomban követé őt, 's mi most már erősen el valánk határozva, hogy oltalmazni fogjuk őt, ha a' sötétben bömbölő arszlán még egyszer ki találná ellene körmeit nyujtani.

Segélyünkre mindazáltal nem volt szüksége; mert csakhamar megnyitá egy háznak kapuját, melyet maga után tüstént ismét bezárt.

Mi már másfelé akaránk fordulni, de az ismeretlen férfi kilincsre tévé kezét 's a' kapu megnyilt. Szegény leányka rémültében alkalmasint nem jól tévé be a' nehéz nagy kaput, 's így a' bezárás természetesen siker nélkül maradt. Az ismeretlen férfi, pillanatnyi gondolkozás után, a' házba lépett, 's mi minden fontolgatás nélkül követtük őt, erősen el levén határozva, szükség esetén teljes erőnkkel oltalmazni durva kitérősei ellen a' leányt. Lépéseinek suhogását még hallottuk a' lépcsőn, 's ezt kalauzul használtuk.

A' ház kétemeletes volt, de a' leány a' másodikon túl is folytatja utját, 's kevés pillanat mulva a' tekervényes keskeny falépcsőn azon padlás-szoba ajtaja elébe érkezünk, mely mögött a' leány eltűnt. A' szobának nemcsak utczára, hanem padlásra is nyílt ablaka, mellyen által mindent láthattunk és hallhattunk.

Tölgyfa-ágy és asztal, két szalmaszék, egy rozszant ruhafogas és néhány csorba csupor egészíté ki a' szegényes szoba bútortzatát, mellynek azonban minden részecskéje legpéldásb tisztasággal örvendezteté a' szemet.

Az ágyban kiszáradt, halvány némbér feküdt, kinek minden vonása félreismerhetlenül viselé magán a' halál közelségének rémes jeleit. A' leány mosolyt erőtetve térdelt ágya előtt a' gyógyszerrel, míg szemeiből visszatarthatlanul gördültek le gyermeki fájdalomának keserű könnyei.

„Anyám, itt a' gyógyszer!” rebegé alig hallhatólag a' leány, 's gyöngéden szorítá remegő ajkaihoz a' betegnek hideg csontkezeit.

„Jó gyermekem! — szóla legnagyobb megerőtetéssel az anya, 's melle hörögve emelkedék minden mondott szó után, —

köszönöm föláldozó szivességedet; de érzem, hogy minden se-
gély hasztalan, 's itt az idő, melyben örökre el kell tőled
válnom."

„Oh, anyám, szavaid tört szúrnak szivembe!"

„Meg kell lenni, gyermekem; halál ellen nincs orvosság.
Ne nehezsítsük tehát egymásnak az elválás keserveit. Emeld föl
kissé fejemet, — így könnyebben lélekzem, 's most fogadd el
végső oktatásomat, és adja a' mindenható, hogy gyöngé szava-
im lángírásban égjenek örökké szivedben. Nem akarok titkot vinni
siromba, mely egész életemet egyetlen kínlánczolatá alkotá. Ez
ünnepélyes pillanatban mindent meg kell tudnod, mi eddig keble-
met szétzúzós súlylyal terhelé. Én tisztos és vagyonos nő valék
a' Latorcza partjain, 's férjem családja az egész vidéken a' legte-
kintélyesebbek egyike volt. Szülőim akarata igen fiatal koromban
fűzé sorsomat férjeméhez, 's én több évig ha nem boldogul, de
legalább elégtelenül töltém mellette napjaimat. Városunkban szokás
volt 's mintegy mellőzhetlen divathoz tartozott vasárnaponként a'
rabok miséjére járni, mely a' tág folyosón tartatott, 's melyet
a' rabok vasrostélyos ajtaik előtt térdelve hallgattak. Ilyenkor
azután sorsuk enyhítésére rendesen némi kis adakozások is tör-
téntek. Egykor egy fiatal olasz rabot tekinték meg, kinek érde-
kes és szenvedő külseje egész figyelmemet azonnal lebilincsezé.
Szemeimet nem vehettem le róla többé, 's úgy látszott, hogy ő
is kizárólag rám függeszté bűnteljes tekintetét. Távozás közben
közel menék el mellette, 's ő a' tisztelet és szenvedély legelra-
gadóbb hangján e' szót szuttogá: „Nagyságos asszonyom, én
Pianetti gróf vagyok, földi 's mennyei üdvére kérem önt, juttas-
son jövő vasárnap rajzont és papirt kezembe." Kérő szavai villám-
ként hatottak keblembbe, 's azon pillanattól fogva boldogtalannak
érezem magamat. Perczeim évekké váltak jövő vasárnapig, 's én
a' rajzont és papirt az olasz fogoly kezeibe csusztatám. Égő sze-
meinek hálás pillantása dúsan jutalmazá merényemet. Következő
vasárnapig mindig csak az alig huszonegy éves olasz ifju bűvös
erejű vonásai lebegtek szemeim előtt. Végre fölviradt az ohajtott
nap, 's Pianetti levelet juttatott kezembe, melyben tudatá ve-
lem, hogy összeesküvési gyanu miatt fogatott el, és örökös rab-

ságra íteltetett. Ezután lángszavakkal fösté a' szenvedélyt, mely keblét marczangolá, mióta engem megpillantott. Végre kért, hogy jövő alkalommal ráspolyt juttassak kezeibe. Ah, kedves leányom, keblemet égő fájdalom tépi, 's lélekzetemet rövidülni érzem; előadásomat meg kell kurtitanom. Én az olasz grófnak minden kívánatát teljesítém, 's néhány hónap mulva tudatá velem, hogy az első viharos éjszakán várjam őt a' hegy tövében, pénzzel 's drágaságokkal lehetőségig bőven ellátva, hogy az országból akadály nélkül szabadulhassunk ki. Leányom, ne átkozd anyádat; én elhagyám férjemet, becsületemet lábbal taposám, és a' fiatal olasz gróffal megszöktem. — Ő engem Bécsbe vitt, hol több hétig a' külvárosok egyik vendégfogadójában lappangtunk, 's vétkes mámoromban egyetlen fontoló gondolathoz sem juthattam. Ámde iszonyu büntetés követé vétkeimet. Egykor reggel fölébredvén, egyedül látám magam a' szobában 's az asztalon illy tartalmu levelet lelék: „Szép asszony! Köszönöm önnek eddigi szivességeit, miket, fájdalom! csupán nyílt őszinteséggel hálálhatok meg. Én nem vagyok olasz gróf, hanem bankjegy-hamisító zsidó Bécsből. Ügyeim itt már rendbe hozám 's idegen országba költözöm, hol önnek drágaságaival 's pénzével illő keresetmódot fogok magamnak nyitni. Ön visszamehet férjéhez, 's bizonyosan jutalmat lelend azon öntudatban, hogy egy derék fiatal embert megszabadított és boldoggá tett.“ — Több óráig eszméletlenül feküdtem e' borzasztó levél elolvasása után; de a' mindenható nagyobb büntetést mért rám, és én ismét magamhoz tértem. Néhány becses gyűrű volt még ujjaimon, azokat eladám 's Pestre jövék, mert férjemhez visszatérni nem merészlék. Pesten kezeim munkájával tengetém nyomoru napjaimat; többször Dunába akarám ölni gyalázatomat, de erre sem érzék magamban bátorságot; mert — ne tekints rám gyermekem — vétkes szövetségemnek te levél gyümölcse! — Leányom, ne térj el a' becsület ösvényéről; tiszteld az erényt, kerüld a' csábítást, és ne átkozd, de ne is sirasd szerencsétlen bűnös anyádat!“

A' beteg asszony ajkait vér borítá e' szók után, melle hörögve emelkedék, 's kevés pillanat mulva az örök bíró ítélőszéke elébe szállott lelke.

„Anyám! anyám!” — kiálta magánkivül a' boldogtalan leányka 's anyja hidegülő testére hanyatlott, onnan pedig egy pár percz múlva a' hideg padolatra zuhant. Gyöngye idegzete a' kettős iszonyu csapást nem állhatá ki — szíve megrepedt! —

Azon ismeretlen férfi, ki velünk együtt tanuja vala e' szörnyű jelenetnek, kaczagva és tánczolva távozott a' gyászos házból. Másnap tudtunkra esett, hogy ő volt a' gaz csábító — mert megőrült.

* * *

Szívünket fagylaló jégkezek szoriták össze, midőn azon házból távoztunk, melyben kettős tort ünneplett a' halál, 's lakásunk felé irányoztuk lépéseinket; mert minden kedvünk elment további tapasztalások gyűjtésétől.

Figyelmünket azonban mégis annyira lebilincsezi egy kivilágított földszinti ablakon át hallható zaj, hogy be kell kissé tekintenünk, mielőtt lépteinket hazafelé folytatnók.

Ah, ez azon szoba, hová a' rendőrség azon csavargókat reggelig zárátja, kiket gyanusoknak hisz, és e' miatt az utcán gyertyagyújtás ideje után fölszedeget. Érdekes kis gyűjtemény. Lássuk csak közelebbről.

A' füstös és hihetlenségig szurtos szobát olajos lámpa világítja, közepén rozszant hosszú asztal áll, a' falhoz pedig mindenütt lóczák támaszkodnak, míg az asztal körül néhány sánta lábu szalmaszék törekszik a' butorzati illedéket fentartani. Az ajtó mellett egy karszék áll egy tölgyfából, melyben a' fölvigyázó hajdu nem annyira kedélyesen, mint borzasztóan ásitgat, magát azon ártatlan időtöltéssel mulattatva, melly szerint majd ballábát kanyarítja jobb lábára, majd pedig megfordítva ezt a' másikra, miközben nagy gyakorlottsággal látszik arra is ügyelni, hogy pipájában a' tűz el ne hamvadjon.

Az asztal mellett négy, nem annyira rongyos, mint inkább rendellen és kuszált külsejű férfi ül, kik apró kavicsokkal, miket e' szoba falából vágtak ki, igen nagy szenvedélylyel játszanak, 's majd elnyelik éhes szemeikkel a' forgásban levő rézgarasokat.

Hátok mögött néhány zsidó fiu ácsorog, kik örömet szeretnének munkás részt venni a' játékban, de teljességgel nem boldogulhatnak, mert a' játékosok gyakorlott szemei mindig figyelemmel tartják vizsgálat alatt ujjait. Ezen játékosok külvárosi apró csap-székekben fogattak össze, hol tiltott játékban néhány mesterlegényt megkoppasztani iparkodtak. — Hát a' zsidó fiuk mikép kerültek ide? Azokat sajátszerű mostoha sors üldözte; ők ugyanis honn feledék zsebkendőiket, — mivel pedig hideg időben rendszeren többször van az embernek arra szüksége: tehát mások zsebeiben keresék azt, mit saját zsebeikben nem találtak. 'S a' természeti ösztön ezen rendes kielégítését bűnül tulajdoníták nekik.

A' lóczákon számos fogoly ül, néhány énekel, néhány hordog, néhány vigan cseveg egymás közt, míg mások búsító előérzetekkel látszanak tépelődni és hallgatnak. Legkitünőbb közöttök egy fátyolos kalapu csinos fiatal hölgy, divatos selyem-burkonyban, ki példás megvetéssel szemlélgeti a' hozzá annyira méltatlan társaságot. És ugyan mi hozhatta őt e' helyre? Csupán megfoghatlan tévedés; ő tudniillik elkésett valahol, 's nem akarván magát az egyedül menés különféle veszélyeinek kitenni, egy férfit egész illedelemmel szólita meg, hogy lenne szives őt haza kísérni. Ezt egy szemfüles biztos történetesen meghallá, és rögtön e' disztelen helyre kísérté őt. Meg nem foghatjuk, mi jogosíthatá őt ezen erőszakos és lovagiatlan tetre. A' hölgy azonban jó ügyében bizván, épen nem búsult 's többször hangosan mondá: mikép sok ur ismeri őt e' helyen, 's bizonyosan tüstént szabadon fog bocsáttatni; a' hatalmaskodó biztos pedig nem kerülendi el az érdemlett fekete levest.

Néhány kimondhatlanul rongyos férfi csupán azért fogatott el, mivel nem jelent meg illedelmesb öltözetben az utcán, ámbár első tekintetre is meg lehete mindenki győződve arról: mikép csupán azért csavarogtak éjjel az utcákon, hogy becsületesb öltözethez juthassanak.

Egy pár szinte rongyos asszony is ült a' lóczákon fél-meztelen sívító gyermekekkel, kik éjszakai koldulás miatt kerültek ide. Pedig a' biztosok, mikép ők mondák, óriásilag csalatkoztak; mert ők csak valakire várakoztak az utcák szegletein, 's épen

nem tehettek arról, hogy néhány jószívü gyermekbarát egy pár garaskát nyújtott csemegére a' szegény kis ártatlanoknak. Egyébiránt e' helyen olly gyakran fordultak már ök meg, hogy mostoha sorsukat koránsem veszik szerfölött szivökre; mert jól tudják, hogy másnap, atyai szelid dorgálás után, ismét szabadon bocsátatnak; 's szorosán tekintve ez ügyet, még inkább örvendnek is e' balesetöknek, mert legalább meleg szobában 's diszes társaságban töltheték el az éjszakát, melly szerencse nálok nem igen szokott mindennapi események közé tartozni.

De hát ezen divatos öltözetü, szakállas, deli férfi ugyan mikép juthatott ide? — csupa merő tévedésből. Ő az előbbkelő kávéházak egyikében magos játékra szokta buzditgatni a' tapasztalatlan fiatal bangókat, 's ezért a' vállalkozó játékosokkal, kiket szemeinek intéseivel szokta a' bangó kártyáiról értesíteni, a' prédában vagyis nyereségben osztozik. Ezen este csupa szórakozottságból egy ezüst kupaku pipát csusztatott zsebébe, melly nem volt tulajdona. A' biztos tetten kapá őt, mi különben olly ritkán szokott megtörténni, hogy már csak rendkívülsége miatt is megérdemli az említést. — Hijában szabadkozott a' tettes, hijában ismétli, hogy borzasztó tévedés van a' dologban, hogy ő valóságos arszlán: mindez nem használt, 's csakugyan helyet kellett e' válogatott gyülekezetben foglalnia.

Ezeken kívül még néhány egészen érdektelen külsejü férfit, asszonyt és gyermeket látunk, kik nyáron a' hid hajóiban szoktak éjszakázni, télen pedig garast fizetnek, hogy e' helyen pihentethessék meg fáradt testeiket. Ezek munkából élnek ugyan, de a' rosz világ mégis azt hiszi, hogy semmi bárminemü alkalmat sem mulasztanak el, melly által néhány garaskához juthatnak. A' köznép rendesen csak csirkefogóknak nevezi őket, mivel jobbadán a' Duna partján ácsorognak, 's egy-két garasért örömet viszik haza a' mások által vásárlott apró marhákat. Ha azután illy alkalommal néha megtörténik, hogy az illető vásárlókat a' nagy tolongásban elvesztik, a' rájuk bízott holmit egészen más helyre viszik. Ez csak a' kaján sorsnak iszonyu csapása, melly alól egy halandó sem menekülhet meg.

Amott — de vége mindennek, a' játékosok összevesztek, 's

egymást öklözni kezdvén, a' lámpát véletlenül leütötték, következkép többé semmit sem láthattunk, 's így ezuttal be kell érünk az eddig látottakkal, 's bizvást folytathatjuk hazafelé utunkat.

De ki közelít oly gyorsan és lihegve felénk? tulán elkésett arszlán, ki fuldokolva keresi barlangját, miután valahol megkoppasztották, vagy ő segite másokat megkoppasztani? — Nem bizony, csak egy vaskos uszkár, ki bizonyosan szinte az arszlán-czéhbe készül állani, minthogy oly későn tér haza gazdájához; vagy talán—mert tisztelet, becsület, de igazság is! — olvasta azon falragaszokat, melyek szerint az utcán csatangoló kutyákat minden rangkülönbség nélkül emészti el a' kapitányi hivatal, 's azért jár éjjel sétálni Ime most megáll e' ház előtt, és igen mérges kifejezésű mély hangon ugat. Kitarlása és tüdejének ereje valóban bámulatos; fogadni mernék, hogy tiz felvonásos daljáték sem bírná őt kifárasztani.

Most megnyílik a' kapu-melletti ablak, 's egy öreg ur, meg-unván az alkalmatlan ugatást, a' csengetyüt megrántja, 's hálósüveges fejét rögtön ismét visszavonja, és az ablakot csendesen bezárja. — Kevés pillanat mulva csoszogó lépések közelitnek 's a' házmester megnyitja a' kaput. De mikép bámul szegény, midőn látja, hogy az uszkár nagy örömmel ugrik be a' kapun, 's mintegy köszönő, megcsóválja borzas farkát. A' házmester hasrendítő kacajra fakadt, 's másnap uton-utfélen magasztalá a' furfangos kutyát, melly szájával, mint ő szentül hivé, a' csöngetyüt meghuzá, hogy bebocsátassék; az ártatlan uszkár rendkívüli esze mindenütt magasztaltatott. Ime, ember is elég van a' mai világban, ki így jut a' nagy tudományosság híréhez! . . .

De már kukurikolni készül a' kakas, 's így kénytelenek vagyunk éjféli tapasztalásinkat berekesztetni. Tehát — jó éjszakát!!

S Z E N T L Á S Z L Ó Á T K A .

(LEGENDA.)

TÁRKÁNYI BÉLA-TÓL.

László , a' magyarnak szent királya,
A' kunokkal egykor harczban álla.

László kardja mint villám a' mennyen,
Tőle csak halt vagy futott az ellen.

'S ezt a' mint már lankadó vitézi,
És leginkább ő elszántan űzi :

Im aranyt 's ezüstöt szór az ellen,
Olly keményen futni hogy ne kelljen.

Csábító a' kincsek játszi fénye
Sok kebelben lett úr gyáva kénye.

László istenéhez felsohajta
A' hazáért és nevében mondja :

„Köre váljon, hogy hijába hintse,
Gyáva ellenem csalóka kincse !“

Ugy lön. — Ellenének megmutatta
László, milyen élű hősi kardja.

'S hősinek csudával azt mutatta,
Hogy honügynék a' jó ég is atyja.

Csak könyörögenék 's tennénk is értte:
Hogy e' honnak boldog lenne népe.

VETERANI.

(TÖRTÉNETI BESZÉLY.)

REMELLAY GUSZTÁV-TÓL.

I.

Az éji rablók.

Caraffa, az eperjesi szörnyeteg, elhagyá az inkább csel, mint hadi erő által meghódított Erdélyt, 's a' mint távoza, millio kebel fohászokdék fel hálásan az ég urához; mert habár rövid otltéte alatt nem onta is vért a' zsarnok olasz, könnyen előrelátható vala, hogy Erdélyben, hol a' látszólagos nyugalom 's hódolat mellett is elég nyugtalan kebel létezett, csakhamar lelend alkalmat, ismételni a' véres dramát, mellynek csak nem rég vala Eperjes szomorú tanuja.

A' távozó Caraffát Veterani Fridrik váltá fel Erdély fő hadi kormányában, egy férfin, ki bár eredetére nézve külföldi, 's így az akkori körülmények közt gyűlöletes a' sanyargatott magyarság előtt, inkább, mint bár mellyik rangtársa, bírá nemcsak a' nemesség, de különösen a' föld népe bizalmát, 's méltán; mert Caraffa nemcsak nem ellenzé, de titokban örömmel látta, ha zsoldosai néha-néha kicsapongva zsarolás 's prédálás által kínzot-

ták az általa olly igen utált nemzet ellentállásra tehetetlen fiait. E' véres, 's talán egy általános ellentállás 's önvédelem előidézésére kiszámított kicsapongások a' derék Veterani alatt tetemesen csökkentek; mert a' magasztosb lelkü hadvezér, felfogván a' dolgok helyzetét, igen jól tudá, milly kevésbé legyen őszinte 's való a' tetsző ragaszkodás, 's így inkább szelid bánásmód, jogbecsülés 's méltánylás, mint fegyveres erő 's félelem által akarta biztosítani ura számára a' nyugtalanságra hajló Erdély olly kétes birtokát.

Ámde bármilly szorosan tiltá, 's keményen fenyté is Veterani az illy zsaroló kicsapongásokat: a' sereget, melly ezt évtizedek óta megszoká, e' merényleteiben vezérei által nem leheté tökéletesen féken tartani, 's Veterani minden ipara, tilalma 's fenytéke daczára is betörték a' vérkeblü zsoldosok a' szegény falvakba, 's kínzák Erdély szerencsétlen lakóit.

1688-ki majus hava derekán szinte egy illy rendbontó csapat vált el titokban Veterani táborától, melly akkor Lippa tájékán tanyázék, 's az éj fekete palástja által védve, átkelt a' Maroson, 's egy völgy felé, hol néhány magányos pórak áll, irányzá baljóslatu menete lépteit.

E' völgy egyik házikója, a' többtől elválva, árnyas tölgyek aljában áll; 's bár külseje tökéletes egyhangzásban vala a' többi lakokkal, belsejében csin, tisztaság 's rend uralkodék, mik különben olly feltűnő ritkaságok az oláh lakokban. E' házikóban egy agg férfit lakott, előbb hosszú évek során át katona, most tehetetlen béna; mert egy ágyúgolyó elsodrá ballábát, mig egy kisebb golyó mélyen rejté el magát vállában. Az öreg egyetlen gyermeke, a' tizenhét éves Luksicza, ápolá a' gyermeki szeretet legmagasztosabb feláldozatával, 's egyedül ennek köszönheti az agg, hogy mig többi béna társai mások kegyelméből élve 's koldulva keresék kenyeröket, ő gyermeke csüggedést nem ismerő szorgalma következtében állásáhozképest elegendő kényelemmel élheté át léte végnapjait.

Most is szobája egyik szegletében pihent az agg, mig Luksicza egy tejes fazékkal kezében lépdelt az asztal felé, 's az ott fekvő kenyérből egy szeletet lekanyarítva, e' szegény, de egész-

séges vacsorát nyújtá oda szeretett atyjának, ki a' hála 's szeretet forró könnyüi közt tekintte gyermekére, 's azután hálásan emelé az égnek kezeit, mintha imát rebegne az ég urához e' nemtőért, kivel megáldá tehetetlen végszakát nyomoru éltenek.

Mig az agg silány estelijét költé el, a' leány guzsalyához ült, 's ajkairól egy epedő népdal röpüle ki a' szabadba, mintha vetélkedésre akarná felhívni a' csalogányokat, mellyek kin a' tölgy zöld lombjai közt kísérek édes báju accordjaikkal dalát a' völgy szép leányának. — Az agg letevén kanalat 's leányára emelé szemeit, mellyekben még mindig hála-köny csillámla, — 's oh ég! hány ifju irigylette volna az agg e' szerencsáját, szemközt 's egyedül lehetni itt e' tündeszép leánynyal, kinek arczán 's termetén a' báj, kecs annyi dísze öszpontosula egy tündeszép egészben.

Igen, ő szép volt: szemei, mint ég azurja, kékek, mint teli hold fénye, igézve ragyogók; — arcza, mint hó, fehér, a' rózsa szelid pirjával vegyítve; ajka keskeny, 's mint a' som gyümölcse pirosló; orra kissé hajlott; szemöldöke, mint ív, kerekded; 's dús fürtjeivel együtt ama olly ritka aranyszínt láttató, mellyet az életben csak déli Asia világhírű szépeinél, — a' művészet világában pedig a' festészet legsikerültebb remekműveiben találunk fel, 's bámulva csudálunk; 's e' hajak már éji pongyolára eresztve ömlöttek le márvány-nyakára, melly alatt két szüzi kebel dobogott, pongyolán elfedve a' hosszú ingalaku öltöny által, melly a' karsu, két arasztól majdnem átfogható deréknál égkek szalaggal vala összeszorítva, úgy, hogy alatta a' felső ümög hószin szövete festői redőzetekben ömle alá a' szoba földjére.

A' szép nő, elvégezvén dalát, mély gondolkozásba merült; mert a' rímek, mellyeket énekle, 's mellyek a' szerelemnek festék isteni hatalmát, mintegy felhivák őt, hogy egy kételkedő pillanatot vessen önkeble mélyébe, hol rövid idő óta egy neme a' sovárgó nyugtalanságnak váltá fel az eddigi nyugalmat. Tizenhét tavasz repült el fölötte, 's e' hosszú idő alatt csendesesen, majdnem életjel nélkül nyugodott a' szív, mellyben atyja iránti forró, mondhatni, szenvedélyes szeretetén, 's ama gyermekes ragaszkodáson kívül, mellyel galambjai, bárányai 's egyéb játszószerrei

iránt viseltetett, más érzelem alig létezett; a' férfi-nem nyugodtan hagyta őt, — ifju nem érdeklé; ha néha — mi azonban ritkán történt — találkozáék is egygyel, ha koronként kellett is egy-egy hizelgő magasztalást hallania: mindezt a' jövő perczben elfeledé, 's alig volt férfi-alak, melyre világosan emlékez-nék, kivévén egy magos oláh legényt, ki néha-néha, a' tájékon vadászva, betért lakukba, 's ki olly vad lángu 's tüzes pillanatokot lövelt ilyenkor feléje, hogy most is borzadva emlékezék azokra. 'S most mi nyugalanság éled keblében? gondolatai mért tűnődnek szüntelen egy tárgygyal? miért lebeg mindig egy kép elméje előtt, egy kép, mellytől nem tud megszabadulni, melly nappal előtte rezg a' fénylő sugárookban, melly éjszaka csintalanul szövődik be álmába, melly nem hagyja kedve szerint játszani; mert ha feléje szökell is ürge báránykája, vagy szárnycsattogtatva hizeleg hófehér galambja: ő velök játszik, reájok tekint ugyan, ah! de gondolatai tovább röppennek, 's egy igézö alak lebeg el ujra előtte.

Luksicza vagy nyolcz nap előtt bárányait hajtá haza a' szomszéd-hegyekről, 's eltikkadva siete egy kuthoz, hol a' kristálytiszta vizet fogá fel szegélyes alaku köcsöbrébe; 's mint ott állt a' kut előtt, neme soha el nem titkolható hiuságával vizsgálgatva a' tiszta habokban visszatükrözö képét, hátulról valami érinté derekát, — ő megrettenve fordult hátra, 's egy deli szép arczu férfiu álla mögötte, 's nyájas hangon kért enyhítő italt a' leány csöbréből. — A' hölgy zavarodtan süté le szemeit, 's némán nyujtá oda a' hüsítő italt, mellyből eloltván az idegen szomját, nyájasan köszöné meg 's társaival, kik lent az uton vártak reá, ürge ménen odább szágulda

'S e' férfiu képe volt az, melly szüntelenül a' leány szemei előtt lebegett, melly körülszövé őt a' képzelet tarka hálóival, melly dobogó keblében a' csendet előlé, 's melly most is elfoglalá a' kis leányka csintalan elméjét.

,Oh! milly gyorsan távozáék el, 's mint villám tűnt el szélménen a' távolban! 's én fogom-e őt viszontlátni? viszontlátni!? oh ég! milly kéj lenne ez; — milly öröm, ha még egyszer olly igézön, olly nyájasan tekintne szemembe, ha ő . . . de mi ez?—

kin lódobogás hallatszott — atyám, mi ez? ki érkezhet illy késő éjjel csendes völgyünkbe? — oh ég! ha megleste volna hol lakom, ha ő lenne, — oh istenem! . . .

„Leányom, mi ez? — kérdé az agg — én kin jajveszékelést 's segedelemutáni kiáltásokat hallok — nézd, nézd, ott világít valami! milly fény, milly lobogás.“

„Oh, atyám, ez tűz! — kiálta a' leány, ki azalatt az ablakhoz futott, — 's körölte lovas nép; oh, egek! mit jelent ez? hisz völgyünkben nincsenek lovagok — hátha. . .“

„Talán száguldó törökök — vága közbe az agg — nem ez nem lehet, hisz őket Veterani foglalja el, ki, mint 'értém, it közelében tanyáz.“

E' perczen Luksicza felsikolta: „atyám! ezek zsoldosok, ők erre vágtatnak, kettő Nicola szomszédunk lakába tört, huh! fiát leszurták; — az istenért, már itt vannak!“

„Ne félj, leányom, az isten velünk lesz! — sohajta az agg — hisz különben én is katona valék; — engem talán, mint rok-kant aggot, — meg fognak kimélni.“

Most erőszakkal löketék be a' lak ajtaja 's három mogorva férfi lépett be. „Mégsem lovagoltunk hát ide e' félreeső lakba hijában, — kiálta az egyik — préda nincs ugyan, de im e' szép nő felér minden zsákmánynyal.“ — E' szavakkal Luksicza felé rohan, de két társa visszatartá, mire ő durva szitkokkal válaszolt, 's most dühös czivódás kezdődék a' zsoldosok közt; mert ők átlátván, hogy e' zsákmány ollynemű, mellyen kényők szerint nem lehet osztozni, mindenki kizáró birtoka után törekedett, 's csakugyan egy már halva is feküdt a' verekedők közül, midőn egy negyedik zsoldos lép be. Ez, mint látszék, altisztjök vala, 's erős hangon parancsolt csendet, mi azonban hasztalan volt.

„„Hej, Schwermer, 's te Draxler! jertek csak, im itt öt forint, ha kiüzitek e' két veszekedőt a' kunyhóból,““ — kiálta ki az altiszt; tüstént két agg vasas lépett be, kik rövid ellentállás után kilóditák a' már elfáradt veszekedőket, 's mintegy továbbbi parancsot várva álltak meg az altiszt előtt.

Ez egy buján epedő pillanattal tekintte a' szép leányra, ki reszketve kulcsolá által atyja nyakát, mig ez egy rozsdás kard-

dal kezében látszék várni a' megtámadást, — 's talán hivé, hogy karja, melly egykor olly ügyes 's erős vala, most is képes leend megvédeni leányát.

Az altiszt észre látszék ezt venni, 's ez okból, vagy talán azért, mert attól félt, hogy az agg inkább leánya keblébe dőfi a' kardot, mint azt az erőszaknak átengedné, — mi e' korban nem ritka példa volt az oláh szülőknél — nyájasan közeledék a' remegőkhöz, 's boldognak mondá magát, hogy megmentőjük lehele.

Az öreg örvendve emelé rá tekintetét, 's hálaszavakat rebegé; — 's e' perczet tudá az altiszt használni, egy ügyes mozdulattal kirántá a' leányt atyja karjai közül, 's önkebléhez szorította; — egy intés: a' két zsoldos erővel kilöké a' szobából a' meglepetésében tehetetlen atyát, 's az altiszt élénk gúnykaczaj közt csuká magára a' lak ajtaját, míg a' megrettent hölgy életjel nélkül feküdt buja kebelén.

II.

A' deli levente.

E' perczen kin új láрма 's lódobogás hallatszott; majd néma csend lön, mellyet egy rövid szünet után egy éles, de elég kemény férfihang szakíta félbe.

„Hah! jól gyanítám, fattyak! ti rabolni mertetek! előre hieim! hadnagy ur, ki a' czigányokkal; ki a' lakokban fogatik el, föl vele a' legközelebbi fára.“

„Oh ég, ez Veterani hangja! — kiálta az altiszt, kivel a' már magához tért hölgy a' szellemi élet 's becsület végtusáját küzdé. — Nő, ne ordits! én elbocsájtlak, az istenért csak halgass.“

Kin egy félelmes sikoj hangzék, az elüzlött zsoldosok eláru-lák azt, a' mi itt történik, a' vezér népe megragadá a' kin őrt álló két zsoldost, 's az ajtón erős kopogás hallatszék.

„Nyisd ki az ajtót!“ kiálta az előbbi parancsoló-hang, 's az altiszt, mint szélről ingatott levél, reszketve teljesíté a' hallott parancsot.

„Akaszszátok fel ezt is!“ parancsolá a' belépő Veterani, egy nyájas pillanatot lövelve a' leányra, ki félve, hogy most ismét egy harmadik szörny kezébe került, vonult egy szegletbe.

„Ne félj, gyermekem! e' férfinért én állok jól;“ szóla a' leány atyja, kit most egy vitéz bevezetett. Luksicza, még mindig reszketve, előre lépett.

„Hohó! szép leány, mi már ismerjük egymást; — mondá mosolygva Veterani — a' kutnál te enyhítéd meg minap tikkasztó szomjamat.“

E' szavak után nyájasan csipé meg a' tábornagy a' szép hölgy arcát, — 's ez lesütött szemekkel 's nyugtalanul dobogó kebelével állá előtte.

„Öreg, szép leány, isten veletek! — mondá most Veterani, — nekem mennem kell;“ 's e' szavakkal a' lakból, csakhamar a' völgyből is távozték. — Egy csapat titkos távozását megértve száguldott ő ide utánok, 's rettentésül a' jövőnek tizennégy prédáló lógott le másnap a' völgyi fák erős ágairól.

Ő elment! 's oh ég, ez éj milly változásokat szüle a' leány keblében. Őt viszontlátta, előtte állt, a' mi több, megmenté őt a' közelfekvő, a' nélküle kikerülhetlen szégyentől, — ujjai arcát illették, 's ez illetés mint villám czikázá keresztül ereit; a' tűz, melly eddig öntudatlanul éle keblében, óriási lángokban csapott fel, — a' kebel a' szerelem leglángolóbb szenvedélyével csatlakozék ahoz, kinek életét, becsületét, mindenét köszöné.

De oh! mit ért a' kebel e' forró szerelme? — ő odább szágulda, nem véve észre, sőt nem is sejtve a' forró érzetet, melly itt a' völgyi leány szívében iránta felloboga óriási lángjával a' most éledő szüzi kebelnek. — 'S ha értette, ha észrevette volna is Veterani szívének szerelmét, mit használna ez? — hisz az ür, melly köztök tátong, a' rangkülönbség, melly köztök fekszik, olly nagy, hogy itt viszonszerelmre józanul sohasem lehetne reménye, 's ha igen is, — mi célra vezetné ez?

Itt elakadt a' leány okoskodása; mert hisz aggódik-e az első szerelem érzete céljával? egy égi, szüztiszta láng ez, melyet nem mocskolt még be az anyagi világ szennye. — Az ő világában nincs rangkülönbség, nincs semmi gát, semmi szertar-

lás; a' szív első érzetébe ritkán vegyül az ész szava, ritkán emelkedik ez túl a' bájos jelenen; 's vajmi ritkán gondolja, sőt, mondhatjuk, sejtí is a' romlatlan szüzi kebel, hogy a' szerelem végczélja, a' szeretőknek örökös megszentelt egyesülése 's a' nő 's férj gyöngéd, de óriási erős viszonya. Ezzel a' lángoló kebel nem aggódik; — ezt, mint mondtam, alig álmodja, ő azt hiszi, hogy elég szeretni, 's ez oka, hogy annyi nőt látunk az az első szerelem lángjával fölhevülni egy olly férfi iránt, kit később — ha keble romlatlan — nem tudna szeretni; mert akkor az ész hideg szava már sugja, hogy egy illy viszony csak üdvölő lehetne, kínra vezetne, ha le kelle fojtani, vagy bünre, ha törvény 's szentség nélkül merengünk oda mézédés kéjébe.

Ez élettapasztalás-igazolta elv vala oka Luksicza hirtelen növekedő szenvedélyének is, melly óriási lángokkal karolva körül az imádott tárgyat, kivüle mást nem ismert, 's nem ohajta mást, mint örökké forrón, lángolón szeretni azt, ki szívében föléleszté az első szerelem isteni malasztját.

De, fájdalom! szíve imádottját csak eszmekepeiben láthatá, — ő elfeledé a' völgy leányát, ki naponta epedve tekinté a' hegyekből lekanyarodó utra; mert a' női hiúság biztatá, hogy a' vitéz nem leend érzéktelen 's eljövend még egykor hozzá csendes lakába.

De ő nem jött, helyette a' már érintett vadász, Stefa, érkezett, ki most tovább menve az epedő pillanatoknál, megkéré a' leány kezét az öregtől, ki megtudván, miként a' kérő vagyonos, örömet fogadá őt vöül e' zavaros időkben, hol minden családnak ép 's erős védőre vala szüksége.

Nem így Luksicza, hidegen utasítá ő vissza kérőjét, — 's bármint esdekle, sőt parancsolá is agg atyja: tagadólág rázta meg fejét, 's könyezve borult atyja keblére.

Oh, a' leány rettenetesen szenvedett. Ő tudta, ő látta, hogy balgaság keblének gerjelme; meg volt győződve, hogy az czélt sohasem érhet; hogy legkedvezőbb esetben is, ha valaha elérhetné azt, hogy megvallhatja forró szerelmét, csak rettenetesebb kínok várnának reá; — de mit tehete? keblének mondhatlanul ólesett ez édes odamerengés, e' gerjelme 's annak tudata, hogy

szíve imádottja egy illy dicsőített, jeles férfit; boldoggá tévé őt 's felülemelve érzé magát minden nőtársai fölött azon hit által, hogy neki egy illy kitűnő egyént lehet 's szabad szeretni.

Lehet 's szabad! igen, ő ezzel vigasztalá magát; mert hol van szerető kebel, melly ne reménylene ott is, hol esztelenség a' remény legkisebb szikrája? 's ő reá milly nyájasan tekinté a' megszabadítás éjében a' hős, milly jól emlékezők az érdektelen kutmellelti találkozásra; 's hogyne tűnnék most is fel néha emlékében a' leány, kinek éltét megmenté, — 's nem lehet-e, hogy a' visszaemlékezés egy illy perczében eszébe jutand, hogy hálára számíthat a' megmentett leánytól, 's nem repülhet-e ezt 's szerelmet követelni Luksicza körébe?

Oh! de havak multak el, Veterani nem érkezik, míg Stefa naponta nyakán volt szerelmi ostromával, — a' viszonszerelem megtagadása által böszültté vált szenvedélylyel kéré meg a' leány kezét tőle magától 's tervében egyező atyjától; de hasztalan! a' leány naponta hidegebb, elmellőzőbb lön; mert mondhatlanul sérté őt a' gondolat, hogy e' pórfiu egy olly kebelnek számíthat szerelmére, melly egy Veteranit karol körül forró hevével.

Stefa kétségbeesett, a' leány térdeinél fetrengett, kért, esdeklett 's fenyegetődzött; mert az erdők fia egy vala ama vadszenvedélyü lelkületek közül, kik nem ismernek semmi korlátoakat, 's kik az ördöggel is szembe szállnának, ha ez ott állna céljoknak útjában.

Elvégre átlátta az ifju, hogy nem lehet többé reménye; és mivel olly szenvedélyesen szereté a' leányt, 's mivel annak megvető hidegsége boldogtalanná tévé őt: bösz dühében rettenetes eltökélésre vetemült; mert a' boszú sajátja a' vad 's miveletlen kebelnek, 's az, ki szenvedélyét, mellytől üdve függ, megvettelve látja, gyakran ama rettenetes gondolatra vetődik, hogy ha ő nem lehet boldog, más sem legyen az, 's sülyedjen le vele a' szívkinok sötét poklába.

III.

Az elfogatott hárem.

Veterani azalatt elfoglaltá Lippát, 's mivel vitézsége, emberi bánásmódja 's a' föld népe iránti kimélete 's különösen a'

magyar nemzet iránti vonzalma naponta népszerűvé tette őt a' külföldi hadvezérekben illy ritka tulajdonokat becsülni tudó magyarság előtt; nemcsak a' köznéptől láttaték el szívesen élelemszerekkel, de az akkori legjelesebb magyar urak, mint Batthyány Ádám, Esterházy Károly 's Zichy István is örömmel egyesültek vele, 's segíték a' törököt üldöző táborozásban. — Most Fehérvár ostromára siettek társai, 's ő maga Bród felé nyomult, hol, mint hallá, Rimán, boszniai bég, dúla néhány nap óta bőszt hadával.

A' megérdemlett szerencse itt is kedveze fegyverének; egy rövid, de heves csatában népe nyertes lön, 's az elesett bég egész táborra Veterani győztes kezei közé került.

A' törökök, mint tudjuk, szerelmes ficzkók valának, — még a' hadba sem igen mentek hárem nélkül, 's ha mentek volna is, Magyar- 's Erdélyországokban, hol — mint egy külföldi utazó mondja — annyi a' szép hölgy, mint Italia langy ege alatt a' narancs, mindennap alkalom nyílt számokra, zsákmánylat, aján- dok 's zsarolás által a' nők legszebb koszoruját fűzni össze hárem- mők sátrában.

Rimán bég híres vala szép háreméről, 's ki venné rossz néven az ifju vezérnek, ha a' zsákmányt átvevő sereg tisztjétől tüstént ezután tudakozódék. A' kérdezett tiszt mogorva ősz vala, 's nem igen ügyelt a' nőkre; ellenben őrmestere, egy erdélyi fi, kit Veteráni hozott ki magával, igen hű 's élénk képét adá a' basa annyi szépet rejtő háremének, sőt mi több, kereken kimondá az őt kedvelő 's az őszinteséget mindenek fölött szerető hadvezérnek, hogy ő a' háremben egy szép oláh nőre talált, kit igen szépen kikérne magának.

Veterani — ki az őrmestert, mint egy izben élte megmen- tőjét, rendkívül kegyelé — csintalanul mosolyga, 's vele a' hárembe indult, mellynek első osztályában kísérője az érintett oláh hölgyre mutatott, — — 's ki írja le Veterani bámulását? e' nő — Luksicza, a' völgy kecsdús leánya volt.

Oh! mit érezhete a' leány e' perczben. Őt egy zivataros éjen jancsárok rabláak el kisdud lakából, hol atyját előlték; 's kik, mint később megtudá, a' boszúszomjas Stefa által vezettettek oda,

megigérvén előbb neki, hogy ha tizenkét hölgyet szerez — mint mondá — számokra: közülök egyet kedve szerint választhat ki magának. — Nem kell mondanunk, hogy mikép akará az oláh fiu magáévá tenni a' leányt; azonban csalódott számolásában, mert a' jancsárok — látván, hogy az általa kiválasztott szép épen az, kiért legjobb árt kaphatnak, — jól elverték 's tova kergették őt, 's a' leányt, magokkal vivén, két nap előtt Rimán bégnek adák el cserébe, nem silány zsákmányért. Rettenetes volt itt a' leány helyzete, szerető kebele magasztos hevét illy aljas megszennyesítés vészeinek látta kitéve, 's elborzadott, ha elgondolá, hogy szive gyöngéd virága — melyet nemes kedélyü bajnoka számára akart tisztán 's szeplötelenül megörzeni, vagy ha ez megvetné, illetetlenül vinni el sirjába — egy buja pogány vad kényének leend kitéve. 'S az ég könnyörült rajta; a' bég elhalt, 's ő szabad, — szabad? oh, hisz ki áll jót: nem fogja-e a' győztes követelni a' jogokat, melyet meggyőzött ellenétől örökle.

Illy gondolatok cikáztak keresztül agyán, midőn Veterani 's az őrmester beléptek; — egy örömsíkoj, 's a' leány a' tábornagy térdeit kulcsolá át.

„Te ismét itt, szép gyermek! úgy látszik, nekünk örökké találkozunk kell;“ mondá Veterani, 's az őrmester, talán szerelmi találkozást gyanítva, nagy szemeket csinált; azonban megértvén a' dolgok összefüggését, újra megújítá kérelmét.

„Leány! úgy látom, a' sors védődül jelelt ki, kétszer megmentettelek, de kérdés: tehetem-e máskor is? — gyermekem, egy kérésem van hozzád, fogod-e azt teljesíteni?“

Oh! mit kérhetett volna Veterani tőle siker nélkül, — a' leány, talán boldogítóbbat gyanítva, igent inte, 's a' vezér imigy szóla:

„Neked, leány, férjre van szükséged, ki védjen, — im itt e' kedvenczem megkért, add neki kezedet.“

Veterani nem gyanítá e' szavak hatását, nem a' rettenetes érzetet, melly végig futá kínjával e' perczen a' leány kebelét. — Ő a' hideg egykedvűségben, mellyel a' tábornagy e' szavakat mondá, szerelme vég- 's halálos ítéletét hallá; meg volt győződve, hogy a' tábornagy keblében a' legkisebb vonszalom, a' sejtés leg-

távolibb sugallata sem létez iránta; tudta, hogy ha tolakodó nem akar lenni szíve hevével, a' fővezér nem veendi azt észre; — egy perczig öngyilkosságra gondolt, evvel akarván végetvetni keble kinjának.

„Nem, hisz ő akarja, ám legyen! — sugalta a' hála érte — az áldozatot ő kéri; ha övé nem lehetek, mindegy, bármi történjék velem, — ám isten neki, ő parancsolja, én feláldozom magam 's engedelmeskedem, hisz így legalább egy vizsgálásom leend: férjem alatta szolgálánd 's én itt lehetek örökké körében. A' csata ezer vészt hozhat, ő sebeket kaphat, — ekkor itt leszek én, kezeim ápolandják, kórágynál a' szerelem álland őrt, — igen, el szép eszmekép! a' rideg való int, én feláldozom magamat, bár titokban 's elfojtva imádom őt élte fogytaig.“

Nem tudjuk, nem vegyült-e ama remény is a' leány tervébe, hogy így még egykor észreveheti a' tábornagy szerelmét; — nem! ő erre nem számolhata, hisz az ő szerelme tiszta 's szűzi volt, 's ha ama készségen kívül, mellyel kötelesnek érzé magát engedelmeskedni élte kétszeri megmentőjének, más is birta őt ez áldozatra: úgy legfőlebb ama remény volt, hogy így legalább imádotja körében töltheti által életét.

A' tábornagy választ sürgete, Luksicza igent inte 's a' bajnok egybe tévé a' pár kezeit.

VI.

A' felkelők.

A' sors előlé a' nő végreményét is: alig lön az őrmester férjévé, 's már egy este súlyosan megsebesítve hozák őt haza, — egy oláh suhancz ólalkodék utána a' hegyek közt, egy golyót röpíte jobb lábába, a' bűnös elfogatott, felakasztatott, — ő a' boszúszomjas Stefa volt.

Veterani gazdagon ajándékozá meg kedvenczét, ki, már most alkalmatlan levén a' hadi szolgálatra, nejével Orsova közében települt le, 's itt élt keble titkos fájdalmával a' nő; mert

bár meg tudá is gyöngéd 's szerető férje nyerni barátságát, az első szerelem magasztos ábrándját nem tudá kiirtani szívéből, melyben örökre elfeledhetlenül élt a' deli bajnok isteni emléke.

A' forrón szeretett Veterani azalatt diadalról diadalra repüle, — Lugost 's több várakat visszafoglalt; hol megjelent, bír a' nép, nemesség bizalmát; ámde talán épen ezért, mert nem hagyá magát soha véreszközülni használni, nem vala olly kedves, mint Caprara, Spork, Heister 's Montecuculi némelly urak szemeiben, 's ezek — bár kénytelenek voltak is megvallani, hogy ő a' császári hadsereg egyik legkitünőbb vezére — gyakran kislelkü irigységgel ölék el a' legszebb terveket, melyek Veterani agyában siettek; a' férfiut, ki inkább, mint akárki, lett volna képes sikerrel vezérkedni a' török ellen, mindig a' legveszélyesebb merényekre használták, melyeknek azonban, ha sikerültek, rendesen más aratá le fényes jutalmát.

A' salankeméni diatal után, hol Esterházy Imre előlé a Korán legrettenetesebb bajnokát, a' honunkat uj vésszszel fenyegető Kiuperli Achmetet, mindinkább hanyatlék a' török szerencséje; csak egy jeles 's cselekvő hadvezér kellett volna, 's honunk örökre megszabadult vala e' veszedelmes ellentől; — azonban a' camerillai cselek Fridrik Auguszt szász herczeg kezei közé adák a' fővezéri pálczát. 'S ez talán nem rosz akaratból, de a' hadi tanács rendeletei által hátráltatva, elvégre tavasz helyett, melly a' Veterani által kinyilott 's Bécsben is helybenhagyott terv szerint előre kellett volna nyomulni, elvégre august havában megérkezvén, Ujlaknál uj erősülést nyert; nem tudom, irigységből-e vagy titkos utasításból, eltávolítá magától Veteranit, kire az általa terjesztett, 's az elkésés miatt tetemes módosításokat kívánó terv kivitelénél nélkülözhetlenül lett volna szüksége.

A' jeles 's lángeszű bajnok, Veterani Fridrik, Erdély védelmére küldeték, 's Karansebes 's Lugos közt vevé állomását. Erre közeledett második Musztafa, az uj szultán, is rettenetes hadával; Veterani látván, hogy csekély seregével nem állhat neki ellent: több hírnököket küldé a' szász herczeghez, kérve őt: ne veszteglene ott, hol nincs rá szükség, hanem vonulna ide, hol egyesült erővel egy csapással semmivé lehet tenni a' szultán sere-

gét; — de hasztalan! a' herczeg jobbnak látta távol maradni a' tüztől, 's Veterani mégis bizván, hogy segélyt nyerend, Orsova közelében egy, a' Duna partján fekvő 's maiglan is nevét viselő barlangba vonult, melly körül, erősséget emelvén, akara ellentállni a' török előcsapatoknak, míg az ismételve megkért herczeg segedelmére érkezend.

A' szeretett tábornagy szorult 's elhagyatott helyzetének hire mindenütt élénk részvétet 's sajnálkozást szült, különösen Erdélyben, hol jól tudák, hogyha Veterani elesik, őket érendi Musztafa böszült boszúja. A' nép zugolódni kezdett, félté a' kedvelt vezért, ki kormánya alatt olly nagy mértékben nyeré meg Erdély vonszalmát, 's csak egy szó, egy parancs kellett volna fölülről, hogy ezek siessenek Erdélyből a' derék Veterani segedelmére.

De e' szó, e' parancs onnan nem érkezett, 's a' segítni akarás magának a' népnek kebléből fejle ki. — Hunyadmegye egy tágasabb völgyében számos férfi vala egy este összegyűlkezve, kik mindnyájan Veterani sorsa felől tanakodtak; 's im egy leirhatlanul szép ifju szágulda szélparipán feléjük, 's a' mint megérté, miről tanakodnak, heves ékesszólással festé Veterani szorult helyzetét; elmondá: hogy segélyre akarja felhívni Erdély népét, 's kérte a' tanakodókat, — adnák az első példát, ragadnának fegyvert, küldenének szerte a' hegyekbe, hívják fel a' szomszéd tájékat, 's siessenek vele segedelmére a' derék vitéznek.

A' felhívás nem volt sikeretlen, a' nép megosztá a' szép ifju lelkesedését, körulte egybegyült, 's másnap már több száz álla készen a' segítő csatára; — de im, a' mint hire ment a' nép fölfegyverkezésének, a' szomszédban állomásoló seregek vezére lázadást gyanítva tört elő katonáival, éjszaka megrohaná a' mitsem gyanító népet, 's kik le nem koncizoltattak, — mint e' korban tenni szokták — a' fákra akasztattak fel.

Ez utóbbiak közt volt a' fölkelés eszközlője, a' szép oláh ifju is, kiben holta után a' halottak testeit is kirabló zsoldosok nőre ismertek. Nem kell mondanunk, hogy ő Luksicza volt, ki, meghallván az imádott vezér szorult helyzetét, férfiruhában

kezdé meg e' merényt, melly miatt illy gyászosan végződék jobb sorsra érdemes élete.

V.

A' hős halála.

Veterani hasztalan várt segélyre; elvégre átlátván, hogy itt elzárva, a' termékenyebb tájaktól élelemszereket nem kaphat, elhagyá barlangját, Lugos felé vonult. Itt támadá meg őt a' szultán tábora, 's a' sokaság győzött; az alig hétezer császári vitéz nem állhata ellent ama ötvenezernek, kik ellenök rohantak, 's mig a' herczeg Aradnál vesztegle, a' hősen ellentálló Veterani, hosszas ellentállása daczára, elhagyatva, feláldozva esett el a' mezőn, mellyet ezerötszáz német 's ezer magyar vitéz holtteste is borita.

Ő jobb sorsra volt érdemes, — de éppen azért kelle az irigység áldozatául esnie. — A' jó király érdemes volt reá, — becsülte is őt, de szálla vala sok nagynak szemében, 's miért? mert nem volt népszarnok, nem kínozta a' népet, melly őt anynyira szerette, hogy midőn azon hír, hogy fogva van, terjedt szerte, a' szegény Erdély százezer, maga Apor István tizezer forintot ígért váltságára.

A' török maga a' kereszténység disznének nevezte őt, 's midőn a' szultán elébe hozaték holtteste, ez látván számos sebeit, szánakozást jelente ki szomorú sorsa fölött, 's rangjához illőleg temettette el az egyetlen népszerű vezér holttestét.

A' NYÁRSPOLGÁR.

(VÁZLAT AZ ÉLETBŐL.)

NAGY IGNÁCZ-TÓL.

Minden jónak, nagyszerűnek és hasznosnak szoktak lenni ellenségei, irigyei és gáncsolói, különösen pedig gúnyolói; ez olly megrögzött szokás, hogy szinte kár is ellene szólni vagy irni, mert előre is meg lehet az ember győződve, hogy csak falra szórja a' borsót, 's illy működésben valóban semmi gyönyörűség nem rejlik. Mi azonban mégis erősen föltettük magunkban, hogy az eféle méltatlanságokat mindenkor ostarozni fogjuk, sőt le is dorongoljuk, ha a' körülmények éppen ezen utóbbi politikai eszközt találnák szükségessé tenni.

Különösen a' polgári osztály az, mellyen sokan szeretik el-mésségöket köszörülni, 's milly igazságtalanul történik ez! Az emberek jóval tulnyomó többsége legjobban szereti, leginkább tiszteli, leggondosabban őrzi, és ugy szólván, bálványozza — testének közepét, azaz gyomrát és hasát, 's ezekért mindent, de mindent megtesz; legjobb barátjának, sőt tulajdon édes atyjának sem tenné azt meg, a' mivel teste ezen részének örömmel kész áldozni. Már pedig — és itt különös figyelemért esedezünk — a'

polgárság a' nemzeti testnek szinte középrészét alkotja, 's így világos, hogy legméltányosb tiszteletre érdemes.

Mintán ezt déli napfénynél világosabban megmutattuk immár, bizvást tovább haladhatunk egy fokozattal, hogy méltányló megismerésünket a' polgári osztály iránt illőn tüntethessük ki. Midőn fejünknek van baja, az baj ugyan; ámde akkor kezeinkkel és lábainkkal mégis eleget működhetünk; ha viszont végtagjaink tagadják meg tőlünk a' szolgálatot, akkor a' fej teszi meg a' magáét; de mihelyt testünk középső része, a' gyomor, beteg, azonnal testünk valamennyi része is bajba keveredik. E' szerint tehát a' polgári vagyis középosztály rendkívüli hasznosságát ezen hasonlattal ismét fényes sikerrel bizonyítottuk be, minek kimondhatlanul örvendünk.

És most ismét előbbre hatolhatunk egy lépcsővel. A' gúnyolódók sokasága különösen az ugynevezett nyárspolgár ellen szokott kikelni. Mondják ezek ugyanis, hogy a' nyárspolgár feszes, mintha nyársat húztak volna végig derekán, hogy mindig csupán eszem-izomra gondol, 's mindig, vasrud megpillantásakor, olly fohászra fakad: „Ah, milly derék nyársat lehetne ebből kovácsoltatni, 's milly jó pecsenyét lehetne rajta sütni!” — Mondják továbbá, hogy a' nyárspolgár olly türelmesen forog, mint a' nyárs, habár még olly igen égeti is őt a' tűz; mondják, hogy mindenre használtatni engedi magát, mint a' nyárs, mellyen nemcsak a' czimeres malacot, hanem a' legsilányabb verebet vagy halacskát is meg lehet sütni; mondják, hogy a' nyárspolgár esze olly tompa, mint a' nyársnak hegye, 's hogy nyaka a' sok hajlongástól végre ugy meggörbül, mint a' nyársnak fogantyuja. Szóval, isten tudná csak elszámítani mindazon rágalmakat, melyek a' becsületes nyárspolgár bosszantására koholtatnak; pedig a' rágalmazók minden hasonlítgatása nemcsak kimondhatlanul sületlen, hanem azonkül még a' nemzetek történeteivel is merőn ellenkezik; mivel pedig nem vagyunk híres és nevezetes politikusok, tehát ezen állításunkat tüstént olly okokkal fogjuk bebizonyítani, hogy a' rágalmazók, ha nyilvánosan nem is, de titokban mégis szégyenleni fogják magokat; mert átlátandják, mikép mindeddig

még csak azt sem tudták, hogy tulajdonkép ugyan micsoda az a nyárspolgár.

Most ránczoljuk össze kissé homlokunkat, ültessünk orrunkra szemüveget, nyissuk meg szájunkat lehető legnagyobb fontossággal, szippantsunk egy kanálnyi burnótot, pipánkat füstöltessek irtózatosan 's öklünket szorítsuk homlokunkra, hogy egész külsönket bizonyos sajátyszerű ünnepélyes tudós bűz jellemezze; mert tudományos mélységből kell néhány sort merítenünk, mi olly roppant elszántságunkba kerül, hogy csupán szép célunk nagyszerűsége — és ezt jól kérjük megjegyeztetni — bírhatott bennünket ezen rendkívüli buvárkodásra.

Az egész ismert és ismeretlen világ valamennyi krónikájában, és ezenkül Magyarország poros és porló okleveleiben is részint világosan, részint homályosan, de mégis eléggé értelmesen, olvastuk és olvashatja ezentúl minden ember, ki illy lélekölő munkára elég erőt, valódi nemzeti elszántságot érez magában, hogy hajdan a' polgárok leginkább csak városokban laktak, 's ez okból leghasznosb tagjai valának a' hazának, mellyben laktak, következőkép az egész világnak, minthogy ők mindenütt laktanak, a' világ elején csak úgy, mint közepén és végén. És miből állott tulajdonkép azon nagy haszon, mit a' polgárok dicséretére a' régi krónikák följegyeztek? Tüstént elmondjuk. Hajdanában, midőn hullámszelő gözösök helyett még csak halnyelő harcsák laktak a' Dunában, sok vadnép szokott egyik helyről másikra csatangolni, mindenütt pusztítás nyomait hagyva maga után. Illyenkor a' hatalmas várurak rendesen megnyiták sziklafészkeik vaskapuit, menedéket ajánlva a' földönfutó parasztságnak. Ámde ezen szegény emberek már akkor is azt hívék, hogy nagy urakkal nem jó egy tálból cseresznyét enni, 's hogy nagy golyhó azon bárány, melly a' farkas odujában menedéket keres. Volt-e illy okoskodásra elég alapos okuk vagy nem, azt a' történetek tengerében állandóan horgászó tudósok eredménydús kimutatásaira bizzuk, már csak azért is, mivel fölvelt tárgyunktól nem szabad olly messzire távoznunk. Hová menekültek tehát illy szomorú esetekben a' szegény parasztok? A' városokba. 'S kik oltalmazák őket a' városok-

ban? A' polgárok; igen, ünnepélyes kifejezéssel mondjuk még egyszer: a' polgárok!

A' városok ugyanis falakkal voltak környezve, és erős kapukkal ellátva. Valahányszor tehát kutyafejű vagy másféle tatárok lepték el az országot, a' városi polgárok mindig keblőkre fogadák a' parasztokat, marháikkal együtt, 's a' város kapuit keményen belakoltván, fölmentek a' falakra, hosszú nyársakkal fegyverkezve. Midőn aztán a' tatárok fölászni iparkodtak a' falakra, a' polgárok mindig átdőfék őket nyársaikkal és letaszíták, melly hősi elszántságuk végre olly félelmes hirbe jött, hogy a' tatárok 's egyéb pusztító vadsordák utoljára még csak szaglálódni sem merészlettek a' városok körül, 's ezen hősi elszántságu polgárok szélteben nyárspolgároknak neveztettek, minthogy nyársat viseltek és használtak fegyverül. A' nyárspolgár-czim tehát legnagyobb kifejezése az érdemlett tiszteletnek, 's gúnyolódásra legfőlebb is csak olly tudatlanok által használtathatik, kik a' világ nemzeteinek és saját édes hazánk történeti évkönyveiben tökéletesen járattanok, mert különben e' diszes czímet bizonyosan nem fognák egyedül a' pecsenye kedveléséből következtetni.

Ezeket illő ünnepélyes és tudományos kifejezésű komolysággal mondván el, most már bátran, szabadabban mozoghatunk, 's homlokunk tudós redőit simára vasalván, arczunkra ismét fölültethetjük a' derült mosolyt, mit ezennel meg is teszünk, 's a' poros oklevelek fojtó gözköréből a' vidám élet illatos mezejére lépünk, előadandók, megmutatandók és bebizonyítandók, mikép a' mostani nyárspolgár is olly derék 's hasznos polgára a' hazának, mint a' hajdani, habár, az idők mostohasága miatt, jelenleg tatárok helyett csupán malaczokba és egyéb apró marhákhá kénytelen is ütni a' középkori hazamentő nyársat. —

Sok becsületes nyárspolgárral van szerencsénk szorosban lenni, és így a' soknak jeles tulajdonságait, szorgalmas méhecske gyanánt, gondosan összehordogatván, egyetlen jeles példányt iparkodandunk belőlök alkotni. Hogy tehát az, kiről szólni fogunk, az egész maga valóságában csak elménk szüleménye, az magától értetlik, mert olly egészen tökéletes emberi lényt a' mostani fölfordult világban nem is találhatni.

Nyárspolgárunk tehát — de ne használjuk mindig e' szót, hanem gondoljunk ki inkább keresztény nevet számára, mellyen aztán folyvást szólíthassuk 's nevezhessük őt, ha úgy tetszik, Nietnagel Jónásnak. E' nevet pedig azért választjuk, mivel név csak név, 's tulajdonkép akár Schuhnagelnek is nevezhetnők őt, vagy Patkószegnek, az ugyan egyetlen mákszemnyit sem fogna az egész dolgon változtatni. Különben pedig hősünk vásáros, mi legalább annak kívánjuk képzelteni, 's így a' Nietnagel Jónás nevet egészen a' tárgyhoz illőnek véljük mondhatni.

Nietnagel Jónás ur nem dúsgazdag ember ugyan, legalább milliókat nem rak egyik zsebéből a' másikba, de, a' mint a' polgári életben mondani szokás, igen jól bírja magát. Házán 's kereskedésén egyetlen fillérnyi adósság sincs, 's ámbár maga rendszeren csak egy lovas kasszekéren jár a' városban, steinbruchi vagy sashegyi pompás termésű szőlejéből mégis saját termes nyolcz német lova hordja haza a' mustot, 's a' városháznál, szépítő-biztosságnál és zálogházban néhány meglehetősen tőkéje is pihen, 's lehet, hogy rövid idő múlva a' takarékpénztárban is meg fog az öreg ur fordulni; mert ő a' közhasznu, főleg magyar intézeteket igen szereti pártolni, bármit mondogassanak is ezek ellen némelly ügyfelei, kik csak a' magyar áldást szeretik élvezni, és különben mindenben egészen ellenkező irányt követnek, nem is gondolva arra, hogy a' szives adomány mindig megérdemli a' hálát.

Kereskedése és gazdasága után leginkább családját szereti Nietnagel ur, melly érdemes hitvesén kívül, ki a' nagykiterjedésű Weissbrod-családnak tagja volt, hat reményteljes gyermekből állott, kik közül három fiu, három pedig leány volt. Jónás ur későn házasodott meg, mivel előbb olly kerek vagyont kelle magának szereznie, hogy gazdag hajadon megkérésére lehessen igénye; ennélfogva igen természetes, hogy gyermekei még mind a' háznál voltak. A' legidősb fiu azonban már tizennyolcz éves vala, az iskolákat átfutá, 's atyja gyakornokká fogadtatá őt fel, hogy idővel tiszviselő lehessen, mivel magyarul nem tudott. Ezen fiu után tizenhat éves leány következett, ki egy fiatal orvossal félig-meddig jegyben járt már; mert tudnunk kell, hogy a' fiatal

orvosok, kik jól fizető betegre nem tudnak szert tenni, nagyon örömet sompolyognak az ugynevezett nyárspolgárok körül, hogy pénzes nőt szerezhessenek magoknak, 's azután kényelmesen koptathassák a két város kövezetét. 'S illy házasság napjainkban igen sok történik, mit némelly gáncsoskodók ferde nagyravágyásnak szeretnek tulajdonítgatni, mondván, mikép a' nyárspolgár csak azért adja pénzzel terhelt leányát orvosnak, hogy tekintetes asszony váljék belőle. Ez ismét ocsmány rágalom; a' nyárspolgár általánosan igen emberszerető és jószívű, 's azért szereti orvosnak adni leányát nőül, hogy a' fiatal orvos kényelmesen 's munkálatlanul élhessen pénzéből, és ne kényszerüljön betegeket gyógyítani vagy kigyógyítani. Ez által számos emberéletet ment meg a' becsületes nyárspolgár, 's így ezért koránsem rágalmat, hanem inkább legnagyobb dicséretet érdemel. — Többi gyermekeiről elég lesz annyit mondanunk, hogy a' legfiatalabb csak hét éves, és hogy ezen utóbbi, édes anyjának nem csekély boszúságára, tökéletesen jól beszél magyarul, míg a' német nyelvet csak keservesen tördeli, minek atyja kimondhatlanul örvend, mert ő olly józan gondolkozásu ember, hogy tökéletesen átlátja, mikép nagyon illő, hogy az, ki Magyarország áldásait élvezi, magyarul köszönje meg a' mindenható kegyességét.

Talán nem fog ártani, ha Nietnagel ur szokásait is megemlitjük néhány szóval, hogy annál világosabb fogalmat szerezhessünk róla a' szíves olvasónak. Jónás ur reggel jókor fölkel, magára ölti kék kabátját 's kék nadrágját a' sárga mellénnyel 's fekete selyem nyakkendővel együtt, és családjával nyájas beszélgetés közt reggeliz, 's egyszersmind kiadja parancsait a' napi munkára és mulatságra nézve, mellyek mindenkor tiszteletben tartatnak, mert ő nagyon jó ember ugyan, de a' papucskormányt szerencsésen ki tudta kerülni. Itt öltözetére nézve szabad legyen mellesleg megjegyezünk, hogy majus elsejétől september végéig a' kék nadrágot sárga nankin, a' sárga mellényt pedig fehér váltja föl. Miután ezen fontos megjegyzéssel a' történeti igazságnak eleget tettünk, ismét nyugodt lélekismerettel folytatjuk nevezetes előadásunkat.

Reggelizés után a' nő tisztelettel adja kezébe az aranygombu

nádbotot, szarvasbőr kesztyűt 's jól kikefélt kalapot, és ezen gondosságaért patriárkai csókot kap, melly kedélyes műtétel után a' gyermekek kezét csókolnak, és a' családfő ünnepélyes lépésekkel távozik.

Mindenek előtt borbélyműhelybe megy, mert szakálltalan kövér arczát nagyon szereti simává varázsoltatni. Neki a' műhelyben külön széke, kendője 's beretvája van, és a' legények minden tekintetben legpontosb figyelemmel viseltetnek iránta, nem annyira a' reménylett uj évi ajándék kedveért, mint inkább azon ösztönszerű tiszteletből, mellyel minden nagy férfi iránt önkényt viseltetni szoktunk. A' beretválkozás rendesen némán megy véghez, mert a' borbélylegények már jól tudják, hogy a' kevés, de annál fontosb szavu Nietnagel ur nem szereti az üres fecsegést; ujdonságokat ugyanis nem kíván hallani, mert azt hiszi, hogy neki semmi köze más bajához, 's jobb, ha minden ember saját ajtaja előtt iparkodik a' szemetet elsöpreni; politikáról pedig épen nem szeret beszélni, mert az fölizgatja a' kedélyeket, 's ő jól tudja, hogy a' becsületes polgárnak első 's legszentebb kötelessége a' csönd és nyugalom.

Megszakálltalanítatván arcza, templomba megy, 's hálát adván teremtőjének eddigi boldogságaért, egyszersmind annak további föntartásaért könyörög; és a' dohánykereskedésbe lépeget, hol szelenczéjét megtölteti fekete burnóttal, és saját boltjába távozik. Ott legnagyobb nyájassággal fogadja vevőit, példát adván ez által segédeinek arra, hogy tisztelettel viseltessenek azok iránt, kik vagyonosságát megalapítani segíték.

Tíz óra tájban megáll boltja előtt egylovass kasszekere 's ő felül, és szolgáját haza küldvén, meglátogatja szöleit, pinczét és egész gazdaságát, mert ő mindenütt személyesen szeret jelenlenni, tudván, hogy a' gazda szemeitől hízna a' marhák, mit élettelen jószágra is bátran alkalmazhatni. E' felügyelési sétából rendesen csak a' dél veti őt ismét haza, édes övének nyájas körébe, kikkel vidám csevegés közt tölti el az ebédet, melly után pamlagra dől, kissé gondolkozni, mint ő mondani szokta, vagyis tulajdonkép szundikálni, mikép mi hisszük, 's mit titok szoros pecsége alatt ezennel mindenkinek nyilvánítunk. Ezalatt mély

csönd uralkodik az egész házban, mert még a' legutósó cseléd sem akarja az öreg ur csöndes nyugalját háborítani.

A' burnót-szelencze hatalmas kocczantása jelenti, hogy a' családfő már eleget gondolkozott, 's ez jeladásul szolgál az egész családnak arra, hogy az ünnepélyes és egyszersmind meghitt kihallgatás legkedvezőbb pillanata bekövetkezett; mert tudnunk kell, hogy a' nyugalmas életü és szelid kedélyü ember akkor van legközlékenyebb 's egyszersmind legemberszeretőbb hangulatban, midőn azon boldogító meggyőződéshez jut, hogy gyomra emésztési műtételének első foka szerencsésen megtörtént, 's hogy e' szerint lélekháborító csömörtől, vagy az étvágy szomorító elvesztésétől többé nincs mit tartania. E' kedvező alkalmat tehát többnyire használni szokta a' család némi kis engedélyek megnyeréséhez, miket más alkalommal bajosb lett volna kiküzdenie. Azonban jobb lesz talán élő példával fölvilágosítanunk ezen eljárást.

A' burnótszelencze nagyot csattan, 's kevés pillanat mulva belép férjéhez a' nő, és nyájasan szól:

„Hogy érzed magadat, kedves Jónásom?“

„Igen jól“ — felel különös szíves indulatot kitüntető hang-lejtéssel a' férj, 's hosszasán ásít, háromszoros keresztjelt csinálva hüvelykujjával illedelmesen megnyitott szája előtt.

„Igen jó szinben vagy.“

„A' malaczpecsenye ma különösen jó volt.“

„Elhiszem, Hánikánk maga ügyelt rá.“

„Kedves gyermek!“

„Kedvencz ételeidre mindig ő ügyel.“

„Jó gyermek, már csak kell neki vásárra valami kis örömet csinálnom. Mondhatom, olly ropogós volt a' malacz bőre, hogy nem olly hamar fogom elfeledni, 's az alma, melyet szájában tartott, kimondhatlanul jól ízlett. Dicső pecsenye, kedves leányka!“

„Mikor lesz vásár, kedves férjem?“

„Hat hét mulva.“

„Oh, az még igen messze van!“

„Miért?“

„Addig legalább is hat malacztot eszünk meg.”

„Na, mondhatom, ha mind a' hat olly jó lesz, mint a' mai, úgy mindenesetre legalább is egy arasztnyit hízom.”

„Meglátod, hogy mind jobb lesz a' mai pecsenyénél.”

„Az lehetlen.”

„Hánika legalább azt igérte, és ő meg szokta szavát tartani.”

„Derék gyermek, milly boldognak tarthatja magát jövődő férje.”

„Egyet gondoltam, kedves férjem.”

„Ugyan mit?”

„A' vásár még messze van.”

„Az igaz.”

„Hátha most csinálnál kis örömet Hánikának.”

„Most mindjárt?”

„Igen.”

„Hiszen időm sincs meggondolni, hogy tulajdonkép mi által.”

„Hátha én már gondoltam is volna valamit?”

„Igazán?”

„Hánika félig meddig menyasszony.”

„Nem sokára egészen azzá lesz.”

„Igen nagy öröme szolgálna, ha uj kalapot vennél neki.”

„Uj kalapot?”

„Igen.”

„Hiszen szalmakalapja még igen szép, nyáron pedig elég az.”

„Igaz, de változtatásul mégis valóban uj selyemkalapra van szüksége.”

„Látod, kedves Orsolya, a' malaczpecsenye igen jó volt ugyan, de én a' fölösleg piperét és fényüzést nem szeretem.”

„Oh, hiszen ez még nem fényezés; más polgárleányok még tollas kalapot is viselnek.”

„Elhíszem, de tudod-e, mi lesz annak idővel vége?”

„Ugyan mi?”

„Az, hogy dobos áll házaik elébe, 's malaczpecsenye helyett burgonyára szorulnak.”

„Oh, édes Jónásom, hiszen egy kalap nem a' világ, 's most különben is nagyon olcsók a' selyemkalapok!“

„Elhiszem, de mindig nagy vesztegetés az, ha csak egyetlen krajczárt adunk is olyasmiért, a' mire nincs elkerülhetlenül szükségünk. Ezt soha nem szabad felednünk.“

„A' viláért sem, de jövődö vönk is bizonyosan jó szemmel látná, ha kissé csinosan járatnók leányunkat, 's ezt már jövődö rangja is megkívánja, és János fiunk rangja is, ki rövid idő mulva valóságos tisztviselővé fog kineveztetni.“

„Ah, mintha még most is ropogna fogaim alatt a' malacz bőre! Feleség, nem bánom, vehetsz kalapot Hánikának, csak nagyon feltűnő ne legyen, mert nem szeretnék jó leányomból piperebubát faragtatni.“

„Légy nyugodt, édes Jónásom, a' kalap egyszerű és mégis szép lesz.“

„Na, már ezt szeretem.“

A' nő nagy elégtétellel távozik, mint valamelly hadvezér dicsőséggel kivált győzelem után a' csatamezőről, 's e' szerencsés siker Jánost is fölbátorítja, ki azonnal szinte atyjához siet, és legnagyobb tisztelettel szól:

„Édes uramatyám.“

„Na, mi baj, fiu?“

„Egy szippantkát kére.“

„Ej hát te is boszantod már orrodat?“

„Hja, édes uramatyám, mi tisztviselők mindnyájan burnótozunk.“

Az öreg ur homlokát e' kifejezés: „mi tisztviselők“ rendkívül földeríté.

„Szó a' szó, fiu, de bizony jó is a' burnót a' szemnek, nektek irka-firka embereknek pedig leginkább szemetekre van szükségtek.“

„Édes uramatyám, igen jól állok ám most már.“

„Hogyhogy?“

„Egy tiszt e' napokban nyugalmaztatni fog, 's ha helye betöltetik, akkor már csak harminczöt ingyen-gyakornok lesz előttem.“

„Igazán?”

„Ugy bizony.”

„Már ez derék; mikor fogsz te hát fizetésbe jutni?”

„Legfőlebb hat esztendő múlva.”

„Az ugyan szép idő még.”

„De nem sok, hiszen épen akkor leszek huszonnégy éves.”

„Igaz, de addig csakugyan sok szép forintomba fogsz kerülni.”

„Igen, de olly ur leszek azután, mint akármelly nemes ember.”

„Már ez megérdemli a' hosszas várakozást, ezt nem tagadhatom.”

„Édes uramatyám, ugy-e nem sértem meg egy kis kéréssel?”

„Csak ki vele hamar, mert mindjárt mennem kell.”

„Pénzem elfogyott.”

„Micsoda? Hiszen még csak közepén vagyunk a' hónapnak.”

„Pedig már egy fillérem sincs.”

„No, fiu, a' pazarlást nem szeretem.”

„Nem is vagyok én pazarló, de lássa, édes uramatyám, mi tisztviselők kénytelenek vagyunk gyakran jótékony czélokra aláírni, 's ollyankor a' Nietnagel-név mellé csak nem írhatok egy pár garast; azután mi tisztviselők Casinoba is kénytelenek vagyunk járni, hol tanácsosokkal és elnökökkel társalkodunk, és így bizony néha-néha költ is az ember estelire, vagy kártyára egy pár huszaskát; mert diszes társaságból csak nem vonhatja el magát mogorván, mert különben még azt mondanák róla: na, ez ugyan nem finom társaságba való ember.”

„És ti ingyen-gyakornokok is szabadon társalkodhattok már a' nagyobb urakkal?”

„Természetesen, hiszen tudja, édes uramatyám, hogy diákból lesz a' pápa.”

„Igazad van bizony; de, fiu, mondd meg igazán, mit szólasz a' mai malaczhoz?”

„Dicsőséges volt.”

„Már ezt szeretem, hogy izlésünk megegyezik.”

„De csak édes uramatyám sashegyi bora adta meg neki az igazi zamatot; mondhatom, nincs olly bor a' két városban.“

„De magam látok is ám utána.“

„Tanácsosom csak tegnap mondá, hogy kevés olly gazda van a' megyében, mint édes uramatyám.“

„Nem dicsérem magamat, de annyi igaz, hogy lehetőségig megfelelek magamért. De az idő halad, nesze pénz, fiu, szerezz becsületet a' Nietnagel-névnek; de az oktan pazarlástól őrizkedjél.“

„Minden huszast kétszer megfordítok, mielőtt kiadnám.“

„Helyesen, de azért épen nem kell czudarkodnod, mert a' zsugoriság is bűn, 's apádnak van még ládája fenekén egy pár penészes huszasa.“

A' fiu kezét csókol, 's az apa kávéházba megy, hol délután négy óra tájban több üggytársa 's régi barátja szokott összegyűlni egy kis csésze fekete kávéra, egy kis nyájas csevegésre és egy-két barátságos kis tarklira. Hogy nem szenvedélyből játszanak az öreg urak, 's legfőlebb is csak néhány huszaskát kockáztatnak, az olly természetes, hogy említeni is fölöslegesnek tartanók, ha a' történeti igazság nem parancsolná, hogy erről se feledkezzünk meg, 's bár e' példánkat Béla király névtelen jegyzője is követte volna, ugy most többet tudnánk első királyaink házi életéről; de uramfia! így most azt sem tudjuk, hogy mit reggeliztek rendesen, és minő öltözetben jártak, a' mi nem csekély 's helyrehozhatlan kárára van nemzetiségünk kifejlődésének, mikép azt a' szorgalmas színházlátogatók is elég sajnosan tapasztalják, midőn az Árpád vérű királyokat és hősöket asztalnál, ágy, 's ki tudná, még hol mindenütt, kardosan és pánczélosan kénytelenek látni a' szinpadon, mint valami Miklós napi krampuszokat, kik az ártatlan gyermekeket ijesztgetik.

Bocsánat ezen kitérésért, melly nem tartozik ugyan szorosan e' helyre, de annyiból talán mégsem egészen fölösleg, hogy legalább a' mostani és jövőendő komoly történetíróinkat arra figyelmeztetheti, mikép ezentúl a' szükséges mellett a' hasznost és kellemest se feledjék ki halhatatlanság dicsfényével koszorúzandó határtalan jelességű műveikből.

Most pedig tekintsünk kissé körül a' kávéházban. Nem olly fényes ez ugyan, mint a' többi, de annál kényelmesb és zajtalanabb. Arszlánok, hajhászok és egyéb csöndzavaró emberek ide nem járnak, hanem talpig becsületes és békés szellemű polgárok, kik egy pár órai enyhüléssel fűszerezik hasznos munkásságokat. Némellyek az „Ofner Zeitung“ politikai hírei fölött vitáznak, mások a' legjobb trágýáról értekeznek, mások apró gyermekeik vagy unokáik furcsa pajzánságait beszélik el, 's egyszersmind visszaemlékeznek saját gyermekéveikre; mások ismét a' zsidók pöngetett emancipatiojáról okoskodnak, 's azt hiszik, hogy a' bagolynak soha nem lesz sólyom fia, valamint viszont a' verébnek mindig csak veréb a' fia; némellyek házi orvosságokat sorolnak el, 's ez az igazi kiapadhatlan beszéd tárgy, már e' tekintetben csakugyan mindnyájan tudnak valamit, 's midőn végre fogfájás-elleni szerek jönnek szőnyegre, akkor még a' pinczér is elmondja csalhatlan orvosságát; mások a' nagy drágaság 's még nagyobb pénztelenség ellen panaszkodnak; ismét mások pedig az asszonyok példátlan fényüzése ellen mennydörögnek, annál nagyobb tüzzel, mivel saját hajlékokban egyetlen szóval sem szabad e' botrányos tárgyat megemlíteniök. Mi azonban csak Nietnagel urra fordítsuk figyelmünket, 's ne zavarjuk össze a' tárgyakat.

A' mint érdemes hősünk belép, azonnal minden oldalról legnagyobb megelőző nyájassággal üdvözlík őt; a' pinczér legnagyobb alázatossággal veszi el botját, 's minden asztal mellől legalább is őt burnótszelencze nyújtatik elébe, és ő koránsem jő zavarba, hanem mindenkinek számára lekötelező mosolylyal bir, 's egymásután husz szelenczéből szippant, míg egyuttal viszont ő is szíves készséggel kínálgatja saját szelenczéből a' nyájas ismerősöket. E' közben minden oldalról illy kölcsönös és jellemző kérdések 's feleletek váltatnak:

„Hát hogy vagyunk?“

„Csak ugy la.“

„Meg kell elégednünk, ha jobban nem lehetünk.“

„Ugy van.“

„Ujjunk sem egyenlő.“

„Nem bizony.“

„Mi ujság van?”

„Zöld borsó.”

„Ha ha ha!”

Ezen elmésség az előleges kérdéseket 's feleleteket befefejezi, 's Nietnagel ur szokott asztalához lépeget, pipára gyujt 's fekete kávéat iszik, és mindezt legnagyobb illedelemmel végezi. Ezalatt megérkeznek tarklitársai, vagy legalább mindenesetre kártyatársai; mert mi pirulva vagyunk kénytelenek megvallani, hogy a' kártyajátékok egyetlen nemét sem ismerjük. Az egyik társ tiszteletre méltó kefekötő, tiszteletre méltó pedig azért, mivel igen józan életű, 's nem iszik úgy, mint a' kefekötőkről rendesen hinni szokás; különösb jellemzéseül még azt mondhatjuk, hogy nadrágja alsó szegélyét a' legszárazabb időben is mindig föl szokta hajtani, a' mi magában véve talán csekélységnek látszik, de mindenesetre nagy fontosságot nyer az által, hogy ebből példátlan elővigyázatot következtethetni részéről minden ügyben, elővigyázat pedig a' bölcsesség szülöttje, mikép egy híres német író mondá, kinek neve e' pillanatban nem jut eszünkbe, 's így az érdeemes kefekötőt teljes joggal bölcsnek mondhatjuk. A' másik társ a' felvilágosulásnak egyik leghatalmasb terjesztője; ő ugyanis szappanos és egyszersmind igen veszélyes szabadelmű politikus, minthogy minden gyertyájának bélén egy-egy vörös fonál vonul végig, szerencsére azonban ő maga nem tudja meg, hogy ő illy veszélyes és nagyszerű szerepet játszik a' politikai világban; min egyébiránt épen nem kell csudálkoznunk, mert napjainkban nem egy politikai tekintély létezik, melly maga nem igen hiszi fontosságát, mások által ellenben a' világ első csudájának kürtöltetik. Különben szappanosunk igen szelid 's jámbor ember, és csupán azon egy hibája van, hogy nemzetiségünknek engesztelhellen ellensége, mivel a' nemzeti színház légszeszszel világittatik, melly annyi kárt okozott már a' szappanosoknak. A' harmadik társ végre igen híres sütőmester, ki hallatlan műtételt vitt véghez; eddig ugyanis minden ember közönségesen azt hitte, hogy nagyból lehet ugyan kicsinyt csinálni, de kicsinyből nagyot nem; ő azonban világosan és kézzel foghatólag bizonyítá be ezen utóbbi hiedelem alaptalanságát, mert parányi süteményeiből igen nagy há-

zat épített. Egyébiránt ő igen elmés ember volt, 's ezért örö-
mest türek őt el minden társaságban.

Ezen három férfival kártyázott tehát Nietnagel ur minden-
nap, 's így most is, midőn lépéseit figyelmes őrszem alá vettük.
A' játék élénkül folyt már darab ideig, midőn az egyik közelebb
álló asztal mellől e' szók hangzottak:

„Mondom önöknek, ezentúl vám nélkül hozhatni be a' sört ‘

Most leggyöngébb oldalára tapintottak vagy ütöttek Jónás
urnak, ki a' sörivásnak kimondhatlan ellensége volt, mit épen
nem csudálhatunk, ha meggondoljuk, hogy mintegy száznegyed
szőlővel birt Budapest legjobb helyein, 's roppant pinczéiben
ugyis alig talált már helyet új terméseinek, mióta a' vizivás olly
nagy divatba jött. A' főnebbi megjegyzés által tehát olly igen ér-
zékenyen sujtatott meg, hogy kártyáit letevé, pipájából irtózatos
füstfelhőt bocsáta ki, és igen határozott kifejezéssel e' szókra
fakadt:

„Az nem lehet.“

„Pedig úgy van.“

„Nem hihetem.“

„De ha mondom.“

„Az istenért, hiszen akkor még olcsóbb lesz a' sör, 's ki
fog azután még bort inni?“

„Én már el is adtam szőlőmet.“

„Ez hallatlan! végre kénytelenek leszünk magunk meginni
borainkat, vagy szőlőinkbe burgonyát ültetni. Az ármányos viz-
ivás ugysis megrontott már bennünket, de abban legalább annyiból
megnyughattunk, hogy az bizonyosan nem fog sokáig tartani,
mert egy pár év múlva majd átlátják az orvosok, hogy a' foly-
tonos vizivás által végre minden erejükből kifognak az emberek;
tekintsünk csak a' hidra, midőn szél fú, tapasztalni fogjuk, hogy
a' legszakállasb ifjakat is karfákhoz sujtja. És mi okozza ezt?
Az, hogy bort nem isznak.“

„Ugy van.“

„Hát még a' sör! Hiszen az kész méreg. Tíz ember közül,
ki meghal, nyolcz bizonyosan sörivó.“

„Az nagyon természetes, mert sokkal többen isznak sört, mint bort.“

„Ha ha ha!“

„Kaczagjanak bizvást, de én csak azt mondom, hogy az ujitásoknak egyáltalában nem vagyok barátja, és ilyen ujtás a' sörvám megszüntetése is. Ujitgassunk csak mindig, 's fogadom, hogy utoljára még a' zsidók emancipatioja is csakugyan megtörténik.“

„De már az mégsem megy keresztül.“

„Gyermekeink mindennapi kenyérért koldulhatnának a' zsidók ajtai előtt “

„Inkább vízbe fojtanám gyermekeimet.“

„Magam is azt mondom.“

„Eh, nem fog az olly hamar megtörténni.“

„Nem bizony.“

„Ellenkező oldalon kel föl akkor a' nap.“

„Ugyan mit szabadkoznak önök olly nagyon, hiszen a' zsidók már is csaknem egészen hasonlítanak hozzánk.“

„Oh, oh!“

„Ugy van, lám, most már házakat is birnak Pesten, 's legközelebb milly gyertyagyárt állítanak föl a' zsidók.“

„Már ez hallatlan!“ kiálta a' szappanos, és pipáját leirhatlan indulatossággal asztalra sújtá, ökleit pedig félelmesen rázá.

„Pedig ugy van, 's ha szól az ember valamit az eféle botrányok ellen, tehát csak azt nyeri válaszul: hogy más művelt országokban legdiszesb hivatalokra is alkalmaztatnak a' zsidók.“

„Ha más kutba ugrik, nem következik abból, hogy mi is utána ugorjunk.“

„Ugy van.“

„Én csak azt hiszem, hogy alkalmasint utána fogunk bizony ugrani, mert sok pénz van a' zsidóság kezei közt.“

„Igen, de milly uton jutnak hozzá!“

„Az ám a' kérdés!“

„Az nem látszik meg a' pénzen, 's én még egyszer mon-

dom, hogy Náni legyen a' nevem, ha rövid idő múlva polgárok nem lesznek a' zsidók."

"Akkor kiköltözöm az országból."

"És nem lehetne ezen bajt valamikép elhárítani?"

"Nem igen, mert már nagyon előre haladt."

"De ugyan mit tegyünk tehát?"

"Semmit, várjuk be a' történendőket, 's azután majd meglátjuk, hogy mire mehetünk."

"Igaz bizony."

"Ugyan helyesen szól Komáromi komámuram, hiszen a' minék meg kell történni, az bizonyosan megtörténik, ha fejünkre állnánk is."

"Minden esetre!"

"Legjobb tehát hallgatnunk."

"Ne szólj szám, nem fáj fejem."

Kevés pillanat alatt a' jelenvolt békés szellemü polgárok mind így nyilatkoztak, 's ártatlan multságaikat olly példás nyugalommal folytaták, mintha az ingerültséget még csak nevéről sem ismerték volna. Az egész politikai vitának egyedül csak az lett következménye, hogy egy sem ivott sört, hanem mindnyájan egy meszely bort parancsoltak, és polgári jogaik föntartásaért barátságosan iddogáltak.

Az óra hatot üt, 's Nietnagel ur leteszi a' kártyát, és boltjába megy; utközben mindazáltal gyógyszerértárba lép, 's két garas áru keserüt iszik hogy a' sörvámiaatti fölgerjedés valamikép kárára ne válják különben igen jeles emésztő műszereinek. Boltjában könyveit megvizsgálja, levelezését rendbeszedi, aztán egyet fordul a' városban, 's haza megy, hol izletes esteli várakozik rá. Estelizés után ostáblán mulatja magát feleségével, azután minden ajtót bezár, körültekint, hogy a' tűz jól el van-e mindenütt oltva, 's fejére hófehér hálósüveget von, egy pohár tisz esztendősashegyi vörös bort iszik és lefekszik.

Igy folytak zavartalan boldogságban a' nyárspolgár napjai, mint csöndes időben szöke Dunánk sima vizei. Egykor azonban, midőn estefelé szokott sétáját végezné, egy köztisztelőtű grófot láta, ki egyszersmind választópolgár. A' gróf egy igen egyszerű

nyárspolgárral találkozáván, legnagyobb nyájassággal köszönté őt, mondván:

„Jó estét, kedves collega!”

Az egyszerű nyárspolgár szinte egyszersmind választópolgár volt. Ezen egyszerű és igénytelen és egyszersmind véletlen esemény Nietnagel urra nézve elhatározó fontos eredményü lett.

„Jó estét, kedves collega!”

E' szók napokig és hetekig viszhangzának füleiben, 's nem tudta többé azon eszmétől megszabadulni, hogy mégis irigylésre méltó szerencse az, ha az ember illy meghitt 's barátságos lábon állhat a' két magyar haza egyik legünneplettebb fiával. Szüntelen tündökölt magával, hogy ugyan mikép lehetne ő is osztályos e' szerencsében. Az egész ember óriási változáson ment keresztül; olly gondolkozóvá lett, hogy gyakran még családja tagjainak is egészen fonák feleleteket adott; a' kártyán mindig vesztett, 's gyakran még az is megtörtént, hogy kis csésze feketéjét csukor nélkül itta meg. E' zavarodott állapota természetesen különféle magyarázatokra szolgáltatott alkalmat: némellyek azt hívék, hogy a' sörvám zavarta meg agyát; mások ellenben azt állíták, hogy valamelly kereskedési vállalata nem sikerült; mások ismét titkos családi bajban keresék mélyelműsége okát. Egyedül mi vagyunk olly szerencsések, tudhatni, még pedig teljes bizonyossággal tudhatni, hogy a'

„Jó estét, kedves collega!”

okoza ezen bajt Nietnagel ur magaviseletében. Azt mondják, hogy minden emberen két szellem uralkodik, mellyek közül az egyik erre, a' másik pedig arra törekszik gondolatát hajlítani. Ezen két szellem hatalmasul csatázott most Jónás ur agyában. Halljuk csak a' két szellem egymásközi vitáját.

Az egyik igen kedélyes és barátságos hangon így szóla:

„Kedves Nietnagel, te jámbor családapa és szerény egyszerű ember vagy; oh, ne áldozd fel édes nyugalmadat az epesztő nagyravagyás ördögének!”

A' másik szellem ellenben büszke, de mégis nagyon hízolgő hangon, ekkép nyilatkozott:

„Nietnagel, te becsületes ember vagy, 's gondold meg,

hogy nem szabad csupán hasadnak élned. Becsületes emberekre kimondhadlanul szükség van a' közügyek kormányzata körül."

„Jónás, családod érdeke multhatlanul kívánja, hogy kereskedésedet és gazdaságodat ne hanyagold el."

„Jónás, te nemcsak családapa vagy, hanem egyszersmind polgár; még pedig polgár előbb voltál, mint apa. Ezt nem szabad feledned!"

„Gondolj mostani csöndes napjaidra, kedélyes szokásaidra, ártatlan mulatságaidra."

„Gondolj arra, hogy a' melly polgár nem teljesíti kötelességeit, 's gyáván vonja el magát a' munka elől, midőn hazája 's városa boldogítása és boldogsága kívánja, az rossz hazafi, ki azt sem érdemli, hogy a' napnak dicső sugárai homlokát jótékonyan melegítsék."

„Mennyi bajnak 's milly sok bosszantó fondorkodásnak leszesz kitétetve."

„Mennyi hasznosat fogsz polgártársaid számára kieszközölhetni."

„Hány ember előtt kellend majd meghajlanod!"

„Milly sok ember fog majd előtted tisztelettel hajlongani!"

„Mennyire fog a' felelősség súlya terhelni!"

„Milly édes lesz annak tudata, hogy ismét jót vittál ki!"

„Légy állhatatos!"

„Légy férfi."

„Nincs elég tudományod."

„Természetes eszed 's szilárd becsületességed eléggé kipótolja a' könyvtudomány hiányát."

„Folyamodók fognak nyakadon alkalmatlankodni."

„Ügyefogyottak fognak hozzád járulni, 's te igazságot segitendsz számokra kieszközölni."

„Reménylett nagy befolyásod csak pusztá agyrém."

„Vagyonod olly tekintélyt biztosít számodra, hogy szavaidat bizonyosan mindig meg fogják hallgatni."

„Mit reménylesz kivihetni?"

„Mindent."

„Soha!"

„Mondom mindent; a' korcsma-nyitási jogot korlátozhatod.“

„Üres beszéd.“

„Szent igazság.“

„Ne hallgass a' csábitóra.“

„Még a' sörvámot is magosbra emeltetheted!“

'S ez volt az elhatározó csapás Nietnagel ur magosra szökent föl pamlagáról, egymásután háromszor szippantott, nagyot nyújtózott, még nagyobbab ásitott, 's lehető legnagyobb lépésekkel háromszor végig futván szobáján, rendkívüli elszánást tanúsító hangon így szóla a' tükör előtt:

„Ugy van, jó szellemem sugallatát követem; két hét múlva tisztujítás leend, 's nekem minden áron választópolgárrá kell lennem Ez a' sors világos intése, 's ezzel nem szabad daczolnom. Segíteni fogok azoknak, kik városunkat, következőkép hazánkat is boldogítják. Igen, a' közügy, a' közjó kívánják, sőt elmulaszthatlanul parancsolják, hogy magamat fölláldozzam. Megálljatok csak sörivók, fogadom, hogy magosra kötettem abraktarisznnyátokat!“

Ezen jellemző magánybeszéd után sugárzó arczczal hagyá el családját Jónás ur, melly nem kevésbé örvendett, látván, hogy a' családfő redös homlokáról a' szomorú felhők tökéletesen eloszlottak.

'S hová ment Jónás ur? Kávéházába tarklizni?

Oh, nem! Egyenesen posztókereskedésbe sieté, 's ott negyedfél rőf finom fekete posztót vásárlott; onnan szabóhoz üggett, 's mértéket vétetett magának nadrágra és frakkra, 's egyzersmind fehér mellényre. A' szabó nagyon csudálkozott e' rendkívüli megrendelések fölött, 's szentül ígéré, hogy a' kitűzött három nap alatt minden esetre pontosan elkészíti a' megrendelt ruhadarabokat. A' szabótól kalaposhoz és keztyűshöz ment Jónás ur, 's finom fekete kalapot, és még finomabb sárga keztyüt vett, mihez utóbb még divatos vékony nádbotot is vásárlott. Ezután borbélyához vágatott, kivel valamit közleni akart; azonban midőn belépett, annyira megzavarodott, hogy előadását teljességgel nem tudá elkezdni. A' borbély meg nem foghatá, mi hoz-

hatja illy rendkívüli időben hozzá a' derék vasárost, 's igen természetes, hogy még sokkal inkább csudálkozott, midőn szokatlan habozását észrevevé. Végre megszakasztá a' borbély a' hallgatást, 's legnagyobb tisztelettel szóla :

„Talán fogat méltóztatik huzatni ?“

Jónás ur akaratlanul 's nagy rémüléssel arczához kapott, mintha féltené szorgalmas derék örlőit, 's erőtetett nyugalommal válaszolá.

„Nem.“

„Tehát mit méltóztatik parancsolni.“

„Csak kérdezni szeretnék öntől valamit.“

„Méltóztassék.“

„Hány hét alatt növeszthetni bajuszt ?“

„Legkedvezőbb esetben hat vagy nyolcz hét alatt.“

„Hamarébb nem ?“

„Valóban nem.“

„Hm, hm! Jó éjszakát!“

„Alázatos szolgája.“

A' borbély sokáig töré fejét e' furcsa kérdés fölött, de hosszas tépelődés után sem érhetett annak nyomába, hogy ugyan mi birhatta tulajdonkép Nietnagel urat ezen sajátyszerű kérdésre. Mi sem tudunk ugyan mindent, de ezuttal mégis legnagyobb örömmel mondhatjuk, mikép nagyon is jól tudjuk hősünk ezen megfoghatatlan kérdésének valódi okát. Ő tudniillik igen jól tudá, hogy a' magyar választópolgárokat csak úgy nyerheti meg részére, ha lehetőségig magyarnak mutatja magát; ez okból tehát bajuszt kívánt növeszteni; azonban nagy fájdalommal hallá, hogy ezen nemzeti átváltozásra már nincs elég ideje. Ezen szomorú fölfedezés több óranegyedig nyugtalanítá őt, de utóbb olly szerencsés ötlet villant föl elméjében, hogy örömében kész lett volna nagyot ugrani, ha ezen gyermekes műtétet férfiass méltóságával összeilleszthetőnek gondolhatta volna. Mivel azonban ezt csakugyan nem teheté, tehát ugrás nélkül, csupán mindennapias lépésekkel, magyar szabóhoz sieté, és finom fekete Zrínyi-dolmányt rendelt meg, igen okosan gondolván, hogy magyar házakban magyar, néme-

teknél pedig német öltözetben fogja majd a' szavazatokat össze-
gyűjtögetni.

Ezen fontos előkészületek szerencsés végrehajtása után bezzeg volt mit bámulni mindazoknak, kik Nietnagel urat ismerék, 's ezeknek száma vajmi nagy vala! Fejét emeltebben hordozá, kalapját félig tarkójára mélyeszté, mi különös bátor kifejezést kölcsönze egész testalkotásának; minden szegény emberre nyájasan mosolyga, a' gazdagokra pedig szerényen, 's a' hatalmasokra tisztelettel tekinté; saját kávéházát elhanyagolá, 's más pompásabbakat látogatott meg, hol a' hirlapokat nagy figyelemmel olvasá, 's gyakran politikai vitákba is bocsátkozott, melly szokatlan munka többnyire derekasan megizzasztá homlokát; szóval, az egész ember, úgy szólván, fenekestől felfordult. Változásának valódi oka nem maradt sokáig titokban, mert Nietnagel ur becsületes ember vala, 's annál fogva egyenes uton járt, és koránsem titkolá, hogy ő választópolgárrá akar lenni. 'S ezen akaratát ismerőseinek nagyobb része igen természetesnek, sőt helyesnek is találta; mert Jónás ur gazdag 's termes ember vala, a' következésképp csak olly jó választópolgárt személyesíthetett, mint bárki más. Hát még családja! ennek örömét le sem írhatjuk, mert ez magasztos és nagy volt, 's nem ok nélkül: az emelkedésre készülő családapá ugyanis napról napra engedékenyebb lön a' fényűzés ügyében, 's legnagyobb szíveséggel kezdé e' tekintetben családjának még mindig eléggé szerény kívánatait teljesíteni, és János fiának, a' tisztviselőnek, mulatsági pénzét is önkényt szaporitá, mivel igen természetesnek gondolá, hogy a' választópolgár fiának kissé jobban kell magát mutatnia, mint az egyszerű igénytelen nyárspolgárénak.

Minden jónak 's nagyszerűnek vannak ellenségei, ezt már sokan elmondák, 's lehet, hogy mi magunk is említettük, de az nem baj, mert a' jónak többszöri ismétlése sem árt. Ezt most azért mondjuk, mivel erősen hisszük, hogy sokan lesznek, kik Nietnagel urnak e' változását 's tetteit gáncsolni fogják, mondván, hogy nem jó az élő medve bőrére előlegezni, 's hogy annál fogva Jónás urnak is be kellene előbb várni megválasztását.

Az illy kétkedőknek 's fontalgatóknak csak azt mondjuk,

mikép hősünk teljes biztossággal meg lehetne győződve szándékának szerencsés sikeréről, mert hiszen a' választók nagyobb részével rokoni viszonyban állott, 's jól tudjuk, mikép a' szükséges kielégítések többnyire illy szellemben szoktak történni; azonban pedig a' nem-rokonok nagyobb része is megígérte neki szavazatát, mit valóban szerény 's egyenes hecsületes eljárásánál fogva is megérdemlett, mikép azt ezen itt előadandó egyellen példából is elég világosan láthatjuk.

Nietnagel egy derék ügyvéd szobájába lép fényes fekete frakkjában, ki egyszersmind választópolgár, 's szép elméje és egyéb tulajdonságai következtében ezen egész testületre mindenkor igen nagy befolyással szokott birni. Hősünk nem is ismeré őt, de mégis, jó ügyében bizva, egyenes bátorsággal lépett elébe, nyílt őszinteséggel mondván:

„Alázatos szolgálja!”

Az ügyvéd könnyeden bólinta fejével, írását folytatá, 's csak e' kevés szót hallatá:

„Bocsánat, tüstént kész leszek.”

Nietnagel ur illedelmesen hajtá meg magát 's várakozott, ámbár nem igen lehetne tetszésére, hogy még csak székkal sem kínáltaték meg. Azonban a' kérelmezőnek el kell az eféléket nyelni, ha célhoz kíván jutni, 's így hősünk is olly nagyot nyelt, hogy fél malaczlábat kényelmesen gyomrába mélyeszthetett volna ezen, most fájdalom! elég száraz működéssel. Ámde ő csak a' közjó előmozdításaért fáradozott, 's így ezen kis kellemetlen áldozat miatt épen nem volt szabad visszariadnia, 's ő ezt nem is tette, hanem ugyancsak férfiasan kiállotta a' sarat.

Végre befejezi írását az ügyvéd, föláll 's igen kegyes hang-lejtéssel szól:

„Méltóztassék.”

Hősünk illedelmes bókot csap, és esengő hangon így nyilatkozik:

„Én Nietnagel polgár 's vásáros vagyok.”

„Nincs szerencsém.”

„Ez csak az én bűnöm, hogy már rég nem kerestem a' tekintetes ur nagybecsü ismeretségét.”

„Miben szolgálhatok uraságodnak ?“

„Én meglehetősen vagyonkával bírok.“

„Az igen szép.“

„Évenként legalább is hatszáz akó borom terem.“

„A' köbányában vagy a' budai hegyeken ?“

„Mindenütt.“

„Kérem, méltóztassék helyet foglalni.“

„Köszönöm alázatosan.“

„De kérem, itt a' pamlagon.“

„Engedelmével.“

„Szolgálhatok pipával ?“

„Köszönöm alázatosan.“

„Talán pörös ügyben van szerencsém ?“

„Nem bizony, egészen más ügy hozott ezuttal ide.“

„Tehát csak méltóztassék velem parancsolni.“

„Vagyonosságom azért emlitem, hogy némileg meggyőződni méltóztassék, mikép kérésem talán nem egészen szerénytelen.“

„Oh, arról különben is meg vagyok győződve, csak méltóztassék nyilatkozni.“

„Én azt hiszem, hogy minden jó polgár tehetsége szerint tartozik városa 's hazája érdekeinek szolgálni.“

„Szent igaz !“

„Ez okból tehát a' választópolgárság testületébe szeretnék jutni.“

„Szép cél, igen szép !“

„S mivel néhány nap múlva tisztujításunk lesz, tehát bátorodom a' tekintetes ur nagybefolyásu szavazatáért folyamodni.“

„Igen megtisztelve érzem magamat e' bizalom által, 's a' mi csekély személyemtől kitelik, én minden lehetőt örömet megteszek; ámbár meg kell vallanom, hogy ezuttal igen sok a' folyamodó. Azonban, melleleg kérдем ezt: mi áron kel most a' sashegyi vörös bor ?“

„Tizenkét pengő forinton.“

„Az igen drága.“

„Közönségesen úgy veszik.“

„Én ezt csak azért kértem, mivel egy vidéki barátom megkért, hogy vegyek neki száz akót nyolcz forintjával, 's én igen szerettem volna neki szolgálni.“

„Illy áron sashegyit semmi esetre nem kaphatni.“

„Önnek bizonyosan sok jó barátja van a' bortermesztő polgárok közt, 's mondhatom, nagyon lekötelezne engem, ha szerzhethetne illy áron száz akó sashegyit.“

„Különös szerencsémnek tartanám, ha szolgálhatnék; de jól tudom, hogy illy áron szó sem lehet róla.“

„Nagyon sajnálom. Most azonban bocsánatot kell kérnem, foglalatosságaim elszólitnak, távoznom kell.“

„Oh, csak méltóztassék. Kérésemet ismételni bátorkodom.“

„Mi iránt?“

„A' választópolgárságra nézve.“

„Ah, szinte feledtem!“

„Szabad reménylenem?“

„Én csak egyszer szavazhatok “

„De mégis.“

„Én mindeniknek örömet szolgálok.“

„Köszönöm alázatosan.“

„Kimondhatlanul sajnálom, hogy jó barátom kívánságát nem teljesíthetem.“

„Valóban én is őszintén fájjalom “

„Ajánlom magamat.“

„Alázatos szolgálja.“

Az ügyvéd leült, 's Nietnagel ur távozott, még pedig mint valódi becsületes ember, tökéletesen meggyőződve az ügyvéd ur pártfogásáról, és a' sashegyi iránt hallott czélzást egyáltalában nem érte.

A' nagy nap mindinkább közelite, 's a' Nietnagel-család fenekellen tengerében uszott az örömnék, mert legóriásabb vágya is teljesült; a' családfő tudnillik illő meggondolása után annak, hogy nem illik majd gyalog mennie az esküt letenni megváltása után, 's hogy bérkocsit sem használhat, ha magát zsugorinak nem kívánja kiáltatni — hintót vett, 's kocsisának kék kabá-

tot 's ugyanolly színü nadrágot varratott, melly utóbbi intézkedés tetőpontra rugtatá a' család boldogságát.

Ezalatt azonban épen nem hanyagolá el gazdaságát Jónás ur, mert meg vala győződve, hogy az, ki magának nem tud gazdálkodni, a' város ügyeit sem tudandja rendben tartani. Boltját is rendesen meglátogatá mindennap a' szokott időben, 's így azon délután is, melly a' tisztujítás nagy napját megelőzé, 's ki őt akkor boltja ajtajának küszöbén látta állani, bátran elmondhatá, hogy megtestesülve látta az elégteliséget. 'S milly nyájas és leereszkedő volt Nietnagel ur még a' legszegényebb ember iránt is! Ő tudniillik többektől hallá, 's egy pár ízben maga is tapasztalá, hogy a' valódi nagy és hatalmas urak mindenkor becsületesebben bánnak a' szegény emberrel, mint némely gomba gyanánt föleviczkelé uracskák, kik abban hiszik dicsőségeket alapulni, ha a' hozzájuk jövő kérelmezőket basa-módra lerivalgják, kézzel foghatólag tanusítva azon közmondás igazságát, hogy a' ki becsültesre nem méltó, az mást sem szokott megbecsülni. Nietnagel ur tehát nem akart ezen méltatlanok szégyenítő sorába tartozni, hanem szilárdul föltevé magában, hogy uj méltóságában is testvérének fog minden embert tekinteni, és soha nem feledkezik meg arról, hogy egykor ő is csak egyszerű, igénytelen nyárspolgár vala.

Midőn eféle emberbaráti gondolatok forogtak Jónás ur agyában 's boltja ajtajának küszöbén, rögtön üveges kocsi állt meg előtte, mellyből nemzeti diszruhás férfi lépett ki 's egyenesen Nietnagel ur boltjába lépett. E' férfi magos és száraz volt, 's arczszíne olly barna, mintha napon, potykák és csukák társaságában, aszaltatott volna meg; átlátszó vékony orrának hústalan szárnyai mindig mozgáltak, mintha folyvást valami után szaglálódni akart volna, 's minden lépését, melly rendesen hátának kidudorodásával párosult, legalább is két legalázatosb bóknak lehetete tekinteni.

Ezen elbájoló külsejű ur tehát, mint már röviden érintők, egyenesen Nietnagel ur boltjába lépett.

A' derék vásáros nagyon csudálkozott, midőn a' kardos urat magához belépni látá; mert meg nem foghatá, hogy tulajdonkép

mit akarhat nála ezen egészen ismeretlen uri ember. Végre azon eszmében nyugodott meg, hogy talán valami hivatalos eljárásból jő, 's most melleleg vásárukat szándékozik vásárlani. Mihelyt ezen eszme gyökeret vert agyában, azonnal testestől lelkestől vasárussá lett, 's kalapját legnagyobb alázatossággal levevén, igen nyájasan szóla:

„Mivel lehet szerencsém nagyságodnak szolgálhatni?”

A' kardos férfi e' kérdésre nem válaszolt, hanem képzeletet haladó alázatossággal 's leirhatlan bókók közt így nyilatkozott:

„Legalázatosabb szolgálja! Alázatosan engedelmet kérek, én teljes czimü Nietnagel urat, városunk egyik legkitünőbb 's legérdemteljesb polgárát bátorkodom keresni.”

„Az én vagyok!” mondá szerény, de mégis büszke öntudattal a' vasáros, és diadalmas tekintet röpite boltsegédeire.

A' kardos férfi mesésen dudorítá ki hátát e' szók hallására, 's olly mélyen hajlott meg, hogy orra csaknem érintkezésbe jött bojtos csizmájának orrával; azután pedig folyvást bókoló görnyedt helyzetben maradva, a' nagy alázatosság miatt szinte rezgő hangon így folytatá szavait:

„Herr von Nietnagel! nincsenek szavaim azon öröm illő kifejezésére, melytől keblem dagad, hogy városunk illy érdeműs fiával személyesen lehet szerencsém megismerkedni.”

„Kérem . . . én . . .”

„Oh, tudom, szerénység legragyogóbb koszoruja a' valódi érdemnek, melly zajtalanul épít és alkot, 's nagy tetteinek jutalmát csak keblének csöndesen működő istenétől várja. Ez dicső pontja a' legtündöklőbb érdemnek.”

„Bocsánat, de nem értem nagyságod szavait.”

„Tüstént világosabban szólok, drága Herr von Nietnagel!”

„Szabad talán kérdeznem. . .”

„Méltóztassék parancsolni.”

„Hogy kihez van szerencsém.”

„Alázatosan bocsánatot kérek, hogy öniránti határtalan tisztelem végtelen fölbuzdulása miatt ezen lényeges körülményt mindeddig mellőztem. Én Kurják Farkas hites ügyvéd 's táblabíró és házbirtokos vagyok.”

„Örvendek, hogy szerencsém van.”

„Ah, kérem alázatosan, itt csak én szólhatok szerencséről.”

„Mivel lehet tehát szerencsém szolgálni?”

„Holnap tisztujtást ünneplend városunk.”

„Ugy van.”

„Egy pár tanácsosi hivatal is megürült.”

„Három.”

„Én mindig legnagyobb rokonszenvvel viseltetem a' városi ügyek iránt, 's kimondhatlanul szerencsésnek érezném magamat, ha azok kormányzásában munkásan részesülhetnék.”

Nietnagel ur példátlan éleselműsége már érezni kezdé, honnan fú a' szél, 's azért kalapját föltevé 's arczára némi felsőségi és pártolói kifejezést ültetett, azután pedig nagy kegyességgel szóla :

„Nem értem a' tekintetes urat ”

„Tüstént világosabban szólok: Drága Herr von Nietnagel, én nem vagyok nagyravágó.”

„Kérem — ezt úgy is hiszem.”

„Én becsületes ember vagyok.”

„Oh, meg vagyok győződve.”

„Ügyvéd vagyok ugyan, de tiszta lélekismerettel mondhatom, hogy egyetlen árvának vagy özvegynek könyüi sem terhelik lelkemet.”

„Ez igen szép öntudat.”

„Vagyonkamat egyetlen igazságtalanul szerzett fillér nem terheli.”

„Boldog, ki így nyilatkozhatik.”

„Bölcsen méltóztatott megjegyezni. Igen, én boldognak érzem magamat, 's épen azért kimondhatlan vágy dagasztja keblemet, hogy minél több embert részesíthessek boldogságban.”

„Dicső törekvés.”

„Ezen okból, esküszöm, hogy csupán ezen okból, városi tanácsossá szeretnék lenni.”

„Szerencsét kívánok.”

„Alázatosan köszönöm, meg vagyok azonban győződve,

hogy drága Herr von Nietnagel hatalmas befolyása nélkül ezen díszes hivatalt semmi esetre nem fogom elnyerhetni.“

„Oh, kérem —“

„Mondom, ez legtisztább meggyőződéselem.“

„De kérem, hiszen én nem vagyok még választópolgár.“

„Az igaz, de holnap Herr von Nietnagel lesz az első, ki megválasztatik.“

„Gondolja ön?“

„Meg vagyok győződve, hiszen az egész városban legnagyobb örömmel csak erről beszélnek, 's én előre is leghódolóbb tisztelettel szerencsét kívánok ezen olly rég megérdemlett polgári kitüntetéshez.“

„Szívesen köszönöm.“

„És szabad kegyes pártfogását reménylenem, drága Herr von Nietnagel?!“

„Nincs ugyan szerencsém ügyvéd urat közelebből ismerni, de majd szólni fogok társaimmal, és majd meglátjuk. Hanem épen jó, hogy eszembe jut, mikép vélekedik ön a' sörvámról?“

„A' sörvámról?“

„Igen, a' sörvámról, mellynek csökkentése olly igen ártalmas a' borkereskedésre nézve.“

„Oh, azt minden esetre föl kell rugtatni, én legalább mindent elkövetnék e' tekintetben a' tanácsban.“

„Helyes, helyes!“

„A' borkereskedést mindenkép emelnünk kell.“

„Ugy van.“

„Ez legtisztább meggyőződéselem.“

„Valóban?“

„Becsületemre!“

„Ennek nagyon örvendek.“

„Szabad tehát alázatos kérésemet ismételni?“

„Az én szavazatomra számolhat bizvást, ügyvéd ur, mert nyilatkozásaiból meggyőződtem, hogy városunk valódi boldogságát buzgón kívánja előmozdítani.“

„Én tehát legjobb reményekkel távozhatom?“

„Rokonaimat is meg fogom ön számára nyerni.“

„Alázatosan köszönöm.“

„Igen szívesen.“

„Alázatos szolgálja.“

„Ajánlom magamat.“

Kurják ur még néhányszor földig meghajtá magát, a' hintóból számtalanszor integetett, és eltűnt.

Nietnagel ur valódi férfias arczkifejezéssel fordult ekkor boltsegéideihez, 's a' meggyőződés szilárd hangján szóla:

„Becsülöm ezt az embert, mert a' ki mást megbecsül, az maga is becsültetésre érdemes. Igen őszinte derék embernek látszik; a' sörvám csökkentésének nem barátja, 's a' borkereskedést valódi szempontból tekinti. Mégis csak sok rossz ember van a' világon; én pedig mindig azt hallottam, hogy azok, kik tanácsba kívánnak jutni, megvesztegetni iparkodnak a' választópolgárokat, 's ime, ezen becsületes férfi legkisebb illynemű kísérletet sem tett nálam; már csak ezen becsületessége is megérdemli, hogy mellette szavazzak.“

Az idősb boltséged nagy gyakorlottsággal borzoló föl haját jobb kezével, míg baljával mellényét igazgatá, 's rövid köhécseles után ezen alázatos megjegyzésre vetemült:

„Talán csupán azért nem tett illy kísérletet, mivel azt gondolá, hogy Herr von Nietnagel voltaképen még csakugyan nem választópolgár.“

Jónás ur összeránczoló homlokát 's feddő tekintettel e' szókra fakadt:

„Öcsém uram feledni látszik helyzetét; kerülje a' mostani fiatalság legnagyobb hibáját, 's ne okoskodjék olly tárgy fölött, mellynek illő felfogására illő értelmi tehetsége még nem érett meg. Kurják ur meg van arról győződve, hogy én vagyok az első, ki holnap megválasztatik, 's mégsem mutatott megvesztegetési szándékot, én tehát hatályosan pártolni fogom őt, 's rokonaimat is részére hódítom. Máskor jobban vigyázzunk nyelvünkre.“

E' szók után kissé félre lóditván kalapját fején, Nietnagel ur a' boltot elhagyá, 's aranyozott ezüst szelenczét vásárolt, hogy illő edényből kínálhassa másnap azon főrangú urakat, kik ezentúl őt is így fogják üdvözleni:

„Jó napot, kedves collega!”

A' tisztujítás nagy napja csakugyan fölviradt, 's a' Nietnagel-család lehető legélénkebb forrongásban volt, mert az egész roppant rokonság nagy estélyre hivatott meg. A' mozsarak kongtak, az aprómarhák sivitottak a' kés alatt, a' cselédség sűrölt, futkosott, csevegett; a' gyermekek pedig feszesen lépegettek előre hátra ünnepies öltözetökben, 's mindenütt jelenvoltak, hol szükség nem vala rájuk. Szóval, husvétvasárnapra sem történtek nagyobb szerű készülétek e' háznál, mint most.

Maga a' családfő is egészen kiment szokott sodrából, nyugtalanul tipegett föl és le a' tisztaságtól ragyogó szobákban. A' borbélyműhelybe sem ment el, hanem magához hivatá a' borbélyt, kinek eltávozása után szagos vízzel mosogató meg arcját. Azután fölhuzá recsegő uj csizmáját, fényes fekete nadrágát, ragyogó fehér mellényét, 's ingujjban a' díszszoba pamlagára veté magát. De ott sem nyughatott, hanem csakhamar fölállott, uj kalapját megkeféle, és a' sárga keztyűkkel és uj bottal együtt az ágyra fekteté, hol a' villogó fekete frakk is ki vala már terítve. Ezután ismét leült 's kalendáriumot vett kezébe, és időtöltésül a' vásárok érdekes lajstromát olvasgatá. Ezen szivképző, nemes mulatságot felesége szakasztá meg, ki e' szókkal lépett elébe:

„Kedves férjem, kívánod, hogy malaczt süssünk délre?”

Jónás ur, föl sem pillantva a' kalendáriumból, röviden csak ezt válaszolá:

„Nem.”

„Tehát más pecsenyét kívánsz?”

„Nem.”

„Vagy botra kukorgót süssünk?”

„Mi az?”

„Prügelkrapfen.”

„Ellensége vagyok a' botnak.”

„Tehát mit parancsolsz?”

„Nem eszem itthon.”

„Nem?”

„Tisztujítás után lakománk lesz a' városi táncsteremben. A' grófok is mind ott lesznek.”

„Ah, milly kitüntetés!”

„Ugyan miért? Hiszen collegák leszünk, 's ezentúl többször is fogunk együtt mulatni, valamint a' zöld asztal mellett is egymás mellett ülendünk.”

„Kedves Jónásom, ki hitte volna, hogy még illy fényes koronája légy családodnak!”

„Bah, csekélység! Azonban este semmit se kiméljetelek, megkell rokoninknak mutatnunk, hogy nem szoktunk fillérkedni.”

„Két főzőasszonyt fogadtam.”

„Fagylalt és pezsgő annyi legyen, hogy minden vendégre két itcze jusson.”

„Értem.”

„Hány óra most?”

„Nyolcz.”

„Már nyolcz?”

„Igen.”

„Hah, mint röpül az idő! A' kocsis fogjon be és álljon a' kapu alá.”

„Talán korán is lesz még?”

„Nem.”

„Hiszen a' tisztujtást csak kilencz órakor kezdik meg.”

„Igen de én leszek az első, kit megválasztanak, 's nem akarnám, hogy rám várákozzanak, mert ez rendetlenséget árulna el, 's azt jól tudod, mennyire ragaszkodom én a' jó rendhez. Tóni barátom megígérte, hogy mihelyt megválasztanak, azonnal czédulát küld egy hajdu által, tehát csak add tudtára bizvást a' kocsisnak, hogy tüstént a' kapu alatt legyen.”

„Legnagyobb örömmel sietek.”

Kevés pillanat múlva kapu alá robogott a' kocsi, 's Nietnagel ur letevé a' kalendáriumot és fölállott a' pamlagról, melly csaknem égni kezdett már alatta. Előbb kinézett az ablakon, 's az igen szép időt rendkívül jó előjelnek tartá, valamint azt is, hogy néhány az ablak előtt elsiető városhajdu és biztos nagy megelőzéssel köszönté őt; azután pedig szekrényéhez ment, fiókját kihúzá 's két fényes tallért választott ki, azon hajdu számára, ki majd az örvendetes levelet fogja hozni Tóni barátjától. A' két

tallért tiszta papirba takargatá és a' szekrényre tevé, 's nadragának zsebeit is ellátá fényes tallérokkal, forintokkal 's huszásokkal, azon esetre, ha talán városházán is kellene majd a' szolgálattevő szellemnek egy kis borraivalót nyújtani. Frakkja oldalzsebébe ellenben bankjegyekkel jól ellátott tárczát rejtett, hogy becsületet szerezhessen a' Nietnagel-névnek, ha lakoma közben talán aláírás fogna nyittatni valamelly jótékony vagy közhasznú célra.

Ezen pénzügyi intézkedés után óráira tekinté, 's nem csekély megütközéssel látá, hogy mind különbözőleg mutatják az időt. E' szörnyű bajon tüstént segítni kell, mert ő pontosan akará tudni, hogy tulajdonkép hányat ütött az óra. Azonnal kiálta tehát:

„Hánika!”

A' szép hajadon besuhant, és szíves tisztelettel kérdé:

„Mit parancsol, uramatyám?”

A' szolga azonnal siessen az óráshoz zsebórámmal, és mondja meg neki, hogy tüstént igazítsa a' várostorony szerint. De egyetlen pillanat alatt itt legyen vele. Egy huszast kap, ha nem késik el.

„Igen uram atyám.”

Kevés pillanat alatt megérkezett a' szolga a' helyreigazitott órával, huszasát megkapá; Jónás ur a' ház valamennyi óráját megigazitá és tetemesen nyugodtabban kezde lélekzeni. Alig végzé e' fontos foglalatosságot, az órák kilenczet ütöttek.

Ah, tehát most! gondolá magában 's a' fekete frakkot fölhúzá, és az ablakhoz állott, hogy már távolról megpillanthassa a' hajdut az örömteljes levéllel. A' várakozás szörnyű gyötrelmi közt azt hívé, hogy a' perczek érczlánczokkal vannak egymáshoz csatolva, olly kiállhatlanul hosszúnak tetszett neki az idő 's mégis iszonyuan megdöbbsent, midőn az órák tizet ütöttek 's a' hajdut mégsem látá közelíteni.

Mi leheté annak oka? Talán nem kapott szótöbbséget az első választásnál? Oh, az lehetlen! Hiszen tizennégy sógora 's huszonhat más rokona ígéré, hogy mindenesetre mellette fognak szavazni. Tóni barátjának alkalmasint valami mellőzhetlen dolga akadt, 's azért nem írható még meg a' levelet; mert hiszen jól

tudjuk, hogy tisztujítás napján valamennyi tisztviselő annyira el van foglalva, hogy egész évi folytonos pihenés által is alig bírja ismét erejét összeszedni. Tehát csak várjunk békétűrèssel.

Nietnagel ur várakozik, leül, izzad, föláll, sétál, 's változtatásul ismét sétál, áll, izzad és leül; az órákat gondosan nézegeti, az utcán végig tekint, nyakravalóján tágit, homlokát törli, aranyozott szelenczéjét zsebéből kiveszi és ismét visszateszi a' nélkül, hogy szippantana. E' működések után megrázkódva hallja, hogy az órák tizenegyet ütnek, — füleinek nem hisz, megnézi az órákat 's rémülve látja, hogy fülei nem csalatkoztak. Homlokát diónyi verejtécsöppek borítják, inge facsaró viz. Mit tegyen most? Frakkját leveti 's tiszta inget vesz, 's ingujjban járdal föl 's alá.

Hol késhetik olly sokáig a' hajdu? Bizonyosan letelepült valamely csapszékben, 's tizenhat krajczáros fehér horral enyhíti fáradt tagjait. Valóban ez már mégis megbocsáthatlan hanyagság; mert, hogy eddig már mindenesetre megválasztatott, abban bizonyosan maga a' kétkedése miatt elhiresült Tamás sem kételkedhetik. A' kocsis is elunta már magát a' kapu alatt 's kérdezni jő, hogy ne fogjon-e ki kissé abrakolni? de Jónás ur őt maga fenyegeti megabrakolással, ha csak egyetlen pillanatra merészelné is mozdulni a' kapu alól. Siralomházban ülő halálos bűnös helyzete valóságos farsangi multság teljes czimü Nietnagel ur mostani borzadályos állapotához képest. Az izzadást hideg borzongás váltotta föl, 's egyedül csak az vigasztal némileg bennünket, hogy mi nem vagyunk okai, ha valóságos láz találna rajta kitörni.

De ez már mégis csakugyan hallatlan hanyagság, vagy isten tudja micsoda! Tizenkettőt ütnek az órák, valamennyi toronyban délre harangoznak 's a' városhajdu mégsem jő. Ez már minden lehetőség határain túlcsapong! Jónás ur élő halotthoz hasonlít, ajkai kékek, 's szemei mélyen üregeikbe süppedtek. Ekkor megnyílik az ajtó — 's a' hajdu lép be? Nem, csak hősünk felesége, ki meg lehetõsen szomorú hangon így szól férjéhez:

„Kedves Jónásom, már tálaltunk!”

A' családfő ércztelen tompa hangon csak ezt válaszolá:

„Jól van.”

„Nem ülsz az asztalhoz?”

„Nem.“

„De kérlek.“

„A' hajdura kell várakoznom.“

„Hiszen az ott is megtalál.“

„Az igaz, de . . .“

„Látod, kedves, jobban izlik mindnyájunknak az étel, ha közöttünk vagy.“

Ugyan hol azon gyöngéd férj, ki az illy szives meghívás ellenében sokáig daczolhatott volna? Hősünk jó szívü családfő vala, 's azért rövid fontolgatás után csakugyan engedett a' nyájas meghívásnak; egyedül azt szabván mellőzhellen föltételül, hogy, frakkját, kalapját, keztyűt és botját is az ebédlőbe vigyék, hogy rögtön felkészülhessen a' hajdu megérkeztekor, ki most már bizonyosan nem késhetett sokáig, mert hiszen már egyre járt az órai a' nagy hivatalos ebéd pedig két órára volt megrendelve.

A' család elfoglalá helyét az asztal körül 's evéshez készült; de meg kell vallanunk, hogy a' különben mindig derült arcokon ezuttal bizonyos neme ült a' feszültségnek, mit nem lehet legbensőbb részvét nélkül szemlélni; még a' legkisebb gyermek is olly komor és hallgatag volt, mintha rég feledett leczkét kellett volna fölmondania.

Nietnagel ur egyetlen szót sem szólt, 's fölváltva majd az órára, majd a' tányéra mellé helyezett tallérokra pillantott, mikről már szerencsénk volt megjegyezni, hogy tiszta papirba voltak takargatva az érkező hajdu számára.

A' nő szokott gonddal teljesíté kötelességét, 's levesmeréshez fogott, mi közben igen kitünő gyöngédséggel szóla férjéhez „Schaczikám, nem parancsolsz levest?“

„Köszönöm.“

„A' hosszas várakozás miatt eltikkadtál; bizony jól fog esni egy kis leves.“

„Nem eszem, mert nem akarok csak néző lenni a' nagy lakomán.“

„A' mint gondolod, pedig olly jó zsemlyegombóc van a' levesben, borjumájjal.“

„Micsoda? Azt mondod, hogy zsemlyegombóc borjumájjal?”
 „Igen, schaczikám.”

Ez Jónás ur leggyöngébb oldala volt; zsemlyegombóc borjumájjal! Ennek csábjával nem birt sikeresen daczolni, 's nagy benső elérzékenyüléssel 's egyszersmind csöndes öntagadó megnyugvással nyujlá tényérát.

A' tényér előtte állott párolgó és izletes tartalmával, 's már épen a' kanálra tevé kezét, midőn az ajtó nagy robajjal megnyílt, 's a' rég ohajtva várt városhajdu izzadtan és porosan belépett, 's az örömteljes levelet átnyujtá. Minden szenvedés feledve volt! Jónás örömtől remegve nyomá az ajándékot a' hajdu markába; de hatalmas ég! mi ez? A' hajdu iszonyuan följajdult, 's földhöz csapván az ajándékot, kezét úgy rázta és fűtta, mintha esztét vesztette volna. Szegény Jónásunk örömében a' két tallér helyett két forró — gombócot nyomott a' boldogtalan hajdu markába, 's csak most érzé, hogy saját ujjait is megégette! De ez nem baj, a' hajdu megkapá tallérait 's feledé fájdalomát; Nietnagel ur pedig fölkerekedett az asztaltól, a' levelet olvasatlanul zsebébe dugá; mert hiszen tartalmát úgy is tudá, és frakkját hangosan kéré. Felesége tüstént ráadá a' frakkot, Hánika a' kalapot illeszté fejére, a' kisebb leány pedig a' keztyüket vonzóla kezeire, 's így egyetlen pillanatban már kocsiban ült hősünk 's a' lovak vágatva haladtak a' városház felé. Odaérkezvén, husz éves ifju gyanánt ugrott ki Nietnagel ur a' kocsiból, még ajtaját sem nyitvatván meg, és azonnal a' terembe rohant. Épen azon pillanatban olvasák föl az uj választópolgárok neveit, kik a' szokott esküt tüstént letevék. Tehát Nietnagel ur is? Oh, nem! Az ő nevét, fájdalom! nem olvasták föl. Itt valami tévedés van, gondolá hősünk, 's kivevé zsebéből Tóni barátja levelét, melly így hangzott:

„Kedves barátom uram! Sajnálkozva kell irnom, hogy ön, csak tizennégy szavazatot nyervén, nem választatott meg.”

Nietnagel ur elkeseredve sohajtott, 's csak abban lelt némi kis vigasztalást, hogy sógorai legalább hiven mellette szavaztak. Már épen távozni akart, midőn az ismeretes ügyvéd, 's egyszersmind választópolgár e' szókat sugá neki:

„Kedves Nietnagel uram! mégis csak találtam ám nyolcz fo-

rintos sashegyi bort. Weinlieb urtól vásároltam azt, ki most ön helyett választópolgár lett.“

Nietnagel ur boszúsan rohant ki a' teremből, 's azt hívé, hogy most már tudja váratlan megbukásának valódi okát. Ő tehát ebéd nélkül maradt, 's e' fölött ujjait jól megégeté. Hát a' családi estélyből mi lett? Az is elmaradt, 's Nietnagel ur erősen föltevé magában, hogy soha nem fog többé választópolgári rang után esengni, melly föltételéhez halálaig hű maradt, 's lassanként előbbi szokásaihoz ismét egészen visszatért, azon lényeges különbséggel mindazáltal, hogy korábbi nyájas és kedélyes vidámságát mogorvaság váltá föl, 's hogy csak akkor érzé magát igazán elemében, midőn visszaélések 's egyéb fonákságok ellen minél élesebben kikelhetett.

VENDÉGSZERETET.

(CSALÁDRAJZ.)

HARASZTHY SAMU-TÓL.

I.

Istenem, hová leszünk! — sohajta elfogult kebelével Redőczy Pál, az én tisztelt nagybátyám, hozzám fordulva, midőn a' du-nántuli regényes vidékü egyik megye N... helységében a' falu háza előtt, melyben egypár cigány szörnyü keserves nótákra faggatá rozzant hegedűje 's brugója csomózott húrjait, kocsink megállapodott — hová leszünk, öcsém? példabeszéddé vált ma-gyar vendégszeretetünk ekép enyészvén nemzetünk köréből!

E' sohajtást egy kis szünet követte, mely közben az öblös tajtékpipát szájából kiemelve, jobb kezével gazdag bajuszszálai simogatá meg a' nagybátya, kinél az illy bajuszsimogatás min-dig azt jelentette, mit ama példabeszéd mond, mely sírva vigadtatja a' magyart.

En, a' kocsi balszegletébe huzva magamat, hallgaték; mivel pedig nagybátyám a' szótlanságot nem szenvedheté, folytatá so-hajtásait:

Harmadik faluba érkezénk; 's im, mint az előbbi kettőben: úgy e' harmadikban sem vettem észre curialis udvart, mely vagy

kerítetlen volna, vagy kerítése közepett a' kapu tárva-nyitva állana! Mint elzárkózunk!'

„Hja, kedves urambátyám, — felelék a' jó öregnek, mintegy örülve, hogy a' politica mezejére vezethetem át a' társalgást — ez a' mi korunk nyilvánossága. Elzárjuk házunkat a' sok henye, koválygó előtt, — a' tisztujítási, követválasztási vagy utasításadási közgyűléseket megelőző napokat kivéve — hogy annál szabadabban 's bátrabban nyithassuk meg aztán köz-helyeken kebleinket.“

„Menj kebletek e' nyíltságával; — viszonzá kissé neheztelő hangon a' nagybátya. — Mig mindenütt és mindenkor világosságot, napfényt és nyilvánosságot hirdettek: addig a' jobb ember elzárkózva magába mélyed, 's arról gondolkodik: mint segítsen önmagán 's — mellőzve az egyedek közvetlen érdekét — önmaga által a' közjóléten e' nehéz időkben. Hej, öcsém, apáink korában is voltak ám nehéz idők, de azért mégis tárva-nyitva állt a' magyar nemes udvarkapuja. . . .“

„Kivált az ököljog dicső századában a' hatalmas zsarlók fölgvárainak kapui! . . .“

„Szó mi szó, öcsém, kár annyit beszélnetek a' napfényről; mert úgy veszem észre, csak köd és gőz válik szavaitokból, melly a' tiszta napsugarakat is elhomályosítja. Ki volt nagyobb barátja a' nyilvánosságnak, mint épen nemzetem? Ő nemcsak közhelyeken tárta fel kebelét; behagyott tekinteni családi körébe is, tárt kaput tartva háza előtt: jelül, hogy még házi tüzhelye körül sincs titka, mellyet polgártársai előtt fölfednie szégyenére válhatnék. — Most ez másként van. Curiáját magas falak, vagy sövények állják körül, 's a' minden cifrasága mellett is nehézkes kapu nem csupán neveért van, mint hajdan a' szárfákra akasztva; hanem vastag sarkai körül mérges rozsdá ul; ismét jelül, hogy azokon csak akkor fordul meg, midőn a' házi gazda gyűlésre megy, hogy ott nyilvánossági szeretetéről, mit ti, legalább nekem úgy tetszik, némi tekintelben a' hazaszeretettel hasonértelmű szónak tartotok, tág torkával tanuságot tegyen! . . . Rosz idők, öcsém, rossz idők!‘

„Urambátyám, mint látom, igen fekete szemüvegen át nézi társadalmi 's erkölcsi mai viszonyainkat; 's a' nyíltságot és nyilvánosságot együl veszi? E' kettővel, az igaz, többnyire viszással élünk; mert míg emezt hirdetjük, amazt elfojtjuk; — azonban tán mégsem szeretné azon ököljogi multakat visszaidézni, mellyeket imént említék?“

„Nem, öcsém; bár előttünk, aggastyánok előtt, igen kedves emléke a' mult időknek, mellyekben az élet virágai számunkra is fejeledeztek, 's mellyekben a' férfikor gyümölcseit élvezhetjük; bár örömmel járom meg gondolatimmal a' már rövidnek tetsző pályát, mellyen ifjuságom évei vihar és derű, mulatság 's munka közt tovatűnedezték: mégsem ohajtom vissza azokat, mert lehetlent okos ember nem ohajt; de higgyed, elszomorul ez agg kebel, midőn nemzetem jellemét változni, annyira süllyedni látom! ...“

„Igen, — esém az öreg szavába — változni, bátyám; de égnek hála, jobbra, kétségtelenül jobbra! és süllyedni? oh nem, koránsem.“

„Jobbra? — ismétlé Redöczy kérdő pillanattal. — Adja isten, öcsém. Ha valaki, én bizony szivemből kívánom; de félek, hogy az anyagi érdekek szaporodása legyőzhetlen ingert költvén az emberkebelben önérdekei eszközlésére, önzővé teszi e' nemzet nagyt és kicsinyét, 's mig szóval — mi kevésbe kerül, mert lat-számra nem adják — a' közjólét érdekében fog buzogni: azalatt keblében azon gondolkozik, mint csipjen el ezéből is, amazéből is, itt egy garast, amott egypár öl legelőt, 's holmi hasonló csekélységet? és így gondolkozó keblét nem tárja fel; nem, öcsém, még azok előtt sem, kiket másszor szeretett övéinek fogott volna nevezni; 's kapuját vastag keresztfákkal feszítetteti a' sarkfához, hogy keble istenéhez senki ne férjen, 's hogy szép szavai alatt az undok gondolatot ne is gyaníttassa! A' nyilvánosság fénymázát tapasztatja a' sziv redőire, csak hogy nyíltan őszinteségében a' világért se mutakozzék. Szóval, álnokságot tanít ez a' ti kórotok, öcsém, melly megöli általában a' szeretetet, 's megkülönbösen a' vendégszeretetet, mellyről maholnap csak könyvekben fognak olvashatni valamit az elérdekesült unokák: mint olvasunk

mi azon kegyes tündérekről, kik apáink korában zsákkal hordták az aranyat és drága-köveket, 's különös kedvteléssel fűzék a' reménytelenségében kétségbeeső ifju karjára imádott szerelmesét. . . ."

Még soká fogott volna a' jó aggastyán haladási korunk visszás oldalai felett velem zsémbelödni, 's én még soká voltam volna kénytelen beszédeit ott a' falu háza előtt csöndesen hallgatni; mert — köztünk legyen mondva — sok szép tulajdonai mellett azon egy gyöngesség nagybátyámban is megvan, hogy beszédeben nálánál fiatalabbak által, de kivált általam, kitől, mint mondani szokja, divatos eszméim miatt political tárgyakról hallani sem akar, magát megzavartatni teljességgel nem engedi, — ha a' kisbíróval jövő urasághajdu véget nem vet épületes szavai megáradt folyamának.

„Hát, gaznép, illy soká kell-e itt várakoztatni sárban-vizben a' becsületes nemes embert és szegény jószágát? — rivalga nagybátyám a' kisbíróhoz az áldott hajdan igazi patriarchalis szó-lásmódjával. — Vezess a' korcsmába, már tovább ugysem mehetünk.“

„Alássan engedelmet kérek, tekintetes nagy jó uram; de a' lovak már a' berekbe pányvázvák, 's legalább is egy jó óra kéne, míg onnan haza hajtanák; falunkban pedig nincsen más korcsma, mint ez itt a' faluházban, meg hol a' zsidó árendás lakik; de ezekbe nem szoktak urak szállni. . . .“

„Hát azok az ut közepén hálnak? . . . Ide e' Pharaó népe közé már csak mégsem telepedhetem.“

„Magam is úgy gondolom, tekintetes uram; 's azért megtekintettem, itthon volna-e az uraság, kihez az illy urias utasok rendesen szállni szoktak.“

„Rendesen szállni szoktak?“ ismétlé nagybátyám meglepetten, 's hozzám fordulva, mintha nem is jól értette volna a' kisbíró.

„Igenis, úgy van; — kezdé mondókáját a' kisbíróval jött urasági hajdu. — Tekintetes Mezőry uraság szívesen látja a' tekintetes urakat.“

„Mezőry uraság? — kezdé ujabbán is meglepetve nagy-

bátyám — E' név nem idegen előttem. 'S mióta lakik ő e' faluban ?

„Csak taval óta biz a', tekintetes uram ; — lön a' hajdu válasza — akkor a' nagyságos kisasszonyt haza hozván a' nevelésből, megvált a' várostól, 's mármost állandóan ide telepedett. — Csak tessék, tekintetes uraimék, forduljanak meg : itt a' kastély nem messze.“

Kocsink megfordult, nagybátyám gondolatokba merült, 's hallgatag lön ; úgy tetszék, mintha sajnálná kifakadásait, vagy mintha a' falu ura nevére szemei elé emléke tolult volna a' mult időknek, mellyek szebbek 's jobbak valának az életnek örülő ifju előtt, mint az élet délpontját rég meghaladt 's már naponta sírtól felő öregnek a' drága jelen ; de én, mivel nagybátyám kedélyemet megzavará, nem fojthaték magamba egy csintalan ötletet, 's a' jó öreget Mezőry ur szives ajánlata következtében a' még teljesebben el nem enyészett magyar vendégszeretetre emlékeztetém. Ő azonban nem válaszolt rögtön szavaimra, 's csak midőn a' kapunál, mig felnyitatték, megállánk, monda :

„Hijába, öcsém, most nyitják csak a' kaput, mellynek mindig nyitva kellene állani ; 's én mindig azt mondom, mit boldogult nagyapámtól tanultam : nyugtával kell a' napot dicsérni !“

Visszaesénk előbbi hallgatagságunkba, 's leszállva kocsinkról, szóttalanul lépénk a' szobába, mellyet a' formaruhás cseléd számunkra kimutatott.

A' szoba egyszerű, de izlést tanusító butorokkal, nem terhelőleg nehézkesen, hanem mindenben kényelmi kiszámítással volt ellátva. — Redőczy bátyám elválhatlan napi bajtársait : öblös tajtékpipáját és ó-vitnyédivel hatalmasan megtömött dohányzacskóját az asztalra téve, megszólalt :

„Öcsém, biz azt hiszem én, nagyon is igazam van, midőn nemzetem haladási rendszerén aggódom. Kaput nyitottak és szobát, 's ez mindenesetre jobb, mint a' bűzös kamra a' falu korcsmáján, vagy a' zsidó árendásnál ; de lásd, cselédek vesznek körül bennünket, 's a' házi ur és asszony nem is mutatkoznak : holott másszor a' tornácban fogták volna az utasvendéget üdvözelní ? Nemde mondám, öcsém, nyugtával kell a' napot dicsérni ?“

„Nem tudom, kedves urambátyám, mint volt hajdan; de én úgy hiszem, azt kívánni, hogy ismeretlen ember amugy kitárt karokkal fogadtassék, nekem legalább tulságosnak tetszik. Aztán azt sem tudjuk még: itthon 's fenvannak-e, avagy lefeküdtek már, vagy nincs-e betegjök, ki mellett virasztaniok kellene; hiszen nyolczra jár az óra...”

„Az igaz, sok idő falun; ha otthon volnék, eddig már magam is jó dunyhás ágyamban nyújtóznám.”

Nagybátyám azonban nélkülözhetlen uti pogyászait rendezé, 's én követém példáját, azon különbséggel, hogy nem csóválám untalan — mint ő — a' magyar vendégszeretet végenyészete feletti búmban fejemet: hanem sohajték ollykor; de sohajmat más ok üzé ajkaimra.

Kevés percz mulhatott, midön a' házi ur hozzánk helépvén, nagybátyám nyakába borult.

„Mezéry!”

„Redöczy!” hangzott majdnem egyszerre a' két öreg ajkairól. Rövid szemrehányás után, mit a' házi ur nagybátyámnak tön, hogy nevét neki tüstint meg nem izenteté, első volt nagybátyám általi bemutatattasom Mezérynek, mit részéről nyájas kézszoritással kísért; „üdvözlég, öcsém”; részemről pedig tiszteletteljes bók követett, melly közben egy kérdő pillanatot veték nagybátyámra: ha valjon akarna-e még zúgolódni a' magyar vendégszeretet elhunya miatt?

Mezéry ur, karjaira füzve bennünket, családjához vezetett, melly épen estebédnél ült; 's miután itt bemutatattánk: elfoglaltuk a' már kész helyeket: nagybátyám a' házi ur és asszony; én pedig e' 's a' gyönyörü házi kisasszony, Vilma között.

Ha nagybátyámat a' Mezéry-név hallása meglepé: mit mondjak én azon pillanatról, mellyben az ebédlőbe lépve, szemem Vilmaéval találkozott? Ő elpirult; arcza valóságos mása lön a bimabájából fejlő bazsarózsának; én nem tudom, mint érzém magamat, csak arra emlékezem, hogy örömben reszkettem. — Vilmát én már Pestről, hitese táblajegyzői koromból ismerém, de csupán látásból. Midön francia gouvernantejával templomba ment, ablakom előtt haladt el ünnep- 's vasárnaponként; elmentem sokszor utána,

és szemeink gyakran találkoznak, de nagy elvonultságban élén családjá, 's nagybátyám, minden ösmagyar vendégszeretete mellett is, meglehetősen zsugori levén, a' derék duennának hű ragaszkodását az öt uriasan fizető családhoz nem jöhetett kedvem kísértelbe hozni; 's így csak nevét sem tudhatva meg, titkos lánggal imádhattam csupán gyönyörű ismeretlennőmet, kit templomon kívül soha sem láthaték; mert sétára kocsin szokott járni, 's a' batárajtó ablakaira mindig leereszté a' függönyt a' gondos gouvernante!

Illy váratlan találkozásra tehát, elgondolhatja nyájas olvasóm, mennyire meg lettem lepetve, 's áldám az octoberi esőt, melly utainkat olly jól el szokta készíteni, hogy kora reggeltől késő estig nagynehezen mégis csak elvánszoroghatunk egy kis rövid állomás felére; 's még inkább áldám nagybátyám vendégszeretetét, melly őt a' falu korcsmájába, vagy a' zsidó bérlőhez leginkább azért nem engedé szállani, mert ott fizetni kellett volna; mitől pedig drága ősei szokásaihoz hiven ragaszkodó lelke kimondhatlanul irtózik.

Letelepedénk mindketten, nagybátyám t. i. és én; mindketten boldogok: ő a' feltalált vendégszeretben; én abban, hogy ismeretlennöm mellé ülhettem.

Estebéd alatt folyt a' beszéd, 's ha mindazt, mit a' két aggastyán beszélt, elmondanám: egy takarékos kis katonai kalandnak fognám adni félig kész vázlatát, mellynek nem épen érdeknélküli részét a' két férfiú életének rajza tevő, kik collegiumbóli kiléptök óta, különös játéka által a' sorsnak, egymást ekkorig csak egyszer láták — a' Győralatti híres visszavonulás alkalmával. Örültek mindketten a' békésb időbeni viszonylásnak. Mezőryné egész figyelmét a' két aggvitéz kalandjára függeszté, mellyek bonyolódásában, a' mennyire Venus mindig különös rokonszenvet tanusított Márs iránt, neki is nem kis szerep jutott, melly vele az utolsó felvonásban férjéveli összekelését játszatá.

Vilma és én visszaemlékezénk a' pesti ünnep- és vasárnapokra; 's miután meglepetésünk és elpirulásunkból magunkhoz térénk, olly nyelven szólánk, mellyet két egymást ismerő szív igen könnyen megért, habár szavunk kéjmámorunkáltali elfogultságunkban helylyelközzel akadoznék is.

Vacsora után Vilma egy habos selyem külsejű könyvet vön

elő, melyben én az 1840-diki Emlényre ismerék, 's odailleszté azt az asztalra, két karos gyertyatartó közé, készen az olvasásra.

„Házi szokás nálam, — mond Mezéry nagybátyámhoz — hogy mielőtt lenyugodnánk, Vilma magyarul olvasson; részint, hogy gyakorolja magát ő is, anyja is szép nyelvünkben, melyet nevelése közben annyira elhanyagolt istenadta franczia mesternői kormánya alatt.“

„Igen helyesen, — szóla Redöczy — ezt csak tisztelni tudom benned, barátom; de nőd fölér tiz született magyar nagy asszony-nyal, oly szépen szötte szavait magyar társalgásunkba eddig is.“

„„Ön felette méltányos, — viszonzá a' kedves házi hölgy — midőn férjem bírása által ez ország honommá lön: szent kötelességül tekintém, nyelvét beszélni a' nemzetnek, mellynek leányává lettem, 's pirulnék, ha ezen kötelességemben hanyagul járván el, kénytelen voltam volna inkább idegen, mint magyar hangokra szoktatni Vilmámát.““

E' szavak örömkönyűt csaltak nagybátyám szemeibe, kinek eszébe jutván ifjusága évei, áldani látszék e' kort, melly nemzeti-ségünk éltető szellemét — a' nyelvet — halottaiból feltámasztá. — Én imádó tisztelettel álltam ott, szemeimet a' lelkes asszonyra függesztve; és ajkimon imaként lebbent ki e' sohaj: „Add istene a' magyaroknak, szülessék sok illy leány ez árva hazában!“

„Mit fog ma az én Vilmám olvasni? — kérdé édesdeden Mezéry.

„„Kúthy „Arthur és Jenő“ czimű beszélyén a' sor; — felelé Vilma csengő szeráfhangon — ha parancsolod?““

„„Tárgya komoly, sőt fölötte érzékeny, — jegyzém meg Vilmának, — ez nem fogja tán mulatni a' társaságot?““

„Az mit sem tenne, édes öcsém — mond Mezéry. — Azonban ma kivételt tegyünk a'szabálytól. Redöczy barátom bizonyosan jól kifáradt a' bajos utban; az időt is meglehetősen elcsevegtük; már tizre jár az óra; nyugodjunk le, holnap folytassuk.“

Ezt mondva, felállt helyéből, 's jobbát nyujtá nagybátyámnak:

„Jó éjszakát bajtárs; holnap folytassuk.“

„Ezer örömmel, barátom; de holnap terminusom van.“

„Ej, halaszd holnaputánra; egy nap nem a' világ. Holnap ná-lam maradsz.“

Szavaira lelkem repesett örömében.

„Lehetetlen, teljes lehetetlen“ — viszonzá nagybátyám, mintegy sajnálva már, hogy a' vendégszeretet e' szép jelét vissza kell utasítania.

„Na de névnapomra már csak itt maradsz?“

A' mint a' névnapot hallá Redöczy, legott gratulálni kezdett; mert ő az ősi szokás e' szép 's kedélyes maradványát a' világért sem mulasztotta volna el.

„Itt maradok, igenis, — így végzé üdvözlő szavait — úgy is ki tudja, ünnepelhetek-e veled több névnapot?“

A' „maradok“ szó, mellynek különben halálos ellensége lettem már hazai ügyeink örökös tespedésében, ezuttal olly kellemesen hatotta meg fülemet: mint milly irtózatosan zúghatott vissza első apánkéban a' lángpallosu cherub üző szava a' paradicsom ajtajában. — Vilma és én egymásra pillantánk, 's e' pillantásunk eléggé kifejezé viszonyos örömünket nagybátyám határozata fölött.

Nagybátyám és én szobánkba vonulánk.

II.

Nem untatom a' nyájas olvasót azon szép és tartalomdús értekezésekkel, mellyekkel nagybátyám e' véletlen találkozás- 's nem várt vendégszeretetnek mármost kétségtelen jelei felett, levelezése közben, önmagát vigasztalgatá. Ezt annál inkább sem akarom tenni, mert, igazat szólván, panegyrikonjának felét sem értettem; részint, mert jobbadán csak magának beszélt, részint pedig 's leginkább azért, mert gondolatjaim folyvást Vilma körül lebegtek, kit már hymen rózsalánczával akarék karomra fűzve látni.

E' gondolatok közt észre sem vevém, midőn nagybátyám lefeküdt; 's arról, hogy a' halál képenek enyhe karjába dőlt, csak dörömböző sohajtásai által kezde meggyőzni. Én hanyatt fekve párnámon, szemeimmel egy pók működését nézdelém, melly a' fölöttemi kép rámajáról önszálain magát leeregeté 's fel-felvonogató. Hosszas, 's talán érdekes értekezést fonhattam volna én is e' pókjátékról, mint tön nem régiben Alphonse Karr „Voyage autour de mon jardin“ czimü beszélyében; de énnékem arra, Vilmá-

vali véletlen találkozásom miatt, most teljességgel nem volt időm. Munkás állat, gondolám; éjjel sem nyughatik, mint a' szerelmesek; csak mérget ne fonna szép finom szálaiba! — Pókot látni közelünkben este, bizonyos szerencse, mint nagybátyám mondja; 's én a' pók nézdelésében és szerencse-gondolatimban szépen elszenderedtem.

Aludtunk mindketten, midőn édes álmunk első perczeiből rémitő zaj riaszta fel bennünket, mely szobánk ajtaja előtt egypár repedt hegedű, egy sívító klarinét, recsegő brúgó 's czinczogó czimbalom irtózatosan harmoniátlan hangjaiból összevegyülve a' lyukacsos trombita rekedt harsogásai 's a' ház hív öreinek — néhány kuvasz és vizslának — orditozásai kíséretében olly macska-zenévé lön, melynek párját P** sem hallotta még.

Szegény nagybátyám! soha sem felejttem el azon rémületet, mellyel e' zene hallatára, az ágyból kiugorva, egy szökéssel a' szoba közepén termett.

„Zsiványok, zsiványok!...“ kiálta nagy torokkal, miközben verescsíkos hálósüvegét, mely a' vánkосok közt szinte az orráig csúszott alá, szemeiről felrúnczigálta.

„Éji zene, kedves nagybátyám, éji zene!“

„Patvar üsse Pharaó e' gonosz ivadékát; csak azért nem szállottam a'falu korcsmájába, hogy fülcsikaró csörömpöléseiket kikerüljem, 's az ördög most mégis ide hozá őket nyakamra.“

Fölösleges említnem, hogy ezen épületes monolog közben nagybátyám váltig patriarchalis kenetét, a' derék nádpálczát keresgélé, melynek felső vége igazi roccoco ezüst gombbal vala feldíszítve, alján pedig csinos vaskarikából aczélfogak vigyorogtak elő, mellyek télen a' csuszós utban igen hasznos szolgálatot tehettek.

„Ne bántsa őket, urambátyám, — kérlelém a' mámorában egyre dörmögő öreget — hiszen nem tudja, hogy ezen egyiptomi ivadék jobbágyi kötelességét jött teljesíteni kegyes uraságához, kinek holnap lesz nevenapja.“

„Ahol ni! Igazad van, öcsém; jó hogy figyelmeztetél, különben mindjárt pokolba hajtottam volna ezen átkozott virtuózokat“, dunnyogá álmos fővel, önmagát nyugtatólag öregem, 's ezalatt ágyába ismét visszatelepedett.

Én, ha épen akkor, midőn e' gonosz macskazene ajtónk előtt megcsattant, Vilmáról nem kezdtem volna álmodni: föl sem vettem volna az egészet; hiszen megszoktuk mi már az illyes éji mulatóságokat; mert kivált egy idő óta, helyén, nem helyén? az más kérdés, derekasan van benne részünk... Azonban épen akkor azt álmodám, hogy Vilma elé térdeltem, 's ő szép nagy fekete szemével igézőleg néze le szerelmi vallomásokat tevő szép ajkaimra, midőn a' kelletlen üdvözlők serege köszöntő symphoniáját Donizetti „Maria di Rohan“ czimű legujabb daljátékából megkezdte, 's Vilmámat szép szemével, hókacsoíval eloszlatta. Ah, sohajték, valjon nem fog-e így semmiségbe enyészni egész lánczolata azon varázsábrándoknak, mellyek kéjmámorában lelkemet lenyugtmtokor olly édesepedve ringatám?...

Egy ötlet villant meg agyamban. Ha Vilma kilépett volna hálokamrájából a' folyosóra, 's én őt láthatnám?

Nézzük meg, gondolám; 's a' gondolatot nyomban megtestesítendő, regköntösömbe buvék, 's lábhegyen szép csöndesen az ajtó felé lépdélék. Attól, hogy nagybátyám szerelmi vállalatomban megzavarjon, nem volt mit tartanom; mert ő ezalatt hangos szunyadása második szakaszát derekasan kezdé dörömbözní.

A' zene még folyvást tartott; én tehát a' reteszt minden zaj nélkül levonva, kinyitám az ajtót. De, oh végezet! a' mint fejemet kitolám, rettenetes „tust“ kezdtek a' barna zenészek, 's a' repedezett trombita szörnyen felharsogott tiszteletemre! Az átkozottak! bizonyosan elismertek? gondolám; kétségkívül földes-urokat vélték bennem látni. Mit tegyek? tünődém magamban. Ha kimegyek, 's Vilma nem lesz kin, haszontalan lármára adok okot; ha pedig kin lenne, igen feltűnnék illy éji udvarlásom. Maradok; holnap is nap lesz, 's helyrehozzuk, mit ma elmulasztánk. 'S e' határozattal újra lefeküdtem. Schiller mondása: „mit a' perczenet elvisz, egy örökség sem adja vissza“, csak másnap reggel jutott eszembe. Elég korán arra, hogy megbánjam habozásomat; mert Vilma — mint másnap mondá — ablakán hallgatá a' zenét, 's én vele ismét szólhattam volna!

Nem sokára egy hathatós szó hallatta magát, melly a' derék tisztelkedőket kiszólitotta az udvarból. A' hajdué lehetett, ki tegnap

este kocsinkhoz jött. — Egy pár kuvasz ugatása még, mely a zeneszóval távozó köszöntőcsoportot kíséré, 's minden lecsöndesült.

Pókom elbűt; helyette a' teli holdnak ablakkárpitok közt betörő ezüst sugarai játszadoztak a' szoba pallóján, 's én a' szerelme-
sek e' kedves megbizottjának rezgő világa játszadozásával mereng-
tem ismét csöndes szunyadásba.

De hajh! kit végzete üldözőbe vesz, hijába kerüli a' falu korcsmáját, hijába a' zsidó bérlő vendégfogadóját; a' vendégszeretet nyájas ölében is feltalálja azt, 's a' tiszta, pehelypuha párnán is sujtogatja.

Szunyadásunkból nem sokára uj lárma vert föl, melyet én már akkor hallottam, mikor az udvar erős kapuja kezdett az utczáról döngtetelni; de nagybátyám csak akkor vevé azt észre, midőn az udvarkapuról szoba-ajtónkra jött a' döngetés sora.

„Ki az?“ kiáltá ekkor fölrémülve álmából!

„Én vagyok, tekintetes uram; nyissák ki az ajtót, vendég érkezett“; szólt egy hang kívülről, melyben ismét a' hajduéra ismertem.

„Menjetek a' gehennába vendégestül. Hát ilyenkor kell-e csatangelni a' becsületes embernek?“

„Tekintetes Töpördy Barnabás táblabíró ur a' szomszédfaluból, kérem alássan a' tekintetes urat, tessék csak kinyitni.“

„Vigye a' patvar a' collega urat“, mormogá nagybátyám vánkösiba; hogy a' hajdu ne hallja; majd fejét kissé fölemelve:

„Öcsém, nyisd ki csak azt az ajtót“. 'S ezt mondva fal felé fordult, hogy folytassa ismételve megzavart álmát. Én pedig szófogadólag levonám másodszor is a' závárt, 's a' megnyílt ajtón a' gyertyát vivő hajdu után egy diogenesi házalaku ur rakosgatá be a' küszöbön tetemes lábait. Arczán, mely a' megelégtülés leghűbb kinyomásaul szépen kihízott, bosszúság nehéz nyomai valának láthatók; kísérője egy szikár agár volt, mely gyönyörű ellentétet képezve urával, kétségbevonhatlan bizonyítványul szolgált arra, milly gyakran az életben az eset, hogy a' sympathia nem vonzza mindig az embereket a' symmetria szabályai szerint.

A' szobából, melybe mi szállásoltatánk, egy mellékszobába nyílt az ajtó, 's minthogy Töpördy urat Mezőryék mára nem várták,

a' benyilót üresen hagyva, minket a' külsőbe telepítettek úgy, hogy Töpördy urnak, ki, mint később hallám, majd mindennapi vendég volt a' háznál, csak a' mi éji tanyákon keresztül lehetett és kellett szokott kamrájába menni.

Töpördy ur, néhány erőtetett nyájas szóval engedelmet kérve az alkalmatlankodásért, belépegetett kamrájába, 's nem sokára lecsöndesedett. Vele nem is lett volna több bajunk, ha agarát kocsija örjeül kin hagyta volna: hanem ő e' hű Philadeszét maga mellől sohasem bocsátá; 's miután mind mi lecsöndesedtünk, agara nyöszörögni, majd visitni kezdett.

Nagybátyám nem birván aludni, türelmetlensége a' legnagyobb fokra hágott; 's midőn már nem állhatá ki tovább az agar nyöszörgését: hallhatóbban kezde zúgolódni az eb és gazdája ellen. Szó után szó, 's a' két táblabíró nem sokára olly heves vilára fakadt, hogy ha én mint engesztelő angyal, a' pörére velkezett, 's már neki türközött hálósapkás hősök közé nem lépek, talán nádasokra is került volna a' dolog. Azonban sükerülvén a' még folyvást nyivogó agarat lecsöndesítnem, elválasztám szép módjával a' sorompóba szállt daliákat egymástól, 's a' béke olajágát tüзем fel nyoszolyák fölé.

Villámnak — így hívák tekintetes Töpördy Barnabás táblabíró ur agarát — a' mint a' sötétben orrát az asztalon jártatná: az ura dohányzacskójának egyik szíjára kötött pipaesztekéje orrlyukába kapaszkodott, mellyet midőn kivonni akarna, vele mindinkább felszaggatá legbecsebb testrészét. Innen a' szegény Villám nyöszörgései, 's innen a' nagy háboru, mellyben majdhogy kék foltokat nem osztá egymásnak a' különben igen is lassu véreü collegapár.

Lenyugodtunk ujra azon szép reményben, hogy a' sors elégleni fogja a' szenvedéseket, mellyeket kétséggel nagybátyámnak vendégszeretetről kétségeskedése miatt bocsátá ránk.

Ágyamban valék; de álom már nem jött szememre, 's egyenkint számlálhatám meg a' faluni óraütéseket, a' kakasok éjféli kukorikolásait. 's ugyszinte a' két táblabíró hatalmas csöngésű lélezéseit is Szerencsémre Vilma a' magyar arszlánlap egyik számát adá kezembe az estve; 's hála a' derék lapok igazgatója hullámdús tollának, alig olvasék át egy-két oldalt belőlök, 's Morpheus az,

álom kegyes istensége, ki azokban ütötte fel trónját, legott al-
dott karjára vön.

Azt mondják, az álom megszakadt szálait nem képes a' ben-
nünk működő képzelem, vagy micsoda, ismét összefonni. Ne
higyjétek. Alig szunyadék el harmadszor, 's ime Vilma előtt tér-
delék, épen azon helyzetben, melyből az éji zene felriasztott
volt. Szép nagy fekete szemeit rám függeszté, 's mig én jobb-
jára forró csókjaimat öntém: azalatt baljával rózsafüzért emelt
felém; én utána nyujtám jobbomat, 's a' rózsafüzér már kezün-
ket foná össze. Jöttek a' Gratiák, mint sűrűdött légalakok, de
kezőkben bokréta helyett mintha töménzőedény volt volna, mely-
ből hatalmas gomolyokban özönlött ki a' füst. — Kinek nem ked-
ves a' töménfüst? 'S nekem illy helyzetben fölséges ámbraillat
gyanánt járá körül orromat! . . .

Hatalmas trüsszentés verte szét a' gyönyörű álmképet, 's én
ébren valék; még egy trüsszenés, majd egy harmadik, 's én
szemeimet kinyitva vastag füstfellegtől látám magamat körülvéve,
melly fojtólag tolult mellemre, szememet pedig szörnyen égeté.

„Ég segits! tűz van, tűz van!“ kiálték félig elkábulva, 's
vánkosimra rogytam.

Mi történt szobánkban ezután? nem tudom. Nagybátyám
másnap reggel csak annyit monda, vigyázzak máskor a' tüzre, 's
ha lefekszem, gyertyámat oltsam el.

Felső vánkosomra bél-üszök pattanhatott, 's a' tűz csakhamar
elhatalmazott fejem alatt. Szerencsémre ott feküdt a' kezemből
kihullott arszlánlap is, melynek vize akadályozá, hogy vánko-
saim lángba ne gyuljanak, 's én olvasási szomjamnak áldozatává
ne legyek.

III.

Már magosan állt a' nap, midőn egy kis huruttal, mely az
éjjeli töménfüstnek volt maradványa, ágyamból kikelék.

Mezéryéknél minden legnagyobb mozgásban volt. Vendégek
jöttek-mentek az udvaron, a' folyosókon; 's a' falu előljárói, is-
kolás gyermekei és leánykái üdvözlése után már nagybátyám is
elmondá másodszori gratulatioját.

Töpördy Barnabás táblabíró ur épen akkor köszörülé torkát — mert az éjjeli töménfüstből neki is derekasan jutott — hogy a' házi urat amugy more antenatorum, szép versekkel üdvezelje.

A' versek igen szépek lehettek; ezt onnan is gyanithatni, mert a' kik csak hallottuk, mosolyogni kezdünk; mi pedig kétségtelen jele annak, hogy tetszettek. Azonfölül — mint később Töpördy táblabíró ur önmaga dicsekedve emlité — a' composses-soralis X . . . helység kántora készíté azokat, ki bucsúztató rimeiről messze magasztaltaték a' vidéken. Én azonban Vilmával levén egészen elfoglalva, nem nagy figyelemmel valék a' szép versekre, melyeknek csak vége rezzentett föl andalgásimból, melly körülbelöl így hangzott:

„Soká élt, úgy mondják, öreg Mathuzálem,
De élj te még tovább, azt kívánja nyelvem;
Boldogítsa Vilma, mint feleség kezem,
Veletek hosszú lesz akkor én életem!“

Mi a' patvar! gondolám magamban; ez házassági ajánlat is akarna lenni, 's Töpördy táblabíró urban vetélytársam akadt? Vilmára nézek, ki a' gratulans kérő apró zöldes szemeinek e' szavaknál rá irányzott mosolygó szikrázásait lesütött szemekkel fogadta; 's midőn Mezéry 's a' vendégek hozzá fordulván, kaczagva örvendeznének kérőjéhez: arczát kendőjével befedve, mint fürge őz, kiiramlott a' szobából.

„Hej, tekintetes collegauram, hát még házasságról is gondolkodik? Azt hittem volna, hogy saját peripherialis testecskejével is több baja lesz, semhogy még a' feleségi bajokat is vállaira akarja öltetni.

Nagybátyám e' csintalan megjegyzésére tekintetes collegája épen nem pirult el; mert vérbaracz színü arczára több pirosság már nem is férhetett; hanem odaballagva a' házi asszony elé, nagy erőtetéssel meghajolt, 's mint jövőendő családtag, csattanó csókot nyomott a' kellenetlenül neki nyújtott kézre.

„Töpördy szomszédom tréfás ember, — szólott e' közben a' házi ur — bizonyosan az éjjel jutott eszébe kérékép lépni fel házamban, midőn nem messze a' falutól kocsirudja eltörvén, időzési unalmában nem tudott jobbat, mulattatóbbat gondolni.“

„Átkozott egy ut, az igaz, falunktól idáig; az ember lelkét veszténé, még pedig nem is esett. Ha nem segít rajt hamar a' szolgabíró, majd meglássa, mint jár a' legközelebbi restaurátión!”

„Ugyan mennyit fizet a' nemes compossesorátus az ut javítására?” kérdém közbevetőleg, hogy a' beszédet a' nekem mindenkép kellemetes tárgyról másra vezessem.

„Mit? fizetni? mi nemes urak fizetni? No az volna még csak hátra, hogy az utat is csináltassuk, mellyen járunk. Hát mire való az a' sok paraszt? Ugy sincs most már egyéb dolga, hadd csinálja.”

„Látom bizony, hogy csinálja is derekasan. Hát, ha szabad kérdenem, mennyibe került tekintetes táblabíró urnak új kocsirudja?”

„S hát mi köze ahoz akárkinek is? . . . Semmibe sem került: van elég a' nyiresben, csak le kell vágni.”

„Vagy úgy? Hát a' szép drága idő, mellyet a' tekintetes ur sárban töltött?”

„Idő van elég, csak pénz volna annyi. Kissé későn feküdtem le, ez minden; hanem majd azt is helyrehozzuk. . . .”

„Hozzuk a' gutába; jegyzé meg nagybátyám, kinek e' szavaknál minden éji szenvedései eszébe jutottak.

„Ne vitázzunk, uraim! E' napon nincs helye semmi vitának. A' nap szép, kertem fáiról még nem kopasztotta le az ősz a' leveleket, jerünk, forduljunk egyet; az asszonyoknak különben is dolguk van.”

Az egész társaság fölkerekedett, 's mindenik kalapját, süvegét keresé. Már a' folyosón valánk, midőn hangos ostorcsattanások közt nagy robajjal hajt be egy négylovas hintó az udvarra.

A' kocsiból nőszemélyt segít kiszállani a' formaruhás inas, 's a' nyájas házi asszony szíves „isten hozott”-al üdvözli Rekettyésy Clementine barátnéját a' Marczal vidékéről.

Viszonos hajtogatás, viszonos üdvözlés az ujan érkezett 's a' vendégek közt; miközben a' házi nő Clementine kisasszonyt mutatá be — a' voltaknek.

A' társaság vissza akart térni a' terembe ; de Clementine kisasszony a' világért sem engedte volna meg , hogy miatta valaki magát legkevesbé is zsenirozza ; különben is toilettje igénylé első perczeit , mit ha végzendett , tüstint a' társasághoz fogott sietni a' kertbe.

Uti öltözkékre már nem emlékezem jól ; mert Clementine kisasszony nem kötötte le figyelmemet annyira , hogy kedvéért Vilmáról csak egy perczig is megfélekedezhettem volna. 'S mihelyt az udvariság engedé , a' folyosón hagyva a' többi vendégeket , én a' kertbe siettem , hol a' fonyadt levelü georginák közt egy hölgyalakot pillanték meg , mellynek , mint szívem sugá , Vilmának kelle lennie.

Nem csalódtam.

Két vagy három lugas alatt elhaladva , ott lelém Vilmát rózsafái körül , még ép virágot keresve a' már halni készülők selegében.

„Talán uj kérőjének köt nászbokrétát , szép Vilma ? ....“

„Ah , mint beszélhet így , Ákos ; azon utálatos ember .... csak nem gondolja talán ? ....“

„De gondolom bizony , hogy nem lehet veszedelmes vetélytárs! — viszonzám , szép szemébe nézve , 's jobbát ajkaimra vive ... — Ah , Vilma , mikor mondhatom én e' szép kezét enyémnek ? Igérje meg ön , hogy enyim leend !“ 'S ekkép esengve , letérdelék előtte , ugy épen , mint a' mult éjjel álmodám.

Vilma , jobbát enyémben feledve , egy rózsabimbót nyujta balával.

„Istenem , minők ezek a' férfiak ? alig néhány órája , hogy elárulám szerelmemet , 's ime már kezemet is akarja.“

„De hát ne akarjam-e tudni , lehet-e reményem az üdvezülésre ? Vilma , feleljen ! ha szülői megegyeznének ....“

„Keljen fel , Ákos ; ha valaki így meglepne ....“

„Nem , gyönyörű Vilma ; ítéletemet akarom hallani ....“

„Keljen fel , ha mondom , jönek ....“

'S ime , csoszogást hallunk és Töpördy táblabíró ur közelünkben áll : karján Rekettyésy Clementine kisasszony , ki épen egy csillagvirág felett tartott érdekes Theseusának tudós értekezést ,

miközben úgy valának fordulva, hogy mi egész biztossággal építhetünk arra, hogy nem vették észre imádási helyzetemet. Felénk azonban iszonyu poesoli-szag terjedezett, mely az illatvesztő virágoké nem lehetvén, csak Clementine kisasszonyból áradozhatott.

„Menjünk,“ mond Vilma; ’s indulánk, hogy kikerüljünk álmatöménhozó e’ két gratiáját. — Oh, mondja aztán valaki, hogy álmaink nem teljesednek be!

„Bon jour, Vilhelmine; bon jour, ma chère!“ hangzott utánunk sipítólag, mint orgonasíp hangja, midőn a’ tömlőből mármár kifogy a’ lélek.

Vilma úgy akara tenni, mintha nem hallottuk volna a’ francia üdvözlést; neheztelni látszott ezen affectált francziaságon; azonban meggondolva, mennyi bajt szerezhetnek az illy szüzecekkék, kiknek pártájok fejökhöz kezd forrni: jobbnak látá megfordulni, ’s az üdvözlő Clementine elé szökelni, ki szinte agg dámvadi könnyűséggel kezde az elébe siető házi kisasszony felé tipeggni.

„Majd meg sem ismerém szaváról kedves barátnémat,“ mond Vilma, az eléje tárt Rekettyésy-karokba fonódva, ’s egypár csókot nyomva a’ fonyadó ajkakra, miket az ég tudja, nem volt-e okom irigyleni ezen agg syréntől!

„Voilà, voilà!“

„Ah, ne beszélj francziául, kedves Clementine, — esék szavába Vilma némi gúnynyal, de mellyet kivüle talán csak én vevék észre. — Én nem merek rá francziául felelni; te olly szépen, mondhatom, classicusan beszéled e’ nyelvet, hogy minden bátorságomat elvesztem azon adni válaszatot.“

„Ne hizelegj, Vilma; — viszonzá amaz mosolylyal, mellyben az öntetszés csalhatlan jele tükröződék. — Tudod, kedvesem, a’ magyar nyelv nem való finomabb hölgyajakra ...“

„De, teringtét! — vága közbe Töpördy táblabíró ur — azt már ne mondja, édes nagysád; mert ha ráillett Éva anyánkéra, nem tudnám okát, hogy miért ne illenék az illy falusi kisasszonyokéra ...“

„Herr von Töpördy, azt kikérem magamnak, — mond daczosan Clementine — különben vége lesz a’ barátságának, ’s felmondjuk ...“

De Töpördy táblabíró ur nem hagyá kimondani a' szót, melly a' fizetésnek bizonyos árnyéklatát fogta volna kifejezni; 's engedelmet kérve — mint mondá — nyelve megbicsaklásaért, szép czappanó csókot nyomott a' gyöngye kacsóráncczocskákat fedező kesztyük egyikére.

„S te egészen elfeledted bemutatni ezen urat itt;“ mond Vilmához Clementine, mialatt Deblouze ur párisi műhelyéből származott 's azért legujabb divatu teknőcsont-rámájú szemüvegeit rajtam kísértgeté.

„Azt hívé, hogy már bemutatattott ...“

„Nem volt szerencsém,“ mondám én szárazan.

„Redöczy Ákos, megyei jegyző, Mezéry ifjúkori barátjának unoka-öccse.“

„Örülök, hogy van szerencsém;“ 's ezt mondva, karját Vilmába fonva, előre lebegett, 's valamit sugott fülébe. Oh az illy sugás sokszor mennyei dolog a' leánykák között! Hány ifju boldogsága felett vet kockát egy illy sugás! A' nevelőnők ugyan megszokták tiltani, mert illetlennek tartják, hogy mások előtt titkolózni tanuljanak növendékeik; de a' leánykák, ha kiszabadulnak kezök alól, annál inkább gyakorolják abban magokat. Sűgni csak titkot lehet, 's egy illy kis titok milly végtelen kincset rejthet!

Én Töpördy táblabíró urral maradtam. — Egy ideig szótlanul ballagánk; ő hangosan szivogatá pipáját mellettem, én pedig mély gondolatokba merültem, philosophálván a' felett: miért marad sok leány pártában 60 éves koráig, sőt sirjáig is, habár falui vannak is? Gondolkozásom azonban aligha kissé hangosb nem vala, semmint szeretém; mert Töpördy uram nevetésre feszíté ajkai széles peremét, 's az enmagamnak tett kérdésre így felel:

„Hja! lássa, jegyző ur, annak sok oka lehet. Kaczerkodás, válogatás, büszkeség, akaratosság, 'stb. a' mint van a' leányok természeté. Clementine kisasszony már százszor is férjhez mehetett volna, de ha nem igen keresték; pedig mondhatom, sok pénze van: P* egész purum az övé, azonkívül nálunk is bir, és tőkői számát maga sem tudja, 's mindehhez bizony ő nem is rút. Egy kicsit francziás, 's az soknak nem tetszik nálunk; ha ez nem volna, eddig

már magam is megkináltam, volna kezem . . . . Igen nagyon francziás; “tevé szavaihoz, mintegy elfedezendő az eszmét, mely reggeli gratulationalis versei két utolsójára emlékezteté.

„Tehát táblabíró ur nem szereti a' francziást; pedig reggeli gyönyörű, szívreható versei után ítélve, azt gondolná az ember, hogy igenis nagy barátja az illy franczia finomsággal nevelt hölgyeknek?“

„„Ah, ön bizonyosan Vilmára céloz?““

„Igen.“

„„Vilma egészen más; őt nem ronthaták meg egészen azok az átkozott gouvernanteok; jó, becsületes magyar férj mellett olyan derék magyar menyecske válnék még belőle, mint a' pinty.““

„Azt hiszem, későn jőne már az illy tös gyökeres magyar férj, mint például a' tekintetes táblabíró ur, mesterül?“

„„Későn? . . .““

„„Herr von Redöczy! egy szóra; — mond Töpördy urrali érdekes beszédemet megszakasztva, a' Vilmával előttünk már több lépésnyire haladott Clementine. — Nézze, mi szép szőlőfürt csügg e' lugason itt; kérem, ön könnyen eléri.““

„Kész szolgálja a' kisasszonynak; azonban nem tudom, nem fognám-e megsérteni a' tekintetes táblabíró urat, ha őt, mint nagysád hű sétatársát 's forró tisztelőjét illy kedves szolgálattól megfosztanám...“ 'S ezeket mondva, szemem Töpördy uron volt, kiszavaimra erőtetett nyájassággal emelgeté jobb lába fejét bal sarka mögé.

„„Csak tessék; ő nagyságának jegyző ur szakasztása után jobb izüek lesznek a' gerézdek.““

„A' tekintetes ur fölötte udvarias; viszonzám én, miközben a' szőlőfürtöt leszakasztva, átadám Clementinának, 's egy másikat szakaszték Vilma számára.

„Nem parancsol a' kedves házi kisasszony is?“

„„Oh, köszönöm“; 's épen midőn ki akarná venni kezemből, Clementine nyul utána.

„„Adja azt nekem, Redöczy ur; vedd, kedves barátném, ez szebb, édesb, ezt én választám.““

„'S Vilmának meg kelle elégednie a' savanyu gerézddel.

A' társaság ezalatt összegyűlt köröttünk, 's a' beszélgetés

élénkebb lön. Uj vendégek érkezének, 's köztök két vasasnémet tiszt, báró Frenreiszter Adolf kapitány, és gróf Brittenheimer Jenő, főhadnagy, kik nem csekély boszúságomra legott Vilma köré surrantak. Egyébiránt még mindig kétséges marad, valjon én boszankodtam-e inkább, hogy Vilma közelébe ezen pánczélos akadékok miatt nem juthaték; 's nem-e inkább Clementine kisasszony indult fel azon, hogy öt mindketten mellőzők? Mert furcsa természetűek az illy agg pártások; minden dicsőség mellett is, melyet abban helyeznek, hogy egész seregét utasíták vissza a' kérőknek kosarkával: mégis örömet vonnak minden udvarlást magok köré. Egyébiránt illő megjegyeznem, miszerint Clementine kisasszony, kivált arczáról ítélve, még legvirítóbb korában lehetett; 's ha közelebb volt is talán a' negyvenhez; mint a' tizennyolczhoz, az nem igen volt észrevehető, mert Prince párisi illatárus ur boltja, mellyből egyenesen tevő megrendeléseit, elég ellenszert nyujta neki a' gyöngé redöcskéket eltakarni, 's az elaszott rózsapirt arczaira visszavarázsolni. Hogy szemének tüze kissé lankadtabb volt, az mitsem ártott bájának; hiszen az érzékeny, gyuladékony kebel lángja, meg a' sok olvasás korábban is kihamvaszthatják azt; termete sem vesztett sokat karcsúságából, sőt nem ártott volna, ha Töpördy táblabíró ur öntelességéből néhány latocsát engedett volna át, elfedezésére a' mellkapáknak, mellyek, ha a' gonosz szellő csintalan játszadozásai közbe kissé félrelebbenté a' nyakát borító patyolatot, igen is nagyon pótolák az elégett keresztelési könyvek hiányát. Öltözete mindig a' párisi arszlánlap divatképei után a' világvárosban, czipői pedig Bécsben készültek. Már nem fekszik-e mindezekben annyi varázs, hogy az a' leghiggadtabb férfikebelt is megzavarja? 'S mégis Rekettyésy Clementine kisasszony hajadon volt, 's a' két vasasnémet tiszt inkább Vilma mellé állott.

Ezen elmélkedésimre időt épen a' két vasasnémet engedett, kik Vilma köréből teljességgel nem tágitottak. — Töpördy táblabíró ur csak távolról nézdelé ezen udvarló adoniszokat, kiknek mindenike kétségkívül azt hívé, hogy a' nyájas Vilma fülig szerelmes belé! Hja, a' „jöttem, láttam, győztem“ katonai tempo.

Csakhogyz aztán nem minden vasasnémet Caesar, 's nem minden hölgy Pharnakesz. *)

Ebédhez menénk.

Tegnapesti helyemet a' két vasasnémet foglalá el, 's nekem, oh sors! Clementine kisasszony jobbjá jutott, ki baljára Töpördy táblabíró urat intette. A' táblabíró ur az egész hosszú ebéd alatt önmagával levén elfoglalva, keveset foglalkozott szomszédnéjával, kinek szörnyű kellemes társalgása elvette minden étvágyamat. Végtelen kérdezősködései gyakran elrablák azon drága pillanatokat is, mellyeket Vilmával válthaték, 's mellyek egyedül lehetnének kárpótlás a' veszteség 's kínpad helyett, mellyekül tölei távolságomat, 's Clementinéhezi közelségemet teljes joggal tekinthetém.

Az ebéd azonban folyt igazi magyar vendégszeretettel, vígan, derűlten; míg majd néhányaknál a' bőségesen nyújtott ósoslai, 's badacsonyi borut idéze föl rövid láthatárakra. Ezek közt vala különösen Töpördy ur, kit a' végtelen áldomás, mellyeket ő köszönté el, annyira elködösíté, hogy különben sem igen tündöklő veleje apró zöldes szemein át csak úgy pislogott már, mint mécses, melly olajának javát fölemésztette; 's a' két vasasnémet ebéd után nem sokat akadékoskodtak Vilmám körül, kivél aztán lelkem szerint mulathaték egész délután szinte a' tűz-játékig.

IV.

Még nem is mondtam el a' nyájas olvasónak, mi járatban válánk nagybátyámmal, midőn Mezéry ur falujában bennünket a' rozsz ut megakasztott, 's az est sötétsége meglepett?

Nagybátyámat, ki a' hatvan körül levén, élte kenyerének jobbját — azaz héjas szegletesét — már megette, 's most csak cipóbéllel tengeté magát, azon rögzeszme gyötörte, hogy engem, egyetlen fisarjadékát az ős Redöczy-családnak, még éle-

---

*) Neve azon pontuszi fejedelemnek, ki magát a' romai seregekkel jövő Caesar-nak mindjárt megadta; ki sebes győzelméről aztán ama híres tudósítását tevő a' Senatusnak: „Veni, vidi, vici“ H.

tében megházasítson. E' tervét most, miután a' néhány hónap előtt tartatott tisztválasztáskor aljegyzővé lettem, mindenképen meg akará testesíteni. Szegődtem eleget: felhozván fiatalságomat, csekély hivatalom- és még csekélyebb jövedelmemet; de mindez nem nyomott annyit, hogy általok őt kedvencz terve megváltoztatására birhattam volna.

„Ha nem akarod, öcsém, — szólt, mikor mentegetőzésimmel előállék — ha nem akarod, hogy idő előtt fektessenek koporsómba, ne szegülj ellene kíváratomnak, melly csak javadra van. Mátkáról se aggódjál, mert olly leányt néztem ki számodra, kinek kevés a' párja széles ez országban; 's a' mi a' jövedelmet illeti, arra is lesz gondom, nekem is van, a' mátká is hoz, így csak majd elélték, míg meg nem haltok.“

'S mikor így biztatgatott nagybátyám, egészen elérzékenyültem; mert sokkal jobban szeretém a' jó öreget, ki nekem, szegény árvának, atyámul vala, semhogy időelőtti halálát ohajtottam, vagy épen lelkemre venni kész voltam volna. Csak egyet kötöttem ki magamnak, hogy ha a' leány, kit nőmül kinézett, nem tetszenék: ne kényszerítne annak elvevésére. Az öreg ur ebben megegyezett, nem is gyanítva, mikép szívemet pesti ismeretlennöm annyira meghódítá, hogy bajos neki leányt találni, ki azt kebelemből kiforgassa. Én tehát csatát nyertem; mert időm maradván, maradt reményem is szép ismeretlennöm feltalálására. —

Kávét után ismét a' kertbe széledének a' vendégek, kivéve azokat, kiknek kedvök telvén a' bárányok, meg borjuk nézdelésében, Mezéry urral az aklok és ólok látogatására mentenek. Clementine kisasszonyt egy nyugalmazott őrnagy vevé ostrom alá, 's mint tapasztalhatám, Clementine kisasszony jobban viselte magát, mint őrnagy ur a' győri csatában, — Clementine kisasszony t. i. nem futamlott meg! Én a' házi asszonyt fűzve karjaimra, vele 's Vilmával szinte a' kertbe menénk, hol életem legboldogítóbb percét töltém, midőn Vilma délelőtti esdeklésemre rövid, de kéjteli „igen“-nel válaszolván, mindketten megnyerők szívfrigyünkre az anyai áldást, 's már csak Mezéry 's nagy-

bátyám megegyezése volt hátra, hogy a' halandók legboldogabbja lehessenek.

Az est beállt, 's a' tűzjáték elkezdődött. Töpördy táblabíró ur, 's a' két vasasnémet is ismét a' társasághoz csatlakoztak, 's a' mint már szokás, új ostromot kezdtettek a' társaság királynéja — Vilmám körül. Azonban már jöhettek ő kigyelmök, Vilma enyém vala.

A' mint így közelében állanék, teli sajnálattal magam 's ő felette, hogy nem enyelghetünk kedvünkre; 's mint kénytelen tűrni szegényke ezen kiállhatlan pánczélos adoniszok nyalka udvarlásait? 's midőn terveket készítnék: mint fogna az másként lenni, ha majd feleségem leend; mert Mars fiai előtt — kivált napjainkban, midőn Bellona istennő olajfák árnyékában kénytelen heverészni, több idejük van Venussal foglalkozni — ajtaink, minden magyar vendégszeretetem daczára is, zárva lesznek; nagybátyám közelíte meg.

„Jer, öcsém, egy szóra. Ugyis csak gyermekek 's asszonyoknak való e' bolondság, nekem komolyabb gondjaim vannak.“ 'S ezt mondva, maga mellé vont a' kivilágított kert azon fasorai közé, melyek legtávolabb estek a' tűzjátéktól.

Én némán mendegéltem nagybátyám mellett, várva komoly gondjai fölfedezését.

„Ülj mellém,“ mond ő, padhoz érve, melly egy gazdag lombozatu hárs körül volt összeillesztve.

Én engedelmeskedtem.

„Lásd, öcsém, mi D... be indulánk leánynézőbe...“

„Tudom, édes nagybátyám...“

„Azonban nekem úgy látszik, hogy te sokkal többet forgozól a' házi kisasszony körül, semhogy kedvet sejtethnék bened utunk folytatására...“

„Drága jó nagybátyám!“

„Ez ellen nem igen lehetne különben kifogásom; mert Mezőry barátom 's felesége tetőtől talpig becsületes magyar család, birtokuk is szépen van, 's a' leány sem rút; hanem...“

„Édes nagybátyám, már minek az az átkozott, hanem?“ hát nem maga nagybátyám akarja-e, hogy megházasodjam?“

„Igen; de . . .“

„Már megint az az utálatos, de!“ —

„Rombay Menyhért barátommal már megegyeztünk, hogy nála kezdjük a' leánynézést, 's én szavamat nem szeghetem meg. . . .“

„Emlékezik azonban, kedves urambátyám, ígéretére, 's illetőleg egyezésünkre, hogy ha nem tetszenék a' leány, nem fog kényszeríteni.“

„A' leánynézés meg kényszerítés közt nagy a' különbség. Én szavamnak, Rombay barátomra nézve is, ura akarok lenni; 's azért úgy intézd a' dolgot, hogy holnap derült arczczal léphess uri házába.“

„Az teljes lehetetlen! . . .“

„Lehetetlen?! . . . Fiu, hát szerelmes volnál?“

„Édes, jó urambátyám! én csak Vilmával lehetek boldog, 's annálfogva miért is fáradnánk D . . . be, az ut különben is olly igen rossz, 's urambátyám dereka olly igen fáj!“

„Már, öcsém, majd elvonnak a' fakók; a' mi pedig derék-fájásomat illeti, örömeztőbb türom, mint az adott szó megszegését; azért csak készülj. . . . .“

„Ha nem lehet máskép, isten neki; — mondám elborult szívvvel. — De bizony hijába járunk.“

A' tűzjáték körül most nagy zaj és sikoltások hallattak, 's én felugorva, kevés perc alatt a' baj színhelyén állottam.

Ki írja le a' rémületet felváltott kaczagást, melly a' vendégeken odaérkeztemkor elhatalmazott? Clementine kisasszony ájlokozva a' tehetetlen Töpördy karjai között; a' többiek ki vizzel, ki eczet- vagy szarvasszaru-szeszszel köröttek a' láng oltásával 's a' halálra ájult kisasszony életrehozásával valának elfoglalva. De elmondom a' bajt egészen, mint az örnagy urtól hallám.

A' falu kovácsa, ki a' tűzjátékot igazgatá, rosszul helyezé el a' rakétákat. Egy ezek közül a' helyett, hogy az égbe szállna, keresztbe lövelt, 's épen Clementine kisasszonynak brüsszeli csipkéből készült 's hajtekercséhez erősen megtűzött fejdíszítményére pattant, melly legott lángot fogván, gyors segítség nélkül könnyen életébe kerülhetett volna. Szerencsére a' sok vá-

rosi hatáságnál figyelmesb házi ur előre gondoskodott arról, hogy a' helyszínen viz és vizi puskák legyenek, 's rendelést tett, hogy a' falu gyerkőczei is csak úgy bocsájtassanak a' kertbe, ha bodzafa-puskákkal volnának ellátva. A' veszélynek tehát mindjárt eleje vétetett. Elsők valának a' pórficzkok, kik csöpös puskájokkal segélyt hozának; 's a' szolgálati készséggel különösen tündöklő Töpördy táblabíró ur, kikapva egyik suhancz kezéből a' fegyvert, mely semmi esetre sem öldökölhetett, olly derekasan lövelte belőle a' vizet Clementine kisasszony feje köré, hogy nemcsak a' lángot mindjárt keletkeztében szerencsésen eloltotta; hanem egy kis vizözönt is okozott, mely a' gyéren csüggő fürtek közt a' kisasszonyi arcz teljes közepének véve folyását, arról Prince párisi illatárus ur patentírozott érdekes halványítóját 's pirosítóját barázdásan lemosta, 's Clementine arcza a' táblabírói puskázás következtében úgy tűnének fel: mint a' viritó rét a' halom oldalában, mellynek zománczát a' zápor szakadó hullámai elönték. — A' mint aztán Clementine kisasszony az arczán szép gyöngéden keresztül vont valóságos indiai selyemkendőjét megpillantá: feledé a' fejéket dülő lángokat, 's megsemmisülve rogyott Töpördy táblabíró ur izmos vállaira, hová testét hanyatlása közben, az öt addig ápolgatott őrnagy irányzá.

Illy helyzetben lelém Clementine kisasszonyt, midőn a' baj helyére érkezém.

„Csak jöjön, jegyző ur, segítsen; mintha egy zsák sörétet tartanék vállamon; már alig birom;“ mond a' táblabíró, midőn közelébe érkezém.

„Hát olly nehéz vagyok-e? — sivíta az elájult kisasszony, Töpördy szemébe meresztve szikrázó szemeit, mellyek barázdás arczairól úgy tündököltek, mint Aethna lángjai az oldalát borító lávarétegek közt. — Felmondjuk . . . . . susogá aztán, 's ismét visszaájult a' táblabíró vállaira.

A' szegény táblabíró már alig fujt kínjában; azonban az ájult hölgy végszavai meghűték némileg forróságát, melly borsszemnyi csöppekben tört utat puffadt arczáira.

„Vigyük be; be kell vinni szegény Clementinét;“ hangzott

most több oldalról, 's a' két vasasnémet felkarolva az ájult hölgyet, megmenték tandem aliquando a' táblabíró t'erhétől.

Vilmával többé szinte estebédig nem találkozhatám; ő Clementine körül sürgött, ki egyébiránt ájultából nem sokára magához térvén, befogatott, 's Mezéryéktől még azon este távozott.

A' mint vacsorához telepedénk, ismét kocsi robogott az udvarra.

„Hej, barátom, — mond Mezéryhez nagybátyám — te ugyan nagyban üzöd a' vendégszeretetet; hiszen itt hosszavége nincs a' vendégeknek.“

Ezalatt Rombay Menyhért lépett a' szobába, 's még nem is végezve a' házi ur üdvözlését, a' mint nagybátyámat megpillantja, hozzá fordul:

„Na ugyan várhattalak volna ítélet napjáig. Így kell szavadat tartani?“ mond szemrehányólag, jobbjaival nagybátyám jobbját rázva.

„Barátom, megbocsáss; egy kis szerencsétlenség az uton, Mezéry névnapja, vendégszeretete . . . . különben már tegnap este nálad vagyok.“

„Én vagyok oka, engem korholj, sógor; én tartóztatám őt. Talán nálad volt a' terminus?“

„Nálam, igen, különben a' napot én is veled töltöm.“

„„Atyám, kedves atyám!““ mond, a' mellékajtón beszökelve, Vilma Rombayhoz, 's kezére, ajkára gyermekded csókot nyomott.

„Atyja?!“ kérdök én és nagybátyám meglepetve, 's fűrésző pillanatokkal nézénk Mezéryre.

„„Igen, atyja; — mond nyugodtan Mezéry — nőm elhalt öcscsének leánya, kit mi, magtalanok levén, mingyermekünk gyanánt fogadtunk.““

„„Igy hát fölösleges lesz tovább utaznunk, öcsém;““ mond nagybátyám.

„„„Előre is megmondtam urambátyámnak.“““

„„Hát tán leánynéző-terminusra menél a' jegyzővel?““ kérde Mezéry.

„„„Ollyanformán, 's te Menyhért, nem is szólsz az embernek; különben itt is találkozhattunk volna.““

„Ez csak egyik, barátom; otthon még kettő van, kik főköre várnak.“

„Már nem bánom; én egyhez sem kötöttem magamat, a választás mindenesetre Ákos öcsémét illeté, 's mint látom, már nem megyünk terminusra.“

'S ezt mondva, kérdő mosolylyal néze rám, 's kezemet Vilmáéba tevé.

„Ugy hiszem, nem lesz ellenedre, kis csintalan? az öregekkel majd elvégzem a' dolgot.“

„„„„„Atyám! kedves rokonim!“““““

„„„„„Kedves nagybátyám!“““““

Szólánk egyszerre Vilma és én; 's az öregek mindhárman áldást mondanak, 's a' vendégek boldogságot ohajtának frigyünkre.

A' két vasasnémet tiszt, estebédet sem várva, magokat ajánlák, 's távoztak azon öröm nélkül, hogy diadalkapura ezuttal számithatnának.

Tekintetes Töpördy táblabíró ur pedig, szörnyű bárgyuképet csinálva az egész jelenethez, Mathuzálemről kezdé ismét beszélni; majd meggondolva a' dolgot, visszavonult kamrájába, hogy magát a' nap fáradalmai után kipihenje. Másnap korán Rekettyésy Clementine kisasszonyhoz hajtattott, 's mint utóbb hallám, tőkéit, purumát 's compossessoralis telkeit szép kezével együtt felmondhatlanul örökös birtokába vette.

* * *

A' vacsora vigan folyt; én most már elvíhatlan helyemet Vilmám mellett elfoglalva, kettős éledelettel hallgatám nagybátyámat, ki mult éjjeli kinszenvedéseivel gyakran hangos kacajra fakasztá a' szép vendégkoszorút.

Vilmát jövő farsangon nagybátyám curiájába viendem, hol a' jó öreg egyszerűen csinos szállást készített számunkra.

Udvarkapunk ezentul mindig tárva álland, 's nagybátyám szinte, mint én, vendégszeretettel fogjuk fogadni vendégeinket, emlékére az N... beni elesteledésnek is, melly ő rá nézve ép olly nagy megelégyüléssel végződött, mint milly végtelenül boldogító örömmel koszoruzá az én forró, de reménytelen jurátusi vágyaimat.

